ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
2
JEUDI
2 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 Ֆ·	Վեցամսեայ	80 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 175 Ֆ·	Հատը	0,80 Ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·002

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.002

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

—o—

Բ.

Ալթան Տէլիօրման 1860-ական թուականներուն Պոլսոյ մէջ բարեխիղճական կամ կրթական նպատակներով ստեղծուած Հայկական Ընկերութիւնները կը նկատէ իբրեւ նախաքայլ յեղափոխական շարժումներու։ Այս կարգէն կը յիշէ «Արարատեան»ը, «Դպրոցասիրաց»ը, «Արեւելեան»ը, «Կիլիկեան»ը եւայլն, որոնք եռքէն դարձան «Միացեալ Ընկերութիւն»։

Այդ շրջանին էրզրումի մէջ աւելի յառաջդիմական քայլեր առնուեր են՝ կազմելով «Ջինեալներու ընկ·»(?), «Միութիւն եւ ազատագրութիւն», «Սեւ Խաչ» եւայլն։ Յետոյ նաեւ՝ «Ազգանուէր Հայուհեաց», «Դէպի Հայաստան», «Երիտասարդ Հայաստան», «Հայ հայրենասիրաց միութիւն»։ Ասոնց նպատակն է եղեր ներքին ուժ մը ստեղծել՝ ամէն կարգի միջոցներով Հայոց ազատութիւն ձեռք բերելու համար։

1881ին էրզրումի մէջ կազմուած «Գերագոյն խորհուրդ»ը չուառով անունը փոխեր է «Հայրենեաց պաշտպան ընկ»եան եւ ձեռնարկեր է հրոսակներ (չէթէ) կազմակերպելու։

Կը յիշէ Հնչակեան կուսակցութեան կազմութիւնը Ժընեւի մէջ Աւետիս Նազարբէկի կողմէ, որուն հակառակորդները միացեր են Արփիար Արփիարեանի։

Հ· Յ· Դաշնակցութեան սկզբունքն է եղեր՝ «Ամէն տեղ, բոլոր պարագաներու տակ զա՛րկ Թուրքը, Քիւրտը, ուխտադրուժները։ Սպանէ՛ Հայ մատնիչներն ու դաւաճանները։ Վրէ՛ժ առ»։ Յետոյ չինծու մէջմերումներ կ'ընէ կուսակցութեան առաջին երեք «Ցայտարարութիւն»ներէն։ Վերջինով իբրեւ թէ Դաշնակցութիւնը պատասխանութեան հրաւէր կ'ուղղէ «Թրքահայոց ազգային եղբայրներուն»։

Առաջին պայթումը սկսեր է էրզրումէն՝ հնչակներու տուած ազդանշանով։ Այս եղեր է սկզբնաւորութիւնը «Հայկական վրէժուն»ին, որ երեսուն տարի պիտի տեւէր Թուրքիոյ հողերուն վրայ...։

Կը յիշէ Մուսա բէկի դէպքը։ Գաւառի մէջ յեղափոխական կուսակցութեանց հրոսակները շատ մը անմեղ Թուրքեր եւ ոստիկաններ կը սպաննեն (?) եղեր։ Կ'ուզեն եղեր այս ձեւով Եւրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական հարցին վրայ։

Թուրք «պատմագիր»ը կը հրատարակէ «կատաղի քոմիթէճի Անդրանիկ»ի բոլորովին չինծու մէկ պատկերը տակը աւելցընելով «Անդրանիկի քայլերդ»ը, Հայերէն լեզուով և Թուրքերէն Թարգմանութեամբ։ Ահա՛ թէ ինչ Հայդ ծիծաղելի քայլերդը, «Անդրանիկ եղբար, երթանիք Տաճկաստան, ջարդե՛նիք Թուրքերը, դառնայ Հայաստան»

Հայերը Ռուսիայէն մեծ քանակութեամբ զէնք, ռազմանիւթ եւ ռումբեր բերելով էրզրումի Սանասարեան վարժարանին եւ Հայոց եկեղեցիին մէջ մթերեր են։ Կուսակալ Սամիհ փաշա խուզարկել տուեր է դպրոցն ու եկեղեցին եւ գրաւեր՝ բազմաթիւ ատրճանակներ, սուրեր, կացիններ եւ փամփուշտ չինելիք մեքենայ մը։

ԸՆՏՐԱՊԱՅԿԱՐԸ

Շապան–Տէլմաս միշտ համոզուած է եւ կ'ուզէ համոզել որ հայրենիքը վտանգի մէջ է, անդունդին եզրն է եւ միակ փրկութիւնը ինք է։ Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, զոր տուաւ առջի օր, ըսաւ թէ Ր· չրջանին Ժխքար – Մխիթարան հանդիպում մը պիտի նշանակէ ձախ–աջ բախում մը եւ նման բաժանում մը կը տակրացնէ Ֆրանսան։ Տարօրինակ է սակայն որ Շապան–Տէլմաս, ուղղափառ կօլէտա մը, անբնական գտնէ նման կացութիւն մը եւ ինքզինքը նկատէ «կեդրոն» երբ Մալրօն է որ առաջին անգամ ժխտած է կեդրոնի մը գոյութիւնն իսկ եւ չէշտած է թէ Ֆրանսայի մէջ երկու հոսանք կայ միայն՝ Կօլիսանները եւ Ձախը։ Պարտայի քաղաքապետը չի վարանիր պնդելու թէ «եթէ Ֆրանսուա Մխիթարան կամ Ժխքար տ'էսթէն չահին, ընկերային խաղաղութիւնը պիտի վտանգուի, հիմնարկութեանց տագնապ մը դժուար թէ չստեղծուի եւ Ֆրանսայի անկախութիւնն ալ սպառնալիքի տակ կ'ըլլայ»։ Այս ամբողջէն փրկուելու համար, Շապան համախմբում մը կ'ուզէ, եւ այդ համախմբումի մարդն ալ՝ ինք է։ Լիլի մէջ, առաւելապար խօսեցաւ կիներու մասին։ Մխք ունի հանրաքուէով լուծել վիժումի հարցը։ Հետաքրքիր պրոյց մը ունեցաւ Ժոպէռի հետ եւ Արտաքին նախարարն ալ չէշտը դրաւ տասը օրէ «բարձրացող Ծանրակչիռ, շատ Ծանրակչիռ վտանգին մասին»։

«Բարձրացող վտանգը», սակայն, որ ըստ Շապանի Ժխքար տ'էսթէնն է, օրէ օր կ'ամրապնդէ իր դիրքը։ Ինք որ Ծանօթ է իբրեւ պաղ քեֆիոռբաք մը, սկսաւ իր կարգին «ամբոխի լոզանքներ» առնել եւ ժողովրդականութիւնը երթալով կը մեծնայ։ Թուլուզի մէջ մանաւանդ, խանդավառ բազմութիւն մըն է որ զինքը ողջունած է։

Մխիթարան որոշած է ոչ մէկ ցոյցի մասնակցիլ Մայիս մկկին եթէ պատահի որ ցոյց մը ըլլայ հակառակ տրուած որոշումին։ Արդարեւ ձախապաշտները ցոյցի էրզրումի դէպքին սպաննուեր են 100 Թուրքեր ու Հայեր եւ վիրաւորուեր՝ աւելի քան 200 հոգի։

Համառօտակի կը յիշէ Հնչակեաններու Գումգափուի եւ Պապը Ալիի ցոյցերը, 1894ի Սասունի դէպքերը, 1895 Սեպտ·ի Զէյթունի ապստամբութիւնը, 1896ի Վանի ապստամբութիւնը (?) եւ Պանք Օթոմանի գրաւումը։ Կ'ըսէ թէ Հայ էր Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմով, որ չատ տխուր դեր կատարած էր Օսմ· դրամատունը խարերայութեամբ պարպել տալու համար։ Սամաթիոյ դէպքը եւ Պոլսոյ ջարդերը կը նկարագրէ խեղաթիւրուած ձեւով։ Կը խոստովանի սակայն, որ Ապտիւլ Համիտի հրամանով ջարդուեցան նաւահանգիստի հայ բեռնակիրներն ու փողոցը գտնուող Հայերը։

1898ին (?) Դաշնակցութիւնը 1500 զէնք եւ մեծաքանակ ռազմամթերք կեդրոնացուցեր է Սասունի մէջ։ «Արիւնոտ ձեռքով Սերոբ» Պիթլիսի, Ախլաթի, Մուշի եւ Սասունի չրջանին մէջ տեսակ մը գինուորական կուսակալի պաշտօն կը վարէ եղեր։ Թունաւորումով մահանալէ վերջ իրեն յաջորդեր է Անդրանիկ, որ «Համբաւի պիտի տիրանար հազարաւոր անմեղ Թուրքերու մահուան պատճառ գտնելուն համար...»։

Կառավարութիւնը ուզեր է զօրանոց մը կառուցանել Սասունի մէջ։ Հայ կիներ «քոմիթէ»ներու դրդումով յարձակեր են բանուորներուն վրայ, որով զօրանոցը չէ չինուեր։

Զօրրորդ գլխուն սկիզբը կը հրատարակէ Օսմանեան կառավարութեան արտաքին նախարար Գաբրիէլ Նորատունկեանի չինծու մէկ պատկերը։ Ցետոյ կը յիշէ անունները այն Հայերուն, որոնք բարձր պաշտօններու տիրացեր էին Թուրքիոյ մէջ։

Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի Թուրք դեսպանները տեղեկագիրներ ղրկեր են Բարձրագոյն Դուռ՝ Հայ «քոմիթէճի»ներու գործունէութեան մասին։ Անոնցմէ մէջբերումներ ալ կ'ընէ։

Հինգերորդ գլուխը կը յատկացնէ 1905ի Եըլտըզի մահափորձին, կարելի մանրամասնութեամբ։ Թրքական դատարանը մահուան դատապարտեր էր Պելճիքացի անձնական էտուար Ժորխոր, որ մեծապէս օգնած էր Ռուբինայինի եւ ընկերներուն։ Սուլթանը ներում չնորհելէ զատ 500 ոսկի ալ նուէր տուեր է անոր, որպէսզի լրտեսէ Հայ քաղաքական կուսակցութեանց արտասահմանի գործունէութիւնը։ Պալատան աւագ քարտուղար Թահսին փաշա հաստատեր է, որ Ժորխ լրիւ կատարեր է լրտեսի պարտականութիւնը, օգտակար լուրեր հաղորդելով։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 26)

Ա.Լ· ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 175ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի Ծննդեան 175ամեակը ըլլալով անուանի բանաստեղծ Ալեքսանդր Պուշկինի, որոշուած է, որ անոր նուիրուած յոբելենական երեկոյթը տեղի ունենայ Յունիս 2ին Երեւանի օփերայի մէջ։ Այս առթիւ ձայն – պատկերափիւռէն հաղորդումներ պիտի կատարուին ինչպէս նաեւ դասախօսութիւններ։

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը հայերէն եւ ռուսերէն լոյս պիտի ընծայէ «Հայաստանը Պուշկինին» հատորածոն, ուր պիտի ամփոփուին Պուշկինի նուիրուած հայ բանաստեղծներու գործերը, քննադատներու կարծիքները։ Պատրաստուելու վրայ է նաեւ բանաստեղծին ըստեղծագործութիւններուն հրատարակութիւնը։ Հոն տեղ պիտի գտնեն Պուշկինի երկերը՝ հայ բանաստեղծներու թարգմանութեամբ։

Յոբելեանի օրերուն Պուշկին լեռնանցքին վրայ պիտի դեռեզուի բանաստեղծին յուշարձանին հիմնաքարը։

Հրաւէր մը ըրած էին Թռուցիկով։

Ձախի պարագլուխը, աւելի հանդարտ չարաթ մը կ'անցընէ, եւ Տիժոնէ եաք, ուր պիտի ըլլար երեքշաբթի իրիկուն, Թուլուզ պիտի երթայ Ուրբաթ, վճռական վայրկեանէն առաջ։

Մինչ Շապան եւ Ժխքար կոչեր կ'ընեն կեդրոն – ձախին, Մխիթարան կը փորձէ իր դիրքը զօրացնել։ Միշտ գլուխը կը պտտուի Ս· չրջանին 42էն 43 առ հարիւր համեմատութեամբ եւ իր վերջին ճիգերը պէտք է ըլլան, փորձել առաջին իսկ չրջանին անցնիլ, երկրորդը՝ աւելի խնդրական է։

ԲԱՆՈՒՀՈՐՈՒՀԻՆ

—o—

Պատուհանիս տակէն, ամէն առաւօտ,
Ուրուականի պէս կ'անցնիս։
Եւ կուսագեղ գլուխիդ վրայ կ'արտասուէ
Տերեւաթափ վարդենիս։

Լուռ թաղին մէջ կը լսեմ հայլդ, ու զարթնող
Շունն՝ որ վրդով կը հաչէ։
Կամ կը լսեմ էունիս մէջէն ձայնն հազիդ՝
Որ ծոցդ աղուոր կը տանջէ։

Եւ կը խորհիմ թէ էրնատ ես եւ ցօրի։
Իրանդ հովէն կը դողայ։
Եւ կը նրստի գանգուրներուդ վրայ,
Էո՛յր,
Եղեամն իբրեւ շափիւղայ։

Կամ մուճակներդ են պատրաստած,
փողոցին
Ջուրն անոնց մէջ կը ճողփայ։
Կամ ետեւէդ շրւայտօրէն կը սուլէ
Թուրք սըրիկայ մ'անոպայ։

Եւ կը խորհիմ թէ, տան մէջ, մայրդ է
հիւանդ,
Ցամքած է ձէրն ալ ճրագին։
Ու դուն կ'երթաս գործատան մէջ
աշխատիլ
Լոյսին համար ու կեանքին։

Ես կը խորհի՞մ — եւ խենթի պէս
կը բաղձամ
Վար իջնել, Էո՛յր դալկադէմ
Քո՛վդ իջնել, համբուրել ձեռքդ ցիւար,
Եւ հրծծել·— «Քեզ կը սիրեմ»։

Կը սիրեմ վիշտդ՝ որ իմ վիշտս է
գերագոյն,
Կը սիրեմ կուրծքդ բանդուած՝
Որուն մէջ դեռ կը յամառի Սէրդ երգել
Արտոյտի պէս սրարբած։

Կը սիրեմ Էու անօթութիւնդ ու ծարաւդ,
Եւ ոսկորներդ ուժասպառ·
Ես կը սիրեմ կոյս աղիքներդդ ցամքած,
Մազերուդ սուգն՝ ուսէդ վար։

Եւ ես կ'ուզեմ ամփոփել քեզ սըրտի՞ս
վրայ
Տատրակի պէս տարագիր։
Տալ ուժըս քեզ, մըրցանակներըս փառքի,
Եւ ազգանուէս անբասիր։

Կուրծքըս վահան ընել կուրծքիդ
նըշաւակ,
Եւ Էօղն ըլլալ պատիւդ,
Կրանիթէ բազուկիս տակ պաշտպանել
սեռդդ ու գեղդ անժըպիտ։

Կ'ուզեմ քեզ տալ ինչ որ պայքարն ինձ
տըւաւ,
Ինչ որ խլեցի մարտերով·
Քեզ պըսակել արիւնիս գոյնն ունեցող
Ցաղթանակիս վարդերով։

Միայն թէ դուն չըլլաս տրժգոյն ու
Էաղցած,
Աբեւուն տակ չըհագաս,
Մօրըդ վերեւ չըմարի ճրագն, ու, ո՛վ
Էոյր,
Դուն գործատուն ա՛լ չերթաս։

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աշխատաւորի տօնին առթիւ, «Յառաջ», ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը, լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Մայիս 3։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

—o—

Աշխարհի քաղաքական և մշակութային, ընդհանրապէս, տնտեսական եւ ընկերային մասնաւորապէս, չարժումներու հոլովոյթին մէջ, 19րդ դարը առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ:

Արդարեւ՝ գիտական գիւտերը նոր դարաշրջուն մը կը բանան եւ ճարտարար – ուեստական աշխարհը կը մտնէ նոր փուլի մէջ:

Մեքենաներու երեւումը, հսկայ գործատուներու ստեղծումը, անանուն ընկերութիւններու բազմապատկումը տնտեսական յեղափոխութիւն մը յառաջ կը բերեն, հիմնովին փոխակերպելով աշխատանքի եւ բանուորներու պայմանները:

Հետեւաբար, բանուորական դասակարգը քանակ եւ կարեւորութիւն ստանալով պահանջներ կը սկսի ներկայացնել բարելաւելու համար բանուորներու վիճակն ու կեանքը:

Այսպէս է որ կը կազմուին նախ բեմբակներ, ապա միութիւններ, յետոյ ընկերակցութիւններ (սենտիքաներ), չարժումները, բայց դեռ հեռու, շատ հեռու ենք ինքնամատակարարման կամ նուազագոյն աշխատաւարձքի կամ չարժուն չափանիշի դաղափարներէն. սակայն գործադուլի (1864ին) եւ սենտիքաներու կազմութեան (1884ին) իրաւունքը կը ճանչցուի:

Արդ՝ առաւել 19րդ դարու երկրորդ կիսուն էր որ ընկերային պայքարները կը սկսին բազմապատկուիլ ու մտահոգել օրուան իշխանութիւնները, յատկապէս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ որ այդ թուականներուն ամէնէն բարգաւաճ եւ բարեշրջուած երկիրներն էին: Այսպէս, Լոնտոնի մէջ, ուր ապաստան գտած էր, 1864ին, կարլ Մարքս կը հիմնէր Միջազգային Բանուորական ընկերակցութիւնը:

Նոյն թուականներուն, դեռ երիտասարդ բայց արդէն իսկ ճարտարարուեստական դղալի թռիչք առած, Միացեալ Նահանգներու մէջ է որ 1868ին առաջին բուռն բախումները տեղի կ'ունենան գործատուներու եւ գործատէրերու միջեւ:

Ցաջորդ տարիներու ընթացքին խռովքը կը չարունակուի եւ կ'ընդլայնի եւ Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կուտայ հետեւեալ որոշումը՝ 1886 Մայիս մէկէն սկսեալ բոլոր գործատուներու օրական աշխատանքը պէտք չէ անցնի ութ ժամը:

Ինչո՞ւ այս որոշումը տրուած է Մայիս մէկին եւ ոչ ուրիշ թուականի մը: Շատանալար որովհետեւ այդ թուականին է որ սովորաբար կը վերանորոգուէին աշխատավարձքներու եւ աշխատանքի պայմանագրութիւնները:

Արդ, Միացեալ Նահանգներու մէկ մենուրեք տեղի կ'ունենան կարեւոր ցոյցեր որոնց կը մասնակցին աւելի քան երեք հարիւր հազար բանթողներ, յատկապէս Շիքակօ:

Ֆրանսայի մէջ դեռ 1870ական թուա – կաններուն բանուորական չարժումը դրեթէ անպտոյղ էր: Սակայն հետզհետէ բնկերվարական ղեկավարներուդ առաջնոր – դութեամբ, ինչպէս՝ Ֆ. Վայան, Ժիւլ կէտ, Փ. Լաֆարկ չարժումը ծնունդ կ'առնէ: Քանի մը տարիներ յետոյ, 1889 Փետրուարին, մօտ վաթսուն քաղաքներու մէջ, բանուորներ գործադուլ կ'ընեն եւ իրենց պատուիրակները կ'ընդունուին քաղաքապետներու եւ նահանգապետնե – րու կողմէ: Շարժումը կը տեւէ մէկ ամիս, բայց արդիւնքը կ'ըլլայ բացասական: Սակայն նոյն տարին, Յուլիսին, Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենան երկու միջազգային համագումարներ որոնք կ'որոշեն կազմակերպել այսուհետեւ, ամէն տարի եւ բոլոր երկիրներու մէջ, մեծ ծաւալով ցոյցեր Մայիս մէկի օրը:

Անմիջապէս 1890ի սկիզբն իսկ, բանուորական սենտիքաները կը պատրաստեն Մայիս մէկը: Այդ օրը, համաձայն միւսիկան «Լը Ժուրնալ Իլիւսթրէ» թերթին չուրջ հարիւր հազար ցուցարարներ, բոլորը բանթողներ, համախմբուած կարմիր դրօշակներու տակ կը գրաւեն «Քոնքորտ»ի հրապարակը: Բախումները տեղի կ'ունե – նան կառավարական ուժերու հետ: Պատուիրակութիւն մը կը մեկնի դէպի Ազգ. Ժողովրդարան, ներկայացնելու համար բանուորներու պահանջները: Ամենուրեք, Ֆրանսայի մէջ, չարժումը կը պահպանի յաջողութեամբ:

1891 Մայիս մէկը, եթէ համեմատաբար խաղաղ կ'անցնի Փարիզի մէջ ուր ոստիկանութիւնը նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ, նոյնը չէ դաւառ – ներու մէջ եւ յատկապէս «Ֆուրմի» քաղաքին մէջ, ուր ցոյցերը մեծ ծաւալ կը առնեն, բախումները կը բազմապատ – կուին ձգելով բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ: Նման կոտորածի մը տեսարանը եւ լուրը կը յուզէ բոլոր երկիրը:

1892ին, Մայիս մէկը, զուգադիպելով կիբակիի մը, ցոյցերը կ'անցնին խաղաղ:

Այս նոյն թուականներուն այլ երկիր – ներու մէջ, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Վիէննա, Պուքրէշ, Լոտց տեղի կ'ունենան հսկայ ցոյցեր:

Ցաջորդ տարիները, քիչ մը ամէն տեղ, Մայիս մէկը կ'անցնի անշուք:

1895ին կը ստեղծուի բանուորական ամէնէն ուժեղ սենտիքան Սէ. Ժէ. Թէ.ն: Ան է որ այլեւս ձեռք պիտի առնէ բանուորական չարժումի սանձը, ղեկը, պիտի կազմակերպէ Մայիս մէկը, որ ըստ տարիներուն կը ստանայ առաւել կամ նուազ ծաւալ եւ կարեւորութիւն:

Այսպէս, մինչեւ առաջին աշխարհա – մարտի աւարտին հակառակ սենտիքաներու ընդլայնումին, զարգացման, գործատուները հետզհետէ, ի տես իրենց կրկնակի գործադուլներու, ցոյցերու եւ ընդվզումներու անյաջողութեան, նուազ կը հետեւին սենտիքաներու ցուցմունքներուն եւ գործունէութեան:

Ֆրանսայի մէջ, 1919 Մայիս մէկին գործադուլը ընդհանուր է: Կոմիւնէր կը ծոպին ոստիկանութեան հետ եւ երկու ցուցարարներ կը զարնուին: Սակայն 1920ին բանուորական չարժումին մէջ բաժանումները յառաջանալով, յաջորդող տարիները կ'անցնին աննշան:

Պէտք է սպասել 1934–36ի ընկերային տագնապալի տարիներուն որպէսզի դարձեալ Մայիս մէկը տեղի տայ հսկայ ցոյցերու, ընդհանուր գործադուլի: «Ժողովրդական Ճակատ»ի կառավարութիւն մը, երկրի իշխանութեան դլուխը ըլլալով, գործատուներու պահանջները աւելի արձագանգ կը տանան ու կը յանգին դրամի բարելաւումներու՝ եւ Մայիս մէկին ցոյց կազմակերպելու պաշտօնական իրաւունքը կը տրուի:

Այսպէս, 1937 Մայիս մէկին, Փարիզի մէջ չուրջ մէկ միլիոն բանուորներ կը կազմեն հսկայ թափօր մը ու կը տոդանցեն ամբողջ օրը: Նոյնպէս չարժումը դաւառի քաղաքներու մէջ կ'ըլլայ չատ կարեւոր:

1940ին, Ֆրանսա պարտուած ըլլալով, բանուորական սենտիքաները լուծուած, աշխատանքի կարիքը ա'լ աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ եւ Մայիս մէկը կը հռչակուի Վիշիի կառավարութեան կողմէ «Աշխատանքի Տօն»:

Բայց 1945ին, հակառակ անոր որ պատերազմը դեռ կը չարունակուէր, Մայիս մէկին տեղի կ'ունենան մեծ տարողու – թեամբ ցոյցեր, որոնց կը մասնակցին ոչ միայն գործաւորները, այլ նաեւ քաղաքական եւ աղատագրական բոլոր չարժումները:

1946ին դարձեալ ցոյցերը կը համախմբեն հսկայ բազմութիւններ, բայց այլեւս մթնոլորտը կը դառնայ աւելի ժողովրդական, կ'առնէ տօնավաճառի եղանակ, ուր տեղ կը դտնեն մարզական մրցումները, պարահանդէսները... որոնք մոռցնել կուտան առաջին Մայիս մէկերու հիմնական իմաստը, պահանջի իմաստը:

1948 Ապրիլին, կառավարութիւնը կը հռչակէ Մայիս մէկը իբր «տօնական եւ հանդստի օր»:

Անչուչտ թէ, համայնավար երկիրնե – րու մէջ եւ յատկապէս Մոսկուա կամ Փեքին, Մայիս մէկը կը նշուի արտակարգ փայլով: Սակայն ճշդենք որ ան, ժողովուրդին համար, պահանջի օր մը չէ (եւ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ), այլ տեղի կուտայ հսկայ եւ անծայրածիր տոդանցքներու. տոդանցք՝ քաղաքական եւ պինուորական ուժերու եւ զօրքերու, այլ խօսքով՝ տպատցոյց եւ ցուցադրութիւն վարչաձեւի մը նախազօրութեան:

×

Այսօր, թէպէտ Մայիս մէկին կ'ըլլան տոդանցքներ, բայց Մայիս մէկի իմաստը հեռու է իր առաջին իմաստէն եւ դուցէ միակ նմանութիւնը «ծաղիկին» մէջ ըլլայ: Եթէ առենին կարմիր մասուրն էր որ կը զարդարէր լամբակները, այսօր դայն փոխարինած է ճերմակ հովտաշուշանը (միւկէ):

Իմաստի, տարողութեան, մասյնութեան, մթնոլորտի ամբողջ յեղաշրջումը այս գոյներու փոխարինման մէջ է, հասանարար:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻՆ

—o—

Այն առաջին օրերուն երբ նոր հասած էինք այս երկրին մէջ, Մայիս մէկը դեռ հեռու էր ի պատուի ըլլալէ եւ ընդհակառակն, շատ անգամներ ան կ'ենթարկուէր բուռն խոտութեան, նոյն չրջանի իշխանութեանց կողմէ, որոնք անտրամաբանօրէն գայն կը համարէին որպէս միմիայն համայնավարական սեփականութեան, եւ այդ մտայնութեամբ խոչ, գործատուներու դռներուն, կանխաւ պատեղուած մեծաւոր չափաքանակով ոստիկաններով կը հրահանգուէր բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն չբացակայիլ այդ օրը իրենց գործատեղիներէն, այլ պարտային իրենց աշխատանքին անմիջապէս վտարումի սպառնալիքներով:

Տարիներ վերջ, 1936ին, երբ ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը, առանձնորդութեամբ աշխատաւորութեան մեծ բարելաւ՝ ականաւոր ընկերվարական Լէոն Պլումի, ձեռք կ'առնէր պետութեան դեկը, այն առեն էր որ, աշխատաւոր զանգուածներուն չնորհուած չօչափելի այլազան առաւելութիւններուն կողքին, Մայիս մէկը իր կարգին, արձանապէս եւ պաշտօնապէս կը դառնար տօնական օրերու չարքին, ինչպէս Յուլիս 14ը, Նոյեմբեր 11ը եւայլն, երջանիկ առիթն ընծայելով երկրին համայն աշխատաւորութեան, նման արդէն ուրիչ երկիրներու, երթատոդիտութեամբ մեծարելու եւ աշխատանքի նուիրական այդ տօնը, մէկ օր դադարով եւ մեծադղրդի թափօրներով: (Բացառաբար այս տարի, Արհեստակցական Միութեան որոչումով, այդ թափօրները տեղի պիտի չունենան, Մայիս մէկը զուտ դիպուկերուն համար նախապահական ընտրապայքարի չրջանին. բայց պիտի փոխարինուի, տեղւոյն վրայ մեծ համախմբումներով. հասանարար թէեւ ճախապաշարները կատարեն):

Աղբիւր կենսանակութեան, աշխատութիւնը աւելն իսկ է կեանքին, որ առանց անոր պիտի դառնար ցամաքութիւն մը միայն: Աշխատանքն է որ անհատին կը պարդեւէ թանկագին ազատութիւնը, անվտանգութիւնը եւ ինքնավստահութիւնը, ինչպէս նաեւ ընկերութեան մը ամուր հիմերը:

Ուստի, Մայիս մէկը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պիտի ըլլայ ուրախութեան եւ ոգեւորութեան օր մը, ուր ամբողջ աշխարհ պիտի միանայ ի նշան ազատ եւ ստեղծագործ աշխատանքի հանդէպ իր հաւատքին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

Գայինք կարկանդակավաճառին քով, որ իրաւունէ պօղաչայի պէս խմորեղէն մը կը վաճառէր:

— Ասիկա քաղաքակրթուած պօղաչա մըն է, ըսի Արփիարին կասկածոտ երե – ւոյթով մը:

— Չէ, պատասխանեց հաստատ չեչ – տով մը, բուն իսկ մեր պօղաչան է, մարդը երկար բարակ հարցուփորձեցի, խանութին տէրը ժամանակին Փարիզի Օսմանեան դեսպան Ճեմիլ փաշայի խոհարարն է եղեր, միասին Պոլիս գացեր է եւ հոն փաշային հրամանով մասնաւորաբար աշխատեր է պօղաչա շինել սորվելու համար, միայն թէ չաքար չունի որպէսզի վրան ցանեմ...:

Այս չաքարի հարցը մղձաւանջ մը եղած էր Արփիարի համար. ի վերջոյ անոր ալ ճարը գտաւ: Ամէն առտու կոտր մը կունտ չաքար կը դնէր դրպանը, կ'երթար խմորեղէնը կրծելով իր նպատակին կը հասնէր:

×

Արշակ Զօպանեան Փարիզի մէջ երեք մեծ զաղափարներ կը հետապնդէր. երեքն ալ իրարմէ օտոտակար, իրարմէ ազգաչէն, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք:

Առնոց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու միացնել եւ ասոր իբրեւ բնական հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ միացեալ կուսակցութեանց նախագահը կամ ատենապետը:

Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային եռանդով մը չխակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով: Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր իսպառ հրաժարիլ ատենապետութենէն:

Արշակ Զօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր Փարիզի մէջ հիմնել հայկական բարձրագոյն վարժարան մը, հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն բնական վդումներու անյաջողութեան, նուազ կը հետեւին սենտիքաներու ցուցմունքներուն եւ գործունէութեան:

Ֆրանսայի մէջ, 1919 Մայիս մէկին գործադուլը ընդհանուր է: Կոմիւնէր կը ծոպին ոստիկանութեան հետ եւ երկու ցուցարարներ կը զարնուին: Սակայն 1920ին բանուորական չարժումին մէջ բաժանումները յառաջանալով, յաջորդող տարիները կ'անցնին աննշան:

Պէտք է սպասել 1934–36ի ընկերային տագնապալի տարիներուն որպէսզի դարձեալ Մայիս մէկը տեղի տայ հսկայ ցոյցերու, ընդհանուր գործադուլի: «Ժողովրդական Ճակատ»ի կառավարութիւն մը, երկրի իշխանութեան դլուխը ըլլալով, գործատուներու պահանջները աւելի արձագանգ կը տանան ու կը յանգին դրամի բարելաւումներու՝ եւ Մայիս մէկին ցոյց կազմակերպելու պաշտօնական իրաւունքը կը տրուի:

Այսպէս, 1937 Մայիս մէկին, Փարիզի մէջ չուրջ մէկ միլիոն բանուորներ կը կազմեն հսկայ թափօր մը ու կը տոդանցեն ամբողջ օրը: Նոյնպէս չարժումը դաւառի քաղաքներու մէջ կ'ըլլայ չատ կարեւոր:

1940ին, Ֆրանսա պարտուած ըլլալով, բանուորական սենտիքաները լուծուած, աշխատանքի կարիքը ա'լ աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ եւ Մայիս մէկը կը հռչակուի Վիշիի կառավարութեան կողմէ «Աշխատանքի Տօն»:

Բայց 1945ին, հակառակ անոր որ պատերազմը դեռ կը չարունակուէր, Մայիս մէկին տեղի կ'ունենան մեծ տարողութեամբ ցոյցեր, որոնց կը մասնակցին ոչ միայն գործաւորները, այլ նաեւ քաղաքական եւ աղատագրական բոլոր չարժումները:

1946ին դարձեալ ցոյցերը կը համախմբեն հսկայ բազմութիւններ, բայց այլեւս մթնոլորտը կը դառնայ աւելի ժողովրդական, կ'առնէ տօնավաճառի եղանակ, ուր տեղ կը դտնեն մարզական մրցումները, պարահանդէսները... որոնք մոռցնել կուտան առաջին Մայիս մէկերու հիմնական իմաստը, պահանջի իմաստը:

1948 Ապրիլին, կառավարութիւնը կը հռչակէ Մայիս մէկը իբր «տօնական եւ հանդստի օր»:

Անչուչտ թէ, համայնավար երկիրնե – րու մէջ եւ յատկապէս Մոսկուա կամ Փեքին, Մայիս մէկը կը նշուի արտակարգ փայլով: Սակայն ճշդենք որ ան, ժողովուրդին համար, պահանջի օր մը չէ (եւ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ), այլ տեղի կուտայ հսկայ եւ անծայրածիր տոդանցքներու. տոդանցք՝ քաղաքական եւ պինուորական ուժերու եւ զօրքերու, այլ խօսքով՝ տպագոյց եւ ցուցադրութիւն վարչաձեւի մը նախազօրութեան:

×

Արշակ Զօպանեան Փարիզի մէջ երեք մեծ զաղափարներ կը հետապնդէր. երեքն ալ իրարմէ օտոտակար, իրարմէ ազգաչէն, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք:

Առնոց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու միացնել եւ ասոր իբրեւ բնական հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ միացեալ կուսակցութեանց նախագահը կամ ատենապետը:

Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային եռանդով մը չխակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով: Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր իսպառ հրաժարիլ ատենապետութենէն:

Արշակ Զօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր Փարիզի մէջ հիմնել հայկական բարձրագոյն վարժարան մը, հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար վարժարանի անօրէնութեան պաշտօնին իրեն յանձնուելը:

Այս գաղափարը մէջտեղ նետեց Անահիտի միջոցաւ, մէկ ալ աչխատելով բեբանացի կամ դրաւոր կերպով հարուստները համոզելու:

Այս առթիւ «Ազատ Խօսք»ի մէջ Ֆանթէկի մը գրեցի, որուն մէջ կը պատմէի թէ Մանչեսթրցի ծանօթ հայ վաճառականներէն Պարոն Թոքաթլեան, որուն ապահութիւնը ամէն մարդ գիտէր, երբ թէ քսան հազար ոսկի նուիրած էր Եւրոպայի մէջ հայ բարձրագոյն վարժարան մը կառուցանելու համար եւ քսան հազար ոսկի ալ տուած էր իբրեւ եկամուտ այդ հաստատութեան:

Ցետոյ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով ըսած էի թէ այդ քսան հազար ոսկի եկամուտը պիտի յատկացուի փղոսկրի հանքերու արժեթուղթեր դնելու:

Այս անհեթեթութիւնը աւելի ծաղրական դարձնելու համար աւելցուցած էի որ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ փիլերը կը պաչէին եւ անոնց մարմիններէն մասնաւոր դերեզմաններու մէջ կը թաղէին եւ թէ այժմ այդ դերեզմանները, որոնց տեղը մի առ մի յիշած էի, անգլիական ընկերութիւն մը առած է փիղերու ոսկորները չհատզործելու համար: Այս էր ահա փղոսկրի հանքերը, որոնց արժեթուղթերը իբր թէ հարիւրին վեց չահ կը բերէին:

Ի վերջոյ կ'աւելցնէի թէ Թոքաթլեան պայման դրած է որ բարձրագոյն վարժարանը Գերմանիոյ մէջ չինուի եւ անոր տնօրէնը Գերմանացի մը ըլլայ:

Զօպանեան այդ Ֆանթէկին կարդալով, դոր իբրեւ լուրջ կարելի չէր քիչ չատ խոհական մէկու մը համար, կատարելապէս կլլած էր փղոսկրի հանքերը եւ յաջորդ Անահիտին մէջ բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէր եբեւակայական բարերարը, որ իր վարժարանը փոխանակ Փարիզի մէջ կառուցանել տալու՝ Գերմանիոյ մէջ հաստատել կ'ուզէր:

Բայց միայն Զօպանեանը չէր այդ Ֆանթէկին կլլողը: Պոլսոյ թերթերն ալ մեծ աւետիսը տուին, ըսելով որ Մանչեսթրբնակ մեծահարուստ Մ. Էֆ. Թոքաթլեան 40·000 ոսկի նուիրած է Եւրոպայի մէջ հայ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու համար:

Ի վերջոյ խեղճ մարդը ստիպուեցաւ Պոլսոյ թերթերուն մէջ հերքում մը տալ լուրի մը համար, որ միմիայն Արշակ Զօպանեանի համար հնարուած էր:

Եանէաքոյի ղրկած դատաական բանութ հատաքածոյէս եասքը՝ այս երկրորդ խաղն էր որուն դոհ կ'երթային լուրջ համարուած անձերը:

(93 – Շար.)

կախօրէն մարանչելու եւ յաղթահարելու համար կեանքի հարկադրական պահանջներուն կամ դժուարութիւններուն, մին – չեւ հասնիլը հանգստեան կոչուելու իր արդար իրաւունքին: Մոքի եւ բաղուկի աշխատաւորներուն, տագնդի, ճարտարութեան եւ չարքաշութեան համանուագ դործակցութեանդ արդիւնքն է միաժա – մանակ, աքանչելի այն բիւրաւոր ստեղծագործութիւնները, ընդհանուր աչխարհի մէջ, որոնք մեր կենցաղի բոլոր մարզերուն գործնական կամ սփոփարար պիտանի անհրաժեշտութիւնները կը կազմեն եւ որոնք, բնութեան ընծայած դիւթիչ գեղեցկութիւններուն փայլը կը կրկնա – պատկեն, իրենց իսկ արուեստական հրաշալիքներով:

Անվերջանալի պիտի ըլլար թուել զա – նազան ամէնքը, մտանանչենք միայն փոքր պատկեր մը՝ սա ճիշդ մեր մօտը, հանրային ապատարկութեան գլուխ գործոց չինութիւնը՝ Փարիզի փապուղին որ ապարէզ է եկած ճարտարապետներու հնարքին, յղացումին եւ բանուորներու քրտինքին չաղախումով:

Քիչ անդին, ճարտարապետական հրաշալիք մը՝ Վերսայլի պալատը, իր տեսակին մէջ հոյակապ, չքնաղատուած դարադեղ հասարակաց հսկայ պարտէզով, աւելի եւս ճոխացած իր արուեստական լիճով եւ որ կախարդիչ տեսարան մը կը պարզէ երբ բլուին մեծ ջուրերը, հոս, Փարիզի պարծանքները կազմող երկնա – ալայ էյֆէլի աշտարակը, կաթոլիկան ճարտարապետութեան ագանչելիքներէն՝ Նոթրը Տամը, քիչ անդին ուրիչ փառահեղ կոթող մը՝ Յաղթական Կամարը, եւ ո – րոնց մագնիսական հրապոյրը դէպի մայրաքաղաք կ'առաջնորդէ բազմամիլիոն պրօտէրլիկներ տիեզերքի չորս ծագերէն:

Այժէն բանէ առաջ աշխատանքի հունձքերն են անոնք, նման անհամար միւս առարկաներուն զորս կը պատրաստեն աշխատաւորները, գործարաններու կամ արհեստանոցներու մէջ եւ որոնք մեր ընթացիկ կեանքին անխուսափելի կարիք – ները կը դոհացնեն:

Այս առէաղներուն մէջ է որ այնքան արդար կը գտնայ յարդանքի տուրքը հանդիպ Աչխատանքի Տօնին:

Պատ՛ու աշխատաւորութեան և ողջո՛յն:

Ողջո՛յն զուարթադէմ Մայիս Մէկին, տարւոյն գեղեցկագոյն ամիսին՝ նորա – փթիթ այդ օրին:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԿԱՐԻՆԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԿԱՄԱՅԱԿԱՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի 15րդ հատորը, որ վերջերս լոյս տեսաւ եւ կ'ընդգրկէ Լ–Մ տառերը, ոչ մէկ յիշատակութիւն կը կատարէ Գէօրգի Մալենկովի մասին, որ 72 տարեկան է ու դեռ կ'ապրի: Խորհրդային այս անուանի դէմքին մասին ծանօթութիւններ ունենալու համար պէտք է դիմել Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի 1954ի հրատարակութեան: Նոր հրատարակութեան մէջ ջնջուած է կեդր. կոմիտէի նախկին քարտուղարին անունը: Սակայն Մաօն է, որ ամէնէն աւելի կամայական մեկնաբանութիւններու ենթարկուած է: Արդարեւ, եթէ անդրաչխարհէն մէկը գայ հարց պիտի տայ, թէ Հանրապետարանի ներկայ հատորին 1041րդ էջին մէջ ներկայացուած Մաօն, քանի տարի առաջուան Հանրապետարանին մէջ մանանչուած նոյն Մաօն է, թէ ուրիշ անձ մը: Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի 1954ի հրատարակութեան մէջ Մաօ ներկայացուած էր իբրեւ «ականաւոր դէմք մը՝ քաղաքական եւ պետական, մարքսիստ անուանի տեսաբան, փորձառու առաջնորդ եւ հեղինակ փիլիսոփայական մեծարժէք աշխատութիւններու»:

Նոր հրատարակութեան մէջ չին առաջնորդը ո՛չ միայն կը քննադատուի իբրեւ «փոքր քաղքենի, ապազինամոլ եւ ձախերձուածոյ», այլեւ կը մատանչուի, որ անոր սխալները ակներեւ գործան երիտասարդական օրերէն, երբ ան «անիշխանական բազմաթիւ տեսութիւններ վաւերացուց»: 1954ի «լաւ» Մաօն չատոգովուած էր, որ «վերջ դրած էր ճախապաշար սխալ դիծ»ին Չինաստանի Համայնավար կուսակցութեան մէջ 1930ին: 1974ի «դէշ» Մաօն քննադատուած է, որ մաքրապործած է այս «ճախերը», որոնք «կը պայքարէին պրոլետար եւ միջազգայնական տեսակէտներ»ու համար:

Խորհրդային պատմաբանները 20 տարի եաք միայն հասկցած են, որ երբ Մաօ աթոռ մը ապահոված է Չինաստանի Պոլիտբիւրոյի մէջ «տեսնուած է, որ ազգայնական ձգտումներ ի յայտ բերած է»:

Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի պատմաբանները 1954էն ի վեր նոր կէտ մըն ալ երեւան հանած են Մաոյի կեանքագրութեան մէջ, որ կրնայ բացատրել ամբողջ հարցը: Փոխանակ ծնած ըլլալու «պիւղացի ընտանիքի մը ծոցը» (1954ի մեկնաբանութիւնը), Մաօ, ըստ ներկայ հատորին՝ «ծնած է հարուստ պիւղացի ընտանիքի մը ծոցը»: Ներկայ հատորին մէջ չէ յիշատակուած հետեւեալ պարբերութիւնը՝ «Մաօ դրօշակիրն է խորհրդային եւ չին ժողովուրդներու յարմանական բարեկամութեան»:

Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի 15րդ հատորին մէջ պիտնական Տրոֆիմ Լիսենկօ ստմմանափակ արժանիքներով ներկայացուած է: Սթալինի վատահութիւնը վայելած խորհրդային պիտնականը յատկնած էր պատճ ըլլալ եղանակ մը, որով ժառանգականութեան առանձնայատկութիւնները կարելի կը դառնար փոխել միջավայրի ազդեցութեամբ: Այս «պիւտին» համար ան որակուած էր «խորհրդային անուանի պիտնական, կենսաբան եւ հողագէտ», Խորհրդային Մեծ Հանրապետարանի 1954ի հրատարակութեան մէջ: Գիտական չրջանակները Լիսենկոյի տեսութիւնը չինծու նկատած էին եւ այս վերջինը ամբաստանութիւններ կատարելով ասոնց հասցէին, պատճառ դարձած էր բազմաթիւ պիտնականներու աքսորին եւ մահուան:

Ներկայ հատորը նկատել տուած է միայն, թէ ան «կենսաբան եւ հողագէտ» եղած է եւ անոր «կարգ մը տեսութիւնները գործնական ու փորձառական դեռնի վրայ արդիւնք չեն տուած»:

Մեծ Հանրապետարանի ներկայ հատորին մէջ բանաստեղծ Օսիպ Մանդելշտամ վերապատուրուած է. մատնանչուած է անոր մահուան թուականը՝ 1938 Դեկտեմբեր 27: Չէ յիշատակուած թէ ան ձերբակալուած եւ աքսորուած էր, որովհետեւ քերթուածներով ձագկած էր Սթալինը: Մանդելշտամ մեռած է աքսորի մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Փարիզի «Սիլվիա–Մոնֆոր» սրահին մէջ Ապրիլ 25ին եւ 26ին ներկայացուեցաւ Ռոսսինիի օփերէթներէն «Լ'Ոթազիոնէ Ֆա Իլ Լատրօ»ն (յօրինուած 1812ին) Անժէլի քաղաքապետարանի թատրոնի խումբին կողմէ:

Այս յաջող ներկայացումին մէջ գլխաւոր դերերէն մէկը ստանձնած էր Ապրիլ 25ին երգչուհի Սոնիա Նիկողոսեան: Ցղկուած եւ ջինջ ձայնով երգչուհին տպաւորիչ ձեւով պատկերացուց իր դերը. անոր ներկայութիւնը բեմին վրայ եղաւ դպաստ՝ խաղարկութեամբ եւ տիրական՝ երգեցողութեամբ:

Երգչուհին վերջին տարիներուն նչանակալի ոստում մը կատարած է երգարուեստի ասպարէզին մէջ՝ նորանոր յաջողութիւններու ապահովութեամբ:

ՌԻՇԱՐ ՃԵՐԱՆԵԱՆ

Ծանօթ նկարիչ՝ Ռիչար Ճերանեան, որ բաղմիցս ցուցահանդէսներ տուած է Փարիզէն դատ Երեւան, Պէյրութ եւ այլուր, առաջին անգամ ցուցահանդէս մը կուտայ՝ Միլանօ՝ Կալլերիա տ'էլ Ազէ, Լէ Ֆիրմէ, Վիա Միլցօ, Մայիս 2էն 26:

ԳԱՂՈՒԹԷ

ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻՊՐՈՍԻ ազգային իշխանութեան նախաձեռնութեամբ, Մարտ 20ին, Նիկոսիոյ Ազգ. «Նարեկ» վարժարանի հանդիսարահին մէջ տեղի ունեցած է Ներսէս Շնորհալիի մահուան 800ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Անանիա Մահտէսեան, Շնորհալի Հայրապետին կեանքը ներկայացուցած է Վ ա զ գ է ն Աւագ Քհնյ. Սահարունի: Մարտ 28ին Լիմասոլի Հայ գաղութն ալ հանդիսութեամբ մը ոգեկոչած է յիշատակը Ն. Շնորհալիի: Կիպրոսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուած է Մարտ 7ին: Նոր վարչութիւն ընտրուած է:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ Ապրիլ 7ին տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը Ն. Շնորհալիի: Բանախօսած է Մեսրոպ վարդապետ:

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻի (Մ. Նահանգներ) Հայ Մչակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է հոծ թիւով ունկնդիրներու եւ համալսարանական հայ երիտասարդներու ներկայութեան: Նախագահած է Արամ Հայկազ, իսկ դասախօսը՝ Մինաս Թէօլէօեան ներկայացուցած է «Խորհրդահայ գրականութեան յիսնամեայ համայնապատկերը՝ յատկանչական իր հանգրը – ուանններով»: Դասախօսութենէն եաք խօսք առած է Դարեգին Աբգ.:

ԳԱՀԻՐԻի ամերիկեան համալսարանի չքեղ սրահին մէջ, Ապրիլ 14ին, տեղի ունեցած է հայկական պարի փառատօնը, կազմակերպութեամբ «Ցուսաբեր» Մչակութային Ընկերակցութեան: Աւելի քան երկու հազար հանդիսականներ ներկայ գտնուած են: « Սարդարապետ » պարախումբը հայկական ժողովրդական պարեր ներկայացուցած է:

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ԵՐԿԱԹԱՔԱՐԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Անապատ են երկաթաքարի պաչարները Հայաստանի մէջ: Այդ քարը հալեցնելով կարելի է պատրաստել թիթեղակոյտն, ինչպէս նաեւ չարդարամներու սահմանուած եւ հրթակոյտն սալիկներ: Ասոնք կրնան օգտագործուիլ փողոցները սալայատակելու, չէնքերը երեսապատելու համար:

Հայ մասնագէտներու նախագիծով Կարմրաչէն աւանի մէջ (Հոկտեմբերեան չրջան) սկսած է երկաթաքարը հալեցնող գործատան մը չինութիւնը: Տարեկան արտադրութիւնը 30·000 սալիկ պիտի ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ՌՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

2·

— Այո, կանդնեց ուղիղ աորճանակի բերանին: Սառանան տանի նրան... Ռիվարեցը երեւի չվոխեուեց. աորճանակ բռնած ձեռքը ցած իջաւ, իսկ մխաով ծածկեց աչքերը: Ա՛յ այսպէս... Եւ, ի հարկէ, բոլորն էլ վրայ թափուեցին:

— Ձեմ հասկանում, — ասաց Միքելչէն, — ինչպէս աորօրինակ է, որ Ռիվարեցը չվոխեուեց ամենամտանդաւոր վայրկեանին:

— Հաւանօրէն իջեցրել է աորճանակը, որ անդէն մարդու չսպանի, — ասաց Մարտինին:

Միքելչէն ցնցեց ուսերը:

— Անդէն մարդը ինչու է կոխում քիթը այնտեղ, ուր կուում են: Կռիւը կռիւ է: Եթէ Ռիվարեցը աբճակէր դնդակը նորին արբազանութեան վրայ, վոխանակ ճարպարի նման իրեն բռնել տալու, աչխարհիս երեսին մի ազնիւ մարդ աւելի կը լինէր, ու մի փիլոնաւոր պակաս:

Ու չուռ եկաւ՝ չրթունքները կծոտելով: Կատազած էր լալու աստիճան:

— Այսպէս թէ այնպէս, — ասաց Մարտինին, — եղել պրծել է, դատողութիւններով պէտք չկայ ժամանակ կորցնելու: Բոլոր հարցը նրանումն է, թէ ինչպէս նրան փախցնենք: Կարծում եմ, որ դուք բոլորդ էլ պատրաստ էք փորձ անելու:

Միքելչէն մինչեւ իսկ չպատասխանեց այդ տեսակ աւելորդ հարցին, ու մաքսանենգը նկատեց միայն երկիծանքով.

— Կը սպանէի հարազատ եղբօրս, եթէ չհամաձայնէր:

— Շատ լաւ: Ուրեմն... Ամէնից առաջ՝ ունէ՞ք բերդի յատակագիծը:

Ջեմման բաց արաւ արկղը ու հանեց մի քանի թերթ թուղթ:

— Ես ուսումնասիրեցի բոլոր յատակագծերը: Ա՛յ, բերդի ցածի յարկը, այս էլ աչտարակի վերին ու աորին յարկերը: Այս էլ ամբութիւնների յատակագիծը: Ա՛յ, ձորը տանող ճամբան, լեռների գաղտնի վայրերն ու ուղիները, նոյնպէս եւ աորերկրեայ անցքերը:

— Գիտէ՞ք ո՛ր աչտարակի մէջ է:

— Արեւմտեան: Կլոր սենեակում, վանդակաւոր պատուհանով: Նչանակել եմ յատակագծի վրայ:

— Որտեղի՞ց էք իմացել:

— Ծղրիդ մականունով մի պինուորից, որ բերդի պահակներից է: Նա ազգական է մերոնցից մէկին՝ Չինային:

— Ի՞նչպէս չուտ այդ բոլորին տեղեկացել էք:

— Կորցնելու ժամանակ չկար: Չինան իսկոյն Բրիլիգելլա դնաց, իսկ մի երկու յատակագծեր արդէն իսկ ունէինք: Թաքստոցների ցուցակը ինքը Ռիվարեցն է կազմել. գրիչն եմ ճանաչում:

— Ի՞նչ տեսակ մարդիկ են բերդի պահակները:

— Դեռ չգիտենք: Ծղրիդը նոր է մտել ծառայութեան ու ծանօթ չէ բոլոր ընկերներին:

— Պէտք է իմանալ Չինայից, ի՛նչ տեսակ զատ է ինքը՝ Ծղրիդը: Կառավարութեան մէջ ի՞նչ է. յայտնի՞ է մի բան: Ռիվարեցին կը դատեն Բրիլիգելլայո՞ւմ, թէ կը տանեն Ռավեննա:

— Յայտնի չէ: Ռավեննան, անշուշտ, պապական նահանգի գլխաւոր քաղաքն է, եւ այնտեղ են դատելու ըստ օրինի բոլոր լուրջ գործերը: Բայց օրէնքներին այնքան էլ չեն հետեւում: Ամէն ինչ կախուած է այն մարդուց, որի ձեռքն է պատահարար ուժը:

— Ռավեննա չեն տանի, — ասաց Միքելչէն:

— Ինչո՞ւ էք այդպէս կարծում:

— Համոզուած եմ: Բրիլիգելլայի գինուորական նահանգապետը գնդապետ Ճերարին է՝ հօրեղբայրը Ռիվարեցի վիրաւորած սպայի: Դա մի վրիժառու գազան է եւ ոչ մի պայմանով ձեռքից բաց չի թողնի այս առիթը՝ թշնամուն տանջելու ու դատաստանելու:

— Ուրեմն կարծում էք, որ կ'աչխատի Ռիվարեցին այստե՞ղ պահել:

— Ես կարծում եմ, որ նա կ'աչխատի նրան կախել:

Մարտինին արագ նայեց Ջեմմային: Նա աստիճ գունատ էր, բայց չվոխուեց ամենեւին այդ բառերը լսելիս: Աստարակոյս այդ միտքը նոր չէր նրա համար:

— Չաղիւ թէ կարողանայ առանց նախնական մի քանի ձեւականութիւնների, — ասաց Ջեմման հանդիստ: Միայն մի որեւէ պատրուակով կարող է գործը պինուորական գատարանի ենթարկել եւ վերջը կ'արդարանայ, թէ դա պահանջում էր քաղաքի անդորրութիւնը:

— Իսկ կարդինա՞լը: Մի՞թէ կը համաձայնուի:

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Սարգիս Զօհրաբեան եւ զաւակները իրենց ընտանիքներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԶՕՀՐԱԲԵԱՆԻ

(ծնեալ Կարապետեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Մայիս 5, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Գրիգորեան – Թամամեան, զաւակները, թոռները ու ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ–մօր եւ աղգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՆՈՍ ԹԱՄԱՄԵԱՆԻ

(Բալու Ուզունպա գիւղէն)

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի առաւօտեան Մայիս 5, տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Քերովբէ Կիւմիւշեան, զաւակներն ու ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Մայիս 5) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բարսեղեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց քրոջ՝ Լիլիի մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Պօղոսեան եղբայրներէ Տիկին Զարուհի Փափազեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Գամպերեանէ վահան Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղ. Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարները Զատիկի առթիւ.—

Տիկ. Նազելի Պուճաուեան, Տիկ. Մ. Յովհաննէսեան 50ական, Տիկ. Վարդեան 30, Ս. Գինոսեան, Մ. Յակոբեան 20ական, ամն, Տիկ. Սիմոնեան 15ական, Մօրաքեան, Պալիքեան, Մինասեան ե., Հ. Պապուչեան, Ա. Տէր–Մինասեան, Հ. Ալեքսանեան, Վ. Զուբուբեան, ե. Սիմոնեան, Ա. Մակարեան, Կէտիկեան, Ի. Յովսէփեան, Զ. Դաւիթեան, Կ. Դարբինեան, Ա. Եղիկեան, Զ. Քէօսէեան, Ն. Պապուչեան, Պ. Քիւրքճեան, ե. Կէտիկեան, Նահապետեան, Պ. Տիրանեան, ե. Մինասեան, Պ. Մակարեան, Ա. Սիվազլեան, Ռ. Սեմէրճեան, Շ. Նոնոյեան, Պ. Պօղազեան, Զակըճեան, փ. Քիւրքճեան, Ի. Գասպարեան, Ա. Պօղուզլեան, ամն ե. Կէօնճեան, Ժ. Նահապետեան, Տէր–Տէրեան, Ն. Մինասեան, Տէր–Զաքար – եան, Ա. Յովհաննէսեան 10ական։

ԿՈՉ

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԾՈՒԽԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ս. Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին պաշտօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով, նոր չրջանի մը համար՝ Մայիս 5ին, կիրակի ժամը 9–18ի միջեւ տեղի պիտի ունենայ Թաղականութեան ընտրութիւն։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլորը անպայման մասնակցիլ, 21 տարեկանը անց երկսեռ պարագաներով, այս կարեւոր Թաղական ընտրութիւններուն։

Ի դիմաց Ընտրողական Յանձնախումբի

QUATRA

vous présente

Le Vendredi 3 Mai à 21 h.

POP CONCERT QUATRA

avec

LES CLUSTERS

ET EN DEUXIEME PARTIE

ARA BABADJANIAN

Au piano

ARNO BABADJANIAN

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »
MUSEE GUIMET, 6 Place d Iéna (Métro : Iéna)
SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սարգիս Զօհրաբեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Զօհրաբեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զօհրաբեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, նուէրներով, անձամբ, նամակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԶՕՀՐԱԲԵԱՆԻ

(ծնեալ Կարապետեան)

մահուան տխուր առթիւ, ի մասնաւորի չնորհակալութիւններ Տէր եւ Տիկին Տորոսեանի (Լիոն), Տիկիններ Մուշեղեան, Դաւիթեան, Անտոնեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին ընկեր Կօչկակարեանի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լակառէնէն Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան, ողբացեալ Սուրէն Պէքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարեգաւաճման։

Նոյն տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Գարուճեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Անթիլիի Հանգստեան տան, փոխան ծաղիկի։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է.— Ամն՝ 100 Ֆր., ամն՝ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թովմասեան 50 Ֆր.։

LE TRIO DU PIANISTE

JEAN GUREGHIAN

Tous les Jeudis soirs à 21 h. 30

CHEZ MOUSTACHE

40, Ave. Duquesne — PARIS (7e)
Tél. 306-22-55

Consommation 15 F.

(*Restaurant au rez-de-chaussée*)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՓԹ

4 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·45ին «Սանթրոյի» սրահին մէջ, 8, Ռիւ Ժան Կուժոն

կը նախագահէ ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

կը խօսի՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

նիւթ ունենալով

«Արդի նկարչութեան ձգտումները»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ հացկերոյթ կիրակի Մայիս 19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Սեւրանի Նոր Սերունդի պարանցիկ ցերեկոյթը Մայիս 12ին։

×

ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆի երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կալօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով։

×

Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դահլիճին մէջ՝ կիրակի Յունիս 30ին։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը Մայիս 11ին։ Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի իր ընկերները այս Ուրբաթ (Մայիս 3) երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 4 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Գ. Իփէկեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Վալանսի մէջ, Մայիս 25ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթան։

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 1ին, Շաբաթ իրիկուն։

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ապր. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.— ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Հայկական պուֆէ։

ԹԷՅԱԵԳԱՆ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին կողմէ, Կիրակի, Մայիս 5ին ժամը 15ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Հայասան պարախումբը, գեղարուեստական բաժինն երկսեռ երիտասարդութեան կողմէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա. ճամբորդութիւն
10 ՅՈՒԼԻՍ – 25 ՅՈՒԼԻՍ 1974 — 2 օր ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, 1 օր ՄՈՍԿՈՒԱ եւ 12 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ։ — Գին՝ 2890 ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն
2 ՕԳՈՍՏՈՍ – 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974 ,, 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆի մէջ
Գին՝ 2850 ֆրանք

Գ. ճամբորդութիւն
6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆի մէջ
Գին՝ 2720 ֆրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս։ Գին՝ 2800 ֆրանք։ Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր։ Գին՝ 2780 ֆրանք։

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Արմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգիոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ։ Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն։

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ հաք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍի մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆի

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
3
VENDREDI
3 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՀԱՐԱՉԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 150 Ֆ.	Վեցամսեայ	80 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 175 Ֆ.	Հատը	0,80 Ֆ.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.003

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.003

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԻՈՐԸ՝ ՄԱՐԴՆ Է

—o—

Անհավընթաց ընտրապայքարէ մը ետք, կը հասնի ընտրութեան ժամը։ Անհավընթաց, վասնզի Ֆրանսա տխուր պատկեր մը պարզեց իր տասնեւերկու թեկնածուներով։ Մինաւ այն ապատուրութիւնը թէ դիւրին դործ է Հանրապետութեան նախագահ ըլլալ։ Կը բաւէ տասը հազար ֆրանք ունենալ որամադրելի ու քանի մը տասնեակ թազապետ ճանչնալ։ Ֆոլքլորը չդացակայեցաւ, բայց երբ ժամը կը հասնի, հարկ է անդրադառնալ թէ կատակը վերջացած է։ Ու Ֆրանսայի ժողովուրդը երեք դլխաւոր թեկնածու ունի միայն։

Խոլորը միաբերան լաւագոյն օրեր խոստացան, երբ բոլորն ալ դիտեն, թէ ով ալ դայ իշխանութեան դլուխ, օրերը լաւագոյն չեն կրնար ըլլալ։ Ոչ ոք համարձակեցաւ քաղաքական քաջութիւնն ունենալ ըսելու թէ աւելի քան երբեք, ապագան փայլուն չէ։ Երբ քուէի հարց կայ, ոչ ոք կրնար խոստովանիլ թէ հըրապչքի կարելի չէ սպասել։

Կասկած չկայ, որ տրամաբանական ընտրութիւնը պիտի երթար Ֆ. Միթերանի, եթէ անորոշ չըլլար թէ ի՞նչ չափով յանձնառու է Համայնավար կուսակցութեան։ Հարկ է ընդունիլ, թէ չափնիներու երկայնքին, Զախի պարադլուխը խուսափեցաւ յստակ բանաձեւումներէ այս մասին եւ կրկնելով հանդերձ թէ հիմնականին մէջ, պիտի ներչնչուի կառավարութեան Հասարակաց Ծրադրէն, չկրցաւ ճշդել թէ մինչեւ ո՞ւր ազատ է իր որոշումներուն եւ ընտրութիւններուն մէջ։ Ու բոլոր անոնք, որոնք կարօտն ունին ազատ ու մարդկային ընկերվարութեան մը, չկրցան համոդուիլ թէ Միթերան ի վիճակի պիտի ըլլայ իրադործելու ի՛ր եւ ոչ ուրիշը։ Մնաց որ, հաւանական չի թուիր թէ Մոսկուա կը փափաքի Զախը իշխանութեան դլուխ տեսնել Ֆրանսայի մէջ, այնպիսի ատեն մը երբ այդ նոյն ձախը աւելի նպաստաւոր դիրք մը կ'ապահովէ իրրեւ ընդդիմադիր։ Երկրին տնտեսական վիճակը նեղ կացութիւն մը պիտի ստեղծէ Զախին համար, որ կրնայ ստիպուիլ կատեդնել բանուորական արդար պահանջները։

Պորտոյի երեսփոխան – քաղաքապետը օրէ օր հող կորնցուց։ Չէր կրնար համոզել, որ հայրենիքը վտանգի մէջ է ու ինք ալ՝ միակ փրկութիւնը։ Եւ չի կրնար ըլլալ այն անձը, որ իր չուրջ համախմբում ստեղծէ ու ապրեցնէ կօլիզմ մը, որ անդամ մը մեռաւ Զօրավարին մահով, ու երկրորդ անդամ մը, իր կուսակիցներուն խայտառակ մրցակցութեամբ։

Կը մնայ՝ հաւանականը, որու Աջքիլէսի կրունկն է, իր ելմտական քաղաքականութիւնը։ Բայց եւ այնպէս, կը պատկերացնէ աւանդական Ֆրանսայի մը, դասական պարադլուխը։ Օրէ օր դրաւեց սրտերը անոնց, որոնք, ի յառաջադունէ, չեն սիրեր դրամատիրական քաղքենիութեան մը խորհրդանիշը։ Ժխքար տ'Էստէն պիտէ սակայն, թէ անհրաժեշտ է, ստիպողական է, որ բան մը փոխուի։ Չի կրնար չփոխուիլ։ Ու ինք, չի կրնար չփոխել։

Ու իրրեւ հաւատարիմ քաղաքացին երկրի մը, ուր արեւու իր տեղը գտած է իւրաքանչիւր Հայ, նախ եւ առաջ, ան պարտի քուէարկել։ Իր ձայնը տալ անոր, որ ըստ իրեն, լաւագոյնս կրնայ վարել Ֆրանսայի ճակատագիրը։ Ու մանաւանդ չմոռնալ, որ ի վերջոյ, կարեւորը՝ մարդն է։

«ՅԱՌԱՋ»

ԸՆՏՐԱՊԱՅԳԱՐԸ ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

—o—

Աւանդական տողանցքը տեղի չունեցաւ այն ձեւով որ տեղի կ'ունենար ամէն Մայիս մէկին բայց եւ այնպէս համախմբումներ եղան։ Քուրնէօվ հաւաքուած էին սենատիքաներու պարադլուխներն ու ժողովուրդը։ Ինչպէս նախապէս յայտարարած էին, ո՛չ Միթերան, ո՛չ Մառչէ ներկայ էին այս հանրաժողովին, քաղաքական բնոյթ չտալու համար։ Խօսք առաւ Ժորժ Սեգի, անդրադառնալով առաւելապար Զախի թեկնածուին յայտարարութենէ։

Նախապէս, առաւօտը, կարմիր եւ երեմն սեւ դրօշակներով ձախապաշտները, դլխաւորութեամբ Ալէն Կրիվինի եւ Արլէթ Լակիյէի ցոյց մը կատարեցին փլասը լա Ռեփիւպլիքէն Նասիոն։ Նշանաբանները ամէնուն դէմ էին ուղղուած նաեւ՝ Միթերանի (Հասարակաց Ծրագիր կը նշանակէ քաղքենի ծրագիր)։ Աստոյ համար միակ ճամբան՝ յեղափոխութիւնն է։

× Հինդշաբթի առաւօտ Ֆիկարօ–Սոֆրէս հանրային կարծիքի վերջին քննութիւն մը կը ներկայացնէին, Մայիս 5ի վճիռէն առաջ, որ հետեւեալ պատկերը կուտայ.— Միթերան կը չարունակէ ամրապնդել իր դիրքը 44 առ հարիւրով (առաւել՝ 2 առ հարիւր), Ժիսքար Նոյն կացութեան մէջ է 31 առ հարիւրով (առաւել 3), Շապան կը կորնցնէ, իջնելով 17 առ հարիւրի (պակաս 7), բայց չէ յուսահատած։ Կը թուի սակայն թէ քանի կը խօսի, քանի իրար կ'անցնի, այնքան աննպաստ կ'ըլլայ արդիւնքը։

Մայիս մէկին թեկնածուները զոհացան դլխաւորապար աւանդական «բախտ–բեր–դող» Միւկէն ընդունելով։

× Հինդշաբթի օր, Միթերան տեսակցութիւն մը չնորհած էր Իւմանիթէի, ուր կը խօսի ծեծուած դլխաւոր հարցերուն մասին, նաեւ ազատութեանց եւ ապագայ կառավարութեան մը կազմին։ Զախի պարադլուխը Հինդշաբթի օր նաեւ կը տեսնուէր Բ. Միջազդայինի դեկավարներուն հետ։

Քանի մը տողով

ԻՏԱԼԻԱ. Ծանր հարուած մը տուաւ Եւրոպայի, միակողմանի որոշումով մը, որու հետեւանքները բաւական ծանր կրնան ըլլալ։ Արդարեւ սահմանափակելու համար ներածումները, որոշեց որ ով որ ներածում կը կատարէ պարտի իր դնած ապրանքին արժէքին կէսը դրամատուն դնել վեց ամիս։ Այլ խօսքով եթէ ներածող մը Ֆրանսական կառք կը դնէ 100 միլիոնի, պարտի 50 միլիոն ալ դրամատունը դնել եւ վեց ամիս այդ դումարը իրեն որեւէ չահարաժին ալ պիտի չբերէ։ Իտալիա այս որոշումը տուած է առանց իսկ խորհրդակցելու Եւրոպայի իր ընկերներուն հետ։ Գլխաւոր տուժողը կ'ըլլայ Գերմանիա, որ կը մտածէ ելք մը դտնել, օդնելով Իտալիոյ։ Իտալիա նաեւ երկրորդ յաճախորդն է Ֆրանսայի։

ԼԻԶՈՆԻ մէջ, մեծ ուրախութեամբ տօնուած է այս առաջին Մայիս մէկը, տասնեակ տարիներու բռնատիրական վարչակարգէ մը եաք։ Հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ տողանցած են կարմիր մեխակներով։ Միջադէպ չէ պատահած։

Մոսկուայի մէջ ալ աւանդական տողանցքը տեղի ունեցած է բայց ոչ մէկ ճառ արտասանուած է։

ՊԱՂՏԱՏԻ կառավարութիւնը մահուան դատապարտած է քրտասէր խափանարարական ցանցի մը հինդ անդամներ։

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ 975 հոդի ձերբակալուած է Մայիս մէկի նախօրեակին։ Կ'ըսուի թէ ընդհանրապէս «ոճրային դործունէութիւն» ունեցած են։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Ապրէլփրէս, Ապրիլ 26)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Փարիզի օփերայի մեներդիչ Ժեռար Սերդոյեանի երդահանդէսները վերջ դըտան։ Երեւանի օփերային մէջ մասնակցած է հինդ ներկայացումներու եւ Ապրիլ 22ին ալ երդահանդէս մը տուած է Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ, Հայաստանի պետական սէնֆոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ։ Երգած է հատուածներ Զայկովսկիի, Ռոսինիի, Վերտիի, Կունոյի օփերաներէն եւ Մուսորկիի ծանօթ «Երգ լուի մասին» ստեղծագործութիւնը։ Երկրորդ բաժինով մը երգած է երգեր Շուպերէ, Սէն–Սանսէ եւ Մեսումէնոյէ։

×

ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏԿԵՐԱՄԱՀԸ

Լենինականի «Մեսրոպ Մաշտոց» դըպրոցին մէջ երեք մեծ սրահներ յատկացուած են նկարներու ցուցադրութեան։ Տարիներու ընթացքին չուրջ 500 նկար – ներ մէկտեղուած են դպրոցին պատկերասրահին մէջ։ Հայ ծանօթ դեղանկարիչներու դործերու կարդին կան նաեւ դպրոցականներու ստեղծագործութիւնները։ Պատկերասրահ մը հիմնելու դաղափարը ունեցած է հօրէ տարի առաջ նկարիչ Յովհաննէս Աւետիսեան։

×

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԻՆՆԵՐՈՒ

Խորհ. Միութեան չարժանկարի 7րդ փառատօնին, Պաքու, չորս ժապաւէններ ներկայացուած են Հայաստանի կողմէ. ասոնք էին՝ «Քառս», «Աստղադիտակները ուղեծրում», «Սիրալ արտայայտութիւն» եւ «Վարադոյրը չի իջնում»։

Փառատօնի դատակազմը դասական դործի մը լաւադոյն ներկայացման մըրցանակը չնորհած է Լայերա Վաղարշեանի նկարահանած «Քառս» ժապաւէնին։

Խրախուսական մրցանակին արժանացած է երիտասարդ բեմադիր Աբրահամ Հունիի «Վարադոյրը չի իջնում» փոքրանկար ժապաւէնը, որ նուիրուած է դերասան Գուրդէն Ջանիբէկեանի։

×

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բանաստեղծ Աչոտ Գրաչիի յիչատակը յաւերժացնելու համար Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի որոշումով յուչատախտակ մը պիտի դետեղուի Բարեկամութեան փողոցի թիւ 20 տան ճակատին։ Բանաստեղծին բնակարանը եղած է։

Որոշուած է 1975–1976ին լոյս ընծայել Ա. Գրաչիի ընտիր երկերը երկու հատորով։

×

ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԶՐԱՒԱԶԱՆ ՄԸ ՑԱՅՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Արարատեան դաշտին մէջ, Արաքսի մօտերը դտնուող ուրարտական Արդիշտիխինիլի քաղաքի աւերակները ուսումնասիրելու ժամանակ, հնագէտները յայտնաբերած են ջրաւազան մը, որուն ջուրի տարողութիւնը 70·000 լիթրէն աւելի է։ Առաջին անդամ է, որ ուրարտական ջրաւազան մը կը յայտնաբերուի։

Հնագէտներու կարծիքով ասիկա եզակի յայտնաբերում մըն է ճարտարապետական եւ մանդպիտական առումով։ Խմելու ջուրի համար գործածուած այս մեծ ամբարին պատերը եւ յատակը չարուած են լաւ մշակուած տուֆէ սալերով։ Շարքերէն իւրաքանչիւրը իր նախորդին համեմատութեամբ դետեղուած է քիչ մը ներսը՝ ստեղծելով սանդուխի ձեւ ունեցող մակերես մը։ Սալերը ամրացուած են կաւի յատուկ չաղախով։ Տարրալուծման հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ Ուրարտացիները օգտագործած են չրջապատի կաւահողը։ Յատուկ բաղադրութեամբ մշակուած այդ կաւը ապահոված է ջուրին անթափանցումը։

Հնագէտներու կարծիքով ջրամբարին ջուրի պաշարները ամբողջացուած են բեռնակիր կենդանիներու տեղափոխած ջուրով, որոնք բերուած են քանի մը քիլոմեթր հեռու դտնուղ աղբիւրներէ։

Հնագէտները պատերուն վերի մասերուն վրայ գտած են որմնանկարներ։ Դժբախտաբար, ասոնք չատ վնասուած են եւ կարելի չէ ասոնց լրիւ պատկերացումը կազմել։ Այդ նկարները հաւանաբար արտացոլած են ջուրի պաշտամունքի տեսարանները։

Սարդուր Բ. թագաւորի սեպագիր արձանագրութիւնը կը հաստատէ, թէ ջրաւազանը եւ անոր յարդ չէնքը կառուցուած է Ք. Ա. 8րդ դարուն։

Արչաւախումբի դեկավար Տոքթ. Յաքոբիեան Մարտիրոսեան պեղումներու արդիւնքները համարած է «ապչեցուցիչ»։ Անոր կարծիքով ջրաւազանին մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ նոր էջ մը երեւան պիտի ելլէ Ուրարտուի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ եւ թերեւս հիմնական ճշդումներ կատարուին չինարարութեան թեքնիքին մէջ։

Աւելի քան 12 տարի է, որ պեղումներ կը կատարուին Արդիշտիխինիլի մէջ, որ, ինչպէս կը վկայէ սեպագիրը, հիմնուած է Ք. Ա. 776ին, Արդիշտի թագաւորին կողմէ։ Քաղաքը հիմնադրուած է Էրեբունի ամրոցէն քանի մը տարի եաք։ Պեղումներու տուեալներէն կ'երեւի, որ քաղաքը վարչական, տնտեսական եւ մշակութային մեծ կեդրոն մը եղած է։ Հոս յայտնաբերուած են ընդարձակ թագաւորական, պալատ, տաճար, բերդ եւ ոռոգումի ցանց։

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Զորեքչաբթի իրիկուն, ժաք Քէշիշեան, պեր–վելֆերներու Եւրոպայի ախոյեան ծանր պարտութիւն մը կրեց, մրցումը լքելով 5րդ ռաունտին վերջաւորութեան, չկարենալով դիմանալ ամերիկացի Պաքիւսի հարուածներուն։ Խաղին սկիզբը աւելի նպաստաւոր եղած էր Հայուն բայց 5րդ ռաունտէն եաք, ի վիճակի ալ չէր չարունակելու։

Այս պարտութիւնը ծանր հարուած մըն է ախոյեանին համար, որ առայժմ չի կրնար մտածել աշխարհի ախոյեանութեան մասին։

Ա. Գրաչիի ընտիր երկերը երկու հատորով։

×

ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԶՐԱՒԱԶԱՆ ՄԸ ՑԱՅՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Արարատեան դաշտին մէջ, Արաքսի մօտերը դտնուղ ուրարտական Արդիշտիխինիլի քաղաքի աւերակները ուսումնասիրելու ժամանակ, հնագէտները յայտնաբերած են ջրաւազան մը, որուն ջուրի տարողութիւնը 70·000 լիթրէն աւելի է։ Առաջին անդամ է, որ ուրարտական ջրաւազան մը կը յայտնաբերուի։

Հնագէտներու կարծիքով ասիկա եզակի յայտնաբերում մըն է ճարտարապետական եւ մանդպիտական առումով։ Խմելու ջուրի համար գործածուած այս մեծ ամբարին պատերը եւ յատակը չարուած են լաւ մշակուած տուֆէ սալերով։ Շարքերէն իւրաքանչիւրը իր նախորդին համեմատութեամբ դետեղուած է քիչ մը ներսը՝ ստեղծելով սանդուխի ձեւ ունեցող մակերես մը։ Սալերը ամրացուած են կաւի յատուկ չաղախով։ Տարրալուծման հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ Ուրարտացիները օգտագործած են չրջապատի կաւահողը։ Յատուկ բաղադրութեամբ մշակուած այդ կաւը ապահոված է ջուրին անթափանցումը։

Հնագէտներու կարծիքով ջրամբարին ջուրի պաշարները ամբողջացուած են բեռնակիր կենդանիներու տեղափոխած ջուրով, որոնք բերուած են քանի մը քիլոմեթր հեռու դտնուղ աղբիւրներէ։

Հնագէտները պատերուն վերի մասերուն վրայ գտած են որմնանկարներ։ Դժբախտաբար, ասոնք չատ վնասուած են եւ կարելի չէ ասոնց լրիւ պատկերացումը կազմել։ Այդ նկարները հաւանաբար արտացոլած են ջուրի պաշտամունքի տեսարանները։

Սարդուր Բ. թագաւորի սեպագիր արձանագրութիւնը կը հաստատէ, թէ ջրաւազանը եւ անոր յարդ չէնքը կառուցուած է Ք. Ա. 8րդ դարուն։

Արչաւախումբի դեկավար Տոքթ. Յաքոբիեան Մարտիրոսեան պեղումներու արդիւնքները համարած է «ապչեցուցիչ»։ Անոր կարծիքով ջրաւազանին մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ նոր էջ մը երեւան պիտի ելլէ Ուրարտուի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ եւ թերեւս հիմնական ճշդումներ կատարուին չինարարութեան թեքնիքին մէջ։

Աւելի քան 12 տարի է, որ պեղումներ կը կատարուին Արդիշտիխինիլի մէջ, որ, ինչպէս կը վկայէ սեպագիրը, հիմնուած է Ք. Ա. 776ին, Արդիշտի թագաւորին կողմէ։ Քաղաքը հիմնադրուած է Էրեբունի ամրոցէն քանի մը տարի եաք։ Պեղումներու տուեալներէն կ'երեւի, որ քաղաքը վարչական, տնտեսական եւ մշակութային մեծ կեդրոն մը եղած է։ Հոս յայտնաբերուած են ընդարձակ թագաւորական, պալատ, տաճար, բերդ եւ ոռոգումի ցանց։

ԹՈՒՐՔԻՆ ԽՐԱՏԸ՝
ՄԱՏԱՆԻՒՍ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ...

—o—

Իսթանպուլէն ելաւ օդանաւը: Կ'երթար Վարշաւա: Քանի մը Հայեր ալ կային օդանաւին մէջ, որոնք, ինծի պէս, Փարիզ երթի ճամբուն վրայ՝ կեցած էին Իսթանպուլի օդանաւակայանը: Օդանաւ ելլող նոր ճամբորդները թրքերէն բարբառով կ'ողջոյնէն մթնոլորտը: Աբեռնակիցներուս նման ես ալ կը մաղթէի, որ Թուրք մը չնստի քովս:

Շովինի՞զմ էր արդեօք...

Բայց բախտը չժպտաց: Թուրք մը տեղաւորուեցաւ քովս: Հայհոյեցի... մտովին: Տակաւին ներաշխարհիս փոթորիկը չէր խաղաղած՝ կէս ժամէ ի վեր խառվայոյզ մտորումներուս եւ ապրումներուս առթած հրայրքէն: Հոգեւին՝ վերլուծումներու եւ ընդվզումի մէջ էի: Օդանաւը կը ճեղքէր Թրքական երկինքը: Վերը՝ երկինք, վարը՝ Թուրքիա:

Աւելորդ է Թուղթին յանձնել այն եռքը, որ լմս էր այդ պահուն:

Բայց դանք մեր ճամբորդակցին՝ Թուրքին: Շուրջ 50 տարեկան էր ան: Կոկիկ հագուած ու փողկապ կապած: Եթէ փողկապը «կրթուած» ըլլալու նշաններէն մէկն է, ուրեմն, Թուրքը այդպիսի մէկը ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէր առաջին իսկ ակնարկով:

Օդանաւը կը բարձրանայ:

Տակաւին չենք խօսիր: Ի՞նչ պէտք է խօսիմ հետը: Ըսէ՞ թէ ինչո՛ւ նստաւ քովս ու ո՛չ մէկայն խանգարեց ապրումներս, այլ եւ ջղային դրոյթի մատնեց զիս:

Բայց՝ համբերեցէք: Թուրքը անակնկալ մը վերապահած էր ինծի: Գրպանէն կը հանէ ծխախոտի տուփը եւ կը հրամցնէ ինծի: Կը մերժեմ (դէմքիս խոժոռ վիճակը կը նկատէ):

— *Գիտէի որ կը մերժէք, — կ'ըսէ ժպտալով:*

— *Ի՞նչպէս դիտցաք, — անմիջապէս կ'աւելցնեմ:*

— *Ձեր մտահոգութենէն:*

— *Մտահոգութե՞ս: Ի՞նչպէս: Ինչ կ'ըսէ մտահոգս ձեզի:*

— *Ձեր մտահոգութեան վրայ քանդակուած նշանը ցոյց կուտայ, որ դուք Հայ պէտք է ըլլաք:*

— *Դուք ուրկէ՞ կը ճանչնաք այս նշանը: Արդեօք Հա՞յ էք:*

— *Հա՞յ: Բարեկամ, աւելի լաւ է՝ վարպետը վար առնենք ու ծանօթանանք: Ես Թուրք եմ (յայտնի էր արդէն), համալսարանի մէջ պատմութեան դասախօս եմ: Երբ նկատեցի ձեր մտահոգութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած զաղափարը Պօղոս փաչա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ եռքը, Եգիպտոսի մէջ:*

Այդ միջոցներուն էր որ Փարիզի հայ դաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Զօպանեանի դէմ:

Այդ պայքարը, անմիջապէս ըսեմ, ա-

— *Բայց ուրկէ՞ կը ճանչնաք մտահոգութիւնս վրայ քանդակուած նշանը:*

— *Ըսի, որ պատմութեան դասախօս եմ, հետեւաբար հետաքրքրուած ըլլալով յատկապէս մեր երկրի վոքրամասնութիւններու պատմութեամբ, ուսումնասիրած եմ Հայերուն պատմութիւնը, ուրկէ կուգայ նաեւ ծանօթութիւնս «դաշնակ կոմիթէճի»ներու զինանշանին հետ:*

Թուրքը սկսաւ շարժել հետաքրքրութիւնս: Ուզեցի սկսիլ ճամբորդակից մը տաղրած «լաւ զրոյց»ին եւ տեղացնել հարցումներուս տարափը, սակայն ուրկէ՞ սկսիլ, ինչո՞վ սկսիլ:

Լռութիւնն կը տիրէր:

Յանկարծ՝ սթափեցայ: Բնազդօրէն հարցուցի, թէ ի՞նչ կը մտածէ Հայ Դատի մասին (ի՛նչ միամիտ հարցում):

Թուրքը ժպտաց եւ նախ քան պատասխանելը հարցուց.

— *Դաշնակցակա՞ն էք:*

— *Մտահոգս չէ՞ք տեսներ. ինչո՞ւ աւելորդ հարցում կ'ընէք:*

— *Այդ մտահոգին կրնան զործածել նաեւ համակիրները, որոնք կուսակցական չըլլալով հանդերձ կը սիրեն Դաշնակներուն զաղափարը: Այդպէս չէ:*

— *Այո՛, ճիշդ է ձեր մտահոգումը, բայց ես Դաշնակցական եմ: Ուրեմն, ի՞նչ կը մտածէք Հայ Դատին մասին:*

— *Ուրիչ հարցում չունէի՞ք: Այս Դաշնակցականներն ալ դիշեր ցերեկ Հայ Դատի մասին կը մտածեն, քարոզներ կը կարդան, փրոփականտ կ'ընեն, հոդեր կը պահանջեն, ես ի՞նչ գիտնամ...*

— *Պարոն դասախօս, ինչի՞ մասին կ'ուզէիք որ մտածեն Դաշնակցականները:*

— *Այդ հոդերուն մասին որ պահանջ կը ներկայացնէ Դաշնակներու քոմիթէն, միայն երե՞նց կը վերաբերի: Նայեցէք միւս քոմիթէները, խելօք, իրապաշտ մարդիկ են. ձայն չեն հաներ, գիտեն որ այդպիսի հարց գոյութիւն չունի կամ նոյնիսկ եթէ իրենց միտքէն անցընեն, գիտեն որ անկարելի բան է ձեռք բերելը: Դաշնակցականները ինչո՞ւ չեն սրդեզրեր այդ քոմիթէներուն տրամաբանութիւնը:*

— *Նախ ըսեմ, որ սխալ է ձեր այն կարծիքը որ միւս կուսակցութիւններուն համար Հայ Դատ կամ հողային պահանջ դոյութիւն չունի: Իսկ թէ ինչո՛ւ ձայն չեն հաներ, անիկա ուրիչ հարց է: Որպէսզի նիւթէն չշեղինք, կը կրկնեմ հարցումս, զոր անպատասխան ձգեցիք:*

— *Իմ կարծիքս շատ կարճ բառերով կրնամ տալ ձեզի: Ես կը կարծեմ, որ եթէ դուք, Հայերդ, հետզհետէ գաբ եւ հաստատուիք մեր երկրին մէջ եւ շարունակէք առաջուան պէս ապրիլ, ձեր հարցը իմքնաբերաբար կարգադրուած կ'ըլլայ եւ այս ձեւով դուք ալ կ'ազատիք, մենք ալ կը հանգստանանք:*

— *Ինչո՞ւ, անհանգի՞ստ էք դուք:*

— *Ըսել կ'ուզեմ, որ այդ պատմութիւնը կը վերջանայ: Պարապ տեղ անհամութիւններ տեղի կ'ունենան, որոնք ո՛չ ձեզի չահ կ'ապահովեն եւ ոչ ալ մեզի՝ հանգիստ:*

— *Օ՛ho, ի՛նչ հրաշալի լուծում՝ Հայ Դատին համար:*

— *Է՛հ, ուրիչ ի՞նչ ձեւով կարելի է լուծում մը գտնել: Միակ լուծումը կռիւն է: Կրնա՞ք:*

— *Ձե՞նք կրնար:*

— *Օդուտ ունի:*

— *Զո՞ւնի՞:*

— *Ձեմ գիտեր:*

— *Ձեր այս կարծիքը ուրիչ Թուրքեր եւս կը զաժնե՞ն, այլ խօսքով՝ Թուրքիոյ մէջ կա՞ն այսօր մարդիկ, որոնք համամիտ են ու տրամադիր, որպէսզի Հայեր վերադառնան եւ հաստատուին ատիճա-նարար իրենց հողերուն վրայ:*

— *Այո՛, մանաւանդ մտաւորական դասակարգը, կը կարծեմ, այն կարծիքն ունի, որ այլեւս պէտք է վերջ տրուի Հայկական Ինդրին, որովհետեւ պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն հանգամանքը, որ դէպքը կատարուած է անցեալին եւ սուլթանական կառավարութեան կողմէ, ատոր մէջ ի՞նչ յանցանք ունին այսօրուան յառաջդիմական դեկավարները:*

— *Բայց դիտէ՞ք, պարոն փրոֆեսօր, յիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր, այդ «յառաջդիմական» դեկավարները մարդկային նուազագոյն զգայումը կամ ըմբռնումը չունեցան ընդունելու կատարուածը: Այլ, ընդհակառակն՝ տակաւին այս օրերուն ալ, նոր դեկավարութիւնը կը չարունակէ սեղմումներու ենթարկել Թրքահայ մեր Համայնքը: Տակաւին չմոսինք Հայ Ցուչարձաններու քանդումին եւ Ցիչատակարաններու փճացումին մասին: Մարդկային ցեղասպանութեան եռք՝ այսօր, Թուրքիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ նաեւ Մշակութային Ցեղասպանութիւն մը՝ Հայութեան նկատմամբ: Ասոնք յանցանք չե՞ք նկատեր:*

— *Կը զարմանամ ձեր մտահոգումներուն համար, ըստ որոնց, իբրեւ թէ Թրքահայ Համայնքը սեղմումներու կ'ենթարկուի մեր երկրին մէջ, ընդհակառակն՝ ես ձեզի կրնամ վստահեցնել, որ Թուրքիոյ Հայերը չատ լաւ կեանք մը ունին այսօր, լաւ զործերու տէր, ներքին ամէն ազատութիւն կը վայելեն եւ արժանացած են Թուրք Պետութեան յարգանքին եւ դուրդուրանքին:*

— *Դուրդուրա՞նք, ազատութի՞ւն:*

— *Այո՛:*

— *Պարոն փրոֆեսօր, կա՛մ այդ բառերը իրենց իմաստէն պարպուած են ձեր երկրին մէջ, կա՛մ ալ մենք դիւրաբ չենք հասկնար:*

— *Բայց ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք: Պոլսոյ մէջ Հայերը ունին Ազգային Վարժարաններ, եկեղեցիներ, հիւանդանոց, թերթեր, մշակութային հարուստ կեանք, եւայլն, եւայլն: Ու անոնք՝ բոլորն ալ ազատ պայմաններու մէջ կը զործեն:*

— *Հայ Վարժարաններուն մէջ Հայոց պատմութիւն կը դասաւանդուի՞:*

— *Ձեմ գիտեր:*

— *Կը զարմանամ:*

— *Ինչո՞ւ:*

— *Քանի որ կրթական ասպարէզի մարդ էք եւ այդ մէկը չէք գիտեր, թեեւս աւելի ճիշդ է ըսել, որ կ'անգիտանաք: Յամենայն դէպս, մեր վիճաբանութիւնը աւելորդ է, քանի որ գիտեր չենք կրնար հասկնալ:*

— *Ճիշդ հո՛ն է որ կը սխալիք դուք, Հայերդ, որովհետեւ համոզած էք դուք ձեզ, որ Թուրքն ու Հայը դարաւոր քէն նամիներ են եւ բնաւ չեն կրնար իրարու հետ հաշտուիլ եւ ուղղակի բանակցութեամբ լուծել թիւրիմացութիւնները: Մինչդեռ, բնաւ Թուրքն ու Հայը դարաւոր թշնամիներ եղած չեն, այլ ընդհակառակն, անոնք դարերով ապրած են միասին հաշտ եւ եղբայրական կապերով: Միայն անցեալ դարու երկրորդ կէսին էր որ սկսան խլրտումներ, անոնք ալ իրենց արդիւնք՝ յեղափոխական կազմակերպութիւններու զործունէութեանց:*

— *Կը նկատեմ որ բաւական լա՛յն պատրաստութեան տէր փրոֆեսօր մըն էք եւ իրրեւ պատմութեան դասախօս պետական համալսարանի՝ կը տիրապետէք ձեր ճիւղին: Արդեօք բացի Թրքական հրատարակութիւններէ ուրիչ աղբիւրներ ալ կարդացա՞ծ էք դուք այս հարցին շուրջ:*

— *Այո՛:*

— *Տարօրինակ է, որովհետեւ ձեր ապագրութիւնը միայն կրնայ մը պատմաբանութիւնը միայն կրնայ մը պատմութեան եւ հրատարակութիւններու մէջ:*

Այդ պահուն, օդանաւի հիւրընկալուհին մօտեցաւ մեզի զովացուցիչ մը հրամցնելու համար:

— *Կրնա՞մ ձեզի դարեջուր մը հրամցնել — ըսաւ Թուրք փրոֆեսօրը:*

— *Ո՛չ, չնորհակալ եմ, — ըսի կոպտութեամբ մը (ատիկա պակաս էր):*

Վարը կ'երեւար Վարշաւայի հողը: Կատմբրպոն էր: Առաջին անգամ էր, որ կը տեսնէի համամոլար երկիր մը:

Օդանաւը վայրէջք կատարեց: Թուրք ճամբորդակիցս պատրաստուեցաւ իջնելու:

Հրաժեշտի պահուն, ձեռքս սեղմելով Թուրքը՝ ըսաւ.

— *Ե՞րբ պիտի վերջանայ այս պատմութիւնը:*

— *Ատիկա ձեզմէ կախում ունի:*

— *Կը կարծէ՞ք:*

— *Չէ՞ք կարծեր:*

— *Ես կառավարութիւն չեմ: Յամենայն դէպս, մտածեցէք ուշած խրատիս մասին: Ելէք, եկէք նորէն հաստատուելու մեր հողերուն վրայ եւ Թող վերջանայ հարցը:*

— *Ձե՞ր հողերուն վրայ:*

— *Եղբա՛յր, մերը-ձերը ո՞րն է, իշտէ հող է...*

— *Եւ ասիկա ըսողը Թուրք մտաւորակա՞նն մըն է...*

— *Մնաք բարով:*

— *Երթաք բարով, պարոն փրոֆեսօր: Ետ դառնալով՝*

— *Օր մը կռիւ պիտի ընե՞նք:*

— *Ինչո՞ւ չէ:*

— *Օդուտ ունի:*

— *Զունի՞...*

Թուրքը գնաց: Մնացի առանձին՝ մտորումներուս հետ: Յանկարծ մէկու արթնացաւ երդելու ջերմ փափաք մը ու սկսայ իւրովի.

Դուշմանը մեզ տուեց ջան փէտա ամուս,
Այդ ամուսս համածայն տեսաւ զօրութիւն,
Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն,
Ուխտել ենք կռուել, այդ սիրով մեռնել,
Համոզուած ենք որ միա՛յն գէնքով
Կայ Հայոց փրկութիւն:

Բայց՝
Ո՛չ միայն երգով, այլ նաեւ՝ գործով:

Ի՞նչ կը մտածէ արդեօք հայ դեկավար դասը այս մասին:

ՀՐԱՆԴ ԱԶԻՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

Զօպանեանի երրորդ զաղափարն էր Հայ Բարեզործական Ընդհ. Միութիւն մը կազմել, որուն վարիչը պիտի ըլլար, բնականաբար ինք:

Ասոր համար բաւական արիւն քրտինք թափեց. ծրագիրը չինեց, վարչական խորհուրդ կազմեց, գնաց եկաւ, մարդիկ համոզեց, բայց, աւա՛ղ, նախախնամութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած զաղափարը Պօղոս փաչա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ եռքը, Եգիպտոսի մէջ:

Այդ միջոցներուն էր որ Փարիզի հայ զաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Զօպանեանի դէմ:

Այդ պայքարը, անմիջապէս ըսեմ, անհեթեթ ամբաստանութիւններ մէջտեղ դրին՝ որոնք որեւէ իրական հիմ չունէին:

Նիւթը այնքա՜ն փափուկ է որ չեմ ուզեր այստեղ յիշել, սակայն ըսեմ միայն որ այդ միջոցին Զօպանեանի հակառակորդ ըլլալով հանդերձ՝ պարտք զգացի պինդը պաշտպանել այդ ձրի զրպարտութիւններուն դէմ: Բայց հոսանքը այնքան բուռն էր որ Պատուոյ Ատեան կազմուեցաւ իրեն դէմ բանաձեւուած ամբաստանութիւնները քննելու եւ անոնց մասին վճիռ մը տալու համար:

Այդ Պատուոյ Ատեանը՝ որուն անդամներէն մէկ քանին Զօպանեանի կատաղի հակառակորդներն էին, հակառակ վիճաբանութեան բացայայտ յայտարարութիւններուն, որոնք իր անմեղութիւնը կ'ապացուցանէին եղած ամբաստանութեանց մասին, երկդիմի վճիռ մը տուաւ:

Ատիկա սակայն բաւական չհամարուեցաւ, հակաչօպանեանները որոշեցին միթինկ մը դումարել ընդդէմ իրեն եւ Ռիւ Քաստէի մէջ Ֆրան-Մասոններու մեծ սրահը վարձեցին:

Միթինկը ընդդիմաբանական էր, այսինքն Զօպանեանի կուսակիցներն ալ խօսելու իրաւունք ունէին:

Ծանօթ դերասան Ամբէնեան, որ այն ատեն դերասանութեան ուսանող էր Փարիզի մէջ՝ ի նպաստ Զօպանեանի խօսեցաւ, իրեն հետեւեցաւ նաեւ Գրիգոր Գալֆեան: Սրահը ամբողջ սկսաւ նախատել եւ սպառնալ բանախօսներուն՝ մինչեւ իսկ բէվոլվէրները մէջտեղ ելան եւ միթինկը ցրուեցաւ ընդհանուր խառնաչփոթութեան մէջ, ասիկա ալ նոր մը քուէարկելով Զօպանեանի դէմ:

Ասիկա պատճառ եղաւ սակայն որ ջուրը իյնայ Զօպանեանի երրորդ զաղափարը, այն է Հայկական Բարեզործական Ընդհանուր Միութիւնը:

Անկէ ետքը նորանոր զաղափարներ յղացաւ կարծեմ որոնց ամէնքն ալ անպտղաբեր մնացին:

Գեղեցիկ զաղափարներու ճակատագիրն է ասիկա:

×

1901ի տիեզերական արուեստահանդէսին ատեն բազմաթիւ Հայեր եկած էին Փարիզ բախտ փնտռելու. անոնց մէջ կային նաեւ Հայուհիներ՝ որոնք կը յուսային չատ դրամ չահիլ արեւելեան պարեր խաղալով:

Կը յիշեմ երկու քոյրեր որոնք Եգիպտոսէն եկած էին բաւական դրամագլխով ու մեծամեծ յոյսերով:

Էջ եւ այդ մէկը չէք գիտեր, թեեւս աւելի ճիշդ է ըսել, որ կ'անգիտանաք: Յամենայն դէպս, մեր վիճաբանութիւնը աւելորդ է, քանի որ գիտեր չենք կրնար հասկնալ:

— Ճիշդ հո՛ն է որ կը սխալիք դուք, Հայերդ, որովհետեւ համոզած էք դուք ձեզ, որ Թուրքն ու Հայը դարաւոր քէն նամիներ են եւ բնաւ չեն կրնար իրարու հետ հաշտուիլ եւ ուղղակի բանակցութեամբ լուծել թիւրիմացութիւնները: Մինչդեռ, բնաւ Թուրքն ու Հայը դարաւոր թշնամիներ եղած չեն, այլ ընդհակառակն, անոնք դարերով ապրած են միասին հաշտ եւ եղբայրական կապերով: Միայն անցեալ դարու երկրորդ կէսին էր որ սկսան խլրտումներ, անոնք ալ իրրեւ արդիւնք՝ յեղափոխական կազմակերպութիւններու զործունէութեանց:

— Կը նկատեմ որ բաւական լա՛յն պատրաստութեան տէր փրոֆեսօր մըն էք եւ իրրեւ պատմութեան դասախօս պետական համալսարանի՝ կը տիրապետէք ձեր ճիւղին: Արդեօք բացի Թրքական հրատարակութիւններէ ուրիչ աղբիւրներ ալ կարդացա՞ծ էք դուք այս հարցին շուրջ:

— Այո՛:

— Տարօրինակ է, որովհետեւ ձեր ապագրութիւնը միայն կրնայ մը պատմութեան եւ հրատարակութիւններու մէջ:

Այդ պահուն, օդանաւի հիւրընկալուհին մօտեցաւ մեզի զովացուցիչ մը հրամցնելու համար:

— Կրնա՞մ ձեզի դարեջուր մը հրամցնել — ըսաւ Թուրք փրոֆեսօրը:

— Ո՛չ, չնորհակալ եմ, — ըսի կոպտութեամբ մը (ատիկա պակաս էր):

Վարը կ'երեւար Վարշաւայի հողը: Կատմբրպոն էր: Առաջին անգամ էր, որ կը տեսնէի համամոլար երկիր մը:

Օդանաւը վայրէջք կատարեց: Թուրք ճամբորդակիցս պատրաստուեցաւ իջնելու:

Հրաժեշտի պահուն, ձեռքս սեղմելով Թուրքը՝ ըսաւ.

— Ե՞րբ պիտի վերջանայ այս պատմութիւնը:

— Ատիկա ձեզմէ կախում ունի:

— Կը կարծէ՞ք:

— Չէ՞ք կարծեր:

— Ես կառավարութիւն չեմ: Յամենայն դէպս, մտածեցէք ուշած խրատիս մասին: Ելէք, եկէք նորէն հաստատուելու մեր հողերուն վրայ եւ Թող վերջանայ հարցը:

— Ձե՞ր հողերուն վրայ:

— Եղբա՛յր, մերը-ձերը ո՞րն է, իշտէ հող է...

— Եւ ասիկա ըսողը Թուրք մտաւորակա՞նն մըն է...

— Մնաք բարով:

— Երթաք բարով, պարոն փրոֆեսօր: Ետ դառնալով՝

— Օր մը կռիւ պիտի ընե՞նք:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Օդուտ ունի:

— Զունի՞...

Թուրքը գնաց: Մնացի առանձին՝ մտորումներուս հետ: Յանկարծ մէկու արթնացաւ երդելու ջերմ փափաք մը ու սկսայ իւրովի.

Դուշմանը մեզ տուեց ջան փէտա ամուս,
Այդ ամուսս համածայն տեսաւ զօրութիւն,
Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն,
Ուխտել ենք կռուել, այդ սիրով մեռնել,
Համոզուած ենք որ միա՛յն գէնքով
Կայ Հայոց փրկութիւն:

Բայց՝
Ո՛չ միայն երգով, այլ նաեւ՝ գործով:

Ի՞նչ կը մտածէ արդեօք հայ դեկավար դասը այս մասին:

ՀՐԱՆԴ ԱԶԻՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

ՆԱԽԱՓՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԻ ԵՂԱԿԻ ԿՈԹՈՂԸ

—o—

ԽՄԲ.— «Գարուն» ամսագիրը մօտ տասնեակ մը էջեր յատկացուցած է (Փետրուարի թիւ) Գառնիի տաճարի պատմութեան եւ վերակառուցման աշխատանքներուն, ներկայացնելով նաեւ տաճարը վերականգնող վարպետները՝ բարտաշ, որմնադիր, քանդակագործ: Խմբագրութիւնը այս առիթու գոհունակութեամբ արձանագրած է, թէ «ի ուրախութիւն հայ ժողովրդի, մեր ճարտարապետութեան եզակի կոթողներից մէկը՝ Գառնիի տաճարը, երկրորդ կեանք է ստանում»: Գառնիի տաճարի շինարարութեան պետ նշանակուած է նախագիծին հեղինակը, ճարտարապետ Ալեքսանդր Սահինեան. ան է, որ կը դեկավարէ կառուցումը:

Ստորեւ, Ալ. Սահինեանի յօդուածին այն հատուածը, ուր կը պատկերացուին տաճարին ճարտարապետական եւ ծիսական գլխաւոր յատկանիշերը. կը ներկայացնենք արեւմտահայերէն:

×

Հայ ճարտարապետական մշակոյթի հին շրջանի ամբողջ հաղարամեակ մը (Երկրորդ դար Ք. Ա. մինչեւ Դ. դարու առաջին տարիները Յ. Ք.) ըստ էութեան դեռ չէ ուսումնասիրուած: Մինչդեռ, հայ եւ օտար մատենագրական կիսկատար տեղեկութիւններէն անդամ կը հետեւի, որ նախաքրիստոնէական Հայաստանի մէջ ճարտարապետութիւնը զարգացման նշանակալից առիւծանի վրայ գտնուած է, եւ իր ակունքները եկած են շատ աւելի հին անցեալէն:

Հայ ժողովուրդը տեղական շինարարական աւանդութիւններուն հետ ժառանգած ըլլալով նաեւ Հայաստայի եւ Վանի թագաւորութեան կառուցողական արուեստը, իր պետականութեան առաջին շրջանէն իսկ ձեռնամուխ եղած է շինարարական լայնածաւալ գործունէութեան: Այս բնագաւթի աշխատանքները ծաւալ առացած են ճարտարապետական մշակոյթի հին օջախներու եւ երկրին գտնական վայրերու մէջ ծնունդ առնող բազմաթիւ քաղաքներու մէջ:

Առանձին քաղաքներ ժամանակին վայելած են մեծ հռչակ:

Ըստ յոյն հեղինակներու Արտաշատ եղած է՝ «Մեծ ու շատ գեղեցիկ քաղաք» մը, ստանալով «Հայկական Կարթագէն» անունը: Ցիշատակուած է, որ Տիգրանակերտ կոչուած էր «Մրցակիցը գառնալու փոքր Ասիոյ հելլենական ամէնէն մեծ քաղաքներուն՝ Սելեւկիոյ եւ Անտիոքի»: Ծնունդ առած է նաեւ անառիկ ամրոց-ներու (Արտագերես, Բաղաբերդ, Գառնի) եւ մեհեաններու եզակի կոթողներու շինարարութիւնը:

Սակայն ասոնցմէ գրեթէ ոչ մէկ բան մնացած է, յաճախադէպ պատերազմներն եւ ժամանակը աւերած են ամէնքան, իսկ անոնց մնացորդները աստիճանաբար ընկղմած են հողի հատու չերտին տակ: Այս իսկ պատճառով դիտական բացառիկ հետաքրքրութիւն ներկայացուցած է Ակադ. Ն. Մառի 1909–1910ի պեղումներու շնորհիւ երեւան եկած Գառնիի հեթանոսական տաճարին ուսումնասիրութիւնը:

Գառնիի տաճարը կառուցուած է Ա. դարու երկրորդ կէսին (66էն եառք) եւ կանգնուն մնալով աւելի քան 16 դար, կործանած է 1679ի մեծ երկրաշարժին ժամանակ:

Աւերակները իրենց վրայ սեւեռած են հայ եւ օտար բազմաթիւ մասնագէտներու ուշադրութիւնը. ոմանք նոյնիսկ փորձած են վերակազմել տաճարին նախագիծը (դուիցերացի անուանի գիտնական Տիւպուա տը Մոնպերէոն 1834ին, Ն. Մառի արշաւախումբի ճարտարապետ Կ. Ռոմանով 1912ին եւ Փրոֆ. Ն. Բունիաթեան 1933ին՝ համեմատաբար աւելի մանրամասն):

Տաճարին յատակագիծը 5,05×7,98 մեթր ուղղանկիւն սրահ մըն է, որուն կարճ ճակատներուն դեռեւսած են վեցեակ եւ, երկար ճակատներուն՝ ութական սիւներ: Տաճարը կը բարձրանայ բարձր պատուանդանին վրայէն եւ կը պսակուի հարուստ մշակուած ճակատնեղմով:

Ուշադրաւ է յատակագիծ տաճարին ներքին կառուցուածքը:

Տաճարին ուսումնասիրութեամբ պրաղած բոլոր մասնագէտները (Ն. Մառ, Կ. Ռոմանով, Ն. Բունիաթեան, Կ. Տրեվէր եւ ուրիշներ) կարծած են, որ դահլիճին եւ, ընդհանրապէս, ամբողջ շէնքին տանիքը փայտակերտ եղած է:

Յուշարձանի աւերակներու բեկորներու ուշադրութիւնը. ոմանք նոյնիսկ փորձած են վերակազմել տաճարին նախագիծը (դուիցերացի անուանի գիտնական Տիւպուա տը Մոնպերէոն 1834ին, Ն. Մառի արշաւախումբի ճարտարապետ Կ. Ռոմանով 1912ին եւ Փրոֆ. Ն. Բունիաթեան 1933ին՝ համեմատաբար աւելի մանրամասն):

Տաճարին յատակագիծը 5,05×7,98 մեթր ուղղանկիւն սրահ մըն է, որուն կարճ ճակատներուն դեռեւսած են վեցեակ եւ, երկար ճակատներուն՝ ութական սիւներ: Տաճարը կը բարձրանայ բարձր պատուանդանին վրայէն եւ կը պսակուի հարուստ մշակուած ճակատնեղմով:

Ուշադրաւ է յատակագիծ տաճարին ներքին կառուցուածքը:

Տաճարին ուսումնասիրութեամբ պրաղած բոլոր մասնագէտները (Ն. Մառ, Կ. Ռոմանով, Ն. Բունիաթեան, Կ. Տրեվէր եւ ուրիշներ) կարծած են, որ դահլիճին եւ, ընդհանրապէս, ամբողջ շէնքին տանիքը փայտակերտ եղած է:

*Յուշարձանի աւերակներու բեկորներու ուշադրութիւնը նոյնիսկ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Մայիս 19ին, Փարիզի Ս. Ցուվ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ, Պ. Օննիկ Նաշալեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

500 ֆր. Իսիի նորակառոյց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին, 500 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 200 ֆր. Կարմիր Խաչին, 100 ֆր. Կապոյտ Խաչին, 100, Ֆ. Աղքատախնամին, 100 ֆր. «Ցառաջ»ին։ (Տառնալ «Ցառաջ»էն)

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Սարգիս Զօխախլեան եւ զաւակները իրենց ընտանիքներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԶՕԽԱԽԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Կարապետեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Մայիս, 5, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Մինասեան, Վալանսէն 20 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի Մարիամ Զօխախլեանի մահուան առթիւ։

Իր կնոջ յիշատակին, Պ. Սարգիս Զօխախլեան 80 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԾՈՒԽԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ս. Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին պաշտօնավարու – թեան շրջանը լրացած ըլլալով, նոր շրջանի մը համար՝ Մայիս 5ին, Կիրակի ժամը 9–18ի միջեւ տեղի պիտի ունենայ Թաղականութեան ընտրութիւն։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլորը անպայման մասնակցիլ, 21 տարեկանը անց երկսեռ պարագաներով, այս կարեւոր Թաղական ընտրութիւններուն։

Ի դիմաց Ընտրողական Յանձնախումբի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն, Պ. Հայկ Ֆրէնկեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Աբշամ Պապաեան 500, Տէր եւ Տիկ Արշաքի Յակոբեան 500, Կապոյտ Խաչի Սէն–Ժերոմի մասնաճիւղ 500, Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէ 250, Տիկին Հ. Շալճեան եւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան 200, Վ. Տէր–Վարդանեան 50, Շահան Քհնյ. Տէրէեան 100, Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղ 100, Ա. Խարիթեան 100, Տիկին Փ. Արմաղանեան, Տէր եւ Տիկին Շարիկեան, Վ. Փիրանեան 20ական, Զ. Տէր–Ստեփան 100, Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան 50, Տիրան Խայիկեան 250, Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ 300 ֆր.։

(Շար.)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին կողմէ, Կիրակի, Մայիս 5ին ժամը 15ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Հայասոս պարախումբը, գեղարուեստական բաժնին երկսեռ երիտասարդութեան կողմէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·45ին «Սանթրոյի» սրահին մէջ, 8, Ռիւ Ժան Կուժոն

Կը նախագահէ ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

նիւթ ունենալով

«Արդի ընկերութեան ձգտումները»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի իր ընկերները այս Ուրբաթ (Մայիս 3) երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՎԻԵՆ.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 4 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Գ. Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Վալանսի մէջ, Մայիս 25ին, Սաթք Սոսիալ Փրոթեսթան։

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 1ին, Շաբաթ իրիկուն։

ԽՆԶՈՑՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ապր. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Հայկական պուֆէ։

pour passer en douceur
du noir à la couleur...
TÉLÉVISEUR
sonolor
couleur
Finition "grand constructeur"
AGENT TÉLÉ-ROBIN KALDJIAN
OFFICIEL: 5, rue Charles-Robin 75010 Paris 208 82 13

ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ Պ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ Պ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

QUATRA 74

SOUS LE HAUT PATRONAGE
ET LA PRÉSIDENCE EFFECTIVE
DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN

SALLE GAVEAU
VENDREDI 10 MAI 1974 A 21 HEURES

UNIQUE
CONCERT DE GALA

AVEC
MEDEA ABRAHAMIAN
ARNO BABADJANIAN
LYNE DOURIAN
RAFFI PETROSSIAN
AIDA BASMADJIAN
MARC BERKOVITZ
JEAN FRANÇOIS BLONDEAU
YVES COUESSE
MICHEL GASTAUD
IRINA GOSDANIAN
GERARD MASSON
RICHARD VIEILLE

RÉSERVATIONS PAR TÉLÉPHONE
924 - 15 - 50 LE MATIN
260 - 74 - 78 L'APRÉS-MIDI

ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ Պ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ Պ ՀԱՅ ՄԱՐԴԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

ՄԱՅԻՍ 26ԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Գեղարուեստական բաժին

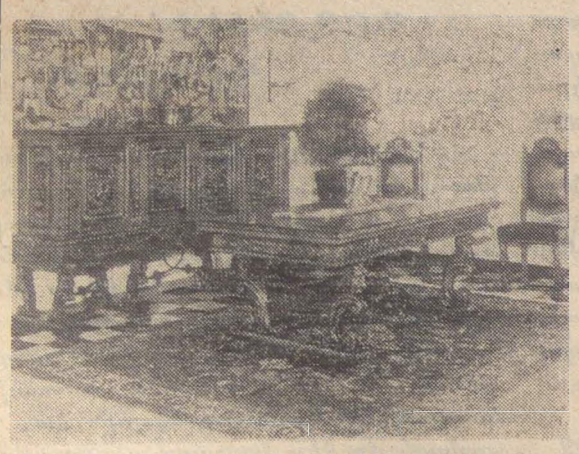
Արճանագրութեան համար դիմել 985–36–53 կամ 990–66–28

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

il y a plusieurs manières
d'exposer du meuble

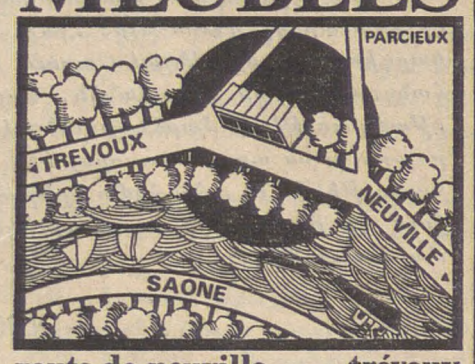
nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu *(30 minutes de Lyon par les bords de Saône)*

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

PARCIEUX
MEUBLES

route de neuville.... trévoux

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
4
SAMEDI
4 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 150 Ֆ.	Վեցամսեայ	80 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 175 Ֆ.	Հատը	0,80 Ֆ.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.004

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.004

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Գ.

—o—

Եըլըզըի անյաջող մահափորձէն վերջ հայ «քոմիթէճի»ները Եւրոպայի մէջ սերտ գործակցութիւն հաստատեր են Ասմէա Րիզայի եւ իշխան Սապահէտտինի կուսակցութեանց հետ, նպատակ ունենալով Ապտիւլ Համիտի բռնապետական վարչաձեւին տապալումը։

Ալթան Տէլիօրման մանրամասնօրէն կը խօսի այս գործակցութեան մասին, յաճախ խեղաթիւրելով իրողութիւնները։ Կը յիշէ Փարիզի մէջ գումարուած խորհրդաժողովները, որոնց իբրեւ թէ մասնակցեր են նաեւ Ռուսեր (?)։ Գործակցութիւնը Հայ եւ Թուրք կուսակցութեանց միչեւ չարունակուեր է Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ ալ եւ Հայերը Թուրքերէն պահանջեր են իրենց զոհուածներուն գինը — վեց նահանգներու ինքնավարութիւնը։ Այս ծրագիրը Ռուսերու կողմէ թելադրուած է եղեր։

1909ի Կիլիկիոյ ապստամբութիւնը(?) պատասխաներ է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպարիներու աչխատանքով։ «Քոմիթէճի»ները մեծ զարկ տուեր են չրջանի Հայութեան սպառազինման։ Մուշեղ Եպիսկոպ. դիւղերը չրջելով՝ ժողովուրդը կը զրդռէ, Ատանայի մօտիկ ծովեզերքները զէնք հանել կուտայ եւ զանոնք դիւղացիներուն կը ծախէ եղեր չահով։

Երկու հարիւր գինեալ «քոմիթէճի»ներ կ'ուխտեն ջարդել բոլոր իսլամները։ Պոլսոյ «Մարտ 31ի դէպք»էն մէկ օր վերջ կը յարձակին Ատանայի ակար պաչտպանուած թրքական տուներուն վրայ՝ առանց խնայելու պատուի, կեանքի եւ դոյքի։ Ջարդը կը տեւէ չորս օր եւ չորս գիչեր Օրոնցի անմեղ ճարտուկներն անգամ դատաղրօրէն կը մորթուին (?)։ Թուրքերը անպաչտպան մնացած իրենց գլխուն ճարը նայեր, Հայոց ապստամբութիւնը գլսպեր են։ 17.000 Հայեր եւ չուրջ 2000 Թուրքեր սպաննուեր են Կիլիկիոյ մէջ։

Ատանայի կուսակալ Ճէմալ Փաչան Ատանայի մէջ 30, Իրզինի մէջ 17 անմեղ իսլամներ եւ միայն մէկ Հայ կախել տուեր է...։ Որքան բառ, այնքան սուտ։

Քննիչ Յակոբ Պապիկեան ներքին նախարար Թալէաթի ըսեր է թէ Հայերը մեծ յանցանք ունէին դէպքերու ծագումին մէջ։ Հակառակ առոր, Մուշեղ Եպիսկոպոսի ազատեր է, իսկ Պաղչէի միւֆթին Թալէաթի հրահանգով կախաղան հանուեր է։ (Ի դէպ յիչենք, որ Սիամանթոյի կարմիր լուրեր քարեկամէս ի Պարը ներչընչուած է Պաղչէի (պարտէզ քաղաք) չարդէն)։

Տէլիօրման կը հեգնէ «Ատտաւածային արդարութիւն»ը, երբ կ'ըսէ թէ Հայ «քոմիթէճի»ներու ձեռքով սպաննուեցան Ճէմալ եւ Թալէաթ փաչաները, որոնք Հայերը հանդարտեցնելու համար կախաղան հանել տուեր էին իրենց հոգին ու պահիը պաչտպանող անմեղ Թուրքեր...։

1910ին Հ. Յ. Դաչնակցութիւնը Քոմիտէհակի ընկերվարական Միչազգայինին ներկայացուցած յուչագրին մէջ կ'ըսէ եղեր, որ Հայերը պիտի գինուին եւ իրենց պահպանութիւններուն ղեկավարութեամբ դիչերները գինավարժութեան պիտի հետեւին...

Նոյն թուականին Պիթլիսի Ռուսական հիւպատոսը իր տեղագրին մէջ կը յայտնէ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

Այլեւս «խաղերը եզած են» եւ երեք չաբաթ մտիկ ընելէ ետք, կարդը ժողովուրդին եկած է եթէ ոչ խօսելու, գոնէ իր ձայնը տալու։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը, երեք «ախոյեանները» ամէն ինչ ըրին հրապուրելու համար Ֆրանսան եւ եթէ Միթերան նոր յոյսեր կը բերէ ընկերային դեռնի վրայ, ժիսքար աւելի ապահովութիւն կը ներչնչէ քաղաքական դեռնի վրայ։

Վերջին օրը, Ուրբաթ, Շապան, Մարսէյլ կ'երթար, դրաւելու համար Տէֆէռի բերդը մինչ ժիսքար փարիզեան արուարձանները կ'այցելէր։ Նախապէս Միթերան – եղեր, որ Դաչնակցութիւնը Մուչի չրջանին մէջ քանիէ աւելի մասնաճիւղեր ունի, զպրոցներուն մէջ ուսուցչական պաչտօնի կոչուած են ժամանակին Թուրքերուն դէմ կռուող «քոմիթէճի»ներ։ Հիւպատոսը ուրիչ տեղեկագրի մը մէջ գրեր է, որ Դաչնակները իրենց հրամանին չհնազանդողները պիտի սպաննեն եւ ոճիրը Թուրքերուն պիտի վերագրեն...։

Զորրորդ օրաթանակի հրամանատար Թաթար Օսման փաչա 21 Յուլիս 1911ին պատերազմական նախարարին ուղղած «գաղտնի եւ անձնական» տեղեկագրին մէջ բացէ ի բաց մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեր է արեւելեան նահանգներուն մէջ հայ «քոմիթէճի»ներու պատրաստութեանց մասին...։

Հայերը Հ. Յ. Դաչնակցութեան, Պատրիարքարանի, հոգեւորական առաջնորդներու եւ երեսփոխաններու միջոցաւ ամէն տեղ կառավարական պաչտօնեաներու դրացներուն միջամուխ կ'ըլլան, պարզապէս պետութեան մէջ պետութիւն կազմած են եղեր...։ Օսման փաչա իր քննական պատոյտի ընթացքին ո՛չ մէկ գինեալ իսլամի հանդիպեր է, մինչ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ գինեալ Հայեր ապատօրէն կը պատրաստին եղեր...։ Ոչ միայն քաղաքներու նոյնիսկ Հայկական փոքրիկ գիւղերու մէջ համարձակ կը չրջապատէին գլխարկաւոր, եւրոպական չապիկ հագած, տարօրինակ ձեւերով կասկածելի մարդիկ։ Ասոնք իրրեւ թէ զպրոցի ուսուցիչներ են եղեր...։

Հայ «քոմիթէճի»ները ժողովուրդը գինելէ զատ Թրքական գիւղերուն վրայ ինչ ձեւով յարձակելու մասին մասնաւոր հրահանգներ տուեր են։ Այդ հրահանգներէն նմոյչներ ալ կը հրատարակէ։

1913ի աչնան խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ 14 աթոռ տրուեր է Հայերուն։ Իթթիհատ հակառակ է նախկին «քոմիթէճի» Հ. Պօյաճեանի, Գ. Փաստըմաճեանի եւ Վ. Փափազեանի (Կոմս) վերընտրութեան։ Ասոնք հակաթուրք տեսնուած գործունէութեան լծուեր են դարձեալ։

Թուրք նեոզամիտ հեղինակը կ'ակնարկէ Կոստանդնուպոլսի Հնչակեան համագումարին։ Յետոյ կը հրատարակէ էմմիճենի պահակալ Գէորգ Ե.ի Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով – Դաչկովի ուղղած նամակը եւ կը յիչէ անոր 1914ին Թիֆլիսի մէջ Ռուսիոյ ցարին ներկայանալը։ Նպատակն է ցոյց տալ, որ Հայերը բոլորովին իրենց յոյսը դրեր էին Ռուսերուն վրայ, ընդդէմ Թուրքերուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

բան – ժիսքար նոր «դէմ–դիմաց» մը տեղի ունեցած էր։ Եըմտական նախարարը կը յայտարարէր թէ Մայիս 20ին իսկ իր կառավարութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ կառավարելու մինչ Միթերան կը յայտարարէր թէ եթէ իր նչանակած կառավարութիւնը տապալի, Ապր. Ժողովը կը լուծէ։ Իրականին մէջ այդ է հաւանաբար Միթերանի ալ ուզածը, քանի միակ ձեւն է իրեն համար «ազատելու» համայնավարներէն։ Մնաց որ համայնավարներն ալ չեն անդիտանար այս պարագան։

Գալով Շապանի լաւատես կը մնայ, մինչ իր կոդմնակիցները սկսած են ժիսքարին տանող ճամբան փնտռել։

Կիրակի օր, ընտրուելու համար, հարկ է որ թեկնածուն բացարձակ մեծամասնութիւն առնէ։ Բ. չրջանին համեմատական մեծամասնութիւնը կը բաւէ, եթէ երկու թեկնածուները նոյնքան ձայն առնեն, այսինքն հաւասար մնան, ամէնէն տարեց կը նչանակուի։

Քանի մը տող

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐՔԸ Ուրբաթ օր երկու Ֆրանք կ'արժէր ինչ որ մրցանիչ մըն է եւ պատճառ որ գերմանացի գրօսաչրջիկները չատնան Ֆրանսայի մէջ ինչպէս նաեւ ապարանքներու գնումները։

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահը՝ Սէնկոր, լուրջ աղդարարութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի, չեչտելով թէ «տագնապ մը կայ մեր յարաբերութեանց միջեւ»։ Իրեն համար, ժողովը «յառաջդիմական» մըն է եւ Ֆրանսա երթալով աւելի կը հետաքրքրուի Զինաց իներով եւ Արաբներով, բայց հարկ է որ Ֆրանսախօս Ափրիկէի առաջին ընկերը մնայ։

ՔԻՍԻՆՆԿԻ Իսրայէլ գնաց եւ ժամանած աեենն իսկ յայտարարեց թէ չէ եկած դիջումներ ձեռք ձգելու համար, այլ՝ ապահովութեան մասին խօսելու։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 26)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԳԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պրեսթ մէջ (Բելոռուսիա) տեղի ունեցած է երիտասարդ ճարտարապետներու նոր նախագիծերու ցուցահանդէսը։ Մասնակցած են Խորհ. Միութեան ճարտարապետական բարձրագոյն ուսումնարանները, իրենց դրծերով։ 39 գպրոցներու անցեալ տարուան չրջանաւարտներ չուրջ 200 նախագիծեր ներկայացուցած են. ասոնցմէ հինգը պատրաստած են Երեւանի Բազմարուեստից վարժարանի չրջանաւարտներ։

Հինգ նախագիծերն ալ չհաճած են մրցանակները։ Առաջին կարգի մրցանակ ստացած են Բենիամին Մաթեւոսեանի «Սովխոզային ատան 400.000 բնակիչի համար», Գոհար Ադամեանի «Երեւանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի դրադարանային – թանգարանային համալսարոյրը» եւ Ալբեր Պողոսեանի «Աւեւարական կեդրոն Երեւանի բնակելի չրջանում» նախագիծերը։ Երկրորդ կարգի մրցանակ ստացած են Մամիկոն Ֆարսեանի «30.000 բնակիչի համար քաղաքի նախագիծը» եւ Հայկ Տիգրանեանի «Երեւանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի գրադարանային թանգարանային մասնաչէնքի յատակագիծը»։

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Մեծ Եղեռնի 59րդ տարեդարձը համաժողովրդական ոգեկոչումի անմոռանալի օր մը հանդիսացած է Թէհրանի Հայութեան համար։ Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 8էն սկսեալ ժողովուրդը խուռներամ փութացած է Ս. Սարգիս նորակառոյց եկեղեցին։ Ազգային վարժարաններու աչակերտութիւնը, տարբեր թաղերէ, խմբովին տեղ գրաւած է եկեղեցւոյ չըրջափակին մէջ։ Ժամը 9ին չուրջ 20.000 հոգի խռնուած է. բոլորն ալ իրենց կուրծքին վրայ գետեղած են Հայ Դատը ընծրոչող երիզներ՝ բռունցքի խորհրդանչանով։

Նահատակներու Ճուչարձանին մօտ կատարուած է հոգեհանդստեան պաչտօնը։ Քան հազար հոգի եկեղեցւոյ գանգերու ղողանջին եւ կրօնական արարողութեան համընթաց, խոր լռութեամբ եւ երկիւղածութեամբ պահ մը ղլխահակ աղօթած է իր մեկուկէս միլիոն նահատակներու յիչատակին համար։

Յօնոկը՝ Ժիրայր Ղարիպեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսները։ Արտակ Աբգ. Մանուկեան դատապարտելով 1915ին հայ ժողովուրդի վրայ գործադրուած գարուս Ա. ցեղասպանութիւնը, կոչ ուղղած է բոլորին, որ լծուին Հայ Դատի հետապնդման անյետաձգելի աչխատանքին։

Թէհրանի Հայոց Թեմի Պատգամաւորական Ժողովի, Թեմական Խորհուրդի եւ ազգային մարմիններու անունով խօսած է իրաւաբան Ալբեր Բերնարտ։ Իրաւաբանը հիմնաւոր տուեալներով վերլուծած է ցեղասպանութեան արարքը եւ դատապարտած զայն՝ միջազգային օրէնքներու համաձայն։

Հ. Յ. Դաչնակցութեան Պարսկաստանի կոմմին անունով խօսած է Սամուէլ Սարուխանեան, որ դատապարտելէ ետք ՄԱԿի Մարտ 6ի նիստին ի յայտ եկած կոդմնակալութիւնը զանազան Պետութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէ, կոչ ուղղած է ժողովուրդին, որ այսուհետեւ արի կեցուածքով եւ միասնական ճիգով պայքարի իր ազգային իրաւունքներու համար։

Հայ երիտասարդութեան եւ պատանեկութեան անունով խօսք առած է Սուքիաս Քիւրքճեան։ Յայտարարած է, թէ նոր սերունդը տէր կը մնայ իր ժողովուրդին խոչտանին։

Հրապարակով կարդացուած է ցեղասպանութիւնը դատապարտող բողոքի բանաձեւ մը, որ ժողովուրդին միահամուռ վաւերացումին. ենթարկուելէ ետք յանձնուած է Առաջնորդին, որպէսզի զայն փոխանչէ Պարսկաստանի վարչապետին։

Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ձատարակի աչխարհի ախոյենութեան կիսա–եղրափակիչ մրցումին, Օտեսա, Տիգրան Պետրոսեան, որ ցարդ միայն մէկ կէտ ապահոված էր, մինչդեռ իր մրցակիցը՝ Վիկտոր Կորչնոյ 3 կէտ չահած էր, քաչուեցաւ մրցումէն հիւանդութեան պատճառով։

«Թաս» գործակալութիւնը Օտեսայէն հաղորդեց, թէ Տիգրան Պետրոսեան հիւանդանոց փոխադրուած է։ Աչխարհի նախկին ախոյեանը երկու անդամ յետաձգած է վերջին խաղը հիւանդութեան պատճառով։

QUE VIVE L'ARMENIE

N.D.L.R. : Ainsi que nous l'avions annoncé, nous publions le discours, prononcé le 24 Avril à la salle Gaveau, par M. Guy Coutant de Saisseval, grand chancelier de L'Ordre de St. Lazare de Jérusalem.

Losque Monseigneur Manoukian, en votre nom, m'a demandé de prendre la parole aujourd'hui — jour anniversaire de l'Arménie martyre — j'ai été certes honoré mais aussi rempli de confusion car, d'autres, mieux que moi, auraient pu le faire. Si j'ai accepté, c'est pour deux raisons : la première, parce que, Français de souche et de tradition, je suis un ami de l'Arménie que je connais tout particulièrement, à la fois parce que j'ai étudié avec passion son histoire et aussi parce que je l'ai parcourue plusieurs fois en voiture tant la République d'Arménie avec la Sainte Etchmiadzine que les territoires arméniens occupés par les Turcs, que ce soit l'ancien royaume d'Ani des Bagratides ou le royaume de Cilicie des Rupenides et des Lusignan et j'ai pu faire ainsi des pelerinages aux principaux lieux de notre histoire. La seconde raison est que je suis le grand chancelier de l'Ordre de Saint-Lazare de Jérusalem et que cet ordre hospitalier qui subsiste toujours a été fondé en terre Sainte lors des croisades et a eu pour premiers frères hospitaliers des moines arméniens : les chevaliers croisés qui avaient contracté la lèpre devaient rejoindre l'hôpital Saint-Lazare des moines arméniens : lorsque la vie fut rendue plus difficile pour les chrétiens ces chevaliers lépreux formèrent une milice aux côtés des autres ordres : c'est de l'union de ces chevaliers occidentaux et des moins arméniens qu'est issu l'ordre de Saint-Lazare et ce lieu se concrétisait davantage encore à Jérusalem puisque le maître de St-Lazare était suffragant de l'Archevêque arménien de Jérusalem : c'est donc à ce noble titre que je suis ici, ce soir, avec vous.

L'Histoire de l'Arménie et du peuple arménien est une longue épopée chrétienne, faite de gloire certes, mais aussi de sacrifices et de martyrs. N'oublions pas que c'est l'Arménie qui, grâce à l'apostolat de Saint-Grégoire l'Illuminateur, fut le premier Etat chrétien en l'an 300 ; avant l'Empire de Byzance ou les Royaumes de l'Occident : elle fut aussi le dernier royaume chrétien en Asie Mineure, puisque, après le départ des Croisés, le royaume de Cilicie fut jusqu'en 1363 le dernier bastion entre les hordes turques et aussi lorsque, après un siège héroïque à Sis, le Roi Léon V de Lusignan dut quitter son royaume anéanti, notre pays s'honora en lui donnant asile et en hommage à l'Arménie fidèle, le Roi de France Louis XVIII voulut que le dernier Roi d'Arménie Léon V repose à l'Abbaye Royale de Saint-Denis, haut lieu de notre histoire.

Mais si les royaumes et principautés arméniens furent submergés, l'Arménie subsista dans ses fils toujours fidèles à la Terre arménienne. Pendant des siècles, ce peuple courageux, malgré les persécutions, les spoliations, les emprisonnements, les massacres, maintient courageusement sa Foi, ses traditions, son attachement à sa patrie et à son Eglise et je n'en veux pour exemple que cette cité de Zeytoun, dont actuellement, on a voulu effacer même le nom — qui, dans ses hautes montagnes, réussit jusqu'en 1895 en combattant sans cesse, à sauvegarder son autonomie et son rayonnement spirituel.

A cette résistance farouche d'un peuple qui ne veut pas mourir et qui ne demandait qu'à vivre sur sa terre et à rester lui-même, les Gouvernements Turcs ne répondirent que par des massacres : 1894, 1895, 1896, 1901, 1905 furent des années tragiques où les Turcomans noyèrent dans le sang toute velleïté de réclamations des Arméniens : mais ce n'était pas suffisant de les massacrer, il fallait les anéantir et les supprimer et ce fut le génocide de 1915, dont, aujourd'hui, nous commémorons le douloureux anniversaire.

Qu'on ne vienne pas nous dire que ce fut un accident de guerre : il faut proclamer la vérité : ce fut volontairement, délibérément et sciemment que les autorités turques organisèrent ce génocide : rappelons simplement ces deux notes officielles du Gouvernement turc par son ministre de l'Intérieur Talaat Pacha :

Le 9 Septembre 1915 il écrivait au Préfet d'Alep:

« Le droit de *vivre* et de travailler sur le territoire de la Turquie est totalement aboli pour les Arméniens. Le Gouvernement assumant toutes les responsabilités à ce sujet a ordonné de ne laisser même pas les enfants au berceau ».

Et le 15 Septembre il écrivait :

« A la Préfecture d'Alep

« Il a été précédemment communiqué que le Gouvernement sur l'ordre du Comité : *Union et Progrès*, a décidé d'exterminer entièrement tous les Arméniens habitant en Turquie. Ceux qui s'opposeraient à cet ordre et à cette décision ne pourraient faire partie de la forme gouvernementale. Sans égards pour les femmes, les enfants et les infirmes, quels que puissent être les moyens d'extermination, sans écouter les sentiments de la conscience, il faut mettre fin à leur existence.

Le Ministre de l'Intérieur
TALAAT »

Je n'entreprendrai pas ici de faire l'histoire de ces massacres : ces martyrs, ce sont vos pères, vos grands-pères et tous vos proches et tout ce sang répendu, c'est le vôtre : aussi devant ces martyrs et cet holocauste, nous ne pouvons que prier.

Mais il faut quand même rappeler comment ces ordres du Gouvernement Ottoman furent exécutés : je ne prendrai qu'on seul exemple cité par le correspondant de presse Henry Barby : « *Ils* (les Turcs) *s'ingénièrent à inventer d'infernales cruautés pour torturer l'âme de leurs victimes avant de torturer leur corps et les scènes effroyables se multiplient. Devant les mères qu'ils alignent et contraignent à regarder, ils éventrent les enfants qu'ils accrochent ensuite aux murs, en grappes sanglantes, comme à un étal de boucher, puis, sous le fouet, ils obligent les pauvres femmes, hurlantes d'épouvante et de douleurs à s'éloigner tandis que les petits corps palpitants encore, restent abandonnés aux vautours...* »

En Juillet 1916, le même journaliste écrivait :

« *Quiconque, actuellement, parcourt l'Arménie désolée ne peut s'empêcher de frissonner devant la saisissante éloquence de ces horizons infinis de ruines, de dévastation et de morts. Pas un feuillage, pas une mousse, pas une roche qui n'aient vu égorger des êtres humains et qui n'aient été éclaboussés par le sang répandu à torrent. Pas un cours d'eau, fleuve ou rivière, qui n'ait charrié vers l'éternel oubli des centaines, des milliers de cadavres. Pas un précipice, pas une gorge qui ne soit une tombe à ciel ouvert dans laquelle les squelettes blanchissent, entassés, en plein air, car presque nulle part les massacreurs n'ont pris le temps ou la peine d'enterrer leurs victimes. Dans ces vastes contrées, animées naguère par de nombreuses et florissantes agglomérations arméniennes, règnent aujourd'hui la désolation et la solitude* ».

(à suivre)

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

—o—

Մօտաւորապէս 900 միլիոն մարդ աշխարհի մէջ հեռատեսիլ կը դիտէ : Մեծամասնութիւնը ի՞նչ տեսակ ժապաւէն կը դիտէ եւ ո՞ր երկիրներու արտադրած հեռատեսիլի յատուկ ժապաւէնները : Այս հարցումներուն պատասխանները կարելի է դանել տեղեկագիրի մը մէջ, որ պատրաստած է Իւնեսքոյի կողմէ :

Մ. Նահանգներն ու Չինաստան լայնօրէն ինքնաբաւ են իրենց արտադրած ժապաւէններով. այս է պատճառը, որ չատ քիչ թիւով այլ երկիրներէ հեռատեսիլի ժապաւէններ կը գնեն : Ճափոն եւ Մորհ. Միութիւն եւս կը պատկերասփռեն մեծ մասամբ իրենց պատրաստած ժապաւէնները : Միւս երկիրներու մեծ մասը նախընտրած ժապաւէններով կը կազմեն ընդհանրապէս իրենց յայտագիրները :

Լաւին ամերիկեան երկիրներու հեռատեսիլի յայտագիրներուն կէսը օտար երկիրներ պատրաստուած ժապաւէններէ կը կազմուի : Կուաթեմալայի մէջ ասոր տոկոսը 84 է : Նոյն պատկերը կը պարզուի նաեւ Ասիոյ մէջ (ի բաց առեալ Ճափոնի եւ Չինաստանի) : Սինկափուրի, Մալեզիայի, Նոր Զելանտայի նման երկիր – ներ հեռատեսիլի իրենց յայտագիրներուն աւելի քան 70 տոկոսը օտար ժապաւէններով կը կազմեն : Այս է պարագան նաեւ Զամպիոյ, Նիժերիոյ, Ափրիկէի մէջ :

Եւրոպայի հեռատեսիլի յայտագիրներ – ու ժապաւէնները, մէկ երրորդէն մէկ չորրորդով կը ներածուին : Կարգ մը երկիրներու մէջ տոկոսը աւելի բարձր է եւ կը տարուբերի 45 տոկոսէն (Պուլկարիա) 67 տոկոսի (Իտալիա) միջեւ :

Հեռատեսիլի ժապաւէն արտածող երկիրներէն առաջինը Մ. Նահանգներն են. արդարեւ, ամերիկեան 161 ընկերութիւններ տարին 100·000էն մինչեւ 200·000 ժամական – յայտագիրներով ժապաւէններ կ'արտածեն : Երկրորդ տեղը կը պրաւէ Անգլիա (30·000 ժամական – յայտագիր) : Երրորդ տեղը կ'ապահովէ Ֆրանսա (15 հազարէն 20 հազար) : Ճափոն արագ կերպով կը հասնի Գերմանիոյ, որու արտածումները քանակը 5000–6000 ժամական-յայտագիր ներկայացնող ժապաւէններ են : Իտալիոյ արտածումը 4·000 է : Միւս երկիրները չատ եւս կը մնան՝ Քանատա եւ Շուէտ 500, Հոլանտա 300 :

Մորհ. Միութիւն չատ եւս կը մնայ Արեւմուտքի դլխաւոր արտադրիչներէն :

Լաւին ամերիկեան երկիրներու հեռատեսիլի յայտագիրներուն մօտաւորապէս մէկ երրորդը ամերիկեան ժապաւէններէ կը կազմուին : Կուաթեմալայի եւ Նիքարակուայի մէջ գրեթէ կէսը : Հոնկ-Քոնկի յայտագիրներուն 80 եւ Իսրայէլի յայտագիրներուն 95 տոկոսը Մ. Նահանգներ պատրաստուած ժապաւէններէ կը կազմուին : Ընդհանուր հաշուով, Արեւմտեան Եւրոպայի հեռատեսիլի յայտագիրներուն 15–20 տոկոսը ամերիկեան ժապաւէններ են :

Աւտնց մէկ մասը երկար չարքերէ կազմուած են, յաճախ 500է աւելի դրուագներէ : «Վիրճինեան», օրինակ կը բաղկանայ կէսսակաս ժամ տեւող 373 դրուագներէ : Առանց ընդմիջումի դիտելու համար այս ժապաւէնը հարկ է աւելի քան երկու չաբաթ, դիշեր ցերեկ նստիլ հեռատեսիլին առջեւ : «Պոնանդա»ն կը տեւէ 359 ժամ :

Տեղեկագիրը անդրադառնալով ամերիկեան ժապաւէններու դերակշիռ դիրքին, միջազգային չուկայի վրայ, դիտել կուտայ, թէ ասոր պատճառները պատմական եւ անտեսական բնոյթ ունին : Արդարեւ, ո՛չ միայն արտադրութեան կարողութեան հարց է, այլեւ այն իրողութեան, որ Մ. Նահանգները ամէնէն առաջ սկսան զբաղիլ այս գործով :

Մինչեւ 1960ի սկիզբները Մ. Նահանգներու հեռատեսիլներու թիւը մնացեալ ամբողջ աշխարհի ունեցած հեռատեսիլներէն աւելի էր : 1962ին, երբ 50 միլիոն հեռատեսիլ կար Մ. Նահանգներու մէջ, 53 միլիոն՝ այլուր : Ասիկա ցոյց կուտայ թէ մեծ չուկաները մեծ պահանջներ հրապարակ կը դնեն : 1972ին Նէյլսընըլ Պրոդքասթինկ ընկերութիւնը 115 երկիրներու — վերջինը՝ Մորհ. Միութիւն — ժապաւէններ կը ծախէր : Այնոր արտադրութիւններէն «Պոնանդա»ն դանազան լեզուներով 350 միլիոն հոդի դիտած է :

Անկասկած, նիւթական հարցն ալ մեծ դեր կը խաղայ : Օրինակ, «Փէյրոն Փլէյս»ի նման ժապաւէն մը պատրաստելու համար, որ կէսսական ժամ տեւող 514 դրուագներէ կը բաղկանայ, 10·000 տոլար պէտք է ծախսուի, մինչդեռ Ֆինլանտայի պէս երկիր մը կրնայ զայն դնել 500 տոլարով : Երկիրներուն մեծ մասը ի վիճակի չէ հեռատեսիլի իր յայտագիրները մրցակիցներուն մէջ տարբերութիւնը այնքան մեծ էր ի նպաստ Փարիզուհիին, որ դրեթէ պարապ սրահի մը առջեւ իրենց ներկայացումները կուտային մեր խեղճ Հայուհիները, որոնք իրենց բոլոր դրամագլուխը վրայ տալէ եառքը՝ պարտքի տակ ալ մնացին եւ կծիկը դնելով մեկնեցան Փարիզէն :

Այդ յուցահանդէսը ուրիշ չատ Հայերու ալ յուսախաբութեան պատճառ եղաւ : Մէկը մածուն ծախելով կը յուսար հարըստանալ եւ փճացաւ, ուրիշ մը իր ապագան չինել կը կարծէր «քէթչէն հէլվասի» ծախելով ու սնանկացաւ եւ այսպէս ուրիշներ :

Մածուն չինողը սակայն, որ բաւական ճարպիկ ու ձեռներէց մէկն էր, ի վերջոյ յաջողեցաւ կացութիւնը փրկել :

Պարսից Մուզաֆէրէտտին չահը Փարիզ այցելած առեն այդ մարդը պատուական մածուն մը կը չինէ ու նուէր կը տանի Իրանի վեհապետին, որ չափազանց գոհ կը մնայ այդ նուէրէն եւ հրաման կ'ընէ որ վարձատրեն զայն :

Շահին հեռեւորդներէն մին կը կանչէ մածուն նուէր տանող Հայը եւ կ'ըսէ.

— Մեր վեհափառ տէրը չատ գոհ մնաց ձեր մածունէն եւ յանձնարարեց որ ձեզի դրամական նուէր մը ընենք, ահատասիկ 500 ֆրանք :

— Ո՛չ, կը պատասխանէ խորամանկ Հայը, ես դրամ չեմ ուզեր, այլ կը վաստիկ Նարին վեհափառութեան ծառայութեան մէջ մտնել :

— Ի՞նչ կրնաս ընել, մասնաւոր որեւէ տա մը ունի՞ս մածուն չինելէ ուրիշ :

— Այն քան կ'ընեմ, կը պատասխանէ մարդը ինքնավստահ դէմքով :

— Լաւ, վաղը եկուր զիս տես :

Հետեւեալ օրը կրկին կը ներկայանայ Շահին հեռեւորդին :

— Թոչուն խնամել դիտե՞ս, կը հարցնէ Պարսիկը :

— Մտնագիտութիւնս է, կը պատասխանէ Հայը :

— Ուրեմն չատ աղէկ եղաւ, կը շարունակէ միւսը, մեր վեհափառ տէրը չատ մը հազուագիւտ թռչուններ ունի եւ որոնք միասին թեհրան պիտի տանիք. այդ ամէն մէկ թռչունը իրեն յատուկ ուտելիքը ունի ու մասնաւոր խնամքի կը կարօտի. քանի որ քու մասնագիտութիւնդ է, քեզ վեհափառ Շահին թռչնապետ կ'անուանենք :

Հայը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ եւ կուզայ մեղի ուրախ լուրը հաղորդելու :

Թռչունները տակաւին թռչնավաճառներու խանութներէն կը պտուտէին, ուր կը դիմէ ինքնակոչ թռչնարոյծը եւ ամէն մէկ թռչունի յատուկ կերը կ'առնէ, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կը տտանայ անոնց արուելիք խնամքներուն մասին :

(95 – Շար.)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

Որովհետեւ զիրենք եկեղեցւոյն կը ճանչնայի՝ խորհուրդ տուի որ հրաժարին իրենց յայրատ պարերէն որոնք երբեք նորութիւն մը չէին կրնար ըլլալ Փարիզցիներուն համար :

Իրենց վրայ այնքա՜ն մեծ համարում ունէին, այնքա՜ն չփացած էին եկեղեցւոյ մէջ իրենց գտած ընդունելութենէն, որ չուզեցին հետեւիլ խորհուրդիս եւ արուեստահանդէսին մէջ ամենատուղ վարձքով փոքրիկ սրահ մը վարձեցին ներկայացումներ տալու համար :

Իրենց սրահին ճիշդ քովինը ուրիշ սրահ մը կար ուր Փարիզուհի մը «գեղեցիկ Ֆաթմա» անունին տակ, նոյնպէս արեւելեան պարեր կը ներկայացնէր : Երկու

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— 1915ի եղեռնի մեր նահատակներուն ոգեկոչումը յիսնամեակէն ի վեր կը կազմակերպուի Տէսինի յուշարձանի յանձնախումբին կողմէ:

Այս տարի յանձնախումբը յարմար նկատեց ոգեկոչման արարողութիւնը կատարել ուղղակի յուշարձանին առջեւ: Համաձայն իր յայտարերին, Ապրիլ 28 կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, յատուկ պատարագի, կատարուեցաւ հոգեհանգիստ մեր նահատակներուն համար: Եկեղեցին լեցուն էր ամբողջութեամբ: Պատարագիչը, Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեան, իր քարոզով պատմական տուեալներով պարզեց հայ ժողովուրդին թշուառ վիճակը Թրքական տիրապետութեան տակ. Ներկայ պատրիարքական կառավարած դիրքը մամուլը ռուսական եւ անգլիական կառավարութենց մօտ, բարելաւելու համար հայ բնակչութեան կեանքի վատթար պայմանները ու զարման մը բերելու անոր կրած ստոպազանքներն ու ջարդերը դադրեցնելով: Սակայն փոքր ազգ մըն էինք, մեր երկիրը չունէր բնական հարստութիւններ, մեծերու ուշադրութիւնը մեր վրայ հրաւիրելու հեռաւորութիւնը մեր վրայ հրաւիրելու հեռաւորութիւնը պատրիարքին ջանքերը անցան ապարդիւն: Բարեբախտաբար, Հայը համբերող է ու կը հաւատայ որ վազ թէ ուշ իր ազգային պահանջները պիտի իրականանան:

Եկեղեցւոյ առջեւէն թափօր մը կազմուեցաւ ու հաւատաւոր ժողովուրդը կարգապահութեամբ հետեւեցաւ թարմ ծաղիկներով պատրաստուած չքեղ ծաղկեպակին, մինչեւ յուշարձան:

Հոն եւս բազմութիւն մը կը սպասէր: Ներկայ էին Ռոնի ընդհ. խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ Պր. Փիէր Մուրէն, քաղաքապետական Խորհուրդի անդամները, քաղաքապետի փոխանորդ Պր. Արսէն Մարկոսեան, խորհրդական Պր. Ալէքս Մանուկեան, հայր Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեան եւ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան անդամները:

Ցանձնախումբի երկու անդամներ ծաղկեպակը զետեղեցին յուշարձանին վրայ: Պր. քաղաքապետը եւս ծաղկեպակ մը դրաւ քաղաք. Խորհուրդի կողմէ: Պր. Մեսրոպ Պայընտրեան խնդրեց ներկաներէն վայրկեանի մը լռութեամբ յարգել Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը: Ապա, իր բացման խօսքով յատկապէս չեշտեց.—

Մեզի կ'ըսեն օտարները, այլեւս մոռնալ Թրքական ոճիրները: Սակայն կարելի չէ մոռնալ մեր նահատակները ու անոնց զգած ժառանգը: Եղեռնէն անցած են 59 տարիներ: Ցիսնամեակէն ի վեր հայ ժողովուրդը յուշարձաններ կանգնեց իր ապրած երկիրներուն մէջ, ինչպէս Տէսին, Մարսէյլ, Լիբանան, Մոնթեպելլո, Թէ այլուր: Մայր հայրենիքի մէջ եւս կանգնուեցաւ Ծիծեռնակաբերդի հսկայական կոթողը, ուր կ'երթայ հաղորդուելու եւ իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու հայրենի ժողովուրդը հարիւր հազարներով, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Հայութիւնը ամենուրեք եւ ամէն տարի, անվարան պիտի չարունակէ յիշել իր նահատակները, պիտի չմոռնայ անոնց ժառանգը, մինչեւ որ գոհացում տանայ իր ազգային պահանջներուն:

Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ Պր. Արսէն Մարկոսեան որ ֆրանսերէն դրաւոր բանախօսութեամբ մը որ ազգային հարցերու տեղեակ էր, ոմիւռքի հայ երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասին մտածումները կը խտացնէ:

Պր. Մարկոսեան, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց յարգելի քաղաքապետին, յուշարձանի իրականացման համար իր բերած գործօն մասնակցութեան համար: Ցետոյ անդրադառնալով Թրքական ոճիրներուն, ուրուագծեց չարդերու քամնելի տեսարանները, որոնք գործադրուեցան հայ ժողովուրդին վրայ ու կազմեցին 20րդ դարու Ա. ցեղասպանութիւնը: Բայց չարդերէն 59 տարիներ ետքը Հայութիւնը վերածնած է: Արհաւիրքէն ճողոպրած ները հաստատուելով հիւրընկալ երկիր ներու մէջ, այսօր կը մասնակցին այդ երկիրներու բարգաւաճման, պատուաւոր դիրքեր գրաւելով: Իսկ Պոր. Հայաստանը, ներկայիս իրրեւ արդիական երկիր, օտար գբօսաշրջիկներու հիացման առարկայ դարձած է: Իր պիտուններուն, արուեստագէտներուն համբաւը կը ճառագայթէ ամբողջ աշխարհի վրայ:

Այժմ ի՞նչ ուղղութեան պէտք է հետեւիլ եւ որո՞նք պիտի ըլլան մեր յետագայ նպատակները: Պէ՞տք է չարունակել մեր լացն ու սուգի արտայայտութիւնները: Պէ՞տք է արդեօք որ այս յուշարձանը լացի պատ մը դառնայ: Պէ՞տք է տակաւին լռել, երբ 20րդ դարու ցեղասպանութեան հեղինակներու ժառանգորդները կը շարունակեն խեղաթիւրել պատմական ճշմարտութիւնները:

Ո՛չ, հայրենակիցներ: Այլեւս ժամանակավրէպ պէտք է համարել լռութիւնն ու սուգը, լացն ու ողբը: Ժամանակը եկած է արդարութիւն պահանջելու հայ ժողովուրդին համար: Անշուշտ ասիկա չի նշանակեր յուսերժացնել ոխի ու վրէժի զգացումները: Ոչ ալ յաղթանակի աղաղակներ բարձրացնել: Կը փափաքինք պարզապէս չմոռնալ մեր մեռելներուն յիշատակը, որպէսզի անոնց զոհաբերութիւնը ապարդիւն չանցնի: Կը փափաքինք նաեւ որ ոճիրը անպատիժ չմնայ:

Պէտք է որ Թուրքերու կողմէ գրաւուած մեր պապենական հողերու վերադարձի հարցը արծարծուի եւ հայկական չարդերու պատասխանատուները դատապարտուին, որպէսզի ցեղասպանութիւնը ընդմիշտ վերնայ մարդկային պատմութենէն: Ահա միայն այն ատեն է, որ փոքր Ասիոյ անապատներուն ու լեռներուն վրայ խողխողուած մեր մեկուկէս միլիոն նահատակները հանգիստ պիտի ննջեն:

Հայ նահատակներ, ձեր օրհնակը մեզի համար կը հանդիսանայ ուսումնասիրութեան, ներշնչումի ու նաեւ հպարտութեան անսպառ աղբիւր մը: Ձեր յիշատակը մշտապէս վառ պիտի մնայ մեր եւ արդարութիւնն ու ազատութիւնը դաւանող մարդկանց հոգիներուն մէջ:

Հանդէսը վերջ գտաւ եւ ժողովուրդը հոգեպէս գոհեպնդուած ցրուեցաւ:

Փակելէ առաջ կ'ուզէի ցաւալի պարագայ մը մատնանշել: Լիոնի զգուշութիւնը մեզի այնքան մօտ, որ խանդավառութեամբ մասնակցած էր յուշարձանի շինութեան, այս տարի կրնանք ըսել բացակայ էր: Կարելի չէ՞ր արդեօք յատկանշական ծաղկեփունջ մը ղրկել: Գէթ օտարներու առջեւ երեւոյթները փրկելու համար: Մոռացո՞ւմ մը արդեօք, թէ անտարբերութեան արդիւնք: Ինչ ալ ըլլայ պատճառը, այս բացակայութիւնը ներհակ կը դանենք Լիոնի սպառօնը կազմակերպողներու ազգային ըմբռնումներուն:

Տէսինի յուշարձանը սեփականութիւնն է ամբողջ Հայութեան:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—o—

Հայ երիտասարդութեան հայրենասիրական տրամադրութիւնները հաստատող դեղեցիկ եւ օրինակելի փաստը արձանագրուեցաւ Վալանսի մէջ, Ապրիլ 24ի առթիւ: Արդարեւ, Վալանսի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնի եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ական երիտասարդական երկսեռ անդամները միասնաբար կազմեցին միացեալ մարմին մը՝ «Ապրիլ 24ի Կոմիտէ»ն, նպատակ ունենալով քաղաքական լայն աշխատանքով մը հանրային կարծիքին փոխանցել Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան պարագան:

Առաջին առթիւ թռուցիկներ հրապարակ հանուեցան եւ բաժնուեցան: Ապա լայն տեղեկութիւններ եւ բացատրութիւններ տրուեցան շրջանի Ֆրանսական թերթերու խմբագրութիւններուն՝ Հայոց ցեղասպանութեան մասին: Վերջապէս կոչ ուղղուեցաւ հայ երիտասարդութեան, որ Ապրիլ 24ի օրը իր արիւնը տայ Ֆրանսական Կարմիր Խաչին: Հարիւրաւորները՝ երիտասարդ թէ տարեց, ընդառաջ եղան կոչին՝ ժամը 15էն 18 ներկայացան Սալ ոէ Ֆէթ, ուր 100 սրտակ արիւն ամբարուեցաւ. ուսանողներ եւ երիտասարդներ եկած էին Լիոնէ, Ռոմանէ, Ավինեոնէ, Պուլէնէ, Մոնթելիմարէ, Օպընայէ:

Շրջանի թերթերը լայն արձագանգ հանդիսացան ընդգծելով, որ հայ երիտասարդները ի յիշատակ 1915ի եղեռնի մէկուկէս միլիոն զոհերուն իրենց արիւնը տուին «իրրեւ մասնակցութիւն մարդկութեան ճիգերուն՝ վերկելու մարդկային կեանքեր»:

«Տօֆինէ Լիպէրէ» թերթը Ապրիլ 21, 22 եւ 23ի թիւերով յօդուածաշարք մը հրատարակեց՝ պատրաստուած «Ապրիլ 24ի Կոմիտէ»ի կողմէ:

Երեք յաջորդական յօդուածներով ներկայացուեցան բաւական մանրամասն պիծերով Հայոց պատմութիւնը՝ սկսեալ նախքրիստոնէական ժամանակաշրջանէն մինչեւ այսօր, հայ մշակոյթը, Հայերու բերած նպաստը օտար մշակոյթներու, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին ներկայացուցած խանդավառ պատկերը ներկայիս Հայաստանի թէ սփիւռքի մէջ: Յօդուածաշարքին մէջ լայն տեղ յատկացուեցաւ 1915ի Թուրք կառավարութեան ծրագրած եւ գործադրած հայկական ցեղասպանութեան, որուն իրրեւ անհերքելի փաստ ներկայացուեցաւ Թալէաթի ծանօթ հեռագիրը: Թերթը նկարով մը (Ապրիլ 25ի թիւ) անդրադարձած է Ապրիլ 24ի առթիւ Վալանսի հայ գաղութին զետեղած ծաղկեպատկին Մեռելներու Ցուշարձանին վրայ:

«Լ'Էմփարսիալ» թերթն ալ Ապրիլ 20ի իր թիւով անդրագարձաւ հայկական ցեղասպանութեան:

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնի եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ական Երիտասարդացի տղաքն ու աղջիկները օրինակելի աշխատանք կատարեցին եւ ցոյց տուին, թէ հայ երիտասարդութիւնը պիտակից է իր կոչումին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ՌՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

3.

Սկսելով նրանից, որ վիրաւորել էր նահանգապետի սիրելի եղբօր որդուն, այլ եւ նրա ամենասիանի լրտեսին, այդ «կաղ իսպանական դեւը» չարունակում էր իր քայլագործութիւնը եւ բանտում. կաշառում էր բանակ պահապաններին, ծաղրի էր առնում իրեն հարցաքննող սպաներին ու իր բանտը ամէն տեսակ դուարճութեան վայր էր դարձրել: Երեք շաբաթ է, որ նուռած էր բանտում, եւ Բրիլիգելլայի կառավարութիւնը նրա ձեռքին ուղղակի տանջւում էր: Հարցաքննութիւն հարցաքննութեան յետեւից. մի բան իմանալու համար զոր էին դնում սպառնալիքները, համոզանք եւ այլ ամէն միջոց, ինչ որ մարդու գլխով կարող է անցնել: Բայց այդ բոլորին հակառակ՝ այժմ էլ այնքան բան դիտէին, ինչ նրա ձերբակալման առաջին օրը: Ներանք արդէն սկսել էին հասկանալ, որ ձերբակալուածին խոկոյն պէտք է ուղարկած լինէին Ռավեննա, այժմ սակայն չատ ուշ էր արդէն՝ իրենց սխալը ուղղելու համար: Նահանգապետը ձերբակալման եղելապրերը գլխաւոր վարչութեան ուղարկելիս խնդրել էր իրրեւ մի անձնական չնորհ, որ Թոյլ տան ինքը կատարի գործի քննութիւնը:

Նրա խնդիրքը ընդունել էին սիրալիր կերպով, եւ այժմ չէր կարող հրաժարուել՝ առանց իր անկարողութեան նուաստացնող խոստովանութեան:

Միակ հնարաւոր ելքը, ինչպէս նախատեսել էին Ջեմման ու Միքելլէն, նրան Թուում էր դինուորական դատը, եւ այժմ կարգինալ Մոնտանելլիի յամառ մեր ժամը վերջին կաթիլն էր, որ լցրել էր համբերութեան բաժակը:

— Եթէ ձերդ սրբազանութիւնը գիտակ լինէր, Թէ ինչ ենք քաշել այդ մարդու ձեռքից ես ու իմ չորքոտանիները, բոլորովին այլ կերպ կը նայէր գործին: Ես չատ լաւ հասկանում եմ ու յարգում այդպէս խղճմտօրէն ամէն անկանոնութիւնից բացարձակապէս արդարացնում են նրան դինուորական դատի յանձնելը:

— Ինչ էլ որ արած լինի, — պատասխանեց Մոնտանելլին, — միշտ իրաւունք ունի նա օրէնքով դատուելու:

— Օրէնքի սովորական ընթացքը դանդաղ է, ձերդ սրբազանութիւն, մինչդեռ ներկայ դէպքում ամէն մի վայրկեանը նշանակութիւն ունի: Բացի դրանից, ես չարունակ վախենում եմ, որ փախչի:

— Եթէ այդ տեսակ մի վտանգ կայ, ձեղնից է կախուած է հսկողութիւնը զօրեղացնելը:

— Ես անում եմ, ինչ կարող եմ, ձերդ սրբազանութիւն, բայց ես կախում ունեմ բանտային պաշտօնէութիւնից, իսկ այդ մարդը ուղղակի կախարդել է բոլորին: Արդէն չորս անգամ փոխել եմ պահապաններին՝ երեք չաբաթուայ ընթացքում, եւ ձանձրացել եմ արդէն նրա՝ պատճառով դինուորներին պատժելուց. եւ այդ ամէնը ոչնչով չի օգնում: Չեմ կարողանում առաջն առնել, որ նամակներ չտանեն ու չբերեն: Այդ պատուհները սիրահարւում են նրա վրայ, ինչպէս կնոջ վրայ:

— Տարօրինակ է: Պէտք է, որ մի մասնաւոր բան լինի այդ մարդու մէջ:

Լ. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Չաուշ Քէպապճեան 250 ֆր. կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Քէպապճեան 250 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, Պ. Լեւոն Քէպապճեան 150 ֆր կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին, Տէր եւ Տիկին Մոքպէրեան (Պելժիա) 100 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, Քիւրճեան ընտանիքը 100 ֆր., Տիկին Վաղարշակեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արթինեան 100 նոյն նպատակին (առանալ «Ցառաջ»էն):

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկ. Հ. Յակոբեանի իր եղբօր Եդուարդ Զափրաստի (Ամերիկա) ցաւալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տիկին Հայկազ Պետրոսեանէ Տիկին Մարի Յովհաննէսեանի (ծնեալ Ճնէրեան) մահուան 30րդ տարեդարձին եւ Տիկին Անահիտ Արապեանի (ծնեալ Սերճանեան) մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ: Նաեւ 100 ֆր. այրի Տիկին Մուսէյեանէ եւ աղջիկներէն Իրգրանեան եւ Մուսէյեան ընտանիքներու նահատակաց յիշատակին:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, Կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը:

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Ջուարթ մթնոլորտ Ճաշագին 25 ֆր.

Pour :

VENDRE
ACHETER
LOUER
GERER

Immeubles — Appartements —
Villas — Locaux

J. TORANIAN
Conseil immobilier
Administrateur de Biens
FNAIM

ETUDE RIVE-GAUCHE
122, Bd Raspail
PARIS (6e)
Tél. : 548-67-61 — 222-70-63
544-19-46 — 544-11-25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանէսին առթիւ եղած Հանգանակութիւն

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան 200·000, Ոմն 30·000, Գէորգ Պագըրճեան 30·000, Մուշեղ Ճիլէրճեան 10·000, Հ. Մոմճեան 2·500, Կ. Զրբաչեան 2·500,, Կ. Ճընկըլտըրեան (Լիոն) 1000, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցի 1000, Այրի Տիկին Քնար Հայրապետեան 1000, Պ. Յովհաննեան 500, Տիկին Արաքսի Չեթինեան (Պոլիս) 500 Ֆր:

(Շար.)

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին չնորհակալութեամբ ստացած է.— Նշան Գորթոշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի.— Պ. Շահնուր Գասպասեան 20, Պոմոնի Տիկնանց օժանդակ միութիւն 50, Պ. եւ Օր. Արզումանեան 20, Վալանտին Տոքթ. Գոհարեան 100, Իւզապին՝ Տիկին Փանոսեան 10, Տիկին Մ. Աբապիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան 10, Տէր Ստեփանեան 20 Ֆր:

×

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Փոսպէյիքեանէ իրենց հօր՝ Սողոմոն Նիկողոսեանի եւ մօր Հայկուհի Նիկողոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Հարաւային Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Վերանօ, այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան 50ական, Ասլանեան 20, Ա. Տէրտէրեան 50, Նշան Քհնյ. Գույումճեան 100, Տիկին Արզարեան 50, Տիկին Միսքճեան 30, այրի Տիկին Իմմիրլեան, այրի Տիկին Պալեան, այրի Տիկին Մուրատեան 50ական, Յակոբ Պապիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Աչոտ Վարդանեան 50, Կապ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղ 100, Պուրլ. Օտտոյի Թաղական Խորհուրդ 50, Վարդան Պանտիկեան 100, Սէն-Ժերմի Թաղական Խորհուրդ 200, այրի Տիկին Ա. Սուքիասեան 100, Կարապետ Ճանիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Պէզիրճեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մարզարեան 100:

(Շար.)

×

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Ղ. Փիլիկեանէ 100 Ֆր., Գրիգոր Փիլիկեանի ապաքինման առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Ազգ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 4 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Գ. Իփէկեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանեան նոր ֆիլմեր կը ներկայացուին Մայիս 8ին, 9ին, 14ին եւ 15ին: Մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Զեպեթեան, որ իր հօրը հետ Ազեքսանդրիայէն Հայաստան գացած է, ու փարիզ եկած է չուրջ վեց տարի առաջ: Հայրը՝ Հրանդ, ունի քոյր մը՝ Անժէլ, ամուսնական մականունով Պետովեան:

Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն յարաբերութեան մէջ մտնել Օր. Մարի Շուշանեանի հետ,

Պուլթ–վոսթալ 1736
Ազեքսանդրիա — Եգիպտոս
կամ դրել «Ցառաջ»ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԽՆՋՈՑՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Կապ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին:
Հայկական պիւֆէ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին կողմէ, Կիրակի, Մայիս 5ին ժամը 15ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Հայասացպարախառմբը, գեղարուեստական բաժնին երկսեռ երիտասարդութեան կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԴՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑՔ

4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·45ին «Սանթրոյէ» սրահին մէջ, 8, Ռիւ Ժան Կուժոն

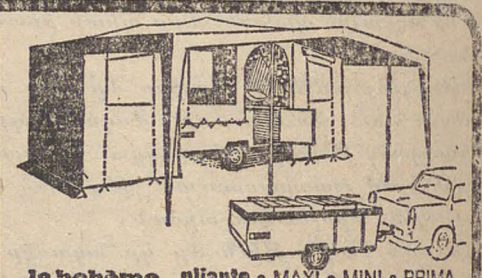
Կը նախագահէ ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
նիւթ ունենալով
«Արդի նկարչութեան ձգտումները»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq maîtèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, fractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

VOYAGE EN ARMENIE

26 AOUT : Départ pour BEYROUTH sur le vol ME 212 à 12 h. Arrivée à BEYrouth à 17 h. 30.
27 AOUT : Visite de la ville, ANTILLIAS. Recueillement devant l'ossuaire aux martyrs Arméniens de 1915.
28 AOUT : Excursion à DOG RIVER, GROTTE de JEITA et BYBLOS.
29 AOUT : Journée libre.
30 AOUT : Après le petit déjeûner transfert à l'aéroport. Décollage pour EREVAN. Arrivée vers 17 h. 30 Transfert l'hôtel ANI ou ARMENIA.
31 AOUT - 5 SEPTEMBRE : Séjour à EREVAN avec des excursions à Sainte ETCHMIADZINE, à ZVARTNOTZ, à SEVAN, à DZIZERNAKAPERT devant le monument aux morts, ainsi que tous les lieux touristiques et visite des musées.
6 SEPTEMBRE : Transfert à l'aéroport départ pour BEYROUTH.
8 SEPTEMBRE : Retour vers PARIS.

L'association ESSAYAN fera tout son possible pour donner satisfaction à ses membres et sympatisants et organiser, dans la mesure du possible, des excursions hors programme, ainsi que des rencontres avec des personnalités arméniennes à BEYROUTH et à EREVAN.

— Le prix de ce voyage : Frs 2850 — jeunes (de 18 à 35 ans) : 2650 Frs.
— Ce prix comprend :
— Les transports aériens (assurés par MIDDLE EAST et AIR FRANCE) — Les transferts — Le séjours à BEYROUTH dans un hôtel première cat. B à chambre double et petit déjeûner avec les excursions — Le séjour à EREVAN dans un hôtel première cat. en chambre double et PENSION COMPLETE, avec 4 excursions.

Possibilité semaine supplémentaire à BEYROUTH ou à EREVAN. Demander renseignements.

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
PARIS : Mr. ASLANIAN, Tél. 842-08-57 — 74, Rue du Commerce, Paris 15.
VIENNE : Mr. ALTOUNIAN — Tél. 85-27-08, 36 Rue des Clercs, 38 Vienne
MARSEILLE : Mme TOUNGOURIAN, 8, Rue St. Barbes, Marseille 1er

Toute inscription doit être accompagnée d'un versement minimum de 25 % du montant total du voyage.

"ՖՐԱՆՍԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ„

Ընկերակցութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր անդամները

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
երեքշաբթի, 7 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին
U. C. J. G.
14, Rue de Trévise — Paris 9e Métros : Cadet et Montmartre
Vahé TCHILINGUIRIAN et Kévork KEVORKIAN
Présentent

DIX JOURS EN ARMENIE

Avec le précieux concours de BERDJ MESROBIAN
(*Professeur à l'Université d'EREVAN*)

PROGRAMME

PREMIERE PARTIE
Introduction
Place Lénine
Exposition Nationale
Hripsimé
Etchmiadzine
Marché Municipal
Le Stade Hrasdan
Le Soir

DEUXIEME PARTIE
Jardin de l'Amitié
Garni
Keghart
Usine de Textile
Gare - Dzidzernagaperte
Dilidjan
Sevan
Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

TROISIEME PARTIE
Quartier Soundoukian
Université - Bibliothèque
Institut Pédagogique
Ecole Groupskaya
(Erévan) Erebouni
Ochagan
Puragan
Zevartnotz
Philarmonia

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
5
DIMANCHE
5 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՀԱՅՐԱՍԻՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 Ֆ·	Վեցամսեայ	80 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 175 Ֆ·	Հատը	0,80 Ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·005

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.005

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Դ.

—o—

Իր զղուելի դրքի չարունակութեան մէջ Ալֆան Տէլիօրման կոչուած նենգամիտը պատմական դէպքերը ետ առած տանելով եւ զանոնք ըստ կամս ամէն կէտի մէջ խեղաթիւրելով նպատակ ունի վարկաբեկելու ոչ միայն հայ յեղափոխական – ները, այլեւ ամբողջ հայ ազգը :

Կովկասի մէջ կամաւորական չարժման մասին սուտն ու իրաւը իրար խառնելէ վերջ, դէպի ետ կը դառնայ եւ կը խօսի Բարենորոգումներու մասին, որ յանդե – ցաւ 1914 Փետր· 8ի ռուսեւթուրք ծրագրին : Այդ առթիւ կը յարձակի Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգ – ման Անտրէ Մանուէլեթամի վրայ, որ ծրագրին հեղինակն էր : Մասնաւոր գլուխ մը կը յատկացնէ անոր «Օսմ· կայսրու – թեան ճակատագիրը» խորագրով 1917ին հրատարակուած սուտաբածաւալ Ֆրան – սերէն գրքին, որուն մէջ փաստացի ման – րամասնութիւններ կան հայկ· չարգե – րուն մասին : Կը գրէ թէ յիշեալը ծագու – մով Հրեայ էր եւ մեծ դումարներ (?) ստացեր էր Հայերէն, քանի որ սպան – նուած թուրք–իսլամներու մասին լուռ կը մնայ…:

«Տարագրութեան օրէնք»ը արգարա – ցնելու համար մէջբերումներ կ'ընէ Հըն – չակեաններու 1913ի Կոստանդնայի ժողովի որոշումներէն :Ցետոյ սուտ վերագրումներ կ'ընէ Մարաշի եւ Զէյթունի հայ պին – ուորներուն, որոնք իբրեւ թէ իրենց զէն – քերով փախած են, ճամբուն վրայ նախ կողոպտեր, յետոյ վայրագօրէն սպաններ են իրենց տուները դարձող 100 թուրք անզէն պինուորները :

Վանի Հայերը ընդհ· զօրաչարժին պին – ուորագրուեր են օսմ· բանակին : Սակայն իրենց զէնքերն ու ռազմամթերքը առնելէ անմիջապէս վերջ փախչելով միացեր են հրոսակներուն : Այս փախստական հայ պինուորներու թիւը 10 հազարի կը հաս – նի եղեր :

Ռուսական բանակներու յառաջացման օրերուն հայ հրոսակները, Անդրանիկի առաջնորդութեամբ, յարձակեր են Վանի չրջակայ թրքական գիւղերուն վրայ, տու – ները, մզկիթները կողոպտեր ու այրեր են, բոլոր գիւղացիներն ալ սպաններ են : Միայն Զէվէ կոչուած գիւղին մէջ երկու հազար հոգի սպաններ են : Ամբողջ Վանի մէջ սպաննուած Թուրքերուն թիւը 30 հազարի հասեր է… : Ռուբէնը Մուշէն Վան երթալով փափաղեանին միացեր է, եւայլն (էջ 152–154) :

Ահա՛ թէ հայ «կոմիթէճի»ները ինչե՛ր րըեր են 1915ի գարնան սկիզբը·—

1) Ծրագրեր են թշնամի բանակին միա – նալ եւ անոր կողքին կռուիլ՝ անմիջապէս որ Ռուսերը թրքական սահմանը անցնին :

2) Ընդհ· զօրաչարժ հրատարակուե – լուն, մերժեր են պինուորագրուիլ եւ զէն – քերնին առած լեռ բարձրացեր են :

3) Ջինուոր զացողները զէնք ու ռազ – մանիւթ գողնալով փախեր, կոմիթէճի – ներուն միացեր են :

4) Արեւելեան Անատոլուի չատ մը տեղերը գաղտնի «կոմիթէճ»ներ գարկ տը – ւեր են իրենց գործունէութեան, ռումբ չինելու գործարաններ բացեր, զէնքի մը – թերանոցներ հաստատեր են :

5) Յարձակեր են անզէն ու անպատրաստ իսլամ բնակչութեան վրայ եւ բազմաթիւ անմեղներ արիւնաթրդու կերպով սպաններ են :

6) Հեռագիրէ սատակացուցեր են պաշ – տօնական չէնքերու, պինուորներու եւ ոս – տիկան–պինուորներու վրայ յարձակում – ները : Նահատակուած պինուորներու թիւ – ը հազարներու հասեր է :

7) Ապստամբութիւններ սկսեր են զա – նազան վայրերու մէջ· արեւելեան սահ – մանամերձ չրջանին մէջ անոնք աւելի սատակացեր են :

8) Վանի մէջ մեծ ապստամբութիւն ծագեր է : Ռուս բանակին կողմէ Վանի պրաուումէն առաջ եւ վերջ չարդ տեղի ու – նեցեր է· Վանի բնակչութեան մեծ մասը սպաննուեր է :

9) Բոլոր այս չարժումները զեկավա – րողներն էին օսմանեան Գորհրդարանի ե – բեսփոխանները, յայտնի «կոմիթէճի»ներ, հոգեւորականներ, բժիչկներ եւ փաստա – բաններ :

«Այս բոլորին դէմ օսմանեան պաչտօ – նական չրջանակները բաւականացեր են պարզապէս կարգապահական միջոցներ ձեռք առնելով, խուսափեր են աւելի խիստ չարժումներէ : Սակայն դանակը ոսկորին դպեր էր : Բաներ մը պէտք էր ընել : Սակայն ի՞նչ», կը հարցնէ ստա – խօս հեղինակը : (էջ 158–159) :

Պատասխանը որոշ է·— Տարագրութեան օրէնքը, 1915 Մայիս 14/27 թուակիր բաղկացած երեք յօդուածէ : Օրէնք, որ պատճառ դարձաւ Մեծ Եղեռնին :

Տէլիօրման կը ցաւի, որ չատ ուշ հրա – տարակուած է այս օրէնքը : Որովհետեւ 1914ի աչունէն մինչեւ 1915ի — տարա – գրութեան սկզբնաւորութիւնը — Հայերը արդէն իսկ հարիւր հազարաւոր անմեղ Թուրքերու արիւնը թափեր են ի զուր : Նոյնիսկ կը մեղադրէ կառավարութիւնը, որ ժամանակին միջոցներու դիմած չըլ – լալով, պատճառ դարձեր է ա՛յնքան զո – հերու… : Օսմանեան հայրենիքը մէկ ծայրէն միւսը հայկական վայրագու – թեանց երեսէն այրեր մրրկեր է…» (էջ 162–163) :

Ցեղասպան ազգի այս հարազատ զա – ւակը դեռ ո՛րքան անպատմելի եւ անո – րակելի ցափռտուքներով կը փորձէ զոհը դահիճի վերածել՝ Հայուն վերագրելով իր չարդարար ցեղին գործած բոլոր վայ – րագ ոճիրները :

Թուրք կառավարութիւնը ինքնապաչտ – պանութեան համար է, որ հրատարակեր է «Տարագրութեան օրէնք»ը : Որովհետեւ իսլամ բնակչութիւնը տարիներէ ի վեր կը տառապի եղեր Հայերու «զուլում» – ներուն երեսէն : Շատերու մօտիկ ազգա – կանները հայ կոմիթէճիներուն կողմէ վայրագօրէն սպաննուեր, փոքրիկները չարդուեր, երիտասարդ հարսերն ու աղ – ջիկները իրենց ամուսիններուն եւ հայ – րերուն առջեւ բռնաբարուեր, ընտանեկան արժանապատուութիւնին եւ պատիւին զգուելի կերպով ոտքի տակ առնուեր էին… (էջ 163) :

Ցետոյ ո՛չ միայն մեծ նահանգներու, այլեւ նոյնիսկ փոքր աւաններու մէջ կա – տարուած խուզարկութեանց հետեւանքով Հայոց տուներուն, եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն մէջ մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ դրաւուեր է : Ու կը թուէ կարգ մը անծանօթ քաղաքներ — ինչպէս Հաֆիւք, Քէբրն, Թոնոս (?) — ուր ամէն կարգի զէնքեր, փամփուշտներ եւ ռումբեր գտնուեր են… : Թուանչան – ներ ալ կը չարէ :

Կը յիշէ նաեւ իբրեւ թէ Սայիտ Հա – լիմ փաչայի կողմէ Մալթայէն Ուիլսընի ուղղուած նամակ մը, որուն մէջ նախկին մեծ եպարքոսը կ'ըսէ թէ «մեծապէս զար – մացած ու զարհուրած էր, երբ անձամբ տեսեր էր Գումգարուի մէկ եկեղեցիին մէջ հաւաքուած զէնքերն ու ռազմանիւ – թերը : Լա՛ւ էք որ մեր մզկիթներէն որ – եւէ մէկը զէնքի մթերանոց դարձուեր է» (էջ 281) :

Ահա՛ այսպէս պինուեր են եղեր «կոմի – թէճի»ները, որոնք «զնգակ տեղացնելով կը նահատակէին արձակուած անզէն պին – ուորները, ծուղակի մէջ ձգելով անամօ – թաբար կոնակէն կը զարնէին ենթասպա – ները, թշնամիին հետ համաձայնելով, կը ծրագրէին երկու կրակի մէջտեղ առ – նել մեր բանակները : Ըլլալիք եղեր էր արդէն, այսինքն Թուրքերը չարդուեր էին Հայերուն կողմէ : Ա՛լ ընելիք չան չէր մնացած, երբ գործադրութեան դրուեցաւ «Տարագրութեան օրէնք»ը :»

«Հայ «կոմիթէճի»ներու կեդրոնը կը գտնուի եղեր Պոլիս, ուր անոնք արձակ համարձակ գործունէութեան լծուեր էին եւ պատրաստութիւններ կը տեսնէին ա – պըստամբութեան ա՛յն պահուն, երբ մէկ կողմէ դաչնակիցները Տարտանէլի, Ռու – սերը Կովկասի ճակատին վրայ Թուրքե – րուն դէմ կը կռուէին : Հայերու ապըս – տամբութեան առաջքն առնելու համար է, որ Ոստիկանական տեսչութիւնը հրա – մայեր է անմիջապէս ձերբակալել «կո – միթէճի»ներու պարագլուխները, որոնք Գոնիա (?) գրկուեր են : Ցետոյ երբ Գո – նիայէն Անգարայի Պատերազմական Ա – ետանը կը գրկուէին, լուր առնուեր է, որ իրենց ուղեկցող ոստիկան–զօրքերու կող – մէ սպաննուեր են : Այս վերջինները ան – միջապէս ձերբակալուելով Պատերազմա – կան Ատեանին յանձնուեր են : Ո՛մանք մահուան, ուրիշներ ծանր պատիժներու դատապարտուեր են… (էջ 165) :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

—o—

Դամասկոսի մէջ Քիսինկէրը խօսակցու – թիւններ ունեցաւ Սուրիոյ նախագահին հետ· թէեւ կը ճչդուի, թէ «որոշ յաջո – ղութիւն» արձանագրուած է ուժերու հե – ռացման ուղղութեամբ Կոլանի ճակատին վրայ, սակայն հիմնական հարցերուն չուրջ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած է : Երկրորդ օրն ըլլալով իսրայէլեան օ – դանաւեր ռմբակոծած են պաղեստինեան կայաններ Լիբանանի մէջ :

Սուրիոյ Արտաքին նախարարը զուա – րանած է Միացեալ Նահանգներու իր պաչտօնակցին «համբերութիւնն ու խոհե – մութիւնը», մինչ նախագահ Սատաթ հար – ցուցած է Քիսինկէրի·«Չէ՞ք յոդնած այ – քան ճամբորդութիւն ընելով» եւ Ամերի – կացին պատասխանած է· «Բնա՛ւ երբեք, քանի ամէն ճամբորդութենէ ետք, կըր – նամ բարելաւուած տեսնել Իսրայէլացի – ներու եւ Արաբներու յարաբերութիւն – ները» :

Քանի մը տող

ՓԱՐԻԶի մօտ (Ներլի) իր բնակարանէն մեկնած ատեն առեւանգուած է Փարիզի Պլեյատլի Դրամատան անօրէնը : Շաբաթ օր դեռ յայտնի չէր թէ ի՞նչ են այս առեւանգման պատճառները : Սկիզբը քա – ղաքական կը նկատուէր, բայց ոչ մէկ լուր եկած է այս ուղղութեամբ : Առե – ւանգումը կատարուած է անօրինին երկու զաւակներուն ներկայութեան : Մեծ ման – չը, 17 տարեկան, յայտարարած է· «Հայ – րս չատ արդար եւ ազատական մարդ մըն է, քաղաքականութիւն չըներ» :

ՅՈՐՉ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գիտութիւններու Ակադեմիայի 250ամեակի յոբելենական հանդիսութիւնները որոնք տեղի պիտի ունենային Մայիս 14էն սկսեալ, յետա – ձգուած են ցնոր անօրինութիւն : Ակա – դեմիան հեռագիրներ ղրկած է հրաւիր – ուած անուանի գիտնականներուն՝ տեղե – կացնելով անոնց յետաձգումը : Տրուած պաչտօնական բացատրութիւնը այն է, թէ հանդիսութեան թուականը (Մայիս 14) կը զուգադիպի Գերագոյն Ցորհուրդի մօ – տակայ ընտրութիւններու թուականին (Յունիս 16) : Այս բացատրութիւնը հա – մոզիչ չի նկատուիր, քանի որ Գերագոյն Ցորհուրդի ընտրութեան թուականը չա – տոնց ճչդուած էր եւ, միւս կողմէ, տե – ղի պիտի ունենայ մէկուկէս ամիս ետք : Կը կարծուի թէ Խորհրդային իշխանու – թիւնները չեն ուզած որ ծագումով Հըր – եայ խորհրդային գիտնականներ կարենան օգտուիլ առիթէն, իրենց չփումները զար – գացնելու համար օտար, մանաւանդ արեւ – մտեան գիտուններու հետ եւ անոնց հետ արծարծելու իրենց խնդիրը : Յիչենք թէ Գիտութեանց Ակադեմիան հիմնուած է 250 տարի առաջ Մեծն Պետրոսի կողմէ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ընկերվարական պարա – գլուխը՝ Սոարէս, որ չորս տարուան աքսորական կեանքէ մը ետք Փարիզ, Լիզպոն վերադարձած էր, չրջագայած մը կը կատարէ եւրոպական զանազան մայ – րաքաղաքներ : Լոնտոնէն ետք, Սոարէս Պրիւսէլ եւ Պոն անցած է, ուր տեսնուած է Պրանտի հետ : Սոարէս կ'ուզէ որ Հա – սարակաց Շուկան աւելի սերտ կապ պա – հէ Փորթուկալի հետ եւ նոյնիսկ օժան – դակէ : Հաւանական կը նկատուի որ Սոա – րէս Փորթուկալի Արտաքին նախարար ըլլայ :

ՔՐՏԱԿԱՆ ազրիւրներու համաձայն, քիւրտ արձակագէններ քարիւղի երկու եւ կագի մէկ պահեստարաններ օդը հանած են Քերքիւքի չրջանին մէջ, իբրեւ հա – կազդեցութիւն քրտական չորս պիւղերու ամբակոծութեան իրաքեան ուժերու կող – մէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ հասած լուրերու համա – ձայն, խորհրդային թիւջութակահարը՝ Ռոստրոպովիչ արտօնութիւն ստացած է երկու տարի արտասահման ապրելու (հա – ւանաբար՝ Լոնտոն) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Ուրբաթ օր ժամը 12·30ին Փրոֆ· Ֆեր – նան Թէսիէ ծաղկեպսակ մը դրած է Մար – սէյլի Ապրիլեան Ցուչարձանին, յանուն ժաք Շապան–Տէլմասի, հետեւեալ մա – կագրութեամբ՝ «Ի յարգանս հայ նահա – տակներուն, զոհ 1915ի ցեղասպանու – թեան : — ժ· Շապան–Տէլմաս» :

"ԱՐԱՐԱՏ„Ի ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կլեւի մէջ, Ապրիլ 27ին «Արարատ» պարտութիւն մը կրած է իր զօրաւոր մըր – ցակիցէն՝ տեղւոյն «Տինամօ»էն : Այս վերջին խումբը երկու կոլ նչանած է : Հա – յաստանի խումբը ոչ մէկ կէտ նչանա – կած է :

QUE VIVE L'ARMENIE

(*Suite et fin*)

Lorsque, actuellement, l'O.N.U. se préoccupe de la prévention et de la répression du crime de génocide, le rapport présenté mentionnait « le massacre des Arméniens qu'on considère comme le premier génocide du XXe siècle ».

Il est particulièrement triste de voir que lors de la séance qui s'est tenue à New-York à la demande du délégué turc des Nations voulaient supprimer ce paragraphe et certains délégués se sont même permis de dire... « De toutes façons, même si des allégations de génocide ont été faites, le peuple arménien existe toujours... » qu'il aille ce délégué dans les terres arméniennes occupées par les Turcs, dans ce qui fut une des florissantes régions de l'Arménie... il y verra qu'il n'y a plus d'Arméniens, plus d'églises arméniennes, plus de foyers arméniens... tout a été massacré ou détruit... alors peut-être il pourra parler...

Le représentant de la France s'est opposé à la demande du délégué turc de supprimer le passage évoquant le génocide... mais soyez sûrs, amis Arméniens, que la France de vieille tradition et les Français qui savent, nous nous souvenons et nous n'oublierons pas à la fois vos martyrs sur la Terre Arménienne... Et à la foi combien dans les moments difficiles de notre histoire récente, vous fûtes nos frères, mêlant votre sang à ceux de nos soldats aussi, soyez sûrs que vous avez en France, des amis Français qui comprennent votre émotion et seront avec nous de tout cœur.

Ce martyre ne suffisait pas : au génocide physique on a voulu ajouter le génocide culturel et surtout ce qui fut la Terre Arménienne ; on a voulu détruire les souvenirs .de l'Arménie chrétienne J'ai parcouru les routes de ces régions. Ainsi qu'on l'appelait « la ville aux quarante portes, aux cent palais et aux mille églises » offre le spectacle désolé d'une cité abandonnée et meurtrie et où depuis les siècles lés ruines des églises se dressent toujours vers le ciel, mutilées. Chaque jour davantage, mais pour celui qui y vient en pélerinage, elles sont le symbole même de l'Arménie martyre. A Sis, la capitale du royaume de Cilicie, la forteresse de Léon 1er et de Léon V, bien que ruinée, domine toujours la ville avec ses puissantes tours, car on n'a pu les abattre, mais de la cathédrale du XIIIe siècle il ne reste pratiquement rien et il y a quelques années, comme si on voulait la supprimer davantage, les autorités édifièrent dans ses ruines, la citerne et le château d'eau de la ville : il ne reste rien de ses 23 églises au moyen-âge si ce n'est qu'on reconnaît deci, delà, des vieilles pierres leur appartenant. Rien ne reste de la cathédrale St-Pierre et St-Paul de Tarse où fut sacré Léon 1er et il y a quelques années on fit sauter à la dynamite les ruines de la dernière église : il faut en effet tout effacer. Rien ne subsiste des églises d'Anazarbe et dans l'enceinte du puissant château arménien l'Eglise St-Georges, Saint-Théodore qui conservait les tombeaux des Rois arméniens, s'écroule chaque jour davantage. A Kayseri, cette grande cité chrétienne, rien ne marque ce passé ; la grande cathédrale arménienne est toujours debout certes, mais profanée elle sert de commissariat à la police turque et pour les quelques Arméniens qui, traqués, y vivent encore il y a une petite chapelle dont le Bureau de tourisme de la ville refusa de me donner l'adresse. Que dire aussi de ces grands monastères qui furent des foyers de spiritualité et de rayonnement chrétien : c'est l'abandon, la ruine et souvent des Kurdes s'y sont installés plus en pillards qu'en conservateurs. Il y a deux ans, j'ai personnellement écrit au Ministre de la Culture de Turquie pour lui dire combien j'avais été frappé de voir des monuments qui, somme toute, appartiennent à la Civilisation, étaient laissés à l'abandon et à la destruction alors que dans tous les pays du monde, on cherche à conserver le patriotisme culturel : il ne m'a même pas répondu. Que l'on ne croit pas que toutes ces souillures sont du passé : me trouvant à Chypre, dans la cité de Famagusta — qui fut au moyen-âge, une grande cité des croisés — il existe dans la vieille ville qui est le secteur turc, une belle église arménienne qui conserve encore des fresques du Christ et de la Vierge : une famille turque en a fait son dortoir et sur les fresques du Christ on a collé des photos de femmes nues... Quand on ne détruit pas, on souille. Comme l'a écrit Paul Nantua : « Certes les Turcs ont volé le sol, les biens, les richesses de toutes sortes accumulées par les Arméniens durant trente siècles. Pourtant ils ont échoué dans la réalisation essentielle de leur programme, à savoir l'anéantissement de la race arménienne ».

En effet, malgré les morts, les massacres, les destructions l'âme arménienne vit toujours. Je l'ai vu moi-même, dans la République d'Arménie où la langue et les traditions arméniennes et les églises et les monastères sont conservés et je garde un souvenir particulièrement émouvant de cette fête du 15 Août à Etchmiadzine où je vis des milliers d'Arméniens de toutes conditions venir prier avec ferveur Saint-Grégoire l'Illuminateur et réserver à l'étranger que j'étais un accueil si fraternel.

L'âme arménienne, elle est toujours présente dans la diaspora répandue dans le monde et qui, malgré les séparations, conserve ses croyances et ses traditions et je l'ai retrouvée toujours vivante, au pélerinage arménien à Douaumont où j'ai eu le grand honneur de m'associer à vous dans le souvenir de vos martyrs. A vous, Arméniens, qui nous avez fait l'honneur de choisir mon pays pour y vivre, soyez fidèle à vous-même et conservez votre histoire, vos traditions et votre fidélité à la patrie arménienne ; vous nous donnez ainsi un magnifique exemple et, comme Français, je vous en remercie, mais je peux formuler un vœu : faites connaître aux Français votre magnifique histoire et vos souffrances : nous y gagnerons tous et y forgerons davantage notre amitié séculaire.

Mais l'âme arménienne je l'ai aussi trouvée, traquée et meurtrie, dans les territoires occupés par les Turcs et je vais vous en donner un exemple émouvant. A Marasch, en Avril dernier, comme je me promenais avec ma femme dans la ville je fus suivi par un groupe de jeunes gens turcs qui essayèrent de parler français avec nous : nous fûmes arrêtés par un jeune enfant d'environ 12 ans qui, voyant la Croix arménienne que je portais au cou, en la montrant fit le signe de la Croix et nous fit comprendre qu'il était chrétien... les autres jeunes gens voulurent alors le chasser en nous disant combien cet enfant était « comique », ce qui naturellement, nous les fit remettre vertement en place... le soir, comme nous sortions seuls du restaurant à la nuit pour regagner notre hôtel... le jeune enfant était là et dans sa main, il nous montra une croix arménienne qu'il était allé chercher chez lui et nous disant qu'elle était à son père, et nous prenant par la main il nous manifestait son affection et aussi ses sentiments envers les Turcs et refusa toute charité de notre part... C'était un petit Arménien dont la famille, traquée, conservait sans prêtre ni église sa foi chrétienne... aussi, mes chers amis, j'ai compris ce jour-là ce qu'était vraiment l'Arménie.

En ce jour anniversaire, nous devons certes nous recueillir sur ce passé émouvant mais aussi nous devons penser à l'avenir et avoir l'espérance. Que tous les martyrs arméniens, vos pères, qui sont tombés pour Dieu et leur patrie, soient vos intercesseurs auprès de la Providence : que celle-ci fasse qu'un jour prochain, nous nous trouvions tous réunis sur la terre d'Arménie réunifiée dans son intégralité et que cette fois dans la cathédrale d'Ani retrouvée nous soyons tous autour de vos évêques et de vos prêtres, au milieu des chants et de la liturgie arménienne et que nous prions ensemble ; nous irons ensuite nous recueillir sur les lieux où vos pères sont tombés et nous y dresserons des milliers de Katchkars qui rappelleront leurs sacrifices, afin que les générations futures puissent y venir prier à leur tour : alors, ce jour-là, l'âme arménienne que vous avez si bien conservée, revivra sur sa terre libérée. C'est le vœu et l'espérance, qu'en ce jour de recueillement, l'ami français que je suis, fait pour tous en nous redisant avec tout mon cœur et ma conviction : que vive l'Arménie.

GUY COUTANT DE SAISSEVAL

«ԱՒ Ի ՀԱՍԿԱՆԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՈՒՄԵՔ»

—o—

ԽՄԲ.— Աբրահամ Կրետացիի « Պատմութիւն » գիրքին հրատարակութեան առթիւ Սերօ Խանճզադեան «Գրական Թերթ»ի մէջ գրախօսական բնոյթի յօդուածով բնութագրած է ԱԾ. դարու կաթողիկոսին եպարխական գործունէութիւնը :

×

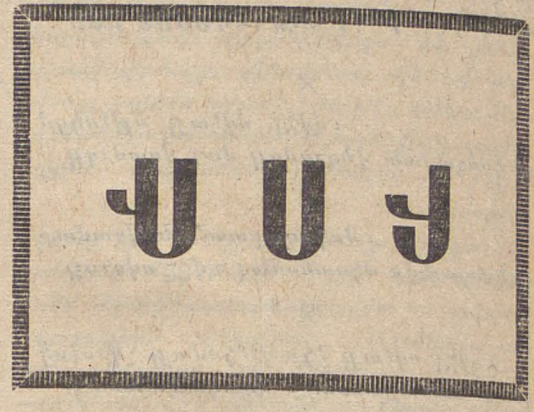
Էջմիածին քաղաքի Շողակաթ եկեղեցւոյ մի անշուք գերեզման կայ, որին քչերն են ծանօթ : Երեւի ես էլ այսօր երկուշաբթիով չյիշէի այդ վիրիմը, եթէ չկարդայի Մաշտոցի անուան հին ձեռագրերի ինստիտուտի հրատարակած Արամեան Կրեատացու «Պատմութիւն» գիրքը : Նախ՝ ուզում եմ գոհունակութեան խօսք ասել հրատարակիչներին, ապա յատկապէս ընդգծել «Պատմութեան» քննական բնագիրը կազմող, առաջերէն թարգմանող, նախաբանի ու ծանօթագրութիւնների հեղինակ Նարպէյ Ղորղանեանի աշխատանքը, մի մարդ, որը աչքի է ընկնում իր գերհամեստ բնաւորութեամբ եւ որը, ակակայն, իսկական պիտանիների վայել գործ է կատարել : Հէնց միայն Կրեատացու «Պատմութիւն»ը ծանօթագրելը վիտական լուրջ աշխատանք է : Թարգմանութիւնը յաջող կատարելու համար անհրաժեշտ էր ոչ միայն պրպարի, այլեւ օտար լեզուների իմացութիւնը :

Ն. Ղորղանեանը համեմատել է «Պատմութեան» յայտնի ապագիր ու ձեռագիր օրինակները եւ վերականգնել ամբողջական բնագիրը՝ խելացի ուղղումներով : Այժմ ընթերցողն ունի Կրեատացու համահաւաք քննական բնագիրը ոչ միայն պրպարով, այլեւ առաջերէն թարգմանութեամբ :

Ես այսպէս պորտվալից եմ խօսում վիտական այս արժէքաւոր գործի մասին, նկատի ունենալով նաեւ Աբրահամ Կրեատացու պետական ու քաղաքական մեծ վերը, որը մոռացութեան է մատնուած :

Կրեատացու պատմութեամբ զբաղուել են ոչ միայն հայ, այլեւ ռուս, վրաց, ֆրանսիացի եւ գերմանացի պատմաբաններ : Ռուսերէն թարգմանութիւնը կատարել է Ալեքսանդր Պետրոսեանը, որ նաեւ ծանօթագրել է գիրքը : Ռուսերէն թարգմանութիւնը հրատարակուել է 1860 թուականին Պետերբուրգում : Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կատարել է Մարի Բրոսսէն, որ հրատարակուել է 1870 թուականին Պետերբուրգում : Գերմաներէն թարգմանութիւնը կատարել է Ֆրիդրիխ Էմին, որ հրատարակուել է 1871 թուականին Վիեննայում :

*Կրեատացու պատմութեամբ զբաղուել են նաեւ Ալիշանը, Ղազիկեանը, Ղեւոնդ Ալիշանը, Ղեւոնդ Տէր-Մկրտչեանը, Ղեւոնդ Տէր-Յովհաննիսեանը, Ստեփանոս Մալխասեանցը, Ստեփանոս Մալխասեանը, Ստեփանոս Մալխասեանը, Ստեփանոս Մալխասեան

ԲՐՈՆՑԵ ԴՈՒՆ

3·

— Ստատեն ինձը: Կերեցէք, ձերբ պրոֆեսիան, թէ ոչ ուրիշ ոեւէ պատճառով ինձմէ ոեւէ տեղեկութիւն պիտի առնէք: Ես ձեզի կրնամ ապահովել, որ ես ալ ձեզ պիտի պատասխանեմ նոյն ձեւով: Ես ալ ինձ համար գաղտնիքներ ունիմ, որոնք կրնան ձեզ հետաքրքրել: Ես ալ ինձ համար գաղտնիքներ ունիմ, որոնք կրնան ձեզ հետաքրքրել:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ ես, ձերբ սրբա– զան, ձեզի համար ունիմ ուրիշ ան– ուն մը եւս, որ ձեր իսկական ան– ունէն աւելի հետաքրքրական է:

— Ի՞նչ անուն:

— Ես ձեզ կրնամ ըսել, բայց ան– որ համար ինձ հարկաւոր է ձեր վստահութիւնը: Ես ձեզ կրնամ ըսել, բայց անոր համար ինձ հարկաւոր է ձեր վստահութիւնը:

— Ի՞նչպէ՛ս կրնայ ձեզի վստա– հիլ մարդ, որ ձեր անունն անգամ չգիտնայ:

— Ես ձեզ կրնամ ըսել, որ ես ալ ձեր անունը չգիտնամ: Ես ձեզ կրնամ ըսել, որ ես ալ ձեր անունը չգիտնամ:

— Ուրեմն ինչպէ՞ս պիտի ծանօթ– նանք իրարու հետ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Զարեհ Հէլվաճեան, վերապատուելի եւ Տիկին Ցարուհիւն Հէլվաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վ. Գալուստեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրուկ Ճիվանեան (Երեւան), Տիկին Լուսիա Էմիչեան եւ զաւակները, Պ. Ցարուհիւն Զաքարեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դաւիթեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՍԻՐԱՆՈՑՇ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Զաքարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 3ին, Ուրբաթ, 79 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի առաւօտ (Մայիս 6) ժամը 10ին, Պօմոնի հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, Ավրնիւ տը լա Ֆիկոն։

« Ասկէ ետեւ երանելի են այն մեռելները որոնք Քրիստոսով կը ննջեն»

Յայտ. ԺԴ. 13

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանէսին առթիւ եղած Հանգանակութիւնն

Տէր եւ Տիկին Տիւլկէրեան 2000, Տէր եւ Տիկին Տէնիճեան, Տիկին Ս. Գալանճեան 100ական, այրի Տիկին Պէնլեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մանոսեան 5000, Տիկին Մ. Համբարեան 940, Պ. Գր. Շահինեան 250, Պ. Մխսաք Երամեան 100, Տէր եւ Տիկին Գարամանուկեան 100, Տիկին Թ. Պայլէրեան 1000, Տիկին Լիւսիա Միտիլեան 500, տիրամայր Ա. Նազդաչեան 500, Տէր եւ Տիկին Գավէզեան 1000, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեան 1000, Պ. Մ. Աւետիսեան, Պ. Ա. Պօղոսեան 100ական, Տիկիններ Լալեզա եւ Ս. Մեթերեան 150, Տիկին Ա. Աւետիսեան 100։

(Շար.)

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին չնորհակալութեամբ առացած է.—

Գէորգ Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Պ. Վ. Գրիգորեան, Ս. Տէմիրճեան, Օննիկ Արման, Ց. Էթմէքճեան, Տիկին Կոհարեան 50ական։

Տիկին Ներսէսեան Մ. 20, Պ. Ցուվհաննէս Զաքարեան 100, Տիկին Զ. Փիրանեան 20, Տիկին Վ. Դարբինեան 20։

×

Հարաւային Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Կ. Կարապետեան 25, Գր. Պօյաճեան եւ զաւակը 50, այրի Տիկին Մառանեան 100, Օր. Քէչիչեան 50, Տէր եւ Տիկին Թոնկուրեան 100, Մշակոյթի Տան Օժանդակ Մարմնի անդամուհիներու կողմէ 500, Սէն–Լուի Թաղական Խորհուրդը 100, Վ. Ճարայեան, Կ. Ցովսէփեան, Ա. Պօղոսեան 50ական։

(Շար.)

×

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Գոճապըլըքեանէ 100 ֆ. Բարսեղ Գրիգորեանի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Զեպեթեան, որ իր հօրը հետ Աղեքսանդրիայէն Հայաստան զացած է, ու Փարիզ եկած է չուրջ վեց տարի առաջ։ Հայրը՝ Հրանդ, ունի քոյր մը՝ Անժէլ, ամուսնական մականունով Պեռովեան։

Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն յարաբերութեան մէջ մտնել Օր. Մարի Շուշանեանի հետ,

Պուաթ–վոսթալ 1736
Աղեքսանդրիա — Եգիպտոս

կամ գրել «Ցառաջ»ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը իր անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրէ Հինգշաբթի Մայիս 9, կէսօրէն եւք ժամը 2ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԽՆՋՈՑՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուաշօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։
Հայկական պուֆէ։

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, Կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Ձուարթ մթնոլորտ Ճաշազին 25 ֆր.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Կ. Զարդարեան կը նուիրեն 500 ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

8 ԵՒ 9 ՄԱՅԻՍ — 14 ԵՒ 15 ՄԱՅԻՍ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին 4 գեղարուեստական ժապաւէններ, պատրաստուած Հայաստանի սթիւտիօներու մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ, ԴՈՒՆԱՒՈՐ ԵՒ ՍԵՒ–ՃԵՐՄԱԿ

կիմէ թանգարանի սրահին մէջ, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ

Ներկայ պիտի ըլլան.— Հայաստանի Սինեմայի նախարար Կ. ՀԱՅՐԵԱՆ եւ տիկին ՓՐՈՒՆՉԻ Ա. ՏՈՎԼԱԹԵԱՆ եւ դերասան՝ Խ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Չորեքշաբթի Մայիս 8 ժամը 20·30ին « ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ » գուճաւոր ֆիլմը

Հինգշաբթի Մայիս 9 ժամը 20·30ին « ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ »

Երեքշաբթի Մայիս 14 ժամը 20·30ին « ԵՐԵԻԱՆԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿՆ »

Չորեքշաբթի Մայիս 15 ժամը 20·30ին « ՀԱՅՐԻԿԸ »

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 12 ֆրանք

Տոմսերը ապահովել.—

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — 32, Ռիւ տը Թրէվիզ
ՄԱՍԻՍ — 21 Ռիւ Սոլնիէ
ՇԻՐԻՆԵԱՆ — 36, Ռիւ տը Քլիշի
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ — 7, Ռիւ Ռոլէն
ՊԷՆԼԵԱՆ — 53 պիս, Պուլվար Ռուաէն, Իսկ
ՔԱՖԷ ՖԻԼԻՓ — Փլաս Քարնո Ալֆորվիլ
ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ — 31, Ռիւ Փօլ Տէրուլէտ, Պուա Քոլոմպ
ԽԱՐԲՈՒԽԵԱՆ — 4 Ավընիւ Ժորժ, Քոլոմպ
ՏԷՏԷԵԱՆ — 8 բէս, Ռիւ Մառէ, Շաւիլ
ԿԱՐԱԳԵԱՆ — Ռիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԳՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

ՄԱՅԻՍ 26ԻՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Գեղարուեստական բաժին

Արձանագրութեան համար դիմել 985–36–53 կամ 990–66–28

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՐՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժին
Արմէնիքեան Սրճարան

Նուագախումբի մասնակցութեամբ ժամը 21էն 4

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 16ին ժամը 20·30ին վարչութեան կեդրոնը՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑ ՔՈՑՐԵՐԸ

167, Avenue des Caillols
13012 Marseille — Tél. 93-50-91

ուրախութեամբ կը յիշեցնեն հայ ընտանիքներուն, որ յառաջիկայ տարւոյն 1974–1975 դպրոցական արձանագրութիւնները կը սկսին Մայիս մէկէն մինչեւ Ցունիս 25։

Իւրաքանչիւր դասարանի տեղերը սահմանափակ ըլլալով, ջերմապէս կը խնդրուի հայ ընտանիքներէն որ չուտով արձանագրել տան իրենց զաւակները, որպէսզի վերամուտին դժուարութեան առջեւ չդտնուին։

Ֆրանսերէն դիտութեան առընթեր հայ մանուկին կ'ապահովուի հայկական դաստիարակութիւն եւ մշակոյթ։

Կ'ընդունուին մանկապարտէզէն սկսեալ (երկուքուկէս տարեկան) մինչեւ վեցերորդ դասարան, որմէ յետոյ աշակերտը կրնայ լիսէի մէջ ընդունուիլ առանց որեւէ քննութեան՝ վկայարանը «Ֆոնքրա սէնթիլը» ունենալուն համար։

Հայ մանուկներուն մասնաւոր դիներ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԲԱՑՈՒՄ

ԾՈՎԵՉԵՐԵՑՑ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ

2 ՅՈՒԼԻՍ

Ա. խումբ 2 Յուլիս – 31 Յուլիս

Բ. խումբ 31 Յուլիս – 29 Օգոստոս

6 – 14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին

15 ռիւ Ժան Կուժոն, 75008 Փարիզ

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10 – 12

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օրիորդ Օտէթ Ֆելլահեանի
181, ռիւ Տիւկէքէյն, 69003 Լիոն – Հեռաձայն 62 83 42 կամ

Տիկին Նուարդ Տէյիրմէճեանի
19, ռիւ Րոպէր, 69006 Լիոն — Հեռաձայն 24 65 24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օրիորդ Լուիզ Թիւֆէնճեանի
82, ռիւ Գլովիս Հիւկ, Պէլ տը Մէ,
13 Մարսէյլ
Հեռաձայն 50–60–85

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերը կը ծանուցանեն բոլոր հայրենակիցներուն այս տարուան արձակուրդի ծրագիրը։

Քոյրերը կը տանձնեն պարապ – կանութիւնը՝ իրենց յանձնուած պզտ. տիկները տանիլ «Թորրիւ» Հոմի կանաչադեղ բլրան վրայ, Հոմէն 80 քլմ. հեռաւորութեամբ։

Թորրիւէն 28 քլմ., «Գաթինոյի» բլրան վրայ, կազմակերպուած է նաեւ հայ մանչերու համար ամառնային արձակուրդ մը հայ կաթողիկէ քահանաներու հոգածութեամբ։ Մանչերը կ'ընդունուին 9–13 տարեկան։

Արձանագրութիւններու համար հեռաձայնել 93–50–91, բայց նախընտրելի է անձամբ ներկայանալ դպրոց՝ տեղեկութիւններ ունենալու համար։

167, Avenue des Caillols
13012 MARSEILLE

Արձանագրութիւնները կը փակուին Ապրիլ 30ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտը կ'ոգեկոչուի, Մարսէյլի մէջ Մայիս 12ին։

×

Ցունիս 23ին Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գաշտահանդէսը։

×

Սեւրանի Նոր Սերունդի պարանոցիկ ցերեկոյթը Մայիս 12ին։

×

ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆի երաժշտական յիշատակի գործունէութեան նուիրուած ցերեկոյթ, Սալ Կավօ, Դեկտեմբեր 15ին, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով։

×

Աղքատախնամի տարեկան գաշտահանդէսը Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան պարտէզին մէջ՝ Կիրակի Ցունիս 30ին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
9, Rue de Trévise — 75009 PARIS
Հեռաձայն 523–24–97

Հոն կը գտնէք, ինչպէս միշտ հայերէն գիրքեր, ձայնապնակներ, եւայլն։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
7
MARDI
7 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 150 Ֆ.	Վեցամսեայ	80 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 175 Ֆ.	Հատը	0,80 Ֆ.

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.006

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Դ.

—o—

Կարգ մը նախարարներ իրենց ծանօթ Հայերը նախապէս զգուշացուցեր են : Օրինակ, Ներքին նախարար Թալէաթ քանիցս յանձնարարեր է Օսմ. երեւփոխան Վարդգէսի, որ Պոլսէն հեռանայ : Սակայն անիկա տեղէն չէ չարժեր : Եւքէն կատարուած քննութիւններէն հասկցուեր է, որ Վարդգէս Պոլսոյ զաչնակ կոմիթէէին ամէնէն կարեւոր գէմքերէն էր եւ անկէ ստացած հրահանգով է, որ Պոլսէն չէ բաժնուեր : Վարդգէս բանտարկուեր է Պոլսոյ մէջ : Ու Պատերազմական Ատեան զրկուելու ատեն, ուրիշ «կոմիթէճի»ներու չարքին, սպաննուեր է...:

Զինուորական իշխանութեանց որոչումով Տիարպէքիրէն ճամբայ հանուած ուրիշ կարաւան մը եւս ճամբան սպաննուեր է : Ատոնք բոլորն ալ «կոմիթէճի» են եղեր : Թուրք իշխանութիւնները կախադան հաներ են Ահմէտ եւ Հիլալ անուն երկու Թուրքեր, «որոնք իրրեւ թէ հայ չարդեր են» : Կ'ակնարկէ Վարդգէսի եւ Զօհրապի սպաննիչ Չէրքէզ Ահմէտի եւ ընկերոջ, որոնք պատժուեցան ճէմալ փաչայի կողմէ : Արիւնարբու Չէրքէզ Ահմէտ Իթթիհատի հարուածող ձեռքն էր : Քանի քանիներու արիւնը խմած էր :

Զղուելի հեղինակը կը խոստովանի, որ տարագրութեան ընթացքին Հայեր սպաննուեր են : Սակայն կառավարութիւնը քննիչներ զրկեր է եւ չարգարարները պատժեր է...: Իսկ հայ«կոմիթէճի»ները ճամբաններու վրայ սպաններ են 65·000 Թուրքեր, որոնք իրենց դարաւոր հայրենի տուները լքած կը փախին եղեր ռուսական բանակներուն առջեւէն...: Հարիւր հազարաւոր Հայերու կողքին հարիւր հազարաւոր Թուրքեր ալ կոտորուեր են : Ու մինչ Հայերը քարոզչութիւն կատարելով աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրեր են, անդին «իրենց հայրենիքին մէջ «զուլում»ներու եւ խժդժութեանց ենթարկուելով նահատակուած, կռնակէն զարնուած, պատիւն ու արժանապատուութիւնը բռնաբարուած» խե՛ղճ Թուրքերը պարզապէս անտէր մնացած՝ ձայն չեն հաներ եղեր...:

Ինչ մը երկար մէկ քերումներ ըրինք Ալթան Տէլիօրմանի քարոզչական դրքէն՝ ցոյց տալու համար, որ մեր օրերու Թուրքերը ի՛նչպէս բոլորովին նենգափոխուած ձեւով կը ներկայացնեն հանրածանօթ դէպքերը, նպատակ ունենալով ամէն գնով արդարացնել իրենց ցեղասպանու – թիւնը եւ աւելութիւն սերմանել Հայերուն դէմ :

Փորձենք հակիրճ տողերով տալ մնացեալ մասին (էջ 169–328) բովանդակութիւնը :

Հեղինակը երկար կանգ կ'առնէ Դոկտ. Ցակոր Զաւրիեւի փարիզի մէջ հայկական հարցի եւ ձէմալ փաչայի առընչութեամբ կատարած ճեռնարկներուն վրայ, որոնց մասին ժամանակին գրած ենք այս էջերուն մէջ :

Թուրքիոյ բաժանման մասին 1916ին Լոնտոնի մէջ կնքուած Սայքս–Փիքոյ համաձայնագիրը Սէն Պետերսբուրկի մէջ տորպեդուած ցոյց կուտայ եւ կ'ըսէ թէ անկախ Հայաստանի հարցը այդ համաձայնագրով ջուրն լինկաւ : Ռուսերը խաբեցին Հայերը : Անգլիացիներն ալ Հայերը լքելով ուժ տուին Արաբներուն :

Զղուելի ձեւով կը խեղաթիւրէ երզնկայի եւ էրզրումի դէպքերը : Սերաստացի Մուրատի եւ Անդրանիկի կը վերագրէ Թուրք անղէն բնակչութեան դէմ այն – պիսի զարհուրելի արարքներ, որոնք Թուրքերու մասնագիտութիւնն են եւ զորս ամօթ կը համարինք յիշել այստեղ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԱՄ ԺԻՍՔԱՐ

ՄԵԾ ՊԱՐՏԵԱԼ ՄԸ՝ ԿՕԼԻԶՄԸ

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՄԵԾ ՊԻՏԻ ԶԸԼԼԱՅ

Կիրակի օրուան քուէարկութիւնը երկու իրողութիւն հաստատեց, ինչ որ, հաւանարար ամէնէն յատկանշական երեւոյթը պիտի մնայ, այդ օրուան : Նախ **պէտք է** ըսել որ փաստեց թէ հանրային կարծիքի քննութիւնները ճիշդ էին, քանի մը կտորակի տարբերութեամբ միայն : Երկրորդ երեւոյթն այն է թէ կօլիզմը ջախջախիչ պարտութիւն մը կը կրէ, կօլիստներու սիրած բառով, կարելի է ըսել «պատմական» պարտութիւն մը :

Նախ եւ առաջ տանք պատկերը : Միթերան, ինչպէս կը նախատեսուէր, զլուխը կը հասնի 43,36 առ հարիւրով, իրեն կը յաջորդէ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէն 32,84ով եւ երրորդ կը հասնի Շապան – Տէլմաս 14,64ով : Ասկէ զատ պէտք չէ մոռնալ Ռուայէն, իր չուրջ 3,21 առ հարիւրով եւ չմոռնանք թէ չատ յատկանշական է Ալէյթ Լակիյէի պարադան, որ 2,35 առ հարիւրով, հրդ կը հասնի եւ կը նշանակէ թէ 600 հազար հոդի իրեն քուէարկած է : 1,33 կը ստանայ Տիւմոն, մըննացեալները բոլորն ալ մէկէն վար կը մնան :

Երբ դեռ արդիւնքները չէին տրուած բայց Սոֆրէս թէ Իփոփ ժամը 8ին իսկ ի վիճակի էին «դնահատումները» կատարել, պատկերը արդէն պարզուած էր : Առաջին ելոյթը ունեցաւ, ան որ առաջինը իր թեկնածութիւնը դրած էր, չըսպասելով իսկ Փոնթիտուի թաղման, ապահով թէ առտուն կանուխ եկողին է անպայման յաղթականը : Շապան–Տէլմաս, դեղնած ժպիտով մը, չվարանեցաւ ըսելու թէ իր ստացած քուէները ցոյց կուտան թէ երկրին մէջ հոսանք մը կայ, համախմբում մը որ նոր ընկերութիւն մը կ'ուզէ : Զըսաւ թէ ով որ իրեն ձայն տըւած է պէտք է այդ ձայնը Ժիսքարին տայ, այլ ըսաւ թէ բացարձակապէս դէմ է Միթերանի թեկնածութեան, քանի «անմէկնականին մէջ, անոր կողքին կայ Համայնավար կուսակցութիւնը» : Պարզ է որ Շապան մօտ երեք չարաթէ քննադատելէ ետք երմոտական նախարարը, յանկարծ չէր կրնար ըսել «Անո՛ր տուէք ձեր քուէները», բայց աւելի յստակ էին նախ՝ նախարարապետ Մէսմէր, ապա նաեւ Սանկինէթի, որ դուչէ «դեղահատը լեզի» կը դանէ բայց ուրիշ ելք չունի, դոնէ երեւութապէս :

Մէսմէր չէչտեց թէ Միթերան, ինչ որ ալ ուղէ պատահղը պիտի ըլլայ անոնց, դրօս կառավարութեան մէջ պիտի առնէ : Ժիսքար ազատութեան թեկնածուն է, ազդային անկախութեան եւ հիմնարկութեանց պահպանման, նախարարապետին համար :

Ժիսքար տ'Էսթէն որ Շամալիէռ մնացած էր, տեղւոյն քաղաքապետարանէն ըրաւ իր յայտարարութիւնը : Ցայտնեց թէ նոր մեծամասնութիւն մը ծնած է եւ այդ մեծամասնութեան մէջ են Ի. Տէմոկրատ, Ազկախ – Հանրապետական, Կեդրոն եւ այն ընկերվարականները որոնք կը մերժեն հասարակաց ծրագիրը :

Ֆրանսացիները փոփոխութիւն կ'ուզեն, բայց առանց վտանգի : Աւելցուց թէ իր այս նոր ընտրապայքարն ալ, պիտի չնայ, օրինակելի ընել, պիտի չյարձակի մրցակցին վրայ բայց եթէ ան յարձակի, պիտի պատասխանէ :

Միթերան վերջին խօսողն եղաւ : Փութիլ կը վերադառնար Կիրակի իրիկուն, բաւական ուշ եւ Թուռ – Մոնփարնասի իր կեդրոնատեղիէն խօսք կ'առնէր : Զախի պարագլուխը կը նկատէ որ ձայներու համեմատութիւնը զոր ունի, նոյնն է ինչ որ ունէր ան 1965ին եւ Փոնթիտու՝ 1969ին, երկուքն ալ Բ. շրջանին ընտրուած են : Այս կը նշանակէ Միթերանի համար թէ յաջողութեան բոլոր պայմանները կան : Ու իր ելոյթը կը վերջացնէ կոչ ընելով ոչ միայն 44 առ հարիւրին, այլեւ միւսներուն Բ. շրջանին համար, որպէսզի «Ֆրանսան չհի» : Այս եղրակացութիւնն ունէր նաեւ Ժիսքար, որ կը չեշտէր թէ Մայիս 19ին Ֆրանսա պէտք է չհի :

Ամէն պարագայի մէջ, չատ յստակ է թէ ով որ ալ չհի, յաղթանակ չէ եւ դժուար է ոեւէ մէկուն համար կառավարել երկիր մը, որու կէսը նախագահին դէմ է : Եւ տարբեր չի կրնար ըլլալ պատկերը Մայիս 19ին : Շահողը 51 առ հարիւրի հազիւ կրնայ հասնիլ, ինչ որ որեւէ բան չի նշանակեր յաղթողին համար, քանի մը հարիւր հազար ձայնին համար, տեսակ տեսակ սակարկութիւններ եղած պիտի ըլլան :

Արդարեւ ներկայիս ամէն մարդ նստած դոմարում կ'ընէ եւ ամէն մարդ մեծ հարցականի առջեւ կը դտնուի.— Որո՞ւ պիտի երթան Շապանի ձայները : Այնքան պարզ չէ պատասխանը, ինչ որ ալ ըսեն Սանկինէթի կամ Կիշար : Զախ–կօլիստ, նախկին նախարար՝ կռանալ արդէն իսկ բաւ թէ իր ձայնը Ժիսքարին չի տար : Մնաց որ նոյնիսկ Մառշէ սկսաւ «սիրալիր» հրաւէրներ ուղղել կօլիստներուն, դովարանելով Զօր. տը Կօլի քաղաքական որոշ երեսները, այնքան անբնական ձեւով, որ Սանկինէթի իսկ ըսպիտուեցաւ ըսել թէ «կատակը քիչ մը խոշոր է» : Ուրեմն ներկայիս Ժիսքար եւ Միթերան ձայն պիտի որսան : Եթէ ի նպաստ Միթերանի հաշուենք ձախ ձայները, կը հասնինք հետեւեալ դոմարին՝ 43,36 (Միթերան), առաւել 2,35 (Լակիյէ), առաւել 1,33 (Տիւմոն), կ'ունենանք 47,04 առ հարիւր : Գալով Ժիսքարի, եթէ դոմարենք իր, Շապանի եւ Ռուայէի ձայները, կը հասնինք 50,70ի : Բայց ոչ մէկ ապահովութիւն ունի Ժիսքար որ Շապանի բոլոր ձայները եւ մանաւանդ Ռուայէի ձայները կրնան իրեն երթալ : Թէ կօլիստներուն մէջ, ըլլայ մանաւանդ Ռուայէի ի նպաստ քուէարկողներուն, հաւանականութիւն կայ որ, Մայիս 19ին կամ առնը մնան, չուզելով ընտրել երկու անձերու միջեւ կամ ի նպաստ Միթերանի քուէարկեն, ոչ թէ իրրեւ համակիր Միթերանի, այլ հակառակորդ՝ Ժիսքարի, ինչ որ տարբեր բաներ են : Եւ ասիկա բնաւ անկարելի չէ կօլիստներուն մէջ (եւ Մառշէ գիտէր թէ որո՛ւ կը խօսի երբ «հրապոյրի քաղաքականութիւն» կը վարէր) որոնք նոյնքան ոխակալ են, որքան էր տը Կօլ, եւ չեն մարսած, ոչ ալ մոռցած որ 1969 Ապրիլի հանրաքուէին, տը Կօլ պարտուեցաւ Ժիսքարատիէններու պատճառով :

× Ցիշենք նաեւ թէ Միթերան բացարձակ մեծամասնութիւն ունի 11 նահանգներու մէջ (ի՛ր նահանգին մէջ — Նիէվր — կը հասնի նոյնիսկ 57 առ հարիւրի) : Ժիսքար ոչ մէկ տեղ բացարձակ մեծամասնութիւն ունի բայց զլուխը կը հասնի Սարպրուկ (Մէսմէռի քաղաքը), Օրվիլիէ (Փոնթիտուի գիւղը), Քոլմպէ (տը Կօլի բերդը) : Մարսէյլի մէջ Միթերան 50 առ հարիւրը կ'անցնի, իրեն կը յաջորդէ Ժիսքար :

×

Ուրեմն կը սկսի ընտրապայքարի նոր չրջան մը, աւելի կարեւոր եւ վճռական : Պատկերը սակայն զոհացուցիչ չէ քանի ոչ մէկ կողմ իսկական մեծամասնութիւն մը կը ցուցաբերէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ երկիրը երկուքի բաժնուած է, եթէ այս անգամ ալ, կեդրոնը չյաջողի հոսանքի մը ծնունդ տալ, որպէսզի Ֆրանսա պատակտուած չմնայ :

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ծերակոյտը եղածին պէս չվաւերացուց ընդհ. ներման օրինագիծը, որ մեծամասնութիւն գտած էր Ազգ. Ժողովին մէջ : Բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է : Կառավարութիւնը կ'ուզէ անպայման պահել նախնական բնագիրը, բայց այը որոշած է թոյլ չտալ որ անիշխանականներ եւ համամոլներ օգտուին օրէնքէն :

ԻՐԱՆՏԱՅԻ ոստիկանութիւնը գտաւ, ծովեզերեայ գիւղի մը մէջ, մեծ վարպետներու այն 14 պատառոները, որոնք գաղցուած էին Ապրիլ 26ին, Տըպլինի մօտ բնակող մեծահարուստի մը տունէն : Երկու հոգի, մէկը՝ կին, որ Իրայի կը պատկանի, ձերբակալուած են :

ԽԱԲԿԱՆՔՆԵՐԷ ԶՏԱՐՈՒԻՆՔ

—o—

1878ի Պերլինի վեհաժողովը կը հան – դիսանայ Հայոց պատմութեան կարեւոր դրուագներէն մէկը: Հոն է, որ Հայկական Հարցը առաջին անգամ ըլլալով կը ստանայ միջազգային բնոյթ եւ մասամբ կը դադրի միայն ներքին հարց մը ըլլալէ:

Հայկական Հարցը նոյնինքն Հայաստանի պատմութիւնն է, երբ նկատի առնենք այն պատերազմները ու պայքարները, որոնք դարերու ընթացքին մղուեցան յանուն ազգային սեփականութեան – ներու եւ բարքերու պաշտպանութեան: Պատերազմները, որոնք մղուեցան Ուրարտացիներու դէմ կամ Ասորիներու դէմ կամ Աւարայրի ճակատամարտը եւ վերջապէս նորագոյն պատմութեանս հզօրագոյն ճակատամարտը՝ Սարդարապատը, հակառակ անոր որ դարեր դիրքնք կը բաժնեն, ունին մէակ հպարտակ յայտարար մը, Հայութեան գոյատեւելու հարցը:

Հայկական Հարցը եթէ երեւութապէս արդիւնքն էր Թուրք եւ քիւրտ կրօնական ծայրայեղութեան, սակայն ունէր նաեւ այլ դործօններ, որոնք դործելով տարբեր մարդերու մէջ նոյն նպատակին կը ծառայէին:

Կրօնքը Թուրքիոյ մէջ մինչեւ 20րդ դարու սկիզբը ունէր իր քաղաքական կարեւոր դերը: Անով էր, որ կը կառավարուէր երկրի մը ազգային, քաղաքական թէ ընկերային կեանքը եւ կրօնական պետականին տակ էր, որ քաղաքական չահեր կը հետապնդուէին:

Աբեւելեան տիպար ծայրայեղութիւնը, որ կը տիրէր օսմանեան կայսրութեան մէջ, արդիւնքն էր կոյր հաւատքին եւ քննադատութեան պակասին: Իսլամ կրօնքը հեռու մնալով դիտական եւ բնագիտական նոր ձգտումներէն, կը լճանար իր տգիտութեամբ: Սթաթիւրքի կառավարութիւնը կրօնական իշխանութիւնները բաժնելով Պետութենէն, մասամբ դուռ կը բանար դիտութեանց առջեւ:

Մինչեւ այդ առեն, Թուրքիոյ մէջ գըլխաւոր եւ հակադիր երկու կրօնքներ գոյութիւն ունէին, քրիստոնէութիւն եւ մահմետականութիւն: Կային նաեւ բանական թիւով Հրեաներ:

Քրիստոնեաներն ու Հրեաները յիշուած ըլլալով Գուրանին մէջ, կը վայելէին որոշ ազատութիւն, մինչդեռ անհաւատը մահմետականներու սուրը պատերազմի հիման վրայ, պէտք է յաղթուէր, սպանուէր կամ կրօնափոխ ըլլար:

Հայերը երբեւ քրիստոնեայ ժողովուրդ, կը հետեւէին քրիստոնէութեան վրայ դրուած նեղքին օրէնքներուն: Հայոց եկեղեցիները, ինչպէս բոլոր քրիստոնեաներ, կարենալ հերկելու իրաւունքի տուրքը, իր կրօնքին ազատօրէն հետեւելու, հունձքին տասնորդը տալու եւ այլ տուրքեր:

Գաւառներու մէջ վիճակը աւելի ծանր էր, Հայը պարտէր դոհացնել նաեւ քիւրտ փաշան եւ յաճախ Քիւրտ մը կամ Թուրք մը տէր կը դառնար Հայու մը ինչքերուն, որովհետեւ Հայը չէր դիմադրեր, չէր կրնար բողոքել: Հայուն համար ոչ մէկ ապահովութիւն դոյութիւն ունէր, ըլլայ իր անձին թէ ինչքերուն հանդէպ:

Դոհացնելէ եառ թրքական եւ քրտական պահանջները, Հայը ունէր նաեւ պղտչին տուրքեր, դանձուած եկեղեցիին:

Այս անհամար տուրքերը կը ստիպէին, որ Հայը ծախէ իր հողն ու տունը եւ դադթէ...

Թուրքին քաղաքական ծրադրի յայտնութիւնը կը կայանար հոս, Հայուն ստիպելով դադթել եւ Հայաստանը վերածել առանց Հայու հողամասի մը:

Հայերը՝ ստիպուած, հնազանդութեամբ կ'ընդունէին ամէն ինչ, որովհետեւ ամէն մէկ բողոք իր դէշ հետեւանքները կ'ունենար: Անոնք ընկճուած էին եւ չէին կրնար լուծումի մը յանդիլ, մինչեւ այն առեն, երբ Քեմալական դործունէութեան չնորհիւ, որոշ չափով արթնցաւ իր ազգային դիտակցութիւնը եւ Քեմալիները իրենց հերոսական կռիւներով պատճառ դարձան, որ Հայութիւնը վերստանար իր արժանաւորութիւնն ու պատիւը:

Այս դարթօնքի շրջանին կը զուգադիպէր Պերլինի Վեհաժողովը, որ Հայկական Հարցին կուտար միջազգային բնոյթ:

Դէպքերն ու պայմանները Հայը դարձուցած էին տկար, անճնասէր, նոյնիսկ մեղկ: Եւ որպէսզի ան ազատի իսլամի հանդէպ ունեցած իր ստորակայութեան ոդիէն, ուժ կուտար իր միակ դէնքին՝ մշակոյթին:

Հայերը ունէին մշակոյթ մը, Թուրքերը՝ ոչ: Այս խարկանքով Հայեր ապրեցան դարեր եւ երբեք չանդրադարձան, որ անքաղաքակիրթ Թուրքը, հակառակ 1918ի դէպքերուն, այսօր կը ներկայանայ իբրեւ ազդ, զօրաւոր երկիր, դինուորականօրէն լաւ պատրաստուած եւ անկախ:

Բայց ինչ փոյթ, չէ՞ որ Թուրքերը մշակոյթ չունին...

Պէտք չէ չարունակել նոյն խարկանքը: Անհրաժեշտ է նոր օրերու նոր լոյսին տակ դիմակալել հարցերը՝ իրատեսու – թեամբ եւ խոհուն:

ԶԱՐԵՀ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾՑՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՁԱՅՆ ԵՒ ԴԱՒԱՃԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՀԱՄԱԶԳ. ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Ապրիլ 24ին Նահատակաց Յուշարձանի արարողութեան եառ, Ապրիլեան ողեկոչումը չարունակուեցաւ եւ վերջցաւ Կիրակի Ապրիլ 28ին Քափիթոլ սինեմայի մէջ, ուր 1500 Հայեր փութացած էին յարդելու յիշատակը մեր բիւր բիւրաւոր նահատակներուն:

Առաջին կարգերու վրայ կը նկատուէր ներկայութիւնը բազմաթիւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու.— նախարար՝ ժ. Քոմիթէի, քաղաքապետ – երեսփոխան կ. Տրֆէռի ներկայացուցիչը՝ Է. Լօ երես – փոխան, ծերակուտական Ի. Ռոխուլի, Նահանգային Խորհուրդի առաջին փոխ – նախագահ՝ Շ. Պոնիֆէ, երեսփոխան Մ. Փիժոլ, Թ. Լոմպառ, Մեթը Կուտրօ, Մ. ժէնուայէ՝ Քաղաքապետ. Խորհուրդի անդամներ, Ժ. Լէսիա՝ Իրատանց Լիկալի ներկայացուցիչ, Մարսէյլի Աբգ. Լչեկրայի ներկայացուցիչը՝ Ռընօ Վրդ. ինչպէս նաեւ հայ երեք յարանուանութեանց հղերական դասը եւ դաղութիս հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները:

Խօսնակ Ի. Գասպարեան, յիչեցնելէ յետոյ օրուան խորհուրդը, հրաւիրեց ներկայ բազմութիւնը մէկ վայրկեան յատկացնել ամփոփել իր խոկումները ու հաղորդութեան մէջ մտնել մեր նահատակներու հոգիներուն հետ: Նաեւ այս մէկ վայրկեան լռութիւնը ձօնուեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ հանդուցեալ Ժ. Փոնփիտուի յիչատակին:

Պր. Մուչեղ Ճիէրճեան, որ կը նախագահէր այս հանդիսութեան, իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ. «Ցուսադրիչ է տեսնել որ 59 տարիներէ է վեր անընդհատ այս ոգեկոչման արարողութիւնները տեղի կ'ունենան, յուսադրիչ է որ նաեւ սփիւռքի մէջ հասակ նետած երիտասարդութիւնը հաւաքաբար կը մասնակցի: Վստահ եմ որ անպայման արդարութիւն պիտի ըլլայ, ոճրադործները պիտի սանձան իրենց պատիժը եւ Հայ ժողովուրդին պիտի ըլլայ արդար հատուցում»:

Առաջին խօսողը Ժ. Սարեան նախ հայերէնով, եւ ապա ֆրանսերէնով թուեց օտար աղբիւրներէ քաղուած ականատեսի վկայութիւններ եւ ժամանակակից աչքառու քաղաքական դէմքերու դրութիւններ որոնք կը հաստատեն եւ կը դատապարտեն 20րդ դարու այս առաջին ցեղասպանութիւնը դործուած Թուրքիոյ կողմէ հանդէպ Հայ ժողովուրդին, հանդէպ քաղաքակիրթ մարդկութեան: Ժ. Սարեան ըսաւ թէ այնքան անհերքելի է այս ոճիրը որ դերման դատաւորները ազատ արձա-

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Բողոքակո՞ն հաստատութիւն մըն է ուրեմն:

— Ոաքէն մինչեւ գլուխը:

— Բայց դուն լուսաւորչական ես կարծեմ:

— Այդ կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ ընկերութեան անօրէն ժողովը համակրի ներկայացող քանտիատային:

— Եւ ի՞նչպէս կարելի է անոր համակրութիւնը չահիլ:

— Հեռու մնալով դինեմոլութենէ, խաղամոլութենէը, բղջախոհութենէ...:

— Այդչափը բաւակա՞ն է:

— Ամէն զատ պէտք է բարեպաշտ հաստատելու մը ըլլալ:

— Այսինքն կիրակի օրերը ժողովա – րա՞ն երթալ:

— Այո, եթէ բողոքական ես, իսկ եթէ ոչ կրնաս քու եկեղեցիդ յաճախել, այս մասին դիտողութիւն ընող չըլլար, միայն մէկ բան մը պարտաւորիչ է անդամ արձանագրուողին համար:

— Ի՞նչ բան:

— Երեքչարթի դիշերները ներկայ դրտնուիլ Ս. Գրքի ընթերցումներուն եւ մասնակցիլ աստուածաչնչական վիճաբանութեանց:

— Ես այսօրուընէ անդամ պիտի արձանագրուիմ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան, յայտարարեցի բարեկամիս, միայն թէ անդամ մը միանին երթանք եւ ճաչենք որպէսզի կերակուրնեբուն համը դնահատեմ: Կը կարծե՞ս որ իմ ընդունելութիւնս դժուարութեան բախի:

— Ո՛վ դիտէ, պատասխանեց Ամպարեան կասկածոտ չեշտով մը, այդ մարդիկը քիչ մը դժուարահաճ են եւ մինչեւ որ քննութեան բովէ մը չանցընեն իրենց ներկայացողը, զայն անդամ չեն արձանագրեր:

— Կ'անցնիմ այդ քննութեան բովէն, ըսի ինքնավստահ դէմքով մը:

— Ուրեմն լաւագոյն կ'ըլլայ որ երեքշարթի իրիկուն մը երթանք ճաշի, որպէսզի ճաշէն եառքն ալ կարենաս անպաշտօն կերպով մտնակցիլ Ս. Գրքի ընթերցումին: Եթէ վիճաբանութեան խառնուիս եւ լաւ տպաւորութիւն մը թողուս անօրէն պարոն Փիքի վրայ, գործը չատ կը դիւրանայ:

Երեքչարթի իրիկուն արդարեւ ժամադիր եղանք բարեկամիս հետ ու միասին ուղղուեցանք Ռիւ Թրէվիզ, որ մեծ Պուլվարներու մօտիկ փողոց մըն է:

Փառաւոր չէնքի մը, որուն մուտքին վրայ քանդակուած էր «Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութիւն» բառերը, ներս մտանք եւ մարմարեայ սանդուխէ մը վեր ելլելով հասանք առաջին յարկը: Ընդարձակ սրահէ մը անցնելէ եառքը հասանք ճաչասրահը, որ ելեկտրական լոյսերու մէջ կը չողար: Քառասունէ աւելի երիտասարդներ 18էն 25 տարեկան, արդէն փոքրիկ սեղաններու շուրջը նստած կը ճաչէին: Մենք ալ նստանք պարապ սեղանի մը քով:

Առաջին անդամ աչքս դարկաւ ճաչասրահի պատերուն վրայ փակցուած թատրոնի ազդագիրի պէս խոշոր յայտարարութիւն մը որ սա բառերով կը սկսէր. «Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ»: Նոյն միջոցին Տրէյֆիւսի խնդրին տաք առենն էր եւ էմիլ Զոլա նշանաւոր յօդուածը «Կ'ամբաստանեմ» վերնագրով հրատարակած էր Օռոռի մէջ: Պատէն կախուած յայտարարութիւնն ալ Զոլայի յօդուածին հետեւողութեամբ գրուած սպիէս կը սկսէր.

«Կ'ամբաստանեմ ալքոլը որ մայրն է ամէն չարիքներու:

«Կ'ամբաստանեմ ապսինթը որ ուղղութիւնը կը փճացնէ եւ մարդս ոճրադործութեան կը մղէ:

«Կ'ամբաստանեմ ամէն բիւրոնը որ ստամոքսը կը խանդարէ:

«Կ'ամբաստանեմ դինին որ բանականութիւնը կորսնցնել կուտայ»:

Վերջապէս յայտարարութիւնը կ'ամբաստանէր բոլոր ոգելից ըմպելիները:

Այս յայտարարութիւնները ճաչասրահին պատերուն միակ զարդարանքը կը կազմէին:

Գալով կերակուրներուն՝ իրապէս համեղ ու առատ էին եւ Ամպարեան բարեկամս չէր չափազանցած: Սեղանը եւ ըմպանները մաքրութեամբ կը փայլէին եւ մարդ ճոխ ճաչարանի մը մէջ կը դդար ինքզինքը:

— Ուրեմն դինի պիտի չկրնա՞նք խմել, հարցուցի բարեկամիս:

— Գաւաթ մը իրաւունք ունինք խմելու, բայց ոչ աւելի, դինին տեղ կրնաս գաւաթ մը գարեջուր ալ խմել, իսկ ես ո՛չ մին ո՛չ ալ միւսը կը խմեմ այստեղ, այլ գաւաթ մը կաթ միայն:

— Ինչո՞ւ համար:

(97 – Շար.)

ՎԱՅ

ԲՐՈՆՅ ՄԱՍ

3·

Եվ իսու հանդարտեցավ նեղ ժամանակ, ու Ռուբենեանն էլ Ռուբենեան տալ էր, մեր ազգի համար մեծ ուրախութիւն էր, որ Ռուբենեանն էլ ազատուած էր, ու հիմա ազատ էր, կրնար ինչ որ ուզէ ընել, ու ոչ ոք կրնար իրեն ձեռք տալ։ Ռուբենեան ալ ուրախ էր, որ ազատ էր, ու կրնար ինչ որ ուզէ ընել։ Ան ալ կրնար ինչ որ ուզէ ընել, ան ալ կրնար ինչ որ ուզէ ընել։ Ան ալ կրնար ինչ որ ուզէ ընել։ Ան ալ կրնար ինչ որ ուզէ ընել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ճէլոյեան ընտանիքը Հնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկե – պսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրնե– րով, անձամբ, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր՝

ԵՍԱՑԻ ՃԷԼՈՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վաղանի վարչութիւնը իր անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրէ Հինգշաբթի Մայիս 9, կէսօրէն ետք ժամը 2ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկա– յութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին ադբիւ եղած Հանգանակութիւն

Պ. Ս. Մկրտիչեան 200, *Պ. Պ. Շիրվան–* *եան* 100, *Ա. Մկրտիչեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Բիլեան* 500, *Բ. Նեահէեան* 500, *Ա. Հոբիկեան* 1000, *Տիկին Մ. Շմաւոն –* *եան* 150, *Կ. Հայրապետեան* 200, *Տիկին Ս. Ղուկասեան*, *Տէր եւ Տիկին Բեհլիվան–* *եան*, *Տիկին Ս. Գալանճեան* 100ական, *Տիկին Պ. Մելքոնեան* 200, *Փ. Թազո –* *րոճի* 100, *Տէր եւ Տիկին Պարնաքեան* 200, *Տիկին Տ. Լըփերս* 10, *Փ. Մասոն* 10, *Տի–* *կին Ս. Մավիլեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ժ. Շիրինեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Եափուճեան* 500, *Ժ. Քէչիչեան* 500։

(Շար.)

×

Հարաւային Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը Հնորհակալութեամբ ստա– *ցած է հետեւեալ նուէրները.—*

Կոնոյեան 10, *Այվազեան* 20, *Ե. Տո–* *րոսմեան* 100, *Բ. Տէմիրճեան*, *Տէր եւ Տիկին Իսրայէլեան*, *Պօմոնի Ջաւարեան կոմիտէ*, *Տէր եւ Տիկին Մկրեան*, *Մ. Ջիչէկեան*, *Տէր եւ Տիկին Ֆրէնկիւլեան*, *Ղ. Պօղոսեան*, *Տէր եւ Տիկին Նիկողոս –* *եան* 50ական։

(Շար.)

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղե– *ցին Հնորհակալութեամբ ստացած է.—*

Յովհ. Զաքարեան 25, *Եդ. Զաքարեան* 50, *Տիկին Զուհաճեան* 10, *Հայրապետ –* *եան* 10, *Տէր եւ Տիկին Քիւրտօղլեան* 30, *Պ. եւ Տիկին Բարթամեան* 50, *Տիկին Հ. Պաղտասարեան* 50, *Տիկին Ց. Տէյիրմէն–* *ճեան* 5, *Տէրտէրեան*, *Տիկին Գասպա –* *եան*, *Զաքմաքճեան* 10ական, *Տէր–Գէորգ–* *եան* 5։

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը կամ օգնական հիւանդապահուհի մը Մոնմորանսիի հան– *գստեան տան համար։ Դիմել Աղքատա –* *խնամի գրասենեակը՝*

77, Rue Lafayette — Paris 9e.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՎԱՆԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Մխաքեան խում– *բին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին*

Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(Face au *Lycée Technique de Valence*)

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դատի Յանձնախումբին։

Նիւթ՝

LE GENOCIDE ARMENIEN
DE 1915 ET SES IMPLICATIONS
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Ծո – ղեբերայ օդափոխութեան կայանը կեղ – րոնական Ջեռուցումով օժտելու նպատա– *կին կը նուիրեն.—*

Պ. Յարութիւն Տէմիրեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Օհնիկեան, Պ. Տ. Նշանեան (Մուլէն), Տէր եւ Տիկին Վէնեան Լորէն– *եան (Տրահինեան), Պ. Հայկ Գըրըքճեան (Վերաէօն), Տիկին Թադէոսեան (Գո – լոմպ), Օր. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) 100ական։ Վանլեան ընտանիք (Վիլժուիֆ), Տէր եւ Տիկին Մարտինեան (Անիէռ), Գասպարեան – Մխիթլճեան ըն– տանիք (Պուրժ), Տիկին Ա. Վ. Սահաթ– ճեան (Նիս), Պ. Ժան Քէչեան (Գուլոմիէ), Պ. Օննիկ Թորոսեան, Տիկին Սիրարփի Սուլաքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան (Սէն–Տընի), Պ. Յակոբ Ա– ռաքելեան, Օր. Ալիս Պայրամեան, Պ. Օննիկ Թուզճեան (Մարսէյլ), Տիկին Ե– ղիսաբէթ Թաթինեան (Լասխոթա), Պ. Փիէր Գաբրիէլեան (Քլերմոն Ֆեռան), Տիկին Լուսաբեր Հայրապետեան (Իսի լէ Մուլինօ), Պ. Խաչիկ Մանկեան (Լիվըր կարկան), Տիկին Մելինէ Սարեան (Մար– սէյլ) 50ական։ Տէր եւ Տիկին Նիկողոս – եան (Առնուվիլ), Տիկին Հերմինէ Գա – սապեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէմէրճ – եան (Քոլոմպ), Տէրպետէրեան ընտանիք (Քուրպըվուա), Տիկին Մարիամ Նարին– եան (Մարսէյլ), Գալֆայեան եղբայրներ (Ֆոնթընէ Սու Պուա), Պ. Վահէ Խաչ– եան (Ֆոնթընէ Սուա Պուա), Օր. Այնահիտ Սաթըրճեան (Մարսէյլ) 30ական ֆր.։*

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԲԱՑՕՒՄ

ԾՈՎԵՋԵՐԵԱՑ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

2 ՅՈՒԼԻՍ

Ա. խումբ 2 *Յուլիս* – 31 *Յուլիս*

Բ. խումբ 31 *Յուլիս* – 29 *Օգոստոս*

6 – 14 տարեկան մանուկներու արձանա– *պրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խա– չի կեդրոնատեղին*

15 ռիւ Ժան Կուժոն, 75008 *Փարիզ*

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10 – 12

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օրիորդ Օտէթ Ֆելլահեանի
181, *ռիւ Տիւկէքլէն*, 69003 *Լիոն* – *Հե–* *ռաձայն* 62 83 42 *կամ*
Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի
19, *ռիւ Րոպէր*, 69006 *Լիոն* — *Հեռա–* *ձայն* 24 65 24

ՄԱՐՍԷՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օրիորդ Լուիզ Թիւֆէնճեանի
82, *ռիւ Գլովիս Հիւկ*, *Պէլ տը Մէ*,
13 Մարսէյլ
Հեռաձայն 50–60–85

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԾԱԿՈՅԹԻՒՆ

Պատուոյ անդամակցութեան համար

Տոք. Բարսեղ Արիմեան	100
Տիկին Վ. Օնպաշեան (Կրընոպլ) 1975ի համար	100
Գրիգոր Փափազեան	100

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէրունի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն,
Շաբաթ, Մայիս 11, *ժամը* 19ին, *Ապր. Տան սրահը*, 295 *Ռիւ Պուալօ։*

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։
Հայկական պիւֆէ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի Հորս մասնա – ճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կի– րակի Մայիս 19, *ժամը* 13ին *Պօմոնի սրահը։*

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Ջուարթ մթնոլորտ *Ճաշադին* 25 *ֆր.*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու – թեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 16ին *ժամը* 20·30ին *վարչութեան կեդրոնը՝* 77, *Ռիւ Լաֆա–* *յէթ, Փարիզ* 9*րդ։*

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16·30ին Սալոն Սիւլանտիտ, Պուլվար տ'Ալբէն

Նախաձեռնութեամբ
Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Երիտասարդաց Յանձնախումբի,
Հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ ՝ԱՓՐԱՅՐ ՇԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Ռաֆիկ Աբրահամեան։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսի վերջաւորութեան, նոյն տեղը՝ ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ։ Ճա– չափին 30 *Ֆր.։ Արձանագրուիլ.— Պանոիկեան՝* 66–17–46, *Բարայեան* 66–01–21, *Հրաչեան* 93–32–18

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՄԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՐՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժին
Արմէնիրըս Սրճարան
Նուագախումբի մասնակցութեամբ ժամը 21էն 4

"ՖՐԱՆՍԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ„

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ սիրով կը հրաւիրէ իր անդամները
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
երեքշաբթի, 7 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին
U. C. J. G.
14, Rue de Trévise — Paris 9e Métros : Cadet et Montmartre
Vahé TCHILINGUIRIAN et Kévork KEVORKIAN
Présentent

DIX JOURS EN ARMENIE

Avec le précieux concours de BERDJ MESROBIAN
(*Professeur à l'Université d'EREVAN*)

PROGRAMME

PREMIERE PARTIE
Introduction
Place Lénine
Exposition Nationale
Hripsimé
Etchmiadzine
Marché Municipal
Le Stade Hrasdan
Le Soir

DEUXIEME PARTIE
Jardin de l'Amitié
Garni
Keghart
Usine de Textile
Gare - Dzidzernagaperte
Dilidjan
Sevan
Quartier de l'Opéra

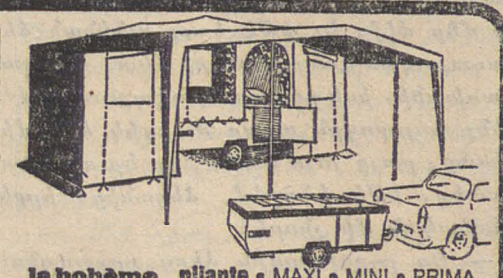
ENTR'ACTE

TROISIEME PARTIE
Quartier Soundoukian
Université - Bibliothèque
Institut Pédagogique
Ecole Groupskaya
(Erévan) Erebouni
Ochagan
Puragan
Zevartnotz
Philarmonia

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
8
MERCREDI
8 MAI
1974

LE NUMERO 0.80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 Ֆ·	Վեցամսեայ	80 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 175 Ֆ·	Հատը	0,80 Ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·007

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.007

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

—o—

(Շ· եւ վերջ)

Էրզրումի 80·000 Թուրքերու թիւը պատերազմէն եառ 3·000ի իջեր է, Պլթլիսի մէջ ալ միայն 200 հոգի ողջ մնացեր է···:

Մուարոսի Չինադազարէն եառ հայ «քոմիթէճի»ները վրէժ լուծեր են Թուրքերէն: Ջաւէն պատրիարք աքսորէն Պոլիս վերադարձեր է եւ բոլոր Թուրքերը յանցաւոր յայտարարելով, պահանջեր է պանդք պատժել: Դաշնակից զբաւման բանակին վրայ կոթնած՝ պատրիարքը մեծ-եպարքոս Տամատ Ֆէրիա փաշայի կազմած Պատերազմական Առեանին յանձներ է յայտնի դէմքեր, որոնք Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան հանուեր են:

Իթթիհատի կառավարութեան Շէյխիւլիսլամ Մուսա Քեազիմ էֆէնտի աքսորուեր է Խարիւնէ, ուր քիչ եառ մեռեր է: Խնվէր, Թալէաթ եւ Ճէմալ փաշաները Պոլսէն փախեր են: Սուլթան Մէհմէտ Վահիդէտտինին հայ ծերակուտական Ա. – պարեանը իր ներկայութեան ընդունելով, ցաւ յայտներ է Հայերուն դէմ կատարուած «զուլում»ներուն համար:

1919ին Մահմուտ Հայրէթ փաշայի նախագահութեամբ կազմուեր է Պատերազմական Ատեան մը՝ զատելու համար Էրզրումի, Պլթլիսի, Վանի, Ատանայի, Հալէպի, Քոզանի, Ճէպըլլը Պէրէճէճի եւ Մարաշի դէպքերուն պատասխանատու Թուրք պաշտօնեաները: Պոլսոյ Սանասարեան Խանը, որ զբաւուած էր, Հայերուն վերադարձուեր է: Անդրանիկ Փաշիվի մէջ Հանրապետութեան նախագահ Փոանքարէի կողմէ ընդունուեր է···:

Պատերազմական Ատեանի նոր նախագահ նշանակուեր է Նեմրութ Մուսթաֆա փաշա (քիւրտ), որ խիստ վճիռներ տուեր է անմեղ Թուրքերու դէմ: Զարդարար – ներու հարապատ ժառանգորդ Թուրք հեղինակը լացուկոծով 28 էջ յատկացուցեր է Պօղոզլեանի արիւնարբու քայմաքամ Քէմալ պէյի, Ուրֆայի Ջարդարար միւթէսարըֆ Նուսրէթ պէյի եւ Երգնկայի Ապտուլլահ Ամինի (Հայրան պապա) դատավարութեան եւ կախաղան հանուելուն: «Ազգային նահատակ» այս պատկառոր Ջարդարարները բոլորն ալ ուրացեր են իրենց յանցանքը:

Կիլիկիոյ զբաւման առեն Հայերը Ամանոյի եւ շրջականերուն մէջ կազմեր են «հայկական վրէժի զօրագունդ» մը, որուն կը մասնակցին եղեր Ֆրանս. համագեաս կրող Հայերէն զատ Կովկասէն եւ Անդրանիկի կամաւորներէն փորձառու «քոմիթէճի»ներ, որոնք Սկսի, Ատանայի եւ Օսմանիյէի շրջանին մէջ Թուրքերու վրայ յարձակումներ կը գործեն եղեր: Ատանայի ոստիկանութեան փոխ – տնօրէն նշանակուեր է Վահան անունով հայ «քոմիթէճի» մը: Քոմիթէճի կէօքտէրէլեան ասպարէզ կը կարդայ եղեր Թուրքերուն:

Համառօտակի կը նկարագրէ Մարաշի, Այնթապի եւ Ուրֆայի դէպքերը, խեղաթիւրելով:

Մանրամասնօրէն կը պատմէ Թալէաթի, Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճէմալ Ազմիի Պերլինի, Սայիտ Հալիմի Հռոմի եւ Ճէմալ փաշայի Թիֆլիսի մէջ սպանութիւնը հայ քոմիթէճիներու ձեռքով: Շիրակեանի անունը զարմուցած է Զրաճեան: Աղաւաղած է նաեւ ուրիշ շատ անուններ:

Գրքին վերջին գլուխներուն մէջ կը խօսի Հայոց քաղաքական ձեռնարկներուն, Սեւրի, Լօզանի դաշնագիրներուն, Հայաստանի խորհրդայնացման, 1946ին Հայ Դատի Պաշտպան յանձնախումբերու կազմութեան, անոնց կողմէ Կարսն ու Արտահանը պահանջելու մասին: Կը հրատարակէ պատկերը Կիլիկիոյ կաթողիկոս Խորէն Ա.ի, յայտնելով, որ 1965ին Անթիլիասի մէջ անիկա Մակարիոսի հետ թեւ թեւի տեսակցեր է՝ Թուրքերուն դէմ միասնաբար պայքարելու ծրագիր կազմելով: Առանք կրօնական սքեմի տակ կատարեալ քաղաքականութեան եւ «քոմիթէճիութեան» լծուեր են···:

Թուրք հեղինակին ջիղերուն ամէնէն աւելի դպած են՝ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Հայկական Դատի վերարծարծումը արտասահմանի մէջ, Սեւրի սահմաններուն պահանջը, 1965 Ապրիլ 24ին Պէյրութի մէջ կատարուած հոյակապ ցոյցը 100·000 հոգիի մասնակցութեամբ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Պրազիլիոյ մէջ կատարուած ձեռնարկները, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի 1965 Ապրիլ 24ի թիւին մէջ 82 ամերիկահպատակ Հայերու ստորագրութեամբ լոյս տեսած դրութիւնը, Ճէվտէթ Սունայի եւ Նիհատ Էրիմի Ամերիկա այցելութեան առթիւ կատարուած ցոյցերը, վերջապէս Սանթա Պարպարայի արարքը եւ Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ Ցուշարձանը:

Գրքի վերջաւորութեան քանի ակնարկութիւններ կ'ընէ հայ «քոմիթէճի»ներու գործակցութեան ··· Սիոնականներու, Ցոյներու եւ Համայնավարներու հետ: Էրզրումի երեսփոխան Վարդգէս 1908ի Օսմ· Խորհրդարանին մէջ բացէ ի բաց յայտներ է, որ Ընկերվարական է: Տաղաւարեան, Զօհրապ եւ Մուրատ ձայնակցեր են իրեն···: Առանք բոլորն ալ գործօն «քոմիթէճի»ներ են եղեր···:

Թուրքիոյ մէջ դաղտնի Համայնավար կուսակցութիւն կազմողներուն մէջ կան եղեր նաեւ հայ «քոմիթէճի»ներ, որոնք կ'ուզեն եղեր ներսէն պայթեցնել երկիրը: Ոմանք բռնուեր եւ դատապարտուեր, ուրիշներ ազատեր են: Անուններ ալ կուտայ:

Եզրակացութեան մէջ կը գանգատի, որ Թուրքերը լուռ կը մնան հայկական քարոզչութեանց դիմաց, ինչ որ ենթադրել կրնայ տալ եղեր, որ կ'ընդունին իրենց վերագրուած մեղքերը: Ու կը թելադրէ միշտ վառ ու կենդանի պահել Թուրք քարոզչական մեքենան:

Գրքի վերջաւորութեան կը հրատարակէ Հայաստանի հին ու նոր սահմանները ներկայացնող քարտէս մը, չափազանցուած ձեւով:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երկուշաբթի օր, ամէն ոք հաշիւ նըստած էր: Զախ թէ աջ կ'ուզէին իրենք պիրենք համոզել թէ յաղթանակը ապահովուած է: Ամէն պարապայի մէջ, վերջին խօսքը չէ ըսուած, եւ այսօր, ոչ ոք կրնայ նախատեսել թէ ո՞վ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի Նախագահը: Օռռո, Փիւպլի – մեքրի մէկ քննութիւնը կը հրատարակէ, ըստ որուն Ժիսքար կ'ընտրուի 50,40ով եւ Միթերան կը ստանայ 49,60 ինչ որ կը նշանակէ չուրջ 120 հազար ձայնի տարբերութիւն:

Կարեւորը անչուշտ Շապանի ձայներն են: Ճիշդ է որ երկուշաբթի օր Իւ· Տէ· էտ·ի Գործադիրը Բիւրօն միաձայնութեամբ որոշեց զօրավիդ կենալ Ժիսքար ա'խթիճի բայց ժողովը չատ փոթորկալից անցած է եւ նոյնիսկ բաւական «աղտոտ լաթ» լուացուած է: Շապանիսթները համակերպած են բայց ճաղկած են Մէսմէրը, որ միայն «կէս բերան» Շապանի կողքին եղած է եւ իր խակ քաղաքին մէջ Ժիսքարն է յաղթողը: Ի վերջոյ սակայն ի նպաստ Ժիսքարի որոշում տըրուած է եւ Իւ· Տէ· էտ·ն է որ այսօր կ'ըսէ Ժիսքարի «այո՛, բայց···»: Այս «բայց» կը վերաբերի առաւելաբար արտաքին և ընկերային քաղաքականութեան: Ամէն պարապայի մէջ, ընտրուելու համար Ժիսքար պէտք ունի Շապանի բոլոր ձայներուն եւ կոմիտէի մը որոշումը չի բաւեր, որ հրահանգ մը գործադրուի: Եթէ իակար Ֆօռ պատրաստ է Ժիսքար պաշտպանելու, անդին ձախ-կօլիստները, ղեկավարութեամբ Ժանընէյի յայտնեցին թէ Միթերանի նպաստաւոր են: Աւելցնենք թէ Տըգրէ եւ Քուվ տը Միւրվիլ երկու օրէ նախընտրած են լռել:

Միթերան ալ նոյն դժուարութիւններն ունի: Առջեի Լակիյէ ճամբայ ելած է ի նպաստ Միթերանի ընտրապայքար վարելու, ինչ որ երկայրի սուր է Միթերանի համար: Այլ խօսքով Լակիյէի ձայներուն պէտք ունի, բայց ոչ՝ բարեկամութեան: Միթերանի ի նպաստ դիրք ճշդած է նաեւ Մենդէս Ֆրանս:

Ընտրապայքարը կը սկսի Ուրբաթ Ժիսքար – Միթերան «դէմ–դիմաց» հանդիպումով մը, հեռատեսիլի Ա· եւ Բ· կայաններէն:

Ցիշենք թէ վերջնական արդիւնքներն են — Միթերան 43,24, Ժիսքար 32,60, Շապան 15,10, Ռուայէ 3,17, Լակիյէ 2,33, Տիւմոն 1,32: Շապան յաղթած էր Անդրծովեան հողամասերուն մէջ, ինչ որ կը բացատրէ իր յառաջդիմութիւնը:

ՊՐԱՆՏ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱԻ

—o—

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը հրաժարեցաւ: Պրանտ այս անակնկալ որոշումը տուաւ իր մօտիկ գործակիցներէն կիյոմի լրտեսական գործունէութեան հետեւանքով: Այս վերջինը 1970էն ի վեր կարեւոր դիրք ունէր եւ Պրանտի խորհրդատուներէն եւ ընտանիքի բարեկամներէն մէկը դարձած էր: Արդ, կիյոմ Ապրիլ 24ին ձերբակալուեցաւ իբրեւ լրտես եւ անմիջապէս խոստովանեցաւ, թէ Արեւելեան Գերմանիոյ բանակի սպայ է ու Դաշնակցային Գերմանիա անցած է լրտեսական առաքելութեամբ:

Պրանտ իր ներկայացուցած հրաժարականին մէջ կը ստանձնէ իր «քաղաքական պատասխանատուութիւնը անխուսափելի համար՝ կիյոմի լրտեսութեան հարցին մէջ»: Հրաժարականին առընթեր անխղրած է նախագահէն, որպէսզի Արտաքին նախարարը՝ Վալթէր Շել, որ յետաձգեց դէպի Պրիւսէլ կատարելիք իր ճամբորդութիւնը, առաջամասէս վարէ ընթացիկ հարցերը:

Հարուածը ծանր է, եթէ նկատի առնուի մանաւանդ թէ Պրանտ արեւելեան քաղաքականութեան (Ostpolitik) ախոյեանն էր եւ այսօր, դոհն է Արեւելեան Գերմանիոյ մէկ լրտեսին:

Կունթրը կիյոմ, 44 տարեկան, իբրեւ քաղաքական պատասպարեալ եկած էր Պոն եւ օրէ օր հասած էր մինչեւ վարչապետարան եւ կը զբաղէր գլխաւորաբար սոցիալ – դեմոկրատներու յարաբերութիւններով ընկերվարական օտար կուսակցութեանց հետ:

Քալ եւ հեղինակաւոր դէմք մըն էր Վիլի Պրանտ, յարգուած նաեւ իր հակառակորդներէն, որ այս առթիւ ալ ցոյց կուտայ թէ նկարագիր ունի:

"ԱՐԱՐԱՏ„Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, «Արարատ» Մայիս 2ին փայլուն յաղթանակ մը տարած է «Սպարտակ»ի (Մոսկուա) դէմ, 2–0 կէտով:

Երկու խումբերն ալ բուռն պայքար մղած են յաղթանակը ապահովելու համար: Առաջին կիսախաղը վերջ գտած է 0–0 հաւասար արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղի 3րդ վայրկեանին Արկադի Անդրէասեան նշանակած է առաջին կոլը: Իսկ 20րդ վայրկեանին Անդրէասեան երկրորդ կոլը արձանագրած է:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 29–30)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀՆԳԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են ժամանակակից հնգամարտի մրցումներ, որոնց մասնակցած են Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Աւստրիոյ, Խորհ· Միութեան (3 խումբով՝ Ա· Բ· եւ երիտասարդական), Խորհրդային Ռուսիոյ, Բելոռուսիոյ, Ադրբէջանի, Վրաստանի, Հայաստանի (երեք խումբերով), Մոսկուայի եւ Լենինգրադի խումբերը:

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի սահմանած մրցանակը շահած է Խորհ· Միութեան Ա· խումբը: Երկրորդ տեղը դրաւած է Հայաստանի Ա· խումբը, երրորդ տեղը՝ Հունգարիա:

Հնգամարտի մարզաձեւը լաւ պատկեր կը պարզէ Հայաստանի մէջ, շնորհիւ աշխարհի ախոյեան Իգոր Նովիդովի տարիներու աշխատանքին:

×

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԵՐՈՒ ԱՑՑԸ

Անգլիացի երեսփոխաններ, գլխաւորութեամբ Ճ· Սիլվըրմէնի, երեք օրով Հայաստան այցելած են: Օտար այցելուները դիտած են Հայաստանի հարատարապետական յուշարձանները, այցելած են Մատենադարան, Սեւան եւ այլ վայրեր, ինչպէս նաեւ տեսակցած են Ն· Ցարութիւնեանի եւ Վ· Համբարձումեանի հետ:

տարան եւ կը զբաղէր գլխաւորաբար սոցիալ – դեմոկրատներու յարաբերութիւններով ընկերվարական օտար կուսակցութեանց հետ:

Քալ եւ հեղինակաւոր դէմք մըն էր Վիլի Պրանտ, յարգուած նաեւ իր հակառակորդներէն, որ այս առթիւ ալ ցոյց կուտայ թէ նկարագիր ունի:

Քանի մը տողով

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն, թէ իրանեան ուժերը սխալմամբ երկու դիւղեր ռմբակոծած են Թրքական սահմանին ներս: Վիրաւոր չկայ, որովհետեւ իշխանութիւնները պարպած էին անցեալ շաբթուան միջադէպէն եառ: Զորս հոգի մեռած էր անցեալ երկուշաբթի, երբ իրանցիք սխալմամբ ռմբակոծած էին դիւղը: Սահմանային 15 դիւղերու բնակչութիւնը պարպուած է:

VOTRE GÉNOCIDE
est aussi Notre Affaire

N.D.L.R. — Comme nous l'avions annoncé, nous publions ci-dessous le discours prononcé par le Dr. Yves Ternon, à la commémoration du génocide de 1915, le 28 Avril à Marseille. Le titre est de la Rédaction.

Il ne faudra jamais cesser d'évoquer cette date fatale du 24 Avril 1915 qui symbolise le deuil de votre Nation, non seulement parce que votre souvenir fait vivre vos morts, mais parce que le silence ne doit pas couvrir ce crime qui, par son caractère exemplaire, met l'humanité en péril. Il fut le premier génocide planifié — et peu importe que le mot de Génocide ait été forgé après. Il fut exécuté dans des circonstances et sous des prétextes qui autorisent, soixante ans après, les successeurs des assassins à nier les évidences les plus criantes et à s'offenser des allusions les plus discrètes. Alors, devant l'obstination dans le désaveu du crime, il ne nous reste que l'obstination à le dénoncer.

Avaliser le Génocide, c'est renoncer à croire en l'homme. Et tant qu'à travers le monde des minorités seront condamnées à disparaître au nom de la raison d'Etat, l'humanité sera en péril. Tant que des impératifs racistes, nationalistes ou économiques pourront décider de l'existence de groupes entiers, l'humanité sera en péril.

A quoi sert à l'homme de conquérir l'espace ou de domestiquer l'infiniment petit, s'il ne peut contrôler ses propres impulsions, et si, en frappant son frère innocent, il vient à perdre la dignité et le respect de lui-même ?

Le Génocide, c'est le crime contre l'humanité, le Crime absolu, la responsabilité partagée d'un peuple envers un autre peuple. Le Génocide ne se justifie pas. Il ne s'efface pas. Il ne se pardonne pas. Mais les enfants des bourreaux peuvent un jour s'incliner devant la mémoire des victimes et, par la reconnaissance des faits, affirmer leur volonté, sinon de réparer l'irréparable, du moins d'assumer l'infamie. Le geste du Chancelier BRANDT, à Varsovie, n'a pas eu de réplique turque, et le jour est loin où un gouvernement turc décidera de dynaamiter la statue de TALAAT et d'ériger pour la remplacer un monument à la mémoire de ses victimes arméniennes. En anéantissant ses sujets arméniens, la Turquie s'est emparée à vil prix de leurs terres et s'est efforcée de faire disparaître toute trace de plus de 25 siècles de présence arménienne. Elle ne va pas remettre en cause ce butin pour faire écho aux cris de douleur d'une Diaspora politiquement impuissante sur le plan international. Pourtant sa susceptibilité a de quoi étonner et le rappel en 1973 d'un ambassadeur pour une consultation dont la durée témoigne de la gravité du cas ou de l'embarras des consultants doit vous encourager. La « Punaise » Arménienne — l'expression serait de Talaat — continuera donc toujours à irriter l'épiderme turc. En effet, le 6 Mars dernier, le Conseil Economique et Social des Nations unies étudiait le rapport rédigé par le délégué de la RWANDA sur les mesures discriminatoires et la protection des minorités. Dans son analyse sur le génocide en général, le Rapporteur, après avoir rappelé les génocides religieux du Moyen Age et de la Saint Barthélémy, glissait le paragraaphe suivant : « Passant à l'époque contemporaine, on peut signaler l'existence d'une documentation assez abondante ayant trait au massacre des Arméniens qu'on a considéré comme le premier Génocide du 20e siècle ».

Ce fut une levée de boucliers. Le délégué turc, dans un raccourci saisisssant de l'histoire des rapports turco-arméniens, alla jusqu'à accuser les Arméniens d'avoir en 1915 organisé le massacre des populations turques des provinces orientales, ce qui, rappellons-le, est dans la tradition de la thèse turque. Parlant d'assimilation dangereuse entre : « des actes de guerre et leurs conséquences naturelles au crime de Génocide » et considérant la documentation d'origine arménienne qu'avait utilisée le Rapporteur, comme tendancieuse, le délégué turc demanda la suppression dans le raapport de ce paragraphe et de ceux concernant les génocides religieux d'un lointain passé. Il fut suivi dans ses observations par un nombre tel de délégués qui émirent des réflexions tellement ahurissantes, du genre : « De toute façon, même si des allégations de Génocide ont été faites, le peuple arménien existe toujours », que l'on est en droit de se demander si leurs positions étaient motivées par l'ignorance, la bêtise ou la mauvaise foi.

Le génocide arménien demeurera-t-il toujours le catalyseur du mensonge historique ? La question de ce génocide prêterait, paraît-il, à controverse. Il est vrai qu'il n'y a pas eu de NUREMBERG pour l'Arménie. Je ne crois pas trahir vos désirs en disant que les Arméniens du monde entier souhaitent qu'un Tribunal historique soit réuni pour que l'on sache enfin si ce sont les Arméniens qui ont massacré les Turcs ou les Turcs qui ont massacré les Arméniens. Le dossier de l'accusation contre la Turquie recevrait alors des milliers de pièces, venues en particuliers des chancelleries des Grandes Puisscances et dont l'authenticité ne pourrait être mise en doute. Ces pièces prouveraient, sans discussion possible, que la suppression des Arméniens de Turquie par le gouvernement turc de 1915 fut l'exemple même du crime de Génocide, puisqu'il fut commis dans l'intention de détruire en totalité un groupe national, ethnique et religieux. Peut-être les grandes Puissances ne voudraient-elles pas de ce tribunal, car, au delà de la responsabilité immédiate du gouvernement turc d'alors, apparaîtraient leurs responsabilités médiates. Pendant 50 ans, elles se sont jouées des Arméniens, les ont bernés de fausses promesses, pour les abandonner enfin entre les mains du bourreau. Pendant 50 ans, les Arméniens n'ont rien été de plus qu'un pion que l'on déplace sur l'échiiquier au gré de ses intérêts politiques. Si la Vérité sortait nue, elle ferait très mal aux bonnes consciences et dérangerait leur confort moral.

Pourtant le crime ne doit pas payer, sinon les meurtriers seront nos maîtres à jamais. Puisque le génocide du peuple arménien par le gouvernement Jeune Turc est une vérité historique indiscutable, on ne pourra éternellement la noyer dans le puits ou la déguiser sous des oripeaux grotesques. Les historiographes officiels de la Turquie ne pourront continuer à réduire l'anéantissement des Arméniens à une simple mesure de police en zone d'opérations militaires, mesure justifiée par la déloyauté des Arméniens à l'égard du gouvernement turc. C'est une falsification sinistre des faits. Aucun historien de bonne foi ne saurait se laisser abuser par une justification à posteriori du crime à l'aide des prétextes et des circonstances justement créées et attendues pour l'exécuter, alors que toute l'histoire de la Turquie est là pour réfuter cette justication.

Depuis le déferlement des hordes touraniennes sur l'Anatolie puis sur l'Europe, les peuples vaincus ont été traités en esclaves et systématiquement pressurés. Losqu'au 19e siècle l'Empire Ottoman décadent fût l'objet de la sollicitude des Puissances au chevet de « l'Homme malade de l'Europe » et dut abandonner peu à peu ses conquêtes balkaniques, il retrouva sa vocation anatolienne primitives et l'Arménie, de par sa position géographique, devînt un centre d'intérêt. Le sentiment national arménien s'éveillait et l'horreur de sa *situation* apparut à un peuple, qui, incapable d'obtenir des réformes des Sultans, porta l'affaire devant l'Europe. Aux vagues promesses de réformes inscrites dans les Hatti-Cherif de GULHANE et le Hatti HUMAYOUN, se substituèrent les engagements formels du Traité de San Stefano, de la Convention de Chypre, et surtout l'article 61 du Traité de Berlin. Dès lors que la question arménienne était posée, il ne restait au Sultan que deux solutions : celle des réformes, ou la Solution finale.

On sait trop bien laquelle il choisit, combien les conflits intérieurs de l'Europe l'y aidèrent et quelle comédie diplomatique fut jouée. En 1895, les Arméniens de Turquie auraient pu être exterminés jusqu'au dernier. L'intention y était, il n'y manquait que l'audace et sans doute aussi que la technique. Mais la leçon fut profitable aux élèves et, ils tirèrent les conclusions qui s'imposaient : L'éxécution d'un peuple entier doit être soigneusement préparée. Elle doit être réalisée le plus proprement possible et au moment le meilleur, losque le bourreau a quelques chances de pouvoir se désigner comme la victime. Quant ABDUL HAMID céda la place aux gens de l'ITTIHAD, l'illusion fut brève. Les Arméniens crurent un instant aux déclarations lyriques sur la fraternité des peuples de Turquie. Mais le fédéralisme révolutionnaire assurant une part égale aux peuples composant une nation est une entreprise politique difficile et qui suppose de l'intelligence, de la générosité et de la tolérance. S'ils en eurent, avant d'être au pouvoir, la tentation, les Jeunes Turcs, confrontés aux réalités de l'Empire, cessèrent vite d'en avoir l'intention et n'en eurent guère les moyens. Continuateurs de la politique turque, ils versèrent dans un nationalisme féroce : YENI TURI. La Turquie aux Turcs. Tel fut le mot d'ordre. Au contact de l'allié allemand, gonflé de Pangermanisme, la grenouille turque érigea le mythe racial du Panturquisme et rêva de conquérir par lelà la Perse et la Transcaucasie les plaines du Turkestan où avait baigné le fœtus Touranien. Les Arméniens étaient l'obstacle, sur cette route utopique et démente de l'inconscient pantouranien révélé. Mais ENVER n'était ni Alexandre, ni Napoléon, tout au plus un Ubu casqué. Par contre, il y avait TALAAT, et Talaat était un grand, un très grand criminel. Il savait que le cœur de la Turquie battrait un jour en ANATOLIE et qu'il fallait la protéger de la Russie sur ses marches orientales. En 1911, au congrès de l'ITTIHAD, réuni à Salonique, il décida, aidé en cela par les théoriciens du mouvement, que les Arméniens devaient être supprimés. Un plan fut soigneusement élaboré. Il prévoyait la déportation puis l'élimination systématique de tous les Ar-

---

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ
ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՄ
1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա·

— Կաթ մը ողնները աւելի յարդանք ու համարում կը վայելեն··· :

— Ուրեմն ինծի համար ալ դաւաթ մը կաթ ապսպրէ··· եւ իմ տեղս դուն խմէ :

Ձայնէն յետոյ ուղղուեցանք ընթերցա – սրահը ուր մէկ քանի լուրջ թերթեր, պատկերազարդ պարկեշտ հանդէսներ եւ պարբերականներ ափռուած էին մեծ սեղանի մը վրայ :

Պահ մը տնօրէնն Պ· Փիք ներս մտաւ : Բարեկամս դիս իրեն ներկայացուց եւ ըսաւ թէ կը փափաքէի անդամակցիլ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան :

— Լաւ, բայց այդ մասին յետոյ կը– նանք խօսիլ, պատասխանեց չոր ձայնով մը :

— Բարեկամս կը փափաքի որ այս խրի– կուն նեկայ դանուի Ս· Գրքի ընթերցու– մին, չարունակեց Ամպարեան :

— Շատ ապէկ, իրրեւ հիւր գինքը սի– րով կ'ընդունինք :

— Բարեկամս Ս· Գիրքը ուսումնասի– րած է բաւական, չարունակեց Ամպար– եան, իմ ընդունելութեանս ճամբան հար– թելու համար :

— Լաւ, լաւ :

Ցայտնի էր որ չատ հաւատք չունէր իմ աստուածաշնչական համոզմունքս վրայ եւ կը կոահէր թէ աւելի աժան կերակուր ուտելու քան թէ Ս· Գիրքէն ընթերցում– ներ լսելու համար էր որ կ'ուզէի անդամ դրուիլ Երիտասարդ Քրիստոնեաներուն :

Ընթերցասրահին մէջ բաւական մնալէ եաքը, վերջապէս պանդոկի հարուած մը մեղի իմացուց թէ հոգեկան ժամանդի ա– տենը եկած էր :

Բարեկամս եւ ես, միւս ներկաներուն հետ, ուղղուեցանք ուրիչ ընդարձակ սը– բահ մը որուն մէջտեղը երկար սեղան մը դրուած էր, կանանչ չուխայով ծած – կուած : Ամէնքս ալ բաղորուեցանք սեղա– նին չուրջը լուռ ու մտամփոփ : Դիտեցի չուրջս պանուղ երիտասարդներուն դէմ– քերը որոնց ամէնուն վրայ ալ ճանճրոյ– թը իր ծանր կնիքը դրոշմած էր : Այդ բոլոր անդամներն ալ միմիայն աժան կե– րակուրի, լոգանքի ու տաքուկ սրահներու սիրոյն համար եկած էին հոն եւ չարա– թական այս ընթերցումը Գողգոթա մըն էր ամէնուն համար ալ որուն յանձնառու կ'ըլլային միւս առաւելութիւններուն սի– րոյն :

Պ· Փիք ներս մտաւ, ձեռքը Ս· Գիրք մը բռնած եւ սեղանին գլուխը անցաւ : Ամէնքս ոտքի ելած էինք եւ այդ դիրքով ու աչքերնիս գոց մտիկ ըրինք «Հայր Մեր»ը զոր տնօրէնը ցած ձայնով արտա– սանեց, այն լալկան ու միօրինակ չեչ– տովը որ յատուկ է բողոքականներուն :

Ցետոյ նստեցանք եւ Պ· Փիք դիրքը բանալով սկսաւ կարդալ :

Թաղաւորաց դիրքէն հատուած մըն էր որուն մէջ կը պատմուէր թէ Դաւիթի դինուորները տաճարէն վերցուցած ու կերած էին զոհի տահմանուած ուտելիք – ները եւ թէ տասր համար Տէրը զանոնք մահուամբ պատժած էր :

Ամբողջ գլուխը կարդալէն եաքը, որուն թերև հազիւ քանի մը հոգի ուշադիր հե– տեւեցաւ, տնօրէնը դիրքը դոցեց եւ հար– ցուց·

— Ուշադրութեամբ լսեցի՞ք այս պատ– մութիւնը :

— Այո, այո, գոչեցին ամէն կողմէ :

— Ըմբռնեցի՞ք անոր մէջ ծածկուած բարոյականը :

— Այո, այո :

Պ· Փիք ներկաներէն մէկուն դառնա – լով ըսաւ·

— Պարոն Ժաք, ըսէք խնդրեմ թէ ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

Պարոն Ժաք, որ հաւանօրէն ընթեր – ցումին չէր հետեւած բնաւ, չփոթած դէ– լուխը վեր առաւ, եւ տատամս նայուած– քով մը պատասխանեց·

— Դաւիթ այս պատմութեամբ ըսել կ'ուզէ թէ···

— Նախ Դաւիթ ինք քան մը չըսեր բնաւ, ընդմիջեց Պ· Փիք լուրջ ու կորուկ ձայնով մը :

— Այսինքն Աւետարանը ըսել կ'ուզէ թէ···

— Կարդացած հատուածս Աւետարանէն չէր :

— Մարգարէն ըսել կ'ուզէ թէ···

— Բայց պարոն Ժաք, կը ցաւիմ ըսելու որ բնաւ մտիկ չէք ըրեր կարդացածս, դոչեց Փիք, միշտ լուրջ ու հանդիսական ձեւով մը :

— Մտիկ ըրի, միա՛յն թէ··· կակազեց երիտասարդ քրիստոնեան չմորած երե– ւոյթով մը :

Այն ատեն տնօրէնը ընդհանուրին դար– ձաւ եւ հարցուց·

— Ո՞վ կրնայ ըսել թէ Աստուածաշունչ– չէ ո՞ր դրքէն էր կարդացած հատուածս :

— Ծննդոց դիրքէն, դոչեց մէն :

— Ղեւտացւոց դիրքէն, ըսաւ երկրորդ մը :

— Եսայի մարգարէութենէն···

(98 – Շար·)

ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ ԴՈՒԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

Դուինի պեղումներուն չնորհիւ երեւան եկած են քանի մը չէնքերու աւերակները: Ասոնց մէջ յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Աբշակունի հայ թագաւորներու դահասրահը եւ հում աղիւսով շինուած մեծ չէնքը: Փրոֆ. կարօ Ղաֆադարեան, որ Դուինի հնադիտական արշաւախումբի ղեկավարն է, հետեւեալ բացատրութիւնը կատարած է վերոյիշեալ ճարտարապետական յուշարձաններուն մասին, ինչպէս նաեւ յայտնաբերուած նոր նիւթերը ներկայացուցած է:

— Աբշակունիներու դահասրահը ի յայտ եկած է Դուինի միջնաբերդին արեւելեան ծայրամասին: Սրահը կը գտնուի երրորդ հողաչերտին: Ասիկա մենք անվերապահ կերպով Աբշակունիներու դահասրահը նկատեցինք ո՛չ միայն այն պատճառով, որ քաղաքի հիմնադրութեան թուականին կը պատկանի (Դ. դարու 30ական թուականներուն), այլեւ այն պատճառով, որ սրահին մէջտեղը մնացած են արքայական դահաւորակին կաորները:

Աբշակունիներու պալատին կառուցման մասին տեղեկութիւններ տուած է Փաւստոս Բուզանդ (Ե. դարու մատենագիր): Մօսէյ Խորենացի (330–338) Աբշակունիներու գահը Արտաշատէն Դուին փոխադրելու, Դուինի չուրջը անտառներ անկելու, այդ անտառները «Խոռոմակերտ» եւ «Մայր տաճար» կոչելու մասին, պատմագիրը չեշտած է, թէ «եւ անդ չինեցին զպալատանն արքունական»:

Այս պալատնէն առայժմ մեզի ծանօթ է միայն դահասրահը, որուն կեդրոնը, յատակին, դրուած էր արքայական գահաւորակը: Իրրեւ Դ. դարու աշխարհիկ չէնք, Դուինի արքայական դահասրահը բացառիկ նշանակութիւն ունի հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան համար: Գահասրահէն քիչ բան մնացած է, պրեթէ միայն յատակաձեւը, ներքին սիւնաշարքին սիւներէն մէկուն խարխլը՝ պարուրուած տեսքով եւ պատերէն թափած սրբատաշ քարեր:

Գահասրահի մնացորդներուն հիման վրայ կարելի է դաղափար կազմել միայն անոր ընդհանուր տեսքին մասին, իսկ մանրամասնութիւնները անծանօթ կը մնան: Չենք գիտեր, թէ ինչ տեսք ունեցած են մուտքերու ճեւաւորումները, խոյակներու ճեւերն ու քանդակները, ներքին եւ արտաքին յարդարանքը եւայլն: Գահասրահը միայն զործնական բնոյթի ժողովատեղի չէ եղած: Անիկա միաժամանակ տրամադրուած է խրախճանքնե-րու եւ ճաշերու: Փաւստոս Բուզանդ գահասրահը անուանած է «տաճար ուրախութեան»:

Գահասրահը կառուցուած է միջնաբերդի բարձունքին հարթակին վրայ, որ ամէնէն յարմար կէտը եղած է Դուինի բլուրէն Արարատեան դաշտը դիտելու համար: Սրահը երկարած է արեւելքէն արեւմուտք: Ներսի երկարութիւնը 28,85 մեթր է, լայնքը՝ 12,50: Կը նշանակէ ուրեմն, թէ դահլիճը ունեցած է 360 քառ. մեթր մակերես: Կառուցումի ժամանակ գահասրահին յատակի հողը հարթած եւ տափած են, յետոյ ծածկած են մանր ու տափակ պետքարերու բարակ շերտով ու կրկին տափած են: Այնուհետեւ յատակը ծածկած են կրաշաղախի շերտով, վերջն ալ գոյն մեծ խնամքով փայլեցուցած են:

Գահասրահի եռանաւ տեսքը կը հերքէ այն սխալ տեսակէտը, թէ կաթողիկէ չէնքերը Հայաստան մուտք զործած են քրիստոնէութեան հետ իբրեւ եկեղեցի-ներ: Կը հաստատուի, որ եկեղեցիներէ զատ, աշխարհիկ չէնքեր ալ յաճախ եռանաւ ձեւի եղած են:

Շէնքին ներքին յարդարումին եւ կահաւորումին վերաբերեալ ոչ մէկ իրական տուեալ կայ, բայց վստահ ենք, որ անիկա զարդարուած պէտք է ըլլար հայկական հնչակաւոր զործերով, իշխանական եւ արքայական գահերով ու բարձերով:

Ստեփանոս Օրբէլեան հետեւեալ ձեւով նկարագրած է Մուշէ Ա. յաբերդցի կաթողիկոսի (520–534) ընդունելութիւնը Սիւնեաց իշխանական գահասրահին մէջ. «Եւ այնպէս փառաւորութեամբ տարեալ (գկաթողիկոսն Հայոց Մուշէ) իջուցա-նէին ի խորանն արքայական եւ նստու-ցանէին ի վերա, ոսկեթել եւ մարգար-տաշար բազմականին, ի գահ իշխանացն, ի տեղին, որ կոչի Կից վտակաց»: Հասկընալի է, որ նմանօրինակ գահ մըն ալ ունենալու էր Սիւնեաց մեծ իշխանը Աբշակունի թագաւորներու գահասրահին մէջ. թերեւս աւելի լաւը, աւելի զարդարունը, եւ անպայման իր տոհմանշանով:

Այժմ հին պղիսէ մեծ չէնքին մասին: Անիկա երեւան եկած է Դուինի միջնաբերդի բարձունքին եւ ամրոցութեամբ կառուցուած է հում աղիւսով. տարօրինակ կերպով այս չինութեան համար ոչ մէկ քար օգտագործուած է՝ հիմէն սկսեալ: Ձիշդ է, Հայաստանի մէջ աղիւսաչէն չէնքեր շատ կան, սկսեալ Ուրարտացիներու ժամանակներէն եւ հին հայկական ժամանակաշրջանէն (ինչպէս օրինակ Կարմիր բլուրի, Արին բերդի, Դուինի մեհեանին մէջ եւայլն), բայց անոնց բոլոր հիմերը եւ պատերուն վարի մասերը քարերով շարուած են, այն ալ անպայմանօրէն:

Ամբողջ չէնքը՝ սենեակներու երեք շարքով, բակով եւ ջրաւազանով դրաւած է մօտաւորապէս 3·000 քառ. մեթր տարածութիւն:

Բոլոր տեղեկութիւնները կուգան վկայելու, որ Դուինի բուրդէ պարիսպները, անոր բերդը շրջապատող ջուրի խրա-մատը, ինչպէս նաեւ հայ չինարուեստին խորթ հում աղիւսէ այս մեծ չէնքը՝ իր բակով եւ ջրաւազանով, կառուցուած են Ը. դարու առաջին տասնամեակին, արաբ ոստիկան Ապտուլ Ազիզի ժամանակ, երբ Դուինի եւ քանի մը այլ քաղաքներու վերակառուցումը անհրաժեշտութիւն դարձած է:

Գահասրահին եւ հում աղիւսէ չէնքին արանքին բացուած է միջանկեալ հողա-չերտ մը, ուր յայտնաբերուած են մարզպանական Հայաստանի (Ե.–Է. դարեր) պետական դիւանին պատկանած բազմաթիւ կնքադրոշմներ՝ իշխաններու եւ բարձր հոգեւորականներու մատանիներով դրոշմուած: Այդ կնքադրոշմները ժապաւէնով կապուած էին կրակի ճարակ դարձած մպղպեջեայ փաստաթուղթերուն: Հոն գտնուած է նաեւ կնիքներ եւ իշխանական կնքամատեաններ պատրաստող վարպետին արհեստանոցը, ուր գտնուած են մատանիի փորագիր քարեր, մատանիներու համար պատրաստուած բազմաթիւ միջնադար կնիքներ եւ դեռ չփորագրուած քարեր: Արհեստանոցին մէջ դրտնուած են դործիքներ եւ ճուլածոյ ոսկիի կտորներ:

Դուին քաղաքի կեդրոնը, ուր տեղաւորուած են եկեղեցիներն ու վեհարանը, վերջերս, անսպասելի կերպով յայտնաբերուած է մեծ չէնք մը՝ ներքին սիւնաշարքերով: Ասոնց մեծածաւալ տուֆա-կերտ խարիսխները ցոյց կուտան, թէ Ե.–Է. դարերուն կաթողիկոսական մեծ չէնքեր կառուցուած են. ասիկա վեհարանին մաս կազմած է: Այս մեծութեամբ աշխարհիկ չէնքերու թիւը քիչ է եւ ասիկա մեծ նշանակութիւն պիտի ունենայ հայ ճարտարապետութեան պատմութիւնը լուսաբանելու համար: Ի դէպ, այս չէնքին մէջ երեւան հանուած են գաղտնարաններ:

Միջնաբերդի վարի շերտերուն մէջ (որ կապ ունեցած է քաղաքի հիմնադրութեանէն առաջ հոն գոյութիւն ունեցած հին հայկական բնակավայրին հետ, Ք. Ա. 7–3րդ դարերուն) յայտնաբերուած է շատ հետաքրքրական գինադործատուն մը: Գտնուած բազմաթիւ առարկաներու շարքին են անագապղինձէ նետասլաքներ ձուլելու քարէ կաղապարներ: Դուինի բլուրին վրայ գտնուած է 3րդ մեհեանը, քանդակազարդ կաւէ տախտակին առջեւ կրակ վարած եւ զոհաբերութիւններ կատարած են: Այս յայտնաբերութիւնները բացառիկ նշանակութիւն ունին հայկական հնագոյն մշակոյթի պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար:

méniens. Pour faire taire le réflexe humanitaire des puissances il suffisait d'attendre l'occasion. Cette occasion serait la guerre qui ne pouvait manquer d'éclater. Ce plan fut exécuté point par point, avec une maîtrise et une rigueur qui demeureront un exemple pour les assassins du futur.

(*à suivre*)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

—o—

Շայօ – Կալիֆորնիա նորակառոյց սրահին մէջ, Երեքշաբթի, Ապրիլ 30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաձեռնութեամբ յուցադրուեցաւ հայերէն երկար ժապաւէնի մը, գունաւոր, որուն խորագիրն էր «Վերածնած հայրենիք Հայոց»: Ժապաւէնը պատրաստուած էր լիբանահայ չարժա – նկարիչ Վ. Սուրէնեանի կողմէ:

Ռուբէն Մելիք ներկայ հոծ բազմութեան բացատրեց, թէ ցարդ մենք տեսիլ կ'ունենայինք դիտելու Հայաստանը, հայրենի նկարահանումներու աչքով, մինչդեռ յուցադրուելիք ժապաւէնը մեղի պիտի պարզէ մեր հայրենիքը, այս անգամ դիտուած օտար երկիր ապրող հայ արուես – տադէտի մը կողմէ:

Աւելի քան մէկ ժամ տեւող գունաւոր ժապաւէնը կը ճգտէր պատկերացնել Հայաստանի տնտեսական, մշակութային եւ դիտական առնախըն-թաց ծաղկումը վեր – ջին հինգ տասնամեակներուն: Պատկերացումը, դժբախտաբար, անյաջող էր: Նախ նկարահանումի թեքնիքը իրրեւ որակ խիստ ցած էր, նիւթի այսպէս կոչուած « չարահիւսում » չկար, նկարները չատ յաճախ հազար անգամ կրկնուած, դիտուած պատկերներ էին, ժապաւէնը զուրկ էր կենդանութենէ, ձայնի արձանագրումը՝ խոցելի էր, իսկ մեկնաբանութիւնը ճապաղ խօսքերու խուրձ մը, առանց ապրումի արտասանուած բառերու տպաւորութիւն կը ստեղծէին, «չարլօն» տարազները, ինչպէս կ'ըսեն Հայաստանի մէջ: Երբեք չծնաւ այն տպաւորութիւնը, թէ արտասահման ապրող, նոյն բնոյթի եւրոպական լաւ ժապաւէններ դիտելու առաւելութիւնը ունեցած հայ արուեստագէտի մը պատրաստած ժապաւէնը կրնար ըլլալ այս մէկը. նիւթին մօտենալու, զայն մեկնաբանելու ինքնատիպ դիծ մը չկար այս ժապաւէնին մէջ:

Նմանօրինակ ժապաւէնները սկզբունքով կոչուած են խանդավառելու հայրենատարօտ զանգուածները:

Վ. Սուրէնեանի «Վերածնած հայրենիք Հայոց» ժապաւէնը պարզապէս ձանձրոյթ ստեղծեց Շայօ–Կալիֆորնիա փութացած հասարակութեան մօտ:

Ժ. Մ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ՔՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

3.

— Երեւի, երկաթի չ–չփումը այնքան էլ օգտակար չի եղել:

Կարդինալը բարձրացրեց աչքերը խոժոռած:

— Մի՞թէ չղթայ են դրել թարմ վէրքի վրայ:

— Ի հարկէ, ձերդ սրբազանութիւն, հէնց դրա համար են թարմ վէրքերը: Հին վէրքերը բանի պէտք չեն, միայն սկսում են ցաւել, բ–բայց չի կարելի սոխպել, որ այրուեն, ինչպէս որ պէտք է:

Մոնտանելլին նորից նայեց նրան մի չեչա փորձիչ հայեացքով, յետոյ վեր կացաւ ու բաց արաւ բժշկական պիտոյքների պահարանը:

— Տուէք տեսնեմ ձեր ձեռքը, — ասաց նա:

Բոռը մեկնեց ձեռքը, իսկ դէմքը կարծես երկաթից էր կռած: Մոնտանելլին լուացք վէրքը ու քնքշութեամբ փաթաթեց: Երեւում էր, որ վարժ էր այդ զործին:

— Շղթայի մասին ես կը կարգադրեմ, — ասաց նա: — Իսկ այժմ ուզում եմ մի հարց էլ առաջարկել: Ի՞նչ է ձեր ծրագիրը:

— Դրա պ–պատասխանը չատ պարզ է: Կը ջանամ փախչել, եթէ կարողացայ, եթէ ոչ՝ կը մեռնեմ:

— Ինչո՞ւ պիտի մեռնէք:

— Որովհետեւ եթէ նահանգապետին չյաջողուի իսկ հրացանի բռնել տալու, զոնէ կ'ուզարկեն թիւրան. իսկ ինձ համար դա միեւնոյն է. իմ առողջութիւնը չի տանի:

Մոնտանելլին թեւը յենեց սեղանին ու թաղուեց մտածմունքի մէջ: Բոռը նրան չէր խանգարում: Նստել էր կիսափակ աչքերով, նետուած քիչ առաջ ու մեղկօրէն վայելում էր չղթայից ազատ լինելու փիլիսիկական ախորժը:

— Ենթադրենք, որ յաջողուեց փախչել, — սկսեց նորից Մոնտանելլին: — Ի՞նչ էք անելու այն ժամանակ:

— Արդէն ասացի, ձերդ սրբազանութիւն: Մ–մկներ եմ ուշնշացնելու:

— Ուրիշ խօսքով, եթէ ես այժմ ազատեմ ձեզ, ենթադրելով, որ կարող եմ, դուք պէտք է օգտուէք ձեր ազատութիւնից արիւն ու բռնութիւն տարածելու համար, փոխանակ դրանց առաջն առնելու:

Բոռը աչքերը բարձրացրեց պատից քաշ արած խաչելութեանը:

— «Ոչ թէ խաղաղութեամբ, այլ սրով»: Ինչպէս տեսնում էք, լաւ հասարակութեան մէջ եմ: Աւելոք, անձնապէս դէ – րատասում եմ տարճանակը:

— Պարոն Ռիվարեց, — ասաց կարդինալը անդրդուելի հանդստութեամբ, — ես ձեզ չվիրաւորեցի ու չխօսեցի թեթեւամտութեամբ ձեր ու ձեր բարեկամների հաւատի մասին. մի՞թէ չեմ կարող յոյս դնել եւ ձեր կողմից զոնէ պարզ քաղաքավարութեան վրայ. թէ դուք կամենում էք ինձ ապացուցել, որ անաստուածը չենարմէն լինել չի կարող:

— Ա՛խ, իրաւ: Ես բ–բոլորովին մ–մոռացայ, որ ձերդ սրբազանութիւնը քրիստոնէական առաքինութիւնների չարքն է դասում նաեւ քաղաքավարութիւնը: Յի – շում եմ ձեր քարոզը Ֆլորենցիայում այն միջոցին, երբ վիճում էի ձեր անանուն պաշտպանի հետ:

— Այդ մասին էլ յանկանում էի խօսել ձեզ հետ: Արդեօք չէ՞ք կարող բացատրել ինձ՝ ի՞նչն է պատճառը ձեր դէմի ինձ ունեցած այդ մտնաւորը զայրոյթի: Ձեր վիճաբանելու եղանակը, ի հարկէ, ձեր գործն է, եւ մենք այժմ քաղաքականութեան մասին չենք խօսում. միայն ինձ թւում էր այն ժամանակ, որ ձեր գրածների մէջ մի անձնական թշնամութիւն կար դէպի ինձ: Եթէ ճշմարիտ է, կը ցանկանայի իմանալ՝ արդեօ՞ք մի չարիք պատճառած եմ ձեզ, կամ տուել եմ մի առիթ՝ թշնամանք անուցանելու դէպի ինձ:

Արդեօք մի չարիք պատճառե՞լ էր նրան:

Բոռը կոկորդին տարաւ փաթաթուած ձեռքը:

— Ես պէտք է յիշեցնեմ ձեզ Շէյքսպիրից մի կտոր, — ասաց նա հեգնոտ. — «Դա մի այնպիսի զազրում է, ինչպէս մի մարդու թշնամութիւնը դէպի անվնաս կատուն»: Իմ հակակրութիւնը հոգեւոր – բարոյն է: Փիլոնի տեսքը ինձ ուղղակի ֆ–ֆիզիկական ցաւ է պատճառում:

— Ա՛խ, եթէ միայն այդ է պատճառը...

Ու Մոնտանելլին ձեռքի անտարբեր մի շարժումով արդելեց այդ նիւթի շարունակութիւնը:

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայ «Բառապազուս» մը, ի յիշատակ մատուռական նահատակներուն 300 ֆր. կը նուիրէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ կայանի նոր չէնքին.

Լիոնի մասնաճիւղ	10·000
Ալֆորվիլի մասնաճիւղ	10·000
Սէն Ժեռմի մասնաճիւղ	3·000
Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ	3·000
Քաշանի մասնաճիւղ	8·500
Փարիզի մասնաճիւղ	2·000
Պ. Նուպար Ցովհաննէսեան	1·000

ԽՆՋՈՑՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։
Հայկական պիւֆէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը կամ օգնական հիւանդապահուհի մը Մոնմորանսիի հան– գստեան տան համար։ Դիմել Աղքատա – խնամի գրասենեակը՝

77, Rue Lafayette — Paris 9e.

ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին

Նուիրուած

ՄԱՅԻՍ 28-Ի

Կը նախագահէ՝ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Այս բացառիկ ասոնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն
Հ. ՎԱՀԱՆ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ (գրագէտ–քանաստեղծ)
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէնի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)
Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝
ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (փարիզէն)
Հայկական տոհմիկ երգերով՝
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
փարիզէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Վալանսի վարչութիւնը իր անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրէ Հինգշաբթի Մայիս 9, կէսօրէն ետք ժամը 2ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկա– յութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնա – ճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կի– րակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Ձուարթ մթնոլորտ *Ճաշագին 25 ֆր.*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խում– բին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին
Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(*Face au Lycée Technique de Valence*)
Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դասի Յանձնախումբին։

Նիւթ՝
LE GENOCIDE ARMENIEN DE 1915 ET SES IMPLICATIONS

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16·30ին Սալոն Սփլանտիտ, Պուլվար տ'Ալբէն

Նախաձեռնութեամբ
Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Երիտասարդաց Յանձնախումբի,
Հովանաւորութեամբ կեդր. Վարչութեան
Կը նախագահէ ՅԻՐԱՅՐ ՇԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Ռազմիկ Աբրահամեան։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
Հանդէսի վերջաւորութեան, նոյն տեղը՝ ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ։ Ճա– չագին 30 ֆր.։ Աբճանապրուիլ.— Պանտիկեան՝ 66–17–46, Բարայեան 66–01–21, Հրաչեան 93–32–18

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժին
Արմէնիքեա Սքեշայն
Նուագախումբի մասնակցութեամբ ժամը 21էն 4

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
Սեւրանի Նոր Սերունդի խումբին կողմէ, իր կազմութեան առթիւ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16էն 24
Salle des Fêtes de Sevran
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Եւրոպական եւ հայկական պարերով Հաճելի մթնոլորտ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

8 ԵՒ 9 ՄԱՅԻՍ 14 ԵՒ 15 ՄԱՅԻՍ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին 4 գեղարուեստական ժապաւէններ, պատրաստուած Հայաստանի սթիւտիօներու մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԵՒ ՍԵՒ–ՃԵՐՄԱԿ

Կիմէ թաւգարանի սրահին մէջ, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ

Ներկայ պիտի ըլլան.— Հայաստանի Սինեմայի նախարար Կ. ՀԱՅՐԵԱՆ
բեմադիր ՖՐՈՒՆԶԻԿ Ա. ՏՈՎԼԱԹԵԱՆ եւ դերասան՝ Խ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Շաբաթ Մայիս 8 ժամը 20·30ին « ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ » գունաւոր ֆիլմը

Հինգշաբթի Մայիս 9 ժամը 20·30ին « ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ »

Երեքշաբթի Մայիս 14 ժամը 20·30ին « ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓՐՕՆԻԿԱ »

Շաբաթ Մայիս 15 ժամը 20·30ին « ՀԱՅՐԻԿԸ »

Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 12 ֆրանք

Տոմսերը ապահովել.—

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — 32, Ռիւ տը Թրէյիկ
ՄԱՍԻՍ — 21 Ռիւ Սոլնիէ
ՇԻՐԻՆԵԱՆ — 36, Ռիւ տը Քլէբէր
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ — 7, Ռիւ Ռոլէն
ՊԷՆԼԵԱՆ — 53 պիս, Պուլվար Ռոտէն, Իսի
ՔԱՖԷ ՖԻԼԻՓ — Փլաս Քարնօ Ալֆորվիլ
ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ — 31, Ռիւ Փօլ Տէրուլէտ, Պուա Քոլոմպ
ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ — 4 Ավընիւ Ժորժ, Քոլոմպ
ՏԷՏԷԵԱՆ — 8 թէռ, Ռիւ Մառէ, Շաւիլ
ԿԱՐԱԳԵԱՆ — Ռիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

QUATRA 74

SOUS LE HAUT PATRONAGE
ET LA PRÉSIDENCE EFFECTIVE
DE SON PRÉSIDENT D'HONNEUR
ARNO BABADJANIAN

SALLE GAVEAU

VENDREDI 10 MAI 1974 A 21 HEURES

UNIQUE CONCERT DE GALA

AVEC

MEDEA ABRAHAMIAN
ARNO BABADJANIAN
LYNE DOURIAN
RAFFI PETROSSIAN
AIDA BASMADJIAN
MARC BERKOVITZ
JEAN FRANÇOIS BLONDEAU
YVES COUESSE
MICHEL GASTAUD
IRINA GOSDANIAN
GERARD MASSON
RICHARD VIEILLE

RÉSERVATIONS PAR TÉLÉPHONE
924 - 15 - 50 LE MATIN
260 - 74 - 78 L'APRÉS-MIDI

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
9
JEUDI
9 MAI
1974

LE NUMERO 0,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 Ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆ·
Արտասահման	Տար· 175 Ֆ·	Հատը	0,80 Ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·008

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.008

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

—o—

Այսօր՝ Մայիս 9, Փարիզի Համալսա-րանական Ատանի Մարի-Նուպար Հայ Ուսանողական Տան մուտքի սրահին մէջ, հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, տեղի կ'ունենայ բարերար Պօղոս Նուպարի ա-նունդակնիք հարթաքանդակ կենդանա-գրին պաշտօնական բացումը։

Հայկականը առաջիններէն էր Փարիզի համալսարանական Ատանին մէջ զանա-զան աղգութեանց կողմէ կառուցուած Ու-սանողական Տուներէն։ Ցետագային չատ ուրիշ մեծ ու պզտիկ Պետութիւններ պի-տի հետեւէին Հայոց օրինակին՝ Փարիզի 14րդ թաղամասի ամայի հողերը վերա-ծելով մտաւորական լայնածաւալ ոստանի մը։ Վերջիններէն մէկն եղաւ Փորթու-կալի Ուսանողական Տունը, կառուցուած Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան առատաձեռն նուիրատուութեամբ։

Փարիզի Հայ Ուսանողական Տունը կա-ռուցուեցաւ 1930ին՝ Պօղոս Նուպարի ծախքով, յաւերժացնելու համար յիշա-տակը իր հանդուցեալ կնոջ՝ Մարի – Նու-պարի։ Ճարտարապետ Նաֆիլեան չէնքը կառոյց հայկական ոճով, ինչ որ կը զա-տորոշէ զայն Համալսարանական Ոստանի միւս Տուներէն։

Անկէ տարի մը առաջ, 1929 Յունիս 15ին բացուած էր Նուպարեան Սատենադա-րանը՝ Փարիզի 16րդ Թաղամասին մէջ (11, Սքուար Ալպոնի), ուր յարկաբաժին մը գնած էր Պօղոս Նուպար այդ նպատա-կին համար եւ զայն նուիրած Հայ Բարե-գործական Ընդհանուր Միութեան, որուն հիմնադիրն էր եղած Գահիրէի մէջ՝ 1906ին։

Բարեսիրական ու մշակութային ուրիշ ձեռնարկներու ալ մեկենաս էր եղած հանդուցեալ բարերարը։ Անոնց կարգին յիշատակութեան արժանի է Նուպարեան Ուսանողներու Հիմնարկութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պրիւսէլ եւ որմէ կ'օգտուին ամէն տարի որոշ թիւով ու-սանողներ։

Այս բոլորէն դուրս Պօղոս Նուպարի ա-նունը սերտօրէն կապուած է մեր ժամա-նակակից ազգային – քաղաքական պատ-մութեան հետ։ Առաջնակարգ դեր մը պի-տի վիճակուէր իրեն 1912–13ի Պալքան-եան պատերազմէն սկսեալ, երբ Բարենո-րոգումներու հարցը կը դրուէր միջազ-գային դիւանագիտութեան սեղանին վը-րայ։

Էջմիածնի գահակալ Գէորգ Ե· Սու-րէնեանց զինքը պիտի նշանակէր նախա-գահ Հայ Ազգային Պատուիրակութեան, պաշտպանելու համար Հայութեան չա-հերը՝ Պերլինի 1878ի դաշնագիրը ստո-րագրող երաշխաւոր վեց մեծ Պետու-թեանց մօտ։

1914–18ի պատերազմը, յետոյ անոր յաջորդող Զինադադարի բախտորոշ օրերը տենդոտ գործունէութեան պիտի լծէին մեծ Նուպար փաշայի արժանաւոր զա-ւակը, որ իր անձնական յարաբերութիւն-ներն ու հարստութիւնը լայնօրէն ի սպաս դրաւ հայ ազգի քաղաքական ու ազգային չահերու ապահովութեան աշխատանքնե-րուն, անհուն զոհողութեանց գնով։

Իր կարելին ըրաւ՝ յաջող ելքի մը յան-գեցնելու համար Հայ Դատը, որու պաշտ-պանութեան առաքելութիւնն էր ստանձ-նած։

1916ին, երբ հաւանութիւն կուտար արեւելեան (Հայկական) Լեգէոնի կազմու-թեան, խորապէս հաւատացած էր, որ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՁԱԽԻՆ ԿՈՉԸ ԿՕԼԻՍՏՆԵՐՈՒՆ

Անշուշտ բաւական տարօրինակ տպա-ւորութիւն կը թողու Համայնավար կու-սակցութեան պարագլուխը, որ կիրակի օրուընէ ի վեր զովաբանական չարք մը սկսած է Կօլիսանէրու հասցէին։

Սկսաւ կիրակի օր խակ, հեռատեսիլէն այնքան բացայայտ կերպով, որ Սանկի-նէթթի ստիպուեցաւ իր վրդովումը յայտ-նել։ Բայց Մառչէ չէ յուսահատած եւ յոյս ունի որ Կօլիմպի դառնացած մնա-ցորդացը կրնայ Միթերան քաշկարկել, ինչ որ անշուշտ անկարելի չէ։ Բայց մէկ բան է փորձել համոզել այդ տարբերը, որ Հասարակաց Ծրագիրը լաւ բան մըն է եւ ուրիչ բան է դովքը հիւսել քաղաքա-կանութեան մը (Կօլիմպը) զոր 16 տարիէ կը քննադատեն։ Բայց Մառչէ այդքան բարակը չի նայիր, եւ երեքշաբթի օր, կեդրոնական կոմիտէի նիստէն եւք, մա-մուլի ասուլիս մը տուաւ ու չեչտեց.— «Կօլիստ Ֆրանսացիներու մեծ թիւ մը կայ։ Այսօր դիտենք, մանաւանդ մեր առացած նամակներէն, որ կը բախին խզճի ծանր հարցի մը։ Զեն կրնար միա-նալ պահպանողական ալիին, անզգայ ժո-ղովրդական ուեներուն, այդ ալիին զոր կը մարմնաւորէ Ժիսքար տ'Էսթէն։ Իրենց բնական տեղը գծուող ժողովրդական մեծ չարժումին մէջ է։ Այս կոչը «քուէար – կողի արշաւ» մը չէ, որ վրդովեցուիչ կ'ըլլար իրենց համար եւ անարժան՝ մե-զի։ Ան կը ներշնչուի մնայուն մտահո-գութենէ մը եւ կը պահէ իր լրիւ արժէքը նախագահական ընտրութենէն եառ, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը»։

Պարզ է որ քիչ մը «խոշոր» է ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք։ Բայց Մառչէ կը չա-րունակէ, դովելով ազ կօլի քաղաքակա-նութիւնը, արտաքին թէ ներքին դեռնի վրայ, յիշելով նաեւ թէ Կօլիստները եւ Համայնավարները ձեռք ձեռքի աշխա-տած են։ Ձիշդ է որ ազ կօլն է որ Մօրիս Թորէզի ձեռքէն բռնած Մոսկուայէն փա-րիզ բերաւ եւ փոխ-վարչապետ ալ ըրաւ, անտեսելով թէ Մօրիս Թորէզ Մոսկուա կը գտնուէր պարզապէս որովհետեւ նախ համայնավար ըլլալով եւ ապա միայն՝ Ֆրանսացի, մերժած էր կռուիլ Հիթլէրի Գերմանիոյ դէմ, 1939ին երբ Մորհ· Մի-ութիւնը դաշնագիր ունէր Պերլինի հետ։

Ատոնք անշուշտ ընտրական սովորական սակարկութիւններ են, որոնք այսպանելի ոչինչ կ'ունենան եթէ չըսուի ելոյթին մէջ։— «Ընտրական արշաւ չէ մեր ըրա-ծը, ատիկա մեզի անարժան կ'ըլլար»։ Հոս է որ քիչ մը ծիծաղելի կը դառնայ ամէն ինչ։ Այս ելոյթին կը պատասխանէ Կօլիսաններու պաշտօնաթերթը, Լա Նա-սիոն։— «Պ· Մառչէ, անվայել էք» խո-րագրով, ուր Իվ Միշլէ կ'ըսէ·— «արդէն կիրակի մեզ խնդացուցիք, դուք ձեզ, ե-թէ ոչ աւելի, զոնէ մեզի չափ Կօլիստ հռչակելով։ Տխուր երեկոյի մը միակ դուարճալի կողմն էր։ Բայց այս անգամ ձեր անվայել ընթացքը չատ հեռու կ'եր-թայ»։ Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ եթէ ասանկ երթայ Մառչէ կրնայ Ի· Տէ· էռ·ի անդամ ըլլալ···։ Նման կոչ մըն է զոր ըրաւ նաեւ Միթերան, Զորեք-չարթի առաւ Ֆրանս–Էնթէռէն։ Կօլիմպը ուրիշ բան է եղեր եւ ինք ալ այն մարդը, որ կրնայ համախմբել Ֆրանսացիները, համայնավարներէն մինչեւ Կօլիսաները։ Ու Միթերան կ'ըսէ նաեւ թէ ըստ իրեն կօլիմպը դրամի ընկերութիւն մը չէ, գի-տար լաւ կրնան հասկնալ։ Եթէ ճիշդ է Մի-թերանի այս բանաձեւումը եւ ինք ալ կը հաւատայ ըսածին, քիչ մը զարմանալի կը թուի որ 1965էն ի վեր մանաւանդ այդքան բուռն պայքար տարած ըլլայ Ֆը-րանսան վարող իշխանութեան դէմ, որ կօլիստ էր։ Ի վերջոյ յայսօր Ի· Տէ· էռ·ն է որ կը ղեկավարէ երկիրը եւ ոչ թէ Ժիսքարի Անկախ Հանրապետականներու կուսակցութիւնը։ Եւ եթէ հաւատանք Մառչէի եւ Միթերանի ըսածին, որ կօ-լիմպը աջ չէ, դրամատիրական չէ, եւ այդքան մօտ է ձախին, հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ այդքան բուռն պայքար կը տանէին անոր դէմ, քանի որ զիրար այդ-քան լաւ կրնային հասկնալ։ Ի վերջոյ Ժիսքարի դէմ պայքարը, Մայիս 6ին ծնաւ միայն, մինչեւ այդ թուականը Զա-խը թող չմոռնայ թէ Ի· Տէ· էռ·ի դէմ կը պայքարէր եւ քանի մը քուէի համար ալ ծիծաղելի չդառնայ, մանաւանդ ա-նոնց աչքին, որոնք կ'ուզեն դեռ հաւա-տալ թէ Զախը աւելի պարկեշտ չարժում մըն է, կառչած իր դաղափարականին։

× Ֆրանս–Սուար – Իփօփ հանրային կարծիքի քննութեան մը համաձայն, լոյս տեսած Զորեքշաբթի օր, Մայիս 19ին Ժիսքար կը սահնայ 51 առ հարիւր, Մի-թերան 49 առ հարիւր։ Շապանի քուէ տուողներու 91 առ հարիւրը Ժիսքարին կուտայ, նոյնն է համեմատութիւնը Ռու-այէի տրուած ձայներուն։

× Երկուշաբթի օր, Փարիզի խորհըր-դային դեսպանը՝ Սաեփան Զերվոնենկո այցելութիւն մը տուած է Ժիսար տ'Էս-թէնի։ Այդ այցելութիւնը տուած է ելմ-տական նախարարին եւ ոչ անշուշտ··· նախագահական թեկնածուին։ Այս կէտը ճշդած է դեսպանը, աւելցնելով թէ խո-սած են անտեսական հարցերու մասին, ոչ՝ ընտրութեան, որ «ներքին հարց է»։

ՊՐԱՆՏԻ ՅԱՋՈՐԴԸ՝ ՀԱԻԱՆԱԲԱՐ ՀԵԼՄՈՒԹ ՇՄԻՏ

—o—

Վիլլի Պրանտի քաշուիլը ծանր պիտի կշռէ նաեւ Եւրոպայի համար, որ փայլուն օրեր չապրիր այս միջոցին։ Անորոշ Ֆը-րանսա մը, առանց Պրանտի Գերմանիա մը, ինքնագլուխ Իտալիա մը, չեն կրնար փրկել միասնականութիւն մը, որ արդէն իակ խախուտ է։

Բայց Պրանտ լաւ պատկեր մը կը թո-ղու։ Զոհն է քաղաքական դաւադրու-թեանց, զոհն է իր իակ քաղաքականու-թեան բայց եւ այնպէս, նիքսըն մը չէ, ու դիտէ թէ մարդը այն է, որ կը ստանձ-նէ պատասխանատուութիւնը, ու դիտէ հեռանալ երբ պարտուած է։

Օրէ օր կը պարզուի որ կոնթըը կի-յօմ, անձանօթ մը չէր Պոնի եւ Փարիզի դաղտնի սպասարկութեանց համար։ 17 տարեկանին անդամ նացի կուսակցու-թեան, յետագային Ալճեզիրեան Պերլինի մէջ աշխատած է լրտեսական սպասար-կութեանց մէջ։ 1956ին է որ Արեւմտեան Գերմանիա անցած է իբրեւ քաղաքական պատասպարեալ։ Ըստ Տէր Շպիկըլ թերթին Ֆրանսացիք չատոնց անդրադարձած էին Կիյօմի կասկածելի դործունէութեան եւ տեղեկացուցած Գերմանացիներուն։ 1973ի դարնունէն է որ Գերմանացիք վստահ ե-ղած են Կիյօմի դաւաճանութեան ու տարի մը մօտէն հսկած են, որպէսզի հարկ ե-ղած փաստերը հաւաքեն։

Դաշնակցային Հանրապետութեան նոր նախարարապետը պիտի նշանակուի Մա-յիս 16ին եւ հաւանական կը նկատուի որ Հելմութ Շմիտ դրաւէ Պրանտի աթոռը։ Շմիտ ծանօթ է իբրեւ «ատլանտեան» ու նաեւ չատ դէշ բնաւորութեան տէր ըլլա-լուն համար։ Երբ բարկանայ «յիմար», «էշ», «անկարող» սովորական ածական – ներն են զոր կը վերապահէ իր խօսակ-ցին։ Ներկայիս Ելմտական նախարար է։

Քանի մը տողով

ՊՈՒԼՈՑ համալսարանին առջեւ ձախա-կողմեան եւ աջակողմեան 2000 ուսանող-ներ արիւնալի բախումներ ունեցած են ընդհանուր ներման օրինագիծին առթիւ, որ եղածին պէս չվաւերացուեցաւ Ծերա-կոյտին կողմէ։ Բախումներու ընթացքին երկու ուսանողներ ծանրօրէն վիրաւոր-ուած են։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 77 ուսանող։ Բախումներ տեղի ունե-ցած են նաեւ Խակիչէհիրի մէջ։ Հինդ ուսանողներ դաշունահարուած են. ասոնք ծանր վիճակի մէջ կը գտնուին։ Պոլուի մօտերը հանրակառք մը զարնուած է բեռ-նատար կառքի մը։ Տասը հոգի մեռած եւ 24 հոգի վիրաւորուած է։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը Մոսկուա պի-տի այցելէ Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմ-բերին։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Ընկերվարական կու-սակցութեան առաջնորդը մամուլի ասու-լիսի մը ընթացքին նկատել տուաւ, թէ իր կուսակցութիւնը համաձայն է, որ «անմիջական» խօսակցութիւններ տեղի ունենան Փորթուկալի դաղթավայրերու ափրիկեցի ըմբոստներուն հետ։ Այսու-հանդերձ չեչտեց, թէ «պէտք է պաշտ-պանենք ճերմակներու իրաւունքներն ալ»։ Ստարես յայտարարեց, թէ ափրիկեան ա-զատագրական չարժումներու ղեկավար-ները չեն ուզեր, որ Մոզամպիք եւ Ան-կոլա նոր Ռոնկօ մը դառնան։ Պելժիա-ցիներու մեկնումէն ետք Ռոնկոյի մէջ քաոսային վիճակ ստեղծուած էր։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ անիշխանական խմբակ մը ի վերջոյ տէր դարձաւ Փարիզի Պիլպաո-յի դրամատան անօրէնին առեւանգումին։ Կարգ մը պայմաններ կան որպէսզի Սուա-րեզ ազատ արձակուի, ասոնց կարգին՝ Շարժումին ղեկոյցները պէտք է լոյս տես-նեն մամուլի մէջ, առժամապէս ազատ պէտք է արձակուի անիշխանական չար-քային մը՝ Ամիկօ, եւայլն, եւայլն։

ՆԻԿՈՍԻՈՑ մէջ տեսնուած են Քիսին-կէր եւ Գրոմիկօ, աւելի քան երեք ժամ։ Կ'ըսուի թէ ուզած են աւելի այն տպա-ւորութիւնը թողուլ թէ կը խորհրդակցին քան թէ դրական արդիւնք մը ձեռք ձգել Կոլանի համար։

VOTRE GÉNOCIDE est aussi Notre Affaire

II.

Tous les événements qui se déroulèrent de 1914 à 1915 viennent confirmer cette thèse de la préméditation glacée. En s'adressant aux Puissances de l'Entente pour contraindre la Turquie à accepter deux inspecteurs européens pour les six provinces arméniennes, les Arméniens la renforcèrent dans son projet. En Juillet 1914, alors que les menaces de guerre se précisaient, le Djemiet, c'est-à-dire le Comité Central de l'Ittihad, créa le « *Techkilatte Mahsoussé* » ou Organisation Spéciale, chargée d'assurer l'agitation aux frontières orientales et d'exécuter les massacres arméniens. Dirigée par les plus hautes personnalités du régime et conseillée par Nazim Bey et Behaeddine Chakir, théoriciens du Panturquisme, cette organisation était composée de criminels et de brigands, subitement élargis des prisons turques et répartis en bandes ou tchétés, selon une délimitation géographique précise répondant aux villayets arméniens. 10.000 tueurs au moins, disposant d'un pouvoir discrétionnaire, organisèrent sur place les conditions de la déportation et du massacre, dans l'ombre, n'attendant qu'un mot pour passer à l'action. Afin de coordonner les rébellions des peuples de Transcaucasie, l'Organisation Spéciale fit preuve d'un cynisme démoniaque en proposant aux Daschnaks, réunis à Erzeroum à l'occasion du huitième congrès du Parti, de fomenter une révolte parmi les Arméniens de Russie. Bien entendu, les chefs Daschnaks refusèrent tout en protestant de leur loyauté à l'égard du gouvernement turc et de leur patriotisme. L'Ittihad utilisera plus tard contre eux ce refus, comme elle aurait trouvé le moyen d'exploiter à leur dépens un accord.

Les Jeunes Turcs étaient résolus à se ranger au côtés des Puissances Centrales. Les négociations s'engagèrent dès la fin du mois de Juillet entre l'Ambassadeur allemand à Constantinople Wangenheim et le Grand Vizir Saïd Halim. Elles aboutirent le 2 Août, donc le lendemain de la déclaration de guerre, à la signature d'un pacte secret : La Turquie serait l'alliée de l'Allemagne. En échange celle-ci protégerait ses frontières orientales et l'aiderait à recouvrer Kars, Ardahan et Bakou. Seul l'espoir d'obtenir deux cuirassés commandés à l'Angleterre retarda l'entrée en guerre de la Turquie. La mobilisation générale fut néanmoins décrétée. Tous les hommes de 20 à 43 ans -- et, plus tard de 18 à 48 ans — furent appelés sous les drapeaux, musulmans comme chrétiens. Ainsi, les Arméniens se trouvaient entre les mains de l'autorité militaire. Donc, avant le 29 Octobre, date de l'agression de la flotte turque contre les ports russes de la Mer Noire, au terme d'une ridicule comédie diplomatique menée par la Sublime Porte pour justifier l'entrée du Goeben et du Breslau dans les eaux neutres des Détroits, les conditions d'extermination des Arméniens étaient réunies. Le moment n'était cependant pas venu. L'Organisation Spéciale était insuffisamment structurée ; les Arméniens n'étaient pas encore désarmés. Enfin, le plan de déportation ne pouvait guère être exécuté au cours de l'hiver et il restait à profiter des opérations militaires pour forger des prétextes plausibles.

La machine exterminatrice était en marche et rien d'autre ne pouvait l'arrêter qu'un désastre turc sur tous les fronts, ce qui faillit bien arriver. En Décembre 1914, Enver se rendit au quartier général de la Troisième Armée à Erzeroum pour conduire une attaque qu'il espérait décisive en Transcaucasie. L'hiver arménien eu raison de ses troupes, qui, mal ravitaillées et peu vêtus, furent ravagées par le froid, la famine, le choléra et le typhus. A Sarikamish, la Troisième Armée fut anéantie. Sur 95.000 hommes, 15.000 à peine regagnèrent Erzeroum. La rage d'Enver se retourna contre les Arméniens qu'il rendit responsables de son incapacité et de son imprévoyance. La terreur revint en Arménie. Gendarmes et tchétés se répandirent dans les villes et villages, sous les prétextes les plus fallacieux : réquisition, recherche d'armes et de déserteurs ; ils pillèrent, emprisonnèrent, torturèrent, incendièrent. Dans ce climat d'anarchie soigneusement entretenu, la proclamation solennelle en Novembre 1914 de la Djihad, qui impliquait le devoir sacré de tuer tous les infidèles, attisa la haine des Turcs contre les chrétiens. Les Kurdes reçurent toutes les garanties d'impunité et reprirent leur tradition de brigandage. On retrouvait le climat des heures sanglantes des massacres hamidiens.

Mais, entre le massacre et le génocide, il y a une nuance, et elle est fondamentale. La tempête une fois passée, on peut reconstruire au terme des massacres. Le génocide, au contraire, procède à l'éradication totale, méthodique, et par étapes, de toutes trace de vie et de culture. Dans le plan de l'Ittihad l'anarchie visait seulement à créer les conditions de la Solution Finale. En Janvier 1915, un nouveau pas fut franchi. Enver décrèta que tous les militaires arméniens devaient être désarmés. Ils furent donc retirés des zones de combat et employés aux travaux de construction ou de voirie. Les circonstances n'étaient pourtant pas, alors, favorables à la Turquie. L'expédition de Djémal sur le Canal de Suez avait tourné court. En Février, la flotte alliée bombardait les Dardanelles et la situation intérieure était catastrophique : le commerce ruiné par les réquisitions et le blocus, le trésor vide. A Constantinople, le gouvernement craignait une révolte générale et chauffait les trains de l'exil vers l'Asie Mineure. Isolée de ses alliés, sans munitions, la Turquie était à la veille de s'effondrer. Mais, le 18 Mars, après avoir essuyé la perte de 7 navires, la flotte alliée levait le siège, alors que Constantinople était à sa portée. Le vent avait tourné. La foudre allait s'abattre sur les Arméniens.

Aux pires moments de leurs défaites, les Jeunes Turcs n'ont pas fléchi dans leur résolution d'exterminer les Arméniens. Une lettre écrite le 18 Février à Djémal Bey, Vali d'Adana, par une membre du Comité Central, témoigne sans détours de cette détermination. On peut y lire :

« Le Djemiet a décidé de supprimer tous les Arméniens habitant en Turquie, sans laisser vivant un seul individu et à donner au gouvernement de larges prérogatives à ce sujet ».

Le 25 Mars, une lettre de même source, toujours adressée à Djemal Bey, confirmait que : « Le Djemiet a pris la décision de réduire jusqu'à la racine et d'annihiler désormais les diverses forces qui combattent contre lui », et précisait « qu'il faudra malheureusement recourir à des moyens très sanglants ». « Pour le moment », ajoutait ce document, « il a été jugé opportun de punir par des moyens légaux les notables seulement, ce qui sera le point de départ pour les opérations futures ». Les mesures prises le 24 Avril à Constantinople sont déjà annoncées.

D'ailleurs, à la fin Mars 1915, la dernière étape du génocide commençait. Le premier coup fut frappé contre Zeïtoun, bastion traditionnel de la résistance arménienne, objet de terreur chez les Turcs. En Déc. 1914, les Zeïtounides avaient été désarmés. Il ne restait plus qu'à les attaquer. Au début de Mars, 4 à 6.000 soldats turcs se mirent en marche pour encercler la ville qui se rendit à la fin du mois. La déportation commença également à Deurt-Yol au début d'Avril et les notables de Trébizonde furent arrêtés le 21 Avril. On peut donc considérer comme un tissu de mensonges les allégations turques visant à transformer l'opération du 24 Avril en une mesure de sécurité nécessitée par la révolte des Arméniens de Van.

Les événements de Van sont bien connus. La révolte des Arméniens dans cette ville fut un sursaut héroïque, exploité opportunément par l'Ittihad. Le Vali de Van, Djevdet Bey, beau frère d'Enver, n'avait pas caché ses intentions dans une déclaration publique en Février 1915 : « Nous avons fait table rase des Arméniens et des Syriens en Azerbaïdjan. Il nous faut faire la même chose avec les Arméniens à Van ». Les environs de Van furent dévastés. Le 15 Avril, Djevdet attirait dans un piège quatre chefs Daschnaks et les faisait assassiner, puis il encerclait la ville, et le 20 Avril le quartier arménien était bombardé. Avec un armement dérisoire, privée de ses hommes valides, la population arménienne résista.

Y. TERNON

(*à suivre*)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐԵՐ (*)

—o—

Մեր ձեռքին տակ է այս պահուն Հայկական խաչքարեր անունը կրող Ալպոմը, որ իր տպագրութեամբն իսկ արուեստի գործ մըն է : Հատորին սկիզբը հեղինակը քանի մը էջերու տեղեկանին մէջ ընդհանուր ակնարկ մը կը նետէ հայ ժողովուրդի բազմադարեան մշակութային արժէքներու ծիրին մէջ իր յատուկ տեղն ունեցող խաչքարերու արուեստի ծագման եւ զարգացման պատմութեան վրայ : Հեղինակը խաչքարերու ծագումը եւ կիրառական նշանակութիւնը խորագրին տակ ներկայացուցած է Արաբական Խալիֆաթի թուլացման հետեւանքով 9. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ Հայաստանի քաղաքական իշխանութեան վերականգնումը, որ մեծապէս նպաստած է ազգային մշակոյթի զարգացման եւ վերելքին :

Մխիթարեան քանդակագործութեան արուեստին հետ կապուած է նաեւ խաչքարերու արուեստը : Խաչքարերը կոթողական տիպի յուշարձաններ են, զարդարուած՝ ճոխ քանդակներով, որոնք սերտօրէն կապուած են նաեւ ճարտարապետական յուշարձաններուն վրայ եղած քանդակներուն, թէ՛ իրենց կառուցման նիւթով եւ թէ ոճով :

Իւրաքանչիւր զարաշրջան իր դրոշմը դրած է կոթողներուն եւ տաճարներու ճակատներուն փորագրուած պատկերքանդակներու արուեստին վրայ : Այսպէս,

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

Այս խօսքերուն Պ. Փիք մատովը ժըլտական նշան մը կ'ընէր :

— Թաղաւորաց երկրորդ դիրքէն է, պատասխանեցի նստած տեղէս :

Տնօրէնը որ ինծի չէր նայեր, յանկարծ դլուխը դարձուց.

— Ո՞վ էր խօսողը, հարցուց :

— Ե՛ս, պատասխանեցի :

Ներկաներուն բոլոր նայուածքները իմ վրաս յառած էին :

— Պռաւօ՛, ըսաւ պարոն Փիք, ճիշդ պատասխանեցիք :

Ձեռքով մխաներուն դառնալով աւելցուց պիս ցոյց տալով.

— Պարոնը հիւր մըն է որ առաջին անգամ ներկայ կը գտնուի մեր հաւաքույթին եւ անդամ ալ չէ երեւոյթը Քրիստոնէից Ընկերութեան, այսուհանդերձ կը տեսնէք որ ձենէ աւելի ընտանի է Ս. Գրքին :

Նոյն միջոցին Սեդրակ Ամպարեանի կուրծքը հպարտութեամբ կ'ուռէր եւ իր քովը նստողներուն կը փսփսար.

— Իմ բարեկամս է, ինծի հետ եկաւ :

— Հիմա ուրիշ բան մը պիտի հարցնեմ ձեզի, չարունակեց Պ. Փիք, Ս. Գրքի Նոր Կտակարանի մասին մէջ դրեթէ նմանօրինակ պատմութիւն մը կայ : Այսինքն Տէրը մահուամբ կը պատժէ երկու անձեր, կամ աւելի մանրամասնելու համար, երկու ամուսիններ որոնք նոյնպէս դաղութիւն մը կ'ընեն. կրնա՞ք ըսել թէ այս ակնարկած դէպքս ո՞ւր պատմուած է :

Ոչ ոք պատասխանեց :

— Նոր Կտակարանի այն գլուխը որուն կ'ակնարկեմ, բացատրեց տնօրէնը, արդէն ձեզի կարդացած եմ ասկէ մէկ երկու ամիս առաջ եւ անշուշտ ձեր մէջէն չիշողներ պիտի ըլլան, կը խնդրեմ, ամփոփեցէք ձեր յիշողութիւնը :

— Ցուդան՝ որ երեսուն արծաթի մատնեց իր տէրը, կմկմաց երիտասարդ մը՝ բան մը ըսած ըլլալու համար :

Այս խօսքերը ընդհանուր ծիծաղ առաջ բերին :

— Լաւութի՛ւն, հրամայեց Պ. Փիք : Օ՛ն, ջանացէք յիշելու :

Ի զո՛ւր կ'աշխատէր խեղճ մարդը պատասխան մը ստանալու համար :

Վերջապէս՝ յուսահատած՝ դէպի ինծի դարձաւ.

— Պարոն, ըսաւ, կրնա՞ք արդեօք այս պարոններուն ըսել թէ ակնարկած դէպքս ո՞ւր պատմուած է....:

— Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ, պատասխանեցի :

— Ձիշդ է, դոչեց Պ. Փիք խանդավառուած, այս Անանիայի ու Շափիրայի պատմութեան կ'ակնարկէի որ Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ պատմուած է. կը չնորհաւորեմ ձեզ, պարոն :

Ցետոյ ներկաներէն ոմանք մէկ քանի չարաղրութիւններ կարդացին Աստուածաչնչական նիւթերու վրայ եւ հաւաքութիւնը վերջ դտաւ :

Երբ հրաժեշտ առնել ու մեկնելու համար մօտեցանք Ամպարեանի հետ՝ պարոն Փիքին քով, այս վերջինը ըսաւ.

— Կը խնդրեմ, հաճեցէք միասին դրան ետեւակս գալ, թէյ մը առնելու համար :

— Ամենայն հաճութեամբ, պատասխանեցի :

Գրասենեակը երթալով՝ հպիւ թէ թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուած էի՝ երբ Պ. Փիք ըսաւ.

— Մանուէր կերպով արդեօք ուսումնասիրա՞ծ էք Ս. Գիրքը :

— Մանկութենէս ի վեր ընթերցանութեան սիրելագոյն գիրքս եղած է, պատասխանեցի եւ թերեւս տասնէն աւելի անգամներ մէկ ծայրէն միւսը կարդացած եմ ու միւնոյն առեն ուսումնասիրած եմ Ս. Գիրքի վրայ խօսող մէկ քանի հեղինակներ :

— Կ'երեւայ կոր այսպէս ըլլալը, պատասխանեց Պ. Փիք :

— Ինչպէս կը տեսնէք բարեկամս, ամէն կերպով արժանի է մեր մէջ ընդունելու, միջամտեց Սեդրակ Ամպարեան, որ հիմա չատ աւելի համարձակութեամբ իմ թեկնածութիւնս առաջ կը քշէր :

— Բարեբախտ պիտի ըլլանք պարոն Օտեանը մեր մէջ ունենալով, փութաց պատասխանել տնօրէնը :

Հարկ էր իսկոյն օդուտ քաղել այս բարեացակամութենէն :

— Անդամակցութեան տոմս չէ՞ք կընար իսկոյն տալ բարեկամիս համար, հարցուց Ամպարեան :

— Դժբախտաբար անկարելի է, պէտք է որ նախ Պարոն Օտեան խնդրագիր մը մատուցանէ եւ յետոյ վարչութիւնը դայն ընդունի... այս ամէնքը պարզ ձեւակերպութիւններ են, որոնք որեւէ արդելքի չեն կրնար բախիլ, մանաւանդ որ վարչութեան մօտ ես պիտի ըլլամ իր թեկնածութիւնը պաշտպանող :

(99 – Շար.)

— Ո՛չ մի պատասխանատվություն։ Մ՛ի ան-
գեղ արհեստական էակ եւ դուն ալ ան-
բո՛ւն գլուխ չունիս։ Գնա՛ քո ճամբան։

Ո՛չ մի խղճի կշտամբանք։

— Ա՛յդ ես գիտեմ, ըսաւ Միհրան, ես
ինքս ալ գիտեմ, որ ես ոչինչ եմ, ոչ ոք
եմ։ Ես ինքս ալ չեմ ուզեր, որ ինձ ոեւէ
մարդ ճանչնայ։ Ես ուզեցի միայն ձեզ
տեսնել, ձեզ հետ խօսիլ, ձեզ հրաժեշտ
տալ։

Ո՛չ մի զգացում։

— Ինչո՞ւ ուրեմն ինձ հետ այդքան
ժամանակ կորսնցուցիք, ինչո՞ւ ինձ
հետ այդքան խօսեցաք, ինչո՞ւ ինձ
հետ այդքան ծանօթացաք, եթէ ոչինչ
էիք ինձ համար։ Ինչո՞ւ ինձ հետ ըն-
կերացաք, ինչո՞ւ ինձ հետ ընթրեցիք,
ինչո՞ւ ինձ հետ պարեցիք, ինչո՞ւ ինձ
հետ ծիծաղեցաք, ինչո՞ւ ինձ հետ ար-
տասուեցիք, ինչո՞ւ ինձ հետ ամբողջ
գիշեր մնացիք, ինչո՞ւ ինձ հետ ամբողջ
օր ման եկա

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան, զաւակներն եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԿԻՒԼԷՄԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան 100ական ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան, Կապ. Ֆաչի Փարիզի մասնաճիւղին (առանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի։

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Էսքիճեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ Տիկին Քէպապճեան 25 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը 20ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի վարժարանը, նախաձեռնութեամբ կապոյտ Ֆաչի Վալանսի մասնաճիւղին։ Ներկայ կ'ըլլայ եւ խօսք կ'առնէ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Շրջ. կոմիտէն։ Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արշալոյս» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 11) երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ վաճառի վարչութիւնը իր անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրէ Հինգշաբթի Մայիս 9, կէսօրէն ետք ժամը 2ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16·30ին Սալոն Սփլանտիտ, Պուլվար տ'Ալթէն

Նախաձեռնութեամբ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Երիտասարդաց Յանձնախումբի, Հովանաւորութեամբ կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ ԹԻՐԱՑՐ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Ռազմիկ Աբրահամեան։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսի վերջաւորութեան, նոյն տեղը՝ ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ։ Ճաշատին 30 ֆր.։ Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան՝ 66-17-46, Բայբեան 66-01-21, Հրաչեան 93-32-18

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին

Նուիրուած

ՄԱՅԻՍ 28-Ի

Կը նախագահէ՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս բացառիկ տօնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (գրագէտ-բանաստեղծ)

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէննի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)

Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝

ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱՒՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)

Հայկական տաղմիկ երգերով՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզէն

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ծերունի այր ու կնոջ մը համար կ'ուզուի հայ կին մը, որ իրենց օգնէ։ Բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած եւ գոհացուցիչ վարձատրութիւն։

Հեռաձայնել ժամը 14էն 21՝

642-60-52

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Ֆաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Հայկական պիւֆէ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՐԷՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժին

Արմէնիըս Սընշայն

Նուագախումբի մասնակցութեամբ ժամը 21էն 4

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

Սեւրանի Նոր Սերունդի խումբին կողմէ, իր կազմութեան առթիւ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes de Sevran

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Եւրոպական եւ հայկական պարերով Հաճելի մթնոլորտ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շեխիկեան 100 ֆր. կը նուիրէ կապ. Ֆաչի կայանին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի Տիկին Մաբրուհի Տօնիկեանի յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Ե. Ֆարապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս 20, Վ. Ֆազոզլեան 20, Տիկին Ե. Մաքսաեան 10, Կարապետեան ընտանիք 20 ֆր.։

×

Հարաւային Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Վ. Տէրտէրեան 30, Ս. Գըլըճեան 50, Էմմէզեան 50, Ց. Տէրոյեան (իր կնոջ յիշատակին) 150, Արզումանեան քոյր-եղբայր 50, Տիկին Ն. Մանասեան 20, Տիկին Ալթունեան 40, ամն 20, Տիկին Շեմչեան 50, Մարտիկեան 15, ամն 5։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը կամ օգնական հիւանդապահուհի մը Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար։ Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

77, Rue Lafayette — Paris 9e.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին առթիւ եղած Հանգանակութիւն

Տիկին Ա. Շամոյեան 1000, Տիկին Ս. Ալանեան 500, Պ. Գասպարեան 2000, Վ. Պէրպէրեան 1000, Տիկին Մ. Ղուկասեան 500, Պ. Ա. Իօսթաչ 500, Մ. Գահվէճեան 100, Ն. Սայրին 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Շահինեան 10·000։

(Շար.)

×

Կապ. Ֆաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռ. Մաղազաճեանէ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մաղազաճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մաղազաճեանէ Ե. Խաչիկեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Ֆաչի Իսիի մասնաճիւղը ստացած է 100 ֆր. իր դպրոցին համար Պ. Մեսրոպ Մարթայեանէ, Զապէլ Զաւըրճեանի, Գարուն Ֆաթանասեանի, Եղիա Մինասեանի եւ Ցարութիւն Քէֆէլեանի յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ի յիշատակ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ (1915–1918)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

150, Rue Etienne-Dolet, 22e étage

Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 20·45ին

Հովանաւորութեամբ

JOSEPH FRANCESCHI

Député-Maire d'Alfortville

Նախագահութեամբ Բժ. ԻՇԿ Ժ. ՄԵՏԱՔՍԵԱՆԻ

Խօսք՝ ԱՐՄ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Օրխորդներ Լուիզ եւ Պէաթրիս Շիրինեան (թաւջութակ), Պր. Ժաք Շիրինեան (ջութակ)

Ֆիլմ, տրամադրուած Պ. Ն. Պետիկեանի կողմէ

LE TRIO DU PIANISTE

JEAN GUREGHIAN

Tous les Jeudis soirs à 21 h. 30

CHEZ MOUSTACHE

40, Ave. Duquesne — PARIS (7e)
Tél. 306-22-55

Consommation 15 F.

(*Restaurant au rez-de-chaussée*)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 12, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9·30ին Քափիթոլ սինեմային մէջ, Լա Քանըպիէր

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի Գ. ՀԱՅՐԵԱՆ, Հայաստանի Սինեմայի նախաղահ

Նաեւ՝ Տովլաթեան եւ Աբրահամեան, բեմադիր եւ դերասան

Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի

«ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ»

Եւ Հայաստանեան «աքթիւալիթէ» մը Ծախքերու մասնակցութիւն 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
10
VENDREDI
10 MAI
1974

LE NUMERO 0,80 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 Ֆ·	Վեցամսեայ	80 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 175 Ֆ·	Հատը	0,80 Ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·009

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.009

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌՔ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

—o—

Հաւատարիմ աւանդութեան, Մարսէյլոյ մեր Վանեցի հայրենակիցները այս տարի եւս կը ժողվեն Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը Կիրակի, Մայիս 12ին՝ Սփիւնթիաի սրահներուն մէջ։

Հայ ազատագրական չարժումներու օրան՝ Վասպուրական աչքի փուշ էր դարձած օսմանեան բռնակալ կառավարութեանց՝ արծուերոյն Զէյթունի ու Սասունի պէս։

Յեղասպան Թուրք կառավարութիւնը իր հայաջինջ դիւային ծրագրի գործադրութեան սկսաւ 1914ի ձմեռը՝ ահուսարսափի մատնելով հայկական նահանգները։ 1915ի Փետրուարին խարէութեամբ զինաթափ ըրաւ հերոսական Զէյթունը եւ բնակչութիւնը տարագրեց Սուլթանիյէ։

Ապրիլի սկիզբը Վանի արիւնարբու կուսակալ Ձէվտէթի սպառազէն հրոսակները յարձակեցան Վասպուրականի հայաբնակ անպաշտպան գիւղերուն վրայ, որոնց ե-րիտասարդները զինուորագրուած էին։ Շատախ կը դիմէր ինքնապաշտպանութեան։ Ապրիլ 3ին Ձէվտէթ կը ճեռնարկէր Վանի մաքրագործման։ Ծրագիրն էր նախ դիմաւորել Հայութիւնը։ Դաւադրաբար կը ձերբակալէր Օսմ. երեսփոխան Ա. Վռամեանը։ Շատախ կը զրկէր Իշխանը՝ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար եւ ճամբան վտանգութեամբ սպաննել կուտար զայն իր երկու ընկերներուն հետ։

Բաժակը յորդած էր։

Ապրիլ 7/20ին Վանեցիք կը բարձրացնէին ապստամբութեան դրօշը։ Վռամ, որ չէր պատասխանած Ձէվտէթի խաբեպայ հրաւէրին, կը ստանձնէ ինքնապաշտպանութեան ղեկավարութիւնը։ Շուրջ մէկ ամիս կը տեւէ հերոսամարտը, ամէն գաւանանքի, տարիքի ու սեռի Վանեցիք սրտառուչ եղբայրակցութեամբ կուրծք կուտան Թուրք կանոնաւոր զինուորներու դէմ։ Առիւծի պէս կը կռուին տարրական միջոցներով, զինուած՝ հայրենի հողը իրենց արիւնով պաշտպանելու անսասան կամքով։ Վարդանանց ոգին էր զիրենք առաջնորդողը։

Այդ ոգիին չնորհիւ տարին յաղթականակը։ Մայիս 4/17ին Շամիրամի զօրաւոր պատմական բերդին դիմաց բարձրացուին ազատութեան դրօշակը, մինչ չարաչար պարտուած Թշնամին՝ ամօթահար կը հեռանար Վանէն, ուր կը հասնէին ռուս զինուորները, ընկերակցութեամբ հայ կամաւորներու։

Յաղթեց Վանեցին։ Ազատագրուեցաւ Վասպուրականը։ Կազմուեցաւ տեղական ինքնավար վարչութիւն։ Վաղորդայն պիտի չունենար սակայն յաղթանակը։ Ռուսը Հայաստանը կ'ուզէր առանց Հայու։ Երկու ամիս վերջ, Յունիսին, առանց բանի մը նաւոր պատճառի, ռուս բանակի հրամանատարութիւնը տեղահան ըրաւ Վասպուրականի 120·000 Հայերը, որոնք տուն-տեղ լքած, դժնդակ պայմաններու տակ, ձեռք առին զաղթականի ցուպը դէպի Կովկաս, Ռուսիա կամ Պարսկաստան։

Շատ չանցած Ռուսերը վերագրաւեցին Վանը։ Հայերէն անոնք որ կրցան, վերադարձան իրենց հայրենի տուները, ուսկից վերջնապէս պիտի հեռանային 1918 Մարտ 28ին, երբ իրրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան յեղափոխութեան, ռուս զինուորները լքելով Թրքական ճակատը, կը փութային «դէպի տուն», աւարէն իրենց բաժինն ստանալու համար։

Ցրուեցաւ Վանեցին ի սփիւռս աշխարհի։ Սահմանամերձ Արեւելեան Հայաստան իր գրկին մէջ ապաստան տուաւ տասնեակ հազարաւոր Վասպուրականցիներու, որոնք 1918էն սկսեալ վերջնապէս հաստատեցան այնտեղ, իրենց քրտինքը խառնեցին ազատագրուած հայրենիքի վերաշինական աշխատանքներուն։

Խորհրդայնացումէն վերջ Վասպուրականի զաւակները կարեւոր դերեր ստանձնեցին Հայաստանի մէջ եւ տաղանդաւոր դրողներ իրենց ստեղծագործութիւններով հարստացուցին հայ գրականութեան դասատանը։

Սփիւռքի մէջ, Պարսկաստանէն մինչեւ Ֆրանսա եւ Ամերիկա, Վասպուրականի զաւակները նոր բոյներ շինած եւ նոր անտեսութիւն ստեղծած, երկիւղածու-թեամբ կը յիշեն իրենց հայրերու դարաւոր, պատմական հայրենիքը, կը հպարտանան 1915ի Ապրիլեան հերոսամարտով, որ փրկեց Հայութեան պատիւը։

Եւ հայրենի հողին սէրն ու կարօտը մշտավառ իրենց հոգիին մէջ, յոյսով ու հաւատքով կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ առիթ պիտի տրուի իրենց երթալ-հաստատուելու Վանայ ծովու զեղածիծաղ ափերուն վրայ, երգելով՝

Ահ, Վասպուրական, սիրուն հայրենիք։

Փա՛ռք Վասպուրականի հերոսներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

—o—

Ինչպէս զրած էինք մեր երէկուան թիւով, Փարիզի խորհրդային դեսպանը այցելութիւն մը տուած էր Ֆրանսայի Էմմաուսական նախարարին, որ ներկայիս աւելի թեկնածուի հանդամանք ունի քան նախարարի։ Այս այցելութիւնը, պարզ է, լռելեայն չէր կրնար անցնիլ, ինչ որ նաեւ պատճառ եղաւ որ Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն յատուկ ղեկոյցով մը իր դժգոհութիւնը յայտնէ Մոսկուայի։ Այս ձեւով, Մառչէ կը յայտնի Համայնավար կուսակցութեան ի նպաստ դէպքի մը վերածել, ինչ որ ի յառաջագունէ ի նպաստ էր ժխտքարի։ Արդարեւ, այդ այցելութիւնը կը նշանակէր նաեւ որ Մոսկուա աւելի «ժխտքարիչն» է քան կոմմնակից Միթերանի, ինչ որ չատ մեծ անակնկալ մը չէր, բայց երբեք այսքան բացայայտ կերպով չէր յայտնուած։ Ու Համայնավար Քաղաքական Բիւրօն ճշդում մը կ'ընէ այս առթիւ եւ ղեկոյցով մը կը չեշտէ.—

«... Պ. ժխտքար տ'Էսթէն ըլլալով նախագահական ընտրութեան երկու թեկնածուներէն մէկը, խորհրդային դեսպանին արարքը անպատեհ է։ Եւ այնքան աւելի ցաւալի է որքան առիթ կուտայ քաղաքական չահագործումներու, որոնք այդ դիմումը կը ներկայացնեն իրրեւ նպաստաւոր դիրք մը ի նպաստ ալի թեկնածուին»։

Եթէ լսենք նաեւ թէ դեսպանը ընդունած էր իր դիմումին վրայ եւ յիշենք նաեւ թէ Զերմոնենքօ Փրակայի նախկին դեսպան է, աւելի կը պարզուի ամէն ինչ։ Ամէն պարագայի մէջ, կարելի է ըսել թէ ի վերջոյ երկու թեկնածուներուն ալ բան մը չերեւար եղածը, քանի եթէ սկիզբը նպաստաւոր թուեցաւ ժխտքարի, յետագային ծառայեց Զախին, որուն ըլլալով որ իր ղեկոյցով, Համայնավար կուսակցութիւնը, այն տպաւորութիւնը կուտայ — եւ ուզածն ալ այդ է եւ առթը լաւ էր — որ անկախ է Մոսկուայէն։

Հինդշաբթի առաւօտ ժխտքար տ'Էսթէն նախաճաշի հիւրն էր Ֆրանս-Ինթէռի։ Խօսեցաւ կօլիմի մասին, որ աւելի իրեն համար «պատմական պահ» մըն է քան քաղաքական յուցանիչ մը, չեշտեց թէ պատճառ չկայ արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու (Լըքանիւիէի ներկայութիւնը իր կողքին այդ տպաւորութիւնը կը թողուր) եւ թէ առաջին չրջանը ցոյց տուաւ արդէն թէ պտած է ընդլայնուած մեծամասնութիւն մը։ Իրեն համար անբնական է որ Միթերան եւ ընկերները, յանկարծ կօլիստ դառնան երբ 1958էն ի վեր բուռն կերպով պայքարեցան սը Կօլի դէմ։

Շահեկան է նկատել որ կօլիստները երբեք այսքան թախանձանքներու առարկայ չէին եղած։ Հարկ եղաւ որ կօլիմդը դերեզման իջնէ «չնորհիւ» Շապանի, որպէսզի ամէն ոք, նաեւ ընդդիմադիր ձախը, իրրեւ ժառանգորդ մէջտեղ ելան։ Երեւոյթը անշուշտ չատ դեղեցիկ չէ, բայց նման ընտրապայքարի մը մէջ, բոլոր միջոցները չեն կրնար չզործածել թեկնածուներ, որոնց ճակատագիրը 500 հազար ձայնի վրայ կը խաղայ ներկայիս։

Բայց եւ այնպէս չափ մը կայ որ պէտք չէ անցնիլ, վասնզի եթէ այս թափով չարունակուի, Համայնավար կուսակցութիւնը Լենինը մէկ կողմ դրած, սը Կօլ պիտի հոլովէ եւ մուրճ-մանգաղին տեղ Լօռէնի խաչը չալկած պիտի պարսի (այս առընչութեամբ Ֆըզան չատ չայող ծաղրանկար մը ունի Ֆիկարոյի մէ)։

× Տիկին Միթերան Մոն-Վալերիէն զացած է ծաղկեպսակ մը դնելու։

Պէտք չէ զարմանալ եթէ ճախը ուխտադնացութիւն մըն ալ կազմակերպէ Քոլոմպէ։

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահը արաբական վեհաժողովի մը գումարումը պահանջած է, որպէսզի վերստին քննութեան առնուի Մերձ. Արեւելքի կացութիւնը։ Դէտերու կարծիքով նախագահ Ասատի ծրագիրն է արաբ կառավարութիւններէն պահանջել, որ ամէն մարդի մէջ ամրողջովին զօրացնեն Դամասկոսի։ Անցեալ Մարտին, արաբ Արտաքին նախարարները Թունուզի մէջ որոշած էին թոյլ տալ Սուրիոյ, որ ի պահանջել հարկին, արաբ վեհաժողովի մը արագ գումարումը պահանջէ։ Քիսինկէր Դամասկոսի մէջ իսրայէլեան նոր առաջարկները ներկայացնելէ եառք կրկին Թել-Աւիվ զացած է։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ֆրանսայի ևախորդ ևախագահները

Մայիս 19ին ընտրուելիք Նախագահը, 20րդն է, զոր Ֆրանսա պիտի ունենայ 1848էն ի վեր։

Առաջին Հանրապետութիւնը (1792–1804) նախագահ չունեցաւ։ Քոնվանսիոնը, Տիրեքթուարը, ապա՝ Քոնսիւլան նախատեսած չէին այդ պաշտօնը։

Բ. Հանրապետութիւնը, որ կարճ տեւեց, մէկ նախագահ ունեցաւ, միակը որ Կօլէն առաջ, որ հանրաքուէով ընտրուած էր (առանց սակայն կիներու քուէին)։ Լուի-Նափոլէոն Պոնափարթ ընտրուեցաւ 1848ին, Պետական հարուածով վերջ դրաւ Հանրապետութեան եւ 1852 Դեկտեմբեր 2ին, կայսր դարձաւ, Նափոլէոն Գ. անունին տակ։

Բ. կայսրութեան անկումէն եառ (1870) Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց օրով, Հանրապետութեան նախագահները, նախ ընտրուեցան Ազգային Ժողովէն, ապա երկու Ժողովներու (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) համագումարէն, որ կը հաւաքուէր Վերսայլ։

Ե. Հանրապետութիւնը Վերսայլի Համագումարով ընտրուած նախագահ չունեցաւ։ Տը Կօլ, առաջին անդամ նախագահ ընտրուեցաւ 1958 Դեկտեմբեր 21ին ընտրական հաւաքականութեան մը կողմէ, որ կ'ընդգրկէր Խորհրդարանի անդամները, ընդհանուր խորհրդատուները, քաղաքապետները, փոխ – քաղաքապետները, Թաղականութեանց ընտրուած ներկայացուցիչները եւ Անդրծովեան հողամասերու ժողովներու անդամները։

Հանրաքուէի միջոցով Սահմանադրութեան մէջ մտաւ 1962ին, նախագահին հանրաքուէով ընտրուելու դրութիւնը։ Նոր եօթնամեակի մը համար վերընտրուեցաւ սը Կօլ, 1965 Դեկտ· 19ին։

Ժ. Փոնպիտու Ե. Հանրապետութեան Բ. նախագահը եղաւ։ Յարդ Հանրապետութեան նախագահի մը տեւողութեան մրցանիշը կոտրած է սը Կօլ (10 եւ կէս տարի)։ Ուրիշ մրցանիշ մը չէ կոտրուած, երիտասարդութեան մրցանիշը։ Լուի – Նափոլէոն ընտրուած է 40 տարեկանին։

1848էն 1974 Ապրիլ 2, Ֆրանսայի նախագահները եղած են.— Լուի – Նափոլէոն (Բ. Հանրապետութիւն)։

Գ. Հանրապետութիւն.— Ատոլֆ Թիէր (1871–73) Մաք-Մահոն (73–79), Ժիւլ Կրեվի (79–87), Սատի Քարնօ (87–94), Քազիմիր–Փերիէ (94–95), Ֆէլիքս Ֆոռ (95–99), Էմիլ Լուպէ (1899–1906), Ա. Ֆալիէռ (1906–13), Փուէնքարէ (1913–1920), Փօլ Տէշանէլ (1920), Ա. Միլլըրան (1920–24), Կ. Տումերկ (24–31), Փ. Տումէր (31–32), Լըպրէօն (32–40)։

Դ. Հանրապետութիւն.— Վ. Օռիոլ (1947–54), Ռ. Քոթի (54–58)։

Ե. Հանրապետութիւն.— Տը Կօլ (1959–1969), Ժ. Փոնպիտու (1969–1974)։

Երկու նախագահ — Սատի Քարնօ եւ Տումէր, սպաննուած են իրենց պաշտօնավարութեան չրջանին։ Երկու նախագահ մեռած են իրենց պաշտօնավարութեան չրջանին (Ֆ. Ֆոռ եւ Փոնպիտու)։ Ութ նախագահ հրաժարած են։

Ի վերջոյ հինգ նախագահներ կրցած են բնական կերպով վերջացնել իրենց պաշտօնավարութեան չրջանը (ասոնցմէ ոչ մէկը երկրորդ եօթնամեակի մը համար ներկայացած է)։ Այս հինգերն են.— Լուպէ, Ֆալիէռ, Փուէնքարէ, Տումերկ եւ Օռիոլ։

Հրաժարած նախագահներն են.— Թիէր, Մաք–Մահոն, Ժիւլ Կրեվի, Քազիմիր–Փերիէ, Տէշանէլ, Միլլըրան, Քոթի եւ սը Կօլ։

VOTRE GÉNOCIDE
est aussi Notre Affaire

III.

Elle tiendra jusqu'au 18 Mai où l'avance de l'Armée Russe la délivrera.

Le plan d'extermination comportait quatre étapes :

— Le désarmement général des Arméniens.

— L'arrestation des notables.

— La déportation des vieillards, des femmes et des enfants.

— Enfin l'assassinat progressif par petits groupes sur les routes de la déportation et à son terme.

De la conception du plan en 1911 jusqu'à la mort des derniers déportés en 1916, dans les sables de Mésopotamie, il n'y a aucune faille, aucune faute technique, aucune pitié, rien que de l'hypocrisie, du cynisme, de la cruauté, de la boue et du sang.

Les Assassins exploitèrent les événements avec une habileté démoniaque et dénaturèrent les faits avec la mauvaise foi la plus totale. L'œuvre du Djemiet demeure, à ma connaissance, l'un des crimes contre l'humanité les plus parfaits dans la rigueur de sa conception et de son exécution que l'on puisse relever dans l'histoire contemporaine pourtant riche en forfaits.

On me rétorquera, peut-être que les documents sur lesquels je base mes affirmations sont apocryphes et que je ne fais appel qu'à une documentation arménienne. Et, la controverse de rebondir. La vérité historique est comme un puzzle. Les pièces s'adaptent ou ne s'adaptent pas. Et dans la question du génocide arménien, elles s'adaptent parfaitement. On peut même substituer aux pièces arméniennes des pièces turques et elles ont tout autant valeur de preuves, car elles mettent en lumière leur technique de distorsion des faits.

La déportation était engagée depuis un mois, lorsque le 24 Mai les Nations de l'Entente publièrent une mise en accusation du Gouvernement Ottoman. Alors, seulement, Talaat songea à protéger ses arrières. Dans un communiqué adressé au Grand Vizir, il énuméra les motifs qui l'avaient conduit à décider la déportation des Arméniens :

— Les Arméniens vivant dans les zones de guerre auraient gêné les activités de l'armée, fait cause commune avec l'ennemi, attaqué les forces militaires turques et massacré la population musulmane. Ils auraient ravitaillé la flotte ennemie et lui auraient indiqué l'emplacement des ports turcs.

Le 30 Mai, une décision du Conseil des Ministres confirmait la nécessité des déportations mais donnait à la loi une apparence humanitaire garantissant les biens et les personnes des déportés. Tout au long de 1915, le Gouvernement Ottoman déclara dans des communiqués répétés que ces mesures préventives étaient dirigées seulement à l'égard des insurgés arméniens et des agents de l'Entente et qu'elles étaient des mesures de défense nationale.

On peut répondre point par point à ces affirmations mensongères :

— Tous les hommes valides avaient été mobilisés puis désarmés et répartis en petits comités.

— La population restante avait été soigneurement perquisitionnée et toutes les armes saisies. Qui étaient donc ces Arméniens qui avaient gêné les activités de l'Armée Ottomane, attaqué les forces militaires turques, et massacré la population musulmane ? Bien sûr, quelques armes avaient échappé aux perquisitions et il restait, réfugiés dans les montagnes, où venus de la frontière russe, quelques hommes valides qui avaient décidé de résister à l'oppression. Mais, ce n'étaient que quelques armes et qu'une poignée d'hommes incapables de menacer l'armé ottomane. Et jamais, on n'a pu prouver de massacre de population musulmane par un groupe de résistants arméniens de Turquie. Quant aux Arméniens qui en Cilicie auraient aidé la flotte anglo-française, on serait bien en peine d'en donner les noms et de citer les lieux de cette collusion fictive. Enfin, il y eut les volontaires arméniens de l'armée russe. C'étaient, pour la plupart des Arméniens de Russie. Sans porter le débat sur l'attitude du Daschnak russe et sans rappeler combien celui-ci fut berné par les promesses du gouvernement tsariste qui avait abandonné depuis peu une tradition séculaire de persécution arménienne, on ne saurait accuser des Russes en guerre contre la Turquie d'avoir collaboré avec une armée russe. Quant à la présence dans ces corps de volontaires de réfugiés arméniens de Turquie, elle n'engageait que des individus isolés, mais pas une nation d'un million et demi de personnes. Que les Arméniens aient souhaité en leur cœur, la victoire des armées russes, c'est certain. Mais, ils n'ont rien fait, en dépit de l'oppression intolérable dont ils étaient victimes, pour gêner l'effort de guerre turc.

Mais, allons plus loin. En admettant, ce qui est déjà énorme, que les vieillards, les femmes et les enfants des provinces orientales aient, par leur attitude, justifié les mesures de déportation, où sont les garanties données par le décret du Conseil des Ministres turc, le 30 Mai ? Que sont devenus leurs biens, sinon la propriété des Turcs ? Que sont devenues leurs personnes sinon la proie des gendarmes, des brigands, des Kurdes et des vautours ? Qu'advint-il de la poignée de survivants parvenus au terme du voyage et dont personne n'a retrouvé la trace ?

Pourquoi, oui, pourquoi, soixante ans après, le gouvernement turc, issu d'un régime qui a désavoué les actes du gouvernement de 1915, continue-t-il à n'excuser les Jeunes Turcs que sur un point, celui du forfait le plus crapuleux qu'ils aient commis, l'extermination des Arméniens vivant en Turquie ? Pourquoi ne pas replacer le cas du génocide arménien dans son contexte historique exact : celui d'une minorité condamnée par une conjoncture politique impérieuse. Car le cas de l'Arménie vient illustrer cette règle d'or du jeu d'échecs qui veut que l'on sacrifie un pion pour protéger une pièce maîtresse. La tragédie arménienne tire sa source d'un contexte géographique. Le plateau arménien est la position-clef de l'Asie Mineure. Il contrôle la Transcaucasie, et par delà la Caspienne, la steppe asiatique. Il surplombe la Plaine de Mésopotamie et se coule à travers la Cilicie jusqu'à la Méditerrannée. Jadis sur la route terrestre des Indes, il ouvrait au 20e siècle la voie vers les champs pétrolifères du Caucase et du Golf Persique. Dans l'enjeu d'une guerre mondiale entre les puissances impérialistes, sa possession reviendrait au vainqueur, c'es-à-dire à la Russie ou à la Turquie, tandis que les autres puissances se partageraient d'autres dépouilles de l'Empire Ottoman. Voilà le motif.

La question est de savoir si les hommes politiques peuvent garder le front haut quand de tels crimes ont été commis. La réponse est que la honte du gouvernement de l'Ittihad est notre honte à tous et le demeurera tant qu'une conspiration du silence s'établira autour du génocide arménien, tant que sera cautionnée l'argumentation spécieuse des « terribles simplificateurs » de l'histoire turque et tant que la vieille réalité de la lutte pour la vie qui exige l'élimination du plus faible sera transposée dans le domaine politique.

Mesdames, Messieurs, vous êtes Arméniens et je ne le suis pas. Pourtant, je fais mienne votre douleur, car elle me concerne en tant que membre de la communauté humaine. Plus que dépositaire de votre histoire, je me voudrais éclaireur d'un mouvement qui viendrait briser les murs de l'ignorance dans lesquels on veut vous enfermer et dans lesquels, peut-être, il vous arrive de vous enfermer en faisant de ce génocide votre affaire alors qu'elle est aussi la nôtre. Et, puisque les décades ont une signification traditionnelle, je souhaite que soit préparée la célébration du soixantième anniversaire de votre deuil national dans la convocation des historiens les plus célèbres d'aujourd'hui à une table ronde où serait portée au grand jour la controverse entre les Arméniens et le Gouvernement turc et d'où, à défaut de la Justice, jailliraient la Vérité et la Lumière.

Y. TERNON

Fin

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ՝ ՅԱՂԹԵՐԳ ԳՈՑԱՏԵՒՈՒՄԻ

—o—

Յիսունեւիններորդ տարեդարձն է այօր պատմական բախտորոշ դիւցազնամարտի մը՝ որ 1915 Ապրիլ 7ին ծայր կուտար վասպուրականի աշխարհի մէջ, ամառուան մը հերոսական կռիւներէ եաք փառքով պսակելու համար խրոխտ ճակատը Հայրենեաց եւ հարթելու ուղին դէպի քաղաքական դարձակէտ, — դէպի Մայիսեան անկախութիւնը 1918 Յունուարի :

1915ի Հակական Եղեռնապատումը սուդով եւ հնոցախուռթեամբ միասն ըլլալու պիտի ըլլար ու յեռնորդ սերունդները դլխիկոր պիտի սերտէին համազգային ողբերդութիւնը որ վիճակուեցաւ մեզի Թուրքին ցեղասպանական մոլուցքով եթէ համատարած խաւարը ճեղքուած չըլլար խրոխտանքի եւ արժանապատուութեան փայլատակումներով, ինքնապաշտպանութեան հաւանական ծառացումներով ու յաղթանակի կոթողներով :

Պատմական այդ պոյտմարաերուն մէջ իր պատուով ու փառքով կը փայլի Վասպուրականի հերոսամարտը (1915 Ապրիլ 7 — 1915 Մայիս 4), միամսեայ հրաշալի խոյանքներով :

Ապրիլ 7էն ամիսներ առաջ՝ «գալիք»ը որոշ էր արդէն : Կազմակերպութիւնները, դեկավարութիւն թէ ժողովուրդ կը նախատեսէին վտանգը ու դէպքեր թէ անցուդարձներ կը հիմնաւորէին դոյութիւն ունեցող մտավախութիւնները : — Ներքին կազմակերպում եւ ինքնապաշտպանութեան յատուկ կարգադրութեանց զուգահեռ՝ սակայն, հայ դեկավարութիւնները ու ճգտումը կ'ըլլար խաղաղ համակեցութեան հիմքը : Այս տեսակէտով ուշադրաւ է մանաւանդ Օննիկ Մխիթարեանի « վանի ինքնապաշտպանութիւնը » դործը, որ ամբողջական պատկերը կուտայ նախ քան հերոսամարտի խրոխտծուած փորձերուն, ներկայացնելէ առաջ դիւցազնամարտին բոլոր սրտառուչ դէրուադները :

Այնուամենայնիւ կը մնան Թուրքը իր դիւային ծրագրէն հրաժարեցնելու բոլոր աշխատանքները, — դիմումներ, բողոքակոծութիւններ, ուղղակի, չիումներ եւ խօսակցութիւններ՝ որոնց զոհ կուտայ Հայութիւնը Իշխանի եւ Վառմեանի նման դէմքեր... Եւ երբ Ապրիլ 7ի առաւօտուն ծայր կուտան թշնամի հրացանաձդուածները Այգեստանի արեւելակողմը դտնուող Ուրբաթ Աւուր ուղղութեամբ՝ անխուսափելի կը դառնայ ճակատումը...

Երեսնօրեայ դոյամարտը իր դինուորական թէ համաժողովրդական թափով ի յայտ կը բերէր՝

Ա.— Պայքարի ընդունակ եւ ինքնապաշտպանութեան կարգախօսով դաստիարակուած ժողովուրդի մը մարտունակ ներկայութիւնը :

Վասպուրականի աշխարհը՝ Վանով, Տօրոնոյ աշխարհը՝ Մասունով, Բարձր

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ

—o—

Ողբերամի եւ մաքառումի աքանչելի օրինակ մըն է Ապրիլեան հերոսամարտը Վանի եւ շրջաններու մէջ, 1915ին : Յետդասիոխական անցեալով հարուստ վասպուրականը, օրրանը ազատատենչ խմբումներու, չտատամսեցաւ վճռական պահուն : Փոքր համակերպումն իսկ կրնար անճլատել շրջանի Հայութիւնը : Փորթուկալեանի, Խրիմեանի դաստիարակած սերունդը, Աւետիսեանի, Պետոյի, Վազգէնի մարտական փաղանգը խմաստութիւնն ունենալ պարզելու ըմբոստութեան դրօշը : Մարտահրաւէրը կարդալու ձեվութիւն : Մանաւանդ, երբ այլեւս պարզ դարձած Վառմեանի եւ Իշխանի դաւադիր սպանութեամբ, թէ Թուրք իշխանութեանց ձգտումն էր աւերել պատմական Հայաստանի այդ չքնաղ վայրն եւս : Ջարդել ժողովուրդը : Ամբաստանիլ ընել Հայութիւնը Շատախէն մինչեւ Այգեստան, մինչեւ Վարագ :

Ու բովանդակ ժողովուրդը ծառացաւ

Հայքը՝ կարինով, դլխաւոր երեք գօտիներն են եղած վտանգի դիտակցութեամբ թրծուած հայ դանգուածներու : Եթէ նկատի ունենանք նաեւ յատկապէս վասպուրականի աշխարհագրական դիրքը ու մշտական յարաբերութիւնները արտաքին աշխարհի հետ՝ ըմբռնելի կը դառնայ թէ ինչո՛ւ Հայկական Ցեղափոխութիւնը դինական պատրաստութեան տեսակէտով իր ամէնէն ամուր կռուաններէն մէկը կըլլար հաստատել այնտեղ :

Բ.— Վտանգին հանդէպ մէկ բռունցք, մէկ շունչ ու մէկ ոգի դառնալու կամքը գոյութիւն ունեցող երեք կուսակցութեանց :

Ազդային հաւաքական դիտակցութեան, դինական եւ դինուորական ուժերու անվերապահ գործակցութեան ու համաժողովրդային արժանապատուութեան անընկճելի ոգին ի յայտ կուգան վասպուրականի դիւցազնամարտին մէջ :

Գ.— Ղեկավարութեան մը տիրական ներկայութիւնը, — վտանգին դէմ ցցուող գինուորականութիւնն ու ժողովուրդը կազմակերպուած ուժով դէպի ինքնապաշտպանութեան դիրքեր առաջնորդող հեղինակութիւնը :

Գլխաւոր այս երեք տարրորդներով, Վասպուրականի հերոսամարտը անդրանիկ տարրերութիւններով կը զատորոշուի յաջորդ հարուստ մեր դիւցազնամարտերէն. — Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Սուէտիոյ ոդորամներէն :

1850ական Թուականներէն մինչեւ 1915ի բախտորոշ դոյամարտը, վաթսունէ աւելի տարիներու տեւողութեան մը մէջ, հինաւուրց Շամիրամակերտը ոդեկան, մշակութային, մարտական եւ յեղափոխական դաւանանքի ամրոց մըն էր եղած, ու ազդ՝ ով ալ հոդեպէս եւ դինականօրէն պատրաստ՝ ամէն դրօհի :

Դիմադրական անընկճելի ոգին Հայոց ժամանակակից պատմութեան ամէնէն չքեղ էրագործութիւններէն մէկը կը կոթողէր Այգեստանի մէջ՝ 1915 Մայիս 4ին, փախուստի մատնելով Թշնամին ու Հայ Դրօշը վերստին բարձրացնելով քաղաքին վրայ :

Ճիշդ է որ 1915ի Յուլիսի ռուսական նահանջը եւ 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը յաջորդական երկու մահացու հարուածներ եղան Վասպուրականի Հայութեան համար՝ 120·000է աւելի մեր համրանքը մղելով դէպի Կովկաս, Թարաման եւ Ռուսիա՝ տարագիր կեանքի, ու ճամբայ հարթելով Թրքական դերակշիռ ուժերու ընդհանուր յարձակողականին : Վասպուրականի հայկական ինքնավար իշխանութիւնը քանի մը ամիսներու կեանք միայն ունեցաւ : Սակայն յետագայ դէպքերը փաստեցին 1918ի մեր ազատութեան վճիռ քարը յդիացաւ արութեան այդ չքեղ խոյանքով, յետնորդ սերունդներու ոգին պողպատացաւ պատմական հերոսամարտէն թելադրուող դասեւորումի կամքով, ու հայրենի հողերու վրայ թէ հիւրընկալ սիփանի գանդան գօտիներուն մէջ կայք հաստատող մնացորդացը անչէջ պահեց ազատ ապրելու, իր վերջնական անկախութիւնը կերտելու կրակը...

Մ. Թ.

րանութեան դէմ: Ինքնապաշտպանութիւնը դարձաւ օրուան նշանախօսք: Պաշպանուիլ՝ հարուածելով, պատուհասելով թշնամին: Պայքարը՝ աւելի ճիշդ դուլարը, անհաւասար էր: Բանակի եւ խաժամուժի դէմ՝ փոքրաթիւ կուռուղներ: Հրեանների դէմ՝ հրացան, ատրճանակ:

Վասպուրականի հերոսամարտը ցոյց տուաւ սակայն, որ օրհասական պահերու, բազուկի եւ միտքի ներդաշնակ գործակցութեամբ, անընկճելի ոգիի ցուցաբերմամբ, ժողովուրդ մը կրնայ սքանչացրեցուցիչ գործունէութիւններ կատարել: Եւ Վասպուրականցին, միամտաբար հերոսամարտի ամբողջ տեւողութեան, բազմիցս հաստատեց այս ճշմարտութիւնը: Հերոսական ղուռաղներու ամբողջ շարք մը ամրագրուեցաւ Վանի պատմական բերդին տակ: Զինուորական ռազմավարութեան հոյակապ խոյանքներ տեղ գրաւեցին հերոսամարտի պատմութեան էջերուն մէջ:

Վասպուրականի հերոսամարտը իր բնոյթով նախաքայլը հանդիսացաւ Սարդարապատի, իսկ Վանի հայկական իշխանութիւնը՝ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան:

Դասախրատիչ է մանաւանդ այն պատկերը, որ պարզուեցաւ այդ օրերուն: Հայ իրականութեան երեք քաղաքական կուսակցութիւնները համերաշխ գործակցութիւն մը հաստատեցին իրենց միջեւ: Թշնամին խոիր չէր դրած հրէի եւ հեթանոսի միջեւ: Հետեւաբար պայքարի դաշտ իշնողներն ալ պէտք է միասնական ճակատ պարզէին: Կռուէին կողք կողքի՝ յաղթելու եւ մեռնելու նոյն վճռակամութեամբ:

Եւ այդպէս ալ եղաւ ո՛չ միայն 1915ին, այլեւ 1918ին, Մայիսեան կռիւներուն:

Եւ հարկ կա՞յ յիշեցնելու, թէ Վանի ու Երեւանի մէջ պարզուած յաղթական դրօշները եղան հայկական: Միասնական ճակատով կռուի դաշտ նետուած ժողովուրդն էր, որ յաղթանակեց: Փրկեց իր թիւին կէսը եւ հաստատեց իր պետականութիւնը:

Այսօր չէ, որ պիտի անդիտանանք այս ճշմարտութիւնը, պիտի անտեսենք պատմական փաստը: Քաղաքական տարբեր հայեացքներ, ընկերային այլամերժ դասակարգեր, կարգուսարքեր կրնան մեզ խմբակցական դասաւորումներու ենթար կել, սակայն, միւս կողմէ, համազգային ձգտումները, չահերը եւ հանգանակները մեզ իրարու կը զօդեն: Հայրենիք եւ ազգ ամբողջութիւններ են, չեն ճանչնար տրոհումը:

Երկի՝ Վասպուրականի մէջ եւ այլուր պէնքով մեր համբանքը պաշտպանեցինք, մեր հողը փրկեցինք հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, եւ մեր պետակա նութեան խարխուլ հիմերը ամրացուցինք դժուար պայմաններու մէջ: Այսօր՝ նոյն վճռակամութեամբ, այլ մանաւանդ մի անական գործակցութեամբ եւ աշխատանքով ամէն պէտք է կանգնինք մեր իրաւունքներուն: Այս է ներկայ սերունդին

Լոյս տեսաւ

Փահիէ տիւ Մոնտ Ռիւս է Սովիէթիֆ չարքին մէջ, առանձին լոյս տեսած է պրակ մը՝

Le Mouvement Révolutionnaire Arménien (1890-1903)

որու հեղինակն է Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան:

Այս չահեկան ուսումնասիրութիւնը ֆրանսերէն հրատարակուած, կրնայ հետաքրքրել մասնաւորաբար ֆրանսախօս երիտասարդութիւնը, որ քիչ ծանօթութիւններ՝ ունի, նման նիւթերու մասին:

— *Cahiers du Monde Russe et Soviétique, volume XIV, 4ème cahier, tirage à part. Ed. Mouton et Cie.*

առաքելութիւնը: Այս է պատգամը մեր նահատակներուն, հերոսներուն, Վասպուրականի, Սարդարապատի:

Սթափումը ակներեւ է այսօր: Հին, անընդունելի մտայնութիւններ վերջ կը դանեն աստիճանաբար, մեր իրականութեան մէջ, մասնաւորաբար երիտասարդական չրջանակներէ ներս: Առաջին նշանակալի ստուգումը կատարեցին հայ համալսարանականները Պէյրութի մէջ: Համայնավար, Հնչակեան, Ռամկավար, Դաշնակցական, այլ նաեւ ընկերային քաղաքական դասնաւորումներէ դուրս մնացած երիտասարդներ հրապարակ իջան միասնաբար՝ աննկուն կամքով, կազմակերպչական հնարհներով իրենց ապրին իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Որովհետեւ անոնք հետեւեցան պատմութեան ձայնին, Վասպուրականի, Սարդարապատի հերոսներու պատգամին՝ ծառայել հայրենիքին եւ ժողովուրդին հաւաքական միտքով, բազուկով եւ սիրտով:

Անկասկած, լիբանահայ համալսարանականներու օրինակը վարակիչ պիտի դառնայ: Ծնունդ պիտի տայ խանդավառ չարժումի մը: Եւ ասիկա որքան չուտ, այնքան լաւ:

1975ը վաթսունամեակն է Մեծ Եղեռնին, Վասպուրականի հերոսամարտին, Սասունէն Ուրֆա, Մուսա Տաղ եւ այլուր մղուած բազմաթիւ կռիւներուն, հերոսական խոյանքներուն, 1915ին:

Հայ երիտասարդութեան համախմբումով ղիմաւորենք 1975ը: Ոտքին դէմ ցցուած ճակատը թող ըլլայ մէկ՝ ամրակուռ, աննուաճ:

Այս ճամբով յարգենք մեր նահատակներու, հերոսներու յիշատակը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

—o—

Հայ ժողովուրդի ազատատենչ զաւակներու մղած հերոսամարտերուն նուիրուած բազմաթիւ յուշարձաններ կանգնեցուած են հայրենի հողին վրայ:

Հայրենասիրական ազնիւ միտումներով կատարուած նոր նախագիծ մը եւս կը սպասէ իրականացման: Խօսքը Վասպուրականցիներու 1915-ի գարնան մղած հերոսամարտի մասին է, թէ ինչպէս Վանը պաշտպանողները քաղաքամէջի, այգեստաններու եւ չրջակայ դիւղերու մէջ կեանց մահու ահաւոր կռիւ մղեցին Թուրք բռնակալներու դէմ, եղեռնէն փրկուելու եւ գոյատեւելու համար:

Այդ հերոսամարտի մասին չատ լսած էր ճարտարապետ Ջիմ Թորոսեան իր հօրմէն եւ հարազատներէն: Եւ ան յանձն առաւ Վանի հերոսամարտը յաւերժացնող նախագծի մշակումը:

Կոթողը մտայղացուած է պարզ յօրինուածքով մը: Կը ներկայացնէ Վանայ առնաւիկ բերդին պարիսպները:

Պատը երկտակ է, երկու մեթր արանքով, հիմքը ունի 25 մեթր լայնք: Դէպի վեր նեղցող 30 մեթր բարձրութեամբ պատը կը պահպանի դեղեցիկ ատամնաչարով: Կեդրոնը տեղաւորուած կամարային բացուածքի մը մէջ յաղթականօրէն թառած է Արծիւ Վասպուրականին՝ ժողովուրդի արիութեան խորհրդանիշը:

Գլխաւոր ճակատին վրայ, ճախակողմեան մասին մէջ զետեղուած դուռը կը տանի դէպի զոհուած հերոսներու խորհրդանշական տապանատունը: Աջակողմեան ընդարձակ հարթութիւնը պիտի ծածկուի հերոսամարտին վերաբերող վիմագրութիւններով:

Երկու պատերու միջեւ պիտի ըլլան քարէ սանդուխներ, որոնք պիտի տանին դէպի տարբեր բարձրութեան կամարակապ հարթակներ, ուրկէ կ'երեւին Արարատեան դաշտի զմայլելի բնապատկերները:

Յուշարձանը կը նախատեսուի կանգնեցնել էջմիածին – Հոկտեմբերեան մայրուղիի եզրին, Սարդարապատի յուշարձանախումբը տանող ճամբուն վրայ:

Կոթողը վեր պիտի խոյանայ Արարատեան դաշտի մէկ հատուածին մէջ եւ ոչ մէկ բան պիտի խանգարէ անոր լիարժէք ընկալումը:

Կոթողի եռեւի մասին մէջ աստիճանով չրջապատուած քառակուսի տարածութիւն մը պիտի ստեղծուի, կեդրոնը՝ չրաւազան:

Այս բոլորը դաչնութիւն պիտի կազմեն Հոկտեմբերեանի կարմիր տուֆով կառուցուած յուշարձանի սլացիկ ու չքնաղ ծաւալին հետ:

Հայաստանի ճարտարապետներու
Միութեան նախագահ

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բացառիկ դասախօսութիւն մը եւ բացառիկ ապիկարութիւն մը

Գրողներու Միութիւնը դասախօսութիւն կը սարքէ, բայց ինք կը բացակայի: Անօրակելի խայտառակութիւն: Ի՞նչքան իրաւունք ունի եղեր «Յառաջ»ի տնօրէնուհին, երբ կ'ըսէր «երանի զազուրներուն որ զրողներ ունին, բայց Գրողներու Միութիւն չունին»:

Անհնարինթաց դասախօսութիւն մը՝ որ եղաւ ափ մը ներկաներու առջեւ:

Մուրադեան, չայտնապէս նեղուած, ժամ մը խօսեցաւ կուռ, ամփոփ եւ ընտրուած բառերով: Բացատրեց իւրաքանչիւր ձգտումին գոյութեան պատճառները այնպիսի հայերէնով, որմէ բառ մը փոխել կամ տեղափոխել կարելի չէր: Այսքան դեղեցիկ եւ ակադեմական դասախօսութեան մը նմանը գտնելու համար պէտք է փոխադրուիլ Պոլսոյ հին ու երջանիկ օրերուն, ուր դասախօսութիւն մը լսելը մչակութային ու լեզուական վայելք էր:

Այդ երեկոյ սորվեցանք այնքան բաներ որ պիտի չկարենայինք սորվիլ չատ մը դիրքերու ընթերցումով, որովհետեւ չատ մը դիրքեր չեն բացատրեր այն ձեւով որ բացատրեց այս հրաչալի դասախօսը, որու համակրութեան միացած է պերճախօսութիւնը ու նաեւ համեստութիւնը, իր անձին համայքը:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի «Գ. Կիւլպէնկեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 3ին, յարդանքի երեկոյ մը տեղի ունեցած է, Լիբանահայ Գրական Շրջանակի նախաձեռնութեամբ, նուիրուած բանաստեղծ Համօ Սահեանի, անոր ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Բանաստեղծը, որ քանի մը չաբաթներէ ի վեր Պէյրութ կը գտնուի, ներկայ դրուեցաւ է երեկոյթին: Բացումը կատարած է Մ. Գուչակճեան: Խօսած են Վահէ Վահեան, Անդրանիկ Ծառուկեան եւ Գառնիկ Ադդարեան: Երեքն ալ ողջունած են յօրելեարը, անոր մաղթելով ստեղծագործական նոր թափ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ՌՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

3.

— Մի՞թէ ձերդ սրբազանութիւնը մոռացել է Ծերունի Դիեկոյին, ուխտաւոր: — Ցանկարծ փոխեց ձայնը ու սկսեց խօսել Դիեկոյի նման: — Ես մի խեղճ մեղաւոր եմ...

Մատիսը ընկաւ Մոնտանելլիի ձեռքից:

— Դա չափից անց է, — բացականչեց նա:

Բոռը ետ ձգեց գլուխը մի թեթեւ հեգնութեամբ ու լուռ նստած նայում էր, թէ ինչպէս Մոնտանելլին դանդաղ դնում էր գալիս սենեակի երկայնքով:

— Պարոն Ռիվարեց, — ասաց վերջապէս՝ կանգ առնելով նրա առաջ: — Դուք ինձ հետ այնպէս էք վարուել, ինչպէս ոչ մի կնածին սիրտ չի անի վարուելու իր վատթար թշնամու հետ: Դուք ներս էք խուժել իմ անձնական վշտի մէջ ու ձեր մերձաւորի ցաւը կատակի ու ծաղրի առարկայ էք դարձրել: Ես ձեզ նորից խնդրում եմ միայն՝ ասացէք, երբեւիցէ մի չարիք պատճառե՞լ եմ ձեզ: Եթէ ոչ, ինչո՞ւ համար ուրեմն այդպէս անսիրտ ծաղրի էք առել իմ հոգին:

Բոռը, չենուած միչտ աթոռի թիկունքին, նայում էր նրան իր նուրբ, սառն ու անհասկանալի ժպիտով:

— Դա ինձ ղ-զուարճութիւն էր պատճառում, ձերդ սրբազանութիւն: Դուք այնպէս սրտի մօտ էիք ընդունում այդ բոլորը, որ կրկէսի ն-ներկայացումն էր յիշեցնում ինձ քիչ...

Մոնտանելլին դունաթափ չրթունքով չուռ եկաւ ու զարկաւ դանդը:

— Տարէք բանտարկեալին, — ասաց նա ներս մտնող զինուորներին:

Երբ նրանք հեռացան սենեակից, կարդինալը նստեց սեղանի առաջ՝ դեռ ամբողջովին զղալով անասելի վրդովմունքից եւ մօտ քաչեց զեկուցումների մի դէզ, որ իր թեմի քահանաներն էին ուղարկել:

Բայց իսկոյն էլ մի կողմ հրեց ու արմուկը յենելով սեղանին՝ ծածկեց դէմքը ձեռքերով: Կարծես Բոռը իր մեկնելուց յետոյ մի ստուեր էր թողել, մի թափանցիկ հեռք իր գոյութիւնից:

Մոնտանելլին նստած էր զղզղոլուն ու չէր համարձակւում աչքերը բարձրացնել, որ յանկարծ այդ ուրուականը չտեսնի, թէեւ գիտէր, որ այնտեղ ոչինչ չկայ: Այդ ուրուականը ամբողջապէս ցնորք չէր, այլ մի երեւակայութիւն՝ ստանձնած ղէրի: Եւ Մոնտանելլին մի անհասկանալի վախ էր զգում այդ տարօրինակ տեսիլքից. մի վիրաւոր ձեռք, մի ժպտուն դաժան բերան ու կապոյտ, ծուխին նմանուող խորհրդաւոր աչքեր:

Մի չանք արաւ այդ կոչմարը վանելու ու նորից աչխատանքի կպչելու. ամբողջ օրն էլ մի վայրկեան ազատ չէր, ու տեսիլքը նրան չէր տանջում այլեւս: Բայց երբ ուչ գիչերին դնաց, որ մտնի իր ննջարանը, կանգ առաւ սեմի վրայ սարսափահար: Վա՛յ, թէ յանկարծ երազում նորից տեսնի նրան: Բայց իսկոյն ուչքի եկաւ ու ազօթելով ծունկի իջաւ խաչելութեան առաջ:

Ամբողջ գիչերը չկարողացաւ քնել:

4.

Մոնտանելլիի բարկութիւնը չխանգրեց սակայն, որ իր խոստումը չմոռանայ: Դժբախտ նահանգապետը բոլորովին չվոխուած կարգինալի մեղադրանքից՝ հրամայեց հանել Բոռի չղթաները:

— Ի՞նչ իմանամ, — ասաց նա իր ադիւտանտին, — գալ անգամ ով գիտի ինչի դէմ է վրդովուելու նորին սրբազանութիւնը: Եթէ պարզ ձեռքի օգակները նա խոտորութիւն է համարում, չուտով հակառակելու է եւ պատուհասների վանդակի դէմ կամ պահանջելու է, որ կերակրեմ Ռիվարեցին ոսկրէով ու սունկերով: Իմ մանկութեան յանցաւորը համարում էր յանցաւոր, այդպէս էլ վարւում էին նրա հետ, եւ ոչ ոք չէր կարծում, որ դաւաճանը դողից լաւ է: Իսկ այժմ ներողամտութիւնը նորոյթ է, ու նորին սրբազանութիւնը պատրաստւում է Իտալիայի բոլոր սրիկաներին հովանաւորել:

— Բոլորովին չեմ հասկանում՝ ինչի է միջամտում այս գործին, — նկատեց ադիւտանտը: — Նա պապական փոխանորդ չէ եւ ոչ մի իշխանութիւն չունի քաղաքական ու պատերազմական գործերում: Օրէնքի համեմատ...

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

ՎԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Բարգէն Ուզունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Յովսէփ Ուզունեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, տապրոջ եւ հօրեղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 7ի գիշերը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 16ին, Սէն–Մարթէն եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան, զաւակներն եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ–մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԿԻՒԼԷՄԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Մայիս 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Զ. Զատըրեեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Քէպապճեան 250 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին, Պ. Լեւոն Քէպապճեան 150 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին, Տէր եւ Տիկին Մոքսէրեան (Պելժիա) 100 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, Քիւրքճեան ընտանիքը 100 Ֆր., Տիկին Վաղարշակեան 50, Տէր եւ Տիկ. Արթիւր Արթինեան 100 նոյն նպատակին (տառնալ «Ցառաջ»էն)։ (Այս ցանկը հրատարակուած էր Մայիս 4ին, բայց տպագրական թիւրիմացութեան հետեւանքով, հանգուցեալին անունը չկար)։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը 20ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի վարի յարկը, նախաճեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին։ Ներկայ կ'ըլլայ եւ խօսք կ'առնէ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է յետագային։

ԿՈՐՍՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը կամ օգնական հիւանդապահուհի մը Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար։ Դիմել Աղքատա–խնամի գրասենեակը՝

77, Rue Lafayette — Paris 9e.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարաժրանի պարզեւաբաշխութեան հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 22։ Մանրամասնութիւնները

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16·30ին Սալոն Սփլանտիտ, Պուլվար տ'Ալթէն

Նախաճեռնութեամբ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Երիտասարդաց Յանձնախումբի, Հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ ՓԻՐԱՅՐ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Ռազմիկ Աբրահամեան։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսի վերջաւորութեան, նոյն տեղը՝ ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ։ Ճաշադին 30 Ֆր.։ Ապահնագրուիլ.— Պանոսիկեան՝ 66–17–46, Բաբայեան 66–01–21, Հրաչեան 93–32–18

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն–Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պոսալօ։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։
Հայկական պիւֆէ։

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՕՐ. ԺԸՆԸՎԻԷՎ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ
(ՏԷսինէն)

եւ

Պ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՏԷՐ–ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
(Լիոնէն)

Ամուսնացած

1974, Մայիս 4, Լիոն

Կնքահայրութեամբ՝

Տէր եւ Տիկին
Սամուէլ Տէր–Մարտիրոսեաններ

×

Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահան Պարտաքճեան 30ական Ֆր. կը նուիրեն Տէսինի Մշակոյթի Տան, Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին, Հայաստանի և Ցառաջի։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Շրջ. կոմիտէն։ Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՇԱԽԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 11) երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ի յիշատակ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ (1915–1918)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

150, Rue Etienne-Dolet, 22e étage
Ուրբաթ, Մայիս 10, ժամը 20·45ին

Հովանաւորութեամբ
JOSEPH FRANCESCHI
Député-Maire d'Alfortville
Նախագահութեամբ ԲԺԻՇԿ Ժ. ՄԵՏԱՔՍԵԱՆԻ
Խօսք՝ ԱՐՄ. ՆՇԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին.— Օրխորդներ Լուիզ եւ Պէաթրիս Շիրինեան (թաւջութակ), Պր. Ժաք Շիրինեան (ջութակ)
Ֆիլմ, տրամադրուած Պ. Ն. Պետիկեանի կողմէ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՄԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՐՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժին
Արմէնիքցիս Սընկայն

Նուագախումբի մասնակցութեամբ Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 21էն 4

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
Սեւրանի Նոր Սեթունդի խումբին կողմէ, իր կազմութեան առթիւ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16էն 24
Salle des Fêtes de Sevran
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Եւրոպական եւ հայկական պարերով Հաճելի մթնոլորտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

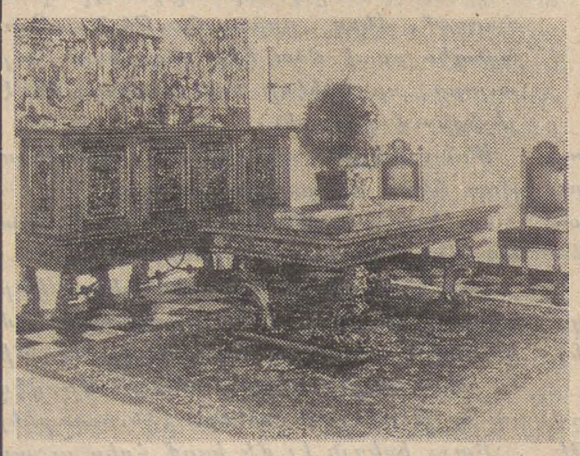
Մայիս 12, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9·30ին Քափիթոլ սինեմային մէջ, Լա Քանըպիէր

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի Գ. ՀԱՅՐԵԱՆ, Հայաստանի Սինեմայի նախարար
Նաեւ՝ Տովլաթեան եւ Աբրահամեան, *բեմադիր եւ դերասան*
Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի
«ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ»
Եւ Հայաստանեան «աքթիւալիթէ» մը Ծախքերու մասնակցութիւն 10 Ֆր.

il y a plusieurs manières
d'exposer du meuble

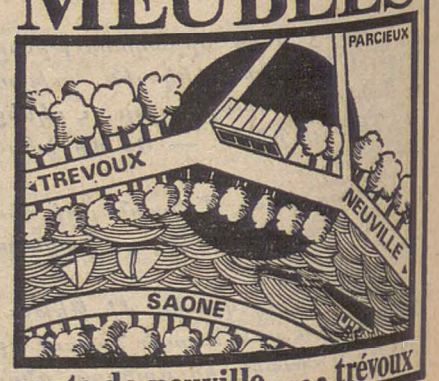
nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu *(30 minutes de Lyon par les bords de Saône)*

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

PARCIEUX MEUBLES

route de neuville.... trévoux

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
11
SAMEDI
11 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 150 ֆ· Վեցամսեայ 80 ֆր·
Արտասահման Տար· 175 ֆ· Հատը 0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·010

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

—o—

Մեծապէս քաջալերական ու յուսադրիչ երեւոյթ էր Ապրիլի սկիզբները Պէյրութի մէջ կազմուիլիւնը Լիբանահայ Համալսարանականներու Միացեալ Մարմնին, որուն մաս կը կազմեն երեք յարանուանութեանց եւ քաղաքական չորս կուսակցութեանց հովանաւորութիւնը վայելող ինը ուսանողական միութիւններ: Նպատակն է միասնական աշխատանք տանիլ Հայ Դատի հետապնդումին համար:

Ասոնք գործի անցնելով, հայ ուսանողներու այս Միացեալ Մարմինը քանի մը օրուան մէջ յաջողած էր կազմակերպել բողոքի մեծ ցոյց մը, Ապրիլ 22ին, Պէյրութի Թրքական դեսպանատան եւ ՄԱԿի կեդրոնին առջեւ, մասնակցու – թեամբ առանց դասանանքի, սեռի ու տարիքի խորութեան աւելի քան հինգ հազար Հայերու: Մանրամասնութիւններուն ծանօթ են մեր ընթերցողները:

Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձի նախօրեակին կատարուած այս վառաշուք ցոյցին նպատակն էր հանդիսաւորապէս բողոքել ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Մարտնի նիստին մէջ դեսպան Օլչայի այն զրպարտելի ելոյթին դէմ, որով Թուրքիոյ ներկայացուցիչը ո՛չ միայն կը մերժէր օսմանեան կառավարութեան ցեղասպանութիւնը, այլեւ Հայերը կ'ամբաստանէր իբրեւ ապստամբ Պետութեան դէմ եւ զարդարտ՝ իսլամներու...:

Համալսարանականներու Միացեալ Մարմինը Ապրիլ 23ի առաւօտուն լիբանանեան Մամուլի Սենեակի կեդրոնին մէջ կազմակերպած է Մամլոյ Ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են բազմաթիւ հայ եւ լիբանանցի լրագրողներ եւ օտար մամուլի գործակալութեանց թղթակիցներ: Ասոնք առած է ծանօթ բանաստեղծ Սայիտ Ակլ:

Ապրիլ 24ի առաւօտուն հրապարակային հանդիսաւոր ոգեկոչումէ վերջ, «արիւնարշաւ» մըն է կատարուած դէպի Լիբանանի կարմիր Խաչի կեդրոնը:

Լիբանանի արաբերէն ու ֆրանսերէն կարեւոր օրաթերթերը երեք օր շարունակ արձագանգ հանդիսացեր են Հայերու ցոյցերուն եւ մանաւանդ յօդուածներ նուիրած Թուրքերու ցեղասպանութեան, հրատարակելով նաեւ լուսանկարներ:

Թեհրանի մէջ Ապրիլ 24ին 20·000 Հայեր ներկայ եղած են կրօնական արարողութեանց եւ հրապարակային հաւաքոյթին: Ցեղասպանութիւնը դատապարտող բանաձեւ մը ներկայացուցած են վարչապետին: Իրանի մեր հայրենակիցները ողջոյներ են Մեծ Եղեռնի 60ամեակին առթիւ Ցուչարճան – Կոթող մը կառուցանել Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքին մէջ:

Քալիֆորնիոյ երեք քաղաքներուն մէջ — Լոս Անճելըս, Մոնթերէյլլօ եւ Մոնթըբի Փարք — հայ երիտասարդներ եւ հայ աղջիկներ Ապրիլ 17ին ժամերով դրաւած են քոնկրէսմէններու գրասենեակները՝ ներկայացնելով յուշագրեր հայկական պահանջներուն մասին եւ անոնցմէ դրական պատասխաններ առանալէ վերջ պարպած են զանոնք:

Նիւ Եորք Թայմզ Ապրիլ 22ին, Սբնտէյ Նիուզ Ապրիլ 21ին գրութիւններ հրատարակած են հայկական ցեղասպանութեան մասին, «զոր կարելի չէ ջնջել պատմութեան էջերէն»: Մանհաթընի (Նիւ Եորք)

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԿՕԼԻՄՆԵՐԸ՝ ԻՐԱԽԱՐԱՐ

Մինչ Ժիսքար կը յիշեցնէ թէ իր եւ Կօլիսաներու միջեւ հասարակաց աչխա – տանք մը կայ տարուած, Միթերան կը չարունակէ չեչտել իր եւ Կօլիսաներու համախոհութիւնը, անտեսելով թէ 16 տարի այդ Կօլիմպն էր որու դէմ պայքար կը տանէր: Իրականին մէջ ամէն ոք Կօլիմպի մասին կը խօսի այնպիսի տեսն մը երբ ոչ եւս է Կօլիմպը:

Ժիսքար տ'Էսթէն Ֆրանս–Էնթէռի «նախաճաչէն» եռք, մամուլի ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին պարզեց ապա – գայի իր ծրագիրները: Նախ և առաջ կ'ուզէ «բոլոր Ֆրանսացիներու» նախագահն ըլլալ եւ երաչխաւորել խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը: Կ'ուզէ նաեւ «Ֆրանսական իրականութեան նախագահն» ըլլալ եւ այդ նպատակով է որ քաղաքէ քաղաք պիտի պտըտի կրկին, նաեւ գիւղեր պիտի այցելէ: Այդ չրջապտոյտը պիտի սկսի Շարաթ, Փուաթիէ երթալով, ապա՝ Ամիէնն (համայնավար թաղապետութիւն), Հինգշաբթի պիտի խօսի Փարիզ, մեծ հանրաժողովի մը ընթացքին: Ամփոփելով իր դիրքը, Ժիսքար կ'ըսէ թէ կը մղձէ «ազատութեան, ընդլայնումի եւ փոփոխութեան թեկնածուն ըլլալ»:

× Փէ· Էս· Իւ·ն (Մ· Ռոքար) Փիէր Մարսիլհասի (նախագահութեան թեկնածու 1965ին), Ալէն Կրիվին, գրագէտ Ռոմէն Կարի, Ֆրէտ Զելլէր (Ազատ Որմնադիրներու Կրան տ'Օրիանի նախկին Մեծվարպետ) յայտարարած են թէ ի նպաստ Ֆ· Միթերանի պիտի քուէարկեն:

×

«Ռուսական Արժէքութղթեր Ունեցողներու Միութիւնը» զեկոյցով մը յայտարարած է թէ պէտք է ի նպաստ Ժիսքարի քուէարկել, որովհետեւ Ժիսքար վճռական յանձնառութիւնն առած է ռուսական փոխառութեանց թղթածրարը չփակել:

Ազատագրման կարգի մեծ դիւանապետը Հեթիէ տը Պուալնպէր կոչ մը հրա–

Ս· Պօղոս առաքեալ եկեղեցւոյ մէջ Ապրիլ 23էն 24 լուսցող դիչերը՝ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ հակում կատարուած է յատուկ յայտագրով — բանախօսութիւններ եւ եկեղեցական երգեցողութիւններ:

Երեւանի մէջ Ապրիլ 24ին չուրջ կէս միլիոն հոգի լռիկ չքերթով տողանցած է Մխիթեռնակաբերդի Նահատակաց Ցուչարձանին առջեւէն եւ բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրած մչտավառ բոցին չուրջ:

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը այս տարի առիթ ընծայած է աւելի լայն աստիճանի վրայ արծարծել Հայ Դատը՝ կարելի բոլոր միջոցներով: Հայ նոր սերունդը ի սիրտս աչխարհի տէր է կանգնած մեր ազգային – քաղաքական պահանջներուն եւ իրաւունքներուն:

Մանաւանդ դնահատանքի եւ չնորհաւորութեան արժանի են Լիբանանի հայ համալսարանականները, որոնք հայրենասիրական անվերապահ ոգիով եւ անձնուիրաբար լծուած են Հայ Դատի հետապնդման ազնիւ, այլ դժուարին աչխատանքին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

տարակած է ուր կը հրաւիրէ զէնքի իր ընկերները, որ ժխոքարի ի նպաստ քուէարկեն:

×

Շահեկան է նաեւ, նման առիթներով նկատել թէ ի՞նչ թերիներ կան Սահմատնադրութեան մէջ: Այսպէս որեւէ ճեւով չէ նախատեսուած թէ ի՞նչ պիտի պատահի եթէ ընտրապայքարի ընթացքին թեկնածուներէն մէկը մեռնի:

Տրուած ըլլալով սահմանադրական «պարապը», Սահմանադրական Խորհուրդին կը մնայ որոշում մը տալ:

Իրաւական դեռնի վրայ, ամէնէն ընդունելին կը նկատուի՝ մէկ թեկնածուով չարունակել ընտրութիւնը, բայց ի՞նչ հեղինակութիւն կրնայ վայելել նման պարագաներու մէջ ընտրուած նախագահ մը:

Երկրորդ պարագայ մը կարելի է նախատեսել, որոչ չափով աւելի տրամաբանական, այն է ողջ մնացողին հետ մրցի, ցանկին երրորդը, այսինքն ան որ երկու առաջիններուն յաջորդած է առաջին չրջանին:

Կարելի էր նաեւ նախատեսել, բայց հիմա ուչ է, որ ինչպէս երեսփոխանական ընտրութեանց առեն, իւրաքանչիւր թեկնածու ներկայանայ փոխանորդով մը: Կայ նաեւ վերջին լուծում մը, նկատել թէ թեկնածուներէն մէկուն մահով, ամէն բան այլափոխուած է եւ եղածը չընջել ու ծայրէն սկսիլ: Ինչպէս մէկ, այս վերջինը միակ պարկեչտ լուծումը կը նկատուի:

× Օռոռ Ուրբաթ առաւօտ Փիլիպիմեթրի հանրային կարծիքի մէկ քննութիւնը կը հրատարակէր, որ բոլորովին կը չրջէ նախորդ օրերու Սոֆրէս–Ֆիկառոյի եւ Իֆոփ – Ֆրանս–Սուար նախատեսութիւնները: Արդարեւ մինչ այս վերջինները 51 առ հարիւր կուտային Ժիսքարի եւ 49 առ հարիւր Միթերանի, այս անգամ Միթերանն է որ կը ստանայ 51 առ հարիւր, 49 ձգելով Ժիսքարի:

ՆԻՔՍԸՆ ԿԸ ՅԱՄԱՌԻ ՄՆԱԼ

—o—

Հաւանական է որ ոեւէ մէկը Նիքսընի տեղ, չատոնց պայուսակները հաւաքած ու կամաց մը ուսը քաչուած եւ փորձած էր ինքզինքը մոռցնել տալ: Բայց մարդը յամառ է եւ կը թուի թէ բացառիկ արժանատուութեան ալ տէր մէկը չէ:

Ընդդիմադիրներէն զատ, Նիքսընի կուսակիցներն ու բարեկամներն ալ կռնակ դարձուցած են, բայց մարդը կը մնայ:

Ներկայիս Ներկայացուցչական ժողովի (ամերիկեան երեսփոխանական ժողովը) դատական յանձնախումբը հեռատեսիլին առջեւ կը բանայ «Նիքսընի թղթածրարը»:

Ամէն մարդ հրաժարումի մասին կը խօսի, մանաւանդ Սպիտակ Տան խօսակցութեանց հատորին հրատարակութենէն եռք, բայց Նիքսընն ձայն չի հաներ: Լոյս տեսած հատորէն կը պարզուի թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը ի՛նչ հասարակ եւ դռեհիկ ոճ կը գործածէ եւ թէ ինչե՛ր կ'ըսուին եղեր Սպիտակ Տան մէջ:

Ամերիկեան երկու պահպանողական թերթեր՝ Շիքակօ Թրիպիւն եւ Օմահա Ուորլտ Հերըլտ, որոնք ցարդ Նիքսընն կը պաչտպանէին, իրենց կարգին կը հրաւիրեն նախագահը որ հրաժարի: Կը թուի սակայն թէ Նիքսընն այն մարդը չէ որ հասկնայ թէ երբ մէկը պարտուած է, պէտք է դիտնայ իր պարտութիւնը ընդունիլ, ի չահ մանաւանդ իր երկրին:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

«ՈՍԿԷ ԳՐԻՉ» ՄՐՑԱՆԱԿԸ

—o—

Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան սահմանած «Ոսկէ գրիչ» մրցանակը՝ 1972–1973ի լաւագոյն լրագրական յօդուածներու համար, չնորհուած է Մարգօ Ղուկասեանի եւ Վիկտոր Բալայեանի: Առաջինը «Գարուն» ամսագիրին մէջ լոյս ընծայած է անցեալ տարի «Եւ այդեղործը ասաց՝ հողը խռովել է մեղնից — երեք անսովոր նամակ» խորագրով յօդուածները: Երկրորդը՝ «Ճակատագիրը բախում է դուռը» հրապարակագրական յօդուածներու եւ ակնարկներու հաւաքածոն:

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը «անընդունելի» գտաւ որ Մ· Նահանգները իրենց մեկնումը մչակեն: «Բոլորովին անընդունելի է, որ ամերիկեան կառավարութիւնը մը–տադրէ մեկնումը մչակել ամերիկեան հողի վրայ, երբ անդին կը փորձէ արգիլել մեկնումը Թուրքիոյ մէջ», յայտարարեց վարչապետը: Անգարայի ամերիկեան դեսպանատունը լուրը հերքեց:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն, թէ Իրաքի հրեւանին ամբակոծած է Հապուր կամուրջի թրքական մաքսատունը: Իչխանութիւնները մաքսատունէն հեռացուցած են պաչտօնեաները, զինուորներն ու ոստիկանները:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Անտրու – Թոսփուլոս, անդրադառնալով եգիպտական ծովի քարիւղահանքերու հարցին, որուն մասին տարակարծութիւններ ծայր տուած են Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ, յայտարարեց, թէ եթէ պէտք ըլլայ Ցունաստան պիտի պաչտպանէ իր հողերը «վճռական կերպով»: Վարչապետը նկատել տուաւ թէ Ցունաստան միջազգային օրէնքներու հիման վրայ կը լուծէ իր արտաքին հարցերը՝ «խաղաղութեան եւ համագործակցութեան» չրջագիծի մէջ:

ՓԱՆԱՏԱՑԻ վարչապետը հրաժարեցաւ, իր կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով Խորհրդարանին մէջ:

ՓԱՆՆԻ մէջ բացուեցաւ չարժանկարի տարեկան միջազգային փառատօնը: Մրցումէ դուրս, առաջին առթիւ ներկայացուեցաւ Ֆելլինիի Ամարքորտը:

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԹՄԱՆ հարցը բաւական պառակտում առեղծած է Իտալիոյ մէջ, մանաւանդ կաթողիկէներու միջեւ: Ծանօթ է որ կիրակի հարցը հանրաքուէի կը դրուի: Պէտք է «ո՛չ» պատասխանել եթէ մէկը կողմնակից է ամուսնալուծման եւ «այո՛», եթէ կողմնակից չէ, տրուած ըլլալով որ հարցումն է «Կ'ուզէ՞ք որ Ջընջուի 1970 Դեկտեմբեր մէկի թիւ 898 օրէնքը, որ կը վերաբերի ամուսնութեան լուծման»:

ԻՍԼԱՆՏԱՑԻ դահլիճը հրաժարեցաւ եւ վարչապետը լուծեց Ազգային Ժողովը: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Ցունիս 30ին: Դահլիճին հրաժարումը կապ ունի անտեսական լուրջ տագնապին, գործադուլներուն եւ ամերիկեան նաւակայանի մը պահպանման հետ:

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

6 Մարտ 1974ին, Թուրք կառավարութիւնը փորձեց ջնջել տալ Հայասպանութեան ակնարկող պարբերութեան մը արձանագրութիւնը, ՄԱԿի տոմարներուն մէջ: Կարգ մը պետութիւններ երկիրորդեցին:

12 Ապրիլ 1974ին ծանօթացանք Միացեալ Նահանգներու Հայ Ազգային Մարմնի ղեկոյցին (անթուակիր) եւ անոր դիմաւոր պարունակութիւնը եղող 31 Յունուար 1974ի Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բացորոշ կերպով թերքաշէր մէկ պաշտօնական գրութեան (*):

Հայ մամուլը լայնօրէն անդրադարձաւ առաջին դէպքին, դիմաւորաբար արտայայտելով իր չատ արդարացի յուսախաբութիւնը, բողոքն ու բարկութիւնը:

Բայց եթէ հարցերը քննենք իրատես կերպով, անոնց մօտենալով միջազգային քաղաքականութեան տեսանկիւնէն, պէտք է ընդունինք, թէ դէպքերը յանդեցան իրենց տրամաբանական վախճանին: Քաղաքականութեան մէջ բարեկամութիւն եւ ճշմարտութիւն բառերը ունին ընթացիկէն տարբեր իմաստ: Պետութիւնները կը հետեւին միայն իրենց ազգային չահերուն: Երբ Թուրք կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ իր տեսակէտը յաջողցընելու, իսկ Հայութիւնը կը փայլի իր բացակայութեամբ, արդիւնքը չի կրնար տարբեր ըլլալ: Մեզմէ զատ ոեւէ մէկը պէտք չէ այլանայնք:

ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի տեղեկագրին մէջ թիւ 30 պարբերութեան արձանագրուած մնալը կրնայ ինքնին հիմնական կարեւորութիւն ներկայացնել: Անոր դոյութիւնը պիտի չլուծէ Հայ Դատը եւ ոչ ալ անոր ընդմէջ կ'անհետացնէ պատմական փաստերը:

Հարցի ամէնէն մտահոգիչ մասը մեր բացարձակ բացակայութիւնն է միջազգային քաղաքական բեմէն: Այնքան բացարձակ, որ հայութիւնը դէպքին տեղեկացաւ միայն անոր պատահելէն եաք, օտար մամուլի Հայազգի թղթակիցէ մը:

Մեր բացակայութիւնը նոյնքան բացարձակ է միջազգային յարաբերութեանց դեմէն վրայ: Օտար մամուլը երբեք չհանդրադարձաւ դէպքին: Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ պատմական խեզաթիւրումները հաստատող միւս պետութիւններու հանրային կարծիքը երբեք տեղեակ չեղաւ իրենց Պետութեանց բռնած դիրքէն:

Հայ Դատի Յանձնախումբը, որ պարբերաբար ղեկոյցներ կը հրատարակէր իր կատարած աշխատանքներուն մասին, լռութիւն պահեց: Հաւանաբար հարցին տարողութիւնը իր միջոցներէն վեր էր:

Ամէնէն արդար դատը, երբ լքուած է, դատապարտուած է կորսուելու: Իսկ Հայ Դատը, դատերուն արդարադոյնը, փաստօրէն լքուած է:

Անհրաժեշտ է, որ հիմնական կերպով վերամտածենք հարցին մասին մեր ներկայ ըմբռնումով:

Ուժի քաղաքականութեան այս դարուս, պէտք է ձերբազատինք մեր ղեկավարման մօտեցումէն: Դաղափարները կոչուած պետութիւններու արտայայտութիւնները,- մարդասիրութիւն, արդարութիւն, ազատութիւն, -կեղծաւորական ֆորմիւլներ են, որոնցմէ այլեւս պէտք չէ խաբուինք:

Արդարութիւնը չի չնորհուիր, այլ միայն կրնայ չահուիլ: Կը չահուի միայն ուժով: Ուժը, իր բոլոր երեսներով,- դիւանագիտական, քաղաքական, տնտեսական, քարոզչական, — միակ ազդակն է, որ կրնայ արդարութիւնը ապահովել:

Ներկայիս ի՞նչ յարաբերականութիւն կը ներկայացնեն մեր եւ թշնամիին ուժերը: Ոչ միայն պետականութենէ զուրկ ենք, այլեւ չենք իսկ կրնար մայր հայրենիքի մեր եղբայրները նկատի ունենալ մեր մղելիք պայքարին մէջ: Կրնանք միայն ապաւինիլ զաղթաշխարհի չուրջ մէկ միլիոն Հայութեան: Գրեթէ ոչինչ՝ ի դէմս 30–40 միլիոն հաչուող թշնամիի մը, օժտուած հսկայ առաւելութիւններով, – պետականութիւն, աշխարհագրական առաջնակարգ դիրք, բանական զօրաւոր բանակ եւայլն:

Բայց այս հսկան զերծ չէ խոցելի կէտերէ: Քրտական հարցը նոր ուժականութիւն ցոյց կուտայ: Կիպրոսի կռուանախճաձը որոշ խոչընդոտներ կ'առաջացնէ, թմրեցուցիչներու մշակումը հանրային կարծիքին առջեւ զինք կը նուաստացնէ: Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ իր տնտեսական դժուարութիւններն են:

Մեծ Եղեռնէն չուրջ 60 տարի եաք, հակառակ Հայերէն խլած անասհման հարստութեանց եւ բարգաւաճ հողերուն, Թուրք սոմսահ խուժանները արտասահման կը դիմեն իրենց ապրուստը հոգալու համար:

Իսկ մեր «փոքր ածուն», հակառակ եբեւոյթներուն, արհամարհելի ուժ մը չէ: Յրուած աշխարհի չորս ծագերուն, որոշ կեդրոնացումներով ամէնէն կենսունակ վայրերու մէջ, 1974ի Հայութիւնը կրնայ քարոզչական եւ որոշ չափով տնտեսական մեծ ազդեցութիւն գործել: Նոր Հայը չատոնց լքած է իր զաղթականի ցուպը եւ ամուր կերպով հաստատուած իր բնակած վայրերուն մէջ, իր միջավայրին եւ բարքերուն ընտելացած եւ բացարձակօրէն փաստած է իր հաւատարմութիւնը իր նոր հայրենիքին: Հայ Դատը հետապնդելով, երբեք կտակածի չենթարկեր իր հարազատութիւնը իր նոր եղբայրներուն հանդէպ:

Նոր Հայը իր նոր հայրենիքին մէջ կատարած է նուաճումներ, բոլոր մարզերէն ներս. եւ քիչ չէ թիւը նախանձելի դիրքերու հասած հայորդիներուն: Հայութիւնը ընդհանուր առմամբ բարգաւաճ վիճակ մը ունի: Միւս կողմէ իր ազգային զգացումները միչտ վառ պահած է եւ ամէնուրեք ունինք կազմակերպուած եւ կենսունակ զաղութներ:

Երբ նկատի առնենք այս բոլոր տուեալներու բազմապատկող տարրը, մենք այսօր կը ներկայացնենք ոչ արհամարհելի կարողական ուժ մը, որ եթէ լաւ օգտագործուի, տնտեսական եւ քարոզչական տեսակէտէն ունելի ազդու է, քան միաձոյլ 8–10 միլիոնոց զանգուած մը:

(Հրեաները այս ուժը գործածելով յաջողեցան Միացեալ Նահանգները իրենց կառքին լծել):

Որպէսզի այս ուժը արդիւնաւոր գտնայ, անհրաժեշտ է ունենալ անթերի կազմակերպութիւն մը, օժտուած համապատասխան միջոցներով: Երբ մեր թերի նախկին պետական մեքենան լարած մեզի դէմ կը պայքարի, կարելի չէ ամաքէօրիզմով պատասխանել: Պէտք ունինք որակաւոր, ձեռհաս եւ արհեստավարժ մասնագէտներու, – պատմաբան, քաղաքագէտ, ընկերաբան, իրաւաբան, տնտեսագէտ եւալն, – որոնք հարցը բոլոր տեսանկիւններէն լրիւ ուսումնասիրելէ եաք, կը կազմեն ընդհանուր ծրագիր մը, որ յետ վաւերացումի, կը գործադրուի հանդուրժաններով:

Այս մասնագէտները պէտք է վճարուին իրենց ասպարէզի լրիւ սակով, որպէսզի ի վիճակի ըլլանք իրենցմէ պահանջել բարձրորակ աշխատանք եւ համապատասխան արդիւնք:

Անշուշտ այս բոլորը կը կարօտին նիւթական լայն միջոցներու: Բայց համոզուած ենք, որ այդ անկարելի չէ. Նիւթապէս բախտաւորուած ո՞ր Հայը պիտի չուզէ իր մասնակցութիւնը բերել այս նուիրական գործին, երբ ան համոզուի տարուելիք աշխատանքի լրջութեան: Այս մասնակցութիւնը միայն նիւթական պէտք չէ ըլլայ, այլեւ գործօն: Լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլար հիմնել ընկերակցութիւն մը, օրինակ՝ ուրոյն գոյավիճակով օժտուած Հայ Դատի Ընկերակցութիւն, որուն նպատակը պիտի ըլլայ ծառայել Հայ Դատին: Ան մասնաճիւղեր կ'ունենայ հայաչատ գաղութներու մէջ: Կրնան մասնակցիլ անխտիր բոլոր Հայերը, ինչպէս նաեւ օտար բարեկամներ: Մասնաւոր ճիգ պէտք է տարուի, որ բոլոր դիրքի տէր, բացառիկ կարողութիւն ունեցող կամ իրենց մասնագիտութեան մէջ յաջողած Հայերը անպայման մաս կազմեն ընկերակցութեան: Իրենց բերած նիւթական օժանդակութենէն աւելի կարեւոր են իրենց հեղինակութիւնը, համոզիչութիւնն ու փորձառութիւնը: Տարեկան անդամավճարը պէտք է ըլլայ չօչափելի — ոչ նուազ քան 500 տոլար:

Ընկերակցութիւնը կ'ունենայ իր վարչութիւնը, որ խորհրդակցաբար Հայ Դատի Յանձնախումբին հետ կը նչանակէ մնայուն Հայ Դատի Գրասենեակ մը, կազմուած որակաւոր մասնագէտներէ: Դժուար պիտի չըլլայ ներգաչնակել այս երեքին յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ համադրել գործունէութիւնը այն բոլոր միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք իրենց ուժերը կը տրամադրեն նոյն նպատակին:

Առաջարկուած ծրագիրը մեր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ կը գտնուի: Եթէ լուրջ կերպով ձեռնարկուի անոր գործադրութեան, կարելի պիտի ըլլայ քանի մը հարիւր անդամ համախմբել եւ Հայ Դատին նոր սլացք տալ:

Ժ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
«Ազդակ Շաբաթօրեակ»

(*) «Յառաջ».— պիտի անդրադառնանք առանձին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊՏՂԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ապրիլ 26ին գումարուած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը: Օրակարգի հարցն է եղած «Խաղողագործութեան ու պտղաբուծութեան յետագայ զարգացման եւ ինտեսիվացման ապագրկումի Հանրապետութեան կուսակցական կազմակերպութիւնների խնդիրները»: Զեկուցաբերը՝ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Վ. Զալումեան մանրամասն դիմելով ներկայացուցած է այն հիմնական թերիները, որոնք դոյութիւն ունին խաղողագործութեան եւ պտղաբուծութեան մարզերէն ներս:

Ստորեւ կը ներկայացնենք զեկուցաբերին հիմնական մտածումները:

— 1971 – 1973 թուականներին Հանրապետութեան կալանտեսութիւնները եւ սովխոզները նախատեսուած 520·000 տոննայի դիմաց արտադրեցին 373·000 տոննա խաղող, 182·000 տոննայի փոխարէն՝ 155·000 տոննա պտուղ: Դրա հետեւանքով սահմանուած մթերման առաջադրանքը խաղողի գծով թերակատարուեց թիւը: Տարեկան անդամավճարը պէտք է ըլլայ չօչափելի — ոչ նուազ քան 500 տոլար:

Ընկերակցութիւնը կ'ունենայ իր վարչութիւնը, որ խորհրդակցաբար Հայ Դատի Յանձնախումբին հետ կը նչանակէ մնայուն Հայ Դատի Գրասենեակ մը, կազմուած որակաւոր մասնագէտներէ: Դժուար պիտի չըլլայ ներգաչնակել այս երեքին յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ համադրել գործունէութիւնը այն բոլոր միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք իրենց ուժերը կը տրամադրեն նոյն նպատակին:

Առաջարկուած ծրագիրը մեր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ կը գտնուի: Եթէ լուրջ կերպով ձեռնարկուի անոր գործադրութեան, կարելի պիտի ըլլայ քանի մը հարիւր անդամ համախմբել եւ Հայ Դատին նոր սլացք տալ:

Ժ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
«Ազդակ Շաբաթօրեակ»

(*) «Յառաջ».— պիտի անդրադառնանք առանձին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Այդ մասին չատ չնորհակալ ենք, մխայն թէ բոլոր այդ գործողութիւնները առ նուազն երկու չաբաթ կը տեւեն:

— Կը ջանանք աւելի չուտով լմնցնել: Եւ իսկոյն թուղթ մը առնելով՝ խնդրագիր մը խմբագրեց՝ զոր ստորագրեցի եւ իրեն յանձնեցի:

— Մինչեւ պաշտօնապէս ընդունուիլս արդեօք չե՞մ կրնար զալ այստեղ ճաչել, հարցուցի:

Պ. Փիք վայրկեան մը ճակատը չփեց:

— Կանոնի հակառակ է այդ, ըսաւ, բայց ինչ որ է, ձեզի համար բացառութիւն մը կ'ընենք...:

Ցետոյ զարակի մը մէջէն երեսուն հատ տոմսակ հանեց եւ ինձի երկարեց ըսելով.

— Ամսուսիկ երկու չաբաթուան համար օրական երկու ճաչի տոմսակ:

Սովորութիւն էր որ Երիտասարդ Քրիստոնէից հաստատութեան մէջ ճաչողները կանխիկ վճարումով որոշեալ չափով տոմսակներ կ'առնէին տնօրէնէն ու ճաչարանին մէջ ամէն մէկ ճաչի համար տոմսակ մը կուտային ծառային: Արդ, պարոն Փիքի ինձ տուած երեսուն տոմսակներուն համար հարկ էր 27 ֆրանք վճարել, գումար մը որ կը պակսէր քովս:

— Պարոն, ըսի, կը խնդրեմ թող մնան առ այժմ այդ տոմսակները, որովհետեւ այսօր ի վիճակի չեմ անոնց փոխարժէքը վճարելու:

— Հոգ չէ, հոգ չէ, դոչեց մարդը, ես ձեր տեղը կը վճարեմ եւ յետոյ դուք ինծի կը հատուցանէք:

— Շատ չնորհակալ եմ:

Այսպէս ուրեմն՝ Դաւիթ մարզարէին գինուորները եւ Աննիա ու իր կինը տասնըհինգ օրուան կերակուրս ապահովեցին:

Շաբաթ մը եաքը արդէն իսկ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան անդամ ընտրուած էի չնորհիւ Պ. Փիքի, որ կ'ըսէր թէ իմ Աստուածաչնչական ծանօթութիւններուս մասին խանդավառու – թեամբ խօսած էր Վարչական ժողովին:

Ալ անկէ եաքը, ամէն Երեքշաբթի գիշերը, սկսայ նորանոր ապացոյցներ տալ իմ կրօնական հմտութեանս վրայ, այն աստիճան որ վարչական ժողովի անդամները հետաքրքրուեցան ինձմով եւ ուզեցին հետս ծանօթանալ: Ընկերութեան միւս անդամները տեսակ մը ակնածանք կը զգային ինծի հանդէպ եւ չատ անգամ կը խնդրէին որ Երեքշաբթի դիշերները օգնութեան հասնիմ իրենց:

Երբ 30 տոմսակները աւարտեցան, ուրիշ 30 տոմսակ եւս տուաւ Պ. Փիք, միչտ ապառիկ ըլլալու պայմանաւ: Ցետոյ կըրկնեն երեսուն տոմսակ եւ այսպէս չարունակուեցաւ երկու ամիսէն աւելի:

Օր մը, վերջապէս պարոն Փիք պարտ համարեցաւ զիս զրասենեակը հրաւիրել:

— Պարոն, ըսաւ ձեր պարտքը հարիւր ֆրանքի հասաւ, մենք սովորութիւն չունինք ապառիկ տոմսակ տալու եւ ձեզի համար բացառութիւն մըն էր ասիկա:

— Գիտեմ, պատասխանեցի եւ ասոր համար չնորհակալ եմ:

— Ե՞րբ կը յուսաք հատուցանել ձեր պարտքը:

— Առաջին առթիւ:

— Այսի՞նքն...:

— Պ. Փիք, դիտէք որ ես փախստական մըն եմ, ստացուածքներս ու եկամուտ – ներս Ապտիւլ Համիտը գրաւած է, այս պարագաներուն ներքեւ չատ դժուար է ինձ որոշապէս ըսել թէ ե՞րբ ի վիճակի պիտի ըլլամ վճարելու...: Եթէ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական մեծ փոփոխութիւն մը յառաջ գայ, վաստահ եղէք որ...

— Հասկցայ, հասկցայ, ընդմիջեց տնօրէնը, կ'երեւայ որ Արեւելեան Խնդրին լուծման հետ կապուած է ամէն բան:

Ցետոյ, պահ մը խորհելէ եաքը, չարունակեց.

— Ձեր պարապան ներկայացուցչի արդէն վարչական խորհուրդին որուն անդամները մեծ համարում ունին ձեր վրայ եւ ըսին որ եթէ երբեք մեր հաստատութեան ձեր ունեցած պարտքը չէք կրնար վճարել, կրնանք զայն չպահանջել ձենէ, իսկ զալով ապագային՝ կարելի է ուրիշ կարգադրութիւն մը ընել:

— Ի՞նչ կարգադրութիւն, հարցուցի հետաքրքրուած:

— Կարգադրութիւն մը որով ասկէ եաքը ճաչի ծախքերէն ազատ ըլլաք:

— Ի՞նչպէս կարելի է այդ:

— Հիմա բացատրեմ: Նախ կարծեմ թէ ալքոլի համոզուած հակառակորդ մըն էք:

— Տարակոյս չկայ:

— Թերեւս բնաւ չէք գործածեր:

— Ճաչի վրայ քիչ մը դինի միայն... Գիտէ՞ք, Պօղոս Առաքեալ այդ բանը կը պատուիրէ իր Տիմոթէոս աշակերտին:

— Պօղոսի այդ թուղթը թերեւս անվաւեր է, պատասխանեց պարոն Փիք, բայց խնդիրը այդ չէ, կրնա՞ք ճաչի վրայ դինիէն հրաժարիլ:

— Ինչո՞ւ չէ, եթէ հարկ ըլլայ...

(100 – Շար)

118·000 տոննայով, իսկ պտղինը՝ 26·000 տոննայով:

Խաղողի եւ պտղի արտադրութեան ներկայ մակարդակը, այդեզործութեան վարման, աշխատանքների կազմակերպ – ման ձեւերն ու մեթոտները չեն համապատասխանում այսօրուայ, առաւել եւս վաղուայ պահանջներին:

Այդեզործութեան մէջ նկատուող թե – րութիւնները առաւել անհանդուրժելի են այն առումով, որ դրանք սերտօրէն շաղկապուած են հողի ու ջրի ոչ ռացիոնալ, անարդիւնաւէտ օգտագործման հետ, որը յատկապէս մեր պայմաններում անհանդուրժելի է:

Հանրապետութիւնում, մասնաւորապէս Արարատեան դաշտում, խաղողի եւ պըտղատու այդիների հիմնադրումը հիմնականում պէտք է կատարուի դաշտային կուլտուրաների մշակութեան համար ոչ պիտանի հողերի վրայ: Այգեհանկումը պէտք է կատարուի ժամանակակից եղանակներով եւ նիւթական ազբիւր ծառայելուց բացի, նպաստի բնակավայրերի, տուեալ շրջապատի՝ բնական եւ գեղագիտական պահանջների բաւարարմանը:

Գիւղատնտեսութեան, սննդարդիւնաբերութեան մինիստրութիւնների, շրջանային կուսակցական, սովետական օրգանների, կոլտնտեսութիւնների ու սովխոզների անդրաւարար աշխատանքի պատճառով վերջին տարիներին Հանրապետութեան խաղողի եւ պտղատու այգիների մակերեսը չի աճել, այլ նուազել է 60 հազար հեկտարով, իսկ պտղինը՝ 26·000 տոննայով:

Խաղողի եւ պտղի արտադրութեան ներկայ մակարդակը, այդեզործութեան վարման, աշխատանքների կազմակերպ – ման ձեւերն ու մեթոտները չեն համապատասխանում այսօրուայ, առաւել եւս վաղուայ պահանջներին:

Այդեզործութեան մէջ նկատուող թե – րութիւնները առաւել անհանդուրժելի են այն առումով, որ դրանք սերտօրէն շաղկապուած են հողի ու ջրի ոչ ռացիոնալ, անարդիւնաւէտ օգտագործման հետ, որը յատկապէս մեր պայմաններում անհանդուրժելի է:

Հանրապետութիւնում, մասնաւորապէս Արարատեան դաշտում, խաղողի եւ պըտղատու այգ

կը խնդրուի ծանուցանել.—

ՄԻՆԱՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Մայիս 2ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մայիս 14, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1974 - 1975

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները սկսած են: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, իրենց գաւակները արձանագրել փափաքող – ները այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 15:

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troon — 92310 Sèvres
Tél. 027-18-28

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը, իր վաստակաւոր ընկերուհի՝ Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի գոյացուցած հանգանակութիւնը կը յատկացնէ.— 500 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանի Փոնտին եւ 100 ֆ. իր սիրած «Ծառայ»ին (առանձ «Ծառայ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիին.— Հ. Ը. Դ. Անի կոմիտէն յայտնել կը յայտնէ ընկ. Յովհ. Ուզունեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ԿԸ ԳՆԵՄ

Հայկական հին դրամներ, անթիէ, մինչեւ դարու եւ շրջակայ երկիրներու, նաեւ դիրքեր հայկական դրամներու մասին:

Գրել՝

ԺՈՐԺ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
LE BELVEDERE
38200 VIENNE
Tél. 85-27-11

Հ. Ը. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Ը. Դ. «Արշալոյս» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 11) երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԻՍԻ.— Հ. Ը. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ծերունի այր ու կնոջ մը համար կ'ուզուի հայ կին մը, որ իրենց օգնէ: Բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած եւ գոհացուցիչ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել ժամը 14էն 21՝
642-60-52

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ
Կիրակի Մայիս 19, կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին
Նուիրուած
ՄԱՅԻՍ 28-Ի
Կը նախագահէ՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Այս բացառիկ ոճնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ (գրագէտ-բանաստեղծ)
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէնի խաղաքաղաքի եւ ընդհ. խորհրդատու)
Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կով կասեան ժողովրդական պարերով՝
ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)
Հայկական տոհմիկ երգերով՝
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
Փարիզէն

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, ՌԻԻ ՊԼԷՕ, ՄԵԹՐՕ ՔԱՏԷ

Projection - Conférence

Sur l'art arménien antique, médiéval, avec des vues d'époque d'Ourardou (Van) de la période médiévale chrétienne.

Էջմիածին — Աղթամար — Անի — Ս. Թադէ — Արարատ — Մատենադարան

Հին մանրանկարչութիւն

Շորեքշաբթի, Մայիս 15, ժամը 20·30ին

Յուցադրութիւնը երկու ժամ կը տեւէ — Երգեցողութեան բաժին

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16·30ին Սալոն Սփլանտիտ, Պուլվար տ'Ալքէն

Նախաձեռնութեամբ
Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Երիտասարդաց Յանձնախումբի,
Հովանաւորութեամբ կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ ԹԻՐԱՑՐ ՇԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Թաղմիկ Աբրահամեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսի վերջաւորութեան, նոյն տեղը՝ ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ: Ճաշադին 30 Ֆր.: Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան՝ 66-17-46, Բաբայեան 66-01-21, Հրաչեան 93-32-18

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Լիոնի, Տէսինի եւ Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղերուն, Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 19ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի.—
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՒԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին:
Հայկական պիւֆէ:

Pour :
VENDRE
ACHETER
LOUER
GERER

Immeubles — Appartements — Villas — Locaux

J. TORANIAN
Conseil immobilier
Administrateur de Biens
FNAIM

ETUDE RIVE-GAUCHE
122, Bd Raspail
PARIS (6e)
Tél. : 548-67-61 — 222-70-63
544-19-46 — 544-11-25

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
Սեւրանի Նոր Սերունդի խումբին կողմէ, իր կազմութեան առթիւ
Կիրակի, Մայիս 12, ժամը 16էն 24
Salle des Fêtes de Sevran
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Եւրոպական եւ հայկական պարերով — Հաճելի մթնոլորտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Մայիս 12, Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9·30ին Քափիթոլ սինեմային մէջ, Լա Քանըպիէր
Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի Գ. ՀԱՑՐԵԱՆ, Հայաստանի Սինեմայի նախարար
Նաեւ՝ Տովլաթեան եւ Աբրահամեան, բեմադիր եւ դերասան
Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի
«ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ»
Եւ Հայաստանեան «աքթիւալիթէ» մը — Մուտքերու մասնակցութիւն 10 Ֆր.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՕՐԼԻ – ՀԻԼԹՐՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Գեղարուեստական բաժին
SEDA AZNAVOUR
Արմէնիքեան Սրճարան
Նուագախումբի մասնակցութեամբ Շաբաթ, Մայիս 11, ժամը 21էն 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1974

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —
ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
Մեր յաջորդ ճամբորդութիւնը.—
ՅՈՒՆԻՍ 15էն 29
(կարելի է երկարաձգել)

«Ծառուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)
ՕԳՈՍՏՈՍ 2էն 19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4էն 21

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée
Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդաճատով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
12
DIMANCHE
12 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·011

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.011

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԻՆ

—o—

Ապրիլեան նահատակներու համազգային ոգեկոչումը սփիւռքի եւ հայրենիքի մէջ՝ տարուէ տարի աւելի չեչտուած կերպով, պերճախօս փաստ մըն է, որ կը չարունակուի Յիսնամեակի ոգին։

Դահիճը հանդիստ քնացած էր յիսուն տարի, առանց խղճահարութեան։ Ցեղասպանութեան հաշիւը պահանջող չէր եղած իրմէ։ Նիւթապաշտ աշխարհը մոռացութեան էր տուած հայ բազմաչարչար ազգի մէկուկէս միլիոն նահատակներու թափած արիւնը։

Ուրացուած էր Սեւրը խղճի ամենայն հանգարտութեամբ։

Լօզանի մէջ քարիւղը — սեւ ոսկին — աւելի ծանր էր կշռած նժարին վրայ քան Հայուն կարմիր արիւնը։

Մե՛ծ դաշնակիցները քրիստոնէակա՞ն ներողամտութեամբ սեղմած էին արիւնոտ ձեռքերը երէկի թշնամիին, զոր բազմեցուցեր էին յաղթականի բազկաթոռին վրայ։

Ձմրան բացուած էր այլեւս, չնորհիւ անմբռնելի եւ աններելի ուրացումներու։

Ձարպիկ լարախաղացը՝ մաքրագործուած իր անքաւելի մեղքերէն՝ աստի – ճանարար դիրք եւ աթոռ դրաւեց քաղաքակիրթ աշխարհի պաշտօնական հիմնարկութեանց մէջ։

Ա՛լ ո՞վ կը խօսէր հայկական ջարդերուն մասին։

Սեւրը ստորագրող պետութիւնները խուլ ականջ կը ձեւանային Հայկական Դատ հետապնդողներու յաճախակի դիմումներուն։ Աւելի կարեւոր ու ստիպողական հոգեր ունէին անոնք։ «Արդարութիւն», «իրաւունք» ժամանակավրէպ բառեր էին։

Թուրքիա չահաւէտ չուկայ մըն էր։ Ի՞նչ կը ներկայացնէին Հայերը՝ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի՝ անտէր ու անպաշտպան։

Համր էր փոքրիկ հայրենիքը, ամփոփուած իր պատեհանին մէջ։ Ձայն չունէր միջազգային արիսպագոսներու մէջ։ Իսկ իր անունով խօսելու իրաւունք ունեցողը ի լուր աշխարհի բարձրաձայն կը պոռար, որ Հայաստան ո՛չ մէկ հոգային պահանջ ունի Թուրքիայէն...։

Ա՛լ ինչո՞ւ մտահոգուիլ։

Քաջալերուած բոլորէն, մանաւանդ վայելելով աշխարհի երկու հակամարտ մեծ ուժերու անվերապահ աջակցութիւնը, Թուրք հանրապետակա՞ն կառավարութիւնը օր ըստ օրէ անպատիժ սեղմեց օղակները իր տիրապետութեան ենթակայ մեր մնացորդացի վիճին շուրջ։

Ուրացաւ, բռնաբարեց փոքրամասնութեանց կրօնական, կրթական, մշակութային տարրական իրաւունքները, զրկեց իր ազատ կամքով ճանչցած էր Լօզանի մէջ։

Ա՛լ ի՞նչ հոգային պահանջ։ Սեւրի դաշնագիրը։ Ուխլըընեան սահմաններ։

Եւ սակայն եկաւ 1965 թուականը։ Ցեղասպանութեան մեծ եղեռնին։

Ու մինչ կը կարծուէր որ մոռացութեան դուռն էին նետուած մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները, հրաշք մը տեղի ունեցաւ տարտսփիւռ Հայութեան հոգիներուն մէջ։ Կէս դարը փոխանակ ընդմիշտ ընկղմելու 1915ի Մեծ Սպանդին յիշատակը, ընդհակառակն առիթ ընծայեց վերարծարծելու Հայկական Դատը, որուն համար զոհուած էին մեր անմեղ հայրերը, մայրերը, եղբայրները, քոյրերն ու զաւակները։

Մոռցած մեր ներքին փցուն վէճերը, մեր ազգային պահանջներու մխակամ հետապնդումը դարձուցինք դերադոյն նպատակ։

Նոր սերունդը տէր ու պաշտպան կանգնեցաւ Հայ Դատին։

Հայրենիքն ալ արձագանգ տուաւ իր Միջեռնակաբերդով եւ հարիւր հազար երիտասարդներու միահամուռ կանչով։

Ցիսնամեակը դարձակէտ մը կազմեց մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։

Ցիսնամեակի ոգին վառ ու կենդանի պէտք է մնայ, իբրեւ գրաւական արդարութեան վերջնական յաղթանակին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

— Որսի՞ կ'երթաք։

= Ո՛չ, որսի կ'երթամ։

— Ա՜հ, լաւ, կը կարծէի որ որսի կ'երթայիք։

Ֆէզանի այս ծաղրանկարը, լոյս տեսած Շարաթ օր, լաւագոյնս կ'ամփոփէ մէկուկէս ժամէն քանի մը վայրկեան աւելի տեւող հանդիպումը, զոր ունեցան Ժիսքար եւ Միթերան, Ուրբաթ իրիկուն։

Քանի միլիոն հեռադիտողներ, հեւ ի հեւ կը սպասէին այս հանդիպումին։ Մամուլ, ձայնասփիւռ թէ հեռատեսիլ կրկնակի յայտարարութիւններով արդէն իսկ պայմանաւորած էին ունկնդիրները։ Պէտք էր տեսնել ու լսել երկու «մրցորդները»։ Պարզ էր թէ Ուրբաթէն ետք, ժողովուրդը պիտի բաժնուէր երկու մասի, անոնք որ «տեսած են» ու անոնք որ «չեն տեսած»։

Շատ բան կը սպասուէր ու լեռը մուկ մը ծնաւ։ Տեւական կերպով երկու թեկնածուները կը խուսափին խօսելէ երկու նիւթի մասին, եւ տեւական կերպով մէկը կը փորձէ միւսը խօսեցնել ա՛յդ նիւթին մասին։

Այսպէս Միթերան չի կրնար չզգալ որ ի վերջոյ կը ձանձրացնէ երբ կը յամառի Ժիսքարը խօսեցնել տալ անցեալի մասին։ Այլեւս ամէն մարդ գիտէ թէ ի՛նչ ըրած է եւ ի՛նչ չէ ըրած Ժիսքար, քանի որ ամէն ոք կրած է այդ քաղաքականութեան հետեւանքները։ Եւ յետոյ ինչ որ ըրած է կը վերաբերի միայն ու միայն տնտեսական քաղաքականութեան։ Եւ մանաւանդ, նիւթ մըն է որ այլեւս ոչ ոք կը հետաքրքրէ։ Կարեւորը՝ վաղն է։ Ու երբ նիւթը հոս կը հասնի, այս անգամ Միթերանն է որ կը խուսափի եւ յետակ կերպով չի պատասխաներ երբ գործին չի դար։

Այսպէս երբ Ժիսքար հիմնուելով հասարակաց Ծրագրին վրայ, հարց կուտայ թէ ո՞վ պիտի նպաստաւորուի երբ սկիզբէն իսկ ազգայնացումները գործադրուին, Միթերան, ի վերջոյ կը խօսի քանի տարուան հաւասարման մը վրայ, առանց ճըշդելու տուեալներու։ Չի պատասխաներ 2–3 անգամ կրկնուող այն հարցումին թէ ինչո՞ւ կ'ուզէ Ֆրանքը վերարժեւորել։ Եւ մանաւանդ բնաւ չըսաւ թէ որո՞նք են այն եօթը նախարարութիւնները, որոնք հա՛մայնավարներուն պիտի յանձնուին։ Կ'ընդունի թէ պիտի լուծէ Ազգ· Ժողովը եթէ իր նշանակած կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնայ (ինչ որ հաւանական է քանի որ Ազգ· Ժողովի մեծամասնութիւնը ձախ չէ, այլ՝ Իւ· էՏ· էս·, Անկախ Հանրապետական եւ Կեդրոն–Դեմոկրատ), ինչ որ կը նշանակէ երեսփոխանական նոր ընտրութիւն, ինչ որ կը նշանակէ որ առնուազն մինչեւ Օգոստոս Ֆրանսա չի կրնար կառավարուիլ, Օգոստոսէն ետք ալ ամէն ինչ անորոշ է, քանի որ յայտնի չէ թէ ի՞նչ նոր մեծամասնութիւն կուգայ Ազգ· Ժողով։

Յատկանշական է նաեւ որ ոչ մէկը քաջութիւնն ունի ըսելու թէ ապագան լուսաւոր չէ, ինչ որ աւելի պարկեշտ կ'ըլլար, առնուազն։ Միթերան հրաշալի խոստումներ կ'ընէ եւ այն տպաւորութիւնը կ'ուզէ թողուլ թէ ինք քաղքենիութեան չի պատկանիր եւ աշխատաւորներու բանբերն է։ Ու մէկ օրէն միւսը բանուոր, ուսանող, երիտասարդ, տարեց, բոլորն ալ իրենց կեանքին բարւոք լուծումը պիտի գտնեն Մայիս 20ին երբ ինք իշխանութեան գլուխ գայ։ Միւսը՝ Ժիսքար, կ'ուզէ համոզել, եւ այդ է իր տկար կէտը, թէ մէկ օրէն միւսը պիտի կարենայ ընել ինչ որ չէ ըրեր տասը տարիէ ի վեր։ Այս իսկ պատճառով, զրոյցը չբերաւ ինչ որ պէտք է բերէր, մոքերու, ծրագիրներու, դաղափարներու բախում մը, կենդանի վիճաբանութիւն մը, լաւատակ նիւթերու շուրջ, յստակ խօսքերով։

Ի՞նչ ըսին, ի վերջոյ։ Ոչ մէկ նորութիւն։

Ժիսքարի թէզը այն է, որ իր ընտրութիւնով, Ֆրանսա Մայիս 20–27ի շաբաթը կառավարութիւն մը կ'ունենայ, ընդլայնուած մեծամասնութեամբ մը եւ ինք փոփոխութիւնը կը բերէ առանց վտանգի։

Միթերան չի հաւատար որ նոյն մարդը փոփոխութիւն բերէ։ Փոփոխութիւնը՝ ինք է։ Տը Կօլն ալ համայնավար նախարար ունեցած է (չի յիշեր Ռամատիէն) կը յիշէ Զախի պարագլուխը, ու նոյնիսկ — ինչ որ առնուազն անտեղի էր — որ կօլի մէկ ցաւակցական նամակը կը կարդայ, ուղղուած Թորէզի տղուն, Մօրիս Թորէզի մահուան առթիւ, ու անգամ մըն ալ կը կրկնէ թէ Ապրիլ 69ին, Ժիսքարն էր որ տը Կօլը «տուն» ղրկեց։ Ասիկա, անշուշտ, դեռ 8–10 օր պիտի կրկնուի, քանի մը ձայն քաղելու համար Շապանիստներէն, որոնք ոխ մը պահած են Ժիսքարի հանդէպ։

Ամէն պարագայի մէջ, եղրակացութիւնը պարզ է, մէկուն Աքիլլէսի կրունկը անցեալն է (Ժիսքար), միւսինը՝ (Միթերան) ապագան։

Խօսքին վերջաւորութեան մէջ, Ժիսքար կրկնեց իր ընդդիմախօսին «անցեալի մարդ էք, չէք ուզեր ապագան տեսնել, ինչ որ կ'ոգեկոչէք 1969 է, 1962, 1945։ Ինչ կը վերաբերի ինծի, կը մաղթեմ որ Ֆրանսա իրեն համար եւ Ֆրանսացիներուն համար վտանգ մը չսպասնէ, որ կրնայ մահացու ըլլալ, տակնուվրայ ընելով մեր քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքը։ ... Եթէ դիս ընտրէք, ինչ որ պիտի փորձեմ ընել, ինչ որ միւսին պիտի ընենք, աւելի լաւ պիտի ըլլայ քան առաջ»։

Միթերան կ'եզրակացնէ, իր կարգին.— «Ներկան ենք, դուք եւ ես, բայց ապագան... երկուքս մէկ, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով, կարելի է Ֆրանսայի համար աշխատիլ, առանց Հանրապետութեան մը դաւաճանելու։ Ես ահա, որ իմ առաքելութիւնս, իմ դերս, դուցէ, դուք պիտի որոշէք, այն է որ վաղը բոլոր Ֆրանսացիներու նախագահն ըլլամ»։

«Վիճակ» քաշուած էր որոշելու համար թէ ո՞վ պիտի սկսի եւ ո՞վ վերջանայ։ Բացումը կատարեց՝ Ժիսքար, փակեց՝ Միթերան։

Անմիջապէս յետոյ, Եւրոպա Մէկ – Ֆրանս–Սուար – Իֆոփ, հանրային կարծիքի քննութիւն մը կատարած էին, ուրկէ կը պարզուէր թէ այս «դէմ–դիմաց»էն ետք, ընտրողներու 90 առ հարիւրը միտքը չէր փոխած, 10 առ հարիւրը՝ փոխած։

Թէ Միթերան աւելի «մարդկային, պարկեշտ ու ճարպիկ» նկատուած էր, իսկ Ժիսքար աւելի «փայլուն, համակրելի, համոզիչ, չահեկան, անկեղծ»։

Գալով մեր տպաւորութեան, ըսենք որ «մրցումը» գրեթէ հաւասար արդիւնք տուաւ։ Ժիսքար ծանօթ է, ինքնավստահ, նաեւ ինքնագոհ, չոր բայց ճշգրիտ, փայլուն, կը տիրէ դիւրութեամբ։

Միթերան շատ ճախող խօսելակերպ մը ունի Զախի պարագլուխի մը համար, որմէ աւելի կ'ակնկալուի վճռական, ազդու ոճ մը, քան այդ տկարակամ քննարերութիւնը, որ սահմանուած է հաւանաբար «սրտերու» խօսելու աւելի քան «մտքերու», բայց եւ այնպէս չի վայելեր մէկու մը, որ Ժօրէսի մը ժառանգորդը կ'ուզէ ըլլալ։

×

Այս հանդիպումին առթիւ, շատ յիշուեցաւ ուրիշ մը՝ Նիքսըն–Քենըտի, 1960ին, որ ըստ ոմանց վճռական դեր խաղացած է Քենըտիի ընտրութեան մէջ։ Կ'ըսուի թէ հեռատեսիլի այդ հանդիպումէն առաջ, Նիքսընի ընտրութիւնը ապահով էր, եւ յանկարծ փոխուած է։

×

Շապան–Տէլմաս, որ յոյսը չէ կտրած, յայտարարած է թէ «տրամադրելի» է միշտ (երրորդ չքլանի մը կը սպասէ...)։ Եւ յայտնած. «Երբ կ'ըսեմ հարկ է համբան կտրել ձախի թեկնածուին, կը նշանակէ՝ քուէարկեցէք միւսին համար»։

Շապան չուզեր անունը տալ Ժիսքարի բայց ուզէ չուզէ եւ որքան ալ լեղի ըլլայ պեղահաւը, պէտք է կլլէ։

Քանի մը տողով

ԱՆԱՏՈԼ ԿԱՐՊՈՎ ապահովեց իր յաղթանակը Բ· Սպասկիի վրայ, ճատրակի աշխարհի ախոյենութեան կիսա–եզրափակիչ մրցաշարքին մէջ։ Այժմ պիտի մրցի Վիկտոր Կորչնոյի դէմ։ Այս վերջինը, իր կարգին, յաղթած էր Տիգրան Պետրոսեանի։

ԱԼԵՍԱՆՏՐԻԱՑԻ (Իտալիա) բանակի երեք բանտարկեալները, որոնք պատանդներ բռնելով կը պահանջէին իշխանութիւններէն ձգել որ փախուստ տան, բոպաննուեցան։ Ոստիկանական ուժերը յարձակեցան եւ բուռն հրացանաձգութենէ ետք տէր դարձան կացութեան։ Վեց հոգի սպաննուեցան — երեք ըմբոստներ եւ երեք պատանդներ — եւ 14 հոգի վիրաւորուեցան, շատեր ծանրօրէն։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ զօրաւոր շարժ մը տեղի ունեցաւ։ 13 մեռեալ, 77 վիրաւոր կայ։ Զոհերու թիւը կրնայ աւելնալ։

ՉԻՆ վարչապետը, Շու Էն Լայ, որ 76 տարեկան է, հիւանդութեան պատճառով չէ կրցած ներկայ գտնուիլ ընդունելութեան մը, որ տրուած է Սենեգալի նախագահին փեսին այցելութեան առթիւ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԵՒ ՆԱԻԸ ՍՈՒԼԵՑ...»

—o—

Աւելի քան 450 էջերու վրայ ծաւալող 25 պատմուածքներ տեղ գտած են «Եւ նաւը սուլեց...» հատորին մէջ: Երեք տասնամեակներու ընթացքին գրուած այդ պատմուածքները՝ ընդհանրապէս ամերիկահայ չրջապատէ քաղուած իրենց նիւթերով, գրպիտուհի Ա. Արփինէի ներքին տարերքն է, զոր կ'արտացոլեն: Արդարեւ, անոր էութեան խորթ են արդաւոյ չարժումները քաղաքային կեանքին, մեքենաներու խլացուցիչ ժխորին, մթամած երկինքի եւ չէնքերու գորշ գոյներուն, ապականած, թունաւոր օդին: Նիւ Եորքի ստեղծած հակազդեցութեա՞ն պէտք է վերագրել ասիկա. ապահովաբար այո՛, առանց անտեսելու նաեւ գրպիտուհիին բնապաշտ հոգեխառնուածքի պարագան:

Ցամենայն դէպս, անդորը մթնոլորտը հիմնական դիծը կը կազմէ անոր գրականութեան: Թէ՛ իր նախորդ հատորին՝ «Կեանքի կատակերգութիւնը» (1967), թէ՛ իր ներկայ հատորին պատմուածքներուն առանցքը իրրեւ մթնոլորտ հեղասահ առօրեան է, անաղմուկ կեանքը՝ ընդհանրապէս բնութեան գոգին: «Թատերարեմները», որոնց վրայ իրենց դերերը կը առանձնեն Ա. Արփինէի ուրուագծած տիպարները, ամարանոցներ են, պանդոկներ, կա՛մ չքնաղ վայրեր ծառ ու ծաղիկով, կանաչ տարածութիւններով, երբեմն դեղատեսիլ լիճի մը ղրացնութեամբ:

— Ի՛նչ կայ բաղաբին մէջ, հարց կուտայ անոր տիպարներէն մէկը, աղմուկ ու եռուզեռ, պճնուած, շպարուած կիներ, լոկ ճիւթն ու իրենց շահը հետապնդող այրեր, կեղծիք ու խաբէութիւն շուրջդ ամէն կողմ. կեղծ ժպիտներ, կեղծ խօսքեր, որոնք կ'ըմբոստացնեն հոգիդ: Տեսէ՛ք սա ժայռերը ու ալոնց մէջէն ծլող սա տունկերը, սա սիրուն, կապոյտ ու վայրի ծաղիկները, այդ բոլորին մէջ ես շատ աւելի գեղեցկութիւն կը տեսնեմ, քան բաղաբի մը ամէնէն խնամուած պարտէզին մէջ...

Ասիկա հոգեխառնութիւն մըն է: Միւս կողմէ, բնութեան պատկերացումները ժուժկալ են անոր գրչին տակ: Շրջապատը, որքան ալ առինքնող ըլլայ, բնութագրուած են սեղմ գիծերով, առանց բացառիկ գունաւորումներու, երանգաւորումներու:

Գրպիտուհիին սենեակները յամեցած են տիպարներու ներքին «երեսներ»ը բացայայտելու իրողութեան վրայ: Առօրեայ ապրումներ, կեանքի մանր մունր պատահարները, ողբերգութիւններ չատ յաճախ, խոնարհ, անկեղծ սիրտեր, որոնք, սակայն, ուշադրութեան առարկայ դարձած են Արփինէի կողմէ, իր դէպերում-ներու ընթացքին: Ասոնք առիթներ են, որպէսզի պարզ մարդոց, ընդհանրապէս պզտիկ էակներու նկարագիրները բացայայտէ, անոնց կենցաղային առօրեան նկարագրէ, դէպքերու — ողբերգութիւններ — ընդմէջէն ցոլացնէ հիւսուած երազները, պատրանաթաւի յոյսեր, իղձեր, մենութեան անդոհանքը, այլ խօսքով վրձինէ կեանքեր՝ իրապաշտ դիծերով: Կը տեսնուի, ուրեմն, թէ Արփինէ դիտելու եւ դննելու յատկանիշերը ի յայտ կը բերէ, ուրիշ բառով՝ չրջապատը վերլուծելու ընդունակութիւնը: Ասոնք լաւագոյն էջերը կը կազմեն անոր պատմուածքներուն:

Վերլուծումները, միւս կողմէ, ծանրաբեռնուած չեն դատումներով, խոհերով եւ իմաստասիրական եւ հոգեբանական բնոյթի հատատումներով: Ըսել չենք ուզեր, թէ կը պակսին այս տարրերը անոր էջերուն մէջ, այլ այն որ ան աւելի հակամէտ է իրական երեւոյթները նկատելու, զանոնք ուրուագծելու իրրեւ տեսնուած եւ, հետեւաբար, ապրուած էջերը մարդոց կեանքին: Մօտեցումը՝ նկարագրային է քնքոյշ սիրտով, կարօտի ըղձանքով, երբեմն խղճալու եւ ափսոսալու տրամադրութեամբ:

Բայց ասիկա ունի նաեւ իր անպատեհութիւնը. արդարեւ «միօրինակութիւն» մը կը ստեղծէ իրրեւ նիւթ եւ խորք, բազմաթիւ պատմուածքներու մէջ: Մանաւանդ որ անոր դրեթէ ամբողջ ուշադրութիւնը կարծես կեդրոնացած է ներաշխարհներու, «փիւսեր»ու հետամուտ չէ: Գրպիտուհին վիպապաշտ նկարագիր ունի:

Ա. Արփինէի տիպարները Հայեր են: Ասիկա պատեհութիւն տուած է անոր, որ կեանքի ընթացիկ ողբերգութիւններու կողքին, անոնց զուգահեռ բացայայտէ նոյնպէս իրենց ծննդավայրէն հաղարաւոր մղոններ հեռու նետուած, իրենց բարքերուն եւ մտայնութիւններուն բոլորովին անհաղորդ, խորթ միջավայրերու մէջ գալարուող մարդոց տառապանքները: Ծանօթ են այդ տառապանքներուն տուն տուող պատճառները, որոնք չատ աւելի չեչտուած են գրպիտուհիին կայք հատատած երկրին մէջ:

Հին սերունդի մարդոց մտայնութիւնները, երկրին կարօտը, ցաւը՝ ուծացումին ի տես, ինչպէս նաեւ հայրենասիրական տրամադրութիւնները յաճող պատկերացուած են, հարազատ գունաւորու-մով: Բարբառներու գործածութիւնը կարդ մը տիպարներու խօսակցութեան ընթացքին՝ դաւառի, երկրի չունչը կը ներարկեն չարք մը էջերու: Նկատելի կէտ մը սակայն. հայրենասիրական կրկնուող դեղումներ երբեմն քարոզչական բնոյթ կը առանան, եւ զուտ գրական դեռնի վրայ բան չեն աւելցներ:

Ա. Արփինէի լեզուն սահուն է, մաքուր, առանց աւելորդ պճնազարդումներու: Դիտել, զննել եւ պատկերացնել՝ ահա յատկանիշեր, որոնք կը բնորոշեն Ա. Արփինէի գրականութիւնը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊՏՂԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Բ. եւ վերջ

Ներկայումս խաղողի եւ պտղատու այդիների տեսակային ու սորտային կազմը հնարաւորութիւն չի տալիս անհրաժեշտ չափով բաւարարելու վերամշակող ձեռնարկութիւնների պահանջները, ինչպէս նաեւ լուծելու բնակչութեանը թարմ մրգով ապահովելու խնդիրները:

Յայտնի է, որ գինու եւ կոնեակի արտադրութեան համար ուղղակիօրէն կապուած են խաղողի սորտերի եւ բերքի որակի հետ: Այնինչ, այդիների վերակառուցման հետ մէկտեղ, վերջին տարիներին նկատուում է բարձր մակնիշի գինիներ տուող Ոսկեհատ, Մուսկատ եւ այլ լաւագոյն սորտերի այդիների կրճատում: Դրա հետեւանքով պակասել է Օչական, Ոսկեվազ, Այգեչատ, Մուսկատ եւ այլ բարձր մակնիշի գինիների արտադրութիւնը: Շաքարայնութեան ի-ջեցման, չամիչի խառը բերքահաւաքի եւ այլ խախտումների պատճառներով հնարաւոր չէ լինում ապահովելու գինիների արտադրութիւնն ըստ սորտիմենամի: Ցածր չաքարայնութեան, սորտերի խառը յանձնման պատճառով կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները կրած վնասը հասնում է հսկայական չափերի: Պոպատու կուլտուրաների տեսակաստրատային կազմում խիստ պակասում է վաղահաս, ուշահաս եւ ձմեռային պահպանութեան դրուող տեսակների ու սորտերի քանակը:

Այգեգործութեան նման կառուցուածքը հետեւանք է այն բանի, որ խաղողի ու պտղի արտադրութիւնը Հանրապետութիւնում չի ամրմանուում ըստ տեսակներու, սորտերի ու հասունացման ժամկէտների: Ամէն մի չրջան, տնտեսութիւն ու գերատեսչութիւն այդիներ հիմնելիս եւ սորտեր ընտրելիս ելնում են եղած հնարաւորութիւններից, տնկում են այն, ինչ որ պատահի: Դրա պատճառով խաղողի ու պտղատու այդիներում դժալի տոկոս են կազմում ցածրարժէք, ոչ բերքատու սորտերն ու տեսակները:

Խաղողի եւ պտղի արտադրութեան բնագաւառում այժմեան թերութիւններ չէին լինի, եթէ մեզանում լուծուած լինէր այգեգործութեան զարգացման համար վճռական նշանակութիւն ունեցող մի այնպիսի պրօբլեմ, ինչպիսին բարձրորակ տնկանիւթի արտադրութիւնն է:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ տնկարանային տնտեսութիւնների աշխատանքում դոյութիւն ունեն աղաղակող թերութիւններ: Այստեղ բացակայում է գիտութեան եւ արտադրութեան սերտ կապը: Տնկարանային տնտեսութիւնները կոմպլեկսաւորուած չեն բարձրորակ մասնագէտներով: Հանրապետութիւնում տնկանիւթի արտադրութեամբ զբաղուում են 14 տնտեսութիւններ, որոնք սակայն մանր, ցածր արդիւնաւէտութիւն ունեցող տնկարաններ են եւ չեն բաւարարում այգեգործութեան ներկայացուող պահանջները:

Ներկայումս Հանրապետութեան կոլտնտեսութիւններում եւ սովխոզներում խաղողի այդիների չուրջ 77 տոկոսի մշակութիւնը կատարուում է ձեռքով: Այնպիսի կարեւոր եւ աշխատատար գործեաններ, ինչպիսիք են միջօրեային տարածութեան մշակութիւնը, պարատայումը, այդեթաղը եւ այդերացը, որոնք երկրի բազմաթիւ այգեգործական չրջաններում հիմնականում մեքենայացուած են, մեզ մօտ դեռեւս կատարուում են ձեռքով: Բնական է նչել, որ Հանրապետութիւնում 25·000 հեկտար թաղուող այդիներից մեքենայական թաղ է կատարուում ընդամէնը 1000–1200 հեկտարի վրայ: Ցածր է նաեւ պտղատու այդիների մշակութեան մեքենայացման մակարդակը:

Գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերի, առաւել եւս այգեգործութեան յաջողայ առաջընթացը մեծապէս պայմանաւորուած է նաեւ քիմիացման եւ ոռոգման աշխատանքների կազմակերպման բարձր մակարդակով:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ էջմիածնի, Նայիրիի, Աշտարակի, Եղէգնաձորի չրջանների տնտեսութիւններում այդիներին տահմանուած նորմայից 2–3 անգամ պակաս պարարտանիւթ են տուել:

Խաղողագործութեան եւ պտղաբուծութեան զարգացումն արգելակող հանգամանքներից մէկը արտադրութեան հետ գիտական հիմնարկների անբաւարար կապն է: Այդ ճիւղերի հրատապ հարցերի լուծումը չամաչ իր պատչամ արտայայտութիւնը չի գտնում գիտական հիմնարկների թեմատիկ պլաններում: Խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան, գիւղատնտեսութեան մեքենայացման ու էլեկտրիֆիկացման, ջրային պրօբլեմների եւ հիդրոտեխնիկայի, գիւղատնտեսութեան էկոնոմիկայի ու կազմակերպման գիտահետազօտական ինստիտուտներն ու գիտական միւս հիմնարկները դեռեւս չեն դարձել գիտական այն կենտրոնները, որոնք կարողանային լուծել Հանրապետութեան այգեգործութեան մէջ գիտութեան ու տեխնիկայի նուաճումների արմատաւորման, ինդուստրիալ հիմունքներով խաղողի ու

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼԻՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Ուրեմն գիս մտիկ ըրէք: Փարիզի մէջ հակալքոլական ընկերութիւն մը կայ մեր հովանաւորութեան տակ, եթէ այդ ընկերութեան գործօն անդամ արձանագրուիք՝ ձեր ճաշը ապահոված կ'ըլլաք ձրիաբար, ընկերութեան ճաչարանին մէջ որ կը գտնուի Ռիւ Սէն Մարթէն եւ որուն կերակուրները այնքան մաքուր եւ համեղ են որքան մերինները:

— Կ'արձանագրուիմ, ըսի վճռաբար, միայն թէ իմ հաւանութիւնս բաւակա՞ն է:

— Ձեր մասին այնքան գովեստով խօսած ենք ընկերութեան նախագահին, որ ընդունելութեան համար որեւէ դժուարութիւն չկայ, ապահով եղէք:

— Եւ ի՞նչ է գործօն անդամի մը պարտականութիւնը:

— Շատ դիւրին, հաճելի եւ միանգամայն բարոյացուցիչ գործ մը, պատասխանեց պարոն Փիք:

— Ի՞նչպէս...:

— Օրինակի համար, ենթադրենք որ փոզոցը գացած միջոցնիդ դինովի մը հանդիպիք որ գլտորելով կ'երթայ, խոկոյն քովը կը մօտենաք, յարգանքով կը բարեւէք եւ որեւէ պատրուակով հետը խօսակցութեան կը բռնուիք: Երբ կը տեսնէք թէ տրամադիր է ձեզի մտիկ ընելու, կամաց կամաց խօսքը ոգելից ըմպելիներու վրայ կը բերէք, անոնց վնասները կը թուէք եւ կը չանաք զինքը համոզել որ հրաժարի այդ մոլութենէն:

— Եթէ դինովը կոչտ վարմունք մը ունենայ ինծի հանդէպ...:

— Աւելի լաւ, այն ատենն է որ ձեր արժանիքը կը բարձրանայ՝ համբերելով իր կոչտութիւններուն եւ անոնց պատասխանելով քրիստոնէական հեղութեամբ:

— Եթէ մարդը գիս ծեծելու ելլէ...:

— Ձիչէ՛ Քրիստոսի կրած չարչարանքները եւ միշտ քու խրատներդ չարունակէ: Բայց մխայն փոզոցի դինովներով չէ որ պիտի զբաղիս, պէտք է այցելես գործատուրական թաղերը, անոնց կապելանները եւ հոն հոգիներու փրկութեան աշխատիս: Ամէն անգամ որ յաջողիս դինեմոլ մը դարձի բերել ու զայն քու պատկանած ընկերութեանդ անդամ արձանագրել՝ 50 Ֆրանք պարգեւ մը պիտի ստանաս: Ցանձն կ'առնէ՞ք այս նուիրական գործը կատարել:

— Այո:

— Ուրեմն վաղը եկէք որպէսզի ձեզի հակալքոլական ընկերութեան նախագահին ներկայացնեմ:

Հետեւեալ օրը արդարեւ ներկայացուց նախագահին որ զուարթադէմ պատուական ծերուկ մըն էր, բազմանդամ ընտանիքի մը հայրը: Մարդը արդէն իմ մասիս նպաստաւոր տեղեկութիւններ առած էր, ուստի խոհոյն անդամ արձանագրեց իրենց եւ անդամակցութեան յատուկ նըշանն ալ կախեց լամբակէս:

— Այս իրիկուն Ռիւ Սէն Մարթէնի ճաշարանը գտնուեցէք, ըսաւ:

Իրիկունը երբ ճաշարան մտայ, տեսայ որ ամէնքն ալ իրենց լամբակին վրայ կը կրէին միեւնոյն նշանը, նոյնիսկ կիներն ու օրիորդները:

— Ո՞ւր է նախագահը, հարցուցի սպասաւորին:

— Քառորդէ մը կուպայ, պատասխանեց:

Զուգեկի առանձին ճաշել եւ սպասեցի իր գալուն: Արդարեւ քառորդ մը ետքը նախագահը ներս մտաւ իր ամբողջ ընտանիքով որ կը բաղկանար 10–12 անձերէ, մանկատի օրիորդներէն մինչեւ պառաւները:

Զիս նչմարելուն պէս՝ զուարթ դէմքով մօտեցաւ եւ ձեռքս բռնելով տարաւ իրենները քով:

— Ահաւասիկ նոր դերի մը, ըսաւ պիտ ներկայացնելով, որ բռնեցինք մոլութեան բանակին մէջէն, բուռն ճակատամարտ մը եաքը...

Ամէնքը ուրախութեամբ ձեռքս թօթուեցին:

Նախագահը իր կրտսեր աղջկան դառնալով՝ որ հազիւ տասնըեօթը տարեկան խարտեաշ ու կապուտաչուկ սիրուն աղջիկ մըն էր, ըսաւ.

— Աշէ՛լ, քու հսկողութեանդ կը յանձնեմ մեր յաղթութեան այս նոր կալանաւորը:

Այս արարողութենէ եաքը, ամէնքս ալ բոլորուեցանք մեծ սեղանի մը չուրջը: Ես նստած էի Օր. Աշէլի քով:

— Ոգելից ըմպելիները սիրա՞ծ կը, հարցուց նախագահը:

— Ժամանակին այո, բայց այժմ ոչ, պատասխանեցի կեղծաւորաբար:

— Ի՞նչ հաճոյք զգացած կը անոր զոր ծածուկենէն:

— Գինովութեան եւ զուարթութեան հաճոյքը:

— Բայց ատոր համար ի՞նչ հարկ կայ ոգելից ըմպելիներու... մարդ ջուրով ալ կրնայ գինովնալ ու զուարճանալ, եթէ բաւի կամեցողութիւն ունենայ:

(101 – Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԵՑԱՆ

Վեց տարի առաջ, երբ Ծրագրուեցաւ Մանթէները պողոտային վրայ բնակարանները չինել քառակուսի մեթրը 3000 ֆրանք արժէքով, մարզիկ «Հիմարութիւն» նկատեցին ասիկա: Այսօր, նոյն մարզիկը իրարու ձեռքէ խլելու պատրաստ են այս յարկաբաժինները՝ քառ. մեթրին 10·000 ֆրանք վճարելով:

Տասը հազար ֆրանքը մօտաւոր գինն է հեկտար մը բերրի հողի Լինի կամ Շա – րանթի մէջ: Նոյն գինն է նաեւ նոր բնակարան մը առնելու համար Ռիւ Կինըմէռ, Լիւքսէնպուրկի պարտէզներուն դիմաց, կամ՝ մայրաքաղաքին կարգ մը անուանի պողոտաներուն վրայ:

Բազմաթիւ բացատրութիւններ կարելի է տալ այս յաւելումներուն համար: Նախանիւթերու, հողի, աշխատավարձի յաւելում եւ բնակարանի պահանջ:

Իրողութիւն է, որ 15 տարի առաջ

պղպի արտադրութեան կազմակերպման խնդիրները:

Մի՞թէ արտադրութիւնից գիտութեան կարուածութեան մասին չի վկայում այն փաստը, որ էջմիածնի չրջանի տնտեսութիւններում այգեգործութիւնը գնալով անմխիթար վիճակում, երբ այդ նոյն չրջանում են գտնւում Հանրապետութեան խաղողագործութեան, գինեգործութեան ու պաղարուծութեան, բոյսերի պաշտպանութեան ինստիտուտները եւ գիտական այլ հիմնարկներ: Կամ նորմա՞լ է, արդեօք, որ Նայիրիի չրջանում գիւղատնտեսութեան մեքենայացման եւ էլեկտրիֆիկացման գիտահետազօտական ինստիտուտը, Եղուարդի մեքենախորհրդարկման կայանի առկայութեան դէպքում, նոյն չրջանի տնտեսութիւններում խաղողագործութեան եւ պաղարուծութեան մեքենայացման գործը գտնւում է ցածր մակարդակի վրայ: Ջրային պրոբլեմների ու հիդրոտեխնիկի – կայի գիտահետազօտական ինստիտուտը եւ միւս գիտական հիմնարկները գրեթէ ոչինչ չեն անում ոռոգման ռեժիմի, ջրման տեխնիկայի առաջաւոր եղանակների (անձրեւացում, կաթիլային ջրում եւն.) արմատաւորման ուղղութեամբ:

(Շեկուցում՝ Վ. ՂԱԼՈՒՄԵԱՆԻ)

ԿԱՐԴԱՑ�էՔ
ՏԱՐԱԾԵՑ�էՔ ՅԱՌԱՋԸ

Ամբոխու Ցոչի յարկաբաժինի մը գինը կը համապատասխանէր Լոնժիւմոյի կամ Մոյի այժմու յարկաբաժիններու գինին: 1957ին Նէոյիի մէջ, օրինակ, Մօրիս-Պարէս պողոտային վրայ, հարիւր քառակուսի մեթր յարկաբաժինի մը արժէքը կը համապատասխանէր Սէն-Մարթէն Լրանցքը եզերող նոր սթիւտիօի մը այսօրուան գինին: Վեղինէի պեղեցիկ առանձնատունները աւելի աժան էին այդ օրերուն, քան այսօրուան յարկաբաժինները արուարձաններու մէջ:

Կալուածային ընկերութիւն մը 1961ին իր յաճախորդներուն կ'առաջարկէր երեք սենեակնոց բնակարաններ վաճիրար փողոցին վրայ՝ 70·000 ֆրանքէ նուազ գինով: Միքէլ-Անժ փողոցին մէջ, 16րդ թաղամասի ճիշդ կեդրոնը, չորս սենեակնոց բնակարան կարելի էր ձեռք ձգել 125·000 ֆրանքով: Հիմա նոյն գինով յարմարաւէտ բնակարան դժուար է գտնել արուարձաններու մէջ: Ռանելակ փողոցին վրայ յարկաբաժինի մը գինը 1400 ֆրանքէ նուազ էր քառ. մեթր հաշուով, իսկ Վիկթոր Հիւկօ պողոտային վրայ քառ. մեթրը 2·300 ֆրանքէ աւելի չէր:

Այժմ Փարիզի մէջ քառակուսի մեթրին մէջին գինը յարկաբաժիններու համար 4000 ֆրանքէ աւելի էր եւ 4500 ֆրանքի կը մօտենայ: Համաճարակ կատարած քննութիւններուն 1962ի սկիզբը Փարիզցիները նոր յարկաբաժին մը գնելու համար կը վճարէին 1426 ֆրանք քառ. մեթրին (ասիկա մէջինն է բոլոր թաղամասերուն): Այս գինը 1963 Հոկտեմբերին հասաւ 2000 ֆրանքի: 1964 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1968 Հոկտեմբեր գինը 2·500 ֆրանքի սահմաններուն մէջ մնաց:

1968ի Մայիսեան դէպքերը, դրամական յոյզերական տագնապները, քաղաքական անատոյգ վիճակը մղում տուին գնումնեբուն, որով բարձրացան նաեւ գինները: 1971ին 3000 ֆրանքի հասաւ քառ. մեթրին գինը. ասիկա կրկնապատիկն էր 1962ի գինին:

Յարկաբաժիններու գիները չարունակեցին բարձրանալ 1972 Դեկտեմբերին հասնելով 3510ի, եւ 4167 ֆրանքի՝ տարի մը ետք: Հիմա 4500 ֆրանքի սեմին ենք: Բոլոր մասնագէտներն ալ համաճայն են հաստատելու, թէ 1970էն ի վեր գիներու յաւելումը չատ աւելի արագ ընթացաւ: Մինչեւ 1970 տարեկան միջին յաւելումը 7 տոկոս էր, իսկ ներկայիս 15 տոկոսի կը հասնի:

Այս կացութեան գլխաւոր պատճառը հողի արժէքին յաւելումն է, եւ որովհետեւ անոր պահանջը մեծ է՝ չինարարները կը վճարեն հարկ եղած գինը: 15րդ թաղամասին մէջ քառ. մեթր հողին արժէքը 1300–1600 ֆրանք էր 1966ին: 1971ին 2·900ի բարձրացաւ, իսկ անցեալ տարեսկիզբին՝ 4200–4400 ֆրանքի: 12րդ թաղամասին մէջ 1970ին կարելի էր հող գնել 1300 ֆրանք վճարելով քառ. մեթրին. 1973ին պէտք էր վճարել 3000 ֆրանք:

Թ. Ա. Թ.

ԵԱՆ'ՑԻ ՇԱԲԱԹԸ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՓՈՐՁԵՐ

Հինգշաբթի, Մայիս 2ին Եան'ցի Մշակութային Յանձնախումբը հետաքրքրական փորձի մը ձեռնարկած էր, որ նոյնիսկ եթէ սպառուածը չտուաւ, առաջին առթիւ, մեզ կողմ նետուելիք բան մը չէ:

«Արտայայտութեանց փնտռտուքի աշխատանոցին» մէջ, Հ. Ռափայէլ Անտոնեան մեզի ներկայացուց, ինքնատիպ ձեւով քերթուածներու շարք մը, առանց նախապէս ճշդելու հեղինակին անունը: Նախ ըսենք, որ Հայր Ռափայէլ չատ գնահատելի աշխատանք մը տարած էր, որ ամէն տեսակէտով չնորհաւորելի էր եւ եթէ իր փնտռած արձագանգը չգտաւ, յանցաւորը՝ ինք չէր:

Հետապնդուած նպատակը, որքան հասկցանք, հետեւեալն էր.– ներկայացուած կտորի մը չուրջ, քերթուած, արձակ թէ թատերգութիւն, ստեղծել հաղորդակցութիւն մը ներկաներուն հետ եւ փոխադարձ արտայայտութիւններով, եթէ ոչ դրական, առնուազն փնտռել ճամբաներ:

Եթէ առաջին առթիւ, փորձը յաջողութեամբ չպսակուեցաւ, դուցէ գլխաւոր պատճառն այն էր որ ալֆայէն սկսելու տեղ, սկսուած էր օմէկայէն, այսինքն նիւթը առնուած էր Վահէ Օշականէն: Եթէ ընդունինք որ ներկաներու մէջ կային անձեր որ հայերէնի վարժ չէին, իսկ հայերէն բոլոր գիտցողներն ալ, դեռ ի վիճակի չեն Վահէ Օշական «մարսելու», աւելի պարզ կը դառնայ թէ ինչո՞ւ Հայր Ռափայէլ չէր կրնար իր փնտռած արձագանգը գտնել:

Անկասկած Վահէ Օշական «պարագայ» մըն է արդի Հայ Հրապարակութեան մէջ, որու գրածներուն վրայ չատ չունչ հատցուցած է ցարդ Հայր Ռափայէլ, երկար ուսումնասիրութիւն մը նուիրելով նաեւ «Բազմավէպ»ի մէջ: Այս անգամ ալ, ինչպէս ըսինք, Հայր Ռափայէլ չատ գնահատելի աշխատանք մը կատարած էր, լսողատեսողական յաջող փնտռտուքներով: Իր ներկայացումէն եւք, փորձ մը եղաւ բան մը փնտռելու եւ ճամբաներ որոնելու, բայց եղածը նմանեցաւ խուլերու դրոյցի մը:

Ասիկա պատճառ չէ սակայն, որ փորձը չչարունակուի, նիւթերը ընտրելով նաեւ մասնակցողներու համեմատ, որպէսզի արդիւնք մը տայ:

Ա.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Ամասիացիներու հոգեհանգիստը եւ ճաշը

Ամանդութիւն դարձած է այլեւս Առնուվիլի մէջ ամէն տարի Ապրիլ ամսուան մէկ կիրակին յատկացնել Ամասիոյ Հայրենակցական Միութեան, որ կ'ոգեկոչէ իր նահատակները եւ ննջեցեալները նոյնպէս յատուկ պատարագի հաւկերոյթով մը ի մի կը հաւաքուին բոլոր հայրենակիցները ու համակիրները:

Այս նպատակաւ էր որ Ապրիլ 28 կիրակի օր Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պաշտօն կատարուեցաւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի զոհերու եւ ի մասնաւորի Ամասիոյ նահատակներու յիշատակին:

Հեռաւոր քաղաքներէ եւ արուարձաններէ բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին իրենց մասնակցութիւնը բերելու սոյն յիշատակի ոգեկոչման. Բոբսիքայէ, Լիոնէ, Կրընոպլէ, Սթրազպուրկէ, Օրլէանէ եւ Գերմանիայէ:

Ցաւարտ պատարագի Կոնէսի սրահին մէջ, չուրջ 170 հայրենակիցներու սըրտեցաւ ճաշ մը. անոնք հաւաքուեցան սեղաններու չուրջ, իրենց անցեալի յուշերը միասին ապրելու եւ վերարծարծելու համար:

Ցանուն Միութեան երիցագոյն անդամ Պր. Մխիթեան Հաճիճանեանի բարի գալուստի խօսքերէն վերջ, օրուան խօսնակները Պ. Պ. Նիկողոսեան Կարպիս եւ Սիքարճեան Միհրանի հրաւէրով յաջորդաբար յաջող ելոյթներ ունեցան Միքայէլ Գարանֆիլեան, Յովակիմ Թօսունեան, Վարդան Մանկասարեան, Վահէ Շէքար – ճեան, Արմենակ Թորունեան իրենց երգերով, իսկ Օննիկ Ժամկոչեան, նահատակ բանաստեղծներու, երեք արտասանութեամբ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ:

Կարդացուեցաւ նաեւ Մարսիլիոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ ղրկուած հեռագիրը, որ կը մաղթէր յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն: Անցեալ տարուան ճաշին ընթացքին « Ամասիա » անունով մկրտուած նուագախումբն ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ օրուն մաս կը կազմէին Բիւզանդ Ֆընտըգեան, Ժիրայր Ունճեան, Կարպիս Նիկողոսեան եւ Արման Սոլաքեան:

Ներկաները օրուան մինչեւ ուշ ժամերը դուարթ եւ հաճելի օր մը անցուցին եւ իրենց չնորհաւորութիւնն ու գոհունակութիւնը յայտնեցին նախաձեռնարկ մարմնի ժրաջան անդամներէն Նիկողոս Նիկողոսեանի, Մխիթեան Հաճիճանեանի եւ Ամասիացի բոլոր նոր եւ հին սերունդի տիկիններուն, որոնք ամէն տարի մեծ բծախնդրութեամբ եւ խնամքով կը պատրաստեն օրուան ճաշերն ու յայտապիրը:

Գնահատելի եւ չնորհաւորելի է այս ձեռնարկը, որ այլեւս աւանդութիւն մը դարձած է:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

«ԾԱՒԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԲՈՒՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

«Դուռը կողպ չէ ու դիշերը մութ: Ջանայէք, որքան կարելի է չուտ սղոցել վանդակը ու դուրս գալ ժամը երկուսի ու երեքի մէջ: Մենք պատրաստ ենք, իսկ մի ուրիշ այսպիսի դէպք կարող է այլեւս չներկայանալ»:

Ջղաձգօրէն ճմրթեկեց թուղթը: Այսպէս ուրեմն, բոլոր պատրաստութիւնները տեսնուած են, պէտք է միայն սղոցուի վանդակը: Ի՞նչ բախտ, որ ձեռքի չղթան հանել էին. կարիք չկար ի զուր ժամանակ կորցնել նրանք էլ սղոցելու համար: Քանի՞ ձող ունի վանդակը: Երկու, չորս: Ամէն մէկը պէտք է սղոցուի երկու տեղից, ուրեմն ընդամէնը ութ: Եթէ չատալի՝ դիւերուայ ընթացքում կը յաջողի վերջացնել: Եւ ինչպէս էլ չուտ կարողացել էին Ջեմման ու Մարտինին ամէն բան պատրաստել՝ հագուստ, անցագիր, թաքստոց: Բեռնակիր ձիու պէս աչխատած էին լինելու, այդ բոլորը գլուխ բերելու համար, եւ անտարակոյս Ջեմմայի առաջարկն էր, որ ընդունուել էր, եւ ոչ ուրիշի: Նա ժպտաց իր սեւիական յիմարութեան վրայ: Մեւնոյն չէ՞, նրանն էր, թէ ուրիշինը, միայն թէ լաւ ծրագիր լինէր: Բայց եւ այնպէս, ուրախ էր ինքը, որ Ջեմման էր խորհուրդ տուել սուր – երկրեայ անցքից օգտուելու, փոխանակ թոկէ ելարանով պատից ցած իջնելու, ինչպէս որ առաջ մաքսանենգներն առաջարկում էին: Նրա ծրագիրն աւելի բարդ էր ու դժուար, բայց վտանգ չէր սպառնում արեւելեան պատի պահակի կեանքին: Դրա համար էլ՝ երբ նրան ներկայացրել էին երկու ծրագրերը, նա առանց վարանելու ընտրել էր Ջեմմայի կազմածը:

Այդ ծրագրի համեմատ նրանց նուիրուած պահապանը, որին Ծղրիթ էին կանչում, առաջին առիթից օգտուելով՝ բանալու էր առանց իր ընկերների գիտութեան այն երկաթի գռները, որոնք բակից տանում էին պարիսպների տակի սոսրերկրեայ անցքը: Եւ նորից տանել – կախելու էր բանալին իր մեխից, օրապահի սենեակում:

Բոռը, տեղեակ այդ բոլորին, սղոցելու էր վանդակը, իր չապիկը պատռելու էր, չերտեր չինելու եւ հիւսելու մի պարան, որի օգնութեամբ իջնելու էր բակը չրջապատող պատի արեւելեան կողմից: Պատի տակով առաջանալու էր ձեռքերի ու ծունկերի վրայ, երբ պահակը միւս կողմն էր դարձած լինելու, ու անչարժ պառկելու էր, երբ իր կողմը նայելիս լինէր: Հիւսիս – արեւելեան անկիւնում մի կիսաւեր աչտարակ կար, որ մասամբ կանգուն էր մնում խիտ աճած բաղեղի միջոցով, բայց փխրուն քարի ահագին դանդուածները թափուել էին ներս ու բակում պատի տակ դիզուած էին կոյտով: Այդ աչտարակից, կանաչի ու քարերի միջով, պէտք է իջնէր նա բակը ու կամաց բաց անելով չկողպուած դուռը՝ մտնէր այդտեղ սկսուող սոսրերկրեայ անցքը: Նախորդ դարերում այդ ներքնուղին ծածուկ հաղորդակցութիւն էր պահպանում բերդի ու դիմացի լերի գլխին բարձրացող աչտարակի միջեւ: Այժմ բոլորովին դործածութիւնից ընկած էր ու մի քանի տեղ քարով կիսուած: Միայն մաքսանենգները դիտէին այդ ներքնուղի՝ սարը հանող եւ ամենայն զգուշութեամբ թաքցրած մի ելքը: Ոչ ոք էլ էր կասկածում, որ անմաքս ապրանքների ամբողջ դէզեր երբեմն չարաթներով մը-

նում էին հէնց բերդի պարիսպների տակ, երբ մաքսախոյզ պաչտօնեաները ի զուր որոնում էին խոժոռ սարեցիների տները: Այդ ելքով Բոռը դուրս էր գալու մթնում, սարերի մէջ անմարդաբնակ մի տեղ, ուր նրան սպասելու էին Մարտինին ու մի մաքսանենգ: Միակ դժուարութիւնը այն էր, որ դիշերուայ պահակները նշանակ – ուելուց յետոյ դռները բաց անելու դէպք չէր ներկայանայ ամէն երեկոյ, այլեւ պայծառ դիշերին պատուհանից իջնելիս հեշտ էր պահակից նկատուելը: Այժմ, երբ ներկայացել էր յաջողելու լուրջ կարելութիւնը, չպէտք էր ուրիշը ձեռքից բաց թողնել:

Բոռը նստեց ու սկսեց հաց ուտել, որ նրան այնքան զգուանք չէր պատճառում, ինչպէս բանտի միւս ուտելիքները. մի բան ուտել պէտք էր՝ ուժերը կազդուրելու համար:

Պէտք էր նոյնպէս, որ քիչ պառկի ու աչխատի քնել: Մինչեւ մի ժամ դեռ անկարելի էր գործի ձեռնարկելը, իսկ դիշերը լուրջ աչխատանք ունէր իր առաջ:

Է. ՎՈՑՆԻՁ

(Շար.)

կը խնդրուի ծանուցանել
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀ· ԳԱՅՍԵՐԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ագնիւ Երէմեան)
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 8ին, 78 տարեկանին:
Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 10ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը:
Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:
95, Ռիւ տ'Ապուէիր, Փարիզ 2րդ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Կարապետեանի (Վիէն) թոռնիկները 20 Ֆր· կը նուիրեն «Ծառաջ»ի իրենց չատ սիրելի մեծ–հօր յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Պր· Զատիկ Խաչիկեան կը նուիրէ 20 Ֆր· Հայ կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, փոխան հոգեհանգիստի, Քաջարեան եւ Խաչիկեան ննջեցեալոց յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ առացած է·—
Տիկին Տէրտէրեան 10, բարեբար Տիկին մը, երկու Տիկիններ (ոմն) 20ական, այլ Տիկին Մէլէմճեան 40, Տիկին Մ· Աւետեան, Պ· Մ· Մարկոսեան, Պ· Աւետեան 20ական, Պ· Մ· Ճարութիւնեան, Տիկին Ս· Անտրանեան 30ական, բարեպաշտ Տիկին մը 10, Օր· Ա· Արզումանեան, Տիկին Ա· Մալխասեան 15ական:
(Շար·)

×

Սէն Լուի Ս· Դէորդ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ դումարները·—
Հոգ· Ճ· Համբարձումեանի (3րդ տարեվից), Տիկ· Տ· Համբարձումեան 100 Ֆր·, Տ· Տ· Պօղոս Համբարձումեան 30: Հոգ· Կ· Անապիկեանի (5րդ տարեվից)· այլ Տիկ· Վ· Անապիկեան 50, Տ· եւ Տ· Պարադեան 50: Հոգ· Կ· Պժեանի (Ամերիկա) Պժեան ընտ· 100 Ֆր·:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է·— Տէր եւ Տիկին Ճաբէթ Ճարութիւնեան 50 Ֆր·, փոխան Ծաղկեպսակի Սուրէն Պէքեարեանի մահուան առթիւ: Ինչպէս նաեւ Անիէռէն ոմն 30 Ֆր· այլ Տիկին Ազաւնի Կիւլէմէրեանի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Պ· Ց· Կօչկակարեան 50 Ֆր· կը նուիրէ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ·— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Փոթորիկ խումբի ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ (Մայիս 15) ժամը 20·30ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամասիացիներու Հայրենակցական Միութիւնը, Ապրիլ 28ի իր ձեռնարկին առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած է·—
200 Ֆր· Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ, 200 նոյն եկեղեցւոյ երգչախումբին եւ 200 Ֆր· «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին առթիւ եղած Հանգանակութիւն

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն 1000, այլ Տիկին Գարակէօզեան 200, Տէր եւ Տիկին Էսայեան 300, Տէր եւ Տիկին Աթմաճեան, Պ· Ս· Տէյիրմէնճեան 200ական, Տիկին Ս· Պաղտասարեան 50, Տիկին Ռոզիկ Պօղոսեան 500, Պ· Ա· Էրպել 100, Ա· Քիւրէմիճեան 200, Տիկին Ա· Խաչիկեան 2000:
(Շար·)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻԻՆ

14 եւ 15 ՄԱՅԻՍ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին 4 գեղարուեստական ժապաւէններ, պատրաստուած Հայաստանի սթիւտիօներու մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԵՒ ՍԵՒ–ՁԵՐՄԱԿ

Կիմէ թաւգարանի սրահին մէջ, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ

Ներկայ պիտի ըլլան·— Հայաստանի Սինեմայի նախարար Կ· ՀԱՅՐԵԱՆ եւ դերասան՝ Խ· ԱՐԱՀԱՄԵԱՆ

Ժամադիր ՖՐՈՒՆԶԻ Ա· ՏՈՎԼԱԹԵԱՆ եւ դերասան՝ Խ· ԱՐԱՀԱՄԵԱՆ

Շաբաթ Մայիս 8 ժամը 20·30ին « ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ » գունաւոր ֆիլմը

Հինգշաբթի Մայիս 9 ժամը 20·30ին « ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ »

Երեքշաբթի Մայիս 14 ժամը 20·30ին « ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿԱ »

Շաբաթ Մայիս 15 ժամը 20·30ին « ՀԱՅՐԻԿԸ »

Մասնակցութիւն՝ 12 ֆրանք

Տոմսերը ապահովել·—

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — 32, Ռիւ տը Թրէվիզ
ՄԱՍԻՍ — 21 Ռիւ Սոլնիէ
ՇԻՐԻՆԵԱՆ — 36, Ռիւ տը Քլէբըր
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ — 7, Ռիւ Ռոլէն
ՊԷՆԼԵԱՆ — 53 պիս, Պուլվար Ռոտէն, Իսի
ՔԱՖԷ ՖԻԼԻՓ — Փլաս Քարնօ Ալֆորվիլ
ՁԻԶՄԷՁԵԱՆ — 31, Ռիւ Փօլ Տէրուլէտ, Պուա Քոլոմպ
ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ — 4 Ավընիւ Ժորժ, Քոլոմպ
ՏԷՏԷԵԱՆ — 8 թէռ, Ռիւ Մառէ, Շաւիլ
ԿԱՐԱԳԵԱՆ — Ռիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, ՌԻՒ ՊԼԷՕ, ՄԵԹՐՕ ՔԱՏԷ

Projection - Conférence

Sur l'art arménien antique, médiéval, avec des vues d'époque d'Ourardou (Van) de la période médiévale chrétienne.

Էջմիածին — Աղթամար — Անի — Ս· Թադէ — Արարատ — Մատենադարան

Հին մանրանկարչութիւն

Շորեքշաբթի, Մայիս 15, ժամը 20·30ին

Յուցադրութիւնը երկու ժամ կը տեւէ — Երգեցողութեան բաժին

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը 20ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի վարի յարկը, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին: Ներկայ կ'ըլլայ եւ խօսք կ'առնէ
ՕՐ· ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ· Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պոմոնի սրահը:
Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ· ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Ճաշագին 25 Ֆր·
Զուարթ մթնոլորտ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՀԱՅ ՏՈՒՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ե· ցանկ

Սէն Շամոնէն Հ· Տէմիրճեան, ոմն, Տիկին Մանուկեան, Մալճեան ընտանիք, Տիկին Քարալեան, Ց· Դաւիթեան, Քաչիճեան ընտ· 100ական, Ք· Մուսկեան, Տիկ· Պաքըրճը, Տիկ· Տօնապետեան, Տիկին Ճապուրեան, ոմն 50ական, Կ· Ղազարեան, ոմն 120ական, Մ· Քէչապեան 150, Տօքթ· Ճապուրեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Ճարութիւն Բօչայեանի մահուան առթիւ 300, Բօչայեան զոյգերը իրենց հօր մահուան քառասունքին առթիւ 300, Տիկին Աբանճեան 200, ոմն 500: Փարիզէն Դ· Դաւիթեան եւ այլ Տիկին Ճանաչեան – Զարդճեան 500ական: Կրան Քոռւայէն Արթիւր Թիֆինճեան 200: Սէնթ Էթիէնէն Ճանպուլեան ընտանիք 50: Վիէնէն այլ Տիկին Եղիա· Այանեան 100: Քլէրմոն Ֆերրանէն Մ· Սոնյի–Զաքարեան 50: Կրընոպլէն Անդրանիկ Տէվոյեան 100: Պոլիսէն ոմն 500:

Գումար 4640
Նախորդ գումար 30295
Ընդհ· գումար 34·935

ԻՍԻԻ «ԶԱԻԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՅՕԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի խնջոյքով մը
Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 18էն 24
Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան «Սեբաստ ացի Մուրատ – Խրիմեան սրահը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս
Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, կիրակի, Մայիս 19, ժամը 15էն 23:
Կը մասնակցին երգի ու պարի երիտասարդներու խումբերը «Կայծակ եւ Սարդարապատ»:

Chez Auda
Restaurant du Stade
Route de Grenoble
St. Augustin — NICE
Հայկական ճոխ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյք – ճաշը, կիրակի Մայիս 19, ժամը 16·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17, Ռիւ Պլէօ):
Կը նախագահէ ԿԱՐՊԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Կը մասնակցին Օր· Ամալա Լմիրեան (երգ) նուագախումբը, դեկավարութեամբ Պր· Լորիս Թիլդեանի:
Հայկական մթնոլորտ, հայկական երգերով եւ պարով:
Ճաշագին եւ մուտք 30 Ֆր·

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇԱԻԻԼԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի քաղաքապետարանին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպիչներուն, որոշուած է
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին
կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին
Շաւիլի Փարք տու Միւկէ կոչուած տեղը, քաղաքապետարանի կողմէ չինուած ընդարձակ սրահին մէջ
Զուտ հայկական գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, դեկավարութեամբ Պ· Կ· Ափրիկեանի եւ Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ ու Ռ· ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ (երգ), ինչպէս նաեւ « Նաւասարդ » պարախումբին
Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 15 Ֆր·
Տոմսերու համար դիմել Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ հանդէսին օրը՝ տեղւոյն վրայ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
14
MARDI
14 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·012

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.012

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրես, Մայիս 7–8)

ՃԱՏՐԱԿ

Հայաստանի ճարտարկի ախոյենական մրցումներուն, իգական սեռի բաժնին մէջ, առաջնութիւնը ապահոված են երկու հոգի՝ Վերա Ղազարեան, Հայաս – տանի անցեալ տարուան ախոյենուհին, եւ Խոնա Խալափեան: Երկուքն ալ 8ական կէտ ճեռք ճգած են ապահմանուած 11 կէտի վրայ:

Լրացուցիչ մրցում մը տեղի պիտի ունենայ ճշդելու համար Հայաստանի 1974ի ախոյենուհին:

×

ՕՏԱՐ ԱՑՑԵԼՈՒՆԵՐ

Հայաստան այցելած են Ֆինլանտայի, Նորվեկիոյ, Դանիոյ եւ Իսլանտայի արհեստակցական միութեանց պատուի – րակութիւնները: Ասոնք ներկայ դտնուած էին Մայիս մէկի տօնակատարութեան Մոսկուա:

×

ՆՈՐ ՋՐԱՄԲԱՐ

Խնճորուտի ջրամբարի չինութիւնը վերջ գտած է: Լեռնային աղբիւրներու ջուրերը սկսած են հոսիլ դէպի ամբարը: Աւելի քան 18 հեկտար մակերես ունեցող ջրամբարին մէջ արդէն կուտակուած է 3,5 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր:

Ջրամբարին եւ վերջերս շահագործման յանձնուած Այգեձորի ջրհան կայանին ջուրերով պիտի ոռոգուին աւելի քան 1·300 հեկտար հողեր Այգեձորի, Զինա – րիի, Ղըղիի եւ Մովսէսի շրջաններուն մէջ:

×

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Ցառաջիկային պիտի ընդարձակուին Խոսրովի անտառները՝ հարիւրաւոր հեկտար նշենիի տարածութիւններով: Նշե – նիի մատղաչ ծառեր պիտի տնկուին Ուռ – ծի լերան սառրատը, Արարատ շրջանի Շաղափ, Զովաչէն եւ միւս դիւղերու շըր – ջակայքը:

Նշենին հազուագիւտ ծառ է Հայաս – տանի անտառներուն մէջ: Այդ ծառով կազմուած փոքր «կղզեակ»ներ միայն կան տարբեր շրջաններու մէջ: Անտառամշակները սկսած են նշենիի ամբողջական զան – գուածներ ստեղծել:

Խոսրովի անտառները ամէնէն հա – րուստն են Հայաստանի մէջ: Հոն կը բնակին մօտ 30 տեսակ հազուագիւտ կեն – դանիներ՝ լուտան, յովազ, ընճառիւծ, մուֆլոն, բեզովրեան այծ եւայլն: 120 տեսակ թռչուն ալ կայ:

Ներկայիս Խոսրովի անտառներու տա – րածութիւնը կը հասնի 24·000 հեկտարի:

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ

Ջաւախքի գիւղին մէջ (Ախիզբեկով շրջան) յուշարձանի մը բացումը կատար – ուած է: Ցուշարձանը կանդնեցուած է ի յիշատակ Ջաւախքի այն դիւղացինե – րուն, որոնք մեռած են Բ. աշխարհամար – տին Պրիմի, Բելոռուսիոյ եւ այլ վայրերու

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

—o—

Ֆիկառօ – Սոֆրէս հանրային կարծիքի քննութիւն մը կատարուած Շաբաթ, այսինքն պատմական « դէմ–դիմաց »էն եօք, փոքր առաւելութիւն մը կուտայ Ժիսքարի, որ 51,5ի կը հասնի մինչ Միթերան 48,5ի կ'իջնէ: Պարզ է որ եթէ նոյնիսկ Միթերան իր պատճառաբանութիւններով աւելի լայն զանգուած կրնայ դտնել, Ժիսքար աւելի կը համապատասխանէ Հանրապետութեան նախագահի այն պատկերին զոր Ֆրանսայի ժողովուրդը կ'ուզէ ունենալ:

Բայց եւ այնպէս ամբոխավարութիւնը կը շարունակուի անհամ դառնալու ա – տիճան: Շաբաթ օր, Միթերան Ալֆոր – վիլ այցելած էր, իր բարեկամ Ֆրան – չեսքիի արուարձանը: Հանգստեան տան մը մէջ է որ Ձախի պարագլուխը խօսեցաւ «Երրորդ տարիքի ուխտի» մը մասին: Այս ուխտին մէջ, ստիպողական միջոցներ նախատեսուած են վերարժեւորելու համար տարեցներու պայմանները:

Կիրակի օր, Միթերան այցելած է հողագործներուն, կարգ մը խոստումներ ալ հոն ընելով:

Ի վերջոյ չահեկան կ'ըլլար եթէ Թերթ մը հրատարակէր երկու թեկնածուներուն ըրած բոլոր խոստումները: Յետագային եթէ ընտրուողը կարենայ իր ըրած խոս – տումներուն մէկ տասներորդն ալ դոր – ծադրել, բաւական բան կ'ըլլայ:

Ժիսքար Շաբաթ օր Փուաթիէ այցելած էր, ուր խօսած է առաւելաբար կնոջ մա – սին: Կողմնակից է բացարձակ հաւասա – րութեան: Բանուորներուն համար՝ յա – ռաջդիմութիւն եւ արդարութիւն կը խոս – տանայ, Մոնսօ–լէ–Մինի մէջ, ուր դա – ցած էր կիրակի օր, ներկայ ըլլալէ եօք, Նարպոն–Պէղիէ ռըկպիի եղրափակիչ մըր – գումին:

× Շապան – Տէլմաս տեսակցութիւն մը տուած է երկուշաբթի օր Սիւտ–Ուէսթ թերթին, ուր այս անգամ յստակ կերպով կը թելադրէ իրեն քուէարկողներուն, որ Ժիսքար տ'Էսթէնի քուէարկեն: «Միթե – րան անհանդուրժելի վտանգներ ձեռք ա – ռած ըլլալով, ի՞նչպէս ձախողեցնել իր ձեռնարկը եթէ ոչ Ժիսքարի քուէարկե –

մէջ: 140 անուն յիշատակուած է յու – շարձանին մարմարեայ քանդակին վրայ:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի Մատենադարանը պարգեւա – տրուած է Խորհ. Միութեան գրօսաշրջի – կութեան «պատուոյ մրցանակով», որով – հետեւ բեղուն գործունէութիւն ունեցած է գրօսաշրջիկներ ընդունելով եւ անոնց ծառայելով:

Մատենադարանը չատոնց է դար – ձած է Հայաստանի մայրաքաղաքին տե – սարժան վայրերէն մէկը: Երեւան այցե – լող ամէն գրօսաշրջիկ պարտք կը համա – րի այցելել Մատենադարանը, ուր կը պահպանուին հայ ժողովուրդին հոգեւոր գարստութեան՝ մատաղաթեայ գրչագիր – ներու եւ հնատիպ գիրքերու սքանչելի հաւաքածոները: Քիչ չեն նաեւ օտար այցելուները: Միայն 1973ին 80 երկիր – ներէ Հայաստան այցելած են աւելի քան 30·000 գրօսաշրջիկներ, որոնց մեծ մասը Մատենադարան այցելած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ամերիկա
Թուրքերը եւ Յոյները

—o—

Ամերիկեան միջամտութիւն մը հաւա – նական կը նկատուի այն պայքարին մէջ, որ ծայր տուած է Անգարայի եւ Աթէնքի միջեւ, Եգէական ծովի հարցին մէջ: Ծա – նօթ են պատճառները ստեղծուած տագ – նապին: Արդարեւ Եգէական ծովին մէջ

լով: Ասիկա բացայայտ է ինծի համար եւ անոնք որ ինծի հարցում կ'ընեն այդ ուղ – ղութեամբ, թող դիտնան ասիկա» կը չեչտէ ճախողած թեկնածուն, մինչ Իւ – մանիթէ–Տիմանշ կիրակի օր ցանկը հրա – ատարակած էր այն բոլոր քննադատու – թեանց, զորս Շապան ըրած էր ժիսքարի հասցէին, մինչեւ Մայիս 5:

Մէնոէս–Ֆրանս մամուլի ասուլիս մը տուաւ կիրակի օր, որու ընթացքին դա – տապարտեց ժիսքար տ'Էսթէնի անտեսա – կան ապագայ քաղաքականութիւնը: Մէն – ոէս 25 միլիառ կը հաշուէ ժիսքարի նա – խատեսութիւնները, չհաւատալով թէ եթէ ժիսքար չարունակէ իր քաղաքականու – թիւնը Ֆրանսայի տնտեսական մեքենան կը խափանի:

× Միթերան երկուշաբթի օր տեսակ – ցութիւն մը տուած է լիբանանեան թեր – թի մը, ուր կը յայտնէ թէ Մերձաւոր Արեւելքի համար ՄԱԿի որոշումները պէտք է դործադրուին եւ թէ ինք կողմ – նակից է զէնքերու բացարձակ ապար – կոյին: Ֆրանսա պէտք է երկու կողմերուն ալ բարեկամութիւնը պահէ:

Մինչեւ կիրակի, երկու թեկնածուները տենդագին կերպով պիտի չարունակեն իրենց պայքարը, ու երկուշաբթի օր, կըր – նայ չունչ մը քաշել ան որ··· չէ ընտըր – ուած:

Քանի մը տողով

ԻՏԱԼԻՈՑ 37 միլիոնէ աւելի քուէար – կողներուն միայն 74 առ հարիւրը քուէա – տուի դացած էր կիրակի օր, ամուսնա – լուծման հանրաքուէին պատասխանելու համար: Քուէարկութիւնը վերջ կը դտնէր երկուշաբթի ժամը 14ին: Կը նախատես – ուէր որ «այո»ներու եւ «ոչ»երու միջեւ (ոչը՝ ամուսնալուծման կողմնակիցներուն պատասխանն է) հազիւ երկու առ հարիւրի տարբերութիւն մը ըլլայ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Հանրապետութեան նա – խագահ դարձաւ Զօր· Սպինոլա, որ պե – տական հարուածը կատարած էր երկրին մէջ: Հինգշաբթի օր կառավարութիւնը պիտի կազմէ:

ՍՈՒՐԻԱ. 5000 կառք ապսպրած է Փէօժօ ընկերութեան (104, 204, 304, 404 եւ 504): Անհատ գնորդները 35·000էն 70 հազար պիտի վճարեն:

ՔԻՍԻՆՆԿԻ կը չարունակէ երթալ – զալ Դամասկոսէն Երուսաղէմ, լաւատես մնա – լով հակառակ դժուարութեանց: Մինչ ինք կը յայտարարէր թէ յոյս կայ որ կարդադրութիւն մը ըլլայ, Երկուշաբթի առաւօ իսրայէլեան օդուժը կը ռմբակո – ծէր Հարաւ – Լիբանանը:

ՍԿԻՒՊի մէջ (Եուկոսլավիա) երկրա – չարժ մը պատահած է բայց զոհ չկայ: Ծանօթ է որ քանի մը տարի առաջ, բուռն երկրաչարժ մը քարուքանդ ըրած էր քա – ղաքը, հազարաւոր զոհեր պատճառելով: Շարժ մըն ալ եղած է Չինաստան, բայց հոն բաւական զոհ կայ:

Հարուստ քարիւղահանքեր երեւան ելած են եւ, հետեւաբար, երկու երկիրներն ալ կ'ուզեն օգտուիլ առնոցմէ: Տպընապը ծանրացաւ անցեալ շաբաթ, երբ Ցունաս – տանի վարչապետը ճառ մը խօսելով Սե – լանիկի մէջ, շատ խիստ ոճով զգուշա – ցուց Թուրքիան, որ հրաժարի այնպիսի քայլերու դիմելէ, որոնք կրնան մեծ հա – մաձայնութիւններու հասցնել տպընապը:

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը, Թ. Կիւնէչ, իր կարդին, Ազդային ժողովին մէջ հետեւեալ խօսքերով պատասխանեց յոյն վարչապետին.— «Եգէական ծովը, յունական չէ, եւ մենք երբեք պիտի չլքենք մեր իրաւունքները այդ շրջանին մէջ ի չահ այլ Պետութեան մը»:

«Լէվֆթերոս Գոսմոս» յունական օրա – թերթը, որ կառավարութեան կողմնակից է, անդրադառնալով Թուրք Արտաքին Նա – խարարին յայտարարութեան, գրեց, թէ «Կը խորհինք, որ ժամանակը եկած է Անդ – արայի համար, որ կացութեան դէմ դնէ իրապաշտ մօտեցումով: Եթէ պղբփ կ'ընէ կարծելով թէ պիտի վախնինք մեզ եւ իր պահանջները պիտի պարտադրէ, Թուրքիա ճախողած է: Եթէ Անգարա կը մտածէ, թէ Ցունաստան տակաւ վիճակի մէջ կը դտնուի պատերազմի դաշտ նետուելու համար, պատրանքներով կը տարուի: Ցունաստան բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս պինուած է պատերազմ մղելու համար»:

Ուաշինկթընի, ի տես զէնքերու այս չա – չումին, չէր կրնար չմտահոգուիլ: Այս – պէս, ամերիկեան միջամտութեան առա – ջին նշանը ի յայտ եկաւ անցեալ երեք – շաբթի: Այդ օր Մ. Նահանգներու Ա – թէնքի դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ցունաստանի վարչապետին հետ: Մայիս 9ին ալ երկար խօսակցեցաւ Զօր· Պոնանոսի հետ: Այս վերջինը բա – նակներու ընդհանուր պետն է: Ամերի – կացի դիւանագէտը ապա անմիջապէս Թուրքիա մեկնեցաւ:

Եթէ կացութիւնը բարդանայ, անխու – սափելի կերպով ասիկա իր անդրադարձ – ները կ'ունենայ այլ մարդերու վրայ ալ, ինչպէս օրինակ, Կիպրոսի, ուր մեռեալ վիճակի հասած են մինչ–համայնքի բա – նակցութիւնները:

Չինուորական դեռնի վրայ, կարգ մը չհասատատուած լուրերու համաձայն, պա – տերազմի պատրաստութիւններ կը տես – նուին Եգէական ծովին մէջ, երկուստեք: Թուրքիա դունդ մը կազմած է, որ բո – լորովին դուրս կը մնայ Ատլանտեան Ուխ – տի զինուորական հակակչռէն. այս դուն – դը պիտի ծառայէ ազդային նպատակ – ներու: Սպառազինուած է Թուրքիա պատ – րաստուած կամ դուրսէն գնուած զէնքե – րով: Թուրքիոյ նաւատորմն ալ զօրա – ցած է:

Ցունաստան եւս զօրացուցած է իր զին – ուորական ուժը: Անոր օդատորմիղը որոշ թիւով ամերիկեան «Ֆանթոմ»ներ ստա – ցած է: Մ. Նահանգները Թուրփիլանաւեր ալ յանձնած են վերջերս Ցունաստանի: Ցունաստանի բանակը, որ մօտ 150·000 զինուորներէ կը բաղկանայ, լաւ մար – զուած եւ սպառազինուած է ամերիկեան եւ այլ երկիրներու զէնքերով:

Որոշ լուրերու համաձայն, յոյն վար – չապետը զիտմամբ Սելանիքը ընտրած է իրրեւ վայր իր ազդարարութիւնը ուղղե – լու համար Անգարայի: Ցունական բա – նակի երրորդ զօրադունդը, որ հոն կը դտնուի եւ որ կը կազմէ բանակին յար – ձակողական բունցքը, պահանջած է, ըստ նոյն աղբիւրներուն, որ կառավա – րութիւնը երաշխաւորութիւններ տայ իր « վճռակամութեան » մասին, Թուրքիոյ պահանջներուն կապակցութեամբ: Որով, Անտրեաս Փափանդրէու, Ցունաստանի վար – չապետը, իր խօսքը ուղղած կ'ըլլայ ո՛չ միայն Թուրքերուն, այլեւ բանակին:

ԱՅՆ ՕՐԸ ԵՐԲ ԹԵՐԹ ՉԿԱՅ...

Ընթերցողները զանազան ձեւերով ու սովորութիւններով թերթ կը կարդան:

Ոմանք կը սիրեն առաւօտեան սուրճին հետ «աչք մը նետել» վերնագիրներուն, ուրիշներ կը սիրեն ճաշել՝ թերթը «լափելով»:

Քիչ չէ անոնց թիւը, որոնք որոշ ժամեր ունին թերթ կարդալու համար,— եւ այդ որոշ ժամը կը նկատեն «իրենց հանգիստի պահը»:

Կան՝ որոնք «երբ ժամանակ՝ ունենան», այդ ժամանա՛կ կը թերթատեն թերթերը:

Կան՝ որոնք պարզապէս «ժամանակ չունենին թերթին տալու»:

Ոմանք, օրուան յատուկ ժամերուն դըլուխնին կ'երկարեն դրացիին, եւ նոյն յատուկ ժպիտով, նոյն յատուկ ձայնով ու նոյն յատուկ նախադասութեամբ կը հարցնեն.— Դրացի՛, թերթը կրնա՞մ առնել: Ու յաճախ կ'առնեն, առանց սպասելու պատասխանի, որովհետեւ տալ ու առնելն ալ սովորութիւն մըն է, եւ երկուստեք հաչուած են որ ուզողին մէկ, չուզողին երկու երեսները տարբեր գոյն են...

Կան՝ որոնք կը սիրեն թերթը տարածել սեղանին եւ սեղանին վրայ տարածուելով կարդալ, կան՝ որոնք թերթը ծալած դըրպանին պարտցնելէ յետոյ, կը սիրեն նախ «արդուկել», ապա՝ «արդուկուելու» համար:

Կան՝ որոնք նախ նուիրատուութիւնները կը համտեսեն, ուրիշներ՝ մահազդ կը փնտռեն, կամ ամուսնացող ու նշանուող:

Կան՝ որոնց համար թերթ կարդալ, վերնագիր կարդալ կը նշանակէ. կան՝ որոնք կը բաւարարուին առորագրութիւններու քննութեամբ, եւ կան՝ որոնք առաջին բառէն մինչեւ վերջին բառը կը կարդան:

Կան՝ որոնք փողոցին անկիւնը, պատին կռթնելով կ'ըմբռչնեն թերթը, ուրիշներ՝ անկողնին մէջ կամ այլ տեղ...

Ոմանց համար արարողութիւն է թերթի ընթերցումը, ուրիշներու համար՝ արագ սանտրուելու պէս բան մը:

Ոմանց համար թերթը իր որոշ տեղը ունի. օրինակ՝ երբ տուն մտնեն, առանց ձայնի կ'ուղղուին հոն, ուր թերթը պէտք է ըլլայ: Կ'առնեն, առանց զգալու որ առած են, առիթ եւս կը չիշեն որ պարտին բարեւ ըսել անեցիներուն: Կ'առնեն, սակայն պայման չէ որ անմիջապէս կարդան: Կը բռնեն իրենց ձեռքերուն մէջ, կը խօսին ինչ որ պէտք է, կը նստին, կ'անցնին սենեակէ սենեակ, միշտ թերթը ձեռքերուն մէջ, ապա՝ առիթով մը կը կարդան:

Հանդիսած եմ մարդոց, որոնք կարդացած միջոցին կը սուլեն:

Կան՝ որոնք չեն կրնար ընդմիջուիլ, ուրիշներ կան՝ որոնք առանց իրենք զիրենք ընդմիջելու պարբերութիւն չեն կրնար ատարել: Ի վերջոյ բան մը կարդացողը պէտք է նաեւ իր կարծիքը տայ, կամ՝ կարճնայ վերլուծումները ընել...

Ոմանք կը սիրեն մէկ կողմէ երաժշտութիւն լսել, միւս կողմէ՝ կարդալ: Կան՝ որոնք անդամ մը պատկերասփիւռին կը նային, անդամ մը իրենց բռնած թերթին: Մէկ քարով քանի՛ թռչուն:

Ոմանց համար թերթը միշտ ալ նուիրական ու սուրբ բան մը ունի, ու եթէ կարգալէն յետոյ պիտի նետեն ալ՝ թոյլ չեն տար, ասատիկ կը բարկանան երբ տան պզտիկը զայն պատռէ:

Ուրիշներու համար բարեբախտաբար կայ թերթը, որովհետեւ կը ծառայէ փաթոյթի:

Ոմանք առօք փառօք իրենց բժամատն ու ցուցամատը կը թրջեն լորձունքով, ու խոշոր դրքի մը բարակ էջը դարձնողի մը ճգնութեամբ թերթին էջը կը դարձնեն:

Կան՝ որոնք կը նախընտրեն նախ վերջին էջը կարդալ, ապա առաջին էջը:

Սակայն տակաւին չեմ հանդիպած մարդու մը, որ նախ ներսի էջերէն սկսի իր ընթերցումին, բայց կարդ մը յօդուածագիրներ, որոնք թերթ կը կարդան միայն այն առեն՝ երբ յօդուած ունին. այլ խօսքով մարդիկ՝ որոնք կը կարդան միայն... իրենց գրածը:

Կան որ երբ կարդալ սկսին, իրենց դէմքէն սա տեսակ նախադասութիւն մը կը հոսի.— Ես մեծ եւ ուսեալ մարդ եմ, թերթ կը կարդամ:

Կան՝ որ երբ թերթ կարդան, իրենց դէմքին դրուած կ'ըլլայ.— Ձէ՞ք տեսներ որ թերթ կը կարդամ. մի՛ խանգարէք:

Կան՝ որոնք երբ թերթ կը կարդան, կը փորձուիս մօտենալ, թերթը ձեռքէն առնել եւ երեսն ի վեր պոռալ.— Եղբա՛յր, եթէ սրտխառնուք պիտի ունենաս, մի՛ կարդար:

Կան՝ որ թերթը կը կարդան, ինչպէս Ս. Աւետարանը պիտի կարդային:

Կան՝ որ երդում ըրած են իրենց կարգացածին... չհաւատալու: Թերթերը ե՞րբ չիտակ բան գրած են արդէն: Մինչեւ այսօր կը խօսին բժիշկի մը մասին, որ չի հաւատար թէ մարդիկ հասած են Լուսին պլխաւորաբար այն պատճառով, որ այդ տեղեկութիւնը արուած է թերթերով:

Կան՝ որոնք թերթին բոլոր գրածներուն կը հաւատան եւ առօր համար ալ կրնան տարի մը առաջ գրուած յօդուած մը յիշել եւ... առով փաստարկել իրենց մէկ համոզումը:

Կան այնպիսիներ՝ որոնք լաւ կ'ընեն եթէ թերթ չկարդան, ինչպէս որ կան այնպիսիներ՝ որ լաւ կ'ընեն եթէ միայն թերթ կարդան:

Կան՝ որոնք թերթ կը կարդան պարտականութիւն մը ըրած ըլլալու համար. կան՝ որոնք թերթ կը կարդան ուրիշ բան չկարդալու համար:

Թերթի հաւաքածոյ կազմողները ընդհանրապէս քիչ են, սակայն հաւաքածոյ ունենալ ցանկացողները՝ շատ:

Կան՝ որոնք թերթ կը կարդան սխալ գտնելու համար, ինչպէս խաչբառի սիրահարները որոնք երբ լուծեն, գոհունակութիւն կը զգան: Սխալ գտնելու համար թերթ կարդացողները եթէ սխալ չգտնեն, իրենք զիրենք անհանգիստ կը զգան: Բառերթախտաբար, այդպիսիներուն համար մեր թերթերը ընդհանրապէս բարի եւ առատաձեռն են: Ըսողներ կան, որ սխալ գտնելու հաճոյք ունեցողներուն հաճոյք պատճառելու համար է յաճախ, որ մեր թերթերը սխալներ կը գործեն:

Ի վերջոյ բոլոր ախորժակներուն գոհացում տալու պարտականութիւն ունի թերթ ըսուածը:

Ինչպէս անխախտական մարդ չկայ, այդպէս ալ անխախտական թերթ չկայ: Փա՛ռք Աստուծոյ:

Զեռնարկ ընող մխիթեներուն համար լաւ թերթ ըսուածը ա՛յն է, որ կը խօսի իրենց ձեռնարկի մասին. այլապէս՝ ինչո՞ւ կը հրատարակուին այս թերթերը:

Յամենայնդէպս չատ են այն ընթերցողները, որոնք թերթը թերթատելէն ետք մէկ կողմ կը նետեն գայն այնպիսի ձեւով մը, որ կը թարգմանուի.— Նորէն մէջը բան չկայ:

Բաւական մեղմացած է այն մեղադրանքը՝ որ մեր թերթերը թարմ լուր չեն հասցներ: Հակառակ այն իրողութեան որ մեր թերթերը երբեմն նոյնքան թարմ լուր կուտան այսօր, քան օտար թերթերը, տակաւին այդ իմաստով դնահատանք մը ակնկիս չհասաւ: Կարծէք ընդհանուր օրէնք է եւ պայման՝ որ մարդ գոհ չմնայ իր թերթէն:

Եւ յոյս չկայ, որ օր մը մարդիկ գոհ մնան թերթէն: Մարդիկ միշտ նոր բան կը սպասեն, եթէ նոյնիսկ փաստուի՝ որ նոր բան չկայ արեւուն տակ...

Մարդիկ թերթէն գոհ մնան թէ ոչ, մէկ բան յստակ է որ առանց թերթի մնալ երբեք պիտի չուզեն: Ամէնէն զժգոհ մարդիկն անդամ, երբ վարժուած են թերթ կարդալու, թերթի պակասը կը զգան, թերթի գոյութիւնը կը չօշափեն, պարապութիւն մը կը նկատեն իրենց չուրջ, երբ ... այդ օրը թերթը լոյս չտեսնէ:

Գուցէ եւ այս պատճառով է, որ մարդիկ կը պահանջեն Կիրակի օրերն ալ թերթ ստանալ, առանց խզճահարուելու խմբագիրներու, գրաշարներու:

Այլ խօսքով, թերթը կա՛յ այն օրը մանուկ՝ երբ թերթ չկայ:

Մէկ օրուան ոստում մը հարիւր օրուան կարօտով ու պահանջով կը լեցնէ թերթ կարդացողը, որ երբ թերթը կրկին ստանայ յաջորդ օրը, անոր կը նայի հին ու հարազատ բարեկամի մը դորովանքով եւ ...ներողամտութեամբ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՃԸՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏՆ ՈՒ ՈՂՔԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս Մարաշի մասին գրած էի, նոյնն է պարագան Հաճընի: Ես անճամբ իրը լեգէոնական Հաճընն չեմ եղած բնաւ:

Բարեկամներ, սակայն, կը պնդեն որ կէս չթողում յուշերս ու գրեմ նաեւ Հաճնոյ հերոսամարտի մասին:

Անմիջապէս յայտնեմ որ այդ օրերուն տեղւոյն վրայ ըլլալու անհրաժեշտութեան պէտք չկար արդէն, Ատանայի ժողովուրդը ժամը ժամին տեղեակ կ'ըլլար, անճկութեամբ հետեւելով լուրերուն, որոնք երբեմն ալ չափազանցեալ գոյն ունէին:

Իսկ ես, իրը պինուորական, ոչ միայն օրուան տեղեկագիրներուն կը հետեւէի այլ եւ մօտէն յարաբերութեան մէջ էի Դաշնակցութեան ակումբին մէջ հաստատուած գրասենեակներուն, որոնք տակաւ մը ձայնափուռի ընկալուչներ կը կարծես, ամէն ոք հոն անհամբեր կը սպասէր նոր լուրերու:

«Կիլիկիա» թերթն ալ արդէն օրը օրին հաղորդումներ կը կատարէր:

Այս յառաջաբանէն յետոյ անցնինք բուն նիւթին եւ գրենք համառօտակի Հաճընի ողբերգութեան մասին մեր հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, Մարաշ պարպուած էր արդէն ահագին զոհեր տալով:

Քէմալական ուժերը քաջալերուած իրենց այս յաղթանակէն, արագօրէն կը յառաջանային դէպի Հաճընն, նոյն վայրենութեամբ, նպատակ ունենալով աւերել Հաճընը եւ անկէ յետոյ իջնել Դաշտային Կիլիկիա:

Հաճընն նախ քան ընդհանուր պատերազմը տուեալ տեղեկութեանց համաձայն կը հաշուէր 30·000 հայութիւն, չարքերէն ու աքսորէն· ճողոպրած ողջ մնացողներ՝ թիւով 8·000, վերադարձած էին իրենց հայրենիքը, որոնց վրայ աւելցնելով հալածուած 2000 դաղթականներ, ուրեմն 1920ին Հաճնոյ Հայութեան թիւը կարելի էր հաշուել 10·000:

Քէմալական ուժերը եւ չէթէները մօտ

Թերթը, չատ նուիրական բաներու պէս, կայ, երբ չկայ:

Կայ՝ երբ եկեր ու անցեր է, կամ, երբ պիտի գայ...:

Եթէ մեր վերջին հաւատամքը ճիշդ է, խմբագիրները կրնան երբեմն երբեմն, առանց տօնական օրերու պարտադրանքին տպաւորելու, թերթ չհրատարակել, ընթերցասիրութիւնը քաջալերելու եւ վատ պահելու համար:

Կարծէք սխալներ ալ կան՝ որոնք պէտք է գործուին.. յանուն ազնիւ նպատակներու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Ջուրո՞վ, գոչեցի զարմացած:

— Այո, պարոն, ըսաւ ծերունին զբաղարթ դէմքով մը, ես ամէն իրիկուն ջուրով կը դինովնամ:

Եւ սպասաւորին դառնալով պոռաց.

— Թան, այս իրիկուն հիւր ունինք, կ'ուզեմ ճաշէն առաջ քիչ մը դինովնալ, ըմպելի բե՛ր մեզի...

Այս հրամանը դիս ապշեցուց եւ զարմացական ակնարկ մը ուղղեցի քովս նըստող օրիորդին:

— Այո, ըսաւ Աստղ խնդալով, հայրիկս ամէն անգամ որ նոր անդամ մը արձանագրուի ընկերութեան՝ կը դինովնայ:

Սպասաւորը ըմպելին բերաւ որ ուրիշ բան չէր՝ այլ եթէ չիչ մը ջուր:

Նախաճաշը լմ ու իր դաւաթը ջուրով լեցուց եւ ըսաւ.

— Ձեր կենացը:

— Ձերինին, պատասխանեցի եւ ի մի ումպ դաւաթս պարպեցի:

— Անուղղայ մոլորեալ, գոչեց ծերունին բարկացայթ, ի մի ումպ կարելի՞ է խմել այս ըմպելին...:

Եւ ինք պուտ մը բերանը առաւ, երեսը թթուեցուց բարկ ըմպելի մը խմողի պէս եւ դաւաթը գետին դրաւ:

Ցետոյ չարունակեցինք մեր խօսակցութիւնը այլ եւ այլ նիւթերու վրայ: Ծերուկը ապսպրեց խմելու պէս, կամաց կամաց իր դաւաթը կը պարպէր եւ հետզհետէ կը զուարճանար, այնպիսի կատարելութեամբ մը որ կարծես իրաւունէ ողելից ըմպելի մը կը խմէր: Երբ դաւաթը պարպեց կատարեալ դինով մը զարձած էր:

— Հիմա ճաշենք, ըսաւ:

Երբեք այսքան կատակախօս ու զուարթ մարդ մը չէի տեսած: Ամբողջ ճաշի միջոցին հաճելի ժամանց մը անցուցինք:

— Միշտ այսպէս զուա՞րթ է ձեր հայրը, հարցուցի Օրիորդ Աստղին:

— Այո, երբոր խմէ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը:

— Բայց պարզապէս ջուր էր խմածը:

— Կամքի այնպիսի զօրութիւն մը ունի հայրիկս, որ երբ ջուրը իրրեւ ողելից ըմպելի խմէ՝ կը դինովնայ... բարեբախտաբար դաւաթ մը միայն խմեց, եթէ երկու դաւաթ խմէր, ապահովաբար պիտի չկրնար իր տեղը հանդարտ նստիլ:

— Ճաճախ կը պատահի՞ որ մինչեւ երկու դաւաթ խմէ, հարցուցի:

— Շատ քիչ անգամ, պատասխանեց աղուոր Աստղը՝ որուն նայուածքը արդէն ոգելից ըմպելիի մը չափ դինովցնել սկսած էր զիս... այդ բանը կը պատահի երբոր մեր ընկերութիւնը մեծ ու վճռական ճակատամարտ մը չունի:

«Մեծ ու վճռական ճակատամարտ»ը զիս ապի ի բերան թողուց:

— Կը ներէք Օրիորդ, ըսի, ես նորընծայ մըն եմ ձեր մէջը եւ տակաւին չեմ կարող ձեր խօսքերուն ամբողջ իմաստը ըմբռնել. քիչ մը առաջ ձեր հայրը զիս ներկայացնելով ըսաւ թէ դերի մըն էի կռիւի մը մէջ բռնուած՝ հիմա ճակատամարտի խօսք կ'ընէք դուք, ի՞նչ կը նշանակէն բոլոր այս բացատրութիւնները:

Օրիորդ Աստղ ժպտեցաւ եւ իր անմեղուկ աչքերը վրաս յառելով պատասխանեց.

— Պարոն, կ'երեւայ որ մեր պաշտօնաթերթը չէք կարդացած բնաւ:

— Նոյնիսկ այդ պաշտօնաթերթին գոյութիւնը չեմ գիտեր...

— Լաւ ուրեմն, վաղը չարաթ, պաշտօնաթերթին հրատարակութեան օրն է, մուս մը (տասը փարա) տուէ՛ք եւ հատ մը առէ՛ք:

— Ի՞նչպէս կը կոչուի այդ թերթը:

— Ա.Ճ–Ա.վաճ (ընդ առաջ), պատաս –

(102 – Շար.)

2·000 ֆիւռոր եւ 4·000է աւելի անկանոն դինուորներ, ըրջակայ հայ գիւղերը ա– ւերելէ եւ ժողովուրդը կոտորելէ յետոյ, 1920 Մարտ 20ին կը հասնէին Հաճըն եւ կը պաշարէին զայն:

Հայութիւնը նախատեսելով Թրքական վայրագ ուժերու Հաճընը գրաւելու բա– ցորոշ նպատակը, որ պիտի յանգէր ա – ներկայօրէն իրենց բնաջնջման, ի յառա– ջադունէ ձեռք առած էր ինքնապաշտպա– նութեան զօրաւոր միջոցներ, իսկ այս անգամ սակայն խիստ մօտաւոր վտանգը աչքի առջեւ ունենալով զիմումներ սկսան կատարել Ֆրանսական կեդրոնական իշ – խանութեանց եւ նաեւ գնդապետ Պրէմոնի մօտ զինուորական օժանդակութիւն խընդրելով:

Գնդապետ Պրէմոն հայասէր մըն էր, բայց յայտարարեց թէ իրեն միջոցներ կը պակսին Հաճընը պաշտպանելու համար զինուորական ուժեր ղրկելու, բայց եւ այնպէս Հաճնոյ քաղաքապետ նշանակած էր փաստաբան Պր· Զալեանը:

Թէնէրալ Տիւֆիւյէօն, կը յայտարա – րէր որ Հաճնոյ պաշտնացող վտանգը կը մտահոգէ զինքը, բայց եւ այնպէս, մի – ջոցներ չունի Հաճընի Թրքական պաշա – րումը վերցնելու, թէ Հայերը պէտք է վտահ ըլլան որ երբ պայմանները ներեն, որեւէ վարանում ցոյց պիտի չտայ· պէտք է նկատի ունենալ Հաճնոյ լեռնային վի– ճակը:

Ուրեմն Ֆրանսական իշխանութիւննե – րէն ոչ մէկ օգնութեան յոյս մնացած էր դժբախտաբար: Այս պայմաններու մէջ Հայութիւնը կը մնար առանձին վայրե – նաբարոյ Թուրք հորդաներու դէմ պաշտպանելու համար իր կեանքն ու հայրենիքը, մխիթարն իր ուժերուն վստա– հելով:

Հայ լեգէոնականները միշտ պատրաս – տակամ էին նոյնիսկ ապստամբութեան գնով օգնութեան հասնելու Հաճընի:

Դաշտային Կիլիկիոյ, մասնաւորաբար Առանայի Հայութիւնը մտահոգութեան մէջ էր: Սկսան կազմուիլ Առանայի մէջ կամաւորական խումբեր — ձիւմ Զանղալ– եան, Պօղոս Թուրսարգիսեան, Վահան Փորթուգալեան, Մկրտիչ Եփրեմեան, Ձէյ– պէճեան, Սրմաղանեանի կողմէ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին Յովհ· Վէ– քիլեան, Ճապ Սիմոնեան, Կովկասահայ երկու Աւետիս Զաւուշներ, Կարապետ Ե– կաւեան եւ Լեւոն Գօնիալեան:

Հաճընի օգնութեան համար կազմուած կամաւորական այս խումբերը զատ զատ մեկնեցան Առանայէն մեծ դժուարու – թիւններու դնով եւ հազիւ կրցան հասնիլ Սիսի, Թումլու Գալէի եւ Միխիի շրջ – ջանները եւ չկրցան Հաճընն հասնիլ, թըշ– նամի ուժերու ընդդիմութեան պատճառաւ եւ զոհեր ալ տուին ճամբու ընթացքին: Ֆրանսական իշխանութիւններն ալ ունե – ցան իրենց պատասխանատուութիւնները այս առթիւ, թերեւս թեքնիք պատճառ– ներէ մղուած:

Կէօվէրչէլեանն ալ խումբ մը կազմեց կամաւորներու, բայց հազիւ Առանայէն դուրս ելած, ստիպուեցաւ եւս դառնալ:

Յայտնենք նաեւ որ Առանայի մէջ կարգ մը զրոյցներ չրջեցան սուտ թէ իբր, մեկնող խումբերու մէջ տեղծուած ան– հասկացողութիւններու մասին· աւելորդ կը նկատեմ մանրամասնել այս մասին:

Մինչ այդ Հաճընցիք, այր, կին, երա– խայ, իրարմներու մէջ դիրք բռնած քաջ– բար կուրծք կուտային յարձակող արիւն– արբու Թուրքին դէմ· զինամթերքի եւ ու– տեստեղէնի պակասը մեծապէս կը դժուա– րացնէր հայդուկներու կեանքը:

Անհերետակալի պայմաններու մէջ Հա – ճընի հերոս ժողովուրդը ութ ամիսներ հերոսաբար եւ ծայրայեղ քաջութեամբ անհաւասար կռիւ մղեց եւ կուրծք տուաւ Թուրք խուժանի վայրագ յարձակումնե – րուն դէմ եւ յաղթեցաւ ինքնապաշտպա– նութեամբ արձանագրել Հայոց պատմու– թեան մէջ Հաճընի դիւցազնամարտը, որ անմոռանալի պիտի մնայ:

Պատիւ ու յարգանք Հաճընցիներուն, որոնք կրցան քաջարար կռուիլ եւ փրկել Հայութեան պատիւը, մեծ կորուստներ պատճառելով յարձակող վայրագ Թըչ – նամիին:

Ի՞նչ արժեց, սակայն, այս հերոսա – մարտը:

Հաճընն գրաւուեցաւ Թշնամիին կողմէ 1920 Հոկտեմբեր 15ին եւ ժողովուրդը են– թարկուեցաւ ճիւաղային վրէժխնդրու – թեան· Ջարդուեցաւ անխնայ՝ Թուրքին վայել վայրագութեամբ:

Քանդուեցան եկեղեցիները, որքանոց – ներ, հիմնայատակ եղան բնակարաններ, Ջարդուեցան նոյնիսկ ճողոպրած ծնողա – զուրկ որբեր: Հրաչքով ողջ մնացողնե – րէն փոքր մաս մը միայն կրցաւ իր մոր– թը փրկել ու հասնիլ Առանա, տաժա– նելի պայմաններու մէջ: Անկարելի է նկա– րագրել ահաւոր տեսարաններու տպաւորութիւն– ները այս մասին:

Կիլիկիոյ ամբողջ Հայութիւնը ցոյցեր կազմակերպեց, սուգի օրեր նշանակեց, բայց եւ այնպէս անխուսափելին պատա– հած էր:

Այս մասին խօսքը տանք հայասէր Ֆը– րանսայի ծանօթ Փօլ ոիւ Վէուի, որ նկարագրած է Հաճնոյ վերջին ժամը իր հրատարակած հատորին մէջ.—

«Ներս մտան Թուրքերը, գազաններու պէս մռնչելով եւ վերջակէտ դրին: Դուռ– ներու ներբեւէն արիւնը գետի պէս կը հոսէր: Քահանաներ, կիներ, երախաներ, մոմերը ձեռքերնուն մէջ, եկեղեցւոյ մէջ հաւաքուած խմբովին իրենց անձը տրա– մադրեցին գերագոյն զոհողութեան եւ փառք տալով Աստուծոյ, օրհնեցին Ֆրան– սան:

Մայր Հայոց
Մեր յոյսը՝ Ֆրանսա
Ցեներաները եւ ուժը մեր բազուկներուն
Ո՛վ Ֆրանսա,

Եւ խարոյկները վառեցան հսաւ օրեր եւ հրկիզեցին անոնց մարմինները»:

×

Թուրքը մինչեւ այսօր ալ բնաւ չէ փոխ– ուած, նոյն նենգամիտ ոճրագործն է· ի՛ուրանայ պատմութիւն ու ամէն սրբու– թիւն· ամօթի դպացումէ զուրկ իր երկրին մէջ ներկայիս Հայերու մասին ձեռք ա– ուած միջոցները յայտնի են բոլորիս: Այս անգամ փոխանակ ֆիզիքապէս փճացնե– լու, ի՛ուզէ բարոյապէս զրկանել Հայը:

Բայց, ոչ մէկ յուսահատութիւն մեր կողմէ: Հայութիւնը իր զօրաւոր կամքով պիտի չարունակէ պաշտպանել իր անու– րանալի իրաւունքները եւ ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ անպայման, իսկ Թուրքը պիտի մնայ նոյն մէհմէտճիքը:

Գլուխդ միշտ բա՛րձր, Հայ ժողովուրդ:

Պ· ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՊՐԻԼ 24Ը

Տարուան մէջ օր մը, Ապրիլ 24ին, բո– վանդակ Հայութիւնը կ'ոգեկոչէ բիւրա– ւոր նահատակներու յիշատակը:

Ապրիլ 28ին, Կիրակի առաւօտ, հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարեց Յովհ· Քհնյ· Կարապետեան, Սէնթ Անտրէ Լըհօ եկեղեցին, խառնիճամ հաւատացեալնե – րու ներկայութեան:

Պատարագէն ետք, ժամը 11·30ին, բաղ– մութիւնը հաւաքուեցաւ «Ապրիլ 24» փո– ղոցը (խաչեղէն), ուր փունջ մը ծաղիկ– ներ դրուեցաւ Մեռեալներու Յուշարձանին վը– րայ: Տէր–Հօր պահպանիչով վերջ դասա– պարտողութիւնը:

Համապարային ոգեկոչումի հանդիսու – թիւնը, հովանաւորութեամբ Հայ Սզպ· Միութեան, տեղի ունեցաւ նոյն օրը կէս– օրէ ետք, ժամը 16ին, Թէաթրը Միւնի– սիփալի սրահը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ:

Նախագահ Մաշտոց Վրդ· Յովսէփեան (Լիոնէն) յիշեցուց, թէ «Կիլիկիոյ Ծերու– նազարդ հայրապետը՝ Սահակ Բ· Խա– պայեան, երբ իր զարաւոր աթոռը (Սիս) ձգելով իր ժողովուրդին հետ տարագիր գարձաւ, կոնդակով մը սրբագործեց 1915 Ապրիլ 24ի արիւնոտ Թուականը: Մեր ժողովուրդը ամէն տարի տառնամեակներէ ի վեր Ապրիլ 24ները կը նուիրականացնէ ոգեկոչումներով»:

Առաջին խօսողը եղաւ փոխ – քաղաքա– պետը՝ Կէֆիէ (քաղաքապետը՝ Լ· Մեր– մաղ կը բացակայէր ընտրապայքարի հե– տեւանքով): «Ի· դարու առաջին տեղա – սպանութիւնը, ըսաւ ան, ծայր տուաւ 1915 Ապրիլ 24ին, որուն անմեղ զոհերը եղան ձեր նախնիքները· ցեղասպանը մին– չեւ այսօր անպատիժ մնաց եւ, նոյնիսկ դղջում չունի նման սեւ գործ մը կատա– րած ըլլալուն համար: Ընդհակառակն, ցեղասպանութիւնը կազմակերպող իբրեւ ղեկավարներուն յուշարձանները կը կանգ– նեցնէ··· ի յիշատակ անոնց կատարած եղերելի գործին համար: Այսօր, Եղեռ– նի 59րդ տարեդարձին օրը, Ֆրանսայի ժողովուրդը անկախած ձեղի հետ է եւ ամբողջ սրտով կը բաղձայ, որ ձեր ար– դար իրաւունքները իրագործուին»:

Բանախօս Ժիրայր Դատաւորեան նկա – տել տուաւ, թէ Ապրիլ 24ը համազգային Թուական մըն է եւ համազգային նկարա– գիր պէտք է ունենան ամէնուր ոգեկո– չումները: Նկատել տուաւ նաեւ, թէ Թուրքը չհասաւ իր նպատակին, քանի այսօր հայրենի հողի մէկ փոքր հատուա– ծին վրայ մեր ժողովուրդը աղգայնօրէն կը զարգանայ, կը բարգաւաճի՝ ապագա– յի լայն յոյսերով եւ ակնկալութիւննե – րով: Եթէ մեր պատմութեան ներքին անց– քերուն անդրադառնանք, կը տեսնենք, թէ մեր արդար իրաւունքները անտեսեցին աչխարհի մեծերը, նոյնիսկ մեղի «բարե– կամ» ճանչցուած մեծերը, որովհետեւ քարիւղ չունէինք: Հայութեան դահիճ – ներուն անպատիժ մնալը քաջալերութիւն մը եղաւ ուրիշներու համար, որպէսզի երկրորդ ցեղասպանութիւնը կազմակեր – պեն Բ· համաչխարհային պատերազմին: Նոր սերունդը Թող չհարթէ, թէ մեր նախնիքները միայն սուգի եւ լացի օրեր կատակած են· արիութեան սքանչելի դոր– ծեր ալ կատարուեցան Ապրիլեան օրե – րուն, ապա ցեղասպանութեան ղեկավար– ները պատուհասուեցան: Երկրորդ աչ – խարհամարտին 300·000 զոհ տուինք եւ հակառակ ասոր՝ զարճեալ չեն կարգա– դրուած նոյնիսկ Կարս – Արտահանի, Ղա– րաբաղի հարցերը: Սակայն պէտք չէ յուսահատիլ· պայքարը դեռ երկար կը տեւէ, բայց պիտի չարունակենք մինչեւ իրականացումը մեր իրաւունքներուն:

Ժ· Դատաւորեան աւելի երկար խօսե – ցաւ նաեւ Ֆրանսերէն:

Գործադրուեցաւ պատշաճ դեղարուես– տական յայտագիրը մը, որուն իրենց մաս– նակցութիւնը բերին երգով, նուագով եւ արտասանութեամբ Մ· Թորոսեան, Ս· Բալոյեան, Օր· Շ· Երեմեան, Օր· Ի· Քէլէչեան, Տիկին Ա· Ասպետեան, Տիկին Ա· Գալուստեան եւ Գ· Զէյէպեան:

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Ն· ՇՆՈՐՀԱԼԻԻ

Սզպ· Միութեան հովանաւորութեամբ, Ապրիլ 16ի երեկոյեան, Օթէլ տը լա Փոս– թի մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը Ներսէս Շնորհալիի նուիրուած, անոր մահուան 800ամեակին առթիւ: Հայրա – պետին կեանքը ու գործը ներկայացուց Իսահակ Վրդ· Քէչիչեան (Պէյրութէն):

Դասախօսը Գր· Նարեկացին եւ Ն· Շը– նորհալին նկատեց մեծ դէմքեր եւ դու – հաճեռական բաղդատութեամբ բնութա – գրեց անոնց գործերը: Երկուքն ալ հայ եկեղեցիի հոգեւոր իշխաններն են: Գր· Նարեկացի ցայտաղբիւր մըն է, որ կը ժայթքէ՝ ճոխացնելով հայ բանաստեղ – ծութիւնը իր անմահ Նարեկ մատեանով: Ներսէս Շնորհալի հեզասահ եւ կարկա – չուն դեմ մըն է իր յօրինած չարականե– ներով եւ երաժշտութեամբ· մինչեւ այս– օր հայ եկեղեցին անոր չարականներով կը փառաբանուի:

Հայր Քէչիչեան Նարեկը ամբողջու – թեամբ իր բնագիրէն Ֆրանսերէնի թարգ– մանած է տարիներ առաջ: Դասախօսու – թեան ընթացքին քանի մը քառեակներ կարդաց իր թարգմանած «Աստուա լու– սոյ» չարականէն, «Ցիսուս որդի Հօր Միածին»էն:

Հայր Քէչիչեան Պէյրութի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանի տնօրէնն է, նաեւ դասախօս է Սէն Ժոզէֆ համալսարանի մէջ — հայ հին մատենագրութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑ�էՔ
ՏԱՐԱԾԻՑ�էՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԲՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

4·

Այսպիսով, վերջ ի վերջոյ, փաղրէն ուզեցել էր նպաստել իրեն փախչելու, փաղրէից սպասելի է: Բայց ինքը երբեք չի համաձայնի: Ամէն բան, միայն ոչ այդ: Եթէ պիտի փախչի, միայն իր կամ– քով ու իր ընկերներուն օգնութեամբ: Նա ոչ մի բարիք չի ցանկանում փաղրէններից:

Ի՛նչ ոօթ է· անշուշտ փոթորիկ է գա– լու, օդն այնպէս ծանր է ու խեղդող:

Անհանգիստ չուռ ու մուռ էր գալիս անկողնի վրայ· փաթաթուած ձեռքը նե– տեց բարձին, գլխից վեր, յետոյ նորից լսեցրեց: Ի՞նչպէս այդուամ էր այդ ձեռ– քը եւ ինչպէս ուռել էր: Ու բոլոր հին վէրքերն սկսել էին ցաւել, տանջող ու յամա՛ռ: Ի՞նչ էր պատահել: Է՛, դատարկ բան· մօտեցող փոթորկից էր, անշուշտ: Այժմ քիչ կը քնի ու կը հանգստանայ աչ– խատանք սկսելուց առաջ:

«Ուէթ ձող· բոլորն էլ հասա ու ամուր· դեռ քանի՞ան էր մնում սղոցելու· ան– շուշտ քիչ: Հաւանօրէն սղոցել էր ամբողջ ժամերով, անվերջ ժամերով, ա՛յ, ին – չու համար էր այդպէս ցաւում ձեռքը: Եւ ի՞նչպէս ուժգին, մինչեւ ոսկորը: Բայց կո՞ղքը, դժուար թէ դրանից լինի· իսկ կաղ ոտքի այրող ցաւը· մի՞թէ դա էլ սղոցով աշխատելուցն է»:

Վեր ցատկեց: Չէ, չէր քնել· անրջել էր բաց աչքերով: Երազել էր, թէ սղոցում է· մինչ ինքը դեռ չէր էլ սկսել: Վանդակը կանգնած էր անհոգ ու ամրակուռ: Չե– ռու աշտարակից խփեց տասը: Ժամա – նակն էր աշխատանքի:

Նայեց դրան ճեղքից դուրս եւ, համոզ– ուելով, որ իրեն դիտող չկար, վերցրեց սղոցներից մին ու կպաւ գործի:

. . . . . .

Ոչ, առողջ է բոլորովին: Այդ բոլորը երեւակայութիւն է միայն: Կողքի ցաւը ստամոքսիցն է, կամ մրսելուց, կամ մի ուրիշ բանից: Եւ ի՞նչ կայ զարմանալու, եթէ իրեն քիչ տկար է զգում երեք չա– բաթուայ անտանելի կերակուրներից ու խեղդուած օդից յետոյ: Իսկ բոլոր ցա– ւերն ու երակի այդ զարկը առաջանում են մասամբ ջղային խանգարումից, մա– սամբ էլ չարժումից զուրկ լինելուց: Այս, հականը դա է, չարժում չլինելը: Ի՞նչ յիմար էր, որ մինչեւ հիմա դրա մասին չէր մտածել:

Աւելի լաւ է նախ նստի մի քիչ ու թող– նի, որ ցաւը քիչ հանդարտուի դործն սկսելուց առաջ: Մի քանի վայրկեանից ամէն ինչ կ'անցնի:

Բայց նստելուց աւելի է վատանում: Երբ նստում է հանդիստ, նա ամբողջովին իր ջղերի ձեռքին է ու սառչում է սար– սափից: Չէ, պէտք է վեր կենալ, դէն չպրտել այդ յիմարութիւնը ու ձեռնարկել աշխատանքի: Զգալը կամ չզգալը կախ– ուած է իր սեփական կամքից: Եւ նա վճռեց բոլորովին ոչինչ չզգալ, ամէն զգացում դուրս վանել իրենից:

Նորից ելաւ ոտքի ու ասաց ինքն իրեն բարձր ու որոշ·

— Հիւանդ չեմ ես, ես ժամանակ չու– նեմ հիւանդ լինելու: Պէտք է, որ սղոցեմ վանդակը, ես չեմ ուզում հիւանդ լինել:

Ու սկսեց սղոցել:

Է· ՎՈՑՆԻՉ

(Շար·)

Տիկին Մարիամ Օհանեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Վահան Չէքմէեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Եսթեր Գարա– մանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճարուճիւն Գարամանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սրամ Սրմազանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տիւ– եան եւ զաւակները, Տիկին Մարինէթ Պալապանեան, այրի Տիկին Արաքսի Ճա– րուճիւնեան յաւուվ կը ծանուցանեն իր– րենց հօր, մեծ–հօր, քեռայրին, աղգա– կանին եւ բարեկամին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին։

Ճուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի ժամը 15ին Օպընա (Ար– ուէս)։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արտեմիս Աբելեան կը ծանուց– նէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա– տարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին (Մայիս 19) Սէն–Շամոնի Նոթր– Տամ եկեղեցւոյ մէջ, իր աղջկան՝

ԱՆԺԻԼ ԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ Պ. Գրիգոր Գազան– ճեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ղազարեանի, իրենց եղբօր Ալպէր Մուրատեանի մահուան առ– թիւ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնա – ճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կի– րակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Ջուարթ մթնոլորտ Ճաշագին 25 ֆր.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը 20ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի վարի յար– կը, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին։ Ներկայ կ'ըլլայ եւ խօսք կ'առնէ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ. Ց. Դ.

Իսի.— Հ. Ց. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

×

Փարիզ.— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ընդհ. ժողովը այս Ջորեքշաբթի (Մայիս 15) ժամը 20·30ին, Փարիզի Հայ Մշա– կոյթի Տունը։

×

Լիոն.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմի– տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա– ւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի իր ընկերները Երեքշաբթի 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Ջաւարեան եւ Ք. Կիրակի Մայիս 19, ժամը 15·30ին։

— Շաւարշ Միսաճեան խումբ, Երեք – շաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Գրիստափոր եւ Ք. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15

ժամը 21ին

P. L. M.

չքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամա – աորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այժ մը կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոդեկոչելու համար յիշատա– կը Սարդարապատի պատմական հերոսա– մարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկո– սի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպու – թիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներ – րամ ներկայ գտնուելու։

Հաւաքուիլ Փէշ–Լաչէզի գերեզմանա – տան կամպեթայի մուտքին, ժամը ճիշդ 16ին։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, ՌԻԻ ՊԼԷՕ, ՄԵԹՐՕ ՔԱՏԷ

Projection - Conférence

Sur l'art arménien antique, médiéval, avec des vues d'époque d'Ourardou (Van) de la période médiévale chrétienne.

Էջմիածին — Աղթամար — Անի — Ս. Թադէ — Արարատ — Մատենադարան Հին մանրանկարչութիւն

Ջորեքշաբթի, Մայիս 15, ժամը 20·30ին

Ցուցադրութիւնը երկու ժամ կը տեւէ Երգեցողութեան բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոդեկոչուի խնջոյքով մը

Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 18էն 24

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան «Սեբաստ ապի Մուրատ – Խրիմեան սրահը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին

Նուիրուած

ՄԱՅԻՍ 28–Ի

Կը նախագահէ՝ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս բացառիկ ազնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն

Հ. ՎԱՀԱՆ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ (գրագէտ–քաղաստեղծ)

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէնի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)

Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝

ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)

Հայկական տոհմիկ երգերով՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզէն

Տոմսերը ապահովել.—

SEVAN VOYAGE, 50, Cours de La Liberté, Lyon 3.

SUZANNE TATOSSIAN (Couture), 28 Bugeaud, Lyon 6.

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆ.— 10 եւ 15 ֆր.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խում– բին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին

Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(*Face au Lycée Technique de Valence*)

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դատի Ցանձնախումբին։

Նիւթ՝

LE GENOCIDE ARMENIEN
DE 1915 ET SES IMPLICATIONS

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հայ Մշա– կութային Ակումբին, Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 15էն 23։

Կը մասնակցին երգի ու պարի երիտա– սարդներու խումբերը «Կայծակ եւ Սար– դարապատ»։

Chez Auda
Restaurant du Stade
Route de Grenoble
St. Augustin — NICE

Հայկական ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

14 եւ 15 ՄԱՅԻՍ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին 4 զեղարուեստական ժապաւէններ, պատրաստուած Հայաստանի սթիւտիօներու մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԵՒ ՍԵՒ–ՃԵՐՄԱԿ

կիմէ թաւգարանի սրահին մէջ, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ

Ներկայ պիտի ըլլան.— Հայաստանի Սինեմայի նախարար Կ. ՀԱՅՐԵԱՆ բեմադիր ՖՐՈՒՆԶԻ Ա. ՏՈՎԼԱԹԵԱՆ եւ դերասան՝ Խ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Երեքշաբթի Մայիս 14 ժամը 20·30ին « ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓՐՕՆԻԿԱ »

Ջորեքշաբթի Մայիս 15 ժամը 20·30ին « ՀԱՅՐԻԿԸ »

Մախքերու մասնակցութիւն՝ 12 ֆրանք

Տոմսերը ապահովել.—

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — 32, Ռիւ տը Թրէվիզ
ՄԱՍԻՍ — 21 Ռիւ Սոլնիէ
ՇԻՐԻՆԵԱՆ — 36, Ռիւ տը Փլէբի
ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ — 7, Ռիւ Ռոլէն
ՊԷՆԼԵԱՆ — 53 պիս, Պուլվար Ռոշէն, Իսի
ՔԱՖԷ ՖԻԼԻՓ — Փլաս Քարնօ Ալֆորվիլ
ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ — 31, Ռիւ Փօլ Տէրուլէտ, Պուա Քոլոմպ
ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ — 4 Ավընիւ Ժորժ, Քոլոմպ
ՏԷՏԷԵԱՆ — 8 թէռ, Ռիւ Մառէ, Շաւիլ
ԿԱՐԱԳԵԱՆ — Ռիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ

QUATRA

vous présente

Le Vendredi 17 Mai à 21 h.

RECITAL DE PIANO

EDOUARD EXERJEAN

BACH — HUMMEL — DEBUSSY — POULENC

ET EN DEUXIEME PARTIE

Le violoniste

GERARD TORGOMIAN

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »
MUSEE GUIMET, 6 Place d Iéna (Métro : Iéna)
SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
MERCREDI
15 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·013

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.013

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌՆԵԼ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

—o—

Լիբանահայ համալսարանական ուսա – նողները ազգային գիտակցութեան հոյա – կապ դաս մը տուին սփիւռքի հայաշատ երկիրներու հայ ուսանողութեան, Մեծ եղեռնի տարեդարձի նախօրեակին մխայ – եալ ճակատ կազմելով Հայ Դատի հետա – պնդման համար։

Իրենց գործակցութիւնը անմիջական արդիւնք տուաւ արդէն։ Հայութիւնը մի – ակամ թէև ու թիկունք կանգնեցաւ՝ յա – ջողութեամբ պսակելու համար իրենց ձեռնարկը։ Տեղացիները համակրութեամբ ողջունեցին պողոտաներէն դէպի Թրքա – կան դեսպանատուն եւ ՄԱԿի կեդրոնը տողանցող հայկական հսկայ թափօրը, որ կ'երթար բողոքելու եւ արդարութիւն պահանջելու։

Լիբանան ուրիշ բոլոր երկիրներէ աւելի կը զգայ Հայութիւնը տանջող ցաւը եւ կը վշտակից մեղի։ Որովհետեւ իբրեւ բախ – տակից Հայութեան՝ Լիբանանցին նոյն – պէս ճաշակած է օսմանեան բռնակալ կայսրութեան եւ սահմանադրական ցե – ղասպան կառավարութեան վայրագու – թիւնները։ Ձեմալ փաշա Պէյրութի եւ Դամասկոսի հրապարակներուն վրայ կա – խաղան բարձրացնելով արաբ հայրենա – սէրները եւ սուլմահ ընելով Լիբանանի անմեղ բնակչութիւնը՝ կ'ուզէր յաւեր – ժացնել Թուրքերու տիրապետութիւնը ա – պառատեղի ժողովուրդներու վրայ։

Լիբանանցի մտաւորականներ եւ հրա – պարակագիրներ իրենց մասնակցութիւնը բերին մեր ազգային սուգին։ Պէյրութի թերթերը լայն արձագանգ տուին հայկա – կան ցոյցերուն։ Թրքական ցեղասպանու – թիւնը անգամ մը եւս օտար մամուլի նիւթ դարձաւ։ Հայ Դատը կրկին արծարծուե – ցաւ, վրդովելով Անգարայի վարիչներուն քունը։

Մեծ Եղեռնէն չուրջ վեց տասնեակ տա – րիներ վերջ, այսօր սփիւռքի մէջ հրա – պարակ իջած է մտաւորականներու նոր սերունդ մը, որ ընդվզումով կը յիշէ իր ցեղին դէմ գործուած ոճիրը եւ հաւատ – ցամ կը պահանջէ։ Մէկ կողմ դրած զա – ւանական ու զաղափարական ամէն տար – բերութիւն՝ կը մտածէ իբրեւ հայրենա – սէր Հայ, ամէն բանէ վեր դասելով ազ – գային չահը։

Ինչ կը բանին Եւրոպայի հայ ուսա – նողները։ Գործելու լայն ասպարէզ մըն է բացուած իրենց առջեւ։ Թո՛ղ Լիբանանը օրինակ դառնայ իրենց։

Տարիներ առաջ Լոնտոնի մէնոլորտի մէջ կազմուեցաւ Եւրոպայի Հայ Ուսա – նողներու Միութիւնը (ԵՀՈՄ), հայրե – նասիրական զեղեցիկ առաջադրանքներով։ Իրարու մօտ եկան Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ մասնագիտական բար – ձրագոյն ուսումներու հետեւող երկսեռ ուսանողներ։ Մասնաճիւղեր կազմուեցան։ Տարեկան հանդիպումներ կազմակերպուե – ցան Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ։ Պելճոն – թէնի կազդուրման կայանը կը չարունակէ դառնալ համախմբումի կեդրոն մը իրենց գործունէութեան համար։

Ո՞րքա՛ն պիտի ուզէինք, որ Եւրոպայի մեր ուսանողները Լիբանանի իրենց եղ – բայրներուն եւ քոյրերուն պէս քիչ մըն ալ մտածէին Հայկական Դատին մասին։ Ի – րենց ծանօթութիւնները եւ միջազգային յարաբերութիւնները օգտագործէին՝ եւ – րոպական մամուլին մէջ արծարծելու հա – մար մեր ազգային ու քաղաքական ար – դար պահանջները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

• ՎՃՌԱԿԱՆ ԺԱՄԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՑ

—o—

Երիտասարդ կօլիստները (Ի·Ժ·Փէ·) հակառակ մեծերու ճնշումին, տեղի չար – ւին եւ որոշեցին ճերմակ քուէ տալ։ Մէամէոի համար թէեւ «ճերմակ քուէ կը նշանակէ՝ կարմիր քուէ» բայց եւ այնպէս Շապանի կարօտով ապրող այս երիտա – սարդները չեն հնազանդած երէցներու։ Իրենց համար եթէ Միթերան՝ «քաղաքա – կան քառս» կը նշանակէ, Ժիսքար «ընկե – րային քառս» մը կը բերէ։ Կօլիստ երի – տասարդներուն «մաքի վարպետները» ե – ղած են առաւելապար Տըպրէ եւ Քուվ տը Միւրվիլ։

Հեռատեսիլէն, Ժիսքար տ'Էսթէն եր – կար խօսեցաւ ապագայ ընկերութեան մասին։ Կողմնակից է որ կինը հաւասար վարձատրութիւն ստանայ իր աշխատան – քին համար։ Հաւասար պէտք է ըլլան նաեւ ընկերային իրաւունքները։ «Եր – րորդ տարիքի»ն համար թեկնածուն կը նախատեսէ նուազադոյն մը, որ նոյնը ըլլայ բոլորին համար։ Շրջապատը պէտք է պահպանուի ու բնութիւնը յարգուի։ Ժիսքար խօսեցաւ նաեւ Ալժերիայէն ներ – գաղթողներուն մասին եւ յայտնեց թէ միթք ունի նախարարութիւն մը նշանակել որ անոնց հարցերով զբաղի։

Նախապէս Եւրոպա Մէկ ձայնափիւռի կայանէն, Ժիսքար պատասխանած էր օ – տար լրագրողներու հարցումներուն եւ ծանրացած առաւելապար արտաքին քա – ղաքականութեան վրայ։ Ժիսքար անդրա – դարձաւ խորհրդային դեսպանին այցե – լութեան, ձաղկելով որ Ֆրանսական կու – սակցութիւն մը կրնայ ըսելիք ունենալ այդ մասին։ Եթէ կողմնակից ենք Ֆրան – սայի արտաքին քաղաքականութեան ան – կախութեան, նոյն դիրքը պէտք է ունե – նանք Խորհ· Միութեան համար։ Եթէ նոյնիսկ այդ այցելութիւնը «օժանդա – կութիւն» մը նկատուեցաւ, ատիկա դես – պանին գործն է, քանի որ ինք է որ ուն – կընդրուեցաւ ուզած էր նախապար – թեկ – նածուէն։

Նոյն օրը Փոնիաթովսկի կը պատաս – խանէր Մէնտէս – Ֆրանսի, յայտնելով որ Ժիսքարի ընկերային ծրագիրները 25 մի – լիառ պիտի չարժեն այլ՝ 19 միլիառ 2 եւ այդ գումարը պիտի գտնուի բարգա – ւաճումով։

Միթերան Երկուշաբթի օր Քասթերուն խօսեցաւ, որոնք մտահոգ էին ձախի պա – րագլուխին ծրագիրներէն։ Միթերան ու – զեց վստահեցնել թէ վախնալիք բան մը չունին, միայն չունի փոփոխութիւններ կատարելու եւ ջնջելու 20 առ հարիւրի զեղչը։ Քիչ ետք Միթերան Պառ լը Տիւք եւ Նանսի կ'երթար, ուր միշտ լաւատես ելոյթներ կ'ունենար։ Շատ ծանր կերպով կը յարձակի Ժիսքարի վրայ, որ ըստ ի – րեն «ամէնէն յետադիմական աջին ներ – կայացուցիչն է Մաք–Մահոնէն ի վեր»։ Տպաւորիչ ուրիշ բանաձեւումներ ալ ունի «միշտ գործերու Եւրոպան՝ երբեք ժո – ղովուրդներու», կամ «երիտասարդ աշ – խատաւորներու վկայականները որոնք ժո – ղովուրդին դպրոցէն անցած են կրնան սպասել», «ամէն թիւի ետեւ սուտ մը կայ» եւայլն, եւայլն։ Ցիշենք նաեւ որ Երեքշաբթի օր Ժորժ Մառչէ կը տտորա – դրէր Իմանիթէի խմբագրականը, զոր կը խորագրէր։— «Ժիսքար տ'Էսթէն վտանգն է առանց փոփոխութեան»։ Ծանօթ է որ Ժիսքարի բանաձեւն է՝ փոփոխութիւն ա – ռանց վտանգի։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 10)

Մ· ՍԱՐԵԱՆԻ ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեսուն ջրանկարներ, որոնք Մ· Սարեանի հին շրջանի գործերը կը նկատ – ուին եւ ցայսօր ծանօթ չէին հասարակու – թեան, ցուցադրուած են իր անունը կրող թանգարանին մէջ։ Աստնք գծագրու – թիւններ են եւ կը գտնուէին անոր բարե – կամներուն մօտ, պետական պատկերա – սրահի ֆոնտերուն մէջ։ Կան ինքնանկար – ներ, դիմանկարներ, գիւղական բնա – պատկերներ, հայկական հէքեաթներու նկարազարդումներ եւայլն,

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

Հայաստանի մէջ այժմ լոյս կը տեսնեն 175 թերթ եւ ամսագիր։ Թերթերու ընդ – հանուր տպաքանակը կը հասնի մէկ մի – լիոն 320·000ի։

«Սով· Հայաստան», «Աւանդարդ» եւ «Պիոներ կանչ» թերթերէն ամէն մէկուն տպաքանակը կը հասնի 250·000ի։ Տաս – նեակ հազարաւոր օրինակներով լոյս կը տեսնեն «Հայաստանի աշխատաւորուհի», «Գարուն», «Առողջապահութիւն» հան – դէսները։

×

Դ· ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 90ամեակին նուիր – ուած հանդիսաւոր երեկոյթը, կազմա – կերպուած Գրողներու Միութեան եւ Սփիւռքի հետ Մշակութային կապի կո – միտէին կողմէ։

Երեկոյթին բացումը կատարելով Ս· Կապուտիկեան ըսած է·

— Սէն անգամ, երբ առիթ է լինում յատկապէս անդրադառնալ մեր անգնահատելի մշակոյթի գործիչներից որեւէ մէկի

Քանի մը տողով

ԻՏԱԼԻՈՑ հանրաքուէն բաւական անա – կընկալ արդիւնք մը տուաւ քանի որ ա – մուսնալուծման կողմնակիցներու հա – մաութիւնը 59,1 առ հարիւր է։ Կը կար – ծուէր թէ մեծամասնութիւնը այսքան դպալի չըլլար։ Այս արդիւնքը պարտու – թիւն մըն է քրիստոնեայ – դեմոկրատնե – րուն, նոր–ֆաչիստներուն եւ եկեղեցւոյ համար, քանի Պապն ալ կոչ ըրած էր։

ՊՈՐՏՈՒԱԼԻԻ ուժերը սպառնացած են օդը հանել քարիւղային բոլոր հաստա – տութիւնները Իրաքի հիւսիսը, եթէ Ի – րաքեան օդուժը չարունակէ իր ռմբակո – ծութիւնները։ « Քիւրտիստանի ձայն » ձայնասփիւռի կայանը որ այս լուրը տը – ւած է, ըսած է թէ վերջին ռմբակոծու – թեան առեն 30 Քիւրտեր, մասնաւորա – պար կիներ եւ երախայ մեռած են։

ՄԱՐՈՒԲԻ Խաթխլալ կուսակցութեան (աւանդական ընդդիմութիւն) նախագա – հը՝ Ալալ էլ–Ֆասի յանկարծամահ եղած է առջի օր, Պուքրէշի մէջ երբ կը խօսէր նախագահ Չաուչեսքուի հետ։

«ԱՐԱՐԱՏ» ԵՒ «ԴԻՆԱՄՕ» ՀԱԻԱՍԱՐ ՄՆԱՑԱՆ

—o—

«Հրազդան»ի մարզադաշտին վրայ «Ա – րարատ» եւ «Դինամօ» (Մոսկուա) մըր – ցումը աւարտած է 2–2 հաւասար կէտերու արդիւնքով։

Հայ մարզիկներու պաշտպանողական դիծը, առաջին կիսախաղին ակար եղած է եւ Մոսկուացիները յարձակողական – ներու չնորհիւ յաջողած են երկու յա – ջորդական կոլեր նշանակել։

«Արարատ»ի մարզիչը երկրորդ կիսա – խաղին որոշ փոփոխութիւններ կատարած է խումբին կազմին մէջ։ Արդիւնքը նկա – տելի եղած է։ Արկադի Անդրէասեան դնդակը ստանալով աջ եզրէն խաղացող Լեւոն Իշտոյեանէ՝ բերդին մէջ տեղաւո – րած է։ Մարզասէրներուն ծափահարու – թիւնները դեռ վերջ չդտած՝ եղուարդ Մարգարով Անդրէասեանի փոխանցած դնդակը գլխու դեղեցիկ հարուածով մը բերդ ղրկած է։

կեանքին ու գործին, մեզ նորի՛ն ու նո – րի՛ն համակում է հպարտութեան զգացու – մը։ Ահա այդ հպարտութիւնն ունեցայ ես, երբ օրերս նորէն թերթեցի Դանիէլ Վարուժանի կեանքի եւ ստեղծագործու – թիւնների էջերը, երբ տարիներէ ի հա – մունացած մտքով առաւել խոր թափան – ցեցի այդ էջերի էութեան մէջ։ Հպար – տութիւն ոչ միայն նրա համար, որ 30–31 տարեկան այդ երիտասարդը հասցրել է դառնալ հայ հանճարի ամենաչքեղ ժա – ռանգորդներից մէկը՝ մեր քերթութեան արուեստը բարձրացնելով մի նոր աստի – ճանի, այլեւ նրա համար, որ ազգային հալածանքների ու կոտորածների մէջ աչք բացած, հարատատ ժողովրդի ցաւն ու վիրաւորանքը արեան պէս իր մէջ կրող բանաստեղծը այդքան սէր ու կա – րեկցանք ունի դէպի աշխարհի տառապ – եալները»։

Դ· Վարուժանի կեանքին եւ ստեղծա – գործութիւններուն մասին դասախօսու – թիւն մը կատարած է Ստ· Կուրտիկեան, «Սով· Գրականութիւն» ամսագիրի դբլ – խաւոր խմբագիրը։

Վարուժանի նուիրած իրենց ստեղծա – գործութիւնները կարդացած են Սարմէն, Արշալոյս Մարգարեան եւ Վահագն Կա – րենց։

Ապա տեղի ունեցած է համերգ մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Լուսինէ Զաքարեան և Վարդուհի Վարդե – րեսեան, երգիչ Լեւոն Գաթրճեան (Պէյ – րութէն), Յորէն Պալեան եւ ուրիշներ։

×

« ՀԱՑՐԵՆԱԲԱՂՁ ՀՆՁԻՒՆՆԵՐ »

Երգահաններու տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը՝ նուիրուած սփիւռքի հայ երգահաններու ստեղծագործութիւննե – րու։ 14 տարի է, որ Հայաստանի Երգա – հաններու Միութիւնը համերգներ կը կազ – մակերպէ « Հայրենադարձ հնչիւններ » անունով, նպատակ ունենալով սփիւռքի հայ երգահաններու գործերը ծանօթացնել Հայաստանի երաժշտասէրներուն։

Բացումը կատարած է Ցիցիլիա Բրուա – եան։ Լարային քառեակը, Հայաստանի ձայն – պատկերասփիւռի սէնֆոնիկ նուա – գախումբը եւ խումբ մը արուեստագէտ – ներ նուագած են Ալան Յովհաննէսի, Սիր – վարդ Գազանճեանի, Զօհրապ Շամլեանի եւ Հրանդ Բեզալեանի ստեղծագործու – թիւններ։

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆՍՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, ՀՐԱՅՐ, ԴԻՈՒԽՔ

—o—

Մահուան եօթանասուներորդ տարեդարձին է առաքելատիպ յեղափոխական՝ Արմենակ Ղազարեանի, որ ծանօթ է Հրայր եւ Դժոխք գինական անուններով, — Սիմոն Վրացեանի բնորոշումով «Մարմինեան քաջութիւնը եւ Բագրատունեաց խոհականութիւնը մարմնաւորող տիպար մը»՝ որ յայտնուեցաւ ժողովրդային խաւերէ, ներշնչուեցաւ ժողովուրդի տենչերէն, տառապանքէն եւ ապրումներէն, ու զոհեց իր կեանքը ժողովուրդին, Սասնոյ 1904ի դիմադրական ոգորումներու ընթացքին, Սեմալի մէջ:

Մարմնով փոքրակազմ ու վախտ, մըտքով եւ հոգիով մեծ, իր մտածումներով ու հոգեբանութեամբ կ'անձնաւորէր Տարօնցին. հերոսապաշտ ոգի, քաջամարտիկ յեղափոխական, հողին ու ժողովուրդին պաշտամունքով զօտեպինդ, խելախոհմներուն մէջ առնաճակատ, համոզումներուն մէջ ամրապինդ:

Ծնած է 1866ին, Սասնոյ Խուլբ գաւառակի Ա.Տարօնք գիւղին մէջ, — քահանայ հօր զաւակ: Պատմական վանքին՝ Ս. Կարապետի մէջ ստանալէ ետք իր կրթութիւնը, յեղափոխական երկունքով մը վրթորկող Տարօնի Հանրային – կազմակերպական եռուզեռին մասնակից դարձաւ երիտասարդական աւիւնով, կրակի մկըրտութեան թեկնածու:

Կովկասէն Մշոյ Ս. Կարապետ ժամանող «ուխտաւորներու» մօտ իր ուշադրութիւնը գրաւած էին խռովասիրական արտայայտութիւնները, — Հայութիւնը ճնշող ու հեռահէտ ծանրացող բռնութեանց դէմ եղջիւր ցցելու տրամադրութիւնները: Եւ երբ 1890ական թուականներու սկիզբը Մուշ էին այցելած Հնչակեան Մուրատն ու Մ. Տամատեանը՝ յեղափոխական չունչը արմատացած էր արդէն հոգիներու մէջ: — Հրայր կ'ընկերանայ անոնց, կը լծուի կազմակերպական եւ քարոզչական աշխատանքներու՝ Տարօնի գիւղերուն մէջ:

Հնչակեաններու Լոնտոնի կեդրոնին կազմէ ինքնապաշտպանութեան եւ յեղափոխական գործունէութեանց աշխատանքներու հանդէպ ցոյց տրուած անտարբերութիւնը պատճառ կը դառնայ որ Մուրատ անկարող ըլլայ Սասնոյ պաշտպանութեան գործը դրական արդիւնքով պսակելու: Արծուերոյնը կ'ինայ թրքական ուժերու ձեռքը. Մուրատ կը ձերբակալուի մարտական իր ուժերու մէկ մասին հետ: Իսկ Հրայր, հիասթափ ու զառնացած, Կովկասի ճամբով կ'անցնի Ռումանիա՝ ուր այս անգամ կապ եւ գործակցութիւն կը հաստատէ Դաշնակցութեան հետ:

*1895ին վերադառնալով Կովկաս, մաս կը կազմէ Դաշնակցութեան չարքերուն եւ, Բիւրոյի որոշումով, Արամ Արամեանի եւ յիսուն մարտիկ ընկերներու հետ մուտք կը գործէ Բասէն, կազմակերպելու համար ըմբոստութիւնը, կազմակերպութեան

ՎԱՅ

ՈՂՈ ՎԱՅՍՎԱԾ

4.

Տասը ու վաթսուն... տասնհինգ... հետո ես էլ տասը ու տասնհինգ... Ես հետևում էի նրանց ոտքերին, հետևում էի նրանց ոտնաթաթերի ճերմակ վրձիններին, որոնք նրանց ոտքերի տակից էին դուրս գալիս։

— Ի՞նչ ցավալի է, — ասում էր ինքնիրեն, — որ մարդիկ ոչ մի բանի համար չեն ուզում ապրել։ Ինչո՞ւ են նրանք ուզում մեռնել։ Ես ուզում եմ ապրել, որովհետև ես ուզում եմ ապր

Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԹԱՆՃԵԱՆԻ

(Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու Ֆրանսայի Շրջանային նախկին պետ)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը առաւօտեան 8·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վէնոէնի դերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

24, Պուլվար Փուասոնիէր, Փարիզ 10րդ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը եւ բոլոր նախկին սկաուտները կ'ողբան

ԵՂԲԱՅՐ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԹԱՆՃԵԱՆԻ

(Ֆրանսայի սկաուտներու շրջ. պետ)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի առաւ. ժամը 8·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

ԶԱՊԷԼ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր մահուան տարելիցին առթիւ (1973 Մայիս 15), Զարուհի Թորոսեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Առաք. Մայր եկեղեցւոյ 50 ֆ., Մայր եկեղեցւոյ զպրաց դասուն 50 ֆր., Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան 50 ֆր., Կարմիր Խաչի կայանի ջեռուցման 50 ֆր., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 50 ֆր., Աղքատախնամի մատուռի շինութեան 50 ֆր., Իսիի Առաք. եկեղեցւոյ շինութեան 50, Համալսարանական Հայ Ուսանողներու Միութեան 50 ֆր., (ստանալ «Ցառաջ»էն) «Ցառաջ»ի բարգաւաճման 50 ֆր. եւ «Աչխարհ»ի 50 ֆր.։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճէբահեան, Տիկին Աղաւնի Կիւլէմէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 ֆ. «Ցառաջ»ի։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Զուարթ մթնոլորտ *Ճաշագին 25 ֆր.*

ՇԱԻԻԼԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի քաղաքապետարանին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպիչներուն, որոշուած է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ կապոյտ Խաչի կայանի նոր չէնքին

Շաւիլի Փարք տը Միւկէ կոչուած տեղը, քաղաքապետարանի կողմէ չինուած ընդարձակ սրահին մէջ (հոն՝ ուր կը կատարուի Յանասորի արշաւանքի հանդէսը)

Զուտ հայկական գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ու Ռ. ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ (երգ), ինչպէս նաեւ «Նաւասարդ» պարախումբին

Ճոխ պիւֆէ *Մուտք 15 ֆր.*

Տոմսերու համար դիմել կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ հանդէսին օրը՝ տեղւոյն վրայ

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՑՔ - ՃԱՇԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյք – ճաշը, Կիրակի Մայիս 19, ժամը 16·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէտվիրեան սրահին մէջ, (17, Ռիւ Պլէօ — Մեթրօ Քատէ)։

Կը նախագահէ ԿԱՐՊԻՍ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Կը մասնակցին Օր. Ա.յտա Էմիրեան (երգ) նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Լորիս Թիլդեանի։

Հայկական մթնոլորտ, հայկական երգերով եւ պարով։

Ճաշագին եւ մուտք 30 ֆր.

Շահը պիտի յատկացուի կարմիր եւ կապոյտ Խաչերու օդափո. կայաններուն։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 15էն 23։

Կը մասնակցին երգի ու պարի երիտասարդներու խումբեր «Կայծակ եւ Սարդարապատ»։

Chez Auda
Restaurant du Stade
Route de Grenoble
St. Augustin — NICE
Հայկական ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾԱԽՈՒ Է

Անհատ մը հողը կը ծախէ, ձիթենիներու հանդարտ վայր մը, 4400 քառ. մեթր, (Ալփ–Մարիթիմ), կռասէն երկու քիլոմեթր, կէսն ալ կարելի է։

Հեռաձայնել.— 642–94–49

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԻՓ.— Երեքշաբթի առաւօտ «Ցառաջ»ի խմբագրութեան հեռաձայնող Տիկինէն (գեփիւռ բառին մասին) կը խնդրուի հեռաձայնել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին

Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(*Face au Lycée Technique de Valence*)

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դատի Յանձնախումբին։

Նիւթ՝

LE GENOCIDE ARMENIEN
DE 1915 ET SES IMPLICATIONS

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի (Մայիս 15) ժամը 20·30ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Զաւարեան Հնչ. կիրակի Մայիս 19, ժամը 15·30ին։

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Երեքշաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Գրիստափոր Ենիչ. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 16, ժամը 20ին, ՍաՆքր Սոսիալ Փրոթեսթանի վարի յարկը, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին։ Ներկայ կ'ըլլայ եւ խօսք կ'առնէ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին

Նուիրուած

ՄԱՅԻՍ 28-Ի

Կը նախագահէ՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս բացառիկ տօնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (գրագէտ–բանաստեղծ)

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէնի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)

Հանդէսը կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝

ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)

Հայկական տոհմիկ երգերով՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզէն

Տոմսերը ապահովել.—

SEVAN VOYAGE, 50, Cours de La Liberté, Lyon 3.

SUZANNE TATOSSIAN (Couture), 28 Bugeaud, Lyon 6.

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆ.— 10 ԵՒ 15 ՖՐ.

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա. ճամբորդութիւն

10 ՅՈՒԼԻՍ – 25 ՅՈՒԼԻՍ 1974 — 2 օր ԼԵՆԻՆԿՐԱՍ, 1 օր ՄՈՍԿՈՒԱ եւ 12 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ։ — Գին՝ 2890 ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն

2 ՕԳՈՍՏՈՍ – 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974 ,, 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2850 ֆրանք

Գ. ճամբորդութիւն

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
Գին՝ 2720 ֆրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2էն 15 Օգոստոս։ Գին՝ 2800 ֆրանք։ Բ. ճամբորդութիւն՝ 6էն 19 Սեպտեմբեր։ Գին՝ 2780 ֆրանք։

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Ամենայնի» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ։ Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն։

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՕՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝

11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԴԱՐԱԵԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի խնջոյքով մը

Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 18էն 24

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան «Սեբաստ ապի Մուրատ – Խրիմեան սրահը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, ՌԻԻ ՊԼԷՕ, ՄԵԹՐՕ ՔԱՏԷ

Projection - Conférence

Sur l'art arménien antique, médiéval, avec des vues d'époque d'Ourardou (Van) de la période médiévale chrétienne.

Էջմիածին — Աղթամար — Անի — Ս. Թադէ — Արարատ — Մատենադարան

Հին մանրանկարչութիւն

Չորեքշաբթի, Մայիս 15, ժամը 20·30ին

Ցուցադրութիւնը երկու ժամ կը տեւէ Երգեցողութեան բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
16
JEUDI
16 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·014

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.014

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

—o—

Հայ Դատի վերարծարծումի այս օրերուն Հայութիւնը պէտք ունի ամէնէն բոլոր կազմակերպութեանց անվերապահ աջակցութեան։

Այս ուղղութեամբ կարեւոր դեր մը վերապահուած է հայ ուսանողներուն, որոնք կոչուած են վաղը ղեկավար պատասխանատու դիրքեր գրաւելու ցիրուցան գաղութներու հանրային կեանքին մէջ։

Անցեալին, 1840ական թուականներէն սկսեալ Եւրոպայի, մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ համալսարանական ուսումներու հետեւող հայ երիտասարդներ իրենց դասերէն դուրս հետաքրքրուած են նաեւ ազգային, հանրային հանգամանք ներկայացնող հարցերով։ Իրրեւ օրինակ յիշենք այն բուռն մը հայ ուսանողները, որոնք Պոլիս վերադառնալով Արեւմտահայութիւնը օժտեցին 1860 Մայիս 24ի Ազգային Սահմանադրութիւնով։

1888ին Փարիզի մէջ կազմուեցաւ Հայ Ուսանողական Միութիւնը, որ իր մաս-նակցութիւնը բերաւ ազգային ձեռնարկներուն։ Սերունդէ սերունդ փոխանցուելով՝ Միութիւնը վերակազմուեցաւ 1920ին եւ տարիներով նախաձեռնարկ եղաւ ոգեկոչելու Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը, բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ։ Տարիներէ ի վեր ամփոփուած է իր պատեանին մէջ։

Թարուս սկիզբը շուրջ 300 Հայեր կ'ուսանէին Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, Պելճիայի եւ Իտալիոյ համալսարաններուն մէջ։ 1914ին թիւը հասած էր 350–400ի։ 1902ին այդ երկիրներու դաշնակցական համալսարանականները միանալով կազմեցին «Հ· Յ· Դ· Եւրոպայի Ուսանողական Միութիւն»ը, նախաձեռնութեամբ Լ· Ալինեանի, որ ժընեւ կը մնար իրրեւ համբաւոր Դրօշակի։ Իրեն կ'աջակցէր Մկրտիչ Վահանեան։

Միութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուէր ժընեւ, բազմաթիւ գրքոյկներ հրատարակած է Հայկական Դատի մասին ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն եւ հայերէն լեզուներով։

Գերմանիոյ հայ ուսանողութիւնը կեդրոնացած էր գլխաւորապէս Լայպցիգ, Հալլէ, Միւնխէն եւ Պերլին։ 1880ական թուականներուն Լայպցիգի մէջ հիմնուած է «Հայ Ձեմարանական Ընկերութիւն»ը կամ Ուսանողական Միութիւնը, որ կարեւոր դեր խաղացած է եւ իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ 1914։ Լայպցիգէն վերջ Գերմանիոյ հայ ուսանողութեան կեդրոն դարձած է Պերլինը։

«Հ· Յ· Դ· Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւն»ը 1908 Ապրիլին ժընեւի մէջ կ'ունենայ իր Համագումարը, որուն որոշած «առաջին եւ հիմնադիր» մակդիրը ենթադրել կուտայ թէ նախկին Միութիւնը կազմալուծուած էր եւ այդ թուականին նորի մը հիմը կը դրուէր, թէեւ 1907ին Աբշալոմ Զամալեան Ուսանողական Միութեան կողմէ մասնակցած էր Հ· Յ· Դ· Վիեննայի Ընդհ· ժողովին։

Բացի Հայկական Դատի մասին ժընեւի իր հրատարակած գրքոյկներէն, Հ· Յ· Դ· Եւրոպայի Ուսանողական Միութիւնը 1909ին Փարիզի մէջ լոյս ընծայած է իր պաշտօնաթերթին՝ Ուսանողի առաջին թիւը։

Երկրորդ Համագումարը տեղի կ'ունեցաւ Լայպցիգի մէջ 1909 Ապրիլ 10–15։ Երրորդ եւ վերջինը՝ 1911 Ապրիլ 5–12՝ Ժընեւ։ «Նիւթական անճկութեան պատճառով» 1910ին Համագումարը տեղի չէ ունեցած։ Երրորդ թիւէն սկսեալ Ժընեւի մէջ տպուած է Ուսանող պաշտօնաթերթը, որ դադրած է 6րդ թիւէն վերջ (1911, 264 էջ)։

Միութիւնը «խանգաւառ յարաբերու-թիւններ» ունեցած է Թուրքիոյ հայ ուսանողութեան հետ։ Բազմաթիւ դրու-թիւններ ստացած է Պոլսոյ, Իզմիրի, Պէյրութի, Դամասկոսի, Էրզրումի, Տիգրանակերտի եւ Մարզուանի ուսանողներէն եւ անհատ ընկերներէ։

1914ի պատերազմը վերջնապէս կազմալուծած է Ուսանող· Միութիւնը։

Այժմ, 60 տարի վերջ, Լիբանանի հայ համալսարանականները տէր կը կանգնին Հայ Դատին, իրրեւ դիտակից հայրենասէրներ, ծառայելու համար իրենց անիւրաւուած ազգին։ Կը չարունակեն իրենց երէց եղբայրներու ազգասիրական աւանդութիւնը։

Ցարատեւութիւն եւ յաջողութիւն կը մաղթենք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՍԿՍԱԻ ԱՆՀԱՄԱՌԱԼ

Երկար տեւեց այս ընտրապայքարը։ Շատ երկար։ Ու անխուսափելին պատահեցաւ, սկսաւ անհամառալ եւ կրնայ մինչեւ Կիրակի նոյնիսկ դռեհկանալ։

Արդարեւ, Միթերան այլեւս չի ծամեր բառները եւ յարձակումները կը բազմապատկէ Ժիսքարի դէմ։ Կը թուի թէ Ձախի պարագլուխը, որ թեկնածուի իր վերջին օրերը կ'ապրի, այլեւս խոր պիտի չդնէ միջոցներու մէջ եւ մէկ կողմէ անհատական յարձակումները կը չարունակէ իր մրցակցին դէմ, միւս կողմէ խոստումները կը ճոխացնէ, ոչ ոք մոռնալով եւ դառնալով, ինք ալ, ամբոխավար երբ ամբոխավարութիւն կը վերապրէր Ժիսքարի։

Այս առընչութեամբ յատկանշական էր Երեքշաբթի իրիկուան իր ելոյթը Հեռատեսիլէն, որու ընթացքին պատասխանեց Ժողէֆ Փասթէօրի հարցումներուն։ Ինք էր ընտրած լրագրողը, որ ճչդեց սակայն թէ քաղաքական դիրքաւորում չունի եւ ընդունած է հարցումներ ընել, պարզապէս իրրեւ քուէարկող մը, որ դեռ որոշում չէ տուած ու լուսարանութիւններ կ'ուզէ։

Ցիշենք սակայն թէ նախքան այս ելոյթը, Ֆ· Միթերան Եւրոպա 1 ձայնա-սփիւռի կայանէն, կը պատասխաներ օտար լրագրողներու արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։ Յաւ զղացած է Պրանտի դլխուն եկածին համար բայց իրար անցած չէ եւ չի կարծեր թէ նման բան մը կրնայ պատահիլ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահի մը, եթէ անիկա ընկերվարական ըլլայ (մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ կառավարութեան մէջ ալ 7–8 համայնավար նախարար կ'ըլլայ արդէն)։ Փարիզի խորհրդային դեսպանին այցելութեան առթիւ (Ժիսքարի) Միթերան կ'ըսէ թէ միտք չունի այդ մասին կարծիք յայտնելու։ Ինչ կը վերաբերի Ատլանտեան Ուխտին, Միթերան կը խորհի թէ ամերիկեան ուժերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ չէ Եւրոպա, բայց միտք չունի «Եւրոպան կոտրելու»։ Բարեկամ է ամերիկացի ժողովուրդին, գիտէ թէ Ֆրանսա ինչ կը պարտի Միացեալ Նահանգներու մեր ազատութեանց պաշտպանութեան համար։ Չի հաւնար թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը ընտուրական համաձայնագրեր ունենայ Սպանիոյ հետ եւ դրամական օժանդակութիւն կատարէ Չիլիի։

Հեռատեսիլէն Միթերան յայտարարեց թէ անմիջապէս որ ընտրուի նուազագոյն ամսականը (ամիֆ) 1200ի պիտի բարձրացնէ, տարեցներու օրական նուազագոյնը՝ 21 Ֆրանքի (Ժիսքար 20 որոշած է), ելիտասարդներու ամսականը 800 Ֆր·, ընտանեկան նպաստները պիտի բարձրացնէ եւ աշխատավարձերու չարժուն սոսիճանաչափ ստեղծէ։ Այս ամբողջը պիտի արժէ եղեր 9 միլիառ Պետութեան եւ երեք միլիառ հասատատութեանց։ Այս դումարը պիտի առնէ մասամբ Ֆրանսայի ունեցած յաւելեալ դումարէն, որ չուրջ 14 միլիառ է։ Ասոր փոխարէն, Միթերան ամբոխավար կը յայտարարէ Ժիսքարի ընկերային ծրագիրը որ 20–25 միլիառի կը հասնի ըստ Միթերանի (25 միլիառի ըստ՝ Մէնտէսի եւ 19ուկէսի ըստ՝ Փոնիաթովսկիի)։ Ցետոյ Միթերան կը փորձէ վստահութիւնը չահիլ անոնց որոնք մտահոգ են Հասարակաց Շրագրէն եւ կ'ըսէ թէ ազգայնացումները «այսօրուան – վաղուան գործ չեն եւ պէտք է Խորհրդարանը քուէարկէ»։ Դրամին վերարժեւորո՞մը, «ան ալ այսօրուան – վաղուան հարց չէ» կ'ըսէ Միթերան, այլ խօսքով ըստ յաճախորդին, լեզու կը փոխուի եւ Երեքշաբթի իրիկուն այն հեռադիտողը որ որոշած էր քուէարկել Միթերանի, որպէսզի գործադրուի Համարակաց ծրագիրը, այն տպաւորութիւնը կ'ունենար թէ այդ ծրագիրը պիտի չգործադրուի։ Միթերան դէմ չէ նաեւ սեփականատիրութեան, քանի որ կ'ըսէ «ես ալ տան տէր եմ», թէեւ Տիկին Միթերան կը յայտարարէ Մայլի Թղթակցին թէ Ռիւ Կիւնմբէրի տունէն տեղափոխուած են, որովհետեւ «վարձքը սուղ էր»···։ Ցետոյ Միթերան կը յարձակի Ժիսքարի վրայ որ «1789էն առաջ ծնած է»։

Ժիսքար, Վալանսի մէջ, որ ընկերվարական բերդաքաղաք մըն է, պատասխանած է Միթերանի այս «դիւտին» ըսելով· «1789ի հասած է եթէ ասանկ երթայ Մարինեան կամ Փուաթիէ պիտի պտնենք դինքը, այս թափով երբեք իրեն չեմ կըրնար հասնիլ»։

Միթերան նաեւ փոխառութիւն մը պիտի կատարէ, որու կ'ուզէ որ «փոքրերը» մասնակցին եւ ոչ՝ դրամատուները։

Վերջապէս ձաղկումները կը չարունան Ժիսքարի հասցէին, որ «ամէնէն յետադիմական աջին ներկայացուցիչն է», որ «ամէն առտուն փերուն կը յայտնաբերէ» ինչ որ իրրեւ հետեւանք ունեցած է Ժիսքարի դրասենեակին մէկ զեկոյցը ուր կ'ըսուի·— «Ֆրանսուա Միթերանի բուռն եւ չար ընտրապայքարը գինքը չեն նկատեր բոլոր Ֆրանսացիներուն նախագահ ըլլալու։ Անցեալի մարդ, կ'ուզէ Ֆրանսացիները արդէլափակել անցեալի վէճերու մէջ։ Պիտի չյաջողի։ Ֆրանսա ձեռքէն պիտի երթայ Մայիս 19ին, որովհետեւ վճռած է ապագան ընտրել»։

Պարզ է որ երբ ընտրապայքար մը, Ֆրանսայի բարձրագոյն ատեանակալութեան համար, չի կրնար որոշ մակարդակի մը վրայ մնալ, առնուազն ցաւալի է։ Եւ լաւ է որ ժամ առաջ վերջ դտնէ, քանի աւելի չէ անհամացած եւ «ցած հարուածները» չեն ծաւալած։

Ժան – Ժաք Սերվան Շրէյպէր վերջապէս կարծիքը յայտնեց եւ ըսաւ որ Ժիսքարի կողքին է։ Այս պատճառով Մօրիս Ֆոռ, նախկին նախագահը արմատական-ներուն յայտնեց թէ այս ձեւով Սերվան-Շրէյպէր ինքզինքը դուրս կը դնէ արմատական ընտանիքէն։ Ցիշենք որ արմատական այդ «ընտանիքը» ներկայիս երեք մասի բաժնուած է արդէն։

× *Չորեքշաբթի օր, Ֆրանս – Սուար – Իֆոփ նոր քննութիւն մը, կատարուած երկուշաբթի 1500 «Նմոյշ»ի վրայ, 50–50 կուտայ երկու թեկնածուներուն։*

× *Հինգշաբթի իրիկուն, Ժիսքար կը տանի իր վերջին «ճակատամարտը» Փարիզի մէջ։ Մասնակցող արուեստագէտներու կարգին է՝ Շառլ Ազնաւուր։*

Քանի մը տողով

ԻՍՐԱՅԷԼԻ լիբանանեան սահմանին մօտ դիւղի մը մէջ — Մալոթ — պաղեստինցի երեք ահաբեկիչներ, Չորեքշաբթի առաւօտեան 4ին դպրոց մը գրաւած են եւ պատանդ կը պահեն հարիւր երեսուն պաղեստինցիք այս ձեւով կը «տօնեն» Իսրայէլի Պետութեան հիմնադրութեան 26րդ տարեդարձը (Մայիս 15) եւ մինչեւ ժամը 17 պայմանաժամ տուած են։ Կը պահանջեն որ բանտարկուած 20 ֆէտայիներ (որոնց մէջ Լոտի ահաբեկիչ Ճափոնցին) ազատ արձակուին եւ Դամասկոս գրկուին, այս հարցին կարդադրութիւնով զբաղին Ռումանիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները։ Առտուն կանուխ 20 երեսուն փորձած են փախիլ բայց չորս մեռեալ կայ եւ վիրաւորներ։ Միւս կողմէ, Երուսաղէմի մէկ պանդոկին մէջ, ուր կ'իջնէ Քիսինկէր, չորս հրթիռ գտած են, որոնք առտուան վեցին պիտի պայթէին։ Վերջին պահուն, կը հաղորդուէր թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը տեղի տուած է, առտուան ժամը 10ին։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետը չորս օրուան խօսակցութիւններ ունենալէ ետք չին վարիչներուն հետ փեքինէն Իսլամապատ վերադարձած է։ Խօսակցութեանց առանցքը կազմած է Փաքիստանի պաշտպանութեան սահմանուած դէնքերու դըրնումի հարցը Զինաստանէն։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ երկաթուղիի դործադուլի հարցը ծանր կացութիւն ստեղծած է կառավարութեան համար։ Արդիլելու համար գործադուլը իշխանութիւնները ձերբակալած են երկաթուղիի բանուորներու արհեստակցական միութեան վարիչները։ Ձերբակալուածներու թիւը 7000ի կը հասնի։ Գործադուլը կը չարունակուի։

ՄԵՔՍԻԿԱ եւ Հունգարիա դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին իրենց միջեւ։

ԱՆԿԼԻԿԱՆ եկեղեցւոյ գլուխը՝ Քէն – Թըրպըրիի արքեպիսկոպոս նշանակուած է պատուելի Տոնալտ Քոկկան։

«ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՁԱՅՆ»Ը կոչ ուղղած է արաբ երկիրներուն, որպէսզի ընդդիմանան Իրաքի տարած պատերազմին քիւրտ ժողովուրդին դէմ։ Միւս կողմէ, Քիւրտերը կրկին օդը հանած են քարիւղահանք մը Քէրքիւքի շրջանին մէջ։ 15 հոգի մեռած է քարիւղահանքի պահակներէն։

ԲՐԵԺՆԵԻ ներկայ պիտի չգտնուի Եուկոսլաւ Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարին, որուն բացումը պիտի կատարուի Մայիս 27ին։ Համաձայն եուկոսլաւ աղբիւրներու, Մոսկուա դժգոհ մնացած է կարգ մը յայտարարութիւններէ, որոնք կատարուած են եուկոսլաւ բարձրաստիճան դէմքերու կողմէ։

ԳԱՌՆԻԻ ՏԱՃԱՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Պուէրէշի «Նոր կեանք» թերթին մէջ, ռումանացի փրոֆ. Միհայ Ռըստուլեսքու, համալսարանի դասախօս, Գառնիի տաճարի մասին հետեւեալ յօդուածը հրատարակած է:

Հայաստանի կեդրոնը, Գեղարդէն քանի քիլոմեթր հեռու, յունա-հռոմէական ոճով կառուցուած եւ չաստուածներու պաշտամունքին նուիրուած կոթող մը կայ՝ Գառնիի տաճարը: Ասիկա միակ էջը կը ներկայացնէ այդ բնոյթի եւ ժամանակշրջանի ճարտարապետական պատմութեան:

Գառնիի հրուանդանը, իբրեւ ապառաժան, հրապուրած է մարդիկ նախապատմական ժամանակներէ սկսեալ: Անիկա պաշտպանուած է խոր անդունդներով թէ՛ արեւելքէն, թէ՛ արեւմուտքէն. խիտ կանաչութիւն մը ունի, բարեխառն կլիմայ մը, որ նպաստաւոր է ընկուզենի-ներու, ծիրանիներու, խնձորենիներու եւ տանձենիներու մրգաստաններու ծաղկումին համար:

Բերդաքաղաքին վերաշինութիւնը իրագործած է Տրդատ Ա., չնորհիւ Ներոն կայսեր հայ թագաւորին տուած 50 միլիոն հռոմէական սինարին՝ վերաշինելու համար կայսերական դունդերու ձեռքով քանդուած Արտաշատը: Կայսրը հաշտուած էր Տրդատի հետ եւ ճանչցած էր անոր իշխանութիւնը:

Այս անսպառելի ծաղկումէն եաք Գառնիի փառքը, իբրեւ թագաւորանիստ քաղաք, կը մարի դառնալով զինուորական կեդրոն մը. Ժ.-ԺԹ. դարերուն ալ կը դառնայ դաւառի փոքր քաղաք, իսկ ներկայիս կը ներկայացնէ լեռնային պիւղի մը աւերակոյտը:

Աւերակներու հետազօտութիւնները եբեւան հանած են բազմաթիւ ժամանակշրջաններու չինութիւններ եւ վերաշինութիւններ: Ս. շրջանի չինութիւններու քարերը չատ լաւ յղկուած են եւ քարերը իրարու վրայ չարուած ու ամբացուած են կապարի մէջ դեռեղուած երկաթով, առանց չաղախի: Բ. ժամանակաշրջանի չինութիւններուն մէջ նկատելի է յղկումի որակին նուազումը: Ասիկա Տըրդատի ժամանակաշրջանն է: Երրորդ ժամանակաշրջանին մեռազէ կապերուն տեղ օգտագործուած է կիրճ չաղախը: Զորրորդ ժամանակաշրջանին օգտագործուած են փոքր քարեր ճակատի պատերուն համար, իսկ մնացեալին համար՝ չաղախ: Վերջին ժամանակաշրջանի չէնքերուն ճակատը ծածկուած է տուֆ քարերով: Պէտք է նկատի ունենալ, որ յետագային պատերու մէջ դրուած կապարը հանուած է, գործածելու համար զանոնք ռումբերու պատրաստութեան:

Համակառոյցը, որ բովանդակած է ամրութիւններ, պալատը, տաճարը եւ բաղնիքը, տեսանելի եղած է չատ հեռուներէն եւ ամէն ուղղութիւններէ. անիկա փայլած է իբրեւ ճարտարապետական ամբողջութիւն մը, եղած է տեսակ մը քարէ հսկայ ծաղիկ՝ չլացնելով աչքերը մարդոց: Այսուհանդերձ, մարդիկ որքան մօտեցած են Գառնիի, տաճարը այնքան պակի փայլուն երեւցած է, իբրեւ բացառիկ չքեղութիւն ներկայացնող կառոյց:

Գառնիի տաճարը կառուցուած է Ս. դարու երկրորդ կէսին: Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակուելէն եաք տաճարը ծառայած է աշխարհիկ պահանջներու:

Շէնքին ոճը յունա-հռոմէական է եւ ներդաշնակ համեմատութիւններու ղլուխ գործոց մըն է: Այսուհանդերձ, սիւնապատը ծանօթ եղած է Ուրարտացիներուն: Հայկական ինքնատիպութիւնը արտայայտուած է զարդաքանդակներով, որոնք իրագործուած են բազմազանութեան հիմունքներով եւ սրտի մղումով:

Հելլէնական արուեստի այս վայրուն կոթողը կրնա՞ր ծնունդ առնել ճարտարապետական աւանդութիւն չունեցող երկրի մը մէջ: Պատմութիւնը նման օրի-նակներ չէ արձանագրած: Միայն չինութեան արհեստի ծանօթութիւնը, միայն ներդաշնակութեան սէրը, որոնք դոյութիւն ունեցած են հնագոյն ժամանակներէն, դիւրացուցած են իւրացումը յունա-հռոմէական ոճին եւ անոր չաղկապումը տեղական ոճին ինքնատիպ միութեան մը մէջ՝ ամէն տեսակէտով ներդաշնակ. այնպէս որ հելլէնական աշխարհի մէջ Գառնին կը ներկայացնէ նոր աշխարհ մը:

ՄԻՀԱՑ ՌԸՍՏՈՒԼԵՍՔՈՒ

ԱՄԵՐԻԿԱ՞, ԱՄԵՐԻԿԱ՞

—o—

ԽՄԲ.— Անցեալ Դեկտեմբերին, հաղորդած էինք թէ Միացեալ Նահանգներու «Հայ Ազգ· Մարմինը» բողոքագիր մը ղրկած էր ամերիկեան եւ միջազգային գաղափարի մարմիններու (ի շարս որոնց Արտաֆին նախարարութեան) ուշադրութիւնը հրաւիրելով Թուրքիոյ գոր-ծադրած խտրական բաղաքականութեան, մասնաւորաբար կրթական գետնի վրայ, Պոլսոյ Հայերու նկատմամբ: Ներկայիս Հայ Ազգ· Մարմինը Հաղորդագրութիւն մը լոյս ընծայած է, ուր կը յայտնէ նաեւ իր չստացած եւ ստացած պատասխանները: Այս գեկոյցին է որ կ'անդրադառնար Ժ· Խաչատուրեան իր յօդուածին մէջ («Ծառայ» Մայիս 11): Մեր կարգին լոյս կ'ընծայենք այս Հաղորդագրութիւնը, որ որեւէ նորութիւն չի բերեր մեզի, բայց կրնայ դեռ դաս ըլլալ, ուստի որոնիք յօդ-բեր ունին բաղաքական աշխարհի

×

Ի դիտութիւն հայ հասարակութեան, պարտականութիւն կը նկատենք տեղեկացնել թէ Միացեալ Նահանգներու «Հայ Ազգային Մարմին»ս, 1973 Նոյեմբերի վերջաւորութեան եւ Դեկտեմբերի սկիզբը, ամերիկացի քոնկրէսմէններու եւ շահագրգռուղ այլ հասարակութեանց ուղղուեալ տեղեկագրութիւններով պարզած էր մերօրեայ այն սեղմումներն ու ճնշումները՝ որոնց ենթարկուած է Թըրքահայութիւնը: Շատերու կարծիքն, ան-ցեալ տարիներուն տեղեակ պահուած էին Միացեալ Նահանգներու նախագահը, ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնա-խումբը եւ Միացեալ Նահանգներու թուրք դեսպանը:

Մինչեւ այսօր, մեր այդ դիմումներուն առթիւ պատասխանի բնոյթ ունեցող ո-րոշ նամակներ ստացած ենք թէեւ Արտաքին նախարարութենէն, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբէն ու նոյն-իսկ թուրք դեսպանէն, սակայն չենք ստացած գժբախտաբար որեւէ դիր կամ նամակ Միացեալ Նահանգներու նախագահէն կամ իր գրասենեակէն՝ որ հաստատէր ստացումը 1973 Նոյեմբեր 30 թուակիր մեր պաշտօնագրին, ինչպէս նաեւ անոր յաջորդող մեր Թղթակցութեան, որ կը կրէր 1974 Յունուար 15 թուականը: Իբրեւ Ամերիկացիներ, խորապէս ցըն-ցուած ենք Սպիտակ Տան կողմէ ցոյց տրուած այս վերաբերումէն:

Զարմանք չի պատճառեր մեզի թուրք դեսպանին կողմէ մեզի ընծայուած այն ապահովութիւնը, թէ բոլոր փոքրամասնութիւնները «նոյն իրաւունքները կը վայելեն» իբրեւ թուրք քաղաքացիներու:

ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնա-խումբին պատասխանը եւս, հակառակ յուսադրիչ իր չեշտին, գժբախտաբար, քաղաքական ոչ մէկ հետեւութիւն կրնայ ունենալ՝ երբ նկատի ունենանք ծանօթ վերջին իրադարձութիւնները:

Գալով ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան պատասխանին, որ յղուած է նաեւ նոյն այս հարցին առթիւ իր ուշադրութիւնը հրաւիրող քոնկրէսմէններուն, մեզի յուսախաբութիւն միայն պատճառած է:

Արդարեւ, 1974 Յունուար 31 իր պատասխան – նամակով — որ ստորագրուած է Արտաքին նախարարութեան Միջին Արեւելեան եւ Հարաւ Ասիական հարցերու դիւանատան փոխ քարտուղար Ռոճըր Տէվիսի կողմէ — մեր Արտաքին նախարարութիւնը մեզի կուտայ այն հաւասիքը թէ... «որեւէ նոր հալածանք զոյութիւն չունի Թրքահայերու, ինչպէս նաեւ փոքրամասնական որեւէ խմբաւորումի դէմ»: (Անշուշտ «հալածանք»ներու չդոյութեա՛ն այս երաշխիքէն ուրախ պիտի ըլլան հազարաւոր այն Յոյները՝ որոնք վերջին տարիներուն վտարուած են Թուրքիայէն...):

Պ· Տէվիս կը յիշեցնէ նաեւ մեզի թէ «թրքական սահմանադրութիւնը կ'երաշխաւորէ խղճի, կրօնքի եւ կարծիքի ազատութիւնը բոլոր անհատ մարդոց»: — Կրնանք թերեւս խնդրել Պ. Տէվիսէ որ յիշէ, իր կարգին, թէ ի՛նչ պատահեցաւ այն Հայերուն՝ որոնք հաւատացին երեսուն Թուրքերու Սահմանադրութեամբ «երաշխաւորուած» հաւասարութեան:

Արտաքին նախարարութեան նամակը կը տեղեկացնէ թէ պոյութիւն ունին «վարչական կարգ մը խնդիրներ՝ որոնք կ'աղերսուին Անատոլուէն «վոքրթիւ կարգ մը տղոց» եւ անոնց համար «դպրոցարուրթիւններ« կը ստեղծեն կրթական-վարժարանային մարզերու մէջ. «վարչական խնդիրները»՝ որոնք չատուկ չեն միայն Պոլսահայութեան...

Չենք դիտեր թէ ի՛նչ մեկնութիւն պիտի տայ, այս բոլորէն եաք, նաեւ Պ. Տէվիսի նամակին հետեւեալ պարբերութեան·

— «Շահեկան կրնայ ըլլալ ձեզի հասկնալ, թէ հակառակ այն վկայութիւններուն, որուն տարի մը առաջ առիթ տուաւ երկու թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը Սանթա Պարպարայի մէջ, հայկական ծնունդով Ամերիկացիի մը կողմէ, որեւէ հակազդեցութիւն չկայ Թուրքիոյ հայ փոքրամասնութեան դէմ: Արդարեւ, թուրք մամուլը ցոյց տուաւ անհրաժեշտ հոգածութիւնը ցայտուն դարձնելու, թէ Թրքահայութիւնը որեւէ դեր չունի արտասահմանի թուրք դիւանագէտներուն հանդէպ ցոյց տրուած բռնական միջոցներու արտայայտութեան մէջ: Յատկանշական՝ սպահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած են պատկան իշխանութեանց կողմէ, հայկական հաստատութեանց շուրջ: Դէպքերը ցոյց տուին, որ զգուշական այդ քայլերը եւս անհրաժեշտ չէին»:

Այս կարգի անհեթեթութիւններով բռնհարցը ծածկել եւ մեղ ինքնապաշտպանութեան դերի մը մէջ դնել կ'ուզէ մեր Արտաքին նախարարութիւնը: — Ոչ մէկ պատճառ ունինք անհատի մը ցաւալի քայլին առիթով ինքնապաշտպանութեան դիմելու: Եթէ, միւս կողմէ, Արտաքին նախարարութիւնը կ'ուզէ ըսել թէ պատճառնե՛ր դոյութիւն ունէին Թուրքիոյ հայ փոքրամասնութեան դէմ խռովութիւններ ակնկալելու՝ ասով հաստատած չըլլա՞ր արդեօք մեր այն վերագրումը, թէ Հայերը անապահովութեան մէջ եւ ապահովելիքի տակ կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ:

Արտաքին նախարարութեան պատասխանի եզրափակիչ նախադասութիւնը կ'ըսէ·

— «Վստահ եմ որ կ'ընդունիք թէ թուրք բաղաքացիներու թրքական կառավարութեան հետ յարաբերութեանց հարցը ներքին խնդիր մըն է, որուն միջամուխ դառնալու համար որեւէ պաշտօնական հիմունք չունի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը»:

Մենք չա՞տ ընտանի ենք... «ՏԵՂԱԿԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա·

Ընդարձակ սրահի մը մէջ ուր բազմաթիւ աթոռներ չարուած էին, քառասուն տարեկանի մօտ, լայն ուսերով, յաղթանդամ մարդ մը վեր վար կը քալէր, զինուորականի կեցուածքով, ձեռքը փոքրիկ թերթ մը բռնած:

Մեղ տեսնելուն պէս ընդառաջ եկաւ:

Սովորական բարեւուքէ եաքը՝ օրիորդ Ամէլ ըսաւ·

— *Հազարապետ Զարլ, ներեցէք որ ձեզի ներկայացնեմ նոր կալանաւոր մը, Պարոն Երուանդ Օտեան, քրիստոնեայ Հայ մը...*

— *Այն որ Ռիւ Թրէվիզի ամբոցին մէջ դերի բռնուած է, ընդմիջեց հազարապետը գոհունակութեան ժպիտով մը:*

— *Նոյնինքն... ի՞նչպէս, արդէն իսկ լուր ունի՞ք:*

— *Հիմա կարդացի մեր պաշտօնաթերթին մէջ...*

Եւ հազարապետ Զարլ ցոյց տուաւ ձեռքը գտնուած փոքրիկ թերթը:

— *Ի՞նչպէս, արդէն հրապարակ եւա՞ծ է թերթը, գոչեց Օրիորդ Ամէլ, ուրեմն հարկ է որ ցրուեմ:*

— *Դեռ նոր, հինգ վայրկեան առաջ բերին, պատասխանեց մարդը:*

Փոխանակուած այս խօսքերը ընակատար խիտ չհասկրդեցին ղիս: Կ'ուզէի ժամ առաջ գիտնալ թէ ի՞նչ գրուած էր իմ մասիս, ուստի ըսի·

— *Խնդրեմ, պարոն, կրնա՞ք ցոյց տալ իմ մասիս գրուածը:*

— *Ահաւասիկ, պատասխանեց հազարապետը թերթը ինծի երկարելով եւ անոր մէկ հատուած մը մատնանշելով:*

Փոքրիկ լրագիրը Քրիստոնեան Բանակին պաշտօնական օրկանն էր՝ «Ընդ առաջ», որուն մասին արդէն խօսեցայ: Իսկ ինծի վերաբերեալ հատուածը, թէեւ բաւ առբեւ չեմ յիշեր, բայց մօտաւորապէս հետեւեալն էր:

«ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ·— Թրէվիզի ամբոցէն ուրախառիթ լուր մը առինք թերթերնիս մամուլը դրուած պահուն: Թըշնամի բանակէն Արեւելքցի երիտասարդ մը, Պարոն Օտեան, երկամեայ պայքարէ մը եաքը, անձնատուր եղած է մեզ եւ անդամ արձանագրուած է հակալքոլականներ ընկերութեան: Ցիչեալ Պարոնը քրիստոնեայ եւ հմուտ Ս. Գրոց՝ կը խոստանայ նոր ուժ մը ըլլալ մեր բանակին համար: Օրհնութիւն եւ փառք Տիրոջ»:

— *Այս թերթը կրնա՞մ քովս պահել, հարցուցի հազարապետին:*

— *Բնականաբար:*

Օրիորդ Ամէլ ինծի դառնալով, ըսաւ·

— *Ես պէտք է որ երթամ մեր թերթը ցրուելու համար, դուք հոս ինծի սպասեցէք, ժամը հինգին, այսինքն քառորդ մը, ռադմափորձերը կը սկսին այստեղ եւ մինչեւ եօթը կը տեւեն, ես ալ մինչեւ այն ատեն կուգամ ու միասին կ'երթանք մեր ճաշարանը, չըլլայ որ իմ պակսս առաջ մեկնիք, յետոյ պատիժ կը կրէք:*

— *Օրիորդ, ձեր հրամանէն դուրս չեմ ելլեր, պատասխանեցի:*

— *Մեր Օրիորդ Ամէլը քիչ մը խիստ է իր կալանաւորներուն նկատմամբ, բացատրեց հազարապետ Զարլ դէպի ինծի դառնալով, բայց միեւնոյն ատեն ալ չատ հոգածու եւ բարեացակամ է, միայն թէ պէտք չէ անսատեղ իրեն:*

Օրիորդ Ամէլ զիս սիրոյն ժպիտով մը վարձատրելէ եաքը մեկնեցաւ:

— *Օրիորդը Փրկութեան Բանակին մէջ աստիճան մը ունի՞, հարցուցի հազարապետին երբ առանձին մնացինք:*

— *Պարզ ենթասպայ մըն է տակաւին, պատասխանեց բարձրաստիճան դինուո-*

պ· Տէվիս կը յիշեցնէ նաեւ մեզի թէ «թրքական սահմանադրութիւնը կ'երաշխաւորէ խղճի, կրօնքի եւ կարծիքի ազատութիւնը բոլոր անհատ մարդոց»: — Կրնանք թերեւս խնդրել պ· Տէվիսէ որ յիշէ, իր կարգին, թէ ի՛նչ պատահեցաւ այն Հայերուն՝ որոնք հաւատացին երեսուն Թուրքերու Սահմանադրութեամբ «երաշխաւորուած» հաւասարութեան:

Արտաքին նախարարութեան նամակը կը տեղեկացնէ թէ պոյութիւն ունին «վարչական կարգ մը խնդիրներ՝ որոնք կ'աղերսուին Անատոլուէն «վոքրթիւ կարգ մը տղոց» եւ անոնց համար «դպրոցարուրթիւններ« կը ստեղծեն կրթական-վարժարանային մարզերու մէջ. «վարչական խնդիրները»՝ որոնք չատուկ չեն միայն Պոլսահայութեան...

Չենք դիտեր թէ ի՛նչ մեկնութիւն պիտի տայ, այս բոլորէն եաք, նաեւ Պ. Տէվիսի նամակին հետեւեալ պարբերութեան·

— «Շահեկան կրնայ ըլլալ ձեզի հասկնալ, թէ հակառակ այն վկայութիւններուն, որուն տարի մը առաջ առիթ տուաւ երկու թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը Սանթա Պարպարայի մէջ, հայկական ծնունդով Ամերիկացիի մը կողմէ, որեւէ հակազդեցութիւն չկայ Թուրքիոյ հայ փոքրամասնութեան դէմ խռովութիւններ ակնկալելու՝ ասով հաստատած չըլլա՞ր արդեօք մեր այն վերագրումը, թէ Հայերը անապահովութեան մէջ եւ ապահովելիքի տակ կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ:

Արտաքին նախարարութեան պատասխանի եզրափակիչ նախադասութիւնը կ'ըսէ·

— «Վստահ եմ որ կ'ընդունիք թէ թուրք բաղաքացիներու թրքական կառավարութեան հետ յարաբերութեանց հարցը ներքին խնդիր մըն է, որուն միջամուխ դառնալու համար որեւէ պաշտօնական հիմունք չունի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը»:

Մենք չա՞տ ընտանի ենք... «ՏԵՂԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

(104 – Շար·)

ՀԱՅՏԵՐՈՒ ՄԻՋԱՄՈՒԽ ԶԼՒԼԱԼՈՒ» այս պատճառաբանութեան եւ կ'ուզենք յի – չեցնել թէ այսպէ՛ս կոչուած այդ սկզբունքը յաճախ ոտնակոխ զարճուած է, երբ շահերն ու նկատումները այդ պահանջած են. այս պարագային, հարցը աղերս ունի Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու քաքաքականութեան հետ եւ կ'արթնցնէ անախորժ յիշատակը գերման կայսեր «ոչ–միջամտութեան քաղաքականութեան», երբ իր դաշնակիցը կը խողխողէր մօտաւորապէս երկու միլիոն Հայեր···:

×

Մեզի ու մեր հետեւողական ճիգերուն համակիր հայրենակիցներուն փոխանցելով բոլոր այս իրողութիւնները, որոնք մեզ լուրջ անդրադարձումներու մղելու ընդունակ ունին, կրնանք միանգամայն յանդիմել այն եղրակացութեան՝ թէ հայ Ամերիկացիներու անցեալի նուիրումը, զոհողութիւնները ու գոհաբերութիւնները հանդէպ մեր սիրելի հայրենիքին, Միացեալ Նահանգներու, ըստ երեւոյթին անբաւարար կը համարուին ապահովելու մեր կառավարութեան պատասխանատու եւ դրական վերաբերումը՝ հանդէպ մեր մտահոգութեանց, եւ թէ մեր շահերը կ'երկրորդուին տարբեր նկատումներու: Հետեւաբար, նաեւ ցայտուն եւ բացորոշ կը դառնայ այն՝ որ Ուաշինկթընն պիտի լսէ մեզ այն ատեն մխայն, երբ հաւաքական ուժ կը ստեղծենք, միութիւն կը ստեղծենք մեր նպատակներուն չուրջ եւ զօրաշարժի կ'ենթարկենք մեր բոլոր ազդիւրներն ու աղբեղութեան անգնահատելի միջոցները:

Մեզի՛ կը մնայ, հայ ժողովուրդ, այժմ ի նպաստ Թուրքիոյ հակող կշիռին նժարը վճռաբար ու վերջնապէս բերել դէպի մեզ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՉԱՓՐԱՍՏ

—o—

Վերջին չահը, որ կը մարի ահա: Վերջին յիշատակը «Տոամաթիք»ի փառապանծ շրջանին, որ իր հետ կը տանի նաեւ բազում յիշատակներու զանճարանը կապուած՝ այդ շրջանի թատերական աննախընթաց ոգեւորութեան:

Գրեթէ մանուկ, արդէն իսկ հմայուած էինք, իւրաքանչիւրը իր սեռին մէջ գերազանց, այդ իրաւ արժէքներու փաղանգէն, որոնք կուգային կղզի ամէն երեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, հրճուանքով լեցնելով մեր անմեղ ու գեղարուեստասէր հոգիները: Ցուզումով ու երկիւղածութեամբ կ'անցնէինք ու կը դառնայինք անվերջ, ծովեզերեայ ճաչարանին (այժմ «Միմօզա») առջեւէն, ուր ըստ սովորութեան կուգային անոնք ճաշել կարգաւ գիշերուան ներկայացումէն առաջ:

Եդուարդ Չափրաստ եւս կար անոնց մէջ, անզուգական դերասանը, որ կը ինդացնէր առանց խնդալու, իսկական կատակերգակի իր անվիճելի տաղանդով: Որքա՜ն խեզճուկ ու նախնական տէքորներու միջեւ, եւ ինչ խղճալի պայմաններով մեր կղզիի թատրոնի բեմին վրայ, ծափահարած ենք մենք բեմի այդ հսկաները փափազեան, Սեւումեան, Ջանան, Շահխաթունի, Պինոմէճեան, Հ. Ներսիսեան (դեռ չատ երիտասարդ) եւ անոնց կարգին Եդուարդ Չափրաստը:

Եւ ահա, որ իրր վերջին ու արժանաւոր ներկայացուցիչը այդ փառաւոր անցեալին, մեզմէ անդարձ կը բաժնուի նաեւ ան, ու իրեն հետ կը մարին ընդմիշտ վերջին պլպլումները այդ լուսաճաճանչ ու շլացուցիչ ջահին:

ԱՐԻԱՆ

«Մարմարա»

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ Քալիֆորնիա համալսարանի պատմաբանութեան դասախօս Փրոֆ. Րիչըրտ Ցովհաննէսեան, որուն Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին նուիրուած անգլերէն երկու ստուարածաւալ հատորները գնահատուած են, արժանացած է Կուկենհայմ մրցանակին: Ասիկա կը յատկացուի պատմաբանական արժէքաւոր աշխատութիւններով ծանօթ դէմքերու միայն: Մրցանակը տրուած է, որպէսզի Փրոֆ. Ցովհաննէսեան շարունակէ պատմագիտական պրպտումները՝ Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանի քննական ուսումնասիրութեան համար:

ՊՈԼԻՍ այցելած է վերջերս Փրոֆ. Ցովսէփ Սվաճեան, Փասթէօրեան Կաճառէն: Կարճ ժամանակի համար մնացած է Պոլիս: Մայիս 6ին Փրոֆ. Ց. Սվաճեան այցելութիւն մը տուած է «Մարմարա»յի խմբագրատունը, ուր տեսակցած է Տոքթ. Եդ. Սիմքէչեանի հետ. այցելած է նաեւ «Ժամանակ»ի:

ՊԻՑՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատգէթ – պոլի աղջիկներու խումբը Լիբանանի ախոյեան դարձած է կրկին: Արդարեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը տարիներէ ի վեր կը պահէ ախոյեանի տիտղոսը:

ՄՈՆԹՐԻԱԼԻ մէջ, Մայիս 5ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Միութեան 64ամեակի տօնակատարութիւնը: Նախադասած են Փրոֆ. Շաքէ Մինասեան եւ Տիկին Անի Սերոբեան: Բանախօսած է Օր. Լորիկ Համամտեղ:

ՆԻԿՈՍԻՈՑ մէջ Ապրիլ 20ին երգահանդէս մը տուած է յունահայ ծանօթ երգչուհի Տիկին Ծագիկ Գազանճեան: Ցայտագրին առաջին մասը կազմուած է օտար երգահաններու (Սքարլաթի, Պրամս, Պելլինի, եւայլն) եւ երկրորդ մասը հայ երգահաններու (Կոմիտաս, Դոլուխան – եան, Ալէմշահ, Կանաչեան) գործերէ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ձրի հող տրամադրած է Հայոց Առաջնորդարանին, որպէսզի հինգ տարուան ընթացքին անոր հողմաղին վրայ եկեղեցի մը կառուցուի: Եկեղեցին պիտի ծառայէ Ֆիքս – Տուրհութի եւ շրջակայքի Հայութեան:

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻՒ մէջ, Ապրիլ 28ին, ոգեկոչումի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է յիշատակ ազգային հերոս ընկ. Աբշալոյր Շիրակեանի: Գարեգին Աբգ. ներկայացուցած է Շիրակեանի հերոսական կեանքը: Բանախօսած են Վահրիճ Քհնյ. Շիրինեան, ընկերներ Ժիրայր Աթթարեան եւ Թադէոս Կապուտիկեան:

Հ. Ռ. Ը. Մ.

— ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ —
ԼՕԶԱՆ

ՀԱՑ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ ՄԸ

(Հաղորդագրութիւն)

Պարտք կը զգանք հայ հասարակութիւնը իրազեկ պահելու անմիջապէս որ Մայիս 5ի պատուոյ ճաշը ի պատիւ «Հայերու Բարեկամներ Զուիցերական Ֆետերասիոն»ին մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտաւ, ի ներկայութեան մօտ 200 մասնակցողներու, որոնցմէ 40ը զուիցերացի, մեր հայրենակիցներն ալ փութացած ըլլալով Զուիցերիոյ ամէն կողմերէն ու նաեւ Մոնթրէօյէն, Փարիզէն, Միւնիխէն:

Բոլոր ներկաները ապրեցան հայ–զուիցերական բարեկամութեան եւ եղբայրութեան յիշատակելի օր մը եւ եղան սքանչացուչ արտայայտութիւններ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի երախտագիտական կոնդակը՝ ուղղուած զուիցերացի ժողովուրդին եւ «Հայերու Բարեկամներ Զուիցերական Ֆետերասիոն»ին, խորունկ տպաւորութիւն գործեց, ընթերցումը կատարուած ըլլալով պատկառազդու հանդիսութեամբ, բոլոր ներկաները ոտքի, Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Տ. Սերովբէ Ա. Մանուկեանի կողմէ, Փրանսերէն յաջորդաբար թարգմանութիւնը Զուիցերիոյ Հայութեան հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեանէ, վերոյիշեալ Ֆետերասիոնին պատուոյ նախագահը՝ Տ. Կարլ Շէնքէլ Սրբազանին կոդքին եւ յետ ընթերցման կոնդակը ընդունելով յուզումով, երախտագիտութեամբ եւ խանդավառ պատասխանով մը:

Լօզանի քաղաքապետարանի ներկայացուցիչը՝ Տ. Ռոժէ Մբւնյի, կարճ բայց կուռ, ազդու եւ գեղեցիկ ուղերձ մը ըրաւ յանուն Զուիցերիոյ:

Տեղւոյս երկու Փրանսատիպ մեծ օրաթերթերը՝ «Լա Թրիպիւն – Լը Մաթէն» եւ «24 Հօր–Ժէօռ–ս'Ա֊ի», յատկանշական տողերով անմիջապէս տուած են հանդիսութեան արձագանգը:

Ապանդաւառ ծափողջիններով ընդունուեցան ներկաներուն կողմէ նուիրատուները՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Տ. Ալէք Մանուկեանի՝ 10·000 Զ. Ֆ., Ֆետերասիոնին տպագրութեան յանձնած «Հայաստան եւ Զուիցերիա» կարեւոր հատորին ծախքերուն ի մասնակցութիւն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքճեանի՝ 5000 Զ. Ֆ., Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւաբիճակով Ընկերակցութեան, Հանդիսութեան յաջողութեան առթիւ ու ի խնդակցութիւն Միութեան Լօզանի նորակազմ մասնաճիւղին եւ Ժընեւի մասնաճիւղին նոր վերակազմութեան:

Վերոյիշեալ հատորին հեղինակը՝ Տ. Քարլ Մէյէր, հիւանդութեան բերմամբ բացակայ, ձայնագիր ուղերձ մը ղրկած էր՝ հայերէն, որ օրուան անակնկալը հանդիսացաւ եւ ունկնդրուեցաւ խորին յուզումով, այնքան չեշտն իսկ հայկական էր:

«Սօսի» պարախումբին հայկական պարերը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ու հիմնադրուհի Տիկին Ցասմիկ Քիւթ – նէրեան ջերմ շնորհաւորութիւններու արժանացաւ հաւատարապէս հայ թէ զուիցերիացի ներկաներու կողմէ:

Ջերմ ծափերու արժանացան Օր. Սիրվարդ Գազանճեան՝ իր հայկական երգերով եւ զուիցերացի Տ. Շարլ Ժոքիէ՝ իր ժողովրդական երգերով:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԴԻՒԱՆ

Լօզան, 1974 Մայիս 7

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՓԻ–ՍԵԻԱՆ ՉՐԱՏԱՐԸ

Ապրիլին Չրատարը երկարած է 257 մեթր: Մայիս մէկին Չրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 43·295 մեթրի:

Ընթացիկ տարուան առաջին չորս ամիսներուն (Ցունուար – Ապրիլ) փորուած է 1·158 մեթր, որ առաջադրութեան 84,5 տոկոսը կը ներկայացնէ:

Չրատարի մեծ մասին մէջ պատերու կրպիւտապատման, յատակի կրպիւտապատման աշխատանքները խիստ դանդաղ կ'ընթանան: Չորս ամիսներու ընթացքին կրպիւտապատուած է 1·183 մեթր նախատեսուած 2·600ի փոխարէն:

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ Ռիչար Ժերանեան յուշահանդէս մը սարքեց Իտալիոյ մէջ, Միլանո, Լէ Ֆիրմէ Կալերին: Ցուշահանդէսը, ուր Ժերանեան կը ցուցադրէ 25 իւղաներկ պատառ եւ մօտաւորապէս 12 հատ սեւ–ճերմակ գծագրութիւն, բացուեցաւ Մայիս 2ին, Եչ. օր, ի ներկայութեան արուեստասէրներու բազմութեան մը, որոնց մէջ կարելի էր հանդիպիլ Միլանի հայ գաղութէն ծանօթ դէմքերու, նաեւ բազմաթիւ Իտալացի – ներու: Սերովբէ Սրբ. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ Զ ք օ ն եպիսկոպոսի, ներկայ եղաւ բացման քօքթէյլին:

Ժերանեան, իր ինքնատիպ արուեստով, մեծ չահագրգռութիւն ստեղծեց Միլանոյի նկարչական շրջանակներու մօտ. ուշագրաւ պարագայ է թէ չատ մը իտալացի արուեստասէրներ եւ նկարչութեան սիրահարներ փութացին շնորհաւորել եւ դնել Ժերանեանի գործերը. բայ ասոր, մասնաւոր առաջարկ ներկայացուեցաւ Ժերանեանի, որ նոր ցուցահանդէս մը տայ Իտալիոյ ուրիշ մէկ քաղաքին՝ Պոլոնիայի մէջ. այս տեսակէտով Ժերանեանի Միլանոյի ցուցահանդէսը կարելի է բացառիկ յաջողութիւն մը համարել:

Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 22, ու Մայիս 18ին տեղի պիտի ունենայ պաշտօնական ընդունելութիւն, ի ներկայութեան Միլանոյի քաղաքապետական անձնաւորութեանց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԾԱՒԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

Մէկուկէս··· Ձեռք զարկաւ վերջին ճոպին: Շապկի թեւը կրծոտուեր էր ծուէնծուէն, չրթունքներին արիւն կար, եւ աչքերը պատեր էր մի կարմիր մշուշ· քերտինքը ոլորմոլոր կաթում էր ճակատից, իսկ նա սղոցում էր, սղոցում ու սղոցում:

×

Մոնտանելլին քնեց արեւը ծագելուց յետոյ: Բոլորովին չարդուեր էր անքուն ծանր գիշերից մի առ ժամանակ հանդիպա՜ս քուն եղաւ· վերջը սկսուեցին երազները:

Նախ՝ անորոշ ու մշուշոտ· երեւակայական անկապ տեսիլները չայոտում էին մէկը միւսին ընդհատ ու խուսափուկ, միայն բոլորի մէջ էլ նոյն տատապանքի խեղդուող ազօտ ղգայումն ու նոյն խաւարի անվախճան սարսափը: Ցետոյ սկսեց անքնութիւն երազել, տարօրինակ, սոսկալի ու նրան վաղուց ծանօթ մի երազ, որ նրա կոչմարն էր եղած երկարերկար տարիներ: Եւ երազի միջոցին յիշում էր չարունակ, որ այդ բոլորը նա առաջ էլ զգացել էր:

Նրան թւում էր, թէ թափառում է մի մեծ, ընդարձակ, դատարկ վայրում՝ ոտները լով մի անկիւն, ուր կարողանար պառկել ու քնել: Ամէն կողմ չրջում էին մարդիկ, խօսում էին, ծիծաղում, պոռում, աղօթում, զանգահարում ու խրափում մեառզէ գործիքներին: Երբեմն հեռանում էր մի քիչ աղմկոտ տեղերից ու պառկում էր մի վայրկեան խոտի վրայ, կամ փայտէ մի նստարանի, կամ մի խոշոր քարի: Փակում էր աչքերը, դեռ ձեռքովն էլ ծածկում, որ պաշտպանուի լոյսից· եւ ասում էր կամաց· «Հիմա քնեմ», բայց իսկոյն վրայ էր հասնում մի ահագին բազմութիւն, պոռում էր, կանչում ու խնդրում· «Զարթեցէք, զարթեցէք չուտով· դուք պէտք էք մեզ»:

Գալիս էր մի այլ երազ: Մի մեծ պատ՝ մի չարք փառահեղ սենեակներով: Ամէն կողմ մահճակալներ, բազմոցներ, ցած ու տափակ անկողիններ: Վրայ է պալիս գիշերը, իսկ ինքը մտածում է· «Այստեղ կը գտնեմ վերջապէս մի խաղաղ անկիւն ու կը քնեմ»: Երբ արդէն չոկել էր մի մթին սենեակ ու պառկել, մէկը մտնում է ներս լամպը ձեռքին, անողոք կերպով զգում է լոյսը նրա աչքերին ու ասում է· «Վեր կացէք, դուք պէտք էք մեզ»:

Նա վեր է կենում ու գնում առաջ՝ օրօրուելով ու զայթելով մի մահացու վիրաւորի նման· լսում է, որ ժամացոյցը խփեց· խմանում է, որ անցել է գիշերուայ կէսը, այդ թանկագին կէ՛սը գիշերը: Երկու, երեք, չորս, հինգ· վեցին կը զարթնի արդէն ամբողջ քաղաքը ու էլ չկայ լռութիւն:

Գնում է մի նոր սենեակը ու պատրաստում անկողին մտնելու, բայց մէկը վեր է բարձրանում բարձերի միջից ու պոռում· «Այս անկողինը իմ՛ն է»: Ու նա նորից պէտք է հեռանայ՝ յուսահատութիւնը կրծքում:

Է· ՎՈՑՆԻՁ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Տիկին Անժէլ Թաթիկեան իր ամուսնոյն Յովսէփ Թաթիկեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, փոխան հոգեհանգիստի 50 ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ի, 50 Փարիզի եկեղեցւոյ։

×

Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Գալուստեան 50 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ եւ Տէր եւ Տիկին Պեհրէեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին։

(Տառանալ «Ծառայ»էն)։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վաստպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Տէսինի, Վիէնի հրջաններով կուգայ իր խորին ցաւակցութիւնները յայտնել այրի Տիկին Մայր Շաքարեանին եւ զաւակներուն։ Ժորժ, Դաւիթ, Յասմիկ, Վահրամ, Բագրատ, Բ. Շաքարեան եղբայրներուն, Օր. Քրիստինի Շաքարեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաններուն, ողբացեալ Բարգէն Շահբեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գ. Բարակեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Մամբրէ Գուլումեան ընտանիքը 100 ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարեգործման։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այդ մը կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոգեկոչելու համար յիշատակը Սարդարապատի պատմական հերոսամարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուելու։

Հաւաքուիլ Փէչ-Լաշէզի գերեզմանատան կամպեթայի մուտքին, ժամը ճիշդ 16ին։

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, Մայիս 16, Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Զաւարեան ենթ. կիրակի Մայիս 19, ժամը 15·30ին։

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, երեք-շաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

QUATRA

vous présente

Le Vendredi 17 Mai à 21 h.

RECITAL DE PIANO

EDOUARD EXERJEAN

BACH — HUMMEL — DEBUSSY — POULENC

ET EN DEUXIEME PARTIE

LE TRIO RAVEL

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »
MUSEE GUIMET, 6 Place d Iéna (Métro : Iéna)
SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ
Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին
Նուիրուած
ՄԱՅԻՍ 28-Ի
Կը նախագահէ՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Այս բացառիկ ազգակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ (գրագէտ-բանաստեղծ)
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ (երեսփոխան, Վիէնի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)
Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝
ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)
Հայկական տոհմիկ երգերով՝
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
Փարիզէն
Տոմսերը ապահովել.—
SEVAN VOYAGE, 50, Cours de La Liberté, Lyon 3.
SUZANNE TATOSSIAN (Couture), 28 Bugeaud, Lyon 6.
ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆ.— 10 եւ 15 ՖՐ.

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյք - ճաշը, Կիրակի Մայիս 19, ժամը 16·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17, Ռիւ Պլէօ — Մեթրօ Փաստէ)։

Կը նախագահէ ԿԱՐՊԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Կը մասնակցին Օր. Այտա Էմիրեան (երգ) նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Լորիս Թիւլդեանի։

Հայկական մթնոլորտ, հայկական երգերով եւ պարով։

Ճաշագին եւ մուտք 30 ֆր.

Շահը պիտի յատկացուի կարմիր եւ կապոյտ Խաչերու օգտին. կայաններուն։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԱՄԱՐԱԿԸ

Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 18էն 24

ՅԵՏԱՔԳՕՒԱԾ Է

VOYAGE EN ARMENIE

26 AOUT : Départ pour BEYROUTH sur le vol ME 212 à 12 h. Arrivée à BEYrouth à 17 h. 30.
27 AOUT : Visite de la ville, ANTILLIAS. Recueillement devant l'ossuaire aux martyrs Arméniens de 1915.
28 AOUT : Excursion à DOG RIVER, GROTTE de JEITA et BYBLOS.
29 AOUT : Journée libre.
30 AOUT : Après le petit déjeûner transfert à l'aéroport. Décollage pour EREVAN. Arrivée vers 17 h. 30 Transfert l'hôtel ANI ou ARMENIA.
31 AOUT - 5 SEPTEMBRE : Séjour à EREVAN avec des excursions à Sainte ETCHMIADZINE, à ZVARTNOTZ, à SEVAN, à DZIZERNAKAPERT devant le monument aux morts, ainsi que tous les lieux touristiques et visite des musées.
6 SEPTEMBRE : Transfert à l'aéroport départ pour BEYROUTH.
8 SEPTEMBRE : Retour vers PARIS.

L'association ESSAYAN fera tout son possible pour donner satisfaction à ses membres et sympatisants et organiser, dans la mesure du possible, des excursions hors programme, ainsi que des rencontres avec des personnalités arméniennes à BEYROUTH et à EREVAN.

— Le prix de ce voyage : Frs 2850 — jeunes (de 18 à 35 ans) : 2650 Frs.
— Ce prix comprend :
— Les transports aériens (assurés par MIDDLE EAST et AIR FRANCE) — Les transferts — Le séjours à BEYROUTH dans un hôtel première cat. B à chambre double et petit déjeûner avec les excursions — Le séjour à EREVAN dans un hôtel première cat. en chambre double et PENSION COMPLETE, avec 4 excursions.

Possibilité semaine supplémentaire à BEYROUTH ou à EREVAN. Demander renseignements.

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
PARIS : Mr. ASLANIAN, Tél. 842-08-57 — 74, Rue du Commerce, Paris 15.
VIENNE : Mr. ALTOUNIAN — Tél. 85-27-08, 36 Rue des Clercs, 38 Vienne
MARSEILLE : Mme TOUNGOURIAN, 8, Rue St. Barbes, Marseille 1er

Toute inscription doit être accompagnée d'un versement minimum de 25 % du montant total du voyage.

ՇԱՒԻԼԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի քաղաքապետարանին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպիչներուն, որոշուած է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր չէնքին

Շաւիլի Փարք տիւ Միւկէ կոչուած տեղը, քաղաքապետարանի կողմէ չինուած ընդարձակ սրահին մէջ (հոն՝ ուր կը կատարուի Յանասորի արշաւանքի հանդէսը)
Զուտ հայկական գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆի եւ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ու Ռ. ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ (երգ), ինչպէս նաեւ « Նաւասարդ » պարախումբին

Ճոխ պիւֆէ *Մուտք 15 ֆր.*

Տոմսերու համար դիմել կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ հանդէսին օրը՝ տեղւոյն վրայ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Ա. Բազումեանէ 100 ֆր. իր մեռեալներուն յիշատակին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին

Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(*Face au Lycée Technique de Valence*)

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դատի Յանձնախումբին։

Նիւթ՝

LE GENOCIDE ARMENIEN
DE 1915 ET SES IMPLICATIONS

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 15էն 23։

Կը մասնակցին երգի ու պարի երիտասարդներու խումբերը «Կայծակ եւ Սարդարապատ»։

Chez Auda
Restaurant du Stade
Route de Grenoble
St. Augustin — NICE
Հայկական ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի հոբս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՒԱՖԵԼԵԱՆ

Զուարթ մթնոլորտ *Ճաշագին 25 ֆր.*

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
17
VENDREDI
17 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՅԱՍԷՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·015

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.015

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇՄԷՆ ԻՆՉ ԿԸ ՍԿՍԻ՝ ՎԱՂԸ

Ուրեմն կիրակի իրիկուն, այլեւս ամէն ինչ կը վերջանայ։ Ֆրանսայի համար, իր տեսակին մէջ աննախընթաց ընտրապայքար մը կը հասնի իր վախճանին։ Աննախընթաց նախ անոր համար, որ Ֆրանսա նոր է որ հանրաքուէով կ'ընտրէ իր նախագահը եւ այս երրորդ ընտրութիւնը, ա՛լ աւելի չեչտակի կերպով ամերիկեան ընոյթ մը առաւ ընտրապայքարին։

Թեկնածուները, քաղաքէ քաղաք, բեմէ բեմ, թերթէ թերթ փորձեցին ամբոխ գրաւել, իրենց ելոյթներով, խոստում – ներով, կիներով, զաւակներով։ Ֆրանսան վարժուած չէր այս ձեւին, որ անախորժ բան մըն ալ ունի։ Ցաճախ գաղափար – ներն ու ծրագիրները կ'անտեսուին եւ ուշադրութիւն կը դրաւեն աւելի մէկուն կամ միւսին ժպիտը, խօսելակերպը, ընտանեկան պայմանները եւ այլ երկրորդական կէտեր։

Այս անպատեհութեան կողքին կայ սակայն նաեւ՝ առաւելութիւնը։ Թեկնածուն կը մօտենայ ժողովուրդին, կը ծանօթանայ անոր հոգերուն, մարդկային չափով մը կը ստեղծուի, որ չի կրնար օգտակար չըլլալ վաղուան նախագահին։

Եթէ նոյնիսկ ապագան չատ որոշ չէ, կասկած չկայ թէ չի կրնար նմանիլ անցեալին, ով որ ալ ըլլայ յաղթողը։ Եթէ տառացի կերպով առնենք թեկնածուներու խոստումները, պիտի կարծենք թէ այլեւս ամէն ոք դրախտային կեանք մը պիտի ունենայ։ Աւելորդ է ըսել թէ ասիկա չի կրնար իրականութեան համապատասխանել։ Ոչ մէկ երկիր, ոչ մէկ վարչաձեւ կրցած է ցարդ հաւասարութիւն չնորհել իր բոլոր քաղաքացիներուն։

Աժան եւ դիւրին բանաձեւումներ են մէկը նկատել՝ աջի մարդ, ու միւսը՝ ձախի։ Եթէ այսքան պարզ ըլլար ամէն ինչ, ընտրութիւնն ալ կը դիւրանար եւ բնական կ'ըլլար որ չախչախիչ մեծամասնութիւն մը Ձախը նախընտրէր։ Այն Ձախը, որ տարիներու, դարերու ընթացքին ազատամիտ դաղափարներու ծնունդ տրուած է և կեանքի բարելաւում բերած է։

Բայց չախչախիչ մեծամասնութիւն չկայ Ձախի թեկնածուին համար եւ արդար չէ, ոչ ալ ճիշդ ըսել թէ Ժիսքար տ'Էսթէնի կողմնակիցները միայն առանձնաշնորհեալ դասակարգի մը անդամներն են։ Հոն ալ կան բանուորներ, գիւղացիներ, արհեստաւորներ ու ինչո՞ւ չէ ընկերվարականներ, որոնք, ի տես Միթերանի, չկրցան համոզուիլ թէ ան ալ չի պատկանիր քաղքենիութեան մը եւ թէ ժօրէսեան սերունդի մը հարազատ ներկայացուցիչն է։ Ինչ որ ալ ուզէ ընել Միթերան, անորոշ է թէ ի՞նչ չափով կրնայ ընել եւ ե՞րբ պիտի կարենայ ընել։ Այս երկու կենսական կէտերուն մէջ, Ձախի թեկնածուն յստակ չէ եւ չի կրնար ալ ըլլալ, քանի յանձնառութիւններ ունի տարեր նկատմամբ, ու մանաւանդ համայնավար կուսակցութեան։

Այս իսկ պատճառներով, հաւանաբար նախընտրելի է մարդը նկատի առնել ու խուսափիլ դիւրին որակումներէ։ Շաբաթներու ընթացքին Ժիսքար տ'Էսթէնն ծանօթացաւ ժողովուրդին հոգերուն ու մըտահոգութեանց եւ դիտէ թէ չի կրնար նոյն ճամբան շարունակել։ Եւ թէ ընտրուելու պարագային, ամէն ինչ չէ վերջացած իրեն համար, այլ՝ ամէն ինչ կը սկսի։

Ամէն ինչ կը սկսի՝ վաղը։

«ՑԱՌԱՋ»

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՄԱՌՉԷ «ՀԱՄԵՍՏ» Է ՍԷԿԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Մինչ Միթերան լուռ կը մնայ համայնավար նախարարութիւններու մասին, Մառչէ յարմար նկատեց ճշդել թէ իր կուսակցութիւնը աչք չունի, այսպէս կոչուած «կարեւոր» նախարարութիւններու, ինչպէս Ներքին, Արտաքին կամ Ազգ· Պաշտպանութիւնը։ 6–7 նախարարութիւնները որոնք կրնան դրաւուիլ համայնավարներու կողմէ հետեւեալներն են Մառչէի համար· — Ծրագիր, տնտեսութիւն, աշխատանք, բնակութիւն, առողջապահութիւն, եւն., եւն.։ Այս ձեւով Մառչէ կ'ուզէ հանդստացնել անոնք որոնք չատ մտահոգ կը թուին ըլլալ այդ առընչութեամբ։ Բայց եւ այնպէս մինչ Մառչէ, սկիզբէն ի վեր չատ մեղմ ոճ մը կը դործածէ, Սէ· Ժէ· Թէ·ի պատասխանատուն, Ժորժ Սէկի արդէն իսկ կը սպառնայ։ Լիոնի մէջ է որ յայտարարեց առջի իրիկուն· «Ժիսքարի հետ, անխուսափելի բախումն է եւ ի վերջոյ քաոսը»։ Ասիկա կը նշանակէ նաեւ թէ ի չառա – ջադունէ Սէկիի սենեակն որոշած է ընկերային տագնապ մը ստեղծել, ինչ ալ ըլլայ Ժիսքարի ընելիքը։ Արդարեւ եթէ ընկերային դեռնի վրայ բաներ մը պիտի ըլլան աւելի հաւանական է որ Ժիսքարը անմիջապէս ընէ քան Միթերանը, որու ծրագիրներուն իրագործման թուա – կանը կարելի չէ դիտնալ։ Նման դիրքորոշում մը բացէ ի բաց քաղաքական ընոյթ կուտայ Սէ· Ժէ· Թէ·ի գործունէութեան։

Ամէն պարագայի մէջ վէճերը կը շարունակուին նոյն թափով, նոյն նիւթե – րուն չուրջ։ Եւրոպա 1 ճայնասփիւռի կայանէն Մէնտէս – Մէմմէռ զրոյցը նոր բան մը չբերաւ։ Չի կրնար ալ բերել քանի ոչ մէկը կրնայ բոլորովին «սիրտը բանալ» կարգ մը նիւթերու չուրջ։ Մէնտէս-Ֆրանսի համար գժուար է ըսել թէ ի՞նչպէս այսօր կ'ընդունի ինչ որ տևական կերպով մերժած է անցեալին, այսինքն համայնավարներու հետ գործակցութիւնը և մանաւանդ անոնց ներկայութիւնը դահլիճին մէջ։ Մէմմէռ ալ չի կրնար ըսել թէ ինչպէս Շապանէն Ժիսքարի կ'անցնի։ Գալով ելմտական հարցերուն, Մէնտէս չի կրնար չընդունիլ որ Մէմմէռ պարկեշտ ու անչահախնդիր մէկն է եւ դրամի ու դրամատիրութեան մարդը չէ բայց իր դահլիճին վարած ելմտական քաղաքականութիւնը որոշ դասակարգի մը օգտակար եղած է միայն։ Կասկած չկայ որ երկիրը կը տառապի դիներու ահաւոր յաւելումներէ եւ թէ կառավարութիւնը պէտք եղածը չէ ըրած բայց ըսել ալ չէ թէ ոչ մէկ բան չէ ըրած։ Լաւագոյն կ'ըլլար անշուշտ որ ինչ որ կ'ըլլայ բնական ընթացքով ըլլայ եւ ոչ թէ ճնշումի տակ ինչպէս կոըննկլի Համաձայնագրերը, որոնք զգալի բարելաւումներ բերին։ Ամէն պարագայի մէջ Մէնտէսն ալ չատ «տաք» չէ Հասարակաց Ծրագրին չուրջ, ոչ ալ մանաւանդ ազգայնացումներու, ինչ որ բաւական տարօրինակ տպաւորութիւն մը կը թողու ի վերջոյ։ Բացի Մառչէէ կամ Ռընէ Անտրիէօէ ոչ ոք Ձախի մէջ կ'ուզէ չատ խօսիլ այդ ծրագրի մասին եւ մանաւանդ անոր առաջադրութեանց դործադրութեան։ Մէնտէսն ալ, ինչպէս Միթերան առջի օր, ըսաւ թէ ամէն բանի համար օրէնք մը պէտք է, ուրեմն Խորհրդարանն է որ կը քուէարկէ ինչ որ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ եւ այն տպաւորութիւնը ծնունդ կ'առնէ ի վերջոյ թէ Հասարակաց Ծրագիր մը կայ մէջտեղը բայց մաղթելի է որ Ազգ· Ժողովը թոյլ չտայ որ անոր որեւէ մէկ կէտը դործադրուի։

Միթերան վարդերը այս անդամ բաժնեց Մարսէյլի ժողովուրդին։ Ծանօթ է որ Ձախի թեկնածուին խորհրդանիշը, այս ընտրապայքարին մէջ, վարդն է, որուն փուշերը չեն երեւար, առայժմ։ Միթերան միշտ նոյն համոզումն ունի թէ ինչ կը մարմնաւորէ երկրին կենդանի, եռանդուն ուժերը երիտասարդութեան եւ յառաջդիմութեան։

Ժիսքար հեռատեսիլէն հարցազննուեցաւ Ժաք Շանսէլի կողմէ, որ յայտնեց թէ ինչպէս կ'ընէ իր «ռատիօսթրինեռուն» համար, նախապէս չէ տեսնուած իր խօսակցին հետ եւ թէ ինչ որ ուզէ պիտի հարցնէ։ Ու Շանսէլ չվարանեցաւ «նեղը» դնելէ Ժիսքար տ'Էսթէնը մասնաւորաբար իր ինքնագոհութեան մասին։ Այս ելոյթը առիթ տուաւ առաւելաբար մարդը ճանչնալու, աւելի քան նախարարը կամ թեկնածուն։

× Հինդշաբթի օր, Ֆիկարօ–Սոֆրէս նոր քննութիւն մը կրկին 50–50 կուտար թեկնածուներուն։

ԱՆՄԵՂ ԶՕՀԵՐ ԻՍՐԱՑԵԼԻ ՄԷՋ

Մինչ սկիզբը կը յայտնուէր թէ Իսրայէլ տեղի տուած է պաղեստինեան պահանջներուն, եւ մենք ալ կը հաղորդէինք երկկուան մեր թիւով, աւելի ուշ պիտի պարզուէր թէ ամէն ինչ վերջ գտած է չատ ողբերգական պայմաններու մէջ։

Արդարեւ մինչ Ֆրանսայի դեսպանը, պայմանաժամի վերջանալէն կէս ժամ առաջ կ'ներթար պաշարուած դպրոցը, ուր 90 երախաներ պատանդ կը մնային երեք Պաղեստինցիներու ձեռքը, կը տեսնէր թէ յարձակումը սկսած է իսրայէլեան բանակի կողմէ եւ երեք Պաղեստինցիներէն զատ, մեռած են 16 երախայ, 70 ուրիշներ վիրաւորուած են, որոնցմէ 9ը՝ ծանրօրէն։ Կը թուի թէ Իսրայէլ էչ ուզած տեղի տալ։ Ֆրանսայի դեսպանը կը յայտնէր թէ թիւրիմացութիւն մը պատահած է գործածուելիք «բանալի» բառին մասին, զոր ինք չէ առած Դամասկոսէն փոխանցելու համար ահաբեկիչներուն։

Ամէն պարագայի, նման արարքներ, որոնց զոհ կ'երթան անմեղներ, կոչուած չեն դիւրացնելու Քիսինկէրի գործը։

—o—

ԹՐՔԱԿԱՆ դահլիճին հրաժարումը հասանական կը նկատուի, որովհետեւ Ազգային Ժողովը մերժեց կառավարութեան պահանջը, որ ընդհանուր ներումի օրինագիծէն օգտուին նաեւ քաղաքական բանտարկեալները։ Եղածը ծանր պարտութիւն մըն է Էճեվիտի համար։ Ազգ· Փրկութեան 21 երեսփոխաններն են որ քուէարկեցին ընդդիմութեան հետ, սակայն ստեղծելով բարդ կացութիւն մը։ Այդ այս ձեւով ընտրական իր ճախողութեան վրէժը կը լուծէ։ 65·000 բանտարկեալներ կան Թուրքիոյ մէջ եւ ընդհանուր ներումէն պիտի օգտուին տասնց 80 տոկոսը։

ՆԱԽԱՐԱՐ ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻԻ ԽՕՍՔԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ·— Անդրծովեան Նահանգներու եւ Հողամասերու նախարարը՝ Ժոզէֆ Քոմիթի «Յառաջ»ի խմբագրութեան յանձնեց Ֆրանսահայութեան ուղղուած իր ուղերձը, զոր կը հրատարակենք, թարգմանաբար։

Մարսէյլի երեսփոխանը, կը վայելէ ֆրանսահայ գաղութին համակրանքն ու յարգանքը, այն վճռական դերին համար, զոր ան խաղաց, 1973 Փետրուար 11ին, նախագահելով Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանի բացման արարողութեան եւ անոր հետեւանքները, ի շահ Հայ Դատին, ծանօթ են·—

Ո՞ր երկիրը աւելի քան Ֆրանսան աւելի լաւ կատարած է, դարերու երկայնքին, մարդկային եւ եղբայրական առաքելութիւն մը։ Ո՞ր ազգը աւելի լաւ ղգացած է միւս ազգերուն տառապանքներն ու տենչերը իրենց հայարտութեան եւ պատուին մէջ։

Ցաճախ առիթն ունեցած եմ խօսելու հայ կրօնական անձնաւորութեանց եւ Հայ Դատի ներկայացուցիչներու հետ։ Գոհունակութիւնն ունիմ որ դիրքերնիս լաւ կը հասկնամ եւ գնահատուած եմ անոնցմէ։ Իրենց հետ, զգացած եմ արդարատենչ եւ արժանաւորութեան տէր ժողովուրդի մը խոր զգացումները։ Վաստնդի տարիներու ընթացքին, հակառակ բնական ընտելացման մը մեր հիւրընկալ հողին վրայ, հակառակ նկարագրի նմանութիւններու, Հայերը վառ պահած են ոչ միայն իրենց նախնեաց հողին յիշատակները, այլեւ հիմնական սկզբունքները, որոնք առաջնորդած են այս հպարտ ժողովուրդը, իր կրած ահաւոր տառապանքներուն ընդմէջէն։

Ինչպէս բոլոր փոքրամասնութեանց համայնքները, որոնք ճնշուած են, Հայերը արդարութիւն եւ յարգանք կը մաղթեն։ Ֆրանսան ազատական եւ մարդկային, իրենց արդար բաղձանքին կը բերէ բոլոր երաչխաւորութիւնները, որոնց կը սպասեն։ Եթէ ոմանք հարց կուտան եւ կ'ուզեն գիտնալ թէ որո՞նք են Հայերուն համար, ապագայի հեռանկարները, ապահովութեամբ եւ վստահութեամբ կը պատասխանեմ, հիմնուելով այն քայլութեան վրայ, զոր Հայկ· համայնքի անդամները միշտ ցուցաբերած են, որ այդ ապագան այնքան աւելի մեծ կ'ըլլայ որքան Հայերը գիտակցին թէ իրենց արդար նպատակները հիմնուած են արդարութեան փնտռտուքին մէջ։ Նոյն ապահովութեամբ, կը հաստատեմ որ, մարքսիստ ընկերութիւնը չէ, որ իրենց պիտի տայ բարգաւաճումի կարելիութիւնները ազատութեան մէջ։ Ոչ տնտեսական տնանկութիւնը, որ հաստատեց արեւելեան եւ այլ երկիրներու մարքսիստ փորձերը, ոչ ոստիկանական վարչակարգերը, որ կ'ընկերանան համայնավար կուսակցութեանց իշխանութեան գլուխ դալուն, ոչ ցեղային հալածանքները կրնան, աչխատասէր, իր աւանդութիւններով լեցուած եւ խորապէս կրօնքին հակած համայնքի մը, տալ այն մեծ յոյսը որուն կը ձգտի։

Ենթակայութիւնը, ինչ որ ալ ըլլան իր երեւոյթները, վատթարագոյն ձեւն է, ղեկավարեալ անտեսութեան և իր այլասխոխութիւններուն։ Հայ ժողովուրդը որ զայն մերժած է իր արեան գնով, կրկին պիտի մերժէ, հաւատարիմ մնալու համար իր պատմութեան եւ այն երկրին որ իր թեւերը բացաւ իրեն, օր մը, եւ որու տնտեսական գործունէութեան բերաւ իր կարեւոր մասնակցութիւնը։

J. COMITI

ԱՆՑԵԱԼԻ ԽՈՀԵՐՈՎ

ԷՋԵՐ ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

———o———

«Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ հաճոյքով կը կարդանք Կարօ Յովսէփեանի չհեկեկան յօդուածները ու թղթակցութիւնները: Մանաւանդ առէջ մը ուշադրութիւնը գրաւեց վերջերս Սէն–Լուի արուարձանի մասին իր գրածը (Յունուար 15), ուր պարզելով մեր համախումբ գաղութին այժմու պատկերը, կ'ըսէր թէ ներկայիս բոլորովին զգրաւած է տեղւոյն ապրելի երբեմնի բեղուն գործունէութիւնը:

Ասիկա մտածել տուաւ ինծի, որ էջեր ներկայացնեմ Սէն–Լուի գաղութի անցեալէն, որուան ըլլալով, որ երիտասարդական տասնեակ տարիներս անցուցած եմ հոն:

Երէկ՝ Սէն–Լուն իր ազգային – հանրային բազմաթիւ կազմակերպութիւններով, առաջնակարգ գաղութի մը համբաւը կը վայելէր Մարսէյլի մէջ: Երիտասարդութիւնը այսօր ալ մեծ թիւ կը ներկայացնէ հոս եւ, հետեւաբար, անհասկնալի է թէ ինչո՛ւ ստեղծուած է այժմու անմխիթար պատկերը: Ցիշատակենք անցեալի իրագործութիւններ կարգ մը խորհրդածութիւններով, յուսալով որ թերեւս ելք մը կը գտնուի վերջ տալու համար այժմու ցաւալի պատկերին:

Ազգային մեր աւանդութիւններուն եւ բարքերուն պահպանման համար, ան – չուշա, կարելի չէ ստորագնահատել եկեղեցւոյ վերապահուած կարեւոր դերը, ինչպէս նաեւ թաղականութեան աչխատանքները՝ անոր պայծառութեան համար: Սակայն ասոնք որքա՞ն կը նպաստեն երիտասարդութեան ազգային կեանքի վրայ գաղութի Հայութեան հետապնդած գլխաւոր նպատակներուն:

Արդարեւ, քանի՞ հոգի մուտք կը գործեն եկեղեցի՝ ունկնդրելու համար պատարագիչին քարոզներն ու ազգօգուտ յորդորները: Որքան գիտենք, հազիւ տաս – նեակ մը տարեց թաղեցիներ են, որոնց – մէ չատեր այլեւս օգտակար չեն կրնար ըլլալ որեւէ գործի մէջ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, հրապարակային ձեռ – նարկներով հետաքրքրութիւն առեղծել ազգային կեանքի շուրջ. պարբերաբար խորհրդակցութեան հրաւիրել չրջանի Հայութիւնը եւ բացատրել, թէ եկեղեցի ու դպրոց ազգային հաստատութիւններ են, պահանջի կարգին պարտաւորութիւններ ալ կան: Եւ հրահրելով անոնց ազգային – թաղեցիական նախանձախնդրութիւնը՝ հանրային գործունէութեան մղել մաս – նաւորապէս երիտասարդութիւնը, եւ առաջին առթիւ վերսկսիլ հայերէնի դասա – նադրութիւնները:

Ցիշենք, որ երէկ այս կարգի ճիգերով էր, որ ազգային խանդավառութիւն ըստեղծուեցաւ Սէն–Լուի մէջ գլխաւորու – թեամբ Վռամ Ելքովանեանի, Սիսակ Սուլեանի, Երամ Փամպուկեանի, Սերժ Սարգիսեանի, ՔալՀայը Թիրաքեանի, Յարէն Գիպերեանի, Նափոլէոն Սարգիս – եանի, Գրիգոր Եղիկեանի (րոլորն ալ մեռած), ինչպէս նաեւ Կարապետ Ճանիկեանի, Գրիգոր եւ Ղուկաս Փիլիկեանի, Սարգիս Սարգիսեանի եւ ուրիշ բազմա – թիւ «խենթ»երու, որոնք իրենց հանգիստի ժամերն ալ զոհելով քար ու ջուր հաստուցին եկեղեցիի եւ դպրոցի չինութեան համար:

Երջանկայիշատակ Պալաքեան սրբազանի առաջնորդութեան այդ օրերուն՝ Վռամին հետ հոգեկան գոհունակութիւնը ունեցանք սարկաւագ օծուելու. կազմուե – ցաւ դպրոց երկսեռ դաս մը, որ ազգային մեր աւանդութիւններուն կարգին սովո – րութիւն դարձուց Ծնունդի գիշեր տու – նէ–տուն չրջիլ:

Այդ օրերուն էր, որ Հ. Ց. Դաշնակ – ցութեան «Ակնունի» ենթակոմիտէի չանքերով կազմուեցաւ Պատանեկան Միու – թիւնը: Աւելի ուշ, 1935 Փետրուարին կազմուեցաւ նաեւ Հայ Աւրիներու Միութեան մանանճիւղը Նչան Նիգոմեանի (Մ. Նահանգներ մեռած), Յարութիւն Ալեք – սանեանի եւ Սահակ Յովհաննէսեանի չանքերով:

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի հիմերը դրուեցան 1935 Օգոստոս 27ին, ներկա – յութեամբ 25 Հայուհիներու: Աւենին այս ուղղութեամբ գիմում կատարուած ըլլալով Երջանկային Վարչութեան, անոր լիազօր ներկայացուցիչը՝ Տիկին Տ. Շ. Միսաքեան կազմակերպչական նախա – պատրաստական աչխատանքները կատարեց: Ներկայացնենք հիմնադիրներուն անունները՝ Տիկին Մաննիկ Աչճեան (ատենապետուհի), Օր. Գալինիկ Մարտիրոսեան, այժմ՝ Գրիգորեան (քարտուղարուհի), Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան (գանձապահ), խորհրդականներ Տիկիններ Հռիփսիմէ Ելքովանեան, Նազաչեան, Դաւիթեան:

Շատ չանցած, 1935 Սեպտեմբեր 15ին, այս տողերը գրողին նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ «Մասիս» մարզական Միութիւնը, գործակցութեամբ Յակոբ Ճէվիլեանի, Նուպար Պալիքեանի, եւ 35 ան – դամներու: Նախագահեց ամէնօրեայ դըպրոցի տնօրէն Աբօ Արոյեան (Հայաստան մեկնած): Ցօսք առին չրջանի հոգեւոր հովիւ Եղիչէ Քհնյ. Մխիթարեան եւ ուրիշներ՝ գնահատելով կատարուած աչ – խատանքը՝ Միութեան ծրագիր – կանոնադիրը վաւերացուեցաւ նահանգապետարանի կողմէ 1935 Հոկտեմբեր 22ին: Մարզադաշտին պաչտօնական բացումը տեղի ունեցաւ 1935 Նոյեմբեր 25ին, պատուոյ նախագահութեամբ Վահան Փիլոյեանի՝ ազգայիններու եւ թաղեցիներու խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: Պատերազմի սկիզբները Միութիւնը լուծուելով գոյքերն ու հաչիւները փոխանցուեցան Թաղական Խորհուրդին:

Պատերազմի դադարին, Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն՝ չրջանին մէջ ազգային գործունէութիւն չկար: 1945 Մարտ 6ին, Վալպարէյ – Լա Փոմ թաղամասին մէջ, Աբրամ Պետիկեանի եւ Կարապետ Պօլիկեանի հետ որոշեցինք Ազգային Ընդհ. միութեան մը մասնաճիւղը կազմել. միութիւնը ունեցաւ իր համեստ սրահը չաբաթական դասընթացքներու համար: Սակայն այդ օրերու քաղաքական թնճուկին հետեւանքով չատ չանցած հրաժարեցանք այդ կազմակերպութենէն:

1951 Ապրիլին կազմեցինք նոր հոգա – բարձութիւն մը գործակցութեամբ Եր – ուանդ Կեոսկեանի (նախագահ) եւ Խաչիկ Հաթթապեանի (մեռած): Եւ չնորհիւ յատուկ աչխատանքներու կարելի եղաւ աչակերտութեան թիւը բարձրացնել 38ի, յոլորզական պաչտօնավարութեամբ ուսուցիչ Տիգրան Փերանեանի եւ Ազգին Մարտիրոսեանի:

Դպրոցական առաջին հանդիսը տեղի ունեցաւ 1951 Յուլիս 15ին, հովանաւորութեամբ Ազգային կեդրոնական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութեան նուագախումբին եւ Հայ Աբենոյներու՝ դեկավարութեամբ Տիկին Անոյշ Շահմիրեանի: Ազգային կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը Փ. Զիլճեան չերմապէս գնահատեց կատարուած աչխատանքները:

1957 Յունիս 8ին, ազգապահպանման գործին գարկ տալու համար, այս տողերը գրողին նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ նաեւ Հայ Երիտասարդաց երկսեռ միութիւնը, գործակցութեամբ Տիկին Սիլվա Զալլաքեանի, Վարդգէս Աբրահամեանի, Միհրան Նահապետեանի, Յար. Յովակիմեանի եւ 45 անդամներու: Այս միութեան ծրագիր – կանոնադիրը վաւերացուեցաւ 1957 Սեպտեմբեր 6ին, նահանգապետութեան կողմէ: Այս կարգի աչխատանքները չարունակուեցան երկար տարիներ՝ արժանանալով մեր ժողովուրդի գնահատութեան եւ տեղացիներու յարգանքին:

Երջանի հոգեւոր հովիւ Բարգէն քահանայի վախճանումէն ետք, որոչ ժամանակ մը, ազգային – եկեղեցական գործունէութիւնը գրեթէ դադրեցաւ Թաղին մէջ: Կարգ մը ազգայիններ կամքէ անկախ պատճառներով հեռացած էին Թաղական Խորհուրդէ: Ելք մը գտնելու համար ստեղծուած ոչ փայլուն կացութեան, Թաղական Խորհուրդի մէջ մնացած անդամները՝ Աչիկ Յովհաննէսեան (մեռած), Մարկոս Մարկոսեան (մեռած), ինչպէս նաեւ Սերոբ Գինոսեան, Սարգիս Թոսլաքեան եւ Հաճի Զիլինկիրեան ու նաեւ ես ձեռնարկեցինք Թաղական Խորհուրդի ընտրութեանց:

1959 Նոյեմբեր 8ին 63 թաղեցիներ պատասխանեցին այս ուղղութեամբ կատարուած կոչերուն: Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ 7 հոգինոց Թաղական Խորհուրդ մը՝ ատենապետութեամբ այս տողերը գրողին, որուն առաջին գործը եղաւ նոր հովիւի մը ապահովումը:

Փոխ – ատենապետ Յակոբ Կէօնճեանի

ԼԻԽՔՈՒԷՍ ՊՈՌՃԻԿ

———o———

Ա.

Ժթ. դարուն բաւական մեծ հոսանք էր տալու համար միջին դարու հարթաւոր Պոռճիա ընտանիքին ճշդիւ դիմագիծը:

Ակադեմական Մարսէլ Պռիոն կը պնդէ թէ՝ եթէ հրէշներ չէին Աղեքսանդր Ջ. Պապը եւ իր տգեղ Սէզար Պորճիան, որոնց մոլութիւնները թերեւս չափազանցուած են, այսուհանդերձ չունէին այն առաքինութիւնները, զորս մարդ կը փափաքի տեսնել մանաւանդ եկեղեցական – ներու քով:

Այս Պապը ունեցած է հինգ զաւակ չատ գեղեցիկ կնոջմէ մը, նախքան Պապ ընտրուելը, եւ Վերածնունդի իտալիան քիչ մը ներողամիտ աչքով կը նայէր մարմնական յանցանքներու վրայ, եւ նոյնիսկ չքմեղանքներ կը գտնէր:

Այս Պապին ազջիկն էր Լիւքէս Պորճիան, որուն հայրը քիչ մը չատ կը սիրէր կիները, իսկ եղբայրը՝ Սեզար բոլորովին զուրկ էր քաղաքական բարոյականէ:

Մարսէլ Պռիոնի համաձայն, Լիւքէս Պորճիան բարոյապէս մեղսնելուն մէջ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կ'ընծայ Վիքթոր Հիւկոյի վրայ, որ զայն ներկայացուցած է իբրեւ կատարեալ սիրահար եւ վարպետ մը՝ Թոյլ պատրաստելու արուեստին մէջ: Մինչդեռ Լիւքէս կրաւորական դեր մը մխայն կրնար խաղալ Իտալիան քաղաքականապէս զրաւելու իր հօր եւ եղբօր ծրագրին մէջ: Անոնք կ'ուզէին եկեղեցւոյն հոգեկան իչխանութեան վրայ աւելցնել նաեւ վարչութիւնը Պեռութեան, որ բաժնուած էր բազմաթիւ իչխանապետութեանց, եւ ա-

եւ գանձապահ Յանս Յովհաննէսեանի

գործակցութեամբ երկար աչխատանքներէ ետք Յակոբ Պապիկեանի աչակցութեամբ յաջողեցանք, 1962 Յունուարին, պաչտօնի կոչել չրջանի ներկայ հոգեւոր հովիւը՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան, որ չուտով գնահատուեցաւ թաղեցիներէն իր աչխատանքներուն չնորհիւ:

Ափսոս, որ ներկայիս գրեթէ անհետացած են տասնեակ տարիներու աչխատանքներու դրական արդիւնքները: Թող չըսուի, թէ տարբեր էին այն ժամանակուան պայմանները, քանի որ այլ վայրերու մէջ անցեալի թմրած գաղութներ ներկայիս կենսունակութեան նչաններ ցոյց կուտան:

Նոյնը կարելի է ակնկալել Սէն–Լուի գաղութէն:

ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼԻՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Երիտասարդ, ինչ որ Օրիորդ Աոէլ եւ ուրիշ ընկերուհիներ կ'ընեն հոս, փարիզի մէջ, չատ աւելի դժուար է քան միսիոնարներու կատարածը Ափրիկէի խոր – բերը կամ Չինաստանի ու Հարաւային Ամերիկայի վայրենիներուն մէջ... Դուք որ երիմարդ էք, կորով ու թերեւս յան – դգնութիւն ունիք, կրնա՞ք այսպէս Աճ–Ավաճ թերթի ծրարը թեւերնուդ վրայ երթալ անհատատ, սկեպտիկ, թշնամական չրջանակներու մէջ առանց յուզուելու լրագիր ցրուել, առանց այլայլելու աչքն ու ձախէն ձեզի ուղղուած հեգնանքներու, լսիրչ կատակաբանութիւններու, խենդչ առաջարկութիւններու, անկիրթ խօսքե – րո՛ւ կոպիտ չարժումներու... Կրնա՞ք համբերել, դուք երիտասարդ մարդ, որ ձեր ամէն մէկ քայլափոխին ծիծաղներ ու քաչկռտուքներ բարձրանան ձեր չուրջը, ձեր հասցէին ուղղուած, կրնա՞ք տոկալ որ ծաղրեն ու նախատեն ձեր ամէնէն խորին համոզումները, ամէնէն անկեղծ հատաքը, ամէնէն նուիրական սրբութիւն – ները:

Ահա ինչ որ Օրիորդ Աոէլ ու իր ընկերուհիները կ'ընեն աննման քաջասրտու – թեամբ մը:

Հաղարապետին այս գլուխգործութիւնները այնքա՛ն ճիշդ էին որ գլխիկոր լռեցի՝ առանց կարենալ պատասխան մը գտնելու:

Արդարեւ, այս տեսակ փորփրականա մը աւելի դժուար էր Փարիզի փողոցներուն մէջ, քան թէ Ափրիկէի անապատները:

Օրինակի համար ես երբեք պիտի չհամարձակէի ընել ինչ որ Օրիորդ Աոէլ այնքա՛ն քաջասիրտ անձնուիրութեամբ կ'ընէր, առանց չահու որեւէ ակնկալութեան, այլ միմիայն մոլորեալ հոգիները փրկելու համար:

Հաղարապետը գիս այսպէս չփոթած վիճակի մը մէջ ձգելէ ետքը, մեկնեցաւ սրահէն ըսելով.

— Յաեսութիւն:

Երբ առանձին մնացի՝ անկիւն մը քաչուեցայ եւ սկսայ կարդալ Փրկութեան Բանակին պաչտօնաթերթը:

Ծայրէ ծայր զինուորական ոճով խմբագրուած էր եւ եթէ մարդ նախապէս չգիտնար երդուածքիւնը, կրնար երեւակայել թէ այդ միջոցին աչխարհի ամէն կողմը, ամբողջ մարզկութիւնը մոլեգին պատերազմներու մէջ էր:

Միայն թերթին խորագիրները սարսուռ կ'ազդէին ընթերցողին.

«Ահեղի ճակատամարտ Զուիցերիոյ մէջ», «Փառաւոր յաղթութիւն Հնդկաստանի հարաւակողմը», «Քինամին՝ բուռն ընդդիմութենէ մը ետքը, անձնատուր կ'ըլլայ Միացեալ Նահանգներու թեքսաս նահանգին մէջ», «Տասնեւութ գերի մէկ օրուան մէջ բարեյաւոյ հրաւանգանը», եւն., եւն.: Յետոյ պաչտօնական բաժինը, որուն մէջ կը յանդուգնէր թէ՝ Յիսնապետ Ճոն Մարքս հարիւրապետի աստիճանին բարձրացած է Շանկայի մէջ ցոյց տուած իր վերջին արիւթեան ի վարձատրութիւն, թէ հարիւրապետ Ճէյմս Հերբըտ փոխ–տեղակալ անուանուած է Պելժիայի ճակատամարտը առաջ վարելու համար, եւն.:

Այս չահեկան ընթերցումը հարիւ թէ աւարտած էի երբ նուագածուածքիւն մը՝ որուն մէջ տիրող ճայներն էին թմբուկն ու չեփորը հնչեց, խլացուցիչ ազմուկով մը: Փրկութեան Բանակն էր որ կը մտնէր:

Արդարեւ քիչ ետքը դուրս բացուեցաւ եւ նուագածուածքիւնը ներս մտաւ, մինչ իրենց կը հետեւէին բանակին երկսեռ զինուորները, դրօչներ պարզած եւ պատերազմական երգ մը գոռալով Սատանային ու անոր սադրանքներուն դէմ:

Փրկութեան բանակը, հակառակ իր յարուցած ժխորին՝ հազիւ 60–70 հոգիէ կը բաղկանար: Զինուորական քալուածքով մը սրահէն ներս մտնելէ ետքը, ամէնքն ալ տեղաւորուեցան նստարաններուն վրայ, մինչ նուագախումբը գնաց դիրք բռնելու ամպիոնին մօտ որ սրահին ճակատը կը բարձրանար:

Հազարապետ Զարլս ելաւ ամպիոնին վրայ եւ բամբ ձայնով մը, որ ամբողջ սրահը դղրդացուց՝ պոռաց.

— Ի դէ՞ն, ի դէ՞ն... թշնամին ամէն ժամանակէ աւելի կատաղութեամբ մեր վրայ կը յարձակի, չարիքի ու մոլորութեան ամբոխները կը բարձրանան մեզի դէմ, ըղձախոհութիւնը խրամատներ կը գնայ մեր չուրջը, թերահաւատութիւնը կը ջանայ մեզ պաչարել, գինեմոլութիւնը թնդանօթները մեր վրայ ուղղած է, խաղամոլութիւնը ամբարտակներ կը բարձրացնէ մեզի դէմ: Ի՞նչ պիտի ընենք ձրացնէ մեզի դէմ: Ի՞նչ պիտի ընենք գինուորներ, տեղի պիտի տա՞նք Սատանային ընդհանուր հրամանատարութեան տակ համախմբուած այդ զօրութեան առջեւ, վատերու պէս մեր դէնքերը պիտի թողունք ու փախչե՞նք, թո՞ղ պիտի տանք որ մեր յաղթութիւնները փճանան, ոչընչանան...

(105 – Շար.)

ՅՈՒՆ

ՎԱՂՈՒՑ ՊԱՄ

4.

Չարիւրտ է ձայն մը ինծի, իսկ ես ոտքի տակ կոխուելու վտանգին տակ եմ եւ ոչինչ կրնամ ընել։ Ամէն ինչ կը կատարուի ինծի համար, առանց ինծի հարցնելու։ Ես ալ ոչ մէկ բանի կը խառնուիմ։ Ինծի կը մնայ միայն ականջ դնել, ինչ որ կ՚ըսեն, ինչ որ կ՚ընեն։ Ես ալ կ՚ընեմ

Այրի Տիկին Նուարդ Շահինեան, այրի Տիկին Վերժին Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Գօյունեան, Տէր եւ Տիկին Վարդիկ Շահիկեան եւ զաւակները՝ Այտա եւ Արմէն, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Շահինեան եւ զաւակը Սոֆի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գասպարեան եւ զաւակը Գէորգ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արուսեան զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւֆէնքճեան (Ամերիկա), այրի Տիկին Աղաւնի Հէյվա – ճեան (Ամերիկա), Օրիորդները Լիւսի եւ Զուարթ Արուսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պալապեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկ Զուլ – ճեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Արամ Պուրուճեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Սրա Ադդարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Համբլ Համբարձումեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գազանճեան եւ զաւակները (Անթոնի), այրի Տիկին Զապէլ Փիլաւճեան (Անթոնի), Տէր եւ Տիկին Կարօ Պօղոսեան զաւակները եւ թոռները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Եազուպ Հալլաք եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Հայկ Ղազարեան եւ զաւակները (Լաթաքիա), ինչպէս նաեւ Արուսեան, Գասապեան, Ըեմեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐ ԱՐՈՒՍԵԱՆԻ

(Տիգրանակերտցի)

մահը, որ պատահեցաւ երեքշաբթի առաւօտ Մայիս 14ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Մայիս 17, ժամը 14ին փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Զամանթլեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զամանթլեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Զամանթլեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Զամանթլեան (Թուլուզ), Տէր եւ Տիկին Զապէտոս Զամանդեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զամանդեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Զամանթլեան, Տիկին Ժընեվիէվ Շալճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Մինասեան (Վիէն) խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԻՀՐԱՆ ԶԱՄԱՆԹԼԵԱՆԻ

(ԿԷմԷրԷկցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 9ին, 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 13ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Քոլոմպի դերեզմանատունը։

Այս տխուր առթիւ ընտանիքը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով թէ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով։

×

Այս տխուր առթիւ, Մարսէյլէն Զապէտոս Զամանդեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Աչխարհ»ին, Անդրանիկ Զամանդեան 100 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Տիկին Ժընեվիէվ Շալճեան (Մարսէյլ) 100 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի եւ Վահան Հովիւեան 50 ֆր. «Ցառաջ»ի։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Վարդ կարինեանի (Լա Սէոթա) մահուան տխուր առիթով (Մայիս 9) եղած են. հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Յարութիւն Տէրոյեան 50ական ֆր. «Ցառաջ»ին եւ Հայ Դատի յանձնախումբին, Ժ. Սարգիսեան 50ական ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Ղազար Պօղոսեան 50ական ֆր. «Ցառաջ»ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ Հայ Դատի յանձնախումբին, Գրիգոր Եավերեան 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին (Կապ. Խաչի կայանի գումարը ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի նորակառոյց եկեղեցւոյ չինութեան ֆոնտը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Պ. Գոճասըլըքեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Բարսեղ Գրիգորեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սոնա Թօփալեան, Տիկին Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Մայիս 19) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Մայիս 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒՆ
յիշատակին

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին, Զորեքշաբթի Մայիս 22, ժամը 18·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՑՔ - ՃԱՇԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյք – ճաշը, կիրակի Մայիս 19, ժամը 16·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17, Ռիւ Պլէօ — Մեթրօ Քաստէ)։

Կը նախագահէ ԿԱՐՊԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Կը մասնակցին Օր. Այտա Էմիրեան (երգ) նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Լորիս Թիւլպեանի։

Հայկական մթնոլորտ, հայկական երգերով եւ պարով։

Ճաշագին եւ մուտք 30 ֆր.

Շահը պիտի յատկացուի կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափո. կայաններուն։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը ճաշ մը կազմակերպած են, կիրակի Մայիս 19, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Զուարթ մթնոլորտ Ճաշագին 25 ֆր.

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աչխէն Ցովնանեան (Կըընոպլ) կը նուիրէ 100 ֆր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, իր նորըոյ հանդուցեալ ամուսնոյն յիշատակին։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գինոսեան (Մարսէյլ) Սուրէն Պէէէրեանի մահուան տըխուր առիթով կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի՝ 50 ֆր. «Ցառաջ»ի եւ 50 ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։

×

Սէնթ – Էթիէնէն Տիկին Վիկտորիա Տէրտէրեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին 1944 Օգոստոս 17ին նահատակուած իր ամուսնոյն եւ 1915ի Մեծ Եղեռնի զոհ իր հարազատներու անմոռանալի յիշատակին։

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷԻԼԻ Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Զաւարեան եղբ. կիրակի Մայիս 19, ժամը 15·30ին։

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, երեքշաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Քրիստափոր եղբ. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի քաղաքապետարանին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպիչներուն, որոշուած է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր չէնքին

Շաւիլի Փարք տէ Միւկէ կոչուած տեղը, քաղաքապետարանի կողմէ չինուած ընդարձակ սրահին մէջ (հոն՝ ուր կը կատարուի Ծանասորի արշաւանքի հանդէսը)

Զուտ հայկական գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. Ափրիկեանի եւ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ու Ռ. ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ (երգ), ինչպէս նաեւ « Նաւասարդ » պարախումբին

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 15 ֆր.

Տոմսերու համար դիմել Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ հանդէսին օրը՝ տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մայիս 19, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15·30ին

Նուիրուած

ՄԱՅԻՍ 28-Ի

Կը նախագահէ՝ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս բացառիկ ազնակատարութեան ներկայ կ'ըլլան եւ խօսք կ'առնեն

Հ. ՎԱՀԱՆ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ (գրագէտ–բանաստեղծ)

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄՈԶ (երեսփոխան, վիէնի քաղաքապետ եւ ընդհ. խորհրդատու)

Հանդէս կուգան՝ հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական պարերով՝

ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզէն)

Հայկական տոհմիկ երգերով՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզէն

Տոմսերը ապահովել.—

SEVAN VOYAGE, 50, Cours de La Liberté, Lyon 3.

SUZANNE TATOSSIAN (Couture), 28 Bugeaud, Lyon 6.

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆ.— 10 ԵՒ 15 ՖՐ.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.— Դաւիթ Նազարեանի յաւելի մահուան առթիւ 310 ֆր. Հանդուցեալին ընկերներէն, 100 ֆր. մի ոմն, 100 ֆր. Պ. Նազար Նազարեան եւ յիսունական ֆր. այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեան, այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան, այրի Տիկին Մարի Տէր–Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Ճէպէճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեան։

×

Նոյն տխուր առթիւ կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կը նուիրեն 30ական ֆր. այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան, այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեան, այրի Տիկին Մարի Տէր–Գալուստեան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 21ին

Centre des Jeunes Protestants
Angle Rue Amblard
(Face au Lycée Technique de Valence)

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Դատի Յանձնախումբին։

Նիւթ՝

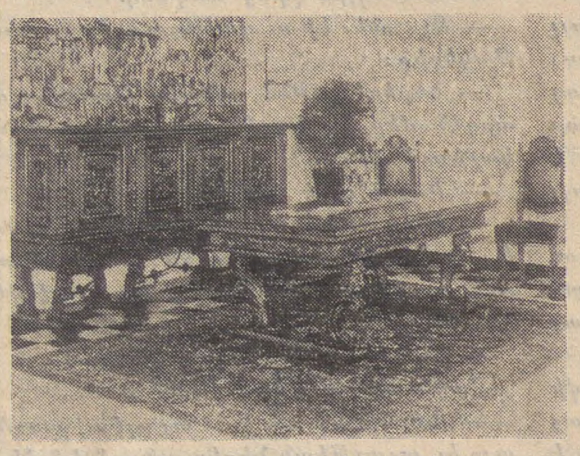
LE GENOCIDE ARMENIEN
DE 1915 ET SES IMPLICATIONS

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

il y a plusieurs manières
d'exposer du meuble

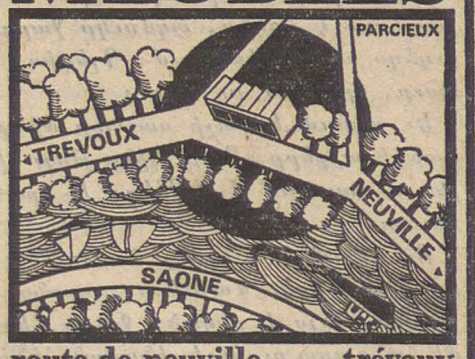
nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu *(30 minutes de Lyon par les bords de Saône)*

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

PARCIEUX MEUBLES

route de neuville.... trévoux

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
18
SAMEDI
18 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·016

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

—o—

Էր երբեմն աշխարհի խաղաղութեան պահպանումը առանձնած էին Եւրոպայի վեց մեծ Պետութիւնները։ «Եւրոպայի ներդաշնակութիւն»ը, այլ խօսքով ուժերու հաւասարակշռութիւնը այնպէս էր դասաւորուած, որ կշիռքին երկու նժարները կը մնային հաւասար ատիճանի վրայ։

Երբեակ Համաձայնութիւն (Մեծն Բրիտանիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա) եւ երբեակ Զինակցութիւն (Գերմանիա, Աւստրիա-Հունգարիա եւ Իտալիա) դէմ դիմաց կանգնած կ'ապահովէին Եւրոպայի խաղաղութիւնը։ Սահմանափակ կը թուէր աշխարհ այդ օրերուն։

1870–71 Ֆրանքօ-Պրուսական պատերազմէն մինչեւ 1914ի աշխարհամարտը Եւրոպա ամբողջ 44 տարի բոլորեց «դիւնեալ խաղաղութեան» շրջան մը։ «Խաղաղութիւն»ը բոլորին սովորական յանկերգն էր՝ վարագուրելու համար զինարշաւը, որ մութին մէջ կը չարունակուէր անդադար, առանց ընդհատումի։ Մինչեւ որ պատահեցաւ անխուսափելին։ Պայթեցաւ մեծ պատերազմը, որ բոլորովին պիտի յեղաշրջէր աշխարհի դիմապիծը, հիմնայատկ պիտի փոխէր Եւրոպայի քարտէսը։

1918 Նոյեմբեր 11ին յաջորդող Զինադադարէն եաք յաղթական դաշնակիցները ապրեցան խարխափումի շրջան մը։ Զայրողեցան վերջնապէս կարգի դնել «խաղաղութիւն»ը, որ չարունակ խանգարուեցաւ՝ Աւստրահունգարիոյ արեւելեան ափերէն (Սպանիա) մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք (Ճափոն ու Չինաստան), Աղրիա-կանէն (Իտալիա) մինչեւ Ափրիկէ (Եթովպիա)։

Քսան տարի վերջ աշխարհատասան նոր պատերազմ մը — աւելի զարհուրելի քան առաջինը — տասնեակ միլիոնաւոր զոհերով եւ անհաչուելի աւերումներով — կրկին յեղաշրջեց երկրագունդի աշխարհագրական ու քաղաքական դիմապիծը։

«Եւրոպայի ներդաշնակութիւն»ը, զոյգ «երբեակ»ները պատմութեան անցան։

Անոնց տեղը գրաւած են Արեւմուտքի եւ Արեւելքի երկու Մեծերը։ Եւրոպա մնացած է երկուքին միջեւ։ Ու կ'ապրի խարխափումի շրջան մը։ Ձամբայ կ'որոնէ ձերբազատելու համար երկու հսկաներու տիրապետութենէն՝ վերականգնելով իր անկախութիւնը։

«Եւրոպայի Որհուրդ»ը, «Հասարակաց Շուկան» նախաքայլեր են ամուր հիմերու վրայ դնելու համար Եւրոպան։ Քաղաքական ու տնտեսական գետնի վրայ «Միացեալ Եւրոպա» մը ստեղծելու փորձերը վերջին տարիներու ընթացքին՝ դրական արդիւնքի մը չյանգեցան։ Փոնփիտու չկրցաւ, ժամանակ չունեցաւ, գլուխ հանելու իր ծրագիրը։

Ֆրանսա Աթլանտեան Ուխտէն քաշուելով փորձեց ամբապնդել իր անկախութիւնը։ Սակայն Միացեալ Նահանգները ամուր նստած են Եւրոպայի սրտին վրայ՝ իրենց հզօր եւ արդիական զէնքերով սպառազինուած բանակներով, իբրեւ պահակ Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման՝ ի նախատեսութիւն արեւելքէն գալիք հաւանական յարձակման մը դէմ։

Քառորդ դարէ ի վեր խռովայոյզ վիճակի մէջ է Մերձաւոր Արեւելքը։ 1948էն մինչեւ 1973 չորս պատերազմներ չկրցան վերահաստատել խաղաղութիւնը։ Կօլանի վրայ կը չարունակուին դեռ կռիւները։

Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա դարձած են

ԸՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ,
ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ԱԻԵԼԻ ԲՈՒՌՆ ԵՆ

Հինդշաբթի եւ Ուրբաթ թեկնածուները իրենց վերջին ելոյթները կ'ունենային։

Ժիսքար տ'Էսթէն սկսած էր իր կարգին ձայնը բարձրացնել եւ փարիզի հանրաժողովին մէջ, չվարանեցաւ բուռն յարձակումներ ընել Ֆ· Միթերանի վրայ։ Աւելի քան 50 հազար հոգի ներկայ եղած են այդ հանրաժողովին, որ ըստ թերթերուն, յաջողութիւն մը եղած է մեծամասնութեան թեկնածուին համար։

Ժիսքար երեք ճամբայ կ'առաջարկէ Ֆրանսացիներուն.—

— Լրջութեան ճամբան, ընդդէմ վտանգի ճամբուն.

— Երիտասարդութեան ճամբան, ընդդէմ հին վէճերու ճամբուն.

— Ընկերային եղբայրութեան ճամբան, ընդդէմ հաւաքականացման ճամբուն։

Թեկնածուն կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆ· Միթերան դէշ ընտրութիւն ըրած է, կրնար օգնել որ Ֆրանսայի մէջ զարգանայ ընկերային – ժողովրդավարութիւնը մինչեդեռ նախընտրեց չհեղլու համար, վինակցութիւնը Համայնավար կուսակցութեան հետ, զայն ստորագրելով՝ կորսնցուց։ Եթէ ընտրուի, քուէարկելու տարիքը 19ի պիտի իջեցնէ։ Ապագայ չկայ Ֆրանսայի համար անձնասիրութեան մէջ։ «Ձիւղ է մեր երկրին մէջ չատ անհաւասարութիւն եւ անարդարութիւն կայ, Ֆ· Միթերանի չսպասեցինք դիմնալու համար, ոչ ալ ըսելու» կը չեշտէ Ժիսքար, որ խօսքն ուղղելով Միթերանի կ'ըսէ նաեւ.— «Պէտք է ճշմարտութիւնն ըսել մեզի։ Ձեր ստորագրած Հասարակաց Ծրագրին թեկնածո՞ւն էք, որ կը կոչուի կառավարութեան հասարակաց ծրագիր եւ որու դործադրութիւնը պիտի պահանջէն համայնավար ձեր ընկերները թէ ոչ թեկնածուն էք այն անհամար խնամակալական նամակներուն դուռ կ'ուղղէք քաահրերուն, բժիշկներուն, անհատական վարժարաններու դասատուներուն, ծրագրի մէջ եղածին ճիշդ հակառակն ըսելու»։

Ժիսքար տ'Էսթէն Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռի կայանէն կը պատասխաներ նախապէս լրագրողներու կարգ մը հարցումներու, որոնցմէ կը պարզուէր թէ չի պիտեր մեթրոյի տոմսին դինը (90 սանթիմ կ'ըսէր 1,30լ տեղ), դէմ չէ որ աղջիկը ալժերացի բանուորի մը հետ ամուսնանայ եւ եթէ մինչեւ այսօր իր ապարէտը կը զոհէր կնոջ մը համար, ասկէ եաք չըներ (եթէ ընտրուի)։

Եւրոպակ Մէկ կայանէն, Տէֆէո – Լը քանիւէ խուլերու զրոյց մը տեղի կ'ունենար։ Արդարեւ, ամբողջ վիճաբանութեան տեւողութեան մէկը միւսին երեսին կը նետէր անցեալի եւ ներկայի իր հակասութիւնները։ Լրքանիւէ, դեռ քանի մը ամիս առաջ ընդդիմադիր ,այսօր՝ Ժիսքարի կողքին է, մինչ Կ· Տէֆէո, ընկերվարականներու ամէնէն բուռն հակահամայնավարներէն մէկը, որ չուզեր իսկ անոնց հետ գործակցիլ Մարսէյլի իր քա-

---

կացութեան իրաւարարը՝ ինչպէս Եւրոպայի, նոյնպէս համայն աշխարհի մէջ։

Հայ բազմաչարչար ազգի Դատն ալ կախուած է անոնց բարի կամքէն։ Պիտի բարեհաճի՞ն օր մը զբաղիլ մեզմով։

Ցուսա՞նք։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ղաքապետարանին մէջ, պատրաստ է այսօր անոնց հետ նստելու կառավարութեան մէջ։ Կ'արդարացնէ իր դիրքը ըսելով թէ 1965էն ի վեր Համայնավար կուսակցութիւնը փոխուած է (կամ՝ ընկերվարականը ?), Լրքանիւէն կը դատապարտէ ըսելով թէ ինք է որ ձախողեցուցած է այն մեծ դաշնակցութիւնը, որ չծնաւ 1965ին (Լրքանիւէի համար ,ձախողեցնողը՝ Ընկերվարական կուսակցութիւնն է որ Տէֆէոի կողքին չկեցաւ)։ Տէֆէո, ինչպէս բոլոր ձախերը, արհամարհանքով կը թուէ Ժիսքարի զօրավիդ կեցող «ծայրայեղ-աջ»երը (Լը Փէն, Օաս, Միճիւթ, եւայլն), Լրքանիւէ ալ կ'ըսէ թէ դիւրին ճամբայ է, կարելի է թուել Միթերանի կողքին եղող ծայրայեղ ձախերը (Կրիվին, Առլէթ Լակիյէ, եւն., եւն.)։ Անթուան Փինէ, հրաժարեցաւ միջամտողի կառավարական իր պաշտօնէն, որպէսզի կարենայ դիրք ճշդել ի նպաստ Ժիսքար տ'Էսթէնի։

Միթերան իր չրջապտոյտը կը վերջացնէ Կրընոպլով։ Նախապէս այցելած էր Լա Ռոշէլ եւ Նանթ, ուր զանգուածային խանդավառութիւն կը տեղծէր։ «Հասարակաց ծրագրին թեկնածուն եմ, Ձախի թեկնածուն եմ, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը կիրակի օր, ընտրապայքարի այս հինդ չաբթիները բան մը փոխեցին Ֆրանսայի մէջ» կ'ըսէ Միթերան։

Հեռատեսիլէն կը հարցաքննուէր Ժոզէֆ Փասթէօրի կողմէ եւ կ'ըսէր թէ ձայնը կը բարձրացնէ, որովհետեւ կ'ուզէ որ ճշմարտութիւնն ըսուի։ Ցիչեց Փորթուկալի պարագան, բայց Ժոզէֆ Փասթէօրի «պնիւ» առարկութեան վրայ ստիպուեցաւ ընդունիլ թէ 40 տարուան մենատիրական վարչակարգ մը կարելի չէ բաղդատել Ֆրանսայի հետ, ուր իշխանութիւնը ժողովուրդին քուէին արդիւնքն է։ Ձախող էր նաեւ իր մէկ ելոյթը երբ յանկարծ պոռաց· «15 տարի իշխանութեան դլուխը, կը բաւէ։ Քիչ մըն ալ կարդը մեզի դայ», այն տպաւորութիւնը թողելով որ «քիչ մըն ալ մենք օգտուինք» ըսել կ'ուզէր, մինչդեռ այդ չէր ան-չուչա ըսել ուզածը։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, տրուած ըլլալով որ 15 տարիէ հոն նստողներն ալ ժողովուրդին fուէով նրստած են, հարկէ է ընդունիլ ժողովուրդին վճիռը, որեւէ դեմոկրատի համար, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը։

Ուրբաթ օրուան հանրային կարծիքի արդիւնքները մեծ փոփոխութիւններ չէին բերեր։ Օոռո–Փիւլլիմեթը 51 կուսար Ժիսքարի եւ 49 Միթերանի, մինչ Ընդհ· Տեղեկատուութիւնները թեթեւ առաւելութիւն մը կուտան Միթերանի (50,04)։

× Խորհրդային դեսպանատունը բողոքեց Արտաքին Նախարարութեան մօտ, Միչել Փոնիաթովսկիի յայտարարութեանց դէմ, որ «բարեկամական» չեն Որհ· Միութեան նկատմամբ, կ'ըսէ խորհրդային բողոքագիրը։ Ժիսքարի «ենթասպան» ըսած էր թէ Համայնավար կուսակցութիւնը Մոսկուայի ծառայ չարժում մըն է եւ թէ անոր պաշտպանած դրութիւնը կը ջնջէ բոլոր ազատութիւնները։

× Անգլիոյ մէջ դրաւներ եղած են Փըրանսական ընտրութեան համար եւ «նախընտրեալը» Ժիսքարն է։

Քանի մը տողով

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Վ· Շել, որ Պրանտի հրաժարումէն եաք առժամեայ ձեւով վարչապետի պաշտօնին կոչուած էր, Աւրեմտեան Գերմանիոյ նախագահ ընտրուեցաւ։ Վալթէր Շել Դաշնակցային Գերմանիոյ չորրորդ նախագահը կը դառնայ։

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Պոլսոյ թերթերը Մայիս 11 թուականով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան, երկրին մէջ տիրող ուտեստեղէնի տագնապին մասին։ Ըստ երեւոյթին, որեան ալ իրար անցնին Արեւմուտք թէ Արեւելք, Ուաշինկթընէն մինչեւ Մոսկուա, ամէն տեսակէտով օգնելու համար իրենց «սիրելի բարեկամ»ին, Թուրքիա պիտի մնայ Եւրոպայի ճոյն «հիւանդը», ըլլայ քաղաքական, ըլլայ տնտեսական գետնի վրայ։

*

Կարգ մը թուրք թերթեր այսօր ահազանգ կը հնչեցնեն ուտեստեղէնի եւ պարէնի տագնապի մասին, որ խոթանպուլէ պատ տարածուած է նաեւ գաւառներու խորերը, Անատոլուի կարգ մը վայրերուն մէջ հացը սեւ սակարանէն միայն կը հայթայթուի, փուռերը կը փակուին, ժողովուրդը չաքար չի դտներ եւ թէյը պատերազմական տարիներուն նման չամի չով կը խմէ։

Ատանայի մէջ ժողովուրդը պոչ բռնած է հաց առնելու համար, Մարտինի մէջ սեւ սակարանն է որ կը գործէ, Սղերդի մէջ չատ մը փուռեր փակ կը մնան, իսկ հրապարակին վրայ ալիւր, չաքար, իւղ եւ այլ կենսանիւթեր անդտանելի դարձած են։

Մանիսայի մէջ չաքարը պարենատոմսով կը տրուի, իսկ Խոթանպուլի մէջ մեծ դժուարութեամբ կարելի է քիլօ մը չաքար դտնել։ Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, տասներեք գործատուներու մէջ չաքարի մթերքը սպառած է, եւ այս բոլորը կուգան միանալ հրա-նիւթի տաղնապին, որ երկար տեւնէ ի վեր կը նեղէ ժողովուրդը։

Խոթանպուլի մէջ հանրութիւնը առտուան կանուխ ժամերուն կը խմբուի նըպարավաճառատուներու առջեւ եւ պոչ կը բռնէ, բուսական իւղ եւ կամ մաս մը ալիւրեղէն հայթայթելու համար։

Միւս կողմէ չահադէտները սանձարձակ կը գործեն։ Գոնիա էրէյլիի մէջ, ուսանկանութիւնը վաճառատան մը մէջ երեւան հանած է 845 քիլօ մարկարին եւ զայն աժանագին ժողովուրդին ծախած է։

ելմտական նախկին նախարար Շամիթ վարչապետ ընտրուեցաւ։

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ օդանաւերը բուռն ռմբակոծութեանց ենթարկեցին պաղեստինեան կայաններ Պէյրութի արուարձաններուն մօտ, ինչպէս նաեւ Լիբանանի հարաւը։ Պէյրութի ձայնասփիւռին համաձայն 40 մեռեալ կայ եւ 120 վիրաւոր։ Ուրբաթ առտու ռմբակոծութիւնները վերսկսան, աւելի վախ պատճառելով քան՝ զոհ։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահ ընտրուեցաւ Զօր· Անթոնիօ տէ Սփինոլա, որ իր նախագահական ճառին ընթացքին ընդգծեց, թէ երբ իր առաքելութիւնը վերջ դտնէ եւ Հանրապետութեան նախագահի ջահը յանձնէ անոր, որ ժողովուրդին կողմէ ընտրուած է, բանակ պիտի վերադառնայ։ Նոր նախագահը առժամեայ կառավարութիւն մը կազմեց· վարչապետի պաշտօնը յանձնեց ազատական փոստատրանի մը՝ Սաեւիրօ տէ Փալմա Կարլոս։ Արտաքին նախարար նչանակուեցաւ Մ· Սոարէս, ընկերվարական։ Աչխատանքի նախարարը համայնավար է։ Երկրորդ համայնավար մըն ալ կայ դահլիճին մէջ։

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը նախագահ Նիքսընը պաշտպանեց հաղորդելով, թէ Ուաթըրկէյթի հարցը կ'արծարծեն նախագահին քաղաքական ընդդիմադիրները»։ Նիքսըն վերջապէ՛ս պաշտպան մը դտաւ··· Թէեւ անապահով է։

Մ. Ա. Կ.

—o—

Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը 20ոդ դարու մեծագոյն կազմակերպութիւնն է, որ ծնունդ առաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ետք:

ՄԱԿի կազմութեան գլխաւոր նպատակը, որուն կը բաղձար համայն մարդկութիւնը, աշխարհի խաղաղութիւնը եւ ազգերու խաղաղ գոյակցութիւնն էր:

Միացեալ Ազգերու պատմութիւնը կը սկսի 14 Օգոստոս 1941ին: Այդ թուականին, Մ. Նահանգներ եւ Մ. Բրիտանիա կը համաձայնէին խաղաղութեան հիմնական նպատակներու շուրջ. այդ համաձայնութենէն յետագային պիտի բխէր Ատլանտեան Ուխտը:

«Միացեալ Ազգեր» անունը առաջին անգամ ըլլալով կը գործածուէր 1 Յունուար 1942ին, Միացեալ Ազգերու Յայտարարութեան մէջ, երբ 26 ազգերու ներկայացուցիչներ կ'ընդունէին Ատլանտեան Ուխտը, միասնաբար չարունակելու համար պատերազմը Առանցքի ուժերուն դէմ: Յետագային, 21 ազգեր եւս կը յարէին այս Յայտարարութեան:

«Միացեալ Ազգեր» անունը կը պարտին Ֆրանքլին Տ. Ռուզվելթի:

30 Հոկտեմբեր 1943ին, Մոսկուայի Յայտարարութեան մէջ, Չինաստան, Խորհ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ եւ Մ. Բրիտանիա կը համաձայնէին ստեղծել միջազգային կազմակերպութիւն մը, խաղաղութիւնը պահելու համար:

Նոյն այս երկիրները, Տըմպըրթըն Օքսի խորհրդաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1944ի Օգոստոս – Հոկտեմբեր ամիսներուն, կը ներկայացնէին միջազգային կազմակերպութիւն մը հիմնելու նախնական առաջարկները:

11 Փետրուար 1945ին, Չրչիլ, Ռուզվելթ եւ Ստալին կը դումարէին Եալթայի խորհրդաժողովը, ուր կը համաձայնէին Ազահովութեան Խորհուրդին մէջ քուէարկութեան ձեւին, ինչպէս նաեւ Սան-Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին չուրջ:

25 Ապրիլ – 26 Յունիս 1945ին, Սան-Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին մէջ կը մշակուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ուխտը 50 երկիրներու ներկայացուցիչներու կողմէ, որոնք իրենց հիմ ունէին Տըմպըրթըն Օքսի խորհրդաժողովի առաջարկները: 26 Յունիս 1945ին Ուխտը կը ստորագրուի բոլորին կողմէ: Լեհաստան, որ Խորհրդաժողովին ներկայ չէր կրցած ըլլալ, աւելի ուշ ստորագրելով զայն, ինք եւս կը դառնար հիմնադիր անդամ:

ՄԱԿը պաշտօնապէս կը սկսի գոյութիւն ունենալ, երբ Չինաստան, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Խորհ. Միութիւն եւ ստորագրող երկիրներու մեծամասնութիւնը կը վաւերացնեն Ուխտը:

ՄԱԿ կը դառնայ իրականութիւն մը եւ 24 Հոկտեմբերը՝ ՄԱԿի օր:

ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ ԵՒ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

ՄԱԿի հիմնական նպատակները են.—

— *Պահպանել խաղաղութիւնը եւ միջազգային ապահովութիւնը:*

— *Զարգացնել ազգերու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները:*

— *Իրագործել միջազգային համագործակցութիւն մը, լուծելով տնտեսական, ընկերային, մշակութային կամ մարդասիրական միջազգային հարցերը եւ զարգացնելով մարդկային իրաւունքներու եւ հիմնական ազատութիւններու հանդէպ յարգանքը:*

— *Ըլլալ կեդրոն մը, ուր ներդաշնակուին միեւնոյն նպատակակէտերու համար ազգերու ճիգերը:*

Ուխտը կը սահմանէ նոյնպէս հիմնական սկզբունքներ, որոնց հիման վրայ կազմուած է ՄԱԿը: Այս սկզբունքները եօթը պարտաւորութիւններ են, որոնք յանձառու կը դարձնեն անդամ երկիրները եւ նոյնինքն կազմակերպութիւնը.—

1.— *Գերիշխանութեան հաւասարութիւն՝ բոլոր անդամ երկիրներու միջեւ:*

2.— *Պարտին խղճմտօրէն կատարել Ուխտի պարտաւորութիւնները:*

3.— *Լուծել իրենց միջազգային հարցերը՝ խաղաղ միջոցներով:*

4.— *Զդիմել սպառնալիքի եւ ոչ ալ ուժի գործածութեան:*

5.— *Ցանձառու ըլլալ կազմակերպութեան ամբողջական օժանդակութիւն տալու:*

6.— *Կազմակերպութեան կողմէ ի գործ դնել անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի ոչ անդամ երկիրները եւս հետեւին Ուխտի կանոններուն:*

7.— *Կազմակերպութիւնը միջամուխ չըլլայ որեւէ պետութեան ներքին հարցերուն:*

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿի անդամ կրնան ըլլալ խաղաղասէր այն երկիրները, որոնք կ'ընդունին Ուխտի պարտաւորութիւնները եւ որոնք կազմակերպութեան դատողութեամբ կարող են եւ փափաքող գործադրելու այդ պարտաւորութիւնները:

ՄԱԿի հիմնադիր անդամ կը նկատուին այն երկիրները, որոնք 1 Յունուար 1942ին ստորագրեցին Յայտարարութիւնը կամ մասնակցեցան Սան – Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին, ստորագրեցին եւ վաւերացուցին Ուխտը: Միացեալ երկիրները կրնան ՄԱԿի անդամ ընդունուիլ ապահովութեան խորհուրդի յանձնարարութեամբ եւ Ընդհանուր ժողովի որոշումով:

Դարձեալ ապահովութեան խորհուրդի յանձնարարութեամբ եւ Ընդհանուր ժողովի որոշումով, անդամ երկիրները կրնան կախակայուիլ կամ արտաքսուիլ: Կը կախակայուին՝ երբ Ապահովութեան Խորհուրդը անոնց դէմ կ'առնէ կանխարգելիչ միջոցներ, իսկ կ'արտաքսուին՝ երբ անոնք յարատեւօրէն բռնարարեն ՄԱԿի Ուխտի սկզբունքները: Միայն Ապահովութեան Խորհուրդը կրնայ վերահաստատել կախակայուած երկրի մը իրաւունքները եւ առանձնաշնորհները:

Ներկայիս ՄԱԿը կը հաշուէ 132 անդամ երկիրներ: Նիստերու պաշտօնական լեզուներն են անգլերէնը, Ֆրանսերէնը, Ռուսերէնը, Չինարէնը եւ Սպաներէնը:

ՄԱԿի վեց գլխաւոր մարմիններն են.— Ընդհանուր Ժողովը, Ապահովութեան Խորհուրդը, Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդը, Խնամակալութեան Խորհուրդը, Միջազգային Արդարադատութեան տեսանը եւ դիւանը:

Այս վեց օրկաններէն զատ, ՄԱԿը ունի նաեւ 21 այլ կազմակերպութիւններ, յանձնախումբեր կամ յանձնաժողովներ, որոնք կը գործեն զանազան մարզերու մէջ: Կան նաեւ 15 միջազգային մասնագիտական հաստատութիւններ, որոնք կը գործեն ՄԱԿի հետ:

ՋԱՐԵՀ ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

ԼԻԻՔՈՒԷՍ ՊՈՈՒՃԻԱ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցայտնի էր որ Վատիկան հետզհետէ երես կը դարձնէր Սպանիոյ եւ կը մօտենար Ֆրանսայի: Լիւքէսի ամուսնոյն մասին կասկածներ կային թէ՝ գործակալ մըն էր Սպանիոյ հաշուոյն: Գիշերային յարձակման ենթարկեցին զայն: Ժողովուրդը դատապարտեց Պոուճիաները: Եպիսկոպոսարանը քաջութեամբ պաշտպանած էր ինքզինք յարձակողներուն դէմ: Վիրաւորը տարին Պապին յարկաբաժինը եւ Լիւքէս դիշեր ցերեկ խնամեց զայն, չձգելով ոչ ոքի որ քովը երթար, բացի իր տալոյմէն: Օր մը, սակայն, երբ եղբայրը ալ կը բացակայէին, դինուած մարդիկ մտան սենեակը այն առարկութեամբ թէ Պապին դէմ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր: Երբ Լիւքէս ուզեց սենեակ մտնել, փակ դտաւ դուռը, ցնցուեցաւ, հասկնալով որ բան մը պատահած էր ու ան այլեւս չտեսաւ ամուսինը, լսեն ըսին թէ վար իջած էր անկողնէն եւ այդ անկումէ մահացու արիւնահոսութիւն պատճառած էր: Ո'չ կրցաւ աղօթել դիակին վրայ, ոչ ալ ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան:

Լիւքէսի համբերութիւնը հատաւ այլեւս: Սպաննելէ ետք, կ'ուզէին նաեւ անպատուել ամուսինը: Զգեց Հռոմը եւ քաշուեցաւ Նեւիլի փոքր դղեակը: Իր բոլոր զարդերէնները եւ հագուստները վերադարձուց Վատիկան, պահելով միայն այբի գինով յատուկ հագուստ մը: Եւս վերադարձուց նաեւ արծաթեայ լուսանները, որովհետեւ սպանական սովորութեան մը համաձայն, պէտք էր միայն հողէ կոպիտ պնակներ գործածէր:

Որոշ ատեն մը հայրը յարգեց անոր վիշտը եւ առանձնութիւնը, բայց մեւնոյն ատեն չարունակեց Լիւքէսը վերամուսնացնելու ձեռնարկները: Լիւքէս կ'աղօթէր մեռեալներուն եւ ողջերուն համար:

Մարսէլ Պոխոն կ'ըսէ թէ որեւէ հիմք չունի այն առասպելը թէ Լիւքէս մէկուն թեւերուն մէջէն միւսին կ'անցնէր: Իրեւ Պապին աղջիկը աչքի կը զարնէր, ատկէ զատ Պոուճիաները չափազանց ատելի էին իրենց հակառակորդներէն, իսկ Լիւքէս քաւութեան նոխազն էր: Ո'չ Պապը եւ ոչ ալ Սէզառ անմեղ էին, կ'ըսէ Մ. Պոխոն, եւ անոնց հակառակորդները կ'ուզէին ազատիլ անոնցմէ: Լիւքէսի դէմ ոխ չունէին եւ անոր ոչ մէկ գործը պատնեշի էր: Ամենամեծ արժանաւորութեամբ կը պաշտպանէր թէ' ծնողքը եւ թէ' ամուսինը: Երբ սուգի օրերը վերջացան, ըսին իրեն թէ իր պարտականութիւնն էր իրեններուն գոյ վերադառնալ իր ծառայութիւնները բերելու Իտալիոյ միութեան մեծ ծրագրին:

Լիւքէս երկար ատեն մերժեց վերամուսնանալ, կ'ուզէր բոլորովին նուիրուիլ իր զաւկին եւ օր մըն ալ համբերութիւնը հատած, պոռաց թէ կը բաւէր դժբախտացնել բոլոր այն անձերը, որոնք իրեն հետ կ'ամուսնանային:

Աղեքսանդը Զ. Պապը համբերեց ձգելով որ անցնի բարկութիւնը: Օր մը Լիւքէս պիտի հասկնար թէ ո'ւր էր իր պարտականութիւնը եւ պիտի հնազանդէր եթէ վստահ ըլլար թէ ամուսնութիւնը խաղաղութիւն պիտի բերէր իր հոգիին:

Պապը եւ Սէզառ կը զգային թէ չէին յարգուեր եւ պիտէին թէ բազմաթիւ պալատներու մէջ իրենց վրայ կը նայէին իրեւ արկածախնդիրներու:

Լիւքէս քան ատրեկան էր եւ այրի, եւ հակառակ իր բոլոր առաքինութեանց կը տառապէր Պոուճիաներու դէմ համբաւէն: Պապին միակ ցանկութիւնն էր այլեւս գտնել այնպիսի ամուսին մը որ խաղաղութիւն չնորհէր աղջկանը: Այլեւս իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց Ֆեռարի խթերուն վրայ: Անոնք նախ մերժեցին, ըսելով թէ իրենց Ալֆոնս որդին եւ ապագայ Ազգերու կազմակերպութիւնը 20րդ դարու մեծագոյն կազմակերպութիւնն է, որ ծնունդ առաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ետք:

ՄԱԿի կազմութեան գլխաւոր նպատակը, որուն կը բաղձար համայն մարդկութիւնը, աշխարհի խաղաղութիւնը եւ ազգերու խաղաղ գոյակցութիւնն էր:

Միացեալ Ազգերու պատմութիւնը կը սկսի 14 Օգոստոս 1941ին: Այդ թուականին, Մ. Նահանգներ եւ Մ. Բրիտանիա կը համաձայնէին խաղաղութեան հիմնական նպատակներու շուրջ. այդ համաձայնութենէն յետագային պիտի բխէր Ատլանտեան Ուխտը:

«Միացեալ Ազգեր» անունը առաջին անգամ ըլլալով կը գործածուէր 1 Յունուար 1942ին, Միացեալ Ազգերու Յայտարարութեան մէջ, երբ 26 ազգերու ներկայացուցիչներ կ'ընդունէին Ատլանտեան Ուխտը, միասնաբար չարունակելու համար պատերազմը Առանցքի ուժերուն դէմ: Յետագային, 21 ազգեր եւս կը յարէին այս Յայտարարութեան:

«Միացեալ Ազգեր» անունը կը պարտին Ֆրանքլին Տ. Ռուզվելթի:

30 Հոկտեմբեր 1943ին, Մոսկուայի Յայտարարութեան մէջ, Չինաստան, Խորհ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ կը համաձայնէին ստեղծել միջազգային կազմակերպութիւն մը, խաղաղութիւնը պահելու համար:

Նոյն այս երկիրները, Տըմպըրթըն Օքսի խորհրդաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1944ի Օգոստոս – Հոկտեմբեր ամիսներուն, կը ներկայացնէին միջազգային կազմակերպութիւն մը հիմնելու նախնական առաջարկները:

11 Փետրուար 1945ին, Չրչիլ, Ռուզվելթ եւ Ստալին կը դումարէին Եալթայի խորհրդաժողովը, ուր կը համաձայնէին Ազահովութեան Խորհուրդին մէջ քուէարկութեան ձեւին, ինչպէս նաեւ Սան-Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին չուրջ:

25 Ապրիլ – 26 Յունիս 1945ին, Սան-Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին մէջ կը մշակուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ուխտը 50 երկիրներու ներկայացուցիչներու կողմէ, որոնք իրենց հիմ ունէին Տըմպըրթըն Օքսի խորհրդաժողովի առաջարկները: 26 Յունիս 1945ին Ուխտը կը ստորագրուի բոլորին կողմէ: Լեհաստան, որ Խորհրդաժողովին ներկայ չէր կրցած ըլլալ, աւելի ուշ ստորագրելով զայն, ինք եւս կը դառնար հիմնադիր անդամ:

ՄԱԿը պաշտօնապէս կը սկսի գոյութիւն ունենալ, երբ Չինաստան, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Խորհ. Միութիւն եւ ստորագրող երկիրներու մեծամասնութիւնը կը վաւերացնեն Ուխտը:

ՄԱԿ կը դառնայ իրականութիւն մը եւ 24 Հոկտեմբերը՝ ՄԱԿի օր:

ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ ԵՒ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

ՄԱԿի հիմնական նպատակները են.—

— Պահպանել խաղաղութիւնը եւ միջազգային ապահովութիւնը:

— Զարգացնել ազգերու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները:

— Իրագործել միջազգային համագործակցութիւն մը, լուծելով տնտեսական, ընկերային, մշակութային կամ մարդասիրական միջազգային հարցերը եւ զարգացնելով մարդկային իրաւունքներու եւ հիմնական ազատութիւններու հանդէպ յարգանքը:

— Ըլլալ կեդրոն մը, ուր ներդաշնակուին միեւնոյն նպատակակէտերու համար ազգերու ճիգերը:

Ուխտը կը սահմանէ նոյնպէս հիմնական սկզբունքներ, որոնց հիման վրայ կազմուած է ՄԱԿը: Այս սկզբունքները եօթը պարտաւորութիւններ են, որոնք յանձառու կը դարձնեն անդամ երկիրները եւ նոյնինքն կազմակերպութիւնը.—

1.— Գերիշխանութեան հաւասարութիւն՝ բոլոր անդամ երկիրներու միջեւ:

2.— Պարտին խղճմտօրէն կատարել Ուխտի պարտաւորութիւնները:

3.— Լուծել իրենց միջազգային հարցերը՝ խաղաղ միջոցներով:

4.— Զդիմել սպառնալիքի եւ ոչ ալ ուժի գործածութեան:

5.— Ցանձառու ըլլալ կազմակերպութեան ամբողջական օժանդակութիւն տալու:

6.— Կազմակերպութեան կողմէ ի գործ դնել անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի ոչ անդամ երկիրները եւս հետեւին Ուխտի կանոններուն:

7.— Կազմակերպութիւնը միջամուխ չըլլայ որեւէ պետութեան ներքին հարցերուն:

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿի անդամ կրնան ըլլալ խաղաղասէր այն երկիրները, որոնք կ'ընդունին Ուխտի պարտաւորութիւնները եւ որոնք կազմակերպութեան դատողութեամբ կարող են եւ փափաքող գործադրելու այդ պարտաւորութիւնները:

ՄԱԿի հիմնադիր անդամ կը նկատուին այն երկիրները, որոնք 1 Յունուար 1942ին ստորագրեցին Յայտարարութիւնը կամ մասնակցեցան Սան – Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին, ստորագրեցին եւ վաւերացուցին Ուխտը: Միացեալ երկիրները կրնան ՄԱԿի անդամ ընդունուիլ ապահովութեան խորհուրդի յանձնարարութեամբ եւ Ընդհանուր ժողովի որոշումով:

Դարձեալ ապահովութեան խորհուրդի յանձնարարութեամբ եւ Ընդհանուր ժողովի որոշումով, անդամ երկիրները կրնան կախակայուիլ կամ արտաքսուիլ: Կը կախակայուին՝ երբ Ապահովութեան Խորհուրդը անոնց դէմ կ'առնէ կանխարգելիչ միջոցներ, իսկ կ'արտաքսուին՝ երբ անոնք յարատեւօրէն բռնարարեն ՄԱԿի Ուխտի սկզբունքները: Միայն Ապահովութեան Խորհուրդը կրնայ վերահաստատել կախակայուած երկրի մը իրաւունքները եւ առանձնաշնորհները:

Ներկայիս ՄԱԿը կը հաշուէ 132 անդամ երկիրներ: Նիստերու պաշտօնական լեզուներն են անգլերէնը, Ֆրանսերէնը, Ռուսերէնը, Չինարէնը եւ Սպաներէնը:

ՄԱԿի վեց գլխաւոր մարմիններն են.— Ընդհանուր Ժողովը, Ապահովութեան Խորհուրդը, Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդը, Խնամակալութեան Խորհուրդը, Միջազգային Արդարադատութեան տեսանը եւ դիւանը:

Այս վեց օրկաններէն զատ, ՄԱԿը ունի նաեւ 21 այլ կազմակերպութիւններ, յանձնախումբեր կամ յանձնաժողովներ, որոնք կը գործեն զանազան մարզերու մէջ: Կան նաեւ 15 միջազգային մասնագիտական հաստատութիւններ, որոնք կը գործեն ՄԱԿի հետ:

ՋԱՐԵՀ ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— *Երբե՛ք, երբե՛ք, կո՛ւ, կո՛ւ, դոչեց ամբողջ սրահը խանդավառութեամբ:*

Հազարապետ Զարլս զոհ ու յաղթական նայուածք մը արձակեց չուրջը եւ չարունակեց.

— *Թշնամին՝ իր կրած պարտութիւններէն մոլեգնած՝ աչքէն ու ճակէն, հարաւէն ու հիւսիսէն, արեւելքէն ու արեւմուտքէն, առտուն, ցերեկը, իրիկունը, կէս գիշերին, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան ամէն րոպէ, առանց յոգնելու, առանց յուսահատելու, մեր վրայ կը յարձակի եւ կը փորձէ մեզ զահավիժել կորուստի անդունդը... պիտի յաջողի՞ արդեօք...*

— *Չէ, չէ, պոռացին կրկին ներկաները:*

— *Այո, իրաւունք ունիք, չարունակեց հազարապետը հեգնական բորբոքելով, պիտի չպահավիժինք կորուստի անդունդը, ընդառաջ գինուորներ, Փրկութեան Բանակին անտեսանելի սպարապետը Աստուած է եւ Աստուած չի կրնար պարտուիլ Սատանայէն...:*

— *Երբե՛ք, երբե՛ք...*

— *Եթէ Աստուած պարտուի Սատանային, չարունակեց Զարլս, ես կը նախընտրեմ իմ համազգեստս պատռել եւ ի փոխարէնն գլուխս երկու եղջիւր անցընել եւ եռեւս ալ պոչ մը կախել...*

Սրամտութեան այս խօսքերը ծիծաղներով ընդունուեցան:

Հազարապետը այս ոճով կէս ժամ խօսեցաւ եւ իր քարոզը լմնցուց բոլոր ուժովը պոռալով.

— *Կեցցէ՛ սուրբ պատերազմը, կեցցէ՛ բարի պատերազմը...*

Նուագախումբը սկսաւ քայլերգ մը հնչեցնել, մինչ ներկաները՝ «Կուռւի Երթա՛նք» երգը կ'երգէին:

Մարմնամարզի աղօթքը աղօթք մըն է զոր ջերմապէս կը յանձնարարեմ ամէն անանց որոնք այդ տեսակ սրօրներու սիրահար են:

Հազարապետը միշտ ամպիոնին վրայ կանգնած է, նուագախումբը կը նուագէ եւ ներկաները կը հնչեցնեն մարտական համերգ մը թշնամիին հասցէին ուղղուած:

Ցանկարծ երգելով հանդերձ՝ հազարապետը կը սկսի չուէտական մարմնամարզի ձեւեր ընել, բազուկներն ու սրունքները չարժելով՝ որուն կը հետեւին Փրկութեան Բանակին բոլոր գինուորներն ու գինուորուհիները:

Այս աղօթքին յատկութիւնը այն է որ թէ՛ հոգիի եւ թէ մարմինը կը զօրացնէ միանգամայն:

Արեւուն տակ նոր բան չկայ սակայն, ինչպէս սովոր էր ըսել ոգեշունչ Սողոմոն իմաստուն: Անոնք որ առիթ ունեցած են ներկայ գտնուելու Բերա, Թիւնկլին մօտ եղած թեքքէյին մէջ դարձող տէրվիշներու արարողութեան՝ պէտք է ընդունին որ վերոյիշեալ արարողութիւնն ալ անոր մէկ ուրիշ ձեւն էր պարզապէս, եւրոպականացած ձեւը, եթէ կ'ուզէք:

Երաժշտութիւն, երգ, մարմնական չարժում, այս ամէնքը իրար միանալով, տեսակ մը հոգեկան գինովութիւն կուտան մարդուս, որուն փորձը յաճախ տեսնելու առիթը ունեցայ Փրկութեան Բանակի «ոգեմափորձ»ներուն ատեն:

Այս չահեկան աղօթքը լմնցնելէ ետքը, հազարապետ Զարլզ՝ որ միշտ ամպիոնին վրայ կեցած էր, ըսաւ.

— *Հիմա կը հրաւիրեմ մեր այն ընկերներն ու ընկերուհիները որոնք հրապարակային խոստովանանք ըլլալ կ'ուզեն՝ որպէսզի հաճին բեմ բարձրանալ:*

Թեւերը կուրծքին վրայ ծալած՝ աչքերը գետին սեւեռուն, երկար որոկնթոթով ու ակնոցակիր մարդ մը դանդաղ քայլերով յառաջացաւ ու բարձրացաւ ամպիոնին վրայ, բարձրաստիճան պինուորականին քով:

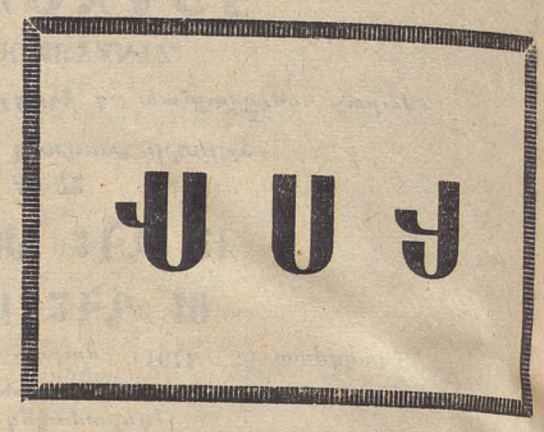
Երբ երեսը մեզի դարձուց, չկրցայ զարմանքի ճիչ մը զսպել:

Արթաքի՛ն էր...

Արթաքին հանճած վարած հայ երիտասարդ մըն էր, որ Իտալիա, Պելժիա եւ Անգլիա թափառելէ ետքը, եկած ինկած էր Փարիզ եւ հոն օրը օրին հնարքներու կը դիմէր ապրելու, կամ աւելի ճիշդը, փորը կչտացնելու համար: Կատակասէր, ծաղրասէր, վերջին ծայր թուփէ ունեցող եւ միջոցներու մէջ խարտիւն չընող մէկն էր, որուն զուարթ ընկերակցութիւնը հաճելի էր մեզի, պայմանաւ որ մեզ իրեւ դիւրահաւ որսեր նկատելու փորձ չընէր:

Ամէնէն աւելի էր որ տեսած չէի գինքը եւ կը կարծէի թէ հեռացած էր Փարիզէն աւելի հիւրընկալ երկրի մը մէջ երթալ ապրելու համար: Եւ ահա գինքը կը գտնէի Փրկութեան Բանակի ոգեմաղոյտին վրայ...

(106 – Շար.)

ԱՌԱՋԻ ՄԱՍԸ

4.

— Ես էլ սկսում էի կասկածել, ձեր ասածները ճիշտ լինեն, թեև ինձ համար դժվար էր հավատալ: Ինչպես ասում են, ոչնչ չի թաքնվում, որ չի դառնում հայտնի: Ես ինձ համար որոշեցի, որ եթե ինձ մոտ գան, ես կհարցնեմ նրանց ամեն ինչ, ինչ որ ես գիտեմ Միխոյանի մասին: Ես ինձ ասացի, որ եթե նրանք ինձ չգան, ես կգնամ նրանց մոտ, եթե ոչ այսօր, ապա վաղը: Ես ինձ ոչինչ չէի ասում, որ ինձ ստիպեն խոստովանել, որ ես ամեն ինչ գիտեի: Ես ինձ ասացի, որ ես ոչինչ չեմ գիտենալու, մինչև ինձ չհարցնեն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒՆ յիշատակին

Վաղանաի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին, Ջորեքշաբթի Մայիս 22, ժամը 18·30ին հոգեհանդիսատեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անդամներու անունով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Ս. Քէշիշեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մառաչլեանի եւ իրենց զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին՝ երուանդ Քէշիշեանի մահուան կսկծալի առիթով։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ուզունեանի եւ զաւակներուն իրենց տապրոլ եւ հօրեղբօր՝ Յովհ. Ուզունեանի մահուան առթիւ։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այլ մը կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոգեկոչելու համար յիշատակը Սարդարապատի պատմական հերոսամարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուելու։

Հաւաքուիլ Փէշ-Լաչէզի գերեզմանատան կամպէթայի մուտքին, ժամը ճիշդ 16ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Պահչէճեան իր հօրը՝ Աբտաշէս Բագումեանի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Բարդէն Ուզունեան (Վանան), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան (Վիէն) իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ան-ձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուու-թեամբ, մամուլով թէ հեռագիրներով մասնակից իրենց սուգին, իրենց սիրելի հօր, հօրեղբօր, մեծ-հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան առիթով։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15

ժամը 21ին

P. L. M.

չքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 15էն 23։

Կը մասնակցին երգի ու պարի երիտասարդներու խումբեր «Կայծակ եւ Սարդարապատ»։

Chez Auda
Restaurant du Stade
Route de Grenoble
St. Augustin — NICE

Հայկական ճոխ պիւֆէ

pour passer en douceur
du noir à la couleur...

TÉLÉVISEUR
sonolor
couleur

Finition "grand constructeur"

AGENT OFFICIEL: TÉLÉ-ROBIN KALDJIAN
5, rue Charles-Robin 75010 Paris 208 82 13

Pour :
VENDRE
ACHETER
LOUER
GERER

Immeubles — Appartements —
Villas — Locaux

J. TORANIAN
Conseil immobilier
Administrateur de Biens
FNAIM

ETUDE RIVE-GAUCHE
122, Bd Raspail
PARIS (6e)
Tél. : 548-67-61 — 222-70-63
544-19-46 — 544-11-25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարզեւաբաշխութեան հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 22։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿԸ ԳՆԵՄ

Հայկական հին դրամները, ադրիէ, մինչեւ դարու եւ շրջակայ երկիրներու, նաեւ դիրքեր հայկական դրամներու մասին։

Գրել՝

ԺՈՐԺ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
LE BELVEDERE
38200 VIENNE
Tél. 85-27-11

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1974 - 1975

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները սկսած են։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքողները այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 15։

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troon — 92310 Sèvres
Tél. 027-18-28

ՇԱԻԻԼԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի քաղաքապետարանին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպիչներուն, որոշուած է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին

Շաւիլի Փարք տէ Միւկէ կոչուած տեղը, քաղաքապետարանի կողմէ չինուած ընդարձակ սրահին մէջ (Հոն՝ ուր կը կատարուի Ծանասորի արշաւանքի հանդէսը)

Զուտ հայկական գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, դեկավարութեամբ Պ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ու Ռ. ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ (երգ), ինչպէս նաեւ «Նաւասարդ» պարախումբին

Ճոխ պիւֆէ *Մուտք 15 Ֆր.*

Տոմսերու համար դիմել Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ հանդէսին օրը՝ տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Երեքշաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Քրիստափոր Ենք. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՑՔ - ՃԱՇԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյք — ճաշը, Կիրակի Մայիս 19, ժամը 16·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէօլէրեան սրահին մէջ, (17, Ռիւ Պլէօ — Մեթրօ Քաւէ)։

Կը նախագահէ ԿԱՐՊԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Կը մասնակցին Օր. Այտա Էմիրեան (երգ) նուագախումբը, դեկավարութեամբ Պր. Լորիս Թիլդեանի։

Հայկական մթնոլորտ, հայկական երգերով եւ պարով։

Ճաշագին եւ մուտք 30 Ֆր.

Շահը պիտի յատկացուի Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օդափո. կայաններուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Փարիզի կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 23, Հինգշաբթի (Համբարձում) կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Իսի Հայ Մշակոյթի Տունը «Մեթասասցի Մուրատ — Խրիմեան» սրահը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի ներկայացուցիչը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ — Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շալճեանէ 50 Ֆր. իր ողբացեալ մօր յիշատակին Մեհեղոյի առթիւ։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Թատերախումբս, ներկայիս պատրաստութեան մէջ եղող Թատերախումբին համար պէտք ունի, բաւական յատկութիւններ ունեցող երկու երիտասարդ դերակատարուհիի։ Նոյնպէս, իր յառաջիկայ եղանակին պատրաստութեան առթիւ պէտք պիտի ունենայ դերակատար դերակատարուհիներու։ Պայմաններն են հայերէն կարդալ գիտնալ, լաւ առոգանութիւն ունենալ եւ պատրաստութեան դիտակից ըլլալ։ Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի կարճ ժամանակամիջոցի մէջ դիմել խումբին վարիչ՝ Պր. Անտոնեանի, հեռաձայնելով 738-21-18 թիւին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1974

ՏԱՍԸ ՕՐ
2100 ՖՐ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —
ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
Մեր յաջորդ ճամբորդութիւնը.—
ՅՈՒՆԻՍ 15ԷՆ 29
(կարելի է երկարաձգել)

«Յառուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)
ՕԳՈՍՏՈՍ 2ԷՆ 19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ 21

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
19
DIMANCHE
19 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·17

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.017

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ա·

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միու – թեան (ԵՀՈՄ) եօթներորդ (է·) Համա – դումարը տեղի ունեցեր է Լիոն՝ Մարտ 29էն 31 : Երեք օր տեւող ժողովներու ա – ւարտին, Համագումարը քուէարկած է «Ցաւատարարութիւն – Նախաբան» կոչ – ուած բանաձեւ մը, որմէ օրինակ մը ղըր – կուած է «Ցառաջ»ի :

Միութիւնը հրապարակ իջած էր քանի մը տարի առաջ զուտ մշակութային առա – ջադրանքներով, կազմակերպել «մշակոյ – թի չարաթ», դասախօսութիւն, ցուցա – հանդէս, եւայլն : Քաղաքականութիւնը դուրս էր ձգուած իր նպատակներէն՝ տարբեր դաւանանքի ու դաղափարի տէր համալսարանական բոլոր ուսանողները մէկ դրօշի տակ կարենալ համախմբելու համար :

Ինչպէս հայկական ամէն ձեռնարկ, ԵՀՈՄն ալ սկզբնական չրջանին որոշ խանգավառութիւն առեղծեց : Փարիզի կեդրոնը իր չուրջ համախմբեց Լիոնի, Էքս–ան–Փրովանսի եւ Մարսիլիոյ հայ ու – սանողները : Ցետոյ Ֆրանսայի սահմա – նափակ չրջանակէն դուրս էլլելով, իրեն կապեց Իտալիոյ — Փարմա, Փատուա, Վենետիկ, Միլանօ — եւ Գերմանիոյ — Միւնիխ — համալսարանականները :

Նորհիւ տարեկան ձմեռնային բանա – կումներուն, որոնք ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան Ծնունդի արձակուրդի օրե – րուն Պէլֆոնթէյն՝ Ֆրանսահայ Կաթոյա Աչի չէնքին մէջ, Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ ցրուած հայ ուսանող – ները առիթ կ'ունենան դիրար ճանչնալու եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունե – նալու դիրենք հետաքրքրող հարցերու չուրջ :

Պէլֆոնթէյնի ժամադրավայրը տարուէ տարի յաջողութիւն արձանագրեց այն իմաստով, որ համախմբումին մասնակ – ցողներու թիւը հետզհետէ աւելցաւ : Ա – ռաջին բանակումը տեղի ունեցեր էր 1969ի Ծնունդին Փարիզէն ու Լիոնէն մասնեակ մը ուսանողներու մասնակցու – թեամբ : Վերջինը — եօթներորդը — տե – ղի ունեցաւ 1973 Դեկտեմբեր 25էն 1974 Յունուար 3ին : Կը մասնակցէին 13 տար – բեր երկիրներէ 140 ուսանող – ուսանո – ղուհիներ Եւրոպայէն եւ հայկական հե – ռաւոր դաղութներէ — Մերձաւոր Արե – ւելք, Եթովպիա, Ռոտեզիա եւ Ամերիկա : Անդամներէն զատ Պէլֆոնթէյն եկեր էին Միութեան համակիրներ եւ հիւրեր Զուի – ցերիոյ եւ Անգլիոյ Երիտասարդաց Միու – թիւններէն :

Միութեան հիմնադիրներէն Տ· Շ· վեր – ջին բանակումի մասին խօսելով Լիբա – նահայ Երիտասարդ Հայ պարբերականին մէջ (1974 Ապրիլ 13), կը գրէ ·—

«Զուարճութեանց, խմբական կամ ըն – հանուր վիճաբանութեան եւ կարծիքնե – րու փոխանակութեան կողքին ԵՀՈՄի տղաքը օգտագործեցին այս բացառիկ ա – ռիթը ճաշելու համար նաեւ Միութեան վիճակը, որ շատ տկար է երկու տարիէ ի վեր : Տեղի ունեցան բազմաթիւ խորհր – դակցական ժողովներ··· : Այս հանդի – պումներէն ի յայտ եկաւ, որ ԵՀՈՄը տագնապի մէջ է այսօր : Անուսի տագնապ մը վստահաբար, բայց որ շատ մտահո – գիչ հանգամանիք ստացած է : Որովհետեւ այն զայգ ուղղութիւնները, զրս ան որ – դեգրած էր յաչորդաբար, գրեթէ անելի

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՎԵՐՋԱՅԱՒ

Փոխանցման չրջանի նախապահ՝ Ալէն Փոհէրի դիմումին վրայ Իֆոփ ընդունե – ցաւ չհրաժարակել (Ֆրանս–Սուաո)ի մէջ հանրային կարծիքի վերջին քննութիւն մը եւ նոյնիսկ Իֆոփ ինք իսկ պիտի չրանար արդիւնքները, առաջքն առնելու համար որեւէ «փախուստի» :

Շարաթ օր երկու թեկնածուները հան – դիպած օր մը կ'անցընէին իրենց չրջանը : Նախապէս Ուրբաթ իրիկուն վերջին ե – լոյթ մը ունեցած էին հեռատեսիլէն : Եւ – րոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն ալ երկու կուսակցութեանց ընդհ· քարտու – ղարները՝ Մառչէ եւ Սանկինեթթի կը վիճէին : Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը կ'ուղէր համոզել իր ընդ – դիմախօսը թէ քանիցս դնահատած են որ Կօլի քաղաքականութիւնը (Ատլանտեան Ուխտէն Ֆրանսայի քաշուիլը, փնոմ – փէնի ճառը, Արեւելեան Եւրոպայի եր – կիրներուն հետ գործակցութիւնը եւն·) եւ ուրեմն մօտիկութիւններ կան, քանի չատ բաներ ըրած են միասին : Սանկի – նեթթի դիտել կուտայ թէ Մայիս 5ի իրիկունը, յանկարծ ծնած է այդ սէրը, մինչ 16 տարի է համայնավարները եւ Միթերան միչտ դէմ քուէարկած են որ Կօլի բոլոր առաջարկներուն, ի չարս ո – րոնց Հանրապետութեան նախագահին ըն – տրութիւնը հանրաքուէով եւ աւելի չատ բաներ կան զրս միասին չեն ըրած : Երբ Մառչէ կը պնդէ որ փոփոխութեան հա – մար անհրաժեչտ է որ մարդիկ փոխուին, Սանկինեթթի կ'առարկէ թէ Միթերան չատ «նոր» բան մը չէ, յիչեցնելով թէ 11 անդամ նախարար եղած է Դ· Հան – րապետութեան օրով : Գալով Հասարա – կայ Ծրագրին, Իւ· Տէ· Էո·ի ընդհ· քար – տուղարին համար, ան բան մը կրնար արժել 1944ին բայց ոչ՝ 1974ին, թերաճ երկրի մը սահմանուած ծրագրի մըն է :

Ամէն պարագայի մէջ, ցարդ ոչ մէկ ընտրութիւն այնքան ծայրը ծայրին եղած է եւ Իֆոփ ու Սոֆրէս նոյնիսկ կը յայտ – նէին թէ չատ հաւանաբար կիրակի ժա – մը 20ին, անկարելի ըլլայ գնահատումը ընել, ինչպէս եղած է ցարդ :

Երկու թեկնածուները կրնան միայն ոչ թէ քանի մը հարիւր հազար այլ քանի մը տասնեակ հազար ձայնի տարբերու – թիւն ունենալ : Երկու թեկնածուներն ալ փոփոխութիւն խոստացան Ֆրանսայի ժո – ղովուրդին : Ամէն ոք փոփոխութեան կը սպասէ բայց չըլլայ որ փոփոխութիւնն այնպէս ըլլայ որ յիչելով հին առած մը, այս օրերը փնտռենք :

«ԱՐԱՐԱՏ» – ԶԵՆԻԹ» ՄՐՑՈՒՄԸ՝ 0–0

—o—

«Զենիթ» խումբը (Լենինգրատ) այս տարեչրջանին դեռ ոչ մէկ պարտութիւն կրած է եւ չատ յաջող խաղարկութիւն երեւան բերած է ցարդ : «Արարատ» չէ յաջողած կէտ նչանակել, ոչ ալ «Զենիթ» իրենց մրցումի ընթացքին : Մրցումը վերջ դտած է 0–0 արդիւնքով :

Վեց մրցումներէ ետք «Արարատ» վեց կէտ ապահոված է եւ երկու կէտի տար – բերութեամբ չորրորդ տեղը կը գրաւէ ախոյենութեան ցուցակին մէջ : Առաջին եռեակին մաս կը կազմեն՝ ԲԿՍԱ, «Դի – նամօ» (Կիեւ) եւ «Ռնեպր» (Դնեպրոպետ – րովսկ) :

Քանի մը տողով

ՏՐՊԼԻՆԻ մէջ, քաղաքին ճիչդ կեդրոնը ահաւոր պայթում մը պատահած է, բազ – մաթիւ կառքեր օդը ելած են, չուրջ 30 մեռեալ կայ եւ հարիւրէ աւելի վիրաւոր : Ոչ ոք տէր եղած էր դեռ Շաբաթ օր այս ահաբեկումին, որ ամէնէն մահացուն է :

ՔԻՍԻՆՆԿԻՐ կը չարունակէ երթալ դալ, առանց յուսահատելու, մինչ Փարիզի Ու – սանողական Ոստանին Լիբանանեան Տունը թալանի տրուած է Ուրբաթ դիչեր, չուրջ 50 հոգիի կողմէ, որոնք ներս խուժած են, երբ տեղի կ'ունենար պաղեստինեան ցուցահանդէս մը :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի ակումբներու բաժակը չահեցաւ Միւնիխի Պայերն 0ի դէմ չորս կէտով ճզմելով Մատրիտի Ա – թլեթիքօն, որու հետ հաւասար մնացած էր 48 ժամ առաջ եւ պարտաւորուած էին նոր հանդիպում մը ունենալ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ նորակազմ Խորհրդա – րանը ցկեանս նախագահ ընտրեց՝ Թիթօն, 82 տարեկան :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ընդհանուր գործա – դուլի չարժում մը ծայր առաւ, զօրավիգ կենալու համար երկաթուղիի գործադու – լին, որ սկսած էր Մայիս 8ին : Գործա – դուլը ամբողջական է ճարտարարուեստի, դրամատուներու, մամուլի, դպրոցներու եւ համալսարաններու մէջ :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 13–14)

Դ· ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Նոր Սեբաստիա թաղամասին մէջ, «Դ· Վարուժան» դպրոցին առջեւ, բա – ցումը կատարուած է բանաստեղծին պրոնզաձոյլ արձանին : Ներկայ դտնուած են դրադէտներ եւ արուեստագէտներ :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ բանաստեղծ Պարոյր Միքայէլեան, իր բացման խօս – քին մէջ դիմելով դպրոցի ուսուցիչնե – րուն եւ աչակերտներուն յայտարարած է·

— Ձեր դպրոցին մեծ բախտ է վիճակ – ուել կրելու անունը մի այնպիսի բա – նաստեղծի, որի հզօր տաղանդը պատիւ կը բերէր աչխարհի ամէն մի քաղաքա – կիրթ ժողովրդի դրականութեանը : Վա – րուժանը հայ պոեզիայի համաստեղու – թեան ամենաչողչողուն աստղերից է : Նրա կեանքի թելը կարուեց հէնց այն ժամա – նակ, երբ բանաստեղծը իր ստեղծագոր – ծական ամենաբեղուն չրջանն էր ապրում, կարուեց բարբարոսաբար, անմարդկային ձեւով» :

Դպրոցի ուսուցիչներու անունով խօսք առած է Սարգիս Եափուջեան :

Ցուչարձանին հեղինակն է քանդակա – գործ Թորգոմ Զորեքչեան : Արուեստա – գէտը Վարուժանի հայրենակիցն է՝ Սե – բաստացի :

×

ԱՊՄԱՐԱՆ – ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ ՉՐԱՏԱՐԸ

Ա·արտած է Ապարան – Հոկտեմբեր – եան չրատարին չինութիւնը : Բացումը կատարուած է հանդիսաւոր ձեւով, ի ներկայութեան Ա· Քոչինեանի եւ այլ պետական – կուսակցական դէմքերու : Չրատարին երկարութիւնը 34 քիլոմեթր է, Արագածի աղբիւրներու չուրը վայր – կեանը 200 լիթր հաչուով պիտի տեղա – փոխէ Հոկտեմբերեան քաղաքը եւ չըր – չանի գիւղերը :

ՇԱՒԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ
ԻՐ ՔՈՒԷՆ
ԿՈՒՏԱՅ
je vote
pour
VALÉRY GISCARD D'ESTAING
CHARLES AZNAVOUR
COMMUNIQUÉ

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏԹԵՐՋԱՆԷՆ

ԲԱՆՏԻ ՆՕԹԱՏԵՏՐՈՍ

Ամէն իրիկուն նօթերս կը գրէի բանտին մէջ: Օրագրութիւն մը չէր ան բառին սովորական գործած իմաստովը: Օրուան ապրումներս ու տպաւորութիւններս չէին որ կ'արձանագրէի հոն, այլ, առաւելապէս, ափ յափոյ նօթեր՝ յետագային նիւթ քաղելու համար անոնցմէ:

Կեանքը երբեք ալ առիթ չտուաւ անդրադառնալու համար անոնց: Երեսուն տարի անցաւ ու դեռ կմախք կը մնան անոնք, ինչպէս կմախք են դեռ բոլոր այն նիւթերը զորս տարիները որոճացին մեր ներսը, բայց երբեք ալ հնաւորութիւն չտուին որպէսզի թուղթին յանձնենք մենք զանոնք:

Հիմա որ վերջապէս պահ մը գտեր եմ պատմելու կեանքիս յուշերը՝ կը փորձուիմ զրեթէ նոյնութեամբ արտագրել հոս նօթատետրս, զեղչելով միայն չատ անձնական, չատ մտերիմ տողերը:

14 — 27 Դեկտ. 1913

Ժամը 3ն է՝ երբ պատերազմական ատեանը բանտը կը մտնէ դիս պահակ մը: Բոլոր աչքերը վրաս կը յառին. ու կը զգամ որ ամէն կողմէ թիրախ եմ հեգնութեանց ու քաչքչուկներու. այդպէս կ'ընդունուին նորեկները բանտին մէջ, մինչեւ որ անոնք ալ կլիմային վարժուին: Մոայլ ու մթին սրահ մըն է այս բանտը, ուր քով քովի չարուեր են հարիւր մը խչտեակ: Ու ամէն խչտեակի վրայ խեղճ մը կը հեծէ: Ոմանք գաւառներու համար բերուած են այստեղ, ուրիշներ՝ պարզ կասկածի մը վրայ: Ու բոլորին ալ աչքը զուռն է. ե՞րբ պիտի կանչուին ու ապտա ձգուին: Մինչ այդ՝ միչտ նորերը կուգան, բոլորն ալ ինծի պէս յիմար յիմար նայելով իրենց չուրջը, մինչեւ որ իրենք ալ հաչտուին կացութեան հետ:

Տառապանքի մէջ մարդ միչտ ընկեր կը փնտռէ, կ'ուզէ խօսիլ ու խօսեցնել: Ամէն մէկուն մէջ մոայլ աշխարհ մը կայ որ, կ'ուզէ պարպուիլ: Ո՞րը լսես ու ո՞րը թողուս:

Հայեր կը փնտռեմ ես չուրջս. մեր դիմագիծերը չուտ մը կը մատնեն զիրար ինձմով տասը կ'ըլլանք, ու ինձմով երեք Յակոբ. իրենցմէ մէկուն խչտեակին վրայ ափչափոյ սեղան կը չակենք, միացուցած մեր ուտելիքները: Սուրբ Յակոբի՛ սեղանը: Ուր էի ես երէկ իրիկուն եւ ուր եմ հիմա: Խչտեակ մը կը ճարեմ յետոյ ինձ համար. աւելի ճիշդ՝ խեղճի մը քով ես ալ կ'երկննամ: Փիչ յետոյ ալ լոյսերը կը մարուին. խռպոտ ճրագ մը կը հսկէ միայն մեր երազներուն վրայ...

15 — 28 Դեկտ.

Շատ կանուխէն կ'արթննամ. արդէն ով գիտցած է որ. ամբողջ գիշերը փորձած եմ աչքերս փակել: Կրնա՞ս քնանալ երբ մինչեւ լոյս է տեւեր հազերուն ձայնը, հարիւր մարդոց հառաչը ու յուզումները սրտիդ:

Կամաց մը խչտեակէս կ'ելլեմ, ու կը փորձեմ քիչ մը շուրջս ճանչնալ: Պատմել տալ ուրիշներուն իրենց ցաւերը: Ինչ եսասէր է մարդ. կ'ուզէ ուրիշներուն կսկիծը լսել՝ որպէսզի մեղմէ իր ներսի խռովքը. ինչքան ցաւ կայ, Աստուած իմ, ու ոմանք որքա՜ն խորունկ:

Շղթաներու ձայն կայ դուրսը: Շուրջինները կ'ըսեն թէ նոր ձերբակալուածներ են զորս խօսեցնելու կը տանին: Ու արդարեւ հեռուէն ճիչերու ձայն մը կուգայ, հաւանաբար մարդ կը ծեծեն:

— *Այսպէս մեռցուցին Գաւաղը Մուրթաֆան ալ, կը մոլտայ մէկը քովէս:*

Գաւաղը այն վտանգաւոր հակառակորդն էր, զոր Իթթիհատը դաւով մը վար առաւ քանի մը օր առաջ ռուսական չոզենաւէն, երբ ան Ռուսաստանէն մեկնած՝ եւրոպա կ'անցնէր գաղտուկ, ճիշտ այս բանտը բերաւ ու ծեծի տակ մեռցուց: Յետոյ ալ Բ. Դուռը չկրնանք յայտնեց ռուս դեսպանին՝ «անպատասխանատու» մարդոց կողմէ ռուսական չոզենաւէն մարդ վար առնուած ըլլալուն համար:

Անկողին կը զրկեն առնէն. բայց ով կը մտածէ հոս հանգիստի մասին. յետոյ, կ'ամչնաս հարեւանէդ որ խչտեակի վրայ պառկած է ու ծածկոց մը չունի:

Իրիկուան դէմ, Ներսէս Շահնուրը կը յաջողի գալ վրս դնել: «Ազատամարտ» էն զրկած են «խաթրս» հարցնելու:

Հանգարտ կը քնանամ գիշերը:

17 — 30 Դեկտ.

Քունս տարած չէ: Առտուն բակը կը նեռտեմ ինքզինքս: Կ'ուզեմ ճանչնալ թէ ո՛ւր եմ: Կ'ուզեմ ճանչնալ չուրջիս մարդիկը: Բոլորովին նոր աշխարհ մըն ենք հոս: Հո՛ս ալ աշխարհ մը տառապողներու, բայց ասոնք կարծես թէ հաչտուած են իրենց տառապանքին հետ: Թիապարանները են մեծ մասամբ, կամ երկար տարիներու պատիժով մարդիկ: Ու քմծիծաղ մը կը նչմարես իրենց դէմքին վրայ՝ երբ կ'ըսես իրենց թէ չորս ամսուան համար եկած ես:

Բիւզանդական վիթխարի պատերով այս չէնքը որքան կսկիծ կ'ամբարէ ներսը, ու որքան արհամարհանք: Ամէնուն չբծունքին վրայ քարացած հեգնութիւն մը կայ: Կ'արհամարհեն դուրսի աշխարհը, կ'արհամարհեն դուրսի մարդիկը, կ'արհամարհեն եւ քեզ՝ որ չուտով դուրս պիտի գալս նորէն:

Երեքշաբթի է այսօր, Օր կանանց այցելութեան: Վանդակորմին մօտը շարուած՝ չատերը կը սպասեն սիրելիի մը: Կը նայիմ գաւաղեղ նեռտուած զապաններու՝ որոնք պիտի տանան միսի իրենց բաժինը չուտով: Ու կան ալ որոնք բնաւ հարցնող մը չունին: Նեռտուած ու մոռցուած հոս, ալ մէկը չունին որ գայ զիրենք վնտռէ: Այս պատերուն մէջ է իրենց բովանդակ աչխարհը:

... Օսմանեան անկախութեան օրն է այսօր:

— *Ո՛ր անկախութեան, կը մոլտայ բանտարկեալ մը քովէս:*

18 — 31 Դեկտ.

Ցուրտ առտու մը, եւ սակայն հաճելի է խօվուչէ խօվուչ պտըտիլ, նոր մարդիկ ճանչնալ ու լսել անոնց նոր վէպերը: Ամէն մարդ վէպ մը ունի հոս, ու այս վէպերով կրնաս բովանդակ տիեզերքի պատմութիւնը զրել լրիւ: Ու ամէն մէկը սիրով կը պատմէ քեզ իր ցաւը. որովհետեւ ամէն մէկը կ'ուզէ երբեմն պարպուիլ այսպէս: Անտարբեր մը կը պատմեն քեզի իրենց քաչածները, ու իրենց խոստովանքը կ'ընեն քեզ սրտաբաց, առանց ցաւ մը պահելու, առանց մեղք մը պարտկելու:

Հայ ատրաէրին այցի օրն է Զօրեքչաթին: Արդարեւ եկեղեցի մըն ալ կայ բանտի բակին մէջ, մզկիթի մը քովիկը: Երկուքը կարծես զիրար կը հեղնեն օրն ի բուն: Շուտով կը լեցուի ահա եկեղեցին. Հայերը ժողվուած են հոն բանտին բոլոր մասերէն. ես ալ կը մտնեմ, զրեթէ ակամայ: Քանի՛ տարի է աղօթք չեմ ըրեր ես: Բայց ահա սիրտդ կը փշաքի մէկէն: Կ'ուզես դո՛ւն ալ աղօթել. ու կը փնտռես յիշողութեանդ մէջ աղօթքի բառեր՝ քանի կը ծաւալի խունկը, ու քանի այս խեղճերուն հառաչով եկեղեցին կը լեռնայ: Կը զգաս որ քու ներսդ ալ լեցուն է ցաւով, ու դուն ալ կ'ուզես կառչիլ յոյսի փրկարար ծուխին մը: Ու ի՛նչ քաղցր կուգայ երբ քահանան կը պաղատի խաչեցեալին

— *որ խաչեցար վասն մեր,*

Ու ի՛նչ տարօրինակ է որ սիրտ սիրտ կ'անցնի յանկարծ ու քեզ ալ կը համակէ, երբ քահանան «Ծէր ողորմեա»ն կը սկսի, ու կ'աղերսէ յուզումով.

— *Բանտարկելոց ազատութիւն...*

Ա՛հ, դուք չէք տեսեր երբ բանտարկեալները ամէնքը մէկ կուլան...:

21 Դեկտ. — 3 Յունուար

Դժբախտ բան պիտի ըլլար եթէ չմտերմանար մարդ իր շրջապատին: Վա՛յ անոր որ չի հաչտուիր իր ապրած վայրկեանին հետ ու ցնորքներով կը թունաւորէ իր օրը: Ահա, հաչտուած եմ արդէն չուրջիս հետ: Կարծես տարիներով հոս եղած ըլլամ: Կարծես երկաթ ճողեր եղած ըլլան միչտ այսպէս պատուհանէս դուրս, ու միչտ դիչերներս խռռոցած այսպէս հիւանդներուն հեւքն ու հառաչը դուրսէն, ու միւէզզինին երգը միչտ այսպէս հեռուէն.

— *Ապատութիւն ամէնուն...*

Հեգնութիւն չէ՞ այս կանչը մինարէին

ԳԻՐՔԵՐՈՒԻ ՀԵՏ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ՝ ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԵՒ Կ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ «ՇԹԱՔԱՐԵՐ»Ը

—o—

Բանաստեղծութեան աչխարհէն ներս իր նախաքայլերը փորձող Կարիկ Պասմաճեան, Պարոյր Սեւակի քերթուածներուն անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է ծաղկաքաղի ձեւով եւ զանոնք ներկայացուցած է փոքր, այլ ներկայացնելի հատորով մը:

Կ. Պասմաճեան լաւ ծանօթ է Սեւակի քերթողական արուեստին եւ անոր առանձնայատկութիւններուն: Մնաց որ ինք ազդեցութիւնը կը կրէ «Եղիցի լոյսի հեղինակին արուեստի նկարագրին, ինչպէս երեւան կուգայ ընթերցումով անոր վերջերս լոյս ընծայած «Շթաքարեր» բանաստեղծական հատորին: Ընդգծեցինք այս կէտը ցոյց տալու համար, թէ ան իր խառնուածքին մօտ բանաստեղծի մը գործերն է թարգմանած անգլերէնի:

Անգլախօս ընթերցողին համար այս հատորը, անկասկած, հետաքրքրական պիտի նկատուի: Պարոյր Սեւակ ժամանակակից բանաստեղծ մըն է ո՛չ միայն իր ապրած ժամանակաչրջանով, այլեւ եւ իր չօչափած նիւթերով եւ պատկերացնելու իր ինքնատիպ ձեւով, իւրայատուկ ոճով: Թարգմանիչը արդէն իր ներածական մուտքին եւ բանաստեղծին կենսագրական դիծերուն մէջ մատնանչած է Սեւակի բերած նորօրինակ թարմ չունչը Հայաստանի քերթողութեան:

« Սիլեֆքըտ Փոյեմս »ի փոքրածաւալ հատորին մէջ թարգմանաբար տեղ գտած են 31 բանաստեղծութիւններ, վերջ՝ «Մարդը ափի մէջ» եւ 25ը՝ «Եղիցի լո՛յս» հատորներէն: Ծանօթագրութիւնը ընդ-

---

կատարէն: Ինչո՞ւ հապա այսքան ցեղեր տոչորին ազատութեան համար, այսքան տառապին, այսքան հալածուին, այսքան չարչարուին: Ինչո՞ւ հապա ցեղ մը կը կոտրէ ուրիշ ցեղ մը զարերէ ի վեր՝ որովհետեւ ազատութիւն կ'ազազակէ ան:

— *Ազատութի՛ւն ամէնուն...*

Այս ի՞նչ հակասութիւն է աչխարհի բանը...

Այսօր կուգայ Վարդգէսը, փոխադարձ ... այցի: Անցեալ տարի ինք ալ մնացեր էր հոս քանի մը օր՝ Քեամիլ փաչայի դահլիճին օրով:

Կուգայ նաեւ Գասպար Նեմցէն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. — 1)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 — 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

Արթաքի պահ մը ամպիոնին վրայ լուռ մնաց՝ խորին մտածման մէջ թաղուածի երեւոյթով, յետոյ մէկէն դոչեց.

— *Սարսափելի թակարդէ մը փրկուեցայ, որուն համար փառք կուտամ Տիրոջ... կ'ուզեմ խոստովանիլ ամէն բան՝ որպէսզի նոր զօրութեամբ մը սպառազինուիմ ձեր աղօթքներուն չնորհիւ: Կը ռիւը, զոր մղեցի, չատ բուռն եղաւ եւ մտ մնաց որ չարձակման առաքութեան տակ ընկճուէի... Յակոբ նահապետ Տիրոջ հրեչտակին հետ կռուած պահուն թերեւս այն առիճան փորձութեան չենթարկուեցաւ, որչափ ես Սատանայի արբանեակի հետ պայքարելու միջոցիս... այս նախաբանը ամէնուս ուչադրութիւնը կրկնապատկեց:*

— *Խոստովանի՛ր որ թեթեւնաս ու զօրանաս, ըսաւ հազարապետը եղերական ձայնով մը:*

— *Երէկ իրիկուն էր, չարունակեց Արթաքի ամենայն լրջութեամբ, չաբաթ — կան 15 Փր. նպաստ նոր ստացած էի ու համբայ ելայ մեր բանակատեղիէն՝ երթալ սենեակս աղօթելու եւ հանդչելու համար: Ընդհանրապէս սովորութիւն ունիմ կողմնակի փողոցներէ քալելու, բայց ափսո՛ս, երէկ իրիկուն Պուլվառներէն անցայ, հպատակելով թելադրանքի մը որ հաւանօրէն Սատանայէն կուգար:*

«Պուլվար Մոնմարթրի վրայ, Քաֆէ ատ Փրէնսի առջեւը, յանկարծ փը՛սթ փը՛սթ ձայն մը լսեցի: «Բնազդաբար դէմս եռեւ դարձուցի:

«Մանկամարդ գեղեցիկ կին մըն էր այդ ձայնը հանողը, որ իմ եռիս գառնալէն քաչալերուած, եկաւ իսկոյն թեւս մտաւ եւ առաջարկեց որ իրեն բան մը խմեմ...»:

Գայթակղած սրտմտութեան մրմունջ — ներ Արթաքիի այս խոստովանութիւնը ընդունեցան:

— *Անմիջապէս հասկցայ թէ, չարունակեց Արթաքի, Սատանային խրամատ — ներուն մէջ ինկած էի... փորձեցի թեւս ազատել թշնամիին ճիրաններէն, մինչ լկտի ու լպիրշ արարածը, կարդ մը անպարկեշտ առաջարկութիւններ ընելով, որոնք ականջներս չարաչար կերպով կը վիրաւորէին, դիս գրեթէ բռնի քաչեց տարաւ Ռիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթրը...*

Սոսկումի ու արհաւիրքի աղաղակ մը լսուեցաւ սրահին մէջ, չատեր, մանաւանդ կիները, սարսափահար դէմքերնին կը ծածկէին, մինչ ուրիշներ «օ՛, օ՛, օ՛» բացագանչութիւնը կ'արձակէին:

Արթաքի, իր չուրջը չարուցուած յուզումին անտարբեր, խօսքը առաջ տարաւ: «Կրնայի անչուչտ հզօր ճիգ մը ընելով հեռու վանել փորձութիւնը եւ ճամբաս չարունակել, բայց, ափսո՛ս, այդ զօրութիւնը պակսեցաւ ինծի: Այդ կոր — րըատարեր արարածին հպումը, իր չունչը ականջիս մէջ, իր մազերը որ ճակտիս կը քսուէին զրեթէ, տարօրինակ կերպով զրգռեցին անասնական կիրքերս... վայրկեան մը Տէրոջը պատկերը քօղարկուեցաւ աչքէս...»:

Հապա թէ այս խօսքերը արտասանած՝ հազարապետը նչան ըրաւ նուագախումբին որ սկսաւ աղօթքի եղանակ մը հընչեցնել՝ զոր ներկաները մխրճուելու երգեցին: Այդ աղօթքն էր. «Տէրոջը պատկերը իմ հայելիս է»:

— *Հիմա չարունակեցէք:*

— *Կինը իմ ընդդիմութեանս հետզհետէ ակարանալը նչմարելով, դիս մղուցեր նայն փողոցին վրայ գտնուած սրճարան մը եւ մինչ ես լուռ ու չփոթած կը մնայի, խղճի խայթի տագնապներու մէջ, Սատանային արբանեակը սպասաւորը կանչեց եւ երկու գաւաթ ոգելից ըմպելի ապսպրեց...*

— *Ոգելից ըմպելի՛, դոչեցին մէկ քանի ներկաներ:*

— *Այո, պարոններ, ըսաւ Արթաքի, անայլայլ լրջութեամբ մը, երկու գաւաթ ոգելից ըմպելի, մին իրեն եւ միսը ինծի համար...:*

— *Եւ պարպեցի՞ք ձեր գաւաթը, դոչեց հազարապետը:*

Արթաքի աչքերը խոնարհեցուց եւ փրթմանային ձայնով մը պատասխանեց.

— *Այո՛, Մաժոռ Զարլս, գաւաթները պարպեցինք միասին եւ հազիւ թէ պարպած էին՝ այդ խենչ արարածը սպասուորը կանչեց եւ պատուիրեց որ գաւաթները կրկին լեցնէ...*

— *Ո՛վ Տէր, ներէ իրեն, դոչեց հազարապետը:*

— *Տէ՛ր, ներէ՛ ինծի, կրկնեց Արթաքի:*

— *Ներէ իրեն Տէր, աղերսեց ամբողջ փրկութեան Բանակը:*

Յետոյ մեղաւորը առաջ տարաւ իր սպասաւորանքը:

— *Երկրորդ գաւաթէն ետքը, ալ սատանան ախրապեռած էր վրաս... երրորդ գաւաթ մըն ալ չլմորդեց եւ վերջապէս կինը ըսաւ. «Ալ բաւական է, վճարէ ու երթանք»: Հաչիւս մաքրելէ ետքը, միտս դուրս ելանք արճարանէն:*

(107 — Շար.)

ԵՐԿՈՎ ՄԱՍՆ

4.

— Ա՛յ, ինչ անցար պետրո։ Ես ես նախապատրաստ էի տանտիրոջ մոտ պատրաստել ալանդեր ժամուկ ձկնեղեն, որ փքէշտեղ ես գնաց և կեցավ տասը րոպե, եւ ուզեի կոպի բոված խոզի կիսով բաժակ մը քամիով, բայց պատահեցավ ինձ հետս մի հատ մը ձկնեղեն ձեռնկել մեկնիլը – դիմիմիվ վրան մեկնիլ Միմոզ – հասնելուն պես տեսանք ինձ հետ այդ ձեռնկելը, որ ինչպես ես ասացի, պետք էր ուտել ամենքս միասին։ Ես ինչպես տեսար, ես ալ այնտեղ չէի ուզեր ձեռնկել, բայց ինչ ընեմ, որ ամենքն ալ ինձ հետ ուզեցին։ Ի՞նչ, պետք է ասեմ, որ ես ալ ինչ – ինչ ձեռնկեցի, որ ես ալ ուտեմ։

— Չե՛ս ուտեր, որ ուտես։

Ե՛ս ալ ուտեցի, որ ուտեմ։ Ես ալ ուտեցի, որ ուտեմ։ Ես ալ ուտեցի, որ ուտեմ։ Ես

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան – եան, Մէթր ժաք Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Լօէշ, Ծնեալ Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մեսրոբեան)

մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 26 (Մայրերու օր), առաւօտեան յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Աւենիւ Տիւ Փրառօ:

Ի գիտութիւն հանդուցեալին յիշատակը յարգողներուն: Ջայս նկատել իրրեւ հրաւէր:

×

*ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒՆ
յիշատակին*

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաճայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին, Ջորեքշաբթի Մայիս 22, ժամը 18·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղկեպսակի, եւ ուրախ առիթներով հեռաւեալ նուէրները.—

Տարաբախտ Գէորգ Խաղինէճեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Հայկուհի Խաղինէճեան եւ զաւակները 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ց. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Վարդերեսեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Էօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Թ. Ալթոյեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ալվազեան, Տէր եւ Տիկին Տէլիպօյաճեան, Պր. Ց. Փափազեան, Տիկին Մենչուրեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց մասնաճիւղ դըպրոցին 50ական Ֆր., այրի Տիկին Հաճի Աւետիսեան 40, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան 30, Տէր եւ Տիկին Մուշեղեան 20:

(Շար.)

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

երկրորդ Հրաւէր

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Առաջին Ընդհ. Ժողովին՝ օրինական մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ. ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Օրակարգ.— *Կանոնագրի 5րդ յօդուածի փոփոխութեան վաւերացում:*

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ջորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Երեքշաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին:

— Քրիստափոր Ենիք· Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին:

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին:

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին:

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին:

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութիւններ կը յայտնէ Կայանէն Կայան հիւանդանոցութեան նոր չէնքին համար եղած նուէրներուն.—

Տիկին Սրբուհի Նշանեան 100 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, Տիկին Մակի Անդրէասեան 50ական, Տիկին Մարի-Ժան Խաչատուրեան, Տիկին Մակի Գու-յումճեան, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, Տիկին Ռընէ Գրիգորեան, Տիկին Մարի-Ռոզ Խաչիկեան, Տիկին Սիլվա Մատիլեան, Տիկին Սոնա Աքաչեան 100ական:

Նուէրները կարելի է ղրկել Տիկին Արշալոս Սարգիսեանի բնակարանը, 253 ռիւ Փօլ-Վայան Քութիւրիէ, Ալֆորվիլ:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չընորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեանէ 100 Ֆր. իրենց աղջկան ամուսնութեան ուրախ առթիւ:

**ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ**
1974–1975

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսեր են:

Մնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխան կրնան անվարան զանոնք յանձնել հայ վարժարանին:

Դիմել ղպրոցի տեսչութեան: պատասխանող ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայերէն դասընթացքներ:

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Direction du Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 Le Raincy
Tél. 927-01-72

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Փարիզի Կեդրոնական Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 23, Հինգշաբթի (Համբարձում) կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը «Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան» սրահը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի ներկայացուցիչը:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Վարագղատ կաբինեանի մահուան առթիւ (Լա Սիոթա) Տէր եւ Տիկին Եղիա Մելքոնեան 30ական Ֆր. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ի (առանձ «Յառաջ»էն):

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այս մը կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոտեկոչելու համար յիշատակը Սարդարապատի պատմական հերոսամարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է:

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուելու:

Հաւաքուիլ Փէռ-Լաչէզի դերեզմանատան Կամպեթայի մուտքին, ժամը ճիշդ 16ին:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համագործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութեան, Մշակութային Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Ջորեքշաբթի կէսօրէն եաքը ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է

**ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ**
1974 - 1975

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները սկսած են: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքողները այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 15:

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-18-28

LE TRIO DU PIANISTE
JEAN GUREGHIAN
Tous les Jeudis soirs à 21 h. 30
CHEZ MOUSTACHE
40, Ave. Duquesne — PARIS (7e)
Tél. 306-22-55
Consommation 15 F.
(*Restaurant au rez-de-chaussée*)

**ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ**

Ա. ճամբորդութիւն
10 ՅՈՒԼԻՍ – 25 ՅՈՒԼԻՍ 1974 — 2 օր ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, 1 օր ՄՈՍԿՈՒԱ եւ 12 օր ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ: — Գին՝ 2890 ֆր·

Բ. ճամբորդութիւն
2 ՕԳՈՍՏՈՍ – 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974 ,, 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Գին՝ 2850 ֆրանք

Գ. ճամբորդութիւն
6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 13 օր ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Գին՝ 2720 ֆրանք

եւ յաւելուածական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա. ճամբորդութիւն՝ 2Է ն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 ֆրանք: Բ. ճամբորդութիւն՝ 6Է ն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 ֆրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Աբմենիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգիանոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւնները՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երկուշաբթի, Ջորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. ԳԱՐԱԵՄԱՆԻ — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց. ՊՕՃԱՃԵԱՆԻ

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
21
MARDI
21 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·018

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.018

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝

Վ. ԺԻՍՔԱՐ ՏԷՍԹԷՆ

ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԱՆՏԵՍԵԼ ԹԷ ՉԱՒԸ ԿՐՆԱՐ ՅԱՂԹԵԼ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԺԻՍՔԱՐ·— «ՅՈՒՍԱՒԱՔ ՊԻՏԻ ԶԸԼՔԱՒ»

ՄԻԹԵՐԱՆ·— «ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ»

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Իրականին մէջ ոչ յաղթող կայ եւ մանաւանդ ոչ պարտուող։ Զախը աննախընթաց յաղթանակ մը կը տանի Ֆրանսայի մէջ, եւ 371 հազար ձայնի տարբերու – թիւն, իրաց ներկայ կացութեան մէջ, պարտութիւն չի կրնար նշանակել։

Նախ նշենք թէ Ֆրանսա հանրապետական վարչակարգի ոչ մէկ ընտրութեան առեն մասնակցողներու նման մրցանիշ մը կրցած է կոտրել։ Արդարեւ, արձանագրուած ընտրողներու 87,77 առ հարիւրը մասնակցած է, ինչ որ ցարդ չէր տեսնուած։ Ուրեմն 25 միլիոն 956 հազար քուէի վրայ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէն կը ստանայ 13 միլիոն 165 հազար (50,71 առ հարիւր) եւ Միթերան 12 միլիոն 791 հազար (49,29 առ հարիւր)։

Ասիկա կը նշանակէ թէ հազիւ երկու տարուան մէջ Զախը խոր չարժում մը ստեղծած է երկրին մէջ եւ հակառակ կուսակցութեանց ներքին տարակարծութ – թեանց, կրցած է պահել միասնական պատկեր մը, ինչ որ առաւելաբար Համայնավար կուսակցութեան դործն է։ Եւ եթէ այս չարժումը, որ 1936ի Ժողովրդական ձակատէն ի վեր, չէր կրցած այսքան խոր արմատ ձգել ժողովուրդին մէջ, այսօր կրնայ հպարտ ըլլալ իր յաջողութեամբ, պատճառն այն է որ 16 տարի է նախ որ կօղ, ապա իր ժառանգորդները չկրցան ընկերային եւ տնտեսական ներքին քաղաքականութիւն մը վարել եւ նախընտրեցին Ֆրանսայի փառքը ապա – հովել արտաքին դեռնի վրայ։

Եւ հարց կը ծագի թէ այսքան մօտ յաղթանակին, Զախը ինչո՞ւ ձախողեցաւ։ Գուցէ անոր համար որ իր ստեղծած կեն – դանի, երիտասարդ, համերաշխ չարժումին համապատասխան դէմքը չգտաւ։ Նորութիւն բերելու համար, Միթերան չատ հին մարդ էր, ծանօթ մարդ էր, եւ մէկը որ 11 անդամ նախարար եղած է Դ· Հանրապետութեան օրով չէր կրնար յոյսի մեծ ճամբան բանալ։ Այդ իսկ պատճառով, ով որ քուէարկեց, աւելի չարժումին քուէարկեց քան մարդուն, մինչ ով որ Ժիսքարի քուէարկեց, աւելի մար – դո՛ւն քուէարկեց քան հոսանքին։ Ու ինչո՛ր պիտի չկարենար ընել Զախը եթէ նաեւ նոր մարդ մը դտած ըլլար։

Ժամը 8ին, Կիրակի, Սոֆրէս եւ Իֆոփ չէին համարձակեր վերջնական բնոյթ տալ իրենց դնահատումին, որ չատ փոքր առաւելութիւն մը կուտար Ժիսքարի եւ ժամը 10ը անց է որ կարելի կ'ըլլար ապահով յայտնել թէ Ժիսքար ընտրուած էր։ Նոր նախագահը, որ 3րդ է Ե· Հանրապետութեան եւ 20րդը՝ բոլոր Հանրապետութենց (առաջինը՝ նախագահ չէ ունեցած այլ՝ հաւաքական դեկավարութիւն), Շամալիէռէն Փարիզ վերադարձաւ, ու խօսք առաւ իր կեդրոնատեղին։— «... Իմ չատ սիրալիր ողջոյնս կ'ուղղեմ, նուազ բախտաւոր մրցակիցս, ո ր վեր մը ունի խաղալիք Ֆրանսական քաղաքականութեան ներկային եւ ապագային մէջ։ ... Հասկցայ այս ընտրապայքարին մէջ, որ փոփոխութիւն կը մաղթէք, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային փոփոխութիւնը։ Ճուսախաբ պիտի չըլլաք, վասնդի փոփոխութիւնն է զոր պիտի տանիմ ձեզի հետ։ Գիտեմ որ այս օրուընէ Ֆրանսական քաղաքականութեան նոր ժամանակաշրջան մը կը սկսի, Ֆրանսայի երիտասարդացման եւ փոփոխութեան»։

Շաթօ – Շինոնի մէջ, Միթերան պարզ է, յուսախաբ էր։ «Կը մաղթեմ Հանրապետութեան նախագահին որ իր առաքելութիւնը կատարէ պահպանելով ինչ որ մեր ազդային հաւաքականութեան կեանական է։ ... Ֆրանսայի բարեկամներ, մխացած մնացէ՛ք եւ իմ վճռականութիւնս ունեցէք։ Եւ որովհետեւ երիտասարդու – թեանեւ աշխատանքի աշխարհը կը ներկայացնէք, ձեր յաղթանակը անխուսափելի է։ Մեր պայքարը կը չարունակուի»։

Ճիշդ է որ չատ կը խօսուի մէկուն կամ միւսին ընտրական մարմնի որակին մասին, ինչ որ բաւական բուռն վէճերու ալ դուռ բացաւ կիրակի իրիկուն ըլլայ հեռատեսիլէն, ըլլայ ձայնասփիւռի կայաններէն։ Զախի ներկայացուցիչները, Մառչէն, Մօրուա, Ֆապր, Էսթիէ, նոյնիսկ Մերմազ միչտ կը պնդեն որ Միթերանի ընտրական մարմինը կազմուած է երի – տասարդ, աշխոյժ, եռանդուն, աշխատասէր մարդոցմէ, մինչ Ժիսքարի քուէարկած են ծերերը, հարուստները, դրամատէրերը։ Սխալ է անչուչտ այսքան պարդամիտ որակում մը, եւ Մառչէ իսկ ըստիպուեցաւ ընդունիլ թէ ոչ մէկ քուէարկող կարելի է արհամարհել։ Մնաց որ ոչ ոք կրնայ համոզուիլ թէ Ֆրանսայի մէջ աւելի քան 12 միլիոն քուէարկող – ներու մարմին մը կը կազմեն միայն ծերերն ու հարուստները։ Բանուորական դասուն իսկ 30 առ հարիւրը Ժիսքարի կը քուէարկէ։ Եւ եթէ Ժիսքար տէր մնայ իր խոստումներուն, բանուորական դասը աւելի պիտի օգտուի իր գալով քան Միթերանի։ Սենատիքաները չատ ժամանակ պիտի չձգեն արդէն եւ 2–3 չարաթէն եթէ բանակցութիւններ (ո՛չ խօսակցութիւններ, ճշդեց Սեկի) չսկսին, պարզ է որ մթնոլորտը կը ծանրանայ։

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսայի նորընտիր նախագահին գործը չատ դժուար է եւ հաւանաբար Ֆրանսայի ոչ մէկ դեկավար, 1958էն ի վեր, այսքան ծանր կացութեան առջեւ գտնուած է։

× *Զախի բազմաթիւ ներկայացուցիչ – ները յայտնեցին թէ եթէ քուէարկութեան տարիքը 19ի իջած ըլլար, ինչպէս նախատեսուած էր Մէմմէռի Փրովէնի ծրագրին մէջ, Միթերան ընտրուած կ'ըլլար։ Բայց պէտք չէ նաեւ անտեսել թէ «եթէ»ներով, չատ նախատեսութիւններ կարելի է ընել եւ ըսել նաեւ որ եթէ Հանրապետութեան նախագահը հանրաքուէով ընտրուելու որոշումը չտրուէր (որ կօղի այս առա – ջարկին դէմ քուէարկեցին ընկերվարա – կանները եւ համայնավարները), այն ատեն Զախի թեկնածուն այսքան յաջողութիւն չէր արձանագրեր։*

Աւելցնենք թէ 52 նահանգի մէջ Ժիսքար գլուխը կը հանի, փարիզի 16 թաղամասերու մէջ ալ, չորս թաղամաս (19րդ, 20րդ, 13րդ եւ 11րդ) Միթերան կը յաղթէ։

Ժիսքար, այս Բ· չրջանին, Շապանի ձայներու 79 առ հարիւրը կրցաւ առնել (10 առ հարիւր զնաց Միթերանի, 10 առ հարիւր ալ ձեռնպահ մնացին)։

×

Արտասահմանը ընդհանրապէս դոհ է։ Մոսկուա չծածկեց արդէն թէ կը նախընտրէր Ժիսքարի ընտրութիւնը, տրուած ըլլալով որ Խորհ· Միութիւնը անկախ եւ տնտեսական գետնի վրայ դօրաւոր Ֆրանսա մը կ'ուզէ եւ չատ մեծ փոփոխութիւններ կը խանդարէին Ֆրանսան, ուրիէ նաեւ՝ այն երկիրները որոնց հետ տնտեսական եւ առեւտրական կապեր ունի։

Պրիւսէլի մէջ որոշ դոհունակութիւն կայ, քանի Ժիսքար ծանօթ դէմք մըն է։ Զուիցերիա կը «յուսար» նման ընտրութիւն մը, ինչպէս նաեւ Իտալիա։ Նիքսըն հեռաձայնած է չնորհաւորելու համար։

× *Ֆրանսական մամուլը, նոյնիսկ Ժիսքարի կողմնակից, չատ խանդավառ չէ քանի ամէն ոք գիտակից է թէ դժուարութիւնները քիչ չեն։ Իւմանիթէ կը խորհրդէ «Մեծագոյն յաջողութիւնը զոր ժողովրդական միութիւնը ձեռք ձգած է» ու Էթիէն Ֆաժոն, որ ստորագրած է օրուան խմբագրականը մեծ յոյսեր կը տեսնէ Զախի ձեռք ձգած յաջողութեան մէջ եւ կը խորհի թէ յաղթանակը յետաձգուած է միայն։*

Ցիշենք թէ Ֆրանսայի նորընտիր նախագահը 48 տարեկան է (2–2–1926), ամուսնացած է եւ հայր է չորս զաւակ – ներու (երկու աղջիկ, երկու մանչ)։

Հանրապետութեան նախագահ կը հրաւիրուի միայն երբ արդիւնքները վերջնական ըլլան, Սահմանադրական Խոր – հուրդին կողմէ, հաւանաբար Հինդշաբթի։

Եւ այն առեն է, որ իրեն համար, ամէն բան կը սկսի։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 14)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԵՐԳԻՉ Լ· ԳԱԹՐՃԵԱՆ

Հայֆիլհարմոնիոյի մեծ դահլիճին մէջ Լեւոն Գաթրճեան, Հայաստանի երգիչ – ներու հետ մասնակցած է դուսանական եւ ժողովրդական երգերու երեկոյթին։ Դաչնակահարուհի Զուլիետա Ասատեանի ընկերակցութեամբ Լ· Գաթրճեան երգած է տասը երգ։

×

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի հրաւէրով Հայաստան այցելած է Պուլկարիոյ պատրիարքը՝ Մաքսիմ, ընկերակցութեամբ պուլկար եպիսկոպոս – ներու եւ Ռումանիոյ ու Պուլկարիոյ Թեմի առաջնորդ Ժիրայր Եպս· Մարտիկեանի։

Վազգէն Ա· ընդունած է պատրիարքը եւ խօսակցութեանց ընթացքին արծարծուած է հայ եւ պուլկար եկեղեցիներու կապերը ընդլայնելու հարցը։

Վազգէն Ա· եւ պատրիարք Մաքսիմ Էջմիածինի Մայր Տաճարին մէջ պատարագ մատուցած են։

Հիւրերը դիտած են Էջմիածինի, Գառնիի, Գեղարդի ճարտարապետական յուշարձանները, այցելած են Սեւան։

×

ՀԱՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԻԾՈՎ

Երեւանի մասնագէտները 120·000 քիլովաթ տարողութեամբ ջրելեկտրակայանի մը, ինչպէս նաեւ երկու ջրամբարներու նախագիծերը պիտի պատրաստեն Շրի Լանկա Խորհ· Հանրապետութեան համար։ Հայաստանի «Հիդրոնախագիծ» հիմնարկութեան մասնագէտները մեծ փորձառութիւն ձեռք ձգած են ջրելեկտրակայաններու նախագծումներու մէջ։ Ներկայիս հայ մասնագէտները աւարտելու վրայ են 350·000 քիլովաթ տարողութեամբ ելեկտրակայանի մը նախագիծը· պիտի կառուցուի Սրզո գետին վրայ, Հիւսիսային Կովկաս։

×

ՃԱՏՐԱԿ

Հայաստանի ճատրակի ախոյեան դարձած է Աբշակ Պետրոսեան, 20 տարեկան։ Երկրորդ տեղը գրաւած է Սմբատ Լպուտեան։ Ախոյեանը կը յաճախէ Երեւանի պետական համալսարանը։

Քանի մը տողով

ՔԻՍԻՆՆԿԻՐ միչտ Երուսաղէմէն Դատաստան կ'երթայ կուգայ եւ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի համաձայնութեան մը հոչակումը անմիջական կը նկատուէր, հակառակ վերջին օրերու ծանր դէպքերուն Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինեան ահաբեկչական չարժումներու միջեւ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ աշխարհի հիւլէական 6րդ պետութիւնը դարձաւ։ Տիկին Կանտի, ռումբին պայթումէն եառ, յայտարարեց թէ «Հնդկական հիւլէն խաղաղասէր պիտի մնայ»։

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏՔԵՐՀԱՆԷՆ

22 Դեկտ. – 4 Յունուար

Թիապարտի մը դիակը կը հանեն դարձեալ հիւանդանոցի գետնայարկէն: Մեռեր է դիչերը պատն երեսին: Շատերը չուրջինններէն, երանի կուտան որ ազատեցաւ: Թէեւ ոչ մէկը կուզէ մեռնիլ ու ամէն անգամ որ բժիշկը հիւանդանոց կ'այցելէ անձկութեամբ կը նային անոր աչքերուն, ուզելով դիտնալ թէ պիտի ապրի՞ն իրենք: Բոլորը գիտեն՝ որ եթէ հոսկէ ազատին ալ, բանտ պիտի ղրկուին նորէն, ոմանք դարձեալ պիտի զարնուին չղթայի: Եւ սակայն դարձեալ կ'ուզեն որ ապրին: Աւհ, չես գիտեր ինչո՛ւ այնքան անուշ է կեանքը՝ հակառակ իր այնքան դառնութեանց:

Կ այցելեն այսօր դերասան Ազեան, Գեղամ Բարսեղեան, Յակոբ Քիւֆէճեան, Արիս Իսրայէլեան (Իսրայէլ Տէրունի), եւ ուրիշ առուար թիւ մը հայրենակիցներու՝ որոնք եկեր են յայտնելու իրենց համակրանքը: Մէկ մասը ոչ իսկ կը ճանչ – նամ:

23 Դեկտ.— 5 Յունուար

Ներսի խօսուչները կ'երթամ մէյ մը այսօր. երեքշաբթի է օրը, ու իրաւունք չունինք բակը պտրտելու, կանանց այցելութեան օրը ըլլալուն: Միշտ նախընտրեր եմ ես վեցերորդ խօսուչը: Թիա – պարտները առանձին անկիւն մը ունին այդ խօսուչին մէջ, ու երբեմն սիրով կ'երթամ զրոյցի նստիլ հետերնին: Մեծ մասը տասը տարիէն աւելի պատիժ ունի կրելիք, ու այլեւս տուն տեղ եղած է հոս: Այդտեղ է այլեւս իր բովանդակ աշխարհն ու հորիզոնը:

Սակայն ամչնալով է որ կը մօտենամ յաճախ ես իրենց: Ծաղր մըն են իմ չորս ճղճիմ ամիսներս իրենց տարիներու թիւին դիմացը: Կը նմանիմ անհոգ անցորդի մը որ ազատորի մը տունը կը մանէ դուարթ, կամ թզուկի մը որ հեգնելով կը նայի հսկային:

26 Դեկտ.— 8 Յունուար

Այս օրուան այցելութիւններուս մէջ կան Երուանդ Օտեան, Արամ Անտոնեան, Շաւարշ Միսաքեան, Գրիգոր Թորոսեան (Կիկո), Ներսէս Փափազեան, Միսաք Թաթարեան եւ Հայկ Կօշկարեան:

Դուք տեսե՞ր էք մահապարտին վերջին դիչերը: Աւհ, ես տեսեր եմ: Երկէ դիչեր զոյն բերին, ու առտուն, չլուացած, պիտի տանին Քեազըտհանէ՝ ուր կախաղան պիտի հանեն լուսնալուն: Թշուառականը մարդ մը սպաննած է հոն անցեալ տարի: Իմացուցած են թէ վերջին դիչերն է առ: Կ'ապօթէ, կը ճաչէ, հաչիւ մը կը քաշէ, ու կը մնայ աչքերը սեւեռած պատի: Քուն չունի: Գուցէ կը համրէ ժամերը որ դեռ կը մնան իրեն: Ուրիշներ՝ կ'ըսեն՝ պրպտուած կ'ըլլան մեռնելէ առաջ: Հանդարտ է սակայն ասիկա, նոյնիսկ կատակները կ'ընէ կատուին հետ ու կեր ալ կուտայ անոր: Կը քաշէ յետոյ վերջին հաչիւ մը, ու դարձեալ աչքերը կը յառէ պատին: Մենք, տպին, սոսկումով կը դիտենք զինքը Սաթվէթ Լութֆիին հետ, մենք ալ արթուն:

Քիչ յետոյ կուգան իրեն ձայն տալու: Կ'ելլէ, կը հաղուի, ու կը հետեւի պահակին: Ոչ մէկ ձայն որ իր ներսի խառվքը մատնէր: Ան հաչուած է վաղուց մահուան հետ: Ան վաղուց կախաղան հանած է ինքզինքը: Հիմակուանը կատակ մը կը թուի իրեն, աւելորդ ձեւակերպութիւն...

28 Դեկտ.— 10 Յունուար

Որքան մոայլ է մուէզզինին ձայնը քսմինեուն ընդմէջէն: Յուրտ օր մը անցուցինք այսօր, մեր սենեակը կծկատած: Հիմա ալ քնանալ կարելի չէ որովհետեւ քամին անընդհատ կը զարնէ պատուհանին: Ոչ իսկ խօսելու ախորժ ունինք:

Ճանկարծ աղմուկ մը վարէն:

Ութնդ մըն է որ կը գալարուի դեռնայարկը:

— *Դիչերը պիտի չլուսցնէ, կ'ըսէ հիւանդապահ մը անտարբեր*

Նոյնքա՛ն անտարբեր են դատաւորներն ալ երբ մահուան վճիռ կուտան...

29 Դեկտ. – 11 Յունուար

Կ'այցելեն այսօր երկու եղբայրներս՝ Հայկն ու Գրիգորը, Յովհ. Քէրիս Պօյաճեան, Կարապետ Քիքոր, դերասան Ազեան, ու դեռ ուրիշներ: Կիրակի է օրը ու չատ կ'ըլլան այցելուները: Երբեմն այնքան կը լեցուին որ ճնշուած վիճակի մը կը մատնուիմ: Սոխպուած ես ամէնուն ալ պատմել միեւնոյն բաները, բանտին մէջ սեւսած ու լսածներդ: Կը նմանիս սպաւոր կնոջ մը որ ամէն ցաւակցութեան եկողի սախպուած է պատմել թէ ինչպէս մեռաւ ամուսինը...

Հիւանդ թուրք բանաստեղծը՝ դողդրիկ ու յուզիչ նամակով մը՝ ծխախոտ կը խնդրէ: Անոնք ծխախոտ, ես ալ պտուղ կը ղրկեմ: Օրհնէնեքին ձայնը, հեռուէն, մինչեւ մեզի կը հասնի: Ինչ զարհուրելի բան է մոլի ըլլալը ծխախոտի. մարդ կը սառրնանայ, կը քծնի, կը պաղատի չաճախ սիկառի մը համար:

30 Դեկտ.— 12 Յունուար

Առտուն կանուխէն գասպարը քովս է: Կովկասցի Հայ մըն է գասպարը որ բանտըն է քանի մը տարիէ ի վեր: Ընկերներն էր «ճուղտպըլիսթ» Միչային որ չորս տարի առաջ կարնեցի վաճառական Հանէսեանի փոքրիկը առեւանգեց: Ամէն երկուշաբթի առտու մօտս կը կանչեմ իրեն տալու համար դէպ մը պատուղ զոր կիրակի օրը բերած կ'ըլլան ինձ: Շէնչողղ, վառվռուն, գործունեայ մարդ է՝ մօրուքը երկնցուցած մինչեւ պորտը: Զեռքէն ամէն բան կուգայ, ու բաց են իրեն բանտին բոլոր մասերը:

Կովկասէն ստացուած դէպ մը թերթ կը ղրկեն այսօր խմբագրատունէն: Զգիտեմ ինչո՛ւ թերթի մը մէջ ամէնէն առաջ մահազդներուն կը նայիմ: Մարդ կարծես մեռել կը փնտռէ ամէնէն առաջ: «Հորիզոն»էն կ'իմանամ թէ մեռեր է Յուլիկ – Ժանը, կովկասեան խումբերու համակրելի յուշարարը: Ազամեան ողբացեր է թէ դերասանէն հետք մը չի մնար մեռնելէ յետոյ: Աւելի դժբախտ են սակայն յուշարարները: Անոնք աննշմար կ'անցնին նաեւ կեանքի մէջ ու աննշմար ալ կ'անցնին կ'երթան: Ծակ մըն էր իրենց բովանդակ աշխարհը, ու վոս մը աշխարհէն անդին:

Այսօր միայն Սրենցը կուգայ:

31 Դեկտ.— 13 Յունուար

Սեւ տարին կ'երթայ այս դիչեր: Նորը աւելի սեւ պիտի չըլլա՞յ:

Ես տխուր եղած եմ միշտ տարուան վերջին դիչերը: Ոչ թէ անոր համար որ տարի մը եւս կը բաժնուի մեզմէ անդարձ՝ տարուան մը ցաւ ու վայելք, սուգ ու խնծիղք հետը տանելով, այլ որովհետեւ անծանօթ պարիկ մըն է նորը որ կուգայ՝ քաղցր ու դժնէ, անակնկալներով բեռնաւոր ինքն ալ: Ու յետոյ ես անիմաստ եմ դտեր մարդոց ինքնախարէպութիւնը իրենց ճղճիմ կեանքը հանդրուաններու բաժնելու, ու տօնելու անոր ամէն մէկ հանդրուանը: Մարդիկ միշտ մնացեր են երկուան մանուկը, որ կը հաւատայ կաղանդ պապային:

Աւհ, մայրս կուգայ, ծրարներով բեռնաւոր: Երանի թէ վերջին դողդոջան ըլլար աս, հէ՛ք կին: Զբաւե՞ց ինչ որ ցարդ քաշեցիր: Ինչո՞ւ մայրերուն ամէնէն տառապեալը պիտի ըլլայիր դուն:

Այցի կուգան ինձ այսօր Տօքթ. Ա. Բարսեղեան, Կար. Պալապանեան, Շաւարշ Փանոսեան եւ Սմբատ Բիւրատ:

1.— 14 Յունուար 1914

Նոր տարին կուգայ սպիտակ հարսի մը պէս: Զիւնը ամէն կողմ պատած, բայց օդը խաղաղ է այսօր: Աւհ, ինչո՛ւ չպիտեմ, ճմլուած է սիրտս այս առտու: Ի՛նչ կը զգաս, սիրտ իմ, նորէն: Սեւ կը տեսնես տարին որ կուգայ...

Այսօր կ'այցելեն Ռուբէն Զարդարեան, Յար. Շահրիկեան, Հ. Մ. Համբարձումեան, Ներսէս Փափազեան, Բարթող Զօրեան, Ներսէս Շահնուր, եւն: Հոս է «Ազատամարտ»ի ամբողջ խմբագրութիւնը: Ուժամ մը, երկուք, հարսնիքի տուն կը դառնայ սենեակս: Ամէն մէկը պատուղ կամ պօռնպէն բերած է, ու ամէն մէկը դուարթութիւն մը: Շահրիկն է միայն, այս խոժոռ մարդը, որ փունջ մը ծաղիկ է բերեր:

— Ասա տեսնեմ, կ'ըսէ ան, ո՞վ է բանաստեղծը մեզանից... աբնուարկեալին ծաղիկով պէտք է գալ...

3 – 16 Յունուար

Դժնդակ բան է մեռնիլը պիտակ:

Ահա հիւանդ մը որ պիտի թէ պիտի մեռնի... արիւն է տեսած ինք իր թուքին մէջ: Դեռ երէկ կրակ կար ներսը. կը փորձէր ժպտիլ, կ'երազէր դուրսի աշխարհը: Հիմա ա՛լ չունի տեւելու յոյսը: Հաչտուած մահուան հետ՝ ան հեգնանքով չուրջը կը նայի:

Գեղեցիկ բան է յոյսով ապրիլը. չգիտնալ թէ ե՛րբ անիծեալ ճիւաղը պիտի ծեծէ դուռդ:

4 — 17 Յունուար

Ոճրագործ մը խօսեցուցի ես այսօր: Սպաննած է կինը որ կը չնար: Հինգ տարուան պատիժ են տուած իրեն դեռ տարի մը ունի: Երբեք չի զղջար թէ գործած է ոճիրը, ու կը կարծէ որ արդարութիւն է գործադրած ինք իր ձեռքովը: Հայց տեսնէք ինչ արհամարհանքով կը խօսի ան դէմը կեցողներուն վրայ, որոնք բրտնուած են երբ դրամարկղ մը կը կոտրէին:

Ի՞նչ տարօրինակ է աշխարհը հոս: կան որ կը գանին ոճրագործներէն ու ճիւաղ կ'որակեն զանոնք: Ու մարդասպաններ կան որոնք կը պժգան զողերուն ու քսակնահատներուն վրայ իրրեւ մարդկութեան պատուհասներու...

Այս օրուան այցելուներուն մէջ կան Արամ Հալաճեան, Վահան Թօչիկեան, Յորէն Աւտուրեան, Գալուստ Էյնաթեան, Զաւն Փափազեան, Միհրան Գալիկեան, Արթուն Տէր Պօղոսեան, Արմենակ Տուխանեան, եւ դեռ չատերը:

5 — 18 Յունուար

Տասնըհինգ տարուան թիապարտ մըն է՝ որ չորս օր ունի լրկ լրացնելու: Ալ հիմա վայրկեանները կը համրէ: Առջ տարիները կը հաչուէր միայն, յետոյ ամիսները, յետոյ օրերը: Բոպէներն անդամ երկար կը թուին հիմա իրեն...

Ան կը նմանի երախայի մը որ նոր պիտի ծնի: Ամէն բան նոր է իրեն համար դուրսը: Հին օրերէն ա՛լ հետք մը չկայ: Ոչ մէկը կը ճանչնայ գինքը դուրսը, ու ոչ մէկը գիտէ թէ աս ան գտաբերն է որ գինովութեան մէջ իր ընկերը սպաննեց:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. 2)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— «Մնաք բարով», ըսի չարաչուք ապարածին:

— Այս իրիկուն ինծի պիտի գաս, պատասխանեց Թեւէս քաչելով:

— Անկարելի է, պնդեցի:

— Շատ կարելի է, առարկեց:

— Ո՞ւր կը բնակիք, հարցուցի:

— Հոս մօտերը, Ռիւ Պրէտաի պատասխանեց:

«Այդ վատահամբաւ փողոցին անունը լսելուս՝ սարսուռ մը պատեց ամբողջ մարմինս եւ սակայն, ափսո՛ս, ճամբանիս չարունակեցինք:

«Մէն ժորժ հրապարակը հասնելուս կինը ըսաւ.

— «Եկուր մէյմէկ բան խմենք ոտքի վրայ:

«Եւ առանց պատասխանիս սպասելու՝ Թեւէս քաչեց եւ մտցուց գինետուն մը:

«Երբ քանի մը գաւաթ պարպելէ ետքը՝ դուրս ելանք, զարձեալ ամբողջ հոդեկան զօրութիւնս հաւաքեցի եւ ըսի.

— Մնաք բարով, ես տունս պիտի երթամ:

«Խենէշ ու լկտի ծիծաղ մը եղաւ այս խօսքերուս պատասխանը եւ ափսո՛ս, համբանիս չարունակեցինք:

«Վերջապէս հասանք տան մը առջեւ որուն զանգակը հնչեցուց:

«Այն տանն կացութեանս ամբողջ ահռելիութիւնը ցցուեցաւ աչքերուս առջեւ, տեսայ կորստեան վիհը, մոլորութեան անդունդը, սարսափեցայ եւ յիշեցի Փրկութեան Բանակը, որուն գինուորն էի եւ զոր այսպէս կը մատնէի թշնամիին...: Մէկէն ամբողջ զօրութիւնս հաւաքեցի եւ ճիշդ տան դուռը բացուած պահուն բոլոր ուժովս սկսայ փախչիլ, մինչ կինը եռեւէս կը պոռար ու գիս կը կանչէր, բայց ալ ազատած էի Սատանայինն ճիրաններէն...»:

Ուրախութեան եւ հրճուանքի մրմունջ մը բարձրացաւ ամբողջ սրահին մէջ: Հազարապետին դէմքը մանաւանդ յաղթականօրէն կը ճառագայթէր:

— Այո, առանց եռիս նայելու, զրեթէ անընդհատ վապելով, չարունակեց Աբթաքի, տունս հասայ, սենեակս քաչուեցայ եւ ծունկի գալով Տէրը փառաբանեցի որ ի վերջոյ զօրավիգ եղած էր ինծի...: Օրհնաբար ըլլայ Տէրոջը անունը:

Աբթաքի վար իջաւ ամպիոնէն եւ իրեն յաջորդեց մանկամարդ կին մը:

Ինքն ալ նախորդ օր փորձութեան մը ենթարկուած էր: Երիտասարդ մը հետապնդած էր զինքը, փողոցին մէջ, անպարկեշտ առաջարկութիւններ ընելով, բայց ինք Տէրոջմով զօրացած ոստիկանի մը դիմած ու երիտասարդը հեռացնել տուած էր քովէն:

Այս խոստովանանքը դիտողութեան մը տեղի տուաւ:

— Զարը վանելու համար ի՞նչ հարկ մեր բանակէն ու մեր զինքերէն դուրս զօրութեան դիմելու, դիտել տուաւ հազարապետ Զարլզ, միթէ ձեր մէջը եղած հոգեկան զօրութիւնը բաւ չէ՞ ձեզ պաշտպանելու թշնամիին դէմ...

Եւ հազարապետը խոստովանող կնոջ դառնալով ըսաւ.

— Եթէ այնպիսի տեղ մը գտնուէիք ուր ոստիկան չըլլար, արդեօք տեղի՞ պիտի տայիք... ձեր հոգին ոստիկանի մը հրամայողութեա՞ն պէտք ունի:

— Օ՛, ոչ, կակազեց մանկամարդուհին:

— Եւ ի՞նչ պիտի ընէիք ոստիկան չգըտնուած միջոցին, պնդեց հազարապետը:

— Տէրը ինծի օգնութեան պիտի կանչէի, պատասխանեց միւսը:

Այս պատասխանը լաւ երեւցաւ ինծի, բայց չգոհացուց անոզոք զինուորականը, որ ըսաւ խիստ ձայնով մը.

— Եւ որովհետեւ ոստիկան մը գտաք այլեւս պէտք չեղաւ Տէրոջ օգնութեան, ոստիկանը նախամեծար համարեցիք Տէրոջմէն, աւելի հաւատաք ունեցաք ոստիկանին վրայ քան Տէրոջ վրայ...

Այս դիտողութիւնները խիստ եւ հատու չեչտով մը, լախտի հարուածներու պէս կ'իջնէին խեղճ կնոջ գլխուն:

— Տէրն է պերազօն ոստիկանապետը եւ պերազօն զօրավարը, եզրակացուց հազարապետը:

Ամպիոնին վրայ ծերունի մը բարձրացաւ: Տէրվիչի կերպարանքով մարդ մըն էր այս, մազերը դէմքին վրայ իջած, խաչոր մօրուք մը մինչեւ կուրծքը, կոնակը ապակիով ակնոց մը զրած էր, ինչ որ այլանդակ չարաչուք արտայայտութիւն մը կուտար դէմքին:

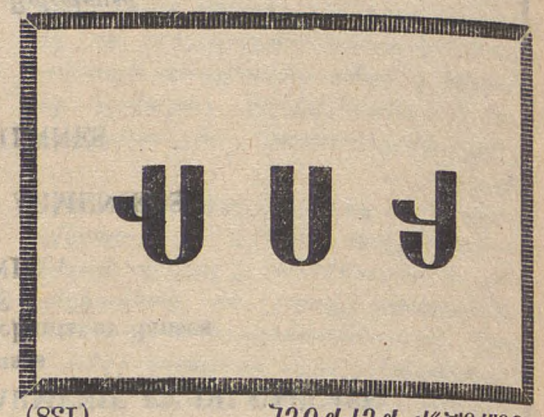
— Ես մեռած եմ, յայտարարեց այս տարօրինակ մարդը, եւ կը խնդրեմ իմ ընկերներէս որ մեռելական արարողութիւնս կատարեն:

Այս յայտարարութեան վրայ խոր լռութիւն մը տիրեց սրահին մէջ:

— Խե՞նթ է այս մարդը, հարցուցի քովս նստող գինուորի մը:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեց մարդը պայթեցած, միթէ չէ՞ք ճանչնար գինքը...

(108 – Շար.)

ԲՐՈՏ ՄԱՍ

Ե.

— Ես էդ իմ բարեկամ չէ, ախպա՛ր, որ դուն ասում ես, — պատասխանեց Ալին։ — Ես ասում եմ ձեզ, որ էդ մարդը ինչ-որ մի ուրիշ մարդ է, ես ասում եմ ձեզ, որ էդ մարդը ես չեմ ճանաչում։ Ես ասում եմ ձեզ, որ էդ մարդը ինձ համար ոչ մի տեղ չի պատկանում։ Ես ասում եմ ձեզ, որ էդ մարդը ինձ համար ոչ մի տեղ չի պատկանում։

— Ինչպե՞ս թե, — զարմացավ Ալին։ — Ինչպե՞ս թե ոչ մի տեղ չի պատկանում։ Ինչպե՞ս թե ոչ մի տեղ չի պատկանում։

— Ոչ մի տեղ չի պատկանում, — կրկնեց Ալին։ — Ոչ մի տեղ չի պատկանում։

— Ինչպե՞ս թե ոչ մի տեղ չի պատկանում, — զարմացավ Ալին։ —

Տիկին Ազատուհի Հաճիպօղոսեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կապրիել Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Պօղոսեան եւ զաւակը սրտի խոր ցաւով կը յայտնեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՀԱՃԻՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Թորոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 17ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Մայիս 21ին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէոյի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

2, Allée Anatole France, 92220 Bagneux

Այրի Տիկին Գալաֆեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տընօ, Օր. Պարոնեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՒԹՈՐԻԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 17ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մայիս 22, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ
յիշատակին

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին, Շաբաթ Մայիս 22, ժամը 18·30ին հոգեհանդիսատեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբթիշաբթի, Մայիս 22, յիշատակ է աշխարհազօրաց եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի երեկոյեան ժամը 5ին։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու անոնց հոգիներուն համար։

×

ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Օր

Հինգշաբթի, Մայիս 23, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի։ *Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։*

Նոյն օրը յատկացուած է Մանուկներու Հաղորդութեան։ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողք կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղկեպսակի, եւ ուրախ առիթներով հեռեւեալ նուէրները։—

×

ՍԻՆ–ՄՕՐԻՍ։— Կապոյտ Ծովի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է բարեսէր տիկինէ մը 50 ֆր.։ Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէէն 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Եսայի ձէլոյեանի մահուան առթիւ։ Նոյն առթիւ Տիկին Հայկանոյշ Վարդանեանէ, Տիկին Աղաւնի Հանուշեանէ, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Հանուշեանէ 50ական ֆր.։

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ։— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը։

×

ՄՆԱՐՍԷՑԻ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին։—

— Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Երեքշաբթի Մայիս 21, ժամը 21ին։

— Քրիստափոր Եփ. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին մասնաճիւղի կողմէ, Մայիս 25, Շաբաթ երեկոյեան, մինչեւ լոյս, Քալինօ Շարպոնիէհի չքեղ սրահը։

Նուագախումբ ԺԱՔ ԳՈԺԱՔԵԱՆԻ
Attractions ROLAND et MICHELE
կը ներկայացնեն իրենց
« CHARLEY - SHOW »
Հայկական պարեր ու երգեր, «Կռունկ» խումբին կողմէ
Արեւելեան ճոխ պիւֆէ
Անակնկալներ
Հաճելի մթնոլորտ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան Թրագօշի Լիոնի եւ Շրջ. Հայ երիտ. «Համերաշխութիւն» թատերախումբը կիրակի Մայիս 26, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 6րդ Մէռիի սրահին մէջ, 58, Ռիւ տը Սէզ, կը ներկայացնէ

ՀԱՑԱՆՈՑՇ
(2 արար)
եւ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
(3 արար)

Բազմաթիւ երգեր ու պարեր

Դաղարներուն կը լսուին Թրագօշի եւ իր խումբին կողմէ երգուած զանազան երգեր։

Այս ներկայացման կը մասնակցին Լիոնէն, Տէսինէն, Սէն–Շամոնէն, Նէօվիլէն, Ս. Մօրիսէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Վիննէն։

Մուտք 5 ֆրանք

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Երկրորդ Հրաւէր
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Առաջին Ընդհ. Ժողովին՝ օրինական մեծամասնութիւն դոյացած չըլլալով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ. Ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ։

Օրակարգ։— Կանոնագրի 5րդ յօդուածի փոփոխութեան վաւերացում։

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարզեւաբաշխութեան հանդէսը, Շաբաթ, Ճունիս 22։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 100 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Ծաչէ կայանի նոր չէնքին Սուրբ Պէքեարեանի մահուան առթիւ։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այժ մը կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոգեկոչելու համար յիշատակը Սարդարապատի պատմական հերոսամարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուելու։

Հաւաքուիլ Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատան կամպեթայի մուտքին, ժամը հինգ 16ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Քարլօփիկ Բարակեանի թաղման առթիւ Ս. Մանուկեան 50, այրի Տիկին Ճղնաւորեան 30, Ա. Տէր–Ասլէն 20։ Տիկին Սիրանոյշ Կարկիսի թաղման առթիւ Պր. Ժ. Շէլէլէկեան 50, Պ. Ա. Սեմէրճեան, Պ. Ս. Ճամուզեան 20ական, Տիկին Պ. Տատեան 10։ Բարսեղ Տամլամայեանի թաղման առթիւ Ժանէթի ընտանիք 50, Ն. Մանուկեան 30, Ա. Թուընտանիք 50, Ն. Մանուկեան 30, Ա. Թումայեան 30, Ներսէսեան 20։ Տիկին Մարիամ Գաբրիէլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Վ. Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Ք. Չէքմէեան, Տէր եւ Տիկին Գոյումճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Թէրզիմկրեան 30, Մօրուքեան 10։ Օր. Ժաքլին Թուլում – ճեանի թաղման առթիւ Պ. Մ. Պարսամեան, Պ. Ց. Ալֆարեան 50ական, Պ. Ն. Մանուկեան 20, Պ. Բ. Խանոյեան 10։ Տիկին Զարուհի Փափազեանի քառասունքի հոգեհանգստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ց. Սաեփանեան, Պ. Կ. Էմիրզեան, Տիկին Օ. Գալուստեան 20ական։ Տարաբախտ Ժորժ Ցակոբեանի հոգեհանգիստին առթիւ, մայրը՝ Տիկին Մ. Ցակոբեան 50, այրի Տիկին Ժորժ Ցակոբեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին 200։ Տիկին Եղիկեանի հոգեհանգիստին Պ. Ա. Սեմէրճեան 20 ֆր.։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15

ժամը 21ին
P. L. M.
չքեղ սրահներուն մէջ։
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան Հռչակման 56րդ տարեդարձը, Վալանս, Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, այս Շաբաթ Մայիս 25, երեկոյեան ժամը 9ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի սրահին մէջ, Ռիւ Ամպլար։

Կը նախագահէ Պր. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՋԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԻԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Արտասանութիւն, երգ եւ հայկական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համաձայնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Ծ.ժանդակ Մարմինի, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութեան, Մշակութային Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Շաբաթ կէսօրէն առջի ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր։

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ռասմնասիրաց Միութեան Փարիզի կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 23, Հինգշաբթի (Համբարձում) կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը «Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան» սրահը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի ներկայացուցիչը։

Disques VOGUE

Le plus renommé producteur de disques Arméniens

Folkloriques, religieux, de musique Symphonique

réalisés par

Ara BARTEVIAN

FOLKLORE, ORCHESTRE et CHŒURS

No 526 CHANTS ET DANSES D'ARMENIE ET DU CAUCASE
527 ARMENIE, chants et danses
516 REFLETS D'ARMENIE, chants et danses
199 ARMENIE IMMORTELLE
596 PROMENADE EN ARMENIE
517 SOIREE ARMENIENNE
30152 CHANTS ROMANTIQUES ARMENIENS
30240 LEGENDES D'ARMENIE
30211 DOUZE DANSES ARMENIENNES
409 LE THAR (par Garékine)
182 LE CAUCASE

Musique Religieuse

No 442 MESSE, d'après Ekmalian
451 MESSE, d'après Komitas
454 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE, Vol 1
547 TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE Vol 11
(Cantiques de Pâques et de Noël)

Musique Symphonique

20176 Quatre pièces symphoniques
714 AU FIL DES SONGES (huit pièces)
par l'orchestre des concerts Colonne
790 DEUX TRIOS, pour flûtes, Clar., Piano, Harpe

En vente chez l'auteur, 14, Rue Petit, Paris 19 — Tél. :208-99-22
Prix 30 Frs. Envoi contre remboursement, Frais en sus.

Demander le cataloque détaillé

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
22
MERCREDI
22 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·019

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒԺԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Բ.

Լիոնի համագումարը կոչուած է դարձակէտ մը կազմելու ԵՀՈՄի պատմութեան մէջ։

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ վեհնախիէն մեզի ղրկուած Ապրիլ 23 թուակիր նամակն ու բանաձեւը չեչտը կը դնեն Հայ Դատին եւ սփիւռքի Հայութիւնը կազմակերպելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Յայտարարութիւն – Նախապահ կոչուածը իրականին մէջ Հաւատամքի, քաղաքական դաւանանքի մը ձեւն ունի, հատուած առ հատուած զծելով հիմնական սկզբունքներ, որոնք ընդհանուր առմամբ կը դառնան հայկական իրաւունքներու, Թուրքիոյ ցեղասպանութեան եւ աշխարհակալ Պետութեանց մեղսակցութեան չուրջ։

Թէեւ կեդր· վարչութիւնը իր նամակով կը հաւատայ թէ «Միութեան Է· հատուածը իր Նախապան – Յայտարարութիւնով յստակօրէն զծած է իր զործունէութեան ուղեգիծն ու դաշտը», բանաձեւը չափէն աւելի տարածուած է եւ պարզ չէ։ Օրինակ՝ գործունէութեան երկու ձեւ կ'առաջարկէ՝ «երկար ժամանակով» եւ «կարճ ժամանակով»։ Զգալի է յստակութեան պակասը։

Ի՞նչ կը նշանակէ Բանաձեւին առաջին նախադասութիւնը·—

«ԵՀՈՄը կը հաստատէ, որ իր սփիւռքեան կացութիւնը պայմանաւորուած է միջազգային կայսերապաշտութեան կողմանէ»։

Յստակ չեն յաջորդ երկու հատուածները, բացի վերջին մասէն, ուր որոշապէս կ'ըսուի·

«Մենք կը ճանչնանք մեր — ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու — անժամանցելի իրաւունքը ապրելու աղատ եւ անկախ մեր պապենական հողերուն վրայ»։

Զորրորդ հատուածով ԵՀՈՄը սփիւռքի Հայութեան համար իրաւունք կը ճանչ – նայ պահանջելու «մեր հողերուն վերադարձը, զատապարտումն ու հատուցումը ցեղասպանութեան, որ կազմակերպուած ու գործադրուած է 1915ին, Թուրք կառավարութեան կողմէ, ժամանակին կայսերապաշտ Պետութիւններու մեղսակցութեամբ»։

ԵՀՈՄը կը հաստատէ, որ «այժմեան Թուրք կառավարութիւնը համախոհ եւ մեղակից է ցեղասպանութեան պատասխանատու կառավարութեան հետ եւ կը չանայ իր հողերուն վրայէն ջնջել Հայ ժողովուրդի կեանքին Թողած հետքերը՝ աւերելով մշակութային իրեր եւ յուշարձաններ եւ արդիւնելով ներկայիս Թուրքիա ապրող Հայերու իրենց լեզուի զործածութիւնը»։

Համագումարը կը բաղձայ, որ սփիւռքեան բոլոր ուժերը աշխատին ստեղծել քաղաքական, ժողովրդավարական իշխանութիւն մը, որ դառնայ կեդրոնական մարմին, ընտրուած իւրաքանչիւր զաղութի ներկայացուցիչներէն։

Ապրիլ 24ի եւ Մեծ Եղեռնի յանձնախումբերը պէտք չէ բաւականանան «մեր այն մէկ օրուան ոգեկոչումով եւ բարի խղձերով, այլ դառնան համայնական կազմակերպութեան մարմիններ, որպէսզի միջոցները գտնեն մեր պահանջները իրագործելու»։

Բանաձեւի վերջին մասերուն մէջ այլեւս փոխանցման չրջանի նախապատհին եւ միասին ճչդեցին իշխանութեանց փոխանցման ժամանակացոյցը։ Էլիզէէն ելած առեն, ժիսքար յայտարարեց թէ երկուշաբթի օր պաշտօնին պլուխը կ'անցնի եւ կը նշանակէ նախարարապետը ու նախարարաց առաջին Խորհուրդը կը դումարուի Զորեքշաբթի։ Առ այժմ երկու օրուան համար, ժիսքար հրապարակէն անհետացած է։ Կը հանգստանայ, ու հաւանաբար կը խորհի թէ ամէն բան նոր կը սկսի եւ թէ ծանր պատասխանատուութեան տակ է։

Զախի թեկնածուն որ դարձած է ոչ միայն Զախի պարագլուխը (թէեւ չի սիրեր այս բանաձեւումը) այլեւ ընդդիմութեան պարագլուխը միտքը դրած է աշխատիլ ըլլալ, ու ո՛չ դադար ո՛չ դինադուլ տալ։ Խթիէ յայտնեց առջի իրիկուն թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը ցանկը չինած է ժիսքարի խոստումներուն մինչ Անտրիէօ Իւմանիթէի խմբագրականին մէջ կը թուէ գլխաւորները, որոնց առաջինը՝ նուազագոյն աշխատավարձը ամսական՝ 1200ի բարձրացնելը։

× Իւ· Տէ· Էռ·ի գործադիր Բիւրօն նիստ գումարած էր առջի իրիկուն եւ որոշում տուաւ խորհրդածութեան չրջան մը անցընել յանձնաժողովներ առնելէ առաջ։ 16 տարիէ առաջին անգամն է որ մը կօլի կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ չէ։

Քանի մը տողով

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԴԱՆԻԷԼՈՒ սրտի տագնապի մը զոհ դնաց, երկուշաբթի օր, վաղդայը։ Ակադեմական ծիրանաւորը, 69 տարեկան էր եւ 24 տարեկանին մտած էր Ցիսուսեաններու միաբանութեան մէջ եւ առաւելաբար նուիրուած էր ուսուցման։ Փրոֆեսէօր էր 1944էն ի վեր Փարիզի Աստուածաբանութեան վարժարանը։ Կարդինալի աստիճանին արժանացած էր 1969ին։ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ալ ընտրուած էր կարդինալ Թիսը – րանի աթոռին (որ եղած է նաեւ Պոսիւէի աթոռը)։ Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու քրիստոնէութեան ծագման եւ քրիստոնեայ մշակոյթին մասին։ Մասնակցած է նաեւ հեռատեսիլի հայկ· յայտարերու։ Հմուտ եկեղեցական, բայց միտք, խոր զարգացման տէր, կարդինալ Դանիէլուի մահը մեծ կորուստ մըն է ոչ միայն եկեղեցւոյ այլեւ Ֆրանսական բանասիրութեան համար։

ՓԻԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄ, տնօրէնը Էօրոփ պարբերականին, որ հատոր մը նուիրած էր Հայ Մշակոյթին (բանաստեղծութիւն, դրականութիւն, երաժշտութիւն, ճարտարապետութեան եւայլն) մեռած է առջի օր 82 տարեկանին։ Գրագէտ, քննադատ, Փիէր Աբրահամ Էօրոփի խմբագրութիւնը կը վարէր 1949էն ի վեր բայց անկախ պարբերականէն, գրած է բազմաթիւ հատորներ (Պալզաք, Փրուսթ, Դէմքեր, Արուեստ եւ Գրականութիւն եւայլն)։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նոր իշխանութիւնները արտօնութիւն տուին նախկին զեկավարներուն Թոմասի եւ Քայթանոյի որ երկրէն հեռանան։ Ցարդ հակողութեան տակ կը մնային Մաոէռ կզին, ուր աքսորուած էին։ Երկու նախկին զեկավարները Պրազիլ մեկնեցան։

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Լիբիա առեւտրական համաձայնագիր մը կնքեցին։ Լիբիոյ վարչապետը հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեամբ Մոսկուա գացած էր։ Դէտերու կարծիքով Խորհ· Միութիւն զէնք պիտի հայթայթէ Լիբիոյ, փոխարէնը քարիւղ առնելով։

«ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՁԱՅՆ» ձայնափիւռը հաղորդեց, թէ Իրաքի օդուժի երեք օդանաւեր վար առնուած են։ Համաձայն քրտական աղբիւրներու, Մարտէն ի վեր 18 օդանաւ վար առնուած է։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դաշնակցային գաւառը՝ Սիրիքա, պահանջեց Նիքսընէ, որ դատարանին յանձնէ նախագահական 64 խօսակցութիւններու փաստաթուղթերն ու ձայներիզները, որոնք պահանջուած են դատախազին կողմէ եւ կապ ունին Ուաթըրկէյթի գայթակղութեան հետ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը յայտարարեց, թէ «չատ դժուար» է համախմբական կառավարութեան պահպանումը Հալքի եւ Ազգային Փրկութեան կուսակցութեանց հետ։ Անցեալ շաբաթ տագնապ մը ծագր տուած էր, երբ Ազգային Փրկութեան կուսակցութեան քանի անդամներ ընդդիմադիրներու կողքին կեցան եւ դէմ քուէարկեցին կառավարութեան ընդհանուր ներումի այն ծրագրին, որ կը նախատեսէր նաեւ քաղաքական բանտարկեալներ – րու ազատ արձակումը։ Հալքն իսկ որոշած է, միաձայնութեամբ, քաշուիլ կառավարական համախմբումէն եւ իս – մէթի յաջորդը՝ Էճեվիտ պիտի ստիպուի հրաժարիլ։

ՎՐԻՊԱԿ·— «Յառաջ»ի երէկուան թիւն էր 13·018 (ֆրանսերէն բաժնին մէջ թիւրիմացութեամբ 13017 մնացած էր)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—o—

ՄԻԹԵՐԱՆ ՁՈՒԱԶԵՐ ՇՈՒՆՉ ԱՌՆԵԼ ՏԱԼ

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ԻՐԱԳՈՐԾԵԼ

—o—

Խոստումները դիւրին–դիւրին եղան, ժամը կուգայ սակայն երբ պէտք է տէր մնալ այդ խոստումներուն եւ չհաստատել թէ ընտրապայքարի համար եղած ամբոխավար խօսքեր էին։ Ամէն մարդ, մանաւանդ Զախը, ցանկը պահած է եւ բոլորը կը սպասեն ու որոշած են չատ չսպասել։ Այս պայմաններու մէջ, անշուշտ Միթերանի զործը չատ աւելի դիւրին է։ Պատասխանատուութիւն չունի, հաչիւ ու դող չունի ու իրաւունքն ունի Ֆրանսայի կէսին անունով խօսելու։

Այդ իսկ պատճառով, ժիսքար տ'Էսթէն նախ եւ առաջ զոհացում պէտք է տայ անոնց, որոնք ձայն չեն տուած իրեն։ Մոնտի խմբագիրը, ժաք Ֆովէ, վստահ է որ ժիսքար կ'ուզէ զործադրել, վստահ է տումները, բայց վստահ չէ թէ կրնայ։

Նորընտիր նախագահը առաջին օրն իսկ ԵՀՈՄը տեսական սկզբունքներու եւ թելադրութեանց ծիրէն դուրս ելլելով, մարտական, յեղափոխական գործունէութեան կ'անցնի։ Ահա՛ թէ ինչպէս·—

«Մենք պիտի ընդդիմանանք եւ մեր բոլոր ուժերով պիտի պայքարինք այն ձեռնարկներուն դէմ — որեւէ կառավարութեան կամ կազմակերպութեան կողմէ կատարուած — որ կը միտին հայ ժողովուրդի շահերուն եւ օրինաւոր պահանջներուն վնասելու»։

Պիտի ընդդիմանան նաեւ «լայկան ձեւով տարուած ոգեկոչումներուն, որ առարկայօրէն հայ ժողովուրդը կը պահեն պարտուածի վիճակին մէջ»։

Ցետոյ իրրեւ վերջաբան՝

«Երբ տարուած աշխատանք մը չար – ժում կը ստեղծէ համայնքէն (իմա՛ զաղութէն) ներս, Միութիւնը պէտք է իր դիրքը ճշդէ եւ զայն հրապարակէ»։

Ի՞նչ կը նշանակէ։

Լայն մէկնաբանութիւններ ըրինք Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան է· համագումարի քուէարկած բանաձեւէն, մանրելով կարգ մը երկար եւ բարդ նախադասութիւններ, աւելի հասկնալի դարձնելու համար զանոնք։

Ցետոյ չէ թէ Միութիւնը ի՛նչ զործնական միջոցներու պիտի դիմէ իր ընդդիմացած նոր ուղեգիծը կեանքի մէջ իրականացնելու համար։ Բանաձեւը հոգեչահ խօսքերու, հայրենասիրական վեհ ու վսեմ սկզբունքներու հաւաքածոյ մըն է։

Փափաքելի է, որ կեդրոնական վարչութիւնը յստակ ու հասկնալի լեզուով պարզաբանէ է· համագումարի բանաձեւին իսկական միտքին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս)

ՋՈՒՐԵՐՈՒ ԱՄԲԱՐՈՒՄԸ

Կառնուտի ջրամբարին ջուրի մակարդակը աստիճանաբար կը բարձրանայ։ Արդէն կուտակուած է աւելի քան 11 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր։ Ասիկա ջրամբարի համար սահմանուած տարողութեան կէսն է։ Ախուրեան գետէն եւ Ջաջուռի կարգաւորող ջրամբարէն վայրկեանը 3800–4000 լիթր ջուր կը հոսի Կառնուտի մէջ։ Այս մեծ ջրամբարը ջուր պիտի հայթայթէ Եօթը հազար հեկտար հողի։

×

«ՇՈՒՇԱՆ» ՄԵՔԵՆԱՆ

Երեւանի մառնադէտները պատրաստած են սպիտակեղէնը չորցնելու մեքենայ մը եւ անոր անունը դրած են «Շուշան»։ Ձերմակեղէնի քանակին եւ տեսակին համեմատ չորցնելու ժամանակը կէս ժամէն մինչեւ մէկուկէս ժամ կը տեւէ։

Նոր մեքենային արտադրութիւնը պիտի սկսի այս տարի Ուկրայինոյ Նովոկախովկայ քաղաքի զործատան կողմէ։

×

ԱԿԱԴ· Վ· ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

Պուլկարիոյ Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհանուր ժողովը միաձայնութեամբ պուլկար ակադեմիայի անդամ ընտրած է Ակադ· Վ· Համբարձումեանը։

Հայ գիտնականը 32 օտար ակադեմիաներու, գիտական ընկերութիւններու եւ համալսարաններու պատուոյ անդամ է։

×

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մոսկուայի մէջ Երեւանցի կոփամարտիկ Դաւիթ Թորոսեան նոք–աութով պարտութեան մատնած է ամերիկացի կոփամարտիկ Տին Հերմոսիլը։

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏՔԵՐՋԱՆԷՆ

6 – 19 Յունուար

Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ։

Ա՛հ, որուն համար։ Այս զգուելի աշխարհի՞ն համար, որ կը փոզուտէ դեռ զիրար…

Այսօր Մուսթաֆա Սուպհին ալ Սինոպ տարին։ Մնացինք ես ու Սաթվէթ Լութֆին։

Հիւանդի մը հոգեւարքը դիտեցի ես այս գիշեր։ Անքուն եմ ժամերով ան – կողնիս վրայ, երբ հռնդիւն մը կ'լմանամ քովի սրահէն։ Ցեսոյ ուրիշ մը ու այսպէս անվերջ։ Կամաց մը կը բանամ սրահին դուռը, ու ճրագին լոյսով՝ որ հապիւ կը պլպլայ ձեղունէն՝ կը փնտռեմ անկողինը ուրկէ հռնդիւն կը բարձրանայ… ճղղած, ծիւրած այս մարմի՞նն է որ կը ճչայ այսպէս ուժով… կը քնանան միւս հիւանդները. վարժուած են կարծես այս աղէկէզ ճիչերուն… հռնդիւնները կը պակսին տակաւ. հատկաւոն հառաչներ են հիմա, յեսոյ ընդհատ հեւքեր, ու յետոյ սեւ լռութիւն մը… Ալ ոչինչ մի՛ չարժիր խշտեակին վրայ…

Վաղը չորս դիակիրներ բանտարկեալ մըն ալ պիտի տանին գերեզման…

Այսօր բազմաթիւ են այցելուները, ծանօթ ու անծանօթ։ Եկեր են Մնունդը չնորհաւորելու։

7 – 20 Յունուար

Ըսի թէ հազար հնարք կը փորձեն բանտարկեալները որպէսզի անդամ մը հիւանդանոցին կողմը նետուին։ Աւելի դիւրին է հոս հաչիչ ծխելը՝ քան նետքը, ուր հազար աչք կը հսկէ վրադ։

Այսօր հիւր է մեզի Մէհտահ Քեազիմը։ Բանտին հիներէն է ան։ Քանի՛ անգամ մտած ելած է։

— Ամբողջ Պոլիսը անցած է ձեռքէս, կ'ըսէ ակնարկելով բոլոր այն բանտարկեալներուն՝ որոնց հանդիպած է բանտը։

Քառասուն վարպա կուտամ, — պատմունք մը հաչիչի դինը, — ու ան ինձ երկար կը պատմէ իր չահատակութիւնները։ Ճարպիկ դրամաշորթ մըն է որ իրը պինուորական բժիշկ ներկայացած է միչտ իր զոհերուն։

— Ա՛խ, մէյ մը դուրս ելլեմ, կ'ըսէ հառաչելով. ա՛լ պիտի չբռնուիմ. խե՞նթ եմ որ բժիշկ ներկայանամ ա՛լ. առիթ՛ եկաւ փորձանքը գլխուս։ Դեղագիր մը դրել պէտք եղաւ ու ես չկրցայ…։ Մարդը տոպրակը դնելուն ձե՞ւը կը պակսէր. բժշկութիւնս պակաս ըլլայ…։

8 – 21 Յունուար

Ա՞ս է համբաւաւոր Տէլի Ֆայիքը։ Ան ալ այսօր հիւր է մեզի։ Եկեր է քիչ մը «դուարճանալու»։ Նոր ոճիր է գործած, ու օճիքը կրկին ձեռք տուած… Ով գիտէ քանի՛ տասներորդ անգամն է։

— Զուկը ծովուն մէջ միայն կրնայ ապրիլ, ու Ֆայիքը բանտին մէջ կը յեղյեղէ միչտ՝ տեսակ մը յանկերգի պէս։

Երկար կը խօսեցնեմ զինքը։

— Ես, կ'ըսէ, ոչ աւազակ եմ, ոչ ալ մարդասպան. գեհինն անցնին երկուքն ալ. ես չատ չատ մարդ կը վիրաւորեմ. առով թէ՛ խենթութիւնս տեղը կ'երթայ եւ թէ աժան կ'ազատիմ. զարնելիք տեղը գիտնալու է, բարեկամ, գիտնալու է զանակ չարժել…

Մեր խուցը կուգայ՝ հաչիչը ա ւելի ազատ ծխելու։ Եթէ կրնաս մերժէ դուն գինքը։

— Բանտը ի՛նչ կ'արժէր, եթէ այս հաճոյքը չըլլար. թող դուրսի ապուշները կարծեն թէ հոս իրաւ բանտ է…։

9 – 22 Յունուար

Հիւանդանոցը ժխորի մէջ է այսօր։ Քառասունի չափ գաւառացի բժիշկներ եկեր են մեզ ալ այցելել։ Խեղճերը պոլիս են եկեր քիչ մը զարգանալու, նոր մեթոտ ու նոր դարման սորվելու, մայրաքաղաքի տիպար հիւանդանոցները պատելու…

Կ'արժէր անշուշտ մեր… ապանդանոցն ալ տեսնել, ուր բանտի հիւանդները կը ղրկուին… աւելի չուտ լրացնելու համար իրենց պատիժը…

Էսաեան Սանուկ Միութեան երեկոյթին է այս գիշեր։ Ինչքան ճիգ եմ վատնած ես զայն կազմակերպելու համար. ա՛հ, առանց ինծի կը վայելեն հիմա երեկոյթը։

Սանուկի ընկերներուս կ'ուղղեմ հեռեւեալ նամակը բանտէն.

Կեդրոնական բանտէն

Հինգշաբթի, 9 Յունուար 1914

Սիրելի բարեկամուհիներ ու բարեկամներ,

Այս գիշեր՝ երբ լոյսերու եւ ծաղիկներու մէջ պապղուն՝ ձեր հոգիները պիտի օրօրէք նուագով ու պարով, մերթ ունկնդրելով նուագներու եւ մեղեդիներու օրհներգութեան, եւ մերթ պարելով սիրոյ ու կեանքի դիւթական պարերը, —

Ես հոս, իմ այս դաղտնապահ առանձնարանի մէջ, թեւերս պատուհանին յուրտ քարին յեց, պիտի դիտեմ երազս ու կարօտներու կաթնաթոյր պարը հոգւոյս մէջ, ու պիտի ունկնդրեմ այն հեռաթափ երգին՝ զոր հոգւոյս անտանձ տենջանքները պիտի երգեն ծափ ու ծիծաղով այս գիշեր։

Ու իմ այս գիւթական պարն ու երգը, ափսո՛ս, երբեմն պիտի դան խանգարելու հիւանդներու կսկծալի հեւքերն ու հառաչանքները, ու նաեւ, ով գիտէ, հոգնիդիւններն ալ այն յաճախակի հոգեւարքդիւներն ալ այն յաճախակի հոգեւարքներուն, որոնք չատ անգամ կը մարին ներսուն, որոնք չատ անգամ կը մարին հոս, առանձնարանիս նրբանցքին մէջ։

Բայց գոնէ անգամ մը՝ երեւակայու – թեանս սանձարձակ թեւերուն վրայ կըծկատած, պիտի գամ ձեզի, պիտի խառնուիմ ձեր երգ ու պարին։

Այդ պահուն արդեօք պիտի գո՞ք զիս ձեր մօտ։

Ց · Ճ · Սիրունի

10 – 23 Յունուար

Կը ճանչնա՞ք սա մարդը որ վեր–վար կը պտըտի անընդհատ հիւանդանոցի բակին մէջ՝ միչտ չիք մը հագուած։ Ցեսակ մը առանձնաչնորհեալ է ան բանտին մէջ, ինչպէս իր միւս ընկերը, որ կը քալէ քովն ի վեր։ Չերքէզ Ահմէտն է, Իթթիհատի համբաւաւոր տեռորիստը որ իր այդ միւսնոյն ընկերոջ հետ, սպաննեց առիկ առաջ Իթթիհատի մէկ թշնամին՝ «Ենի Կաղէթա»ի խմբագիրը։ Ձեւի համար բանտը կը մնայ, ո՛վ գիտէ որ օրուան համար պահուելով։ Բոլորը կը դողան իրմէ բանտին մէջ. բանտի տնօրէնն անգամ ակնածանքով կը վարուի հետը։

(Ցուչերս խմբագրելու առթիւ՝ հոս կ'արտագրեմ օրը օրին դրած սոյն նոթերս, պէտք կը տեսնեմ աւելցնելու որ Թալէաթը նոյն այս ճիւաղը ղրկեց Վարդգէսին եւ Զօհրապին եւռւէն՝ որպէսզի մեռցնէ զանոնք ճամբան։ Ան կատարեց հրէշային սոյն պաչտօնն ալ։ Բայց իր չար բախտէն, ճչմռալ փաչան, որ Սուրիա էր այն առեն, բռնել տուաւ զանոնք ու կախաղան հանեց, հակառակ Թալէաթ փաչայի կատարած ճեւական փորձերուն զանոնք փրկելու։ Թալէաթն ալ անչուչտ դոհ մնաց որ մէկդեղէն կը վերնան անոնք՝ իր գլխուն պատուհաս մը չդարձած)։

11 – 24 Յունուար

Հիւանդ մը հայելի մը ճարած էր, ու ժամերով դէմքը կը դիտէ մէջը, ժժգոյն ու հիւծած դէմքը՝ որ իսկապէս սոսկում կ'առթէ նայողին։ Ու յեսոյ կուլայ կ'երեւայ ինքն ալ սոսկացած։

Կը մտածեմ իրեն՝ որպէսզի քիչ մը սփոփեմ զինքը։ Ու այն առեն հարցում–ներու տարափը կը թափէ վրաս։ Ինչո՞ւ չորցած է լեզուն, ինչո՞ւ խորը դացած են աչքերը, ինչո՞ւ հապը չի դադրիր, ինչո՞ւ ուղեղին մէջ պարապութիւն մը ղպայ։

Անհատնում այս ինչուներուն՝ մէկ պատասխան կրնամ լոկ ճարել.

— Հոգ մի՛ ըներ, կ'աղէկնաս…

Ա՛հ, քաղցր է յոյսի ծուէնը՝ երբ խաբուսիկ իսկ ըլլայ։ Թեթեւ ժպիտ մը կ'ուրուանկարուի չանկարծ դէմքին վրայ։

— Իրա՞ւ, կ'ըսէ պիտի աղէկնա՞մ։

Ու աղերսագին աչքերուս կը նայի, սպասելով կարծես որպէսզի անդամ մըն ալ կրկնեմ…

… Բայց քիչ յետոյ՝ երբ սենեակս կը դառնամ, ան կրկին կը նայի հայելիին մէջ ու կուլայ…

12 – 25 Յունուար

Երիտասարդ մը որ սպաննած է մայրը ու անոր դիակը թաղած՝ կաոր կաոր ընելէ յետոյ։

Ուրիչ ոճրագործ մըն է որ կը պատմէ այս բոլորը ինծի, երբ կը հարցնեմ նոբեկին ո՛վ ըլլալը։ Ու ամէն մէկ բառին մէջ զղուանք մը կայ խառնուած։

— Դեռ ըլլալու է մարդ որպէսզի իր մայրը զարնէ։

Զարմացած իր աչքերուն կը նայիմ։

— Այո՛, մենք ալ մարդ զարկած ենք, ու չատերը կան հոս որ նոյնը ըրած են։ Այո՛, ընկեր մը կարելի է զարնել, կարելի է զարնել սիրուհի մըն ալ. բայց մա՞յր մը։ Չգիտե՞ց տուած կաթը գոնէ…

Ու տեսնելով որ չեմ ընդհատեր ես գինքը, ան կը յարէ իսկապէս զողզոլով.

— Սոսկալի բան է, բարեկամ, զոհի մը վերջին ակնարկը. բայց ի վերջոյ դուն զայն կը մոռնաս. միտքդ կը բերես քեզի ըրածը՝ ու կը վարժուիս… բայց այս հրէշը ի՞նչպէս դիմացաւ մօրը ակնարկին… ու ի՞նչպէս կը դիմանայ ան մինչեւ հիմա…։

13 – 26 Յունուար

Այսօր կուգան Նուարդն ու Անժէլը։

Վայրկեաններ կան որ դուրս նետուիլ կ'ուզեմ ես հոսկէ։ Հոգի՛ս ալ չղթայուած կը դդամ։

Ի գո՛ւր կը փորձեմ հարիսդն մը լցնել հոգիի առջեւ ու սլանալ դուրս, բայց կարծես աւելի կը ճնշեն վրաս այս մոայլ պատերը… Գիտե՞մ՝ որ բանտ մըն ալ դուրսն է, դուրսի աչխարհը. պիտե՞մ՝ հոն ալ չղթաներ կան ու պատեր, բայց նորէն կը գալարուի հոգիս այս գժինէ պատերուն ներսը… Օ՛, յուսահատութիւնը մարդուն՝ երբ չի կրնար իր չղթաները փշրել… Օ՛, խեղդար թեւերիդ թըշուներուն որ վանդակին կը պարնուի յուսահատ։

Ց · Ճ · Սիրունի

(Շար· – 3)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼԻՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա·

— Ոչ, պարոն, առաջին անգամն է որ ոտքս այստեղ կը դնեմ, բացատրեցի։–

— Ուրեմն դիտցէք որ այս պատկառելի ծերունին վերապատուելի պարոն Փէրիէն է, Փրկութեան Բանակի Փարիզի զօրապետունիին հոգեւոր հովիւը։

Նոյն միջոցին հազարապետը՝ որ ամպիոնին քով կեցած էր՝ յարգանքով դէպի ծերունին դարձաւ եւ ըսաւ.

— Վերապատուելի պարոն Փէրիէ, կրնա՞նք արդեօք դիմել Թէ բնական մահուա՞մբ մեռած էք Թէ սպաննուած…

— Սպաննուա՛ծ, դոչեց ծերունին դողահար ձայնով մը։

— Եւ ո՞վ է ձեր սպաննիչը։

— Տասնապետ Ժորժ, պատասխանեց զօրադունդին հովիւը։

Այս անունը հազիւ Թէ արտասանուած՝ բոլոր ներկաները սկսան չուրջերնին նայիլ։

— Արդեօք սրահին մէջ՞ն է տասնապետ Ժորժ, գոչեց Զարլզ։

— Ոչ, ոչ, պատասխանեցին մէկ քանի տեղերէ։

— Այս բացակայութիւնը պէտք է ալ ճանագրել մեր բանակի օրագրութեան մէջ, ըսաւ հազարապետը։

Ցեսոյ, ծերունիին դառնալով չարունակեց.

— Հիմա, վերապատուելի պարոն Փէրիէ, արդեօք կը հաճի՞ք ձեր սպանութեան պարագաներուն մասին տեղեկութիւններ տալ։

— Ոչ, պատասխանեց ծերունին, իրողութիւնը մանրամասնօրէն տեղեկացած եմ մեր զօրավարին եւ հարկ չկայ այստեղ կրկնել, ձենէ միայն կը խնդրեմ որ իմ մեռելական արարողութիւնս կատարէք, կը ցաւիմ միայն որ սպաննիչս հոս չէ, որպէսզի ինքն ալ մասնակցէր այս արարողութեան։

Այս խօսքերէն եաքը տեղի ունեցաւ մեռելական արարողութիւնը, կրկին մարմնամարզիկ աղօթքներով ու նուագի ընկերակցութեամբ։

Եւ սակայն այդ ողջ–սպաննուածի պարագան մութ մնացեր էր ինծի համար. ուստի երբոր ռազմափորձերը աւարտեցան, քովս գոնուող գինուորին, որուն հետ արդէն խօսած էի, հարցուցի.

— Ի՞նչ է այս սպանութեան խնդիրը։

— Առաջին անգամ չէ որ մեր յարգելի հովիւը այսպէս կը սպաննուի, պատասխանեց, մեր ընկերներուն կողմէ, բայց կ'երեւայ որ այս անգամ չարաչար սպաննուած է քանի որ հարկ դասեր է եղեւ–լութիւնը ուղղակի մեր զօրավարին տեղեկագրելու։

— Հակառակ սակայն այդ սպանու – թիւններուն՝ մեզի չափ ողջ ու առողջ է, դիտել տուի խօսակցիս։

— Կը կարծէ՞ք, ըսաւ։

Բոլոր այս խօսքերը սակայն դադնիքին բանալին չէին հաղորդեր։

— Վերջապէս ի՞նչ ըսել կ'ուզէ վերապատուելի հովիւը իր այս տարօրինակ սպանութիւններով, պնդեցի։

— Մեր հովիւը, բայց տրեց դինուորը, ինքզինքը սպաննուած կը նկատէ ամէն անգամ որ մեր բանակէն մէկը ծանր մեղք կը գործէ… Այսպէս, օրինակի համար, տասնապետ Ժորժ կ'երեւայ որ խիստ ծանր կերպով մեղանչած է։ Եթէ Թեթեւ մեղք մը գործած ըլլար՝ փոխանակ զօրավարին հաղորդելու, մեզի պիտի ըսէր։

— Հապարապետը հարցուց Թէ «Բնական մահուա՞մբ» արդեօք մեռած է, ի՞նչ ըսել կ'ուզէր։

— Եթէ մեղքը նոյնինքն հովիւը գործած ըլլար՝ փոխանակ զօրավարին հաղորդելու, մեզի պիտի ըսէր։

Սրահը արդէն գրեթէ պարպուած էր եւ ես ուրիչ վրայ կը սպասէի Օրիորդ Աստղիկ գալուն, երբ տեսայ մեր խնդկասակ Արթաքին որ գինուորի մը հետ դուրս կ'ելլէր։

— Արթաքի՛, դոչեցի։

Դարձաւ, զիս տեսաւ, եւ իսկոյն քովս փութաց։

— Ի՞նչ բան ունիս հոս, հարցուցի նախադասելով։

— Կ'աղաչեմ, գործը մի ուրիշ, բան կամաց մը, իմ դիրքս այստեղ չա՛տ փուխ է… բայց դո՞ւն ի՞նչ բան ունիս այստեղ։

— Գերի բռնուած եմ։

— Դո՞ւն ալ…։

— Ափսո՛ս, այո, ձեր պաշտօնաթերթին մէջ չկարդացի՞ր։

— Կեցիր ուրեմն քիչ մը խօսակցինք, բաւ Արթաքի եւ իր ընկերը ձամբեչ եաքը քովս վերադարձաւ։

— Երկու ամիս է Փրկութեան բանակին մէջ մտած եմ, պատմեց ինծի, վերջապէս հանդստութիւնս գտայ, կ'ըսի, ա՛լ եւ ուրիշ լեր։ Աստուածանգիս ատենը հո՞ս էիր։

— Այո, ծայրէ ծայր մոիկ ըրի, կարծեմ ամէնքն ալ հնարած էիր։

(109 – Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

—o—

Ա.

— Երկար ժամանակ չի անցել, ընդամէնը 17 տարի, ինչ Հայաստանում լուսաւորուեց երկնագոյն էկրանը (իմա՛ հեռատեսիլը)։ Մեր առաջ բացուեց աշխարհի եւ գարմանալի տեսարանով լցնացաւ։ Կարճ ժամանակամիջոցում կանգնեցին փոխադրիչ կայաններ, վեր խոյացաւ հիասքանչ մի չինք, օր ըստ օրէ աւելացան տեղական հաղորդումներին յատկացուած ժամերը, որոշ ֆիլմերի վրայ երեւաց «Երեւան» ստուդիա մակագրութիւնը։ Տնտեսական տեսակէտից մեզ համար շատ կարեւոր հաղորդումների հնարաւորութիւն։ Շարք մտաւ երկրորդ ծրագիրը»։ Այս նախամուտով իր խօսքը սկսած է արուեստագէտ Լեւոն Խալաթեան, «Սով. Արուեստ» ամսագրի խմբագրատան մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեան ընթացքին, որու օրակարգն է եղած Հայաստանի հեռատեսիլը։ Խորհրդակցութեան մասնակցած են հանդիսի քննադատներէն ոմանք, ինչպէս նաեւ հեռատեսիլի պատասխանատուները։

Լ. Խալաթեան ապա նկատել տուած է, թէ 17 տարիէ ի վեր հեռատեսիլի հետ կապ ունեցող հարցեր դեռ քննութեան չեն առնուիր, հակառակ քննադատական միտք։ Աւելին՝ «Դժուար է ընդհանուր լեզու գտնել նոյնիսկ բանաւոր վէճի ժամանակ։ Ուզում ես խօսել տելէ–ռեժիսուրայի (հեռատեսիլի բեմադրութիւն) մասին՝ քեզ պատասխանում են լոկ թատերական բառնումներով, խօսում ես տելէ–պրոֆիլակտի, նրա մշակած սկզբունքների մասին, մինչդեռ նոյնիսկ նկարիչներից շատերի համար անհասկանալի է այդ արտայայտութիւնը...» եւայլն։ Խալաթեանի համար, հետեւաբար, պէտք է ըստեղծել «դեղարուեստա – հեռուստատես – սային քննադատութիւն։ Երեւի հարկ լինի օգտուիլ տարածական արուեստի, թատրոնի, կինոյի, գուցէ երբեմն էլ եթերաշութեան տեսութեան ու քննադատութեան մէջ կիրառուող որոշ մեթոդներից ու չափանիշներից»։

Խորհրդակցութեան մասնակցողներէն Մ. Դաւթեան առաջին առթիւ անդրադարձած է հեռատեսիլի խօսնակներուն, որոնք «ճիշդ չեն դնում ո՛չ տրամաբանական, ո՛չ էլ դեղարուեստական չէ՛ տերը։ Բանից պարզւում է, սակայն, որ լաւ հայերէնի պահանջ պիտի ներկայացնել նոյնիսկ հեռուստատեսութեամբ հանդէս եկող մեր դրականագէտներին ու լեզուաբաններին, դրողներին»։ Ան դիտած է Ց. Պարոնեանի «Արեւելեան առտնինաբոյժը» եւ դտած է, որ այդ ներկայացումը «ուղղակի խայտառակութիւն էր, արուեստից այնքա՞ն հեռու։ Տարակուսած ես մնում, որ մեր դասական Պարոնեանին էլ հնարաւո՞ր է այդպէս դեհակացնել, միամիտ ու տափակ բեմադրել։ Դերասանները, բացի երկուսից, չէին պահպանում անգամ տարրական արեւմտահայերէնը...»։ «Նիստ պիտի մօտենալ նաեւ նաեւ խաղացանկի ընտրութեանը։ Հարկաւոր է մտածել մեր դիտական մշտուորականութեանը զոհացնելու մասին նոյնպէս... յաճախ նայում եմ նաեւ եթերաժշտական հաղորդումները։ Մեր հին դուսանների երգերը վերակենդանացնելու փորձերը չատ դովելի են, բայց ինչո՞ւ են այդ երգերը վատահւում այդքան ցածր որակ, անտանելի երգիչների, ինչ որ պատահական մարդկանց։ Որտեղի՞ց էք գտնում այդ դուսանչիներին, խորոտա – ձայն երգիչներին...»։

Թատերագէտ Վազիմ Մելիքսէթեան չեղելով խօսակցութեան նիւթը ուղած է այլ կարեւոր հարցի մը մասին անդրադառնալ։ Ասիկա «ստուդիական հարցա – դրոյցների կամ ռեպորտաժների անցկացման բնոյթին մատների արանքով նայելն է։ Դրա հետեւանքներից մէկն «Սբարատա»ին նուիրուած ղրոյց – հաղորդումն էր, որ ծայր աստիճան հիասթափութիւն պատճառեց բոլորիս։ Կամ՝ Սունդուկեանցիների մոսկովեան հիւրախաղերի չուրջ եղած աստւիսը, որ հաղորդուեց նախանցեալ տարի։ Այսունման հաղորդումների աքքիլէսեան գարշապարը հեռուստատեսային ժուռնալիստիկայի ցածրագոյն մակարդակն է եւ, դրա իսկ հետեւանքով, բովանդակութեան նօսրութիւնը։ Այս առիթով կ'ուզենայի ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ հարցի վրայ. ինչպէս գիտենք, ամէն հրապարակային ելոյթ արտայայտուելու մըդումից բացի, պահանջւում է իմացութեան որոշակի մակարդակ... Իմացութիւն են տենչում այսօր մանաւանդ մեր բեմարուեստը, կինոէկրանը, ինչպէս նաեւ հեռուստատեսային էկրանը։ Մինչդեռ այդ տենչը մնում է յաճախ անկատար։ Անբաւարար իմացութիւնը, անիրազեկութիւնը դեռեւս չատ գործեր են փչացնում, չատ են խանգարում մեր լրագրութեան, ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան առ – պարէզներում բանող նոյնիսկ չնորհալի մարդկանց։ Եւ արդիւնքն այն է լինում, որ, ասենք, «Արարատ»ի նորորակ խաղարուեստը տասնեակ հազարաւոր ընթերցողների, ունկնդիրների կամ ակն – դիրների առաջ մեկնաբանում, բացատրում են «տեսաբաններ», որոնց սպոր – տային մտածելակերպը համապատաս – խանում է վերոյիշեալ ֆութպոլային թիմի յիսնական թուականների խաղային մակարդակին»։

Մխիթար Դաւթեան, հրատարակչու – թիւններու, վիրքի առեւտուրի պետական կոմիտէի նախագահի տեղակալը, կրկին խօսք առնելով նկատել տուած է, թէ «կան սխալներ ու վրիպումներ, որ ուղղակի աններելի են. մի՞թէ այսօր պիտի ապացուցել, որ մայրենի լեզուն բծախընդիր մօտեցում է պահանջում։ Երբեմն հրամցւում են լեզուական այնպիսի ա – դաւաղումներ, որ պարզապէս վիրաւորում են։ Ես յիշում եմ «Գէորգ Մարզպետունին»։ Իր տեսակին մէջ դա անկրկնելի վատ բեմադրութիւն էր, ուղղակի ահաւոր, սակայն ոգեներթուն ու բեմադրողը, չենք ասում թէ պատմական աղբիւրներին դիմէին, այլ գոնէ Մուրացանի համանուն պատմավէպին խորամուխ լինէին, նրանց աշխատանքը անպայման սպասուած որակը կ'ունենար։ Մինչդեռ Դրասխանակերտցին եւ Մուրացանը պարզապէս անարդուած էին այնտեղ։ Կամ թէ յիշենք զրական ընթերցումները։ Եթէ, իսկապէս, դժուար է ինչ–որ մարդկանցից ազատուելը, ապա գոնէ բաւական հեշտ է ամսունքդների խստադոյն ընտրութիւն կատարելը։ Թոյլատրելի՞ է արդեօք առանց զգալու Տէրեան կարդալ... Դուք միշտ նոյն մարդկանց էք էկրան բերում։ Դա ստեղծում է իր իւրայատուկ չտամպը, իսկ մենք հիմա ամէնից չատ յոգնել ենք չտամպներից, չարլոնից»։

Մ. Դաւթեան հիացումով դիտած է երաժշտանոցի չրջանաւարտներու նուիրուած հաղորդումը. «Մեղանում ընդունուած այն կարծիքը կայ, թէ երաժշտական աշխարհում հայախօսները փիչ են։ Սակայն երիտասարդ երաժիշտների ուղղակի զուլալ հայերէնը բաւական էր հատկապէս հաստատելու համար»։

Երաժշտագէտ Ա. Թաղեւոսեանի համար հեռատեսիլի յայտագիրներուն մէջ «ընդհանուր ցածր մակարդակ ունի թատերական բեմադրութիւնների մեծ մասը. գռեհիկ կանայք, տգէտ ամուսիններ, անհասկանալի վէճ, չինծու խօսակցութիւն։ Գռեհիկը երբեմն մատուցւում է նաեւ իբրեւ հիմար։ Ակամայ մտածում ես, մի՞թէ մեր կենցաղը միայն այսպիսի մեկնաբանման է արժանի, ամէն տեղ անհրաժեշտ է պահպանել չափի զգացումը՝ եւ՛ ծաւալի խնդրում, եւ՛ մատուցման եղանակի մէջ։ Այժմ դանք երաժշտական հաղորդումներին։ Երբեմն այնպիսի տպաւորութիւն է ստացւում, թէ մեր ստուդիայում այդ հաղորդումները չեն պլա – նաւորւում ընդհանրապէս, թէ դրանք պատահականութեան արդիւնք են։ Այլապէս ինչով բացատրել, որ մեր երաժըշտութեան նորոյթները պարբերաբար չեն մատուցւում։ Ինձ յատկապէս զուր չեն դալիս մանկական երաժշտական հաղորդումները։ Այստեղ մեր մանուկների երգն ու պարը մեծ մասամբ դեղարուեստական անհրաժեշտ մակարդակ չունեն»։

(Մնացեալը յաջորդով)

Երուանդ Օտեանի «Հերոսախաղը»

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Վիեննայի Հայ Ուսանողական Միութեան եօթը եռանդուն անդամներ Մարտ 30ի Շաբաթ երեկոյ թատերական գնահատելի ելոյթ մը ունեցան Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյն կից իրենց ակումբի սրահը։

Ներկայացուցին՝ Վիեննայի մէջ առաջին անգամն ըլլալով Օտեանի «Հերոսախաղը» գաւեշտը։ Դերակատարներէն չորսը Մխիթարեան սաներ էին՝ Պէյրութէն եւ Պոլսէն, որոնցմէ Գրիգոր Հալաճեան եւ Վարդգէս Աղամանուկեան նախաճեռնողներն էին եղած այս նորակազմ թատերախումբին։

Հայ գաղութը՝ հոծ բազմութեամբ եկած էր դիտելու առաջին հայկական թատերախաղը Վիեննայի մէջ։ Քրքջալիր գաւեշտը — աւելի քան կէս ժամ — բարձր պահեց ժողովուրդին տրամադրութիւնը։ Թատերական այս առաջին ձեռնարկը բաջալերելու եկած էին գաղութիս հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան, Մխիթարեան հայրեր ու Հայ Համայնքի վարչականներէն շատեր։

Երեկոյթը սկսաւ երաժշտական բաժինով մը, որուն մասնակցութիւն բերին պատանի Ալօ Գուլումեան (դաշնակ), եւ Զարեհ ու Ընի Թոհմաճեան եղբայրները (ձեռնապաշնակ եւ թմբուկ)։ Նուագեցին հայկական ժողովրդական պարեր՝ Կոմիտասէն, Պալենդիարեանէն եւ Տիգրանեանէն։

Ապա Գրիգոր Հալաճեան հակիրճ բացման խօսք մը ըրաւ, որմէ իմացանք որ Վիեննայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը չուրջ քսան տարի առաջ հիմնուած եւ կարճ դործունէութենէ մը վերջ մարած է։ Սակայն 1969ին Եպիսկոպոսէն գաղթած կրօնաւոր Հայկ Գավալեան գայն կը վերակենդանացնէ նոր կանոնագիր մը սահմանելով։ Անկէ յետոյ Միութիւնը կ'ունենայ իր կանոնաւոր հաւաքոյթներն ու մշակութային ելոյթները ազգային զգեստներու առթիւ։ Ներկայի եռանդուն առենապետն է Ռուբիկ Եաղուպեան (պարսկահայ) եւ առենադպրուհի Սեդա Օգնայեան (լիբանանահայ)։

×

Թատերախաղը սկսաւ դինեպան Սէրէնոյով, որուն դինեպանը կեղծ հերոս – ֆեսայիի մը ոգիսականի թատերավայրը կը հանդիսանայ։ Գինեպան յաճախորդները կը հիանան «հերոս»ի երեւակայական քաջագործութիւններուն վրայ, մինչեւ որ կեղծիքը երեւան կ'ելլէ վերջին այցելուի մը ըրած յայտնութիւններէն եւ «հերոս» թափառականը դուրս կը նետուի դինեպանէն պարտքերու եւ ծեծի հարուածներու տակ կքած...։

Սէրէնոյի դլխաւոր դերը իր դինեպան՝ անձնաւորած էր Ալեքսան Աւետիքեան, իսկ «հերոս» թափառականի (Միւռոն – սուզ Թոմիկ) դերին մէջ Համբարձում Սեւգրեան իրենց բնական եւ ինքնավստահ խաղարկութեամբ զաւեշտին առանցքը կազմեցին, մինչեւ վերջ իրենց վրայ կեդրոնացնելով ժողովուրդին ուշադրութիւնը։

Գրիգոր Հալաճեան (ուսուցիչ Սուրէն) եւ Վարդգէս Աղամանուկեան (զպրապետ Սազաթիէլ) իրենց թէեւ երկրորդական՝ բայց յաջող խաղարկութեամբ տեսարանին վայելը աւելցուցին։

Նահապետ Խաչատուրեան, Վազգէն Երանոսեան՝ ծեր յաճախորդի եւ Տայի Ծուսէփի կերպարով եւ Արամ Պալեան՝ Ուղուրսուզ Ճանիկի դերով խաղին պատկերը լրացուցին։ Բոլոր դերակատարները պարզ սէրողներէ աւելի կատարեալ արուեստագէտի գործ մը հրամցնելով՝ բուռն ծափեր ու կանչեր խլեցին մասնաւոցած ներկաներէն, որոնք չէին ուզեր կարծես իրենց ականջներէն հեռանալ...

Տղաքը՝ այս առաջին փորձ–ներկայացումի դասած յաջողութենէն քաջալերուած, խոստացան իրենց այս թատերախումբի կազմը պահել եւ ճոխացնել նոր անդամ – անդամուհիներով եւ յառաջիկային նոր ելոյթներով հրապարակ ելլել։

Կատարեալ յաջողութիւն եւ յաւելեալ եռանդ կը մաղթենք Վիեննայի Հայ Ուսանողական Միութեան անդամներուն իրենց բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, ջերմօրէն չնորհաւորելով իրենց թատերական այս առաջին վայրկեան ելոյթը։

Հ. Գ. ՀԻՊՈՑԵԱՆ

Վիէննա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

— Ինձ թւում է, որ եթէ մի քիչ ջանք գործ դրուի, խնդիրը դանակի չի հասնի։ Ես միշտ այն համոզումն եմ ունեցել, որ այստեղի ժողովրդի հետ հեշտ է յարմարուելը, եթէ միայն մարդ խոհեմ վարուի։ Ի հարկէ, հէնց որ Ռոմանիացիներին սպառնալ սկսուի, անտանելի են դառնում։ Բայց ի՞նչ պատճառներ ունէք կասկածելու, թէ մի նոր փորձ են պատրաստում Ռիվարեցին ազատելու համար։

— Երկու եւ այսօր իմ պաշտօնեաների միջոցով տեղեկացել եմ, որ ամէն կողմ ամենատհեթեթ լուրեր են չրջում, թէ ինչ–որ մի բան պատրաստւում է։ Հնարաւոր չէ մանրամասնութիւնները իմանալ, թէ չէ, ի հարկէ, աւելի հեշտ կը լինէր նախազգուշութեան միջոցներ ձեռնարկելը։ Իսկ ինչ ինձ է վերաբերում, վերջին պատմութիւնից յետոյ զերազատում եմ հնար եղածին չափ զգոյշ լինել։ Ռիվարեցի նման խորամանկ աղուէսից ամէն բան կարելի է սպասել։

— Իմ վերջին տեղեկութիւնների համեմատ, Ռիվարեցը այնքան հիւանդ է, որ ոչ չարժուել է կարող, ոչ խօսել։ Ուրեմն առողջանո՞ւմ է այժմ։

— Կարծես այժմ անհամեմատ աւելի լաւ է, ձերդ սրբազանութիւն։ Այո, չատ էր հիւանդ, եթէ միայն չէր կեղծում։

— Կարծում էք, կարելի՞ է։

— Բժիշկը համոզուած է, որ հիւանդութիւնը իսկական էր, միայն ինչ–որ չատ էր տարօրինակ։ Ցամենայն դէպս այժմ ապաքինւում է, եւ նրա հետ պլուխ հանելը աւելի դժուար է լինելու։

— Ի՞նչ է անում որ։

— Բարեբախտաբար ոչինչ չի կարող անել, — պատասխանեց նահանգապետը ու ժպտաց, յիշելով Ռիվարեցի կաչուէ կապերը։ — բայց նրա վարմունքը անկարապրելի է։ Երէկ առաւօտ գնացել էի նրա խուցը մի քանի հարց տալու։ Դեռ այնքան չէի լաւացել, որ մօտս գայ հարցաքննութեան, բացի դրանից, կարծում եմ, աւելի լաւ է ոչ ոք չտեսնի նրա երեսը, քանի որ բոլորովին չի կազդուրուած։ Թէ չէ, ինչ յիմարութիւն ասես հնարում են։

— Ուրեմն գնացել էիք նրա խո՞ւցը հարցաքննութեան։

— Այո, ձերդ սրբազանութիւն։ Ցոյս ունէի, որ այժմ աւելի հեշտ է լինելու խօսք հասկացնելը։

Մոնտանելլին նայեց նրան մի զգուանքի հայեացքով, կարծես մի գարշ կենդանի էր առաջը կանգնած։ Բարեբախտաբար նահանգապետն զբաղուած էր իր սուրը ամրացնելով ու չնկատեց այդ հայեացքը։ Ու հանդիստ չարունակեց.

— Մի մանաւոր պատիժ չեմ տուել նրան, բայց եւ այնպէս ոտիպուել էի քիչ խիստ վարուելու, իսկ այժմ մի փոքր ներողամտութիւնը գուցէ լաւ ազդեցութիւն անի։ Առաջարկեցի բաւական թուլացնել կարգապահութիւնը, եթէ իրեն կարգին պահի, եւ ի՞նչ էք կարծում, ձերդ սրբազանութիւն, ինձ ի՞նչ պատասխանի լաւ է։ Մի վայրկեան նայեց զէմքիս վանդակի մէջ դրուած գայլի նման ու յետոյ ասաց հանդիստ. «Գնդապետ, չեմ կարող վեր կենալ ու խեղդել ձեզ, բայց ատամներս դեռ տեղն են. այնպէս որ աւելի լաւ է ձեր կոկորդը կարելիին չափ հեռու պահէք»։ Իսկի վայրի կատուի բնաւորութիւն ունի։

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

կը խնդրուի ծանուցանել
ՕՐ. ԷԼԻԶ ԳԻՊՐԻԶԼԵԱՆԻ
մահը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 10·30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Ներկայ մահագրի՝ ի դիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ նախկին ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի, Մայիս 26, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ
ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ
եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք 1918 Մայիսին, ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի, Ղարաքլիսէի պատմական հերոսամարտերուն եւ փրկեցին հայրենիքն ու Ս. Աթոռը:

×

Օր. Տօմինիք Պէքեարեան, որ յապաղումով տեղեկացած է իր հօր՝ ՍՈՒՐԷՆ ՊԵՔԵԱՐԵԱՆի մահուան դոյժին, կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ անոր յիշատակին, կիրակի, Մայիս 26, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան, Մէթր ժաք Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Լօէչ, ծնեալ Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝
ՆՈՒՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆի
(ծնեալ Մեսրոպեան)
մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մայիս 26 (Մայրերու օրն), առաւօտեան յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավընիւ Տիւ Փրառօ:

Ի դիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն: Զայս նկատել իրրեւ հրաւէր:

×

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ
յիշատակին

Վաղանայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին, Ջորեքշաբթի Մայիս 22, ժամը 18·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ջորեքշաբթի, Մայիս 22, յիշատակ է աշխարհազօրաց եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի երեկոյեան ժամը 5ին:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

×

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Օր

Հինգշաբթի, Մայիս 23, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Նոյն օրը յատկացուած է Մանուկներու Հաղորդութեան: Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողք կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ԾԱԽՈՒ Է

Անհատ մը հողը կը ծախէ, ձիթենիներու հանդարտ վայր մը, 4400 քառ. մեթր, (Ալփ-Մարիթիմ), կռասէն երկու քիլոմեթր, կէսն ալ կարելի է:

Հեռաձայնել.— 642-94-49

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ջորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Քրիստափոր եղբ. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին:

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ խումբ, Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին:

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին:

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին:

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԹԱՆՃԵԱՆի
մահուան առթիւ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին մասնաճիւղի կողմէ, Մայիս 25, Շաբաթ երեկոյեան, մինչեւ լոյս, Քազինօ Շարպոնիէռի չքեղ սրահը:

Նուագախումբ ԺԱՔ ԳՈՃԱՔԵԱՆի
Attractions ROLAND et MICHELE
կը ներկայացնեն իրենց
« CHARLEY - SHOW »
Հայկական պարեր ու երգեր, «կռունկ» խումբին կողմէ
Արեւելեան ճոխ պիւֆէ
Անակնկալներ
Հաճելի մթնոլորտ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան Թրագօշի Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Երիտ. «Համերաշխութիւն» թատերախումբը կիրակի Մայիս 26, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 6րդ Մէռիի սրահին մէջ, 58, Ռիւ տը Սէզ, կը ներկայացնէ

ՀԱՑԱՆՈՑՇ
(2 արար)
եւ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
(3 արար)
Բազմաթիւ երգեր ու պարեր

Դադարներուն կը լսուին Թրագօշի եւ իր խումբին կողմէ երգուած զանազան երգեր:

Այս ներկայացման կը մասնակցին Լիոնէն, Տէսինէն, Սէն-Շամոնէն, Նէօվիլէն, Ս. Մօրիսէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Վինէն:

Մուտք 5 ֆրանք

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաճեռնութեամբ կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը 20·30ին Քոնսէյ Միւնիսիփալի սրահը (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ):

Երկար ժապաւէն մը Հայաստանի վրայ (Հայկ. երաժշտութիւն):

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ – ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Կոնստանդնուպոլսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 23, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին դպրոցի սրահին մէջ:

Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Համբարձման օրը՝ ընկերական ուրախ եւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, հաճելի օր մը անցընելու:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը, այժմ կազմակերպած է Անդրանիկի յուշարձանին, Մայիս 23, Հինգշաբթի ժամը 16ին, ոգեկոչելու համար յիշատակը Սարդարապատի պատմական հերոսամարտին, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ կոնդակով պաշտօնականացուած է:

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուելու:

Հաւաքուիլ Փէռ-Լաչէզի պերեզմանատան Կամպեթայի մուտքին, ժամը ճիշդ 16ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Փարիզի Կեդրոն. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 23, Հինգշաբթի (Համբարձում) կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը «Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան» սրահը, 45 Ռիւ տը լա Տէֆթան, Իսի լէ Մուլինօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի ներկայացուցիչը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
ԱՆԱՐԱՏ ՃՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑ ԴՈՑԵՐԸ
167, Avenue des Caillols
13012 Marseille — Tél. 93-50-91

ուրախութեամբ կը յիշեցնեն հայ ընտանիքներուն, որ յառաջիկայ տարւոյն 1974-1975 դպրոցական արձանագրութիւնները կը սկսին Մայիս մէկէն մինչեւ Յունիս 25:

Իւրաքանչիւր դասարանի տեղերը սահմանափակ ըլլալով, յերմապէս կը խընդրուի հայ ընտանիքներէն որ չուտով արձանագրել տան իրենց զաւակները, որպէսզի վերամուտին դժուարութեան առջեւ չգտնուին:

Ֆրանսերէն դիտութեան առընթեր հայ մանուկին կ'ապահովուի հայկական դաստիարակութիւն եւ մշակոյթ:

Կ'ընդունուին մանկապարտէզէն սկսեալ (երկուքուկէս տարեկան) մինչեւ վեցերորդ դասարան, որմէ յետոյ աշակերտը կրնայ լիսէի մէջ ընդունուիլ առանց որեւէ քննութեան՝ վարժարանը «fոնքրա սէնփլը» ունենալուն համար:

Հայ մանուկներուն մասնաւոր դիներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին առթիւ եղած հանգանակութիւն

Մխսաքեան ընտանիք 2·500, Տիկին Մ. Ղուկասեան 500, Պ. Ժան Միքայէլեան 1000, Պ. Թ. Աւետեան 100, Մ. Մարթայեան 200, Տիկին Ռ. Բաշապէգեան 200, Ա. Թէճիւնեան 200, Օր. Ա. Ղուկասեան 100, աշակերտ մը (Մխիթար-եանի) 20, Տիկին Ա. Տէրտէրեան 50, Տիկին Ռէյնալ 300, Տիկին Մ. Ֆերմանեան 100, Տիկին Ն. Փափազեան 500, Ա. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Ժ. Էմմասեան 100ական, Է. Թաշճեան 300, Ռ. Զաքարեան, Ա. Սէմէրճեան, Ա. Սէյրանեան 100ական:
(Շար.)

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.—

Նուարդ Թընթըխեան, Թադուհի Ծաղկոբեան 10ական, Մարիամ Իշխանեան, Տիկին Զարդար Առաքելեան 20ական, Տիկին Սիրվարդ Պօտոսեան, Պր. Կուտսուզեան, Շերուկեան եւ Կուտսուզեան ընտանիքներ, Պր. Մեսրոպ Տէրտէրեան, Տիկին Սանդուխտ Թերզեան 10ական, այրի Տիկին Պապիկեան 30, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Սեմէրճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր-Մեսրոպեան 100, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան 30, Տիկին Մատի Արապիկ-եան, Տիկին Ղազարեան, Պր. Զաքարեան 10ական ֆր.:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան չորրորդ էջին, Գ. սիւնակի Շնորհալեաց սկիզբը պէտք էր տեսնել Ա. սիւնակին վարը (Մարսէյլի Մայր եկեղեցի):

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15
ժամը 21ին
P. L. M.
չքեղ սրահներուն մէջ:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 56րդ տարելիցը, Վալանս, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, այս Շաբաթ Մայիս 25, երեկոյեան ժամը 9ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի սրահին մէջ, Ռիւ Ամպլար:

Կը նախագահէ Պր. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՋԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արտասանութիւն, երգ եւ հայկական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 8ին, Շաբաթ իրիկուն, Սվլանտիսի սրահները:

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 9ին

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համագործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութեան, Մշակութային Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Ջորեքշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Վիլնի Նոր Սերունդին, Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին, Թէաթր Միւնիսիփալ:

Կը մասնակցին.—

ԱԼԱԳԵԱԶ պարախումբը, երգչուհի ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, ջութակահար՝ ԿԱՐԻ ՊԼՊԼԵԱՆ, արնգահար ԱՆՏՐԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

Բանաստեղծական մոնթաժ մը կը ներկայացնէ Սէնթ-Էթիէնի Նոր Սերունդը:

Տոմսերը.— Գալու, Ռիւ տը Լ'Էփերոն:

ԻՍԻ
ՋԱԽԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԻՇԱՄԵՆԿԸ

որ յետաձգուեցաւ, տեղի կ'ունենայ Յունիս 9ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմէն Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Յակոբ Ուզտենցի Թադման առթիւ այրի Տիկին Մարի Ուզտենց եւ զաւակները 200 ֆր., այրի Տիկին Մարտիրոսեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկին Գոլաքեան 20, Միհրան Սահակեան, Պետրոս Սահակեան 10ական, այրի Տիկին Աբջալոյ Հաճիվարդանեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 50ական, դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան 20:

Եւգինէ Գալուստեանի մահուան առթիւ Տէր-Մինասեան 50 ֆր. (դպրոցին), Զալլագեան ընտանիք 20 ֆր:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
23
JEUDI
23 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·020

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.020

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԵՐԺԱՑՆԵԼ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

—o—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա· 1972 Սեպտեմբեր 2 թուակիր եւ համար 733 իր կոնդակով կը հրահանգէր·

« Յաւերժացնելու համար յիշատակը Սարդարապատի հերոսամարտում զոհուածների, այսու մեր կոնդակաւ հրահանգում ենք, որ սկսեալ 1973 թուականից, ամէն Մայիսի 22ին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօններ կատարուեն Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներում, կենդանի խօսքով էլ պանծացնելով նրանց զոհութիւնը՝ վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց :

« Փա՛ռք Սարդարապատը կերտող հսկաներին » :

Հայ ազգի իր հայրենի հողին վրայ ազատ ապրելու եւ հայրենիքը իր իսկ արեան գնով պաշտպանելու կոչումը Հայ հողին վրայ դրոշմեց մեր նահապետը Հայկ այն օրէն, երբ անիկա փշրեց Բէլի բռնութեան կապանքը : Աւարայրի դաշտին վրայ հերոսաբար մարտնչող հայորդիները իրենց դրօշին վրայ արձանագրած էին «վասն հաւատոյ, վասն հայրենեաց» նշանաբանը :

Էջմիածնի զահակալը կը հաստատէր, որ «հայ ժողովուրդը իր ողջ պատմութեամբ մնաց հաւատարիմ ազատատենչ Հայկին եւ քրիստոսատէր Վարդանին : Ու այդ ոգիով ու դիտակցութեամբ... մի մարդու նման ոտքի կանգնեց, ու արդար կռուի դաշտ եկաւ նաեւ ի Սարդարապատ եւ յաղթեց» :

Սարդարապատի դիւցազնամարտը յաւերժացնելու համար Հայաստանի ժողովուրդին կոմկ կառուցուած հոյակապ Ցուշաբանէն վերջ, Վազգէն Հայրապետին կոնդակը եկաւ, երկար տարի – ներու մոռացումէ վերջ, իր արժանի տեղը տալու Հայոց ժամանակակից պատմութեան ամէնէն սխրալի եւ յաւէտ յիշատակելի մէկ դրուագին :

1918 Մայիս 22–26 Աբարատեան դաշտի երեք կէտերուն՝ Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ համազգային ուժերով մղուած օրհասական կռիւները ստոյգ բնաջնջումէ փրկեցին Արեւելեան Հայաստանի Հայութիւնը : Ցեղասպան Պետութիւնը չուրջ երկու միլիոն Հայեր կոտորելէ հետք իր սահմաններուն մէջ, կը սպառնար իր դիւային ծրագիրը լրումին հասցնել Կովկասի մէջ :

Հայութեան վրիժառու բազուկը վճռական ծունկի բերաւ դարաւոր զահիճը Մայիսեան յաղթական կռիւներով եւ 1918 Մայիս 28ին ստեղծեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Սարդարապատը դարձած է խորհրդանշանը հայկական ազատամարտին :

Ընդառաջ երթալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակով տրուած պաշտօնական հրահանգին, Փարիզի Ս· Ցուիտ· Մկրտիչ, Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիները Մայիս 22ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէին ի յիշատակ Սարդարապատի հերոսներուն :

Ֆրանսական Բանակի Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը նոյն առթիւ այդ մը կազմակերպած է Անդրանիկի դամբարանին, Մայիս 23 կէսօրէն վերջ եւ կը հրաւիրէ բոլոր կազմակերպութիւններն ու Հայերը մասնակցիլ սոյն ուխտագնացութեան :

Հայ Սպայից Միութիւնը ինչպէս երկար տարիներէ ի վեր, Մայիս 26ի կիրակի առաւօտ եւս Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգիստ կատարել կու տայ « ի յիշատակ Զօր· Թ· Նազարբէկեանի եւ հայ սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք 1918 Մայիսին Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի եւ այլ պատմական ճակատամարտներու մէջ ինկան պատուոյ դաշտին վրայ, եւ մղելով յարձակող թշնամին եւ այդպէս վճռելով բախտը հայրենիքին եւ Էջմիածնի Ս· Աթոռին» :

Ցաւերժացնե՛նք Սարդարապատի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՉԻՆԱԴՈՒԻ ՉԿԱՑ Կ'ԸՍԷ ՍԵԿԻ

ՓՈՀԷՐ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՏԵՂՆ ՈՒՆԵՆԱՅ

Գաղտնիքը լաւ պահուած է եւ ոչ ոք պիտէր դեռ Զորեքշաբթի թէ ո՞վ նախարարապետ պիտի նշանակուի եւ այդ առընչութեամբ Ռէմոն Առոն, Ֆիկառոյի մէջ կ'ըսէ թէ սխալ կ'ըլլար թեթեւախէն մը նշանակել ինչպէս ոմանք կը նախատեսեն : Արդարեւ ժխտքար ցարդ մեղադրուած է իբրեւ թեթեւսիրէն, տեսակ մը հաշուիչ մեքենայ, պաղ եւ չոր որ միայն թիւէ կը հասկնայ, ուրեմն լաւագոյն կ'ըլլայ որ քաղաքական դէմք մը կոչուի այդ պաշտօնին : Կարեւորը ժխտքարի համար, որ չատ ծանր պատասխանատուութեան առջեւ է (այս ուղղութեամբ Միթերանի տեսքը աւելի լաւ է) այն է որ յուսախաբ չընէ անոնք, որ վստահութիւն ունեցան իր վրայ եւ համոզուեցան թէ բան մը պիտի փոխէ, իսկ անոնք որ ձայն չտուին իրեն, տեսնեն թէ նախագահը տէրն է թեկնածուին խոստումներուն : Այս առընչութեամբ յատկանշական է որ ձախը եւ սենթիքանները բացարձակապէս յոյս չունին որ բարեւաւումներ կ'ըլլան ու արդէն իսկ սպառնալիքները սկսած են : Մեկի, յանուն Սէ· Ժէ· Թէ·ի յայտնեց թէ ընկերային գետնի վրայ տրուած խոստումները պէտք է անմիջապէս դործադրուին եւ թէ բանուորները պինդ պիտի չտան մինչեւ աչուն : Կը թուի թէ դործադրութիւնն ալ որոշած է դործակցիլ նորընտիր նախագահին հետ այս ուղղութեամբ : Արդարեւ Ֆրանսական դործադրութեան Ազդ· Որհուրդի նախագահը՝ Ժ· Սէյրաք յայտարարեց թէ բանակցութիւններ պէտք է ըլլան եւ թէ դործադրութիւնը պատրաստ է « իր դրական օժանդակութիւնը բերելու տնտեսական եւ կենսական հարցերուն, որոնք պէտք է կռթնին ընկերային իրատես եւ կորովի քաղաքականութեան մը վրայ » :

Ամէն պարագայի մէջ, ժխտքար պէտք է ժամ առաջ դործէ անցնի եւ բերէ իր « անակնկալը », որու խոստումը տուաւ չեչտելով թէ « պիտի զարմանաք » : Սակայն միլիոնատէր ոգեղէն ընկերներն են նախ սմիխը 1200 ֆրանք ամսականի բարձրացնելը, տարեցներու նպաստներու յաւելումը եւ կարգ մը այլ կէտեր :

× Փոխանցման չրջանի նախագահը՝ Ալէն Փոհէր տեսակցութիւն մը տուած էր առջի իրիկուն Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանին, որու ընթացքին յայտարարեց թէ ընտրապայքարի ատեն ծախսուած դումարներու հարցը պէտք է դրուի, « պէտք չէ որ ընտրապայքարը անհատական աղբիւրներէ կախում ունենայ » կ'ըսէ Փոհէր : Ինչ կը վերաբերի Միթերանի այն խօսքին թէ դրամատիրութիւնը չի վարանիր երկու ճակատներու վրայ ալ խաղալու, միաժամանակ» : Բայց Փոհէր կ'ուզէ որ տրուած դումարները դրեթէ պաշտօնապէս տրուին եւ կարելի ըլլայ ընտրապայքարին հաշուապահութիւնը ներկայացուցիչներն ըլլալու :

Գալով ընդդիմութեան, Փոհէր կ'ուզէ որ օր մը միջամտութեան պարագլուխը եւ ընդդիմութեան պարագլուխը ատենօրութիւն ընեն կողք կողքի բովանդակ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներն ըլլալու :

× Դպրոցականները արձակուրդ պիտի ունենան Երկուշաբթի առտու : Այս որոշումը, որ հաւանաբար առաջինն է որ նոր նախագահը տուած է, թոյլ պիտի տայ աշակերտներուն, որ, եթէ ուզեն, հետեւին նախագահական փոխանցման արարողութեան (հեռատեսիլէն) : Այս ձեւով դպրոցականները երեքշաբթի իրիկուընէ մինչեւ երկուշաբթի ցերեկ արձակուրդի մէջ են :

× Շնորհաւորական հեռագիրները կը տեղան անդուլա նորընտիր նախագահին : Հեռաձայնէն եւս, Նիքսըն նաեւ գրաւոր շնորհաւորական մը ղրկած է, ինչպէս նաեւ Պոդդորնի, Պուրկիպա, Հասան Բ·, Պումեդիէն, Ուիլսըն, Թիթօ, Վալտհայմ, Հուֆուէթ – Պուանեի, Փինոշէ : Նաեւ նուէրներ կը ղրկուին նորընտիր նախագահին, մասնաւորաբար ձեռնադաշնակներ, որուն համար Ֆրանսացին կ'ըսէ թէ « աղքատին դաշնակն » է, ինչ որ, անշուշտ, այս պարագային չի յարմարիր...

Իտալիոյ նախկին նախագահը, ընկերվարական Սառագաթ, հեռագիր մը ղրկած է Միթերանի, ուր իր « համախոհ դիտացումը » կը յայտնէ Միթերանի տրած պայքարին համար :

× Մայիս 25ին, Շաբաթ ժամը 3ին, փէռ–լաշէզի Ֆէտէռէյներու Պատին առջեւ կ'ոդեկոչուի Փարիզի Քոմիւնի տարեդարձը : Թափօրը կը մեկնի վերեմտնատան գլխաւոր մուտքէն :

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ գաղթավայրերու նախարարը Լորենսօ Մարքեսի մէջ յայտարարեց թէ մինչեւ մէկ տարի հանրաքուէ մը պիտի կազմակերպուի Մոզանպիքի, Անկոլայի եւ Կինէ–Պիսայի մէջ, որպէսզի այդ երկիրներու բնակիչները որոշեն իրենց ապագան՝ անկախութեան հռչակում կամ Դաշնակցութեան մը կազմութիւն փորթուկալեան միւս հողամասերուն հետ : Փորթուկալի կառավարութեան մաս կազմող չորս կուսակցութիւններէն երեքը քննադատեցին զինուորականներու տուած արտօնութիւնը նախկին նախագահին եւ վարչապետին Պրազիլ մեկնելու : Քննադատող կուսակցութիւններն են Համայնավարները, Փորթուկալի Դեմոկրատ Շարժումը եւ Ժողովրդական Դեմոկրատ Կուսակցութիւնը : Առանց կարծիքով ծանրանալ Թոմազ եւ Քայթանօ պէտք է դատուէին :

ԻՍՐԱԵԼԵԱՆ օդանաւեր առջի օր կրկին ռմբակոծեցին պաղեստինեան կայաններ Հարաւ· Լիբանանի մէջ : Կոյանի բարձունքներուն վրայ ալ հրետանիի ռմբակոծումներ տեղի կ'ունենան· Իսրայէլցի սպայ մը մեռաւ : Հակառակ լուրեր իրարու կը յաջորդեն հաւանական համաձայնագրի մը շուրջ : Ցոյս կայ որ մինչեւ շաբթու վերջ Քիսինկէր արդիւնք մը ձեռք ձգէ :

ՎԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն « Քիւրտիստանի ձայնը » որ հոն լսուած է, հաղորդած է թէ իրաքեան ուժերը Քիւրտեր չաբչարած են մահացու կերպով եւ վեց քիւրտ ուսանողներ ալ դնդակահարուած են : Բուռն կռիւները կը շարունակուին : Պաղտատի ի դործ դրած մեթոտներուն պատճառաւ, Քիւրտիստանի Դեմոկրատական կուսակցութիւնը նկատել կուտայ Ֆրանսական կառավարութեան.— « Այն ծանր հետեւանքները, զորս բարոյական գետնի վրայ, կ'ունենայ Ֆրանսայի հայթայթած զէնքերու դործածութիւնը ցեղասպանութեան նպատակով » :

ԻՏԱԼԻԱ. չուղեր տեղի տալ խումբի մը որ առեւանգած է ձենովայի դատաւորը եւ անոր արձակման փոխարէն քանի բանտարկեալներու (ոճրային յանցապարտներ) ազատ արձակումը կ'ուզէ : Պատանդներու այս համաձարակը սկսած է մտահոգիչ դառնալ : Փարիզի Պիլթայոյի դրամատան անօրէնը հաւանաբար ազատ արձակուի այս օրերս : Սպանիա խստումներ տուած է առեւանգողներուն :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ « Յառաջ » վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 25 :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՐԻՊ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հիւս· Իրլանտա ծանր տագնապ մը կը բոլորէ չաբաթէ մը ի վեր : Արդարեւ, ծայրայեղ բողոքականները ընդհանուր դործադուլի չարժում մը սկսան, ան – չարժեցնելով երկրին ներքին կեանքը : Իրենց պահանջն է, որ Լոնտոն դործադրութեան չդնէ Սընինկտէյլ համաձայնագիրը, որ կը նախատեսէ Իրլանտայի Հորհուրդի կազմութիւնը եւ որով հաւանութիւն կը ստեղծուի հիւսիսային եւ հարաւային Իրլանտայի միացումը ապագային : Կը պահանջեն նաեւ, որ Ըլսթերի մէջ նոր ընտրութիւններ կատարուին· արդարեւ, դժգոհ են, որ ներկայ Հորհուրդի վարիչ մարմինը, որ 15 հոգիէ կը բաղկանայ, իր կազմին մէջ ուժգին կաթողիկէ ունենայ :

Միայն ժողովրդականները, որոնք կը դեկավարեն ընդհանուր դործադուլի չարժումը, թոյլ չեն տար, որ աշխատիլ փափաքողները դործի երթան : Այս պատճառով բախումներ ալ տեղի կ'ունենան :

Միւս կողմէ, սակայն, Լոնտոն որոշած է տեղի չտալ եւ մտադիր է ի հարկին նոր ուժեր ղրկել Հիւս· Իրլանտա : Անդլիոյ վարչապետը՝ Ուիլսըն խօսելով դործադուլի չարժումին մասին, դիտել տուաւ, թէ անոր նպատակները « ոչ մէկ կապ ունին այս դարաշրջանի հետ, այլ կապ ունին միայն ժէ· դարուն հետ » : Ուիլսընի համար ընդհանուր դործադուլը « ազանդի » ընոյթ ունի :

վարչապետին Պրազիլ մեկնելու : Քննադատող կուսակցութիւններն են Համայնավարները, Փորթուկալի Դեմոկրատ Շարժումը եւ Ժողովրդական Դեմոկրատ Կուսակցութիւնը : Առանց կարծիքով ծանրանալ Թոմազ եւ Քայթանօ պէտք է դատուէին :

ԻՍՐԱԵԼԵԱՆ օդանաւեր առջի օր կրկին ռմբակոծեցին պաղեստինեան կայաններ Հարաւ· Լիբանանի մէջ : Կոյանի բարձունքներուն վրայ ալ հրետանիի ռմբակոծումներ տեղի կ'ունենան· Իսրայէլցի սպայ մը մեռաւ : Հակառակ լուրեր իրարու կը յաջորդեն հաւանական համաձայնագրի մը շուրջ : Ցոյս կայ որ մինչեւ շաբթու վերջ Քիսինկէր արդիւնք մը ձեռք ձգէ :

ՎԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն « Քիւրտիստանի ձայնը » որ հոն լսուած է, հաղորդած է թէ իրաքեան ուժերը Քիւրտեր չաբչարած են մահացու կերպով եւ վեց քիւրտ ուսանողներ ալ դնդակահարուած են : Բուռն կռիւները կը շարունակուին : Պաղտատի ի դործ դրած մեթոտներուն պատճառաւ, Քիւրտիստանի Դեմոկրատական կուսակցութիւնը նկատել կուտայ Ֆրանսական կառավարութեան.— « Այն ծանր հետեւանքները, զորս բարոյական գետնի վրայ, կ'ունենայ Ֆրանսայի հայթայթած զէնքերու դործածութիւնը ցեղասպանութեան նպատակով » :

ԻՏԱԼԻԱ. չուղեր տեղի տալ խումբի մը որ առեւանգած է ձենովայի դատաւորը եւ անոր արձակման փոխարէն քանի բանտարկեալներու (ոճրային յանցապարտներ) ազատ արձակումը կ'ուզէ : Պատանդներու այս համաձարակը սկսած է մտահոգիչ դառնալ : Փարիզի Պիլթայոյի դրամատան անօրէնը հաւանաբար ազատ արձակուի այս օրերս : Սպանիա խստումներ տուած է առեւանգողներուն :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ « Յառաջ » վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 25 :

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏՔԵՐՀԱՆԷՆ

14 — 27 Յունուար

Կ'այցելեն այսօր Վարդգէս, Պարոյր Քէչեան, Արիկ Մուպահեաճեան, Յովհ. Պօղոսեան, ու խումբ մը Օրիորդներ Էսաեան Սանուցէն:

Ժամերով՝ դիմացս առած՝ կը խօսեցնեմ փօլիս Մէհմէտը: Պարզ դրամաշորթ մըն է որուն այդ տիտղոսը կցած են իր զոհերուն, իբր այն ներկայանալուն համար: Իր չահատակութեանց համբանքը չկայ, բայց ոչ մէկ առեն օձիքը ձեռք չէ տուած: Տարիներով ասպատակած է քաղաքէ քաղաք, ու իր մէկ գործակցին ճախաւերութիւնն է որ ոստիկանութեան ճանկը ձըզած է: Ազատած է պզտիկ պատիժով մը, ու հապա քանի մը ամիս ունի դուրս նետուելու համար կրկին:

— Ո՛չ, աս անգամ ալ պիտի չբռնուիմ, եթէ նոյնիսկ Շէրլօք Հօլմսը դէմս հանեն: Աս անգամ վարչապետ մը պիտի առեւանգեմ, կամ վեհապետ մը, տեսնենք պիտի կարենա՞ն գալ հախէս...

Ու ի՛նչ համով կը պատմէ իր չահատակութիւնները. զինքը ներսէն քովս բերել կուտամ երբեմն էսբար մը հրամցնելու. ա՛լ այն առեն կապանքները կը քակուին բերնին, ու կը սկսի կէտը կէտին պատմել իր ըրածները: Բանտին սրնօրէն Իպրահիմ պէյն ալ կուգայ այն առեն քովս՝ որպէսզի անգամ մըն ալ առնոր բերնէն իմանայ իր ըրածները...

15 — 28 Յունուար

Երեք տարինոց գող մը որ կ'արձակուի այսօր: Տեսնելու բան է հրճուանքը խեղճին — երբ վանդակոմէն կը բացուի: Իր սիրելիները դրկելո՞ւ կ'երթայ, կ'ըսէք, կամ նոր կեանք մը սկսիլ դուրսը, մեղքերը հոս, ներսը ձգած: Ո՛չ. գողերէն չատ քիչերը բարեփոխուած կ'երթան: Անոնք աչխարհ կը նետուին դարձեալ՝ իրենց անցեալ կեանքը վերսկսելու հոն: Անոնք հոսկէ կը մեկնին աւելի եւս մարդուած: Աւելի փորձառու են հիմա՝ ոբովհետեւ ամէն մէկը հոս ուրիշի մը փոխանցած է իր փորձառութիւնը:

17 — 30 Յունուար

Ի՛նչ լաւ կը տեսնուի դուրսի կեանքը հոսկէ: Ի՛նչ լաւ կրնաս դիտել դուրսի աչխարհը ներսէն: Երբ դուրսն ես, կեանքի ժխորին մէջ, չես զգար դուն կեանքը: Զգայարանքներով է որ կ'ապրիս զայն: Պէտք է պահ մը հեռանաս անկէ՝ որ դուն զայն զգաս լրիւ: Սկսիս զայն լրիւ ապրիլ: Տեսնես մարդիկը ինչպէս որ են, իրենց հողեղէն կրքերուն ու վայելքներուն մէջ:

18 — 31 Յունուար

Այսօր կուգայ Դանիէլ Վարուժան: կը խօսինք Նաւասարդի յառաջիկայ հատորին մասին:

Ահա բանտապան Գարա Մէհմէտը: Տեսքէն անդամ սոսկում կը բերէ վրադ: Ծադումով պնչու՝ ինքն է որ կ'երթայ կը քաչէ կախուողներուն չուանը: Կարծես ուռած է քալած առենը, հնդկահաւի մը պէս: Կը զգայ որ Վարուժանին ցոյց կուտամ զինքը երբ մեր առջեւէն կ'անցնի, ու երթալով աւելի կը փքանայ:

Շատերուն ես ինքս պատմել կուտամ հոս իրենց կեանքը, ու կ'ունկնդրեմ հաճոյքով: Ասկէ՝ կը սոսկամ, ու կը զանիմ ալ, երբ ինքը կուգայ զրուցդներ պատմել՝ ու կը պատմէ այնպիսի ամսեղուկ հրճուանքով մը որ փուչ փուչ կ'ընէ մարմինդ:

Անկէ՝ բանտարկեալներն ալ կը զանին, նոյնիսկ ամէնէն զեհերիկ յանցանքով հոս եղողները: Ու եաեւէն կը մոլոան ամէն անգամ որ իրենց քովէն կ'անցնի.

— Ա՛հ քու ալ չուանդ քաչեն...

19 Յունուար — 1 Փետրուար

Կ'այցելեն Ստեփան Կուրտիկեան, Արտաչէս Վանարեան, Սամուէլ Ռշտունի, Խաչատուր Փէլիթէքեան, խումբ մը Վանեցի եւ Ամասիացիներ:

Հիւանդանոցի եաեւի մէկ պատուհանէն բանտին ներսի մէկ խօհանոցը կը տեսնուի: Երբեմն կ'երթամ ներսը կը նայիմ: Այսօր կը զուարճանան հոն խումբ մը, երգով ու պարով ու նուագով: Բայց ինչ յուզիչ է երգը զոր ահա կ'երգեն խումբով: Կարծես իրենց տառապանքն է որ կը պոռթկայ մէկէն երգին հետ.—

Բանտի դրան մօտ սա սիւնն է մարմար,
Մեր պատիժներուն սիրտ չի դիմաներ.
Սիրտս խոցուած է, մի՛ լար, մայ՛ր,
մի՛ լար...

Բանտի դրան էով թզենիի ծառ,
Ձեռքիս՝ բռնակապ, շղթաս վիզէս վար.
Սիրտս խոցուած է, մի՛ լար, մա՛յր,
մի՛ լար...

Ու ահա երգը կը համակէ քեզ ալ. կը զգաս որ կը թրջուին քու ալ աչքերդ, ու կը փորձուիս դուն ալ միասին պոռալ.

Սիրտս խոցուած է, մի՛ լար, մա՛յր,
մի՛ լար..

20 Յունուար — 2 Փետրուար

Մէհմէտբհանէ կը մտնեմ այսօր: Երբեմն կ'երթամ ես այսպէս ներսի խօհանոցները՝ կեանքը ճանչնալու համար: Տեսակ մը գիւտական պատյար է ասիկա ինծի, ու միտքս կարծես կը թարմանայ՝ երբոր կը տեսնեմ չարանը այս գժբախտներուն որոնք կը տառապին հոս ներսը ու կը հեղնեն դուրսի աչխարհը:

Այսօր զարձեալ կ'այցելեմ խեղճ Աչոտ Մանասեանին որ երեք տարուան իր պատիժը կը քաչէ Մետթերհանէի մէջ. ճիշդ տասը տարի առաջ դասընկեր է եղած ինծի էսաեանի մէջ. քիչ մնաց պիտի արտասուէ խեղճ տղան. ինչո՞ւ համեմատաբար հանգստաւէտ ու պատուաբեր բանտարկութիւն մը պիտի վայելէի ես, մինչ պիտի ամչնար ինքը նոյն իսկ իր յանցանքը յայտնելու: Երկուքիս տարիէ ի վեր ոչ մէկը եկած է զինքը հարցնելու, բացի հէք մօրկընէն որ ամէն չարթու ուտելիք ու ճերմակեղէն կը բերէ իրեն. ոչ ոք չի դիտեր թէ բանտն է ինքը. ինչպէ՞ս ըսէ ուրիշին թէ զինք դատապարտած են իբր դրամա — չորթ...

Կուգան այսօր ալ տունէն: Կ'այցելէ նաեւ Եդուարդ Գօլանճեանը:

21 Յունուար — 3 Փետրուար

Յնծութիւն կայ այսօր բանտին մէջ: Լուր եկաւ թէ վաղը պիտի արձակուին քառասունի չափ բանտարկեալներ՝ որոնք բանտած էին Խէրնէի դէպքերուն առթիւ: Կայսերական ներման արժանացած են: Հարսնիքի, աւելի ճիշտ խենդութեան օր է կարծես բանտին մէջ: Շատ մեծ է երջանկութիւնը անոնց որպէսզի կարենային չյուզուիլ անոր ցնցումին տակ: Մեծ աւետիսներն ալ մեծ դաժերու կը նմանին. կը ցնցեն մարդը մէկէն, ու չուտուտմի կը մատնեն: Ամէն րոպէ աղաղութիւն յուսացին ատոնք. ու հիմա որ փրկութեան ժամն է հասեր՝ չգիտեն ինչ ընեն: Աղմուկի, ժխորի մէջ կը խեղդեն իրենց այլայլումը: Կան որ մահուան վճիռ ուէին, կամ ցկեանս թի: Անոնք ալ վաղը իրենք զիրենք պիտի նետեն դուրս, ու պիտի խառնուին երջանիկ մարդոց կարաւանին: Ամիսներով կախաղանի մզձաւանջը խառվեր է իրենց քունը: Այս զիշեր ալ պիտի չփակուին անոնց կոպերը. աղաղութիւնն է որ հիմա կը վախցնէ զիրենք:

23 Յունուար — 5 Փետրուար

Կ'այցելեն այսօր Գ. Խաժակ, Արամ Յակոբեան, Օննիկ Զիքթէչ Սարաֆ, Լեւոն Ղարիպեան, Եղնիկ Քաչունի եւ ուրիշներ:

Ներման արժանացած է բանտարկեալ մը որ մեռած էր երեք ամիս առաջ: Ի՞նչ կը կանչեն խեղճին անունը խօվուչէ խօվուչ: Հիւանդանոցի տոմարներուն մէջ է որ կը գտնեն ի վերջոյ անունը:

24 Յունուար — 6 Փետրուար

Դժնդակ բան է բանտին մէջ անքուն մնալը: Հազար խոովք հոգիէդ ներս կը խուժէ, ու դուն ստիպուած ես զամուած մնալ անկողնիդ մէջ: Կը փակես աչքերդ՝ մռայլ պատկերներ կը չարչարեն քեզ. կը բանաս աչքերդ՝ խաւար է չորս դին, ու խաւարը եւս լեցուն մռայլ պատկերներով:

Ա՛հ, Աստուած իմ, արդեօք դեռ կո՞յ լուսնալու:

25 Յունուար — 7 Փետրուար

Բանտին հայ քահանան հաղորդութիւն կը բերէ հայ թիւրքերէն մը՝ որ անպատմելոյծ, նետուած է հիւանդանոցի մռայլ մէկ անկիւնը:

— Ըսէ, պիտի պատի՞մ, Տէր Հայր, կ'ըսէ խեղճը պաղատագին:

— Աղօթէ, տղաս, կ'ըսէ բարի տէրտէրը, ա՛ն է որ կ'պատէ մեզ:

— Դո՛ւն աղօթէ տեղս, Տէր Հայր. ես աղօթքը մոռցեր եմ: Օ՛հ, ինչ լաւ էր, երբ պզտիկ էի. գոց պիտէի ամբողջ բառականները: Հիմա ամէն բան մոռցայ...

«Փարատեա» մը կ'ըսէ տէրտէրը, ու կը զգամ որ թաց են իր ալ աչքերը...

Այսօր կուգան Գասպար Նեմցէ, Վահան Եարճանեան, Ներսէս Շահնուր, փոքր եղբայրս:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Բ.

Հայաստանի հեռատեսիլի պրպանառամաթիք հաղորդումներու «դիմաւոր խմբագիրը»՝ Պերճ Ստեփանեան պատասխանած է քննադատութիւններուն կարգ մը բացատրութիւններ տալով: Անոնք դիտել տուած է, թէ հաղորդումները կը դիտեն միլիոնաւոր մարդիկ, որոնք իրենց ճաչակով, նախասիրութիւններով չատ խայտաբղետ են. «գտնել այնպիսի թեմա եւ այնպիսի մակարդակ, որ մատչելի լինի բոլորին, բաւարարի ժողովրդի բոլոր խաւերին՝ ակադեմիկոսից մինչեւ կոլտնտեսական, դժուար գործ է: Յետոյ մի թիւր մօտեցում կայ հեռուստատեսութեանը: Շատերը առաւօտից մինչեւ ուշ երեկոյ նստում են հեռուստացոյցի առջեւ եւ դիտում, բնականաբար, նաեւ կարծիք յայտնում բոլոր հաղորդումների մասին: Մինչդեռ ամէն հաղորդում իր ունկնդիրը պէտք է ունենայ»:

Երեւանի արուեստանոցը ունի 60 բեմադիր, «նրանցից ամէն մէկը ներկայացնում է իր հնարաւորութիւնները, կարողութիւնն ու ճաչակը: Կարո՞ղ են բոլորը նոյն մակարդակը ունենալ: Ի հարկէ ո՛չ: Մեր Հանրապետութեան թատերական ասպարէզում ներկայումս կան ընդամէնը 4 ռեժիսոր, որոնք ունակ են բեմադրելու հեռուստատեսութեան համար: Ինչպէ՞ս կարելի է պահանջել, որ ամէն բեմադիր կարողանայ հեռուստատեսութեան համար ներկայացում բեմադրել»:

Ինչպէս կը տեսնուի, հեռատեսիլի պրպանառամաթիք հաղորդումներու պատասխանատուները ամէն բան կ'արդարացնեն, ամէն բան կը բացատրեն, ամէն բան կը ներեն, ամէն բան կը ներողութիւն կը խնդրեն, ամէն բան կը ներողութիւն կը խնդրեն, ամէն բան կը ներողութիւն կը խնդր

ԱՄԱ ՎԱՅՐԱԿԱՆ

Ե.

— Չե՛մ կարծում, — պատասխանեց Պետրոսը։ — Ես դեռ ևս չեմ տեսել մի մարդ, որ ծիծաղի հետևանքով մահացած լիներ։ Ես ինքս ծիծաղել եմ ամեն տեսակ առիթներով և առանց առիթի, բայց ոչ մի անգամ չեմ զգացել, որ ծիծաղից մեռնեմ։

— Ես կարծում եմ, որ ծիծաղից մեռնելու համար պետք է ունենալ մի հատուկ կազմվածք, — ասաց Ռուբենը։

— Ես էլ այդպես եմ կարծում, — պատասխանեց Պետրոսը։ — Ես ինձ համար հանգիստ եմ, որովհետև գիտեմ, որ ծիծաղից չեմ մեռնի։

Ռուբենը ոչինչ չպատասխանեց։

— Ես ուզում եմ իմանալ, — շարունակեց Պետրոսը, — թե ինչո՞ւ ես այդքան տխուր։ Ինչո՞ւ ես ուզում ինքնասպան լինել։

— Ես ինքնասպան լինել չեմ ուզում, — պատասխանեց Ռուբենը, — բայց ինձ թվում է, որ ես ինքնասպան եմ լինելու։

— Ինչո՞ւ, — հարցրեց Պետրոսը։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, — պատասխանեց Ռուբենը։ — Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչո՞ւ է ինձ թվում, որ ես ինքնասպան եմ լինելու։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկուհի Հիմինեան, այրի Տիկին Մոնիք Պէքարեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Հիմինեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Մայիս 26, յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՍՈՒՐԲԻՆ ՊԷՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն։

×

Հայ նախկին ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Մայիս 26, Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ

ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք 1918 Մայիսին, ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի, Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներուն եւ փրկեցին հայրենիքն ու Ս. Աթոռը։

×

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ համայնականութեան որ Կիրակի առաւօտ (Մայիս 26) մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Սարդարապատի հերոսներուն յիշատակին, համաձայն Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆԻՄ ՆՇԱՆ ՏԷՐ-ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՄԱՆ 30ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած հին եւ նոր մարտիկներու եւ զինուորականներու Մարսէյլի Բարեկամական Միութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Ա. Ր. Ա. Ֆ.ի (Ասոսիասիոն Րէպիւպլիքէն տէ Ամերիկ Քոմպաթան) եւ Ա. Ն. Ա. Ֆ. Ր.ի (Տիմագրականներու Ֆրանսական Ազգային Կազմակերպութիւն)

Մայիս 26, Կիրակի ամբողջ օրը

Մասնաւոր օթոբառեր։ Տեղերը ապահովել կանխաւ դիմելով հետեւեալ անձերու։ — Մարսէյլ քաղաք՝ Ֆօբօ Եաւ, Ալէ Լէոն Կամպեթա։ Սէն Անթուան՝ Ե. Պապոյեան։ Սէն Ժեռմ՝ Ե. Շէհիրեան։ Սէն-Լու-Կրան-Փէն՝ Լ. Քէլէչեան։ Պուլվար Օսման՝ Օրիորդ Տէր-Մարտիրոսեան։ Պօմոն՝ Ս. Ալթունեան։

Երթեւեկ եւ ճաշ 55 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին։—

— Քրիստափոր Եփր. *Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։*

— Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ Խումբ, *Ուրբաթ, Մայիս 24, ժամը 21ին։*

— Հայաստան Խումբ, *Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։*

— Ակնունի եւ Համազասպ Խումբ, *Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։*

— Վարուժան Խումբ, *Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։*

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին մասնաճիւղի կողմէ, Մայիս 25, Շաբաթ երե – կոյեան, մինչեւ լոյս, Քազինօ Շարպնիէռի չքեղ սրահը։

Նուագախումբ ԺԱՒ ԳՈԺԱՔԵԱՆԻ
Attractions ROLAND et MICHELE
Կը ներկայացնեն իրենց
« CHARLEY - SHOW »
Հայկական պարեր ու երգեր, «Կռունկ» խումբին կողմէ
Արեւելեան ճոխ պիւֆէ
Անակնկալներ
Հանելի մթնոլորտ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան Թրազօշի Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Երիտ. «Համերաշխութիւն» թատերախումբը Կիրակի Մայիս 26, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 6րդ Մէտիի սրահին մէջ, 58, Ռիւ տը Սէզ, կը ներկայացնէ

ՀԱՑԱՆՈՑՇ
(2 արար)
եւ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
(3 արար)

Բազմաթիւ երգեր ու պարեր

Դադարներուն կը լսուին Թրազօշի եւ իր խումբին կողմէ երգուած զանազան երգեր։

Այս ներկայացման կը մասնակցին Լիոնէն, Տէսինէն, Սէն-Շամոնէն, Նէօվիլէն, Ս. Մօրիսէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Վիէնէն։

Մուտք 5 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարզեւաբաշխութեան հանդէսը, Շաբաթ, Ցունիս 22։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համագործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութեան, Մշակութային Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Զորեքշաբթի կէսօրէն եառքը ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր։

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Նոր Սերունդին, Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին, Թէաթր Միւնիսիփալ։

Կը մասնակցին։—

ԱԼԱԳԵԱԶ պարախումբը, երգչուհի ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, Լութակահար՝ ԿԱՐԻ ՊԻՊԻՐԵԱՆ, արնդհար ԱՆՏՐԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Բանաստեղծական մոնթաժ մը կը ներկայացնէ ՍԷՆԹ-ԷԹիէնի Նոր Սերունդը։

Տոմսերը։— Գալու, Ռիւ տը Լ'Էփերոն։

ԻՍԻ
ՋԱԻԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ

որ յետաձգուեցաւ, տեղի կ'ունենայ Ցունիս 9ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ալֆորվիլի մէջ Ցունիս 8ին, ժամը 21ին։
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15

ժամը 21ին
P. L. M.
չքեղ սրահներուն մէջ։
Մասնակցութեամբ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին
ՆԱՅԻՐԻ
Պարախումբին
Դէպքերու ներկայացում ձայնասփռաձակումով

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 56րդ տարեդարձը, Վալանս, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Մխսքեան խումբին, այս Շաբաթ Մայիս 25, երեկոյեան ժամը 9ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի սրահին մէջ, Ռիւ Ամպլար։

Կը նախագահէ Պր. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՋԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Արտասանութիւն, երգ եւ հայկական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ցունիս 8ին, Շաբաթ իրիկուն, Սվլանտիի սրահները։

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ցունիս 9ին

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ խաչի Սեւբանի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը 20·30ին Քոնսէյ Միւնիսիփալի սրահը (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ)։

Երկար ժապաւէն մը Հայաստանի վրայ (Հայկ. երաժշտութիւն)։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
60ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵԻ ՃԱՇ

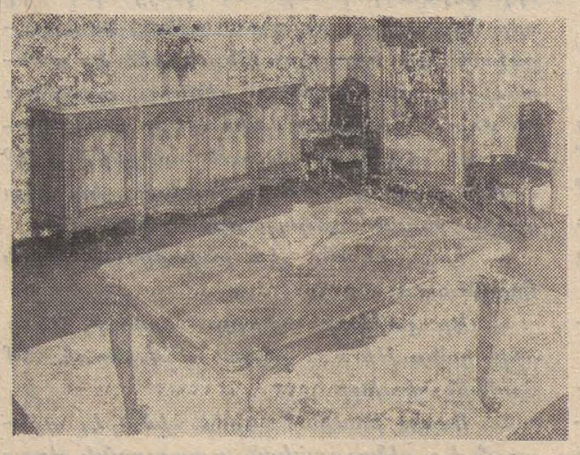
ՑՈՒՆԻՍ 3ԻՆ
ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳԱՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ
SAINTE-HONORINE - DES - PERTES
կազմակերպութեամբ
ՈՐԲԵՐՈՒ ԵԻ ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Անահիտ Սվաճեան (*ճեռնադաչնակ*), Գէորգ Եանպէկեան (*երգ*),
Վահան Նաւասարդեան (*արտասանութիւն*)
ՄԵԿՆՈՒՄ
ժամը 7·15ին, Քափէ Գուրմիէօր, *Կառ ալ. Նոռ* — 7·20ին, Գուր տը Հավր, *Կառ Սէն Լազար* — 7·30ին, Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղիէն, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ
Կէսօրին չամփուրով խորոված կայանին ճաշարանին մէջ
ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Համաշխարհային Բ. պատերազմի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ ամերիկեան բանակին մէջ զոհուած հայ զինուորներու հիմնարկները
Մասնակցութիւն 58 ֆրանք
Ադձանագրութեան համար դիմել։—
Տիկիններ Նաւասարդեան 985-36-53 — *Թաճեան* 990-66-28
Խուպէսէրեան 924-38-54 — *Պիւրթէ* 793-18-38 — *Սապաղ* 924-51-55
Իրենց միջոցներով ճամբորդել փափաքողները պարտին ապահովել կէսօրուան ճաշին մասնակցութիւնը Մայիս 28էն առաջ հեռաձայնելով 985-36-53
Ճաշագին 35 ֆր.
Երթուղի
Autoroute de l'Ouest, Evreux, Lisieux, Bayeux, Port-en-Bessin, Sainte-Honorine des Pertes

---

il y a plusieurs manières
d'exposer du meuble

nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu *(30 minutes de Lyon par les bords de Saône)*

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
25
SAMEDI
25 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·021

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.021

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ ·(Արմէնփրէս, Մայիս 20)

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ՝ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ «Զինն ունա Ֆորմ» («Ձեւ եւ Բովանդակութիւն») *ամսագիրը հայ գրականութեան նուիրուած հատորիկ մը կը պատրաստէ : Հեղի – նակներու և երկերու ընտրութիւնը (Մեսրոպ Մաշտոցէ, Փաւստոս Բիւզանդէ մինչեւ այսօր) նպատակ ունի գերմանացի ընթերցողին ծանօթացնել հայ ազգային մշակոյթը :*

Հրատարակուելու համար պատրաստուելու վրայ է նաեւ «Հայկական միջ – նադարեան քնարերգութիւնը» հատորիկ մը. ասիկա 1972ին Լենինգրադ լոյս տեսած համանուն հատորին թարգմանու – թիւնն է՝ որոշ փոփոխումներով : Հատորիկն լոյս պիտի տեսնէ 1966–1967ի ընթացքին :

×

ՋԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԱՑՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՍՊԱՍԱՆ

2000 թուականին պիտի հռապատկուի Հայաստանի հարաւը գտնուող Ղափան քաղաքի բնակչութեան թիւը : Վիճակա – գիրներու հաւաստիացումով, ԻԱ· դարը պիտի դիմաւորեն հարիւր հազար Ղափան – ցիներ : Արդէն այս թիւը աչքի առաջ ունեցած են Երեւանցի ճարտարապետները երիտասարդ քաղաքին գլխաւոր յատակագիծը պատրաստելու ժամանակ :

Զանգեզուրի մայրաքաղաքին ապագան երկար առեն տարակուսանքի ենթար – կուած է : Քաղաքը չէր ապահաւած է լեռներու չղթայով, եւ բնակարանային չի – նարարութեան ընդլայնումը անհնար կը թուէր քաղաքին սահմանափակ տարա – ծութեան հետեւանքով : Բայց Երեւանցի ճարտարապետները մշակեցին ինքնատիպ ծրագիր մը, որու համաձայն տուները պիտի կառուցուին լեռնալանջերու վրայ : Հինգէն մինչեւ տասնըհինգ յարկ ունեցող մեծ չէնքերը մեծ սանդուխներ պիտի կազմեն թեք տարածութիւններու վրայ եւ քաղաքը պիտի չղթայեն մանեակի ձե – ւով : Այս ձեւի նախագիծը նորութիւն է Սորհ· Միութեան համար եւ մասնագէտ – ներու կարծիքով լաւագոյնն է լեռնային չրջաններու համար :

Բնակարանային շինարարութիւնը մի – այն մէկ երեան է Ղափանի նոր կեանքին : Արդիւնաբերութեան զարգացումին առըն – թեր նկատուող բնակչութեան աճը չարք մը հարցեր հրապարակ դրած է : Այսպէս, վերջին տարիներուն ա՛լ աւելի ղգալի դարձած է ճաշարաններու, սրճարաննե – րու, չարժանկարի սրահներու պակասը : Գլխաւոր յատակագիծին մէջ նկատի առ – նուած է Ղափանցիներու այդ պահանջը : Արդէն ընթացիկ հնգամեակին վերջաւո – րութեան՝ 1975ին, բնակչութեան տրա – մադրութեան տակ պիտի դրուին երկու նոր չարժանկարի սրահ, երեք ճաշարան՝ հայկական եւ եւրոպական խոհանոցնե – րով, յարմարաւէտ վեց սրճարան երի – տասարդներու համար :

Ճարտարապետներու ծրագրին առաջին կէտերէն մէկը՝ մշակոյթի տունը, արդէն կառուցուելու վրայ է կեդրոնի հրապա – րակին վրայ : Մշակութային տուները, կենցաղային սպասարկութեան խանութ – ները մեծ տեղ պիտի գրաւեն գլխաւոր յատակագիծին մէջ : Նորակառոյցներու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅՈՏԱԿԱՆԱՑ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—o—

Միշա յայտնի չէ թէ ո՞ւր է Հանրապե – տութեան նորընտիր նախագահը, բայց կը կարծուի թէ պարզապէս Փարիզ է, Ելմտական նախարարութեան իր գրասեղ – եակը, ուր կը պատրաստէ իր դահլիճը :

Ուրբաթ օր պաշտօնապէս կը յայտա – րարուէր Հանրաքուէին արդիւնքը Սահ – մանադրական Խորհուրդին կողմէ :

Երկուշաբթի օր է որ կը կատարուի «դահակալութեան» արարողութիւնը, որ որոշ փոփոխութիւններ կը կրէ այս ան – գամ, Թիսքար տ'Էսթէնի փափաքով : Ինք եւ պաշտօնական անձնաւորութիւնները, պարզ դիտում է որ պիտի ներկայանան : Ապա, Թիսքար տ'Էսթէն Շան դ'Էլիզէ պի – տի երթայ, ու ծաղկեպսակ մը դնէ Ան – ծանօթ Զինուորի շիրիմին Իրիկուան Ճու – կէսին, պատասխանելով Փարիզի Խոր – հուրդի նախագահ՝ Ժաք Տամինաթիի, հրաւէրին՝ թաղապետարանը պիտի այ – ցելէ :

ՓՈՀԷՐ – ՄԻԹԵՐԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ առաւ Զախի թեկնածուն, որ այլեւս վերստանձնեց Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարի իր պաշտօնը, կ'ընդունուէր Փոհէրի կողմէ : Ա.յս տեսակցութիւնը հետեւանքն էր այն յայտարարութեան, զոր փոխանցման չըր – ջանի նախապահը, ըրած էր առջի օր Եւ – րոպա Մէկ կայանէն ընդդիմութեան կա – նոնադրի մը վերաբերեալ : Փոհէր չեշ – ոտածէր թէ ընդդիմութիւնը պէտք չէ կէթօի մը մէջ մնայ եւ «մաղթած որ օր մը մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան պետերը կողք կողքի ներկայացնեն բո – վանդակ Ֆրանսան» :

Ամէն պարագայի մէջ, Զախը նախագա – հական մեծամասնութեան պատակոսմին կը սպասէ եւ վստահ կը թուի ըլլալ թէ մինչեւ մէկ տարի քաղաքական տագնապ մը անխուսափելի է : Այլ խօսքով, Զախը կը սպասէ որ նախագահը ստիպուած ըլ – լայ Ազգ· Ժողովը լուծելու : Մինչ այդ Միթերան պիտի չանայ, որ զօրակոչի ենթարկուած չարքերը «չպաղին» եւ նոյն ոգեւորութիւնը մնայ :

ընդարձակ ցանցին մէջ են գիտական եւ հանրային զրաղարանները, ցուցահան – դէսի սրահը, Զանգեզուրի պատմութեան թանգարանը, հանրախանութը, ինքնա – շարժներու կառատունը եւայլն :

×

Ա· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր Երեւան կը գտնուի Արամ Խաչատրեան : Երգահանը Երեւան եկած է ծանօթանալու համար իր «Գայ – եանէ» բեմադրութեան աշխատանքներուն : Նոր բեմադրութիւնը պատրաստելու վրայ է Վիլէն Գալստեան : Առաջին ներկայացումը նախատեսուած է կատարել Յունիս 6ին՝ երգահանին ծնըն – դեան օրը :

ՉԱՏԻԿԸ Հայկ. երթեւմի գաւառներու մէջ

—o—

ԽՄԲ·— կեսարիոյ հոգեւոր հովիւը Սերովբէ Փհնյ· կիւլեան հետեւեալ թղթակցութիւնը ղրկած է Պոլսոյ հայերէն թերթերուն, Զատկուան տօներուն իր տուած այցելութեանց առթիւ : Խորհրդա – ծութեան չեն կարօտիր իր հետեւեալ տո – ղերը, որ ամբողջ ժողովուրդի մը ողբեր – գութիւնը կը պարզեն·—

Ս· Զատիկը կեսարիոյ մեր եկեղեցիին մէջ կատարելէն յետոյ նոյն օրը կէսօրէ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ

—o—

Հիւս· Իրլանտայի Գործադիրին նախա – գահը՝ Ֆոքները Լոնտոն եւ Տըպլլին դիմած է, որպէսզի Իրլանտայի Խորհուրդին կազ – մութիւնը առայժմ յետաձգուի : Սընինկ – տէյլի համաձայնագրով Իրլանտայի Խոր – հուրդ մը պէտք է հաստատուէր : Ֆոք – նըը ճչդեց այսուհանդերձ, որ իրրեւ ա – ռաջին քայլ պատրաստ է մասնակցելու միջնախարարական (երկու Իրլանտա – ներ) Խորհուրդի աշխատանքներուն կարգ մը հարցերու չուրջ՝ զբօսաշրջիկութիւն եւայլն : Ֆոքներու կարծիքով Իրլանտայի Խորհուրդը պէտք է կազմուի յառաջիկայ ընտրութիւններէն ետք, որոնք նախա – տեսուած են 1977 կամ 1978ի համար : Այս կարեւոր դիջումը գոհացում չտուաւ ծայ – րայեղ բողոքականներուն, որոնց պա – հանջն է ընդել Սընինկտէյլի համաձայ – նագիրը եւ ընտրութիւնները անմիջապէս կատարել : Ծայրայեղ բողոքականները ո – րոշեցին չարունակել ընդհանուր գործա – դուլը աւելի խիստ ձեւով :

Քանի մը տողով

Թել – Ավիվէն հասած լուրերու հա – մաձայն, Պաղեստինցի արաբակազմներու խմբակ մը՝ բաղկացած ութ հոգիէ, սու – րիական սահմանէն Իսրայէլ անցնելով մտադրած էր պատանդներ առնել եւ պա – հանջել 30 բանտարկուած արաբակազմն – ներու ազատ արձակումը : Եթէ գոհացում չտանային օրը պիտի հանէին իրենց գրա – ւած չէնքն ու պատանդները : Պաղեստին – ցիներու ծրագիրը ձախողած է· Իսրայէ – լացիք ձերբակալած ըլլալով երկու Պա – ղեստինցիներ եւ բախտին ընթացքին ալ միւս վեցը մեռած ըլլալով :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդուժը պիտի մասնակցի Ատլանտեան Ուխտի օդային ռազմախոր – ձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան այս չա – բաթավերջին :

ՁԵՆՈՎԱՑԻ առեւանգուած դատախա – զը՝ Մարիօ Սոսի ազատ արձակուեցաւ իր առեւանգիչներուն կողմէ : Ատոնք «Կար – միր դունդ» անունով ծանօթ են :

ՔԱՆՆԻ մէջ միջադէպեր պատահած են առջի գիշեր, չարժանկարի բուն փառա – տօնէն անջատ : Ծովային – Ալպիաններու նահանգապետը արդիլած էր «Ա·ի պատ – մութիւն» չարժանկարի ցուցադրութիւնը, որ վիժումի մը պատմութիւնն է եւ ար – գելքը պարտադրած ոստիկանական ու – ժերով : Բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են եւ Ուրբաթ օր մթնոլորտը ծանր էր :

վերջը ժամը 3ին ճամբայ ելանք դէպի Սեբաստիա մեր երէց կնոջ եւ երկու ու – րիշ ընկերակիցներով : Ժամը 7ին հասանք Սեբաստիա եւ իջեւանեցանք տեղւոյն պատուական ազգայիններէն մէկուն տու – նը : Առաւն ժամը 8ին եկեղեցական ա – րարողութիւնը կատարելէ յետոյ ժամը 9ին քաղաքապետարանի օթեակւսով եւ Սեբաստացի հաւատացեալներով զայինք դերեզմաննոց· ուրիչներ ալ մեզմէ առաջ եկած էին քալելով : Կատարեցինք դերեզ – մանօրհնէք եւ ըրինք քանի մը մխիթա – րական խօսքեր : Սեբաստիոյ մէջ կան մօտաւորապէս 75 տուն Հայեր, երեք օր մնացինք Սեբաստիա :

Ապրիլ 17ին ճամբայ ելանք դէպի Թո – քատ, իջանք ազգայիններէն մէկուն տու – նը, յաջորդ օր ժամը 10ին մատնաւոր օթեոյով զացինք տեղւոյն դերեզմանատու – նը եւ կատարեցինք դերեզմանօրհնէք : Թոքատի մէջ կան մօտաւորապէս 25 ըն – տանիք :

Ապրիլ 18ին ժամը 5ին ճամբայ ելանք դէպի Ամասիա, ուր հասանք երկու ժա – մէն, իջեւանեցանք հայ հաւատացեալի մը տունը, կատարեցինք դերեզմանօրհ – նէք եւ մնացինք երկու օր : Ամասիոյ մէջ կան 30 տուն հայ ընտանիք :

Ապրիլ 21ին եկանք Ամասիայէն երկու ժամ հեռաւորութեամբ կիմիւշ Հաճը գիւղ, ներկայացանք տեղւոյն կուսակա – լին, որ երիտասարդ եւ դիտակից անձ մըն էր : Յաջորդ օրը հինգ–վեց հատա – տացեալ կիներով դերեզմաննոց զացինք օրհնելու համար : Ի՞նչ տեսնենք, դերեզ – մաննոցը խաղավայրի վերածեր են : Գըն – դակ խաղացող տղաքներէն խօսք հասկցող մէկը կանչեցի եւ բացատրեցի մեր գա – լուն նպատակը : Տղաքը քաղաքավարօրէն հեռացան այն տեղէն եւ ուրիչ տեղ զացին խաղալու : Ու մենք կատարեցինք մեր պարտականութիւնը : Հողակոյտերուն վը – րայ քար չէր մնացած· տեղւոյն վրայ կ'ապրին 25 ընտանիք, սակայն կ'երեւի յուսահատեր են, ուստի ես դրով մը խըն – դրեցի քաղաքապետէն որ դերեզմաննոցը խաղավայրի վերածելու արտօնութիւն չտայ : Ապրիլ 24ին հասանք Քաստամո – նու, մերիններէն մարդ չկրցանք գտնել եւ պանդոկ իջանք, պանդոկապետի մի – ջոցաւ վերջապէս Հայու մը հետքը գը – տանք, որ դերձակ է եղեր արհեստով· ինք անգամ չուզեց ըսել, թէ քանի՞ ըն – տանիք հայ կայ քաղաքին մէջ· Քահա – նայական վկայագիրս ցոյց տուի, ըսի թէ օրինաւոր ձեւով եկած եմ իրենցմով հետաքրքրուելու : Հարցուցի թէ իրենց մեռելները ո՞վ կը թաղէ : Ըսաւ·— Կը լուան, Հօճան կը կաչեն եւ մեռեալը կը վերցուի : — Պահակները ի՞նչպէս կ'ըլլան : — Անշուշտ Պէյէտիյէն կ'ընտ ըսաւ : Կրօ – նական պահակ չենք ըլլար : Ի վերջոյ խոս – տովանեցաւ որ 80ի մօտ հայ ընտանիք կայ եւ քանի մը հոգիներ կ'ուզարկեմ ձեղի պանդոկ, ըսաւ ու հեռացաւ : Ոչ ոք եկաւ : Յաջորդ օր ճամբայ ելանք, առանց ոչ ոք տեսնելու եւ առանց որեւէ արա – րողութիւն կատարելու :

Ճամբայ ելանք դէպի Անգարա ուր մնացինք երեք օր եւ Շաբաթ օրը Հասա – րակաց դերեզմաննոց զացինք քանի մը հաւատացեալներով որոնք օրհնել տուին իրենց հարազատներու դերեզմանները : Կիրակի օր վերադարձանք կեսարիա եւ երկու օր այնտեղ մնալէ յետոյ Մայիս 1ին զացինք Պօղազլեան, որ օթեակւսով մէ – կուկէս ժամ հեռու է կեսարիայէն : Այս – տեղ ալ կան չուրջ քսան տուն Հայեր : Կատարեցինք անօրհնէք, ներկայացանք Գայմագամին, ունեցանք երկու մկրտու – թիւն մանչ եւ աղջիկ մը : Մայիս 3ին վերադարձանք կեսարիա :

ՍԵՐՈՎԲԷ ՔՀՆԾ· ԿԻՒԼԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Հայոց Կեսարիոյ

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏՓԵՐՀԱՆԷՆ

26 Յունուար — 8 Փետրուար

Զօրս գիակիրներ իրենց ուսը առած կը տանին խեղճ հայ թիապարտը:

— *Պիտի ազատի՞մ, կը հարցնէր ան երէկ:*

Ազատեցա՛ւ: Հիմա գինքը պիտի դնեն ալ հողը ուր ոչ ցաւ կայ, ոչ հրճուանք: Ոչ վիշտերը կը տառապեցնեն հոն քեզ, ոչ ալ պիտի չարչարուիս երջանիկ վայրկեանի մը համար: Մարդիկ պիտի չկըրնան քեզ հասցնել հոն իրենց թոյնը, ու պիտի չկրնան քեզ նախատել, քեզ հեգնել, նախանձիլ քեզի կամ մեղքնալ քեզ:

27 Յունուար — 9 Փետրուար

Խումբ — խումբ կիներ կ'անցնին այսօր նորէն բակէն: Երեքշաբթի՝ անոնց այցելութեան օրն է դարձեալ, ու եկեր են ծրարներով բեռնաւոր: Տեսնէք ինչպէ՛ս կ'աճապարեն խեղճերը՝ որպէսզի հասնին վանդակօրմը, որուն եաին իրենց մէկ սիրելին կը սպասէ հիմա անձկութեամբ: Ամբողջ չարաթ մը սպասեր է ան այս պահուն՝ որպէսզի դուրսի աշխարհէն ժըպիտ մը ներս դայ: Օ՛, ինչ չուտ կ'անցնի այդ պահը: Հազիւ թէ դժբախտ բանտարկեալը սիրելի մըն է հարցուցեր, բարեւ մը ղրկեր մէկուն, պատուէր մը ըրեր, ահա բանտապահին դժնէ ձայնը կ'իմացնէ թէ վայրկեանն է արդէն մեկնելու: Սիրտ ճմլող բան մը ունի բաժանման այդ վայրկեանը. դժնդակ բան է երբ մարդ կը մեկնի կարօտը չառած, երբ սիրելի մը կը թողու եաին, արցունքը կուլ տալով դաղանապէս...

28 Յունուար — 10 Փետրուար

Անհանդուրժելի բան է ձանձրոյթը: Երբ մարդ ոչ մէկ ընելիք ունի: Կը փորձես դրել՝ մատիտդ չի հպատակիր, կը փորձես կարդալ՝ հոգիդ կ'ընդդիմանայ: Ուղեղդ ալ այդ պահուն կանգ կ'առնէ կարծես, ու անոր հետ բոլոր զգայարանքները: Ոչ կրնաս տեսիլքներով օրօրել երեւակայութիւնդ որպէսզի տագտուկդ թեթեւնայ պահ մը, ոչ ալ կրնաս հին յուշերով պահ մը թմրեցնել պայն: Ցիշատակները անգամ խոյս կուտան քեզմէ՝ երբ ճիդ կ'ընես միտքդ բերել զանոնք:

Ու մէկը չունիս քովդ որ պահ մը քեզ ամոքէ, որ երկու անուշ խօսք ըսէ, որ քեզի յոյսը տայ վաղուան...

29 Յունուար — 11 Փետրուար

Զգայուն մարդիկ Թուրքերուն մէջ ալ կան: Ահա սա հիւանդապահ Նասըր ա-ղան: Զուարթ, կատակախօս մարդ՝ մարմնացեալ անձնուիրութիւն է ան: Կը սիրէ՛ իր հիւանդները: Ամէն մէկուն ցաւը դիտէ, ու ամէն մէկուն դուրսի հոգերը, ու կը տառապի որ այդ ցաւերուն դարմանը չունի: Հիւանդներն ալ գինքը կը սիրեն՝ հակառակ իր կոնծած դէմքին: Ինքն է որ վերջին կամքը կ'ընէ մեռնողներուն, ինքն է որ անոնց աչքը կը փակէ:

— Երբոր մէկը կը մեռնի՝ կարծես թէ ես ըլլամ մեռնողը, կ'ըսէր ան այսօր, երբ նորէն մեռել կը հանէին հիւանդասենեակէն: Բայց ի՛նչ ընեմ, ոչ դեղ ունինք, ոչ անունդ եւոշ ալ արեւ: Ու արդէն մեռած կը բերեն դանոնք հոս, որպէսզի չմեռնին ներսը, բանտին մէջ: Մենք մեռնողներուն աչքերը միայն կը փակենք...

Կուգան Տիրան Քէլէկեան, Սահակ Կիւլպէնկեան, Կոպեռնիկ Շահպազ, Կարապետ Փափազեան, Գէորգ Գէորգեան:

30 Յունուար — 12 Փետրուար

Կառուներու սիրաբանութիւն մը պարտէզին մէջ: Բայց դուք տեսա՞ք էք ներքինին որ ազուոր կնոջ մը քովէն կ'անցնի: Մի՛ ըսէք թէ չեն տաքնար իր զգայարանքները: Անանուն ցաւ մը իր ներսը կը կոտորայ մէկէն: Կը զայրանայ ինք իր սրտին դէմ, մարզոց դէմ, ամբողջ աշխարհի դէմ: Աչքերուն մէջ որոնք պահ մը երազով էին լեցուեր, թոյնը կ'ողողուի յանկարծ: Ու կ'անցնի կ'երթայ, կլսկիծէն ակռաները սեղմած: Նախանձով է որ բանտարկեալները կը դիտեն կառուներուն այս սիրաբանութիւնը: Պահ մը զայն կը դիտեն ախորժով՝ ապասելով որ իրենց ներսն ալ բան մը տաքնայ: Ցետոյ, մէկէն, դանոնք կը փախցնեն քարով մը...

Այսօր կուգայ Աբրահամ Ճաֆճաֆեան:

31 Յունուար – 13 Փետրուար

Տիրուհիէն նամակ կը ստանամ: Կը զրէ թէ անառուկ մը նարինջ կը ղրկէ Տէօրթեօլէն, ու փոխարէն կ'ուզէ որ... քօմէմի մը ճարեմ ու ղրկեմ իսկոյն որպէսզի տղաքը խաղան բարեկենդանին: Ճարե՞մ. բայց ուրկէ՞. խեղճը չի գիտեր որ բանտեմ: Սմբատ Բիւրատ մը կը կարիմ մէկէն, ու մէկ օրուան մէջ կը թիեմ հատ մը: Զգիտեմ թէ պիտի հասնի՞ ձեռքը: Չհասնի ալ... մեծ բան չի կորսնցներ ղրկը...

1 — 14 Փետրուար

Թուրքերէն ոտանաւորի փորձեր կ'ընեմ ես այսօր նորէն: Ու մինչ կուգան կեդրոնականի այն տարիները՝ երբ նման փորձ մը դարձեալ ըրի ես, բայց մեր պատուական Կուրտիկեանը չարաչուք վճիռը նօթադրեր էր չարաղբութեանս վրայ. «Տահա շիիր եազմայա չօֆ վաֆթըն վար» քերթուած դրելու դեռ շատ ատեն ունիս:

Այս վճիռը հիմա միտքս կուգայ նորէն, տասը տարի եաք: Ու մտածես կարծես առաջ չեն երթար: Կը թուի թէ ներշնչումըս չքացաւ մէկէն: Մուսան փախաւ երբ Կուրտիկեանին վճիռը յայտնեցի իրեն:

Դժբախտ բան է երբոր առաջուընէ սըպասած են վճիռդ: Երբ ըսած են քեզի թէ դրելու չնորհք չունիս դուն, թէ դուն բժիշկ կամ փաստաբան չես կրնար ըլլալ, թէ դուն փարա չես կրնար վաստըկիլ...

Որքա՞ն կը տառապին կեանքի մէջ արդեօք այն տղաքը որոնց վարժապետը ըսած է իրենց օր մը.

— Տղաս դուն մարդ պիտի չըլլաս...

Պէտք է ահաւոր պայքար մը եղած ըլլայ անոնց կեանքը ճակատագրին դէմ...:

2 — 15 Փետրուար

Դերասան Զարիֆեանէն նամակ կը ստանամ այսօր կը դրէ թէ Պոլիս կուգայ Սեւումեանին հետ, մեծ յոյս դրած աջակցութեանս վրայ: Բայց ի՛նչ կրնայ ընել բանտին մէջ ծուարած մէկը: Դժուար բան է երբ մարդ կը զգայ թէ կաշկանդուած են քայլերը, ու իր ուժերը կապանքի մէջ:

Բազմաթիւ նամակներ կը զրեմ բարեկամներու, ու զանազան միութեանց՝ խորհրդակցութեան մը հրաւիրելով զանոնք բանտին մէջ: Կ'ուզեմ որ յուսախաբ չըլլայ Զարիֆեանը Պոլիս գալուն, այն յոյսերէն չեռոյ մանաւանդ՝ զորս նամակներովս ներշնչեր էի ես իրեն:

Այսօր կուգան, ի միջի այլոց, Յարութիւն Գալֆայեան ու Շահրիկեանը: Նոր է որ կը սկսիմ կարծես ճանչնալ Շահրիկեանը: Խոժոռ այն մարդուն տեղ զոր ամէն օր ունէինք մեր մօտը խմբակըրատան մէջ, զգայուն, մանկան հոգիով մարդ մը կայ հիմա քովս երբ լուրջ հարցերը ձգած, կը խօսինք սարէն ձորէն:

4 – 17 Փետրուար

Հիւանդ մը եւս կը մեռնի հիւանդասենեակին մէջ. Հայ տղեկ մըն է որ գոհ կ'երթայ հիւծախտին:

— Պատիժը լրացուց, կ'ըսէ քովի անկողինէն մէկը.

— Անպիտանը իմաց չտուաւ որ կ'երթայ՝ կ'ըսէ ուրիշ հիւանդ մը միւս կողմէն: Գոնէ բարեւներ կը ղրկէի հետը...

Կատակով երբեմն մարդիկ կը մեղմացնեն իրենց կսկիծը...

Այս օրուան հիւրերուս մէջ են Հրաչը ու իր տիկինը, Եդուարդ Գօլանճեանը:

5 — 18 Փետրուար

Ժողով կայ այսօր բանտի խուցիս մէջ: Եկեր են շատ մը բարեկամներ որ թատրոնը կը սիրեն, ու ներկայացուցիչներ են ղրկեր կարդ մը միութիւններ:

Մարթէն Ցակոբեան, Արամ Հալաճեան, Աստուածատուր Հարենց ալ նամակով խոստացեր են ազակցիլ Զարիֆեան – Սեւումեան խումբին դալու պարագային: Ներկաները բոլորն ալ, կը խոստանան իրենք եւս չզլանալ իրենց աջակցութենը երբ խումբը Պոլիս հասնի: Քաջալերական է այս ընդհանուր բարեացակամութիւնը: Կը խնդրեմ Տիգրան Թիւֆէնկճեանէն իսկոյն վարձել Փըթի Շանի թատրոնը, յարմարելով պայմաններու մասին ալ:

Այսօր կ'այցելեն Նուարդն ու Անժէլը, Ադեանը, Զանանը, Ցովհ. Տէվէճեանը, Ե. Գօլանճեանը, Տիգրան Թիւֆէնկճեանը, Լեւոն Ցակոբեանը, եւն.

6 — 19 Փետրուար

Այցի մը կ'երթամ մատենադարանը: Աղդէն հարիւրը անցեր է ստացուած գիրքերուն թիւը: Դէղ մըն ալ ես կը տանիմ: Օ՛, արդէն կարդացողներ ալ կան: Մէկը Նաք – փիճֆէրթըն մը ձեռքը՝ թաղուած է ընթերցման մէջ. ուրիշ մը կը թղթատէ դրքի մը պատկերները: Հոգ չէ՝ այսպէս կը վարժուին մարդիկ կարդալու:

Ինծի կ'այցելեն Աշոտ Մատաթեանց, Աւետիք Մեսրոպեան, Սիրաք Կարսեան, Ցովհ. Տէվէճեան, Խաչատուր Փէլիքեան, եւայլն:

7 — 20 Փետրուար

Այսօր դարձեալ հիւր է Տիկ. Ջապէլ Եսայեան: Եկած է փունջ մը ծաղիկով, վարդէ անուշով: Այսօր ղրկանութիւնն է մեր ղրոյցին նիւթը. զժգոհ է որ ամուլ անցան ազատութեան վեց տարիները իրեն, ինչպէս ամէնուն համար: Ամբոխը կլլեց արուեստագէտը, ու ճառերուն մէջ խեղդուեցան ներշնչումները: Բայց հաւատքը ունի վաղուան, որուն ոտնաձայնը կարծես թէ կ'առնէ:

8 — 21 Փետրուար

Վերջապէս այսօր նամակ կը զրեմ Զարիֆեանին: Կը պատմեմ մեր ժողովը մանրամասն, կը յայտնեմ պայմանները որոնք կան դուրսը, ու իրեն կը թողում վճիռը տալ: Զգիտեմ քաջութիւն պիտի ունենա՞յ դալու, ինք որ հազիւ փախաւ երկու – երեք տարի առաջ Պոլիսէն՝ ամիսներով թաղէ թաղ թափառելէ յետոյ քապօթէնի մը պէս: Ճիշտ է քիչ մը փոխուած է Պոլիսը հիմա: Վերջին երկու տարին նոր ծարաւ մը դրած է ներսը, հոգեկան վայելքի ծարաւ՝ զոր զրկանքի պահուն միայն կը զգայ մարդ: Այո՛, Պոլիսըն ալ հիմա հոգեպէս լայննալ կ'ուզէ: Տառերու դիւտի մեծ ոճը կոչնակ մըն է որ հնչեց:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. 5)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Լաւ ուրեմն, գիտցած եղէք որ իմ ըրածիս մէջ ո՛չ անձնազոհութիւն եւ ոչ ալ ապաշխարանք կայ, այլ միմիայն վայելք... այո, վայելք իր ամէնէն զգայնական ձեւին տակ:

— Ի՞նչ, գոչեցի, միթէ այդքան մեծ վայե՞լք մըն է Փրկութեան Բանակին թերթը ցրուել փարիզի փողոցներուն մէջ, աչքը առնելով ծաղր ու ծանակ ըլլալ կարդ մը անկիրթ մարդերու...: Ներեցէք, Օրիորդ, որ ձեզի դիտել տամ թէ՝ նոյնիսկ հազարապետ Զարլզ այս մասին հակառկարծիք է ձեզի:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Օրիորդ Աստէլ հետաքրքրուած:

— Իրեն հետ տեսակցութեանս միջոցին թագրեր էր չարաղբութեանս վրայ. «Տահա շիիր եազմայա չօֆ վաֆթըն վար» քերթուած դրելու դեռ շատ ատեն ունիս:

Այս վճիռը հիմա միտքս կուգայ նորէն, տասը տարի եաք: Ու մտածես կարծես առաջ չեն երթար: Կը թուի թէ ներշնչումըս չքացաւ մէկէն: Մուսան փախաւ երբ Կուրտիկեանին վճիռը յայտնեցի իրեն:

Դժբախտ բան է երբոր առաջուընէ սըպասած են վճիռդ: Երբ ըսած են քեզի թէ դրելու չնորհք չունիս դուն, թէ դուն բժիշկ կամ փաստաբան չես կրնար ըլլալ, թէ դուն փարա չես կրնար վաստըկիլ...

Որքա՞ն կը տառապին կեանքի մէջ արդեօք այն տղաքը որոնց վարժապետը ըսած է իրենց օր մը.

— Տղաս դուն մարդ պիտի չըլլաս...

Պէտք է ահաւոր պայքար մը եղած ըլլայ անոնց կեանքը ճակատագրին դէմ...:

2 — 15 Փետրուար

Դերասան Զարիֆեանէն նամակ կը ստանամ այսօր կը դրէ թէ Պոլիս կուգայ Սեւումեանին հետ, մեծ յոյս դրած աջակցութեանս վրայ: Բայց ի՛նչ կրնայ ընել բանտին մէջ ծուարած մէկը: Դժուար բան է երբ մարդ կը զգայ թէ կաշկանդուած են քայլերը, ու իր ուժերը կապանքի մէջ:

Բազմաթիւ նամակներ կը զրեմ բարեկամներու, ու զանազան միութեանց՝ խորհրդակցութեան մը հրաւիրելով զանոնք բանտին մէջ: Կ'ուզեմ որ յուսախաբ չըլլայ Զարիֆեանը Պոլիս գալուն, այն յոյսերէն չեռոյ մանաւանդ՝ զորս նամակներովս ներշնչեր էի ես իրեն:

Այսօր կուգան, ի միջի այլոց, Յարութիւն Գալֆայեան ու Շահրիկեանը: Նոր է որ կը սկսիմ կարծես ճանչնալ Շահրիկեանը: Խոժոռ այն մարդուն տեղ զոր ամէն օր ունէինք մեր մօտը խմբակըրատան մէջ, զգայուն, մանկան հոգիով մարդ մը կայ հիմա քովս երբ լուրջ հարցերը ձգած, կը խօսինք սարէն ձորէն:

4 – 17 Փետրուար

Հիւանդ մը եւս կը մեռնի հիւանդասենեակին մէջ. Հայ տղեկ մըն է որ գոհ կ'երթայ հիւծախտին:

— Պատիժը լրացուց, կ'ըսէ քովի անկողինէն մէկը.

— Անպիտանը իմաց չտուաւ որ կ'երթայ՝ կ'ըսէ ուրիշ հիւանդ մը միւս կողմէն: Գոնէ բարեւներ կը ղրկէի հետը...

Կատակով երբեմն մարդիկ կը մեղմացնեն իրենց կսկիծը...

Այս օրուան հիւրերուս մէջ են Հրաչը ու իր տիկինը, Եդուարդ Գօլանճեանը:

5 — 18 Փետրուար

Ժողով կայ այսօր բանտի խուցիս մէջ: Եկեր են շատ մը բարեկամներ որ թատրոնը կը սիրեն, ու ներկայացուցիչներ են ղրկեր կարդ մը միութիւններ:

Մարթէն Ցակոբեան, Արամ Հալաճեան, Աստուածատուր Հարենց ալ նամակով խոստացեր են աջակցիլ Զարիֆեան – Սեւումեան խումբին դալու պարագային: Ներկաները բոլորն ալ, կը խոստանան իրենք եւս չզլանալ իրենց աջակցութենը երբ խումբը Պոլիս հասնի: Քաջալերական է այս ընդհանուր բարեացակամութիւնը: Կը խնդրեմ Տիգրան Թիւֆէնկճեանէն իսկոյն վարձել Փըթի Շանի թատրոնը, յարմարելով պայմաններու մասին ալ:

Այսօր կ'այցելեն Նուարդն ու Անժէլը, Ադեանը, Զանանը, Ցովհ. Տէվէճեանը, Ե. Գօլանճեանը, Տիգրան Թիւֆէնկճեանը, Լեւոն Ցակոբեանը, եւն.

6 — 19 Փետրուար

Այցի մը կ'երթամ մատենադարանը: Աղդէն հարիւրը անցեր է ստացուած գիրքերուն թիւը: Դէղ մըն ալ ես կը տանիմ: Օ՛, արդէն կարդացողներ ալ կան: Մէկը Նաք – փիճֆէրթըն մը ձեռքը՝ թաղուած է ընթերցման մէջ. ուրիշ մը կը թղթատէ դրքի մը պատկերները: Հոգ չէ՝ այսպէս կը վարժուին մարդիկ կարդալու:

Ինծի կ'այցելեն Աշոտ Մատաթեանց, Աւետիք Մեսրոպեան, Սիրաք Կարսեան, Ցովհ. Տէվէճեան, Խաչատուր Փէլիքեան, եւայլն:

7 — 20 Փետրուար

Այսօր դարձեալ հիւր է Տիկ. Ջապէլ Եսայեան: Եկած է փունջ մը ծաղիկով, վարդէ անուշով: Այսօր ղրկանութիւնն է մեր ղրոյցին նիւթը. զժգոհ է որ ամուլ անցան ազատութեան վեց տարիները իրեն, ինչպէս ամէնուն համար: Ամբոխը կլլեց արուեստագէտը, ու ճառերուն մէջ խեղդուեցան ներշնչումները: Բայց հաւատքը ունի վաղուան, որուն ոտնաձայնը կարծես թէ կ'առնէ:

8 — 21 Փետրուար

Վերջապէս այսօր նամակ կը զրեմ Զարիֆեանին: Կը պատմեմ մեր ժողովը մանրամասն, կը յայտնեմ պայմանները որոնք կան դուրսը, ու իրեն կը թողում վճիռը տալ: Զգիտեմ քաջութիւն պիտի ունենա՞յ դալու, ինք որ հազիւ փախաւ երկու – երեք տարի առաջ Պոլիսէն՝ ամիսներով թաղէ թաղ թափառելէ յետոյ քապօթէնի մը պէս: Ճիշտ է քիչ մը փոխուած է Պոլիսը հիմա: Վերջին երկու տարին նոր ծարաւ մը դրած է ներսը, հոգեկան վայելքի ծարաւ՝ զոր զրկանքի պահուն միայն կը զգայ մարդ: Այո՛, Պոլիսըն ալ հիմա հոգեպէս լայննալ կ'ուզէ: Տառերու դիւտի մեծ ոճը կոչնակ մըն է որ հնչեց:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. 5)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Լաւ ուրեմն, գիտցած եղէք որ իմ ըրածիս մէջ ո՛չ անձնազոհութիւն եւ ոչ ալ ապաշխարանք կայ, այլ միմիայն վայելք... այո, վայելք իր ամէնէն զգայնական ձեւին տակ:

— Ի՞նչ, գոչեցի, միթէ այդքան մեծ վայե՞լք մըն է Փրկութեան Բանակին թերթը ցրուել Փարիզի փողոցներուն մէջ, աչքը առնելով ծաղր ու ծանակ ըլլալ կարդ մը անկիրթ մարդերու...: Ներեցէք, Օրիորդ, որ ձեզի դիտել տամ թէ՝ նոյնիսկ հազարապետ Զարլզ այս մասին հակառկարծիք է ձեզի:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Օրիորդ Աստէլ հետաքրքրուած:

— Իրեն հետ տեսակցութեանս միջոցին ինծի ըսաւ որ ձեր այս ըրածը չատ աւելի տաժանագին ու դժուարին բան մըն է քան այն միսիոնարներուն ըրածը, որոնք կ'երթան վայրենիներուն մէջ մարտիրոսանալու՝ յանուն քրիստոնէութեան:

— Տաժանագին ու դժուարին՝ այո՛, կ'ընդունիմ, բայց նոյնիսկ այս տաժանքին մէջ միթէ վայելք մը չկա՞յ... մարտիրոսանալը վայելք մը չէ՞. Ցիսուս միթէ դերապոյն վայելքը չունեցա՞ւ խաչուած ժամանակ...

Եւ մանկամարդ խօսակիցիս աչքերը տարօրինակ փայլով մը փայլեցան այս խօսքերը արտասանած ատեն:

Այսպէս խօսակցելով կ'անցնէինք մեծ Պուլվառներէն երթալու համար Ռիւ Սէն Մարթէն, ուր կը գտնուէր մեր ճաշարանը: Աչքս առնելով մանկատի օրիորդը պայթակղեցնել՝ պատասխանեցի իրեն.

— Ըստ իս՝ դերապոյն վայելքը սէրն է:

— Ո՛չ, բաւ վճռական չեշտով մը, սէրը չէ, այլ հեշտանքը... տեսէք, ձեռնէ ուելի առաջ կ'երթամ: Ես, օրինակի համար, կը սիրեմ Տէրը, կը սիրեմ հայրս ու մայրս, քոյրերս ու եղբայրներս, բայց միթէ վայելք մը կը զգա՞մ ասոր համար, բնաւ երբեք, ընդհակառակն այդ սէրը կը տառապեցնէ զիս երբեմն:

— Բայց, օրիորդ, սէրը միմիայն...

— Գիտեմ ինչ որ պիտի ըսէք, ընդմիջեց Օրիորդ Աստէլ, զգայական սիրոյ վերաբերեալ պիտի խօսիք... դեղեցիկ երիտասարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազմավարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազմավարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազմավարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազ-

մավարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազ-

մավարդ մը որուն կը սիրահարիմ եւ որուն հետ...

— Այո, ճիշդ այդ ըսել կ'ուզէի:

— Կը խոստովանիմ որ առօր մէջ վազանցուկ վայելք մը կամ հեշտանք մը կայ, այնքա՞ն վազանցուկ ու այնքա՞ն մարմնական որ չարժեր անոր վրայ չատ մտածել: Իսկ այն հեշտանքը զոր հոգեկան վայելքը կուտայ մեզի՝ թէ՛ անխառն եւ թէ տեւական է:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՛նչ է այդ հեշտանքը:

— Իմ մասիս խօսելով՝ ամէն անգամ որ մոլորեալ հոգի մը կը յաջողիմ ազատել, կամ ինչպէս մենք կ'ըսենք, դերի բռնել, հոգեկան այնպիսի բուռն ու երկարատեւ հեշտանք մը կը զգամ որուն քով չատ աննշան կ'երեւնան որ ըլլան ձեր ակնարկած սիրային վայելքները:

— Օրիորդ, ըսի, ճշմարիտ սրբուհի մըն էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց, պարզապէս հեշտամոլ մըն եմ...:

Վերջապէս հասանք ճաշարան ուր արդէն հաւաքուած էին մեր նախագահը եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ մեր ընկերուհիներուն պատասխանող ուրիշ անդամներ:

— Ահաւասիկ կալանաւորը իր բանտապահին հետ, բաւ Աստէլի խնդալով, արեօք փախչելու փո՞րձ կ'ընէ որ այսպիսի խիստ հսկողութեան ենթարկուած է:

— Պարոնը Փրկութեան Բանակին ռազ-

(111 – Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսա ներկայիս չուրջ 52·500·000 բնակիչ ունի։ Համեմատութիւնը քսան տարեկանէն վարերուն, որ 1946էն 1968ի միջեւ 30էն 33,8 առ հարիւր բարձրացած էր, դանդաղ կերպով նուազելու վրայ է։ Այսօր 17·000·000 երիտասարդ կայ (32,3 տոկոս), 20էն 64 տարեկան 28 միլիոն 500·000 չափահաս կայ (54,5 տոկոս) եւ 7·000·000 ծեր կայ (13,2 տոկոս)։ Ընդհանուր ձեւով Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը չարունակէ աճիլ, թէեւ երեք տարիէ ի վեր թաւիլ նուազում մը նկատելի է։ Այս հոլովոյթը կը բացատրուի զլխաւորաբար ծնունդներու թէ – թեւ նուազումով եւ գաղթականական հաշուեկշիռի (տարբերութիւնը օտարներու մուտքի եւ ելքի) բացով, մինչդեռ մահերու տոկոսը կայուն կը մնայ։

Ծնունդները.— Ֆրանսա 1973ին մօտաւորապէս 860·000 ծնունդ արձանագրեց (1973ին նախորդող երկու տարիներուն 870·000 եւ 879·000 էին)։ Ծնունդներու նուազումը աւելի ակներեւ պիտի ըլլար առանց գաղթողներու նպաստին։ Արդարեւ, ծնունդներու աւելի քան 10 տոկոսը արձանագրուած է այն զոյգերու հաշուին, որոնցմէ առնուազն մէկը օտարական է։ Համեմատութիւնը 5,7 առ հարիւր էր 1960ին։ Ծնունդներու թեթեւ նուազումը տեղի կ'ունենայ այնպիսի չրջանի մը, երբ ամուսնութիւններու թիւը կը չարունակէ աւելնալ· կ'աւելնայ նաեւ 15–49 տարեկան կիներու թիւը, այսինքն զաւակ ունենալու տարիք ունեցողներու տոկոսը։

Նկատելի է, որ անցեալին բաղդատմամբ անզաւակ զոյգերու թիւը նուազած է, սակայն միեւնոյն ատեն նուազած է երկու–երեք զաւակէ աւելի ունեցող ընտանիքներու թիւը։

Այս երեւոյթը ընդհանուր է Եւրոպայի մէջ։ Ֆրանսա նոյնիսկ Հասարակաց Շուկայի ինը երկիրներուն մէջ ամէնէն աւելի դէմ է բեղնաւորումի դանդաղումին, որ ծայր առաւ 1964ին։ Անոր ծնունդներու տոկոսը մօտ 17 է հազար հոգիի հաշուով, ինչ որ ամէնէն բարձրն է Հասարակաց Շուկային։

Մահերը.— 1973ին 550·000 արձանագրուեցաւ· այս ձեւով պատկերը կայուն կը մնայ երեք տարիէ ի վեր։ Մահերու տոկոսը (հազարին 10,6) կը մօտենայ Սքանտինաւեան երկիրներու տոկոսին, սակայն չատ աւելի է Իտալիայէն եւ, մանաւանդ, Հոլանտայէն (հազարին 8,5)։ Ակներեւ երեւոյթն այն է, որ մահերու թիւը մեծ է այրերու մօտ։ Եթէ ամէն տարի քսան հազար աւելի մանչ կը ծնի քան աղջիկ, միւս կողմէ սակայն արեւէ տարիքի մէջ մեռնող այրերու թիւը կիներէ աւելի է։ Այրերու դերմահացածութիւնը յատկապէս չեչտուած է 15էն 30 տարեկան երիտասարդներու մօտ — մասնաւորապէս կառքի արկածներու հետեւանքով — եւ չափահասութեան տարիքի վերջաւորութեան հասած (55–65 տարեկան) մարդոց մօտ։ Այս վերջին պարագան զժուար կը բացատրուի (ծխախոտի եւ ալքոլի չափազանցեալ գործածութե՞ն հետեւանքով)։ Ընդհանուր ձեւով կեանքի մէջին տեւողութիւնը այրերու համար 68,4, իսկ կիներու համար 75,8 է։ Կիներու ի նպաստ այս տարբերութիւնը, կը թուի թէ երկար ժամանակէ ի վեր զոյութիւն ունի եւ գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ։ Սակայն քանի մը տասնամեակներէ ի վեր տարբերութիւնը կը խոբանայ։ Աւրդարեւ, զարասկիզբին տարբերութիւնը 3,3 տարի էր, իսկ այսօր 7,4 է։ Այս տարբերութիւնը ամէնէն բարձրն է աշխարհի մէջ· 4,9 է Շուէտի, 5,6 է Հոլանտայի, 6,3 է Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ։

Նորածիններու մահերու տոկոսը կը չարունակէ նուազիլ — 16 մահ առաջին տարին հազար ծնունդի վրայ, փոխանակ հինգ տարի առաջուան 20 մահերուն։

Օտարականները.— Ֆրանսայի մէջ 3 միլիոն 800·000 օտարական կայ· երկրին բնակչութեան 7 տոկոսը կը ներկայացնէ (Փարիզի մէջ կրկնապատիկը՝ 14 տոկոս)։ Օտարականներու թիւը, որ մեծապէս աւելցած էր 60ական թուականներուն, կայուն զառնալու վրայ է։ Գաղթականութեան հաշուեկշիռը (տարբերութիւնը օտարականներու Ֆրանսա մուտքին եւ ելքին) դրական է, սակայն ելքի բաղդատմամբ մուտքի առաւելութիւնը 100 հազար է, երբ անիկա 180·000 էր 1970ին։ Աւոր պլիսաւոր պատճառը կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութիւնն է· արդարեւ, Ֆրանսական կառավարութիւնը համաձայնութիւններ կնքելով միջերկրականեան եւ ափրիկեան երկիրներու հետ վերջին տարիներուն փորձեց հակակշռել մուտքը օտարականներուն։ Ալժերացիները (մօտաւորապէս 800·000), Փորթուկալներուն (750·000), Իտալացիներուն եւ Սպանացիներուն հետ (570 հազարական իւրաքանչիւրը) ամէնէն հոծ զաղութները կը ներկայացնեն։

Բնակչութեան տեղաբաշխում.— Միջին հաշուով քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 95 հոգի կը բնակի· սակայն բնակչութեան խտութեան տոկոսը կը տարբերի քաղաքներու մեծ կեդրոններու, ինչպէս փարիզեան չրջանի (825 բնակիչ քառ· քիլոմեթրի վրայ), Նոռի (317), Ալզասի, Օթ–Նորմանտիի, եւ քիչ հարաբերաբար անտառազած չրջաններու միջեւ, ինչպէս Քորսիքա, Ֆրանսայի կեդրոնը, Միաֆիրենէ։ Թէեւ չարժումը դանդաղելու վրայ է, սակայն դեռ փարիզեան չրջանն է, որ բնակչութեան ամէնէն բարձր յաւելումը կ'արձանագրէ։ Արդարեւ, 1968էն 1973ի միջեւ յաւելումը 1,4 տոկոս եղաւ, մինչդեռ ամբողջ Ֆրանսայի միջինը 0,9 տոկոս էր։ Ասիկա արդիւնք է ոչ թէ ծնունդներու բարձր աճին, այլ ընդհակառակն՝ ներքին տեղափոխութեանց։ Փարիզեան չրջանի բնակչութիւնը 20էն 40 տարեկան չափահասներու ամէնէն մեծ տոկոսը կը հաշուէ (40 տոկոս), մինչդեռ Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութեան մէջ այդ տարիքին տոկոսը 34 առ հարիւրէն պակաս է։

Ամէնէն ծեր չրջանները հարաւ – արեւմուտքն է եւ Միջերկրականը, ուր բնակչութեան մօտ 40 տոկոսը 45էն վեր է։ Ներկայիս, աւելի քան 70 տոկոսը Ֆրանսացիներուն երկու հազարէ աւելի բնակչութիւն ունեցող բնակավայրերու մէջ կը բնակի, երբ սոսր տոկոսը 58 էր քսան տարի առաջ։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԵՐ ԴԱՒԱԹԷՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցառաջ)·— Զորս մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եւ Շրջանային վարչութեան ներկայացուցիչներու ներկայութեամբ՝ Օր· Աստղիկ Առաքելեան եւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան, կիրակի, Մայիս 19ին, Պօմոնի մէջ հանդիսաւոր մը նշուեցաւ Կապոյտ Խաչի օրը։

Բազմութիւնը հոծ էր եւ բոլոր սեղանները զբաւուած։

Ներկաներու դէմքերուն կը ցոլային ուրախ տրամադրութեան արտայայտութիւնները, որոնք անկասկած համակրութեան եւ գնահատանքի նշաններ էին ի տես Կապոյտ Խաչի բեղուն գործունէութեան։

Սեղանապետի պաշտօնը ձեռնհասութեամբ կատարեցին փոխն ի փոխ Պարոններ Վարդան Պանտիկեան եւ Սիմոն Աւոյեան։ Մէջ ընդ մէջ, ջոչալի պարախումբի խանդավառ եղանակներու, Շահան Քհնյ· Տէոէեանի, երէցկին ե· Տէոէեանի, Տիկին Արաքսի Մուրատեանի ղեղեցիկ ձայներու, խօսք առին Պարոններ Աւտուր Քէօսէեան, Տիգրան Թադոյեան եւ Կարօ Յովսէփեան, որոնք ընդգծեցին, յատկապէս, Կապոյտ Խաչի անփոխարինելի դերը եւ առաքելութիւնը, հայ կեանքի ծիրէն ներս, բարեսիրական աշխատանքներու, հայապահպանման եւ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան գործին մէջ։

Օրիորդ Ասղիկ Առաքելեան, օրուան խօսողը, նախ ըսաւ թէ Կապոյտ Խաչը պատահական միութիւն մը չէ, այլ արժանաւոր եւ հարատեւ ժառանգորդը մեր դարաւոր պատմութեան խորերէն եկող հայ կնոջ աղնիւ եւ ազգանուէր չունչին եւ ոգիին։ Ցեւոյ անցնելով մեր այսօրուան իրականութեան, չեչտեց որ եթէ տարագրութեան առաջին օրերու Կապոյտ Խաչի հիմնական կոչումն էր ծառայել, օգնել, մեղմացնել մեր ազգակիցներու ցաւերը եւ կարիքները, այսօր ի տես մեր ազգութի անտեսական աւելի բարեկեցիկ վիճակին, Կապոյտ Խաչը կ'երթայ աւելի դէպի հայապահպանման, հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան դրծին, իր միօրեայ հայերէնի դպրոցին – րով եւ մանաւանդ իր ամառնային կազդուրման կայանով, որ երկու ամիս կը վերածուի կատարեալ փոքրիկ հայրենիքի մը։

Յարգելի նախագահուհին ապա նաեւ որոշ տեղեկութիւններ կայանի մէջ եղած տարիներու աշխատանքին եւ ի մասնաւորի նոր չէնքի կառուցման չուրջ։ Նոր չէնքը, որ մեծ մասամբ օգտագործելի պիտի ըլլայ այս ամառ, իրապէս եղակի է իր տեսակին մէջ, օժտուած արդիական բոլոր տարբերումներով։ (Ներկաները ջերմ ծափահարութիւններով ողջունեցին այս իրագործութիւնը)։

Օրիորդ Ասղիկ Առաքելեան յայտնեց իր վստահութիւնը հայ ժողովուրդի անվերապահ օժանդակութեան վրայ որ միչտ դիտցած է քաջալերել օգտակար եւ ազգային գործեր։

Այս սրտապնդիչ խօսքերէն վերջ, ներկայ բազմութիւնը յայտնեց իր գնահատանքի ղրական արտայայտութիւնը զոյացնելով քանի մը կարճ վայրկեաններու մէջ 6000 ֆրանքի դումար մը։

Իրապէս պէտք է զուրզուրալ Կապոյտ Խաչի վրայ։ Կ'արժէ օգնել, օժանդակել, թէ թիկունք ըլլալ։ Կ'արժէ տալ Կապոյտ Խաչին անհրաժեչտ բարոյական եւ նիւթական զէնքերը որպէսզի ա՛լ աւելի հաստատով, ա՛լ աւելի հաստատ քայլերով չարունակէ իր վսեմ առաքելութիւնը, որպէսզի այսօրուան աչխարհի հայակուռ ալիքներու եւ հայակործան փոթորիկներու ընդմէջէն լաւագոյնս թիավարէ մեր ազգային գոյութեան նաւը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊՈԻՏՄ ԺՊԻՏ

Թեքսասի դիւղերէն մէկուն մէջ, պատուելին քարոզ տալով կ'ըսէ·

— Պէտք է սիրէք ձեր թչնամիները։ Պէտք է հաչտ ապրիք անոնց հետ։ Ձեր մէջէն ով որ թչնամի ունի, թող ձեռք վերցնէ։

Բոլորը ձեռք կը վերցնեն, բացի մէկ հոգիէ։

— Դուք թչնամի չունի՞ք։

— Ոչ։ Բոլորը սպաննեցի, կը պատասխանէ մարդը։

×

Երկու առեւտրականներ, վաղեմի բարեկամ իրարու, ներկայ գործերու կացութեան եւ իրենց հողերուն վրայ կը խօսէին։

— Ի՞նչ եղաւ, սա առաւ փախաւ Լեւոնին հետ կրցա՞ր կարգադրել եւ կէս միլիոն պահանջդ գանձել։

— Այո, ամէն ինչ կարգադրուեցաւ, աղջկանս հետ պիտի ամուսնանայ։

ԲՈՌ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

5·

— Ձերդ սրբազանութիւն, եթէ ինձ թոյլ կը տաք, որ ձեզ խորհուրդ տամ... Վատահ եմ, որ կը զղջաք։ Նա երէկ մարդ էր ուղարկել ինձնից թոյլտուութիւն խնդրելու, որ ձեզի հետ տեսնուի, բայց ես անպատասխան թողի նրա խընդիրքը, որովհետեւ...

— Անպատասխան թողի՞ք, — կրկնեց Մոնտանելլին։ — Այդ դրութեան մէջ պտնուող մի մարդ դիմում է ձեզ խնդիրքով, եւ դուք ուչ չէ՞ք դարձնում։

— Շատ եմ ցաւում, որ ձերդ սրբազանութիւնը դժգոհ է ինձնից, բայց ես չուզեցի ձեզ վրդովել մի այդ տեսակ յանդուգն խնդրքով։ Ես լաւ եմ ճանաչում Ռիվարեցին։ Նա ձեզ միայն անպատուել է ուզում։ Թոյլ տուէք կրկնեմ, որ չափազանց մեծ անզգուշութիւն կը լինի, եթէ նրա մօտ դնաք։ Նա ճչմարիտ, որ վատագաւոր է, եւ այն աստիճան, որ ես հարկ համարեցի մի քանի նախազգուշութիւններ ձեր ձեռք առնել, ի հարկէ, այնպէս, շատ մեղմ տեսակի։

— Եւ դուք իսկապէս կարծում էք, որ վտանգաւոր է մի անզէն հիւանդ մարդու մօտ դնալը, որի վրայ դեռ մի քանի նախազգուշութիւններ էլ են ձեռք առնուած «չատ մեղմ տեսակի»։

Մոնտանելլին խօսում էր մի բոլորովին հանդիսատեսով, բայց դնդապետն զգում էր նրա հանդիսատեսքի խայթոցը ու կարմրեց չարութիւնից։

— Ձերդ սրբազանութիւնը կարող է վարուել, ինչպէս կամենում է, — ասաց նա ամենաքաղաքավար մի տոնով։ — Ես միայն ցանկանում էի ազատել ձեզ այդ մարդու սարսափելի անէծքները լսելու անախորժութիւնից։

— Դուք ի՞նչն էք աւելի ծանր համարում քրիստոնեայի համար, անէծք լսե՞լը, թէ մերձաւորին երեսի վրայ թողնելը ծայրայեղ վայրկեանին։

Նահանգապետը կանգնած էր ուղիղ, խժռռ ու պաչտօնական մի փայտէ դէմքով։ Վիրաւորուել էր Մոնտանելլիի վարմունքից ու այդ ցոյց էր տալիս իր ձայնի անսովոր չոր չեչտով։

— Ձերդ սրբազանութիւնը ո՞րը է ցանկանում տեսնել բանտարկեալին, — հարցրեց նա։

— Կը դնամ անմիջապէս։

— Ինչպէս հաճելի է ձերդ սրբազանութեանը։ Միայն, եթէ կը սպասէք մի քանի վայրկեան, իսկոյն մարդ ուղարկեմ, որ նախապատրաստեն նրան։

Նահանգապետը չատ արագ փոխեց իր պաչտօնական խօսուածքը։ Նա վախենում էր, որ Մոնտանելլին կաչուէ կապերը կը տեսնի։

— Շատ չնորհակալ եմ, դերադասում եմ տեսնել նրան առանց որեէ նախապատրաստութեան։ Գնում եմ ուղիղ բերդ։ Դիչեր բարի, դնդապետ, պատասխանս կ'ուղարկեմ ձեզ վաղը՝ առաւօտեան։

6·

Լսելով, որ բաց են անում խցի դուռը, Բոռը փակեց աչքերը յոգնած անտարբերութեամբ։ Ենթադրում էր, որ նորից նահանգապետն էր լինելու, որ գալիս էր նրան տանջելու իր հարցերով։

Նեղ անդուխով բարձրանում էին մի քանի պինուր, նրանց հրացանները խըփւում էին պատերին· իսկ յետոյ ականջին հասաւ մի չողոքորթող ձայն.

— Այդտեղ քիչ սեղ է, ձերդ սրբազանութիւն։

Բոռը վեր ցատկեց դողահար ու իսկոյն նորից ետ ընկաւ· ամուր պրկուած թոկերը չունչը կտրեցին։

Ներս մտաւ Մոնտանելլին յիսնապետի ու երեք պինուրի հետ։

— Հաճեցէք մի վայրկեան սպասել, ձերդ սրբազանութիւն, — ասաց յիսնապետը մի չղոտ ձայնով։ — Գնացին ատթոռ բերելու։ Ձերդ սրբազանութիւնը թող ներողամիտ լինի։ Եթէ ձեր դալը պիտենայինք, պատրաստուած կը լինէինք։

— Ոչ մի պատրաստութեան պէտք չկայ, յիսնապետ, բարի եղէք ու մեզ առանձին թողէք· սպասեցէք սանդուխի ցածը ձեր մարդկանց հետ։

— Լաւ, ձերդ սրբազանութիւն։ Ահա՛ ատթոռը· դնեմ մահճակալի կողքի՞ն։

Բոռը պառկած էր աչքերը փակ, բայց զգում էր, որ իրեն էին սեւեռած Մոնտանելլիի աչքերը։

— Կարծեմ քնած է, ձերդ սրբազանութիւն, — խօսեց յիսնապետը։ Բայց Բոռը բաց արաւ աչքերը։

— Ոչ, — ասաց նա։

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

«ԱԼԻՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

Ա.յրի Տիկին Սրբուհի Գէորգեան, այրի Տիկին Իսկուհի Օհանեան, այրի Տիկին Իսկուհի Սեֆէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մաթեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Պարսամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Կէտիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զօպանեան, Տատուրեան եւ Բալոյեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22ին իր բնակարանը, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Մայիս 25) ժամը 8ին, Սէն Պրիւնօ եկեղեցին, Իսի լէ Մուլինօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի պետեզմանատունը, Ռիւ սը Լ'Էկալիթէ։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ նախկին ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի, Մայիս 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ

ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք 1918 Մայիսին, ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի, Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտերուն եւ փրկեցին հայրենիքն ու Ս. Աթոռը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Յովհ. Ուզունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Տէր եւ Տիկին Բարգէն Ուզունեան եւ Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան 50 ֆր. Վիէնի Անի կոմիտէին, 50 Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, 50 Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, 50 Հայ Ազգ. Միութեան եւ 50 «Ցառաջ»ի։

Նոյն տխուր առիթիւ Պ. Շ. Խաչատուրեան 100 ֆր. կը նուիրէ Անի կոմիտէին, Պ. Հայկազ Յակոբեան 10 ֆր. նոյն նպատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղ. Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի.—

Տիկ. Լուսածին Տէր-Սահակեանի մահուան առթիւ Պ. Նազարէթ Մարկոսեան, Տ. Տ. Յ. Կէօնճեան, Տ. Տ. Գ. Պաղալեան (Կոլընոպլը), Տ. Տ. Մ. Եմէնէճեան 50ական։ Տ. Տ. Ա.Ճարեան, Տ. Տ. Յ. Շաղլասեան, Դր. Նահապետեան, Մարգարեան ընտ., Ա. Կապօլեան 30ական։ Տ. Տ. Ե. Տօրումեան, Տ. Տ. Խ. Մուրատեան, Ա. Ղուկասեան 20ական։ Ն. Պօղոսեան 15։ Տ.Տ. Հ. Սեմէրճեան, հոգեւոր քոյրեր, Տ. Տ. Ս. Սեմէրճեան, Տ. Տ. Օ. Կէօնճեան 10ական։

Տիկին Զարուհի Քէօսէյեանի մահուան առթիւ Քէօսէյեան ընտ. 200, Տ. Տ. Ա.ռաքելեան (Ամերիկա) 5 տոլար, Պր. Կ. Տինկիլեան 50, Իսրայէլեան ընտ., Ա. Տուտուսեան, Զ. Գալայճեան, Մ. Ա.ե.տխեան, Ա. Միրապեան 30ական, Ս. Գինոսեան, Ե. Պապոյեան, Յ. Տինկիլեան, Ա. Տուտուսեան, Պօյաճեան, Յ. Կէօնճեան, Մարտիրոսեան, Պ. Գուլումճեան, Զօպանեան, Գ. Պօղուլեան, Մ. Սանուկեան 20ական, Յ. Քիւրքճեան, հոգեւոր քոյրեր, Թ. Գուլումճեան, Տ. Թապաքեան, Յ. Մկրեան, Խաչերեան, Օ. Գրիգորեան, Գր. Գրիգորեան, Թ. Յովհաննէսեան, Պ. Պէրպէրեան, Յ. Աբրիկեան 10ական։

Յ. Սիմոնեանի հոգ. առթիւ Սիմոնեան ընտ. 100, Քիւրքճեան եւ Գափափճեան ընտ. (կարասան) 50, Պր. Վահան Յակոբեան 30 ֆր.։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Քրիստափոր Ենք. Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին։

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին։

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆՆԵՐՈՒ

Ինչպէս յայտարարուած էր Տրապիզոնի Հայր. Միութիւնը որոշած էր կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայաններուն նուիրել, Մայիս 19ի իր ինջոյքին չահը։ Ուրեմն 1200 Ֆրանքի չահը հաւասարապէս կը բաժնուի երկու կայաններուն, 600ական Ֆր.։

(Առանձ. «Ցառաջ»էն)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Նոր Սերունդին, Շաբաթ Մայիս 25, ժամը 21ին, Թէաթր Միւնիսիփալ։

Կը մասնակցին.—

ԱԼԱԳԵԱԶ պարախումբը, երգչուհի ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, ջութակահար՝ ԿԱՐԻ ՊԻՊԻՐԵԱՆ, սրնգահար ԱՆՏՐԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Բանաստեղծական մոնթաժ մը կը ներկայացնէ Սէնթ-Էթիէնի Նոր Սերունդը։

Տոմսերը.— Գալու, Ռիւ սը Լ'Էփըռոն։

ԿԸ ԳՆԵՄ

Հայկական հին դրամներ, անթիֆ, մինչեւ դարու եւ շրջակայ երկիրներու, նաեւ դիրքեր հայկական դրամներու մասին։

Գրել՝

ԺՈՐԺ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ
LE BELVEDERE
38200 VIENNE
Tél. 85-27-11

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ կարմիր Խաչի ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանը կեդրոնական չեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Վ. Մուխպիրեան (Գերմանիա) 200 ֆր., Տիկին Թաղէոսեան (Քոլմար), Պ. Ֆ. Փափազեան (Փուա-թիէ), Տիկին Վերոն Դաւիթեան (Վալանս), Պ. Էտկար Շահվէքիւեան, Օր. Վարդուհի Մարեան (Մարսէյլ), Տիկին Սեդա Սահակեան (Մարսէյլ) 100ական, Տիկին Բէժին Ճէվիզեան (Ժուան լէ Փէն), Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանոսիկեան (Մարսէյլ), Պ. Մելիքոֆ, Տիկին Րէն Էպնայեան, Օր. Մայտա Եապճեան (Մարսէյլ), Պ. Ժաք Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կոստանեան (Միրիպէլ), Պ. Գրիգոր Պարտիզպանեան, Տիկին Սաթենիկ Եաճեան (Մարսէյլ) 50ական, Օր. Մաթիլդա Սարեան, Պ. Բոժէ Թօփալեան (Ռոմֆենվիլ), Պ. Վահրամ Սէֆէրեան, Տիկին Լուիզ Պետրոսեան (Ռիւէյ Մալմէզոն), Պ. Ղազարոս Զիլինկիրեան (Վիլֆրանշ), Տիկին Զապէլ Գալայճեան, Պ. Մարտինեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Մարտիրոսեան (Փալիյոն սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Ժան Մուրատեան (Շաւիլ), Տիկին Մելին Սուքիաս (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Էլիասինեան, Պ. Ժիրայր Թերլէմէզեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տիարեան, Տոքթ. Ժաք Գազանճեան, Պ. Արմենակ Զորիկեան (Մարթիկ), Տէր եւ Տիկին Տիրան Զոլաքեան, Պ. Ռուբէն Շահմիրեան, Տիկին Ասլանեան (Պուլոնը սիւր Մէր), Օր. Քնար Սահակեան (Մարսէյլ) 30ական, այրի Տիկին Ժ. Յակոբեան (Ցոս սիւր Մէր), Տիկին Ժ. Մարգարեան (Ցոս), Պ. Անդրանիկ Գոլանեան (Մարսէյլ) 25ական։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համագործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Ժամանակ Մարմինի, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութեան, Մշակութային Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Հորեքշաբթի կէսօրէն ետքը ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր։

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է

ԻՍԻ ՀԱՅԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

որ յետաձգուեցաւ, տեղի կ'ունենայ Յունիս 9ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 8ին, ժամը 21ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

Pour :
VENDRE
ACHETER
LOUER
GERER

Immeubles — Appartements —
Villas — Locaux

J. TORANIAN
Conseil immobilier
Administrateur de Biens
FNAIM

ETUDE RIVE-GAUCHE
122, Bd Raspail
PARIS (6e)
Tél. : 548-67-61 — 222-70-63
544-19-46 — 544-11-25

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15

ժամը 21ին

P. L. M.

Հքեղ սրահներուն մէջ։

Մասնակցութեամբ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին
ՆԱՅԻՐԻ
Պարախումբին

Դէպքերու ներկայացում ճայնալուսար - ձակումով

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 56րդ տարեդարձը, Վալանս, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, այս Շաբաթ Մայիս 25, երեկոյեան ժամը 9ին, Սանթր Սոսիալ Փրոթեսթանի սրահին մէջ, Ռիւ Ամպլար։

Կը նախագահէ Պր. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՋԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Արտասանութիւն, երգ եւ հայկական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 8ին, Շաբաթ իրիկուն, Սփլանտիան սրահները։

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 9ին

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Մայիս 25, ժամը 20·30ին Քոնսէյ Միւնիսիփալի սրահը (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ)։

Երկար ժապաւէն մը Հայաստանի վրայ (Հայկ. երաժշտութիւն)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1974

ՏԱՍԸ ՕՐ
2100 ՖՐ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ — ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ —
ՓԱՐԻԶԷՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
Մեր յաջորդ ճամբորդութիւնը.—
ՅՈՒՆԻՍ 15Է՛Ն 29
(կարելի է երկարաձգել)

«Ցառուկ երիտասարդներու» համար (16էն 35 տարեկան)
ՕԳՈՍՏՈՍ 2Է՛Ն 19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4Է՛Ն 21

LIC. A. 72
Demander notre brochure détaillée

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնեն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
26
DIMANCHE
26 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·022

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.022

ՄԻՄՈՆ ՎՐԱՅԵԱՆ

(1882–1969)

—o—

1900–1970 եօթանասնամեակի մեր տարեգրութեանց մէջ իրենց ամբողջական ընծայումով յայտնի համազգային դէմքերու չարքին, պատմականօրէն յիշատակելի իր ծառայութեամբ ու մեծակչիռ վաստակով յաւերժ ոգեկոչելի անուն մըն է Սիմոն Վրացեան՝ որուն մահուան հինգերորդ տարելիցն էր, Մայիս 21ին։

Հանրային – կազմակերպական, քաղաքական, պետական, կրթական եւ դրական–մշակութային մարզերու վրայ հաւասար աշխատունակութեամբ ու նուիրումով՝ մաս կը կազմէ քիչերու այն փաղանգին, որ զեկավարական կոչումին հետ յաջողած է ներդաշնակել ծառայութեան ըմբռնումը։ Յուցատախտակ չէ եղած, յորդորատու եւ խրատախօս չէ ուզած մնալ՝ բարձրագոչ աթոռներէ հրահա՛նգ միայն ուղղելու համար չըլլապատին։ Եւ եթէ պատգամաբերն է դարձած Հայութեան եւ կազմակերպութեան կամքին, պետական եւ կուսակցական որոշումներու, — բոլորէն առաջ ի՛նք ենթարկուած է անոնց։ Գալած է առաջին դիծերուն վրայ, անձին օրինակով արժեւորելու համար իր խօսքը· գործո՛վ ապրեցնելու համար իր դաւանարները։

Գիտե՛ք...

Գիտենք բոլորս ալ՝ որ մահկանացու թերութիւններէ զերծ չեղաւ նաեւ ինք։ Զարմանալի, թերեւս նաեւ բացառական վկայութիւն պիտի ըլլար ըսել համազգային վարկով ծանօթ ոեւէ անձի համար՝ թէ մարդ չէ՛ վիրաւորած, տեսակէտներու հակադրութեամբ որեւէ պայքար կամ բախում չէ ունեցած, մարդկորչէն չէ սխալած, երբեմն նաեւ անարդար չէ եղած...

Իր բազմակողմանի կարելիութիւններ – րով օժտուած եւ նոյնքան բազմաբեղուն աշխատունակութեամբ յատկանշուող ոեւէ հանրային դէմքի հանդէպ անխուսափելի են մեծ ու պզտիկ վերապահութիւնները։ – Այսօր, հինգ տարի եռք չիջումէն, երբ անանձնականօրէն կը սեւեռինք իր կեանքին ու գործին, չա՛տ աւելի կ'ամբանանք մեր այն համոզումին մէջ թէ կարելի չէ սեփական կարծիք ու տեսակէտ ունենալ, հաւաքի մը եւ համոզումի մը կառչիլ եւ պայքարիլ անոնց համար՝ եթէ ամէնուն սիրելի դառնալու մտասեւեռումը պիտի վարէ մեզ...

×

Ծնած է 1882ին, Նախիջեւանի Մեծ Սալ գիւղին մէջ (Հիւս· Կովկաս)։ Ցաճախած է Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանը եւ 1906ին, ընթացաւարտ, նուիրուած է հանրային – կազմակերպական գործունէութեան։ Քանիերեք տարուէ, Հ· Յ· Դաշնակցութեան չարքերուն մէջ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու պատրաստ, երբ կը մասնակցի կազմակերպութեան չորրորդ Ընդհ· ժողովին, Վիէննայի մէջ (1907), ապա կ'անցնի Փերպուրկ, համալսարանական մասնագիտութիւն ձեռք բերելու համար օրէնսդիտութեան եւ մանկավարժութեան մէջ։

1910ին կ'աւարտէ դասընթացքը եւ յորդորաբար կը կոչուի կազմակերպական պարտականութիւններու՝ Պաթումի, Տըֆլիզնի, Պոլսոյ եւ Կարնոյ շրջաններուն մէջ։

1911ին կուգայ Միացեալ Նահանգներ եւ մինչեւ 1914 կը վարէ «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը։ Նոյն տարին, կը մասնակցի Հ· Յ· Դ· ութերորդ Ընդհ· ժողովին եւ կը կոչուի կամաւորական պուներու կազմակերպիչ մարմնի անդամակցութեան։ 1917ին կը տառնձնէ խմբագրութիւնը Թիֆլիզի «Հորիզոն»ին եւ կովկասեան գօտիի փոխարքայ օրերուն կ'ընտրուի անդամ Ազգային Խորհուրդի եւ Անդրկովկասեան Սէյմի։

1918–1921 թուականներուն ազգային – պետական եռուզեռին մէջ տիրական դեր ունեցաւ իրրեւ նախարարի (Օհանջան – եանի գահլիճին մէջ) եւ վարչապետի։ 1921 Փետրուարեան համաժողովրդային ապստամբութեան օրերուն, իրրեւ նախագահ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէին, գարձաւ տարերային չարժումի զեկավարներէն մին· ու անկախութեան վերջնական փլուզումէն եռք անցաւ արտասահման՝ տարագիր քաղաքական դէմքերու հոյլին հետ։

Երկար տարեն ապրեցաւ ու գործեց Փարիզի մէջ, ուր հրատարակած է «Վէմ» պարբերականը (1933–1938) եւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» մեծակչիռ գործը (1928)։ Անցաւ ապա Միացեալ Նահանգներ, ուր 1939–1951 կարեւոր դեր ունեցաւ Հայ Դատի հետապնդման եւ կազմակերպական աշխատանքներու մէջ։ Իսկ 1952–1969, տասներեքամեայ տարի, ապրեցաւ ու գործեց Լիբանանի մէջ, երբ Լեւոն Շանթի մահով իրեն վստահուեցաւ Համազգայինի «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի տեսչութիւնը։

Կազմակերպական, քաղաքական եւ պետական մարզերու մէջ յիշատակելի իր գործունէութեանց չափ — ու աւե՛լի — յաւերժ ոգեկոչելի մեր ընկերը ի յայտ բերաւ սակայն գրական եւ պատմագիտական առումով բարձրարժէք վաստակի մը հայրութեան իրաւունքը՝ «Կեանքի ուղիներով» հատորաշարքով (6 դիրք), «Խարխափումներ (1924, Պոսթըն «Հ· Յ· Դաշնակցութեան դիւանը» (2 հատոր, 1934, 1938), «Հ· Յ· Դ· վաթսունամեակ» (1950, Պոսթըն), «Հայաստան՝ բոլշեւիկեան մուրճի եւ բրէական սալի միջեւ», «Հին թղթեր՝ նոր պատմութեան համար» անուն գործերով ու տակաւին այլ աշխատասիրութիւններով։

Ցարգա՛նք իր յիշատակին, փա՛ռք իր գործին ու վաստակին։

Մ· Թ·

ՕՐՕՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ինչպէս դրած էինք երէկ, փոխանցման չըլլանի նախագահը՝ Փոհէր կ'ընդունէր Միթերանը, խօսելու համար մանաւանդ ընդլիմութեան կանոնագրի մը մասին։ Փոհէր կ'ուզէ որ ընդդիմութիւնը իր կարեւոր տեղն ունենայ երկրին քաղաքական կեանքին մէջ։

Անգլիոյ օրինակը խօսուն է այդ ուղղութեամբ։ Ընդդիմութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած մարմին մըն է եւ ընդդիմութեան պարագլուխն ալ տարեկան 144 հազար ֆրանք թոշակ կը ստանայ։ Նաեւ իր «հակակառավարութիւնը» կը կազմէ։

Փոհէրի հետ տեսակցութենէն եռք, Միթերան յայտարարած է մամուլին. «Կը խորհիմ թէ ընդդիմութեան կանոնագիրը առաւելապաս սովորութեան հարց է։ Արդէն կանոնագիր բացատրութիւնը չատ փառամոլ արտայայտութիւն մըն է, վանդի ընդդիմութեան կանոնագիրը ժողովրդապետութեան մը մէջ կը կայանայ հանրային կարծիքի մէջ որեւէ հատուածին ջիջուած բնական իրաւունքներով ապրելուն մէջ։ Իրականին մէջ, ընդդիմութիւնը, ճիշդ է, դէշ վերաբերումի ենթարկուեցաւ եւ կ'ենթարկուի։ Հանրային կեանքէն չընջուած է։ Բնական է որ չկառավարէ, բայց բնական է նաեւ որ նախ առնուի մանաւանդ երբ Ֆրանսայի կէսը կը ներկայացնէ»։ Պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին, որ կ'ուզէր գիտնալ թէ «քաղաքացիական կամ կրօնական պատերազմի» մը մէջ պիտի սահմանափակուի, Միթերան ճչդած է թէ չափազանցեալ բառեր են եւ թէ մեծամասնութեան զեկավարները թշնամիներ չի նկատեր։ Աչալուրջ կը մնայ, դուրս նայ եւ միտք ունի չարունակելու պայքարը զոր սկսած է կոթնած 13 միլիոն Ֆրանսացիներուն վրայ, որ իրեն վստահութիւն յայտնած են։

× Սահմանադրական Խորհուրդը պաշտօնական արդիւնքը տուաւ հանրաքուէին, Ուրբաթ կէսօրէ եռք։ Արձանագրուած – ներու թիւն է 30 միլիոն 600·775, քուէարկողներու թիւը՝ 26 միլիոն 724 հազար 595, արտայայտուած քուէ՝ 26 միլիոն 367 հազար 807, բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 13 միլիոն 183 հազար 904։ Ձեռնպահ մնացած է 12,67 առ հարիւր։ Ստացած են Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէնի՝ 13 միլիոն 396 հազար 203 (50,81 առ հարիւր), Ֆ· Միթերան 12 միլիոն 971·604 (49,19 առ հարիւր)։

× Երկուշաբթի օր նորընտիր նախագահը կը նշանակէ նախարարապետը (Շաբաթ օր կարգ մը թերթեր Շիրաքի մասին կը խօսէին) եւ երեքշաբթի օր ծանօթ կ'ըլլայ նոր կառավարութեան կազմը։

Քանի մը տողով

«ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԶԱՑՆ» ձայնասփիւռի կայանը կը հաղորդէ որ իրաքեան իշխանութիւնները 2000 քիւրտ ուսանող ձերբակալած են եւ աւելի մեծ թիւ մըն ալ արտաքսուած է համալսարաններէն։ Ատկէ զատ Մուսուլի, Պաղտատի եւ Քէրքիւքի քիւրտ բանուորները պաշտօնանկ եղած են գործատէրերուն կողմէ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ թոքատապէ մեռած է ճաղի մեծերէն՝ Տիւք Էլինկթըն, 75 տարեկանին։ Երեսունական թուականներէն ինք եւ Ամթրոնկ «ճաղի թագաւոր»ները հռչակուած էին եւ տարիներու ընթացքին սերունդներ ոգեւորած։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նոր կառավարութիւնը որոշեց դատի քաշել նախկին վարչակարգին դահլիճին պատկանող չորս նախարարները, որոնց կարգին՝ ներքին նախարարը։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը ուզած է այս ձեւով զոհացում տալ կերեվարականներուն, որոնք զժգոհ եղած են որ Քայթանօ եւ Թոմազ արտօնութիւն ստացած են Պրազիլ երթալու։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 22–22)

ԱՐԵՆԻ ԴԱՐԱՒՈՐ ՎԱԶԸ

—

Գարնան հեղեղներու ժամանակ Արփա գետը հետաքրքրական դաղտնիք մը երեւան հանեց Արենի գիւղին մօտ, ջուրով ողողուած հողին վրայ հսկայ փոս մը բացուեցաւ եւ հոն երեւան եկան 250–300 լիթր տարողութիւն ունեցող կարասներ՝ պատրաստուած թեթեւ քարէ։ Կարասի ձեւ տալով մեծ քարերուն, հին վարպետները այդ քարերուն ներսը յատուկ չափով մը ծեփած են, որպէսզի ծակոտկէն քարէն հեղուկը դուրս չհոսի։ Գետին «հնագիտական պեղումը», կը վկայէ, որ դարեր առաջ գինեգործութիւնը վայրջոյներու հիմնական զբաղումներէն մէկը եղած է։ Հնչնի գինեգործութեան կեդրոնը եղած է Արենի գիւղը, որ ներկայիս ալ ծանօթ է իր ընտիր սեւ խաղողով եւ թունդ կարմիր գինիով։ Այժմ գարկ կը տրուի խաղողի մշակութեան։ Բնակլիմայական պայմաններու հեռեւանքով տարիներ առաջ ընդամէնը 50 հեկտար այդի կար։ Այժմ վազերը կը բարձրանան լեռներն ի վեր։ Արդէն այս տարի բերք պիտի տան 12 հեկտար նոր այդիի վրայ ցանուած վազերը, իսկ յառաջիկայ քանի մը տարիներուն սեւ ողկոյզները պիտի ժպտին 130 հեկտար նոր այդիներու մէջ։ Այդիներու ընդհանուր տարածութիւնը յառաջիկային պիտի հասնի 200 հեկտարի։

Բացուած, պայծառ աչքերու Անցեալն ահա, ներկա՛յ,
Անշարժ տերեւներով աշնան ջուր է հանդարտ,
Տխրութիւնը հուսկ ապրում է խրատոյզ
Եւ տեսիլքը՝ համայնական ու թափանցիկ։

Արեւուն տակ եփած ազնուական գինի
Երազն յաղթեց սրտին· ալ լոյսերը երբեք
Պիտ' չմարին, երբե՛ք· լոյսերը մահ չունին
Երբ հոգիներուն մէջ այլեւս կեանքն է անվերջ։ —

Ալ ոչ մեկնում ի զուր, ոչ վերադարձ ունայն·
Ալ ոչ ոճի ողջոյն· ալ չի կանչեր ոչ ոք
Ոչ մէկ բանի համար· ամէնքը հուսկ, ներկա՛յ,
Կը հասկնան գիրար· եւ հաշտուած, սրտբաց՝

Իրենց վերջին արցունքը կը սրբեն՝
Լոյսո՛վ։

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵՏՔԵՐՀԱՆԷՆ

9 — 22 Փետրուար

Սարդ մը, առտուն կանուխ, կը պատահի մեր պատին վրայ։

— Բախտ է կ'ըսէ ընկերս։

Վա՛յ մեզի՛ եթէ սարդերուն պիտի կապենք մեր բախտը։ Ու մեր բախտը պիտի կապենք մենք բախտին։ Որքան ալ փըչըրել ուզենք մեր չղթաները՝ միշտ արեւելքն է որ մեր ներսը կ'իջնէ, իր նախապաշարումներով, անոտի իր հաւատալիքով։ Մենք դեռ մեզ զերի կը կարծենք ճակատագրին։

10 — 23 Փետրուար

Մինչեւ կանանց բանտին դուռը կ'երկննամ այսօր։ Ցիսուն մը կին կայ ներսը, ամէն տարիքի, ու ամէն դասի։ Սովորական բողէն սկսեալ, գողերը, քաղհահանները, նոյն իսկ մարդասպանները։ Աւելի զարհուրելի են կիները իրենց բանտին մէջ, քան այրերը ասդին։ Աւելի յաճախ տեղի կ'ունենան վէճ ու կռիւ, դայթակղութիւն ու նոյնիսկ ոճիր, հոդ, կանանց կողմը, քան ասդին։ Աւելի դիւրագրգիռ են կիները իրենց առօրեայ վէճերուն առեն, ու աւելի կատաղի իրենց անզօրութեանը մէջ։ Պարզ զրոյցներէն վէճ կը հանեն, ու վէճը չուտով կը վերածեն ծեծկռտուքի։

11 — 24 Փետրուար

Այսօր եւս հիւրեր չունիմ ես։ Պատուհանիս առջեւը նստած՝ իրենց սիրելիները կայի եկող կիները կը դիտեմ ես ժամերով։ Ամէն երեքչարթի կը դիտեմ ես անոնց չարաբ, ու ամէն անգամ կը լեցուիմ նոր նոր յուզումով։

12 — 25 Փետրուար

Կսկծալի դէպք մը օրս կը խռովէ այսօր։ Վզկիտէր Անդրանիկ, դատապարտուած Առափաղարի դէպքին առթիւ, բանտին մէջ խենդեցած է երէկ ու հիւանդանոց բերած են։ Սիրաս կը բզկտի կարծես երբ բանաշատիկ կը հաղցնեն խեղճին, մինչ ան կը ճչայ, յետոյ կը կապեն պարտէզին մէջ ծառի մը, մինչեւ որ իրի – կունը կառքը կուգայ ու յիմարանոց կը փոխադրէ զինքը։ Դաժան է յաճախ մարդը նոյնիսկ եղերական պատկերի մը առ – ջեւ. մինչ կառք կը խօթեն հէք վզկիտէրը՝ կան որ կը խնդան վրան, կան որ կը հեգնեն, ու մէկը նոյնիսկ կը պոռայ.

— Առափաղար կ'երթաս կոր...

Այս օրուան հիւրերս Հուգուզի (Իրաւաբանական վարժարան) ընկերներս են առաւելապէս, – Արտաշէս Զարդչեան, Արտաշէս Ֆէքրահեան, Կարօ Սասունի, Գուրգէն Էմմասեան, Եղիշէ Քալջունի, Կարպիս Փափազեան, Գէորգ Գէորգեան։ Եկած են նաեւ Զապէլ Եսայեան ու Տիգրան Մաչիկեանը։

13 — 26 Փետրուար

Այսօր Ռուբէն Զարդարեանը կուգայ։ Միակ այցելուն է այս օրուան, ու եկեր է քիչ մը զրոյց ընելու Վարդանանց օրով։ Խմբապետատան մէջ, տարիներով քով քովի մենք կարծես չենք տեսներ զիրար։ Աչխատանքը, հեւ ի հեւ այդ աչխատանքը, տեն չի ձգեր որ մեր չուրջը նայինք։ Պէտք է տոհմիներ ըլլան այսպէս դուրսը որ քիչ մը բացուինք իրարու։ Ո՛ր դժդոհ է ինքը հեւասպառ այս կեանքէն, որ կը սպաննէ զինքը ամէն օր, կը սպաննէ կաթիլ առ կաթիլ։ Կը չքացնէ ներչըն – չումնները իր մէջ, ծարաւը նոր հորի – զոններու, զրէի, արուեսի մարդը, խլեակի մը, աւելի ճիշդ զրամեքենայի մը վերածելով ամբողջ զինքը։ Ու կը նախաղաղայ թէ պիտի տեւէ դեռ երկար ամէնօրեայ այս նահատակութիւնը, արուեստագէտն խլելով յարութեան ամէն յոյս։

14 — 27 Փետրուար

Այսօր ալ մէկը կ'արձակուի բանտէն. լրացուցած է երկու տարուան պատիժը, բայց կարծես չ'ուզեր մեկնիլ։ Ընկեր – ներո՞ւն համաք՝ զորս կը թողու հոս, կամ թէ լոյսին համար՝ որ զուրսն է. ո՛վ պիտէ։ Մարդ երբ խաւարին վարժեցուցած է աչքերը՝ կարծես լոյսէն կը վախնայ։ Իրրեւ թէ պիտի չկարենայ լոյսին մէջ տեսնել։

Այսօրուան այցելուներուս մէջ կայ Պօղոս Գէորգեանը։

15 — 28 Փետրուար

Ահաւոր բան է երդիներու հետ մաքառիլ։ Երբոր անոնք կուգան խռովել քունդ, միակ արդար իրաւունքը զոր ունիս։ Երբոր զարհուրելի պատկերներ՝ մին կցուած միւսին՝ կը կաչկանդեն քեզ։ Փախիլ չես կրնար ոչ ալ անոնք փախցնել։ Նոյնիսկ երբոր կ'արթնաս պահ մը՝ քունը կուգայ կրկին աչքերդ փակել, ու երազներու չարանը զարձեալ կը սկսի։ Երազ չէ այլեւս աս, որովհետեւ երազները երբեմն անուշ կ'ըլլան. լինչ որ ցորեկը քեզ կը մերժուի՝ երազիդ մէջ կուգայ քեզ ժըպտիլ ու քաղցրացնել խոնջ ու տառապած մարդու դլուխդ։ Բայց այս մէկը, այս դիւերուանը, այդ երազը չէ. մղձաւանջ մըն է՝ որ իր ճանկերուն մէջ քեզ է դրկեր եւ որուն դէմ դուն կը մաքառիս քունիդ մէջ։

Այսօր կուգան Գեղամ Բարսեղեանը, եղբայրս Հայկը, Մանուէլ Տէր Պօղոսեանը։

16 Փետրուար — 1 Մարտ

Բարեկենդան է այսօր։ Կը զուարճանայ այսօր աչխարհը զուրսը։ Խելագար մարդկութիւնն է որ ամբողջ տարին արդէն խելկատակութեան մէջ՝ օր մըն ալ տահմաններ է ամբողջական խելկատակութեան։ Կարծես թէ ամբողջ տարին զիմակ չունենար երեսը՝ այսօր դիմա՛կ ալ կը դնէ։ Բարեկենդա՛ն. մարդկութեան իսկական ոճնը, ուր մարդ խենդութենէն չամչնար իր ներսի անասունէն ալ, ու ազատ կ'արձակէ զայն այսօր...

Միակ կերպարին է ուր այցելու մը չի զար։ Որո՞ւն մտքէն բանտարկեալը կ'անցնի երբ այնքան զուարճութիւն կայ դուրսը։

17 Փետրուար — 2 Մարտ

Նորէն կ'այցելեմ այսօր ներսի խօվուչները. Հայ կը փնտռեմ։ Ու որքա՜ն կան, Աստուած իմ, մեծ մասը մոռցուած հոս ու լքուած։ Կան որ սիրելի մը ունին որ իրենց կուգայ չաբաթը հեղ մը՝ երկաթներուն եռեւէն ժպտելու իրենց, հետը ծրար մը բերած։ Բայց չատերը դուրսը մէկը չունին։ Ազգը ուրի՛չ գործեր ունի դուրսը. ճառ պիտի խօսի, ծափ պիտի զարնէ։ Ո՞վ պիտի խորհի բանտը նետուած այս թշուառներուն մասին։ Որո՞ւն համար ըսած է Քրիստոս թէ բանտն էի ու պիտ տեսնելու եկաք։ Շարթէ չարաթ քահանայ մը կը զրկէ « ազգը » ատոնց. կը մրթմրթայ ան քանի մը աղօթք, պըտղունց մը խունկ կը ծխէ, ու կ'անցնի կ'երթայ...

Շատ են այսօրուան այցելուներս կուգայ նաեւ զերասան Ազեանը։

18 Փետրուար — 3 Մարտ

Ահարոն կը զրէ նամակի մը մէջ. «համբերէ՛. չէ՞ որ խաչուածներուն համար ուրիշ բան չկայ։ Ցիսուս Մագթաղինէ մը ունէր. եկա՞ւ երբեք քու Մագթաղինէդ՝ երկաթակուռ վանդակոմիդ համբուրելու համար ճակատդ...»։

Ա՛հ, այո՛, եկաւ իմ ալ Մագթաղինէս....

Բայց ան դեռ համբոյր չտուաւ, որովհետեւ դեռ չի պիտեր ներսիս կրակը...

19 Փետրուար — 4 Մարտ

Զարիֆեանէն հեռագիր կուգայ թէ յօժար է ներկայ պայմաններուն մէջ Պոլիս գալու ու իր ներկայացումներուն սկսելու Մարտ 15ին։ Մարտ 15ը այլեւս հեռու չէ, ու ես դեռ բանտն եմ։ Ո՞վ պիտի ուտանձնէ հոգը նախնական պատրաստութիւններուն։ Նամակ կը տեղացնեմ նորէն ալ ու ճախ որպէսզի խորհրդակցութեան մը դան մօտս։

Այսօրուան գլխաւոր այցելուս Տօքթ. Պաղիլ Ֆանն է։

21 Փետր. — 6 Մարտ

Խորհրդաւոր չչուկ մը. մահապարտ մը բերած են։ Ու յանկարծ մէկը լուր կուտայ թէ Հայ է։ Անչչուկ կը սպրդիմ դէտնայարկի սրահը ուր զետեղած են զայն։ Աչտ Թումայեանն է, Առափաղարի այն հէք տղան՝ զոր բռներ էին Տաեերու Գիւմի հանդէսին օրը, Առափաղարի մէջ

ՄԱՅՐՈՒԹԻՒՆ ԵԻ ԼՈՅՍ...

—o—

Մայրերու Օրուան խմաստը — աւելորդ է թերեւս ընդգծել — Մայրութեան ըմբռնումով միայն կ'ամբողջանայ. ո՛չ այնքան բեղնաւորութեան դաշտիաբով՝ որքան ծնուցիչ այդ զօրութիւնը արժեւորող նուիրումի եւ ամբողջակա՛ն զոհաբերութեան յանձնառութեամբ։

Կենդանական աչխարհի բնական երեւոյթներէն մէկն է սերնդագործումը։ Մայրեր կան անոնց բոլոր դասերուն մէջ։ Բնազդական զուրգուրանքի մղումը ինքնին է եւ ուժեղ։ Սակայն՝ բանաւոր էակին համար մայրութեան դաշտիարը կ'ենթադրէ ինքնագիտակից գնով ընծայումի մը կոչումը, դիտակցա՛ծ զոհողութիւններու եւ պատասխանատուութեան յանձնառութեամբ։

Կենդանական աչխարհի բնական երեւոյթներէն մէկն է սերնդագործումը։ Մայրեր կան անոնց բոլոր դասերուն մէջ։ Բնազդական զուրգուրանքի մղումը ինքնին է եւ ուժեղ։ Սակայն՝ բանաւոր էակին համար մայրութեան դաշտիարը կ'ենթադրէ ինքնագիտակից գնով ընծայումի մը կոչումը, դիտակցա՛ծ զոհողութիւններու եւ պատասխանատուութեան յանձնառութեամբ։

Կենդանական աչխարհի բնական երեւոյթներէն մէկն է սերնդագործումը։ Մայրեր կան անոնց բոլոր դասերուն մէջ։ Բնազդական զուրգուրանքի մղումը ինքնին է եւ ուժեղ։ Սակայն՝ բանաւոր էակին համար մայրութեան դաշտիարը կ'ենթադրէ ինքնագիտակից գնով ընծայումի մը կոչումը, դիտակցա՛ծ զոհողութիւններու եւ պատասխանատուութեան յանձնառութեամբ։

Կենդանական աչխարհի բնական երեւոյթներէն մէկն է սերնդագործումը։ Մայրեր կան անոնց բոլոր դասերուն մէջ։ Բնազդական զուրգուրանքի մղումը ինքնին է եւ ուժեղ։ Սակայն՝ բանաւոր էակին համար մայրութեան դաշտիարը կ'ենթադրէ ինքնագիտակից գնով ընծայումի մը կոչումը, դիտակցա՛ծ զոհողութիւններու եւ պատասխանատուութեան յանձնառութեամբ։

22 Փետր. – 7 Մարտ

«Գերեզմանէն փախած» մարդ մը կը բերեն այսօր հիւանդանոց։ Թխապատ մըն է, երկար տեսնէ ի վեր հիւանդ, զոր յանկարծական տաղնապի մը պահուն մեռած են կարծեր ու տարեր թաղեր են ողջ ողջ։ Խեղճը երեք-չորս օր մնացեր է հողին տակ. գերեզմանափորն է որ կատկածով մը բացեր է հողը, ու մեռելը ողջ-ողջ դուրս հաներ։ Հիմա կրկին բերեր են զանիկա բանտ, ու կրկին նետեր հիւանդանոցը։

Երբ հիւանդներուն սրահը կը մտնեմ՝ կը տեսնեմ որ բոլորը կռացեր են իրենց անկողիններուն մէջ, ու հարցումներու տարափին տակ կը խեղդեն խեղճ «վախըտականը»։ Կ'ուզեն հասկնալ թէ ինչ կայ անդիի աչխարհը։ Թէ ո՞րտեղ աւելի լաւ է, հողին տա՞կը թէ հոս։

Այսօր Մ. Զանանը կուգայ եղբօրս Գրիգորին հետ։

23 Փետր. – 8 Մարտ

Ցուզիչ բան է գիտնալը թէ պիտի արձակուիս եւ սակայն հարկ է դեռ սպասել։ Սրտաուրոյ դրութիւն է սպասել մէկուն, հիւրի մը, սիրելիի մը. սպասել բարի լուրի մը, ու մանաւանդ ազատութեան։ Ա՜հ, որքան երկար կը թուին քեզ ժամերը, վայրկեանները...

Այցելուներն անդամ տաղակալի կը թուին այսօր. չես լսեր իրենց խօսածը. աչքդ դուռին է. ե՞րբ պիտի գայ փրկարար աւետիսը։ Ժամը 6ն է, երբ հեռաձայնով պիտ կը կանչեն կեդրոնի հրամանատարութենէն։ Այդ պահուն սարսուռ մը կը համակէ սիրտս ու նաեւ կսկիծ մը. մինակ պիտի ձգեմ հոս ընկերս...։

Կեդրոնի հրամանատարին մօտ եմ. հանդիսաւոր ձեւ մը կ'առնէ ու կ'ըսէ.

— Պա Էմբըփատիշահի սէրպէստ սիճ (արքայական կամքով ազատ ես)։

Կայսերական ներո՛մ, երբ հոգիս 46 օր կը մնայ որպէսզի պատիժս լրանայ...

Զարաչուք արկածը վերջ կը գտնէր։ Նոր փորձառութեամբ մը դինուած, բանտեկան բոյն կը վերադառնայի, տանջեալներուն ցնծութեան եւ ուրախութեան մէջ, վերակեցու համար ընդհատուած աչխատանքս, «Ազատամարտ»ի խմբագրութեան մէջ։

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Վերջ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼԻՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Մէկ քանի անձնուէր զինուորներու պէտք ունինք, ըսաւ ծերունի նախագահը։

— Ի՞նչ քանի համար, հարցուցին մէկ քանի երիտասարդներ։

— Կէս դիւերուան գործունէութեան համար, պատասխանեց ծերունին։

— Տէրոյը հաճելի գործ մըն է այդ, բաւ մեր նախագահը, եւ վառուն եմ որ աչխատիցներ պիտի կրնանք գտնել այս երիտասարդներուն մէջ։

Յետոյ ինծի դառնալով աւելցուց.

— Պարոն Օտեան, ահաւասիկ ձեղի համար գործունէութեան դեղեցիկ առարկայ մը։

— Բայց, կմկմացի, ասկաւին չեմ պիտեր թէ ի՛նչ է ինչ պահանջուածը։

— Հիմա պիտի բացատրեմ, պատասխանեց սրահին մէջ կեցող ծերունին։ Փարիզի տրուած «Նոր Բաբելոն» տիտղոսը, ափսո՛ս չատ ճչմարիտ է։ Այս անունան մայրաքաղաքը, որ դիտութեան, դեղարուեստի ու գրականութեան օրրանն է, միանդամայն մոլութեան կեդրոն մըն է։ Քանի՛ հազարաւոր անփորձ երիտասարդներ, որոնք ուսում առնելու եւ մարդ ըլլալու բարի տրամադրութեամբ կուգան հոտեղ եւ քիչ յետոյ կ'իյնան մոլութեան անդունդներուն մէջ, ինքզինքնին փճացնելով ու իրենց ծնողքները յուսահատութեան մատնելով։ Ինչպէս գիտութիւն, գեղարուեստ ու գրականութիւն այս քաղաքին մէջ իրենց կատարելութեան հասած են՝ նոյնպէս մոլութիւնն ու չուտայ – տութիւնը, անբարոյականութիւնն ու անառակութիւնը իրենց ծայրայեղութեանց հասած են։ Փարիզի մէջ ապրող երիտասարդ մը երկու ճամբայ կը տեսնէ իր առջեւ, մին պարտականութեան, աչխատութեան, գիտութեան եւ ումանքի ճամբան եւ միւսը՝ չուտայտութեան, ղեխութեան եւ մոլութեան ճամբան, մին որ դժուարին է եւ որ ատկայն կատարելութեան կ'առաջնորդէ, միւսը որ հեշտին է եւ որ ապականութեան կը տանի։ Բարեմիտ ու անփորձ երիտասարդը, որ քիչ մը կորով ու ինքնագիտակցութիւն չունի՝ ճակատագրականօրէն կ'իյնայ ապէտաւոր ճամբուն մէջ եւ ա՛լ կորսուած է ան թէ՛ իրեններուն, թէ՛ իր հայրենիքին եւ թէ Աստուծոյ համար։

Ծերունիին այս խօսքերը որ խորին լռութեան մէջ լսուեցան, հաւանութեան մրմունջներով ընդունուեցան։

— Շատ ճիշդ են ձեր ըսածները, հատատեց մեր նախագահը։

— Մեր ընկերութեան նպատակն է, շարունակեց նորեկը, այդ անփորձ երիտասարդները զգուչացնել մոլութեան համբէն ու զանոնք մղել դէպի ուղղութեան ճամբան, մեր նպատակն է երկու ճամբաներուն բերանը կանգնելու, երբ կը տեսնենք երիտասարդ մը որ ընտրելիք ճամբուն մէջ կը վարանի քովը մօտենալ եւ անոր ըսել մեղմութեամբ. «Բարեկամ, մի երթար ճախէն՝ այլ աջը ընտրէ»։

— Կեցցե՛ս, գոչեց նախագահը։

— Այդ երկու ճամբաներուն բերանը կեցողներ կը փնտռենք ահա, շարունակեց նորեկ ծերունին։

Մօտաւորապէս հասկցած էի թէ ի՛նչ կը պահանջուէր մենէ, բայց եւ այնպէս դեռ խնդիրը լուսաբանութեան կարօտ էր։ Ուրիչ երիտասարդներ ալ կ'երեւայ թէ ինծի պէս կը մտածէին, որովհետեւ իրենցմէ մէկը բաւ։

(112 – Շար.)

ՊՍՑ

ՊՈՍՏՈՒՆԴԻ

ՄՍՑՈՒ

— Ո՞վ է ասել, որ ես ուզում եմ ամուսնանալ:

— Ես ինքս լսեցի, թե ինչպես դուք ասացիք:

— Ես ասացի՞:

— Այո, դուք:

— Ես ասացի, որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Տօմինիք Պեքեարեան, որ յապա – ղումով տեղեկացած է իր հօր՝ ՍՈՒՐԻՆ ՊԵՔԵԱՐԵԱՆԻ մահուան զոյժին, կը ծա – նուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ անոր յիշատակին, կի – րակի, Յունիս 2, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին:

ԾՈՒԼԻՔ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Կարա – պետեան 70 Ֆր· կը նուիրեն Կապ· Ֆաչի կայանին Մարուքէ Սարգիսեանի մահ – ուան տխուր առթիւ: Նոյն նպատակին՝ ան 100:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վեր· Յ· Հելվաճեանի մօր Տիկ· Սիրա – նոյշ Հելվաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի չնորհակա – լութեամբ ստացուած են հետեւեալ նուի – րատուութիւնները, Պօմոնի Հայ Աւետ· եկեղեցիին մէջ·—

Պ· Պօղոսեան Մինաս 30, Պ· Յովսէփ – եան Աբրամ 20, Պ· Գալընպաճեան Ռուբէն 10, Պ· Օսկանեան Յովհաննէս 50, Պ· Քիւրքճեան Երուանդ 20, Տիկ· Կարա – պետեան Լուսին 10, Պ· Կարապետեան Ռուբէն 20, Տիկ· Պատաքեան Մարի 50, Տիկ· Իպրանոսեան Մարի 10, Տիկ· Մա – նոսեան Հերմինէ 20, Գարիճեան 50, Տիկ· Մինասեան Թագուհի 10, Պ· Տալօեան Օ – հան 10, Պ· Պ· Հայկազեան, Կարապետ – եան 50, Տիկին Պզտիկեան Վարդուհի 10, Պ· Դաւիթեան Օննիկ 100, Մակար – եան Շահէն 50, Տիկ· Զինարեան 20, Տիկ· Սարաֆեան 20, Օր· Քէրէսթէճեան 50, Պ· Թիքօեան Սիսակ 10:

Այս գումարը գործածուեցաւ բարեր – պատակ ձեռնարկներու:

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի վար – չութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Յարութիւն Կարպիսի Թաղման առթիւ Տիկին Էլիզ Զրբաչեան 50 Ֆր·, Գէորգ Զիւրիւքճիչեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մանեճանեան 20, Ալիս Մուրատեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալպէր Վանեան 50, Գէորգ Խազի – նաճեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Լօրան Խօքսիւզեան 50, Յակոբ եւ Յարու – թիւն Անտիլեան եղբայրներուն հոգեհան – գստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Միսաք Ապրիկեան 100 Ֆր· կրթական գործի հա – մար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Հուրիաթ, Նուարդ եւ Երա – նուհի, որոնց մօր անունը Զարուհի է, իսկ Զարուհիին հայրը՝ Յակոբ (Ալաչ – կերտցի)· 1921–22 թուականներուն, Հու – րիաթ իր երկու քոյրերով պատսպարուած էին Լենինականի ամերիկեան որբանոցը· Գրել՝ Գաֆթանճեան վարդապետի, Սալի – թա Սան Նիֆոլա տա Թօլէնթինօ 17, Հոմ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, համագործակցութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի, Դպրոցասէր վարժարանի Նախ – կին Սանուհիներու Միութեան, Մշակու – թային Միութեան Տիկնանց յանձնախում – բին եւ Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկե – ղեցւոյ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Մայիս 29, Զորեքշաբթի կէսօրէն ետքը ժամը 3·30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Այս հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի՝ Տիկին Ս· ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Հայաստան խումբ, Երկուշաբթի, Մայիս 27, ժամը 17ին:

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին:

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին:

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Յ· Դ· Արծիւ խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ
ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

որ յետաձգուեցաւ, տեղի կ'ունենայ Յու – նիս 9ին:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ալֆորվիլլի մէջ Յունիս 8ին, ժամը 21ին:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Երկրորդ Հրատէր
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու – թեան Առաջին Ընդհ· ժողովին՝ օրինա – կան մեծամասնութիւն գոյացած չըլլա – լով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ· ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Օրակարգ·— Կանոնագրի 5րդ յօդուա – ծի փոփոխութեան վաւերացում:

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

-- ՄԱՅԻՍ 28 --

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ·
Խաչի եւ Հայ Ազգ· Միութեան
Շաբաթ, Յունիս 1, ժամը 8·30ին
քաղաքապետարանի սրահը
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիեննի երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

Կը նախագահէ ընկ· ԱՍԱՏՈՒՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ՍԵՐՈՒԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Խօսք կ'առնեն Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչներ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդին կողմէ — երգ, պար, արտասանութիւն, խմբերգ — կը մասնակցի կեդր· Ֆրանսայի Նոր Սերունդի
Ալագեազ *պարախումբը*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
DANS LES SALONS DU SPLENDIDE

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու
Յունիս 9ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին
Սէն–Շամոնի Լազարիսթներու վայրը
Route du Coin (après le Stade Antoine Pauge)
Կը նախագահէ ընկ· ՅՈՎՀ· ԳՈՒՐԱՃԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 21ին
DANS LES SALONS DE L'HOTEL P.L.M.
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Դէպքերու ներկայացում ձայնալուսաթաղկումով

JEUNESSE et ACTION

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ
JEUNESSE ET ACTION
Ընկերակցութիւնը նիւթապէս պիտի օգնէ սահմանափակ կարողութիւն ունեցող այն ընտանիքներուն, որոնց զաւակները կը փափաքին ամառնային որեւէ բանա – կումի երթալ:
Հարցմանները ստանալու համար դիմել, M. le Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx A 1 La Maurelle — 13013 MARSEILLE — Tél. 66-07-05

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա· ճամբորդութիւն
10 ՅՈՒԼԻՍ – 25 ՅՈՒԼԻՍ 1974 — 2 օր ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, 1 օր ՄՈՍԿՈՒԱ եւ 12 օր ԵՐԵՒԱՆի մէջ: — Գին՝ 2890 ֆր·
Բ· ճամբորդութիւն
2 ՕԳՈՍՏՈՍ – 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974 ,, 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅի, 13 օր ԵՐԵՒԱՆի մէջ
Գին՝ 2850 ֆրանք
Գ· ճամբորդութիւն
6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ – 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ —·2 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅի, 13 օր ԵՐԵՒԱՆի մէջ
Գին՝ 2720 ֆրանք

եւ յատկանշական երկու ճամբորդութիւններ, ուղղակի՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Ա· ճամբորդութիւն՝ 2Էն 15 Օգոստոս: Գին՝ 2800 ֆրանք: Բ· ճամբորդութիւն՝ 6Էն 19 Սեպտեմբեր: Գին՝ 2780 ֆրանք:

Բոլոր ճամբորդութիւնները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձ օդանաւով, «Ամե – նիա» կամ «Անի» հիւրանոցներու Առաջին կարգի երկու հոգինոց սենեակներու մէջ լոգարանով եւ մասնաւոր սպասարկութեամբ: Այցելութիւններ՝ Երեւանի բոլոր տեսարժան վայրերն ու մշակութային հիմնարկները, ինչպէս եւ՝ Զուարթնոց, Սարդարապատ, Սեւան, Էջմիածին, Էրեբունի, Գեղարդ, Գառնի, եւայլն:

TRANSTOURS — 22, rue du 4 Septembre, PARIS (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ· ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Երկուշաբթի, Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15–18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի՝
11, rue du Bassin - SAINT-JULIEN — Tél. : 93-04-90 et 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ԼԻՈՆ՝ ՊԱԼԵԱՆի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ· ԳԱՐԱԵՄԱՆի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ· ՊՕՅԱՃԵԱՆի

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԳՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ

ՅՈՒՆԻՍ 3ԻՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳԱՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
SAINTE-HONORINE - DES - PERTES
կազմակերպութեամբ
ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Անահիտ Սվաճեան (*ճեռնադաչնակ*), Գէորգ Եանպէկեան (*երգ*),
վահան Նաւասարդեան (*արտասանութիւն*)
ՄԵԿՆՈՒՄ
ժամը 7·15ին, Քաֆէ Գուրմիէօր, *Կառ տիւ Նոռ* — 7·20ին, Գուր տիւ Հավր, *Կառ Սէն Լազար* — 7·30ին, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ
Կէսօրին համեղորով խորոված կայանին ճաշարանին մէջ
ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Համաշխարհային Բ· պատերազմի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ ամե – րիկեան բանակին մէջ զոհուած հայ զինուորներու հիրմներուն
Մասնակցութիւն 58 ֆրանք
Արձանագրութեան համար դիմել·—
Տիկիններ Նաւասարդեան 985–36–53 — *Թաճեան* 990–66–28
Խուպէսէբեան 924–38–54 — *Պիւրթէ* 793–18–38 — *Սապաղ* 924–51–55
Իրենց միջոցներով ճամբորդել փափաքողները պարտին ապահովել կէսօրուան ճաշին մասնակցութիւնը Մայիս 28էն առաջ հեռաձայնելով 985–36–53
Ճաշագին 35 ֆր·
Երթուղի
Autoroute de l'Ouest, Evreux, Lisieux, Bayeux, Port-en-Bessin, Sainte-Honorine des Pertes

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
28
MARDI
28 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·023

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Մայիս քառնեւուեթ։

Լուսաչող թուականը Հայոց ժամանակակից պատմութեան։

Հրաշափառ յարութիւնը ցեղին՝ Ապրիլեան խաչելութենէն վերջ։

Փառապանծ ծնունդը Արարատեան դաշտի Մայիսեան յաղթական ճակատամարտներուն։

Սարդարապա՛տ։ Նոր Աւարայր։

Որքա՛ն տխուր պիտի ըլլար Հայուն ճակատագիրը առանց իր դիւցազնամարտներուն։

1918 *Մայիս 28ին կենսատու լոյս մը ծագեցաւ Արարատի ծեր զագաթէն։*

Հիմը դրուեցաւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան։

Հայութիւնը՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ յաղթապանծ գրոհով իր հայրենի հողերէն վռնտեց անարդ թշնամին, որ կուգար պերակչիռ ուժերով բնաջնջելու մնացորդացը։

Խախտորոշ օրեր էին։

Գաղթականներու, որբերու եւ այրիներու երկիր էր դարձեր Արեւելեան Հայաստան, ուր ապաստաններ էին Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած բեկորներ։

Դասալիք ռուս զինուորներ Թրքական ճակատէն զանգուածային փախուստի դիմելով՝ կ'երթային իրենց բաժինն առնալու բոլշեւիկեան աւարէն։

Կովկասի քրիստոնեայ եւ իսլամ մեր դոյզ հարեւանները դաչինք կնքած Թուրքին հետ՝ թշնամական դիրք էին բռնած մեղի դէմ, աչքերնին տնկած մեր հողերուն։

Ռուսիա՝ կարմիր պատմուճան հագած, Պրեստ – Լիտովսքի մէջ ոճրագործ իթթիհատի կառավարութեան նուէր կուտար մեր հայրենիքի անբաժանելի հողերը, Կարսն ու Արտահանը։

Գերմանիա, մեղսակից Թրքական ցեղասպանութեան, Կովկասի մէջ կը պաշտպանէր իր զինակցին եւ անոր դաշնակիցներուն չահերը՝ ընդդէմ Հայերուն։

Կորսուած արտաքին աշխարհէն, չբաժանուած զօրաւոր թշնամիներէ, չունենալով ոեւէ բարեկամ, լքուած իր բախտին, Հայութիւնը՝ միս-մինակ իսկական հրաշք մը գործեց 1918 Մայիսին։ Սրտառուչ համերաշխութեամբ միացած՝ անարդ թշնամիին դէմ օրհասական անհաւասար կռիւ մղեց առիւծի պէս։ Ու յաղթեց։

Անկախ Հայաստան ստեղծեց։

Կիլիկեան Թաղաւորութեան կործանումէն հինգուկէս դար վերջ, Հայը աշխարհի քարտէսէն ալ մը հող կորզեց եւ վրան դրեց «Հայաստան»։

Դարերով զուտ աշխարհագրական պատմական անուն մը դարձած Թուրքի վրայ՝ 1918 Մայիս 28ին փունիկի նման իր աճիւններէն վերածնաւ Հայաստան եւ վերածուեցաւ չօչափելի իրականութեան։

Ա՛յս է ահա Մայիս 28ը։ Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ անջնջելի ոսկի տառերով արձանագրուած Թուականը։

Առանց 1918 Մայիսին ստեղծուած Հայաստանին, չէինք ունենար այսօրուան փոքրիկ կորիզն ալ։ Փաստ՝ ա՛յն, որ խորհրդայնացումէն 54 երկար տարիներ վերջ ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցած է անոր 1920ի սահմաններուն վրայ։

Ընդհակառակն, 1921 Մարտ 16ի Մոսկուայի դաշնագրով, վերջնապէս Աւրբեջանին են կցուած Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը։

Մայիս 28 վերածնունդն է Հայաստանի անկախութեան։

Փա՛ռք զայն կերտող հերոսներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

—o—

Հաւանական չէ որ Քիսինկէրը յայտնութիւն մը ունեցած ըլլայ « Դամասկոսի իր ճամբուն » վրայ բայց եւ այնպէս կը թուէր, երկուշաբթի օր, թէ ուրիշ ճամբայ մը գտած է համաձայնութեան բերելու համար Սուրիան եւ Իսրայէլը, չաբաթ մը, ամէն օր Դամասկոսէն Երուսաղէմ եւ Երուսաղէմէն Դամասկոս երթալ գալով։

Եթէ վերջին պահուն նոր դժուարութիւններ չծագէին, համաձայնութիւն պոյացած էր հետեւեալ կէտերու շուրջ.— Ա.) Համաձայնութեան բնագիրը պէտք է նախ ստորագրուէր Դամասկոս, Սուրիացիներուն կողմէ, քանի որ Իսրայէլ առաջինը եղած էր իր հաւանութիւնը տըւող։

Բ) Քիսինկէր այդ ստորագրուած փաստաթուղթը առած կ'երթար Թել – Աւիվ, Իսրայելացիներուն ստորագրել տալու համար։

Գ) Այն ատեն, Դամասկոսի, Թել–Աւիվի եւ Ուաշինկթընի մէջ, միաժամանակ կը յայտարարուէր համաձայնութեան ստորագրուիլը։

Դ) Վերջնական ստորագրութիւնը ապագային կը կատարուի ժընեւ եւ

Ե) Զինադուլը Կոլանի եւ Հերմոնի ճակատներուն վրայ կ'իրագործուի վերջ – նական ստորագրութենէն առաջ եւ նաեւ վիրաւորներու փոխանակումը։

Համաձայնագրին հիմնական կէտերը կը պարզուին այն ատեն երբ ստորագրուած կ'ըլլայ։ Ծանօթ է որ ան կը վերաբերի պատերազմական ուժերու քաշուելուն։ Ամէն պարագայի մէջ, դեռ երկուշաբթի առաւու, ոչ մէկ բան ապահով էր եւ Դամասկոսէն հասած լուրերու համաձայն, ամէն բան հարթուած չէր եւ խօսակցութիւնները վերսկսած էին։

Մինչ այդ Իսրայէլ, աշխարհի բոլոր Հրեաներուն հետ Շաւուոթը կը տօնէ, որ կ'ոգեկոչէ Սինայի լերան վրայ Աստուծոյ եւ Հրեաներու կնքած ուխտը։

× Իսրայէլի եւ Լիբանանի սահմանին վրայ նոր միջադէպեր պատահած են։

Քանի մը տողով

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ լաւատեղեակ աղբիւրնե – րու համաձայն, կը դրէ Մոնտ, խորհրդային ամէնէն ծանօթ բեմադիրներէն մէկը Սերգէյ Պարաճանով (Սարգիս Պարաճանեան, հեղինակը՝ Նրան Գոյնը ժապաւէնին) կիեւի դատարանին կողմէ վեց տարուան աշատանքի արգելափակման կայանի դատապարտուած է «միասեռականութեան եւ անձնասպանութեան դըրդումի» համար։ Մոնտ կը յիշէ որ Պարաճանեան 16 միջազգային պարգեւ ստացած է « Մոռցուած Նախնիքներու Շուքեր » ժապաւէնին համար, իրագործուած 1965–ին եւ որ պատմութիւնն է ուկրայնական փոքր գիւղի մը նախայեղափոխական կեանքին։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 21–22)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Տաչքենտ մէջ բացումը կատարուած է Ասիական եւ Ափրիկեան երկիրներու չարժանկարի երրորդ Փառատօնին։ Հայաս – տանէն պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւոր – րութեամբ բեմադիր Լայերտ Վաղարշեանի, հայկական ժապաւէններ պիտի ներ – կայացնէ։ ատոնց չարքին են «Մոռցուած հէքեաթներուն կիրճը», «Վարագոյրը չի իջնում», «Ընտանիք», «Սեւան», «Աստղադիտակը ուղեծրում» եւայլն։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՑ ՄԷՋ

Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը չաբթուան մը պաշտօնական այցելութիւն տուած է Աւստրիա։ Պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Հայաստանի Ելմտական նախարարը՝ Ստեփան Սաֆարեան։

×

ԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՒ

Մոտ։ Մխիթեան Գերազոյն Մօրհուրդի նախագահութեան որոշումով բանաս–

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Քափիթալ թերթին խմբագիրը անապահովի յետքայլ մը ըրաւ հակալրտեսական հարցին մէջ։ Խմբագիրը յայտնած էր թէ Դաշնակցային Գերմանիոյ զաղտնի ապատարկուներ – թեանց ընդհ. պետը լրտեսութիւն կ'ընէ ի հաշիւ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Ռուսերուն։ Կ'ըսէր նաեւ փաստերը պիտի հրատարակէ մինչ յանկարծ ներողութիւն խնդրեց, ու նաեւ խմբագրապետի իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ։ Բայց եւ այն – պէս հանելուկը չի լուծուիր այս ձեւով։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Սիփրոս Թեթէսէս յայտարարեց թէ Ցու–նաստան պատրաստ է խօսելու Թուրքիոյ հետ Եգէական ծովու յատակի հանքերուն մասին։ Պէտք է ճշդել երկու երկիրներու ծովային սահմանները յետագայ շահա – գործումներուն համար։

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը դատապարտեց Հիւս. Իրլանտայի ծայրայեղները, որոնք գործադուլով կը փորձեն տապալել երկրին ամբողջ սահմանադրական կարգը եւ կը ձգտին աղանդի ու ոչ–ժողովրդավարական Պետութիւն մը հաստատել, որուն մէջ բնակչութեան մէկ երրորդը պիտի չէզոքացուի։ Ուիլսըն մէկ կողմէ մերժեց բանակցիլ այդ տարրերուն հետ եւ, միւս կողմէ, յայտարարեց թէ Լոնտոն առայժմ պիտի չգործածէ իր զինուորական ուժերը վերջ տալու համար գործադուլին։ Ըլլըստերի իշխանութեան կը մնայ հարցը լուծել։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետը Լոնտոնի մէջ չաբաթավերջին խօսակցութիւններ ունեցաւ փորթուկալեան կինէի ըմբոստ – ներու ղեկավարներուն հետ։ Համաձայն փորթուկալեան աղբիւրներու զինադուլի համաձայնութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ կնքել չուտով։ Խօսակցութիւններէն առաջ փորթուկալի վարչապետը ճշդեց իրենց հետապնդած նպատակը՝ առաջին առթիւ զինադուլ հաստատել, որմէ ետք ըմբոստները պիտի հրաւիրուին մասնակցելու կինէի քաղաքական կեանքին եւ, վերջապէս կինեցիները իրաւունք պիտի ունենան որոշելու իրենց երկրին քաղաքական կառոյցը։ Կինէ կրնայ անկախ Պետութիւն ալ դառնալ։

Մեր Այցելուները

Խմբագրատուն այցելեց, Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան վաստակաւոր միաբան՝ գրագէտ – բանաստեղծ Հայր Վահան Վ. Յովհաննիսեան, որ Լիոն բանախօսելէ ետք, քանի մը օրուան համար փարիզ կը գտնուի։

տեղծ Համօ Սահեան պարգեւատրուած է «Աշխատանքային Կարմիր Դրօշ» շքանշանով։

×

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Զորս օրով երեւան այցելած են մարզական կազմակերպութիւններու ղեկա – վարներ Պուլկարիայէ, Հունգարիայէ, Արեւելեան Գերմանիայէ, Ռուպայէ, Մոնկոլիայէ, Լեհաստանէ, Ռումանիայէ եւ Չեխոսլովաքիայէ։ Հիւրերը այցելած են Մ. Սարեան Տուն – Թանգարանը, Սեւան, Ծաղկաձոր եւ այլուր։

×

« ՔԱՌՍ » ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄՈՒՄԸ

Մոսկուայի մէջ «Քառս» ժապաւէնի անդրանիկ ներկայացումը տեղի ունեցած է։ Ժապաւէնը «Հայֆիլմ»ի նոր արտադրութիւններէն է։ Հանդիսականները ջերմօրէն գնահատած են ժապաւէնը։

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արամայիս Սարգսեանի եւ Մարատ Խարազեանի պատրաստած«Լուսրի կամարների տակ» փաստագրական հատորը։ Հատորը կը պատկերացնէ 1970ի աշնան Լուվրի մէջ կազմակերպուած «Հայկական արուեստը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսը։

Գիրքին նիւթերէն ակնարկ կը դառնայ, որ, իսկապէս, ցուցահանդէսը իսկական յայտնութիւն մը եղած է Ֆրանսացի եւ այլ ազգերու արուեստասէրներու, պատմաբաններու, հնագէտներու, ճարտարապետներու համար, որովհետեւ հայ արուեստը երբեք այս ծաւալով ներկայացած չէր Հայաստանէ դուրս։

Գիրքին մէջ տեղ գտած են ֆրանսական մամուլի, օտար այցելուներու գնահատական կարծիքներն ու տպաւորութիւնները ցուցահանդէսի մասին։

×

ՍԱՐՄԷՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑ

Հայ երաժիշտներ երգեր յօրինած են Սարմէնի բանաստեղծութիւններով։ Այդ երաժիշտներէն են Ցարօ Ստեփանեան, Կարօ Զաքարեան, Արամ Մերանդուեան, Ստեփան Զրբաչեան, Ալեքսանդր Ցարութիւնեան, Մարաին Մազմանեան, Օհան Տուրեան, Գէորգ Արմէնեան եւ ուրիշներ։ Ցօրինուած երգերէն չատերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն, ինչպէս «Թեւաւոր աղջիկ», «Երանի թէ», «Երեւան», «Հովիւի երգը», եւայլն։

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է դրական – երաժշտական երեկոյ մը՝ նուիրուած բանաստեղծին ստեղծագործութիւններուն։ Սարմէնի կեանքն ու դրականութիւնը բնութագրած է Փրոֆ. Մինաս Հիւսեան, իր բացման խօսքին մէջ։ Ապա տեղի ունեցած է համերգի բաժինը։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած են Գոհար Գալոյեան, Օֆելիա Համբարձումեան, Ցուհ. Բաղալեան, Ռուբէն Մաթեւոսեան եւ ուրիշներ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Աչխարհի վրայ չկայ ժողովուրդ մը, որ անկախութեան չձգտի:

Ժողովուրդի մը գոյատեւումը արդիւնքն է անոր անկախութեան պահանջին եւ իր մղած պայքարներուն ու պատերազմներուն բոլոր անոնց դէմ, որոնք ուզած են բռնաբարել իր անկախութիւնը եւ ազատութիւնը:

Ժողովուրդի մը անկախութեան ձգտումը կը ներկայանայ իբրեւ լաւագոյն գրաւականը անոր ապրելու տենչին իբրեւ ազգ եւ իբրեւ ժողովուրդ:

Երկրի մը անկախութեան գոյատեւումը հիմնուած է նաեւ անմիջականօրէն անոր արտաքին քաղաքականութեան եւ ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութիւններու վրայ:

Իրողութիւն է, որ պատմութեան ընթացքին ուժը իր էական դերը ունեցած է ազգերու անկախութեան կերտումի ընթացքին: Զօրաւոր երկիրներ, յաճախ հիմնուելով իրենց ուժին եւ տիրապետելու մղձաւանջէն մղուած, արգելք հանդիսացած են փոքր ազգերու անկախութեան: Ժամանակի ընթացքին սակայն, նոյն այդ երկիրները զանազան դէպքերու բերումով եւ մանաւանդ որոշ չհերթէ մղուած, անկախութիւն չնորհած են իրենց իշխանութեան ենթակայ փոքր ազգերուն:

Սակայն, ժողովուրդները եւ այս պարագային փոքր ազգերը, եթէ պիտի սպասեն, որ անկախութիւն տրուի իրենց, կը սխալին:

Անկախութիւնը չի տրուիր, անկախութիւնը կ'առնուի:

Անցեալի եւ մանաւանդ մեր դարուն, անկախութեան պահպանումը նաեւ կը նշանակէ յարմարիլ օրուան քաղաքական չարժումներուն եւ ունենալ՝ սուր աչք, զօրաւոր հոտառութիւն եւ ըլլալ հեռատես, կարենալ առաջքը առնելու համար բոլոր քաղաքական խաղերուն: Իական է նաեւ ունենալ ուրոյն եւ յստակ ուղղութիւն, ինչպէս նաեւ պայմաններուն յարմարելու ճկունութիւն եւ պիտակցութիւն:

Ճանչնալ թշնամին եւ բարեկամը, չահակիցը կամ ուղեկիցը եւ զանազանել զանոնք, այդ կը նշանակէ քաղաքական հասունութիւն, որ մասամբ անկախութիւնը հեռու կը պահէ չինչալու համար քաղաքական խաղին դերկը եւ կամ զառնալու անոր զոհը:

Անկախութեան հասնելու պահանջը զգերու պահանջ է եւ դեռ զարեր պիտի տեւէ, այնքան ատեն, որ ժողովուրդները կ'ապրին:

Ժողովուրդ մը, որ զրկուած է իր անկախութենէն, իր ազատ ապրելու կամքէն եւ կ'ուզէ իբրեւ ազգ գոյատեւել, բնական է, որ ձգտի անկախութեան եւ ազատութեան

Ազգ մը կը մեռնի այն ատեն միայն, երբ անկախութեան չի տենչար եւ անոր կերտումին չի ձգտիր:

Հայ ժողովուրդը եթէ ապրեցաւ եւ կ'ապրի տակաւին, պատճառը անոր անկախութեան պահպանման կամ վերահաստատման համար մղած ապստամբութիւնները, դիմադրութիւնները կռիւներն ու պատերազմներն են: Եթէ Հայը չունենար մարտնչող ու պայքարող ոգի, արդէն չատոնց կորսուած պիտի ըլլար ժամանակի բոլոր միւս մեծ ազգերու նման, որոնք այսօր պատմութեան մէջ միայն կը յիշուին:

Ժողովուրդ մը երբ անկախութիւնը զարձուցած է իր նպատակը, պէտք չէ արհամարհէ որեւէ մէկ բան եւ չհապզորձէ ամէն միջոց, նոյնիսկ երբ ակնկալութիւններն իսկ թոյլ են: Իական, հիմնական է այդ նպատակի ճամբուն վրայ չըլլայուսահատիլ եւ չընկրկիլ:

Վեհաժողովները եւ ներկայիս ՄԱԿը, կը հանդիսանան միջազգային հսկայ կազմակերպութիւններ, որոնք կը ջանան պահպանել ժողովուրդներու անկախութիւնը եւ գոյատեւումը:

Ոչ–անկախ ազգերը մաս չկազմելով հանդերձ ՄԱԿին, անկախութեան տիրանալու իրենց բոլոր յոյսերը պէտք չէ անոր վրայ դնեն, սակայն այդ չի նշանակեր, որ պէտք է արհամարհեն զայն եւ բնաւ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆՑԵԱԼԻ ԷՋԵՐԸ

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՈՒՄԲ.— Պոլսոյ « Վերջին Լուր »ի 1920 Մայիս 29ի թիւը ամբողջովին նուիրուած էր Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան երրորդ տարեդարձին: Յօդուածներ ունէին խմբագիրը՝ Յակոբ Տէր–Յակոբեան, Յովհաննէս Ասպետ, Թէոդիկ, Երուանդ Օտեան, Արմենակ Տէր–Յակոբեան եւ ուրիշներ: Թերթը արձագանգ հանդիսացած էր Մայիս 28ի հանդիսութենց, Պոլսոյ մէջ: Ընդհանուր բղթակցութենէն կը բաղենք գլխաւոր հատուածները:

Երէկ Պոլսոյ հայ ժողովուրդը անսո – վոր եւ արժանաւոր հանդիսաւորութեամբ տօնեց Հանրապետութեան տարեդարձը:

Հայ բոլոր հասատատութիւնները փակ էին եւ ամէն թաղի մէջ ամէն կողմ կը ծածանէր հայկական դրօշը:

Ոգեւորութիւնը անով մանաւանդ մեծ թափ առացած էր, վասնզի, հայ տառապանքին անտեսման իբր ցոյց փակուած եկեղեցիները կը բացուէին Հայաստանի անկախութեան հռչակման ուրախ եւ վերածնացապէս ազգային փառքը կազմող տօնին առթիւ:

Ամէն թաղի մէջ ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր եկեղեցի աղօթելու նահատակներու հոգիին համար եւ առաուածային օգնութիւնը հայցելու Հայաստանի կառավարութեան համար, որ այնքան արիօրէն կը կռուէր արտաքին եւ ներքին թշնամիներու դէմ:

Հրապարակային հանդիսութեանց արդելքին վրայ բանախօսութիւնները կատարուեցան եկեղեցիներու մէջ, կամ դպրոցներու եւ լսարաններու սրահները: Բոլոր թաղերու մէջ բանախօսները իւ վեր հանեցին օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ երդերով ու արտասանութիւններով ժողովուրդը խանդավառ օր մը անցուց:

Սակայն բոլոր հանդիսութեանց կեդրոնը կը կազմէր Գումգապուն, ուր Պատրիարքարանի չուրջը աննման ոգեւորութիւն կը տիրէր եւ անսովոր բազմութիւն մը լեցուած էր հոն Պոլսոյ ամէն թաղերէն:

Ծանգալատութիւնը աննկարագրելի էր մանաւորապէս Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

կարեւորութիւն չտան, որովհետեւ նման կեցուածք մը վնաս կը բերէ անկախութեան ճամբուն վրայ թափուած բոլոր ճիդերուն եւ զոհողութիւններուն:

19րդ դարուն Եւրոպայի մէջ ծնունդ կ'առնէր ժողովրդական գաղափարապահ – նութիւնը, ըստ որուն ժողովուրդն է ամէն ինչ ու ամէն ինչ ժողովուրդի համար է եւ կը դառնար ժողովուրդներու զարթօնքի մղիչ ուժը: Աստիճանաբար թօթափելով օտար լուծերը եւ հին կարգերը, այլ ժողովուրդները իրենց սկզբունք կը դարձնէին ազգային անկախութիւնը, որուն ի խնդիր կը պայքարէին, համոզուած, որ իրենք պէտք է ըլլան իրենց բախտին տէրը: Գիտակցութեան եւ այդ պայքարներուն ծնունդ են 19րդ դարէն սկսեալ զանազան ազգերու անկախութեան տիրացումը: Այդ ազգերը, — յաճախ իրենց վրայ իշխող երկիրներէն ռազմականօրէն եւ նիւթապէս տկար, — իրենք զիրենք պատրաստեցին եւ տիրացան անկախութեան, չնորհիւ իրենց մարտնչող ոգիին եւ յարատեւ պայքարներուն:

Ափրիկեան երկիրները վերջին փաստերն են:

Այսօր, զանազան երկիրներ, մոռնալով նոյնիսկ դարերու հակամարտութիւնները, իրենց անկախութիւնը կ'ապահովեն մի – ջազգային դաշնագիրներով, որոնք հիմնուած են փոխադարձ չահերու վրայ:

Ներկայ դարը եւ ժամանակի ոգին ազատագրուցած են փոքր ազգերու ազատ եւ անկախ պետութիւններ, որոնք իրարու կապուած են զանազան ատիճանի դաշնագիրներով կամ համաձայնագրերով:

Միջազգային ներկայ իրաւունքները կը մղեն համոզումով արտայայտուելու, որ Հայութիւնն ալ իրեւ ազատատենչ մարտնչող ազգ, անպայման, օր մը իրականացած կը տեսնէ իր երազը:

ՋԱՐԵՀ ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

կրցաւ կերտել իր կեանքը, հպարտօրէն կանգնելով պաշտպանելու համար իր ազատութիւնը: Հայ ժողովուրդը չըլլա – պատուած այլազգեղ ժողովուրդներէ, կըրցաւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը իւրացնել ու պահպանել, որոնք կրնան գինքը լաւագոյն տեղը դնել ապրելու սահմանուած ազգերու չարքին մէջ:

«Հայ ժողովուրդը չտեսաւ օտարներու ոչ մէկ օժանդակութիւնը. իր արժանիքը անոր մէջն է, որ իր իսկ արիւնով ու դառաերութիւնով ձեռք բերաւ իր ազատագրութիւնը: Ահա թէ ինչո՛ւ ուրախութեամբ կը տօնենք Հայ Հանրապետութեան տարեդարձը: Մենք մեր ուժին վստահ, մեծ հաւատքով կը նայինք Հայ Հանրապետութեան չարժումներուն. անպիտի քալէ իր որոշ ուղիէն, որքան ալ խոչընդոտներ ու փուչեր ըլլան իր ճամբուն վրայ: Այս ժողովուրդը, որ սա երկար դարերու ընթացքին պահեց իր ազգային նկարագիրը, վստահ եմ որ պիտի քալէ դէպի վերջնական բաղձանքներու իրագործման...»:

Քարոզչն վերջ հանդիսաւոր հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուեցաւ ի հիշող բոլոր հայ նահատակներուն համար: ... Պաշտահանդստեան արարողութիւն կատարուեցաւ եւ զոհաբանական մաղթանքներ եղան հայ ազգին ազատագրութեան եւ կառավարութեան առնկուն ոգիով իր չինարար գործը չարունակելու համար: Արարողութիւններու այս պահուն, Գումգարուի «Փնար» եւ Ենի Գարուի «Նոր Այդ» նուագախումբերը փոխն ի փոխ ազգային երգեր կը նուագէին Պատրիարքարանի դրան առջեւ ու հոն խնդուած ժողովուրդը չերմագին կը ծափէր զիրենք: Գումգարուի պոյ սքաուները առաջնորդութեամբ Պ. Յակոբ Գափուճեանի կը հսկէին կարգապահութեան:

Ժամը կէսին Պատրիարքարան մտաւ Հ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Պ. Թահթահեան խանդավառ ծափերու մէջ եւ դնաց դահլիճ: Հիւրերը, որոնց մէջ կը դտնուէին Պ. Ֆէնէրճեան, հելլէն գեսպանատան կոմսէ Ծովային ատչալ մը, Հայ Կանանց Լիկայի, Կարմիր Խաչի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց միութիւններու, բժշկական, առամնարուժական եւ զանազան մարմիններու կոմսէ ներկայացուցիչներ եւ հիւրեր: Առաջին անգամ խօսք առաւ Ազգ. Ժողովի ատենապետ Պ. Պարգեւ Փափազեան, եւ կարճ բառերով յանուն Ազգ. Ժողովոյ իր չնորհաւորութիւնները յայտնեց, խնդրելով որ ներկայացուցիչ պարոնը թարգմանը հանդիսանայ ժողովրդեան ներկայացուցչական մարմնոյն անկեղծ զգացումնե – րուն:

Պ. Թահթահեան յանձն առաւ սիրով այս փափաքները տեղեկացնել իր կառավարութեան:

Պ. Յօճասարեան յանուն վարչութեան բաւ թէ դարերու երազն է, որ կ'իրականանայ. ամբողջ սերունդներ այս երջանիկ օրուան երազովն է, որ փակած են իրենց աչքերը, ու մենք երջանիկ ենք որ կը տեսնենք զայն: Անոնք՝ որոնք իրենց խաչելներու իրագործումը չտեսած հեռացան մենէ յաւիտենականօրէն, անոնք՝ այդ հեռանկարին իրագործուելուն վստահութիւնով է, որ իրենց կեանքը ի սպաս դրին ազատագրութեան մեծ գործին: Դարեր իրենց սարսափի չունչը անցուցին մեր վրայէն եւ սակայն մենք մնացինք հաստատ մեր խաչելներուն կառչած. մենք ստանձնած ենք արեւելքի մէջ քաղաքակրթական այն դերը, զոր ունեցան անցեալին մէջ խաչակիրները: Մենք ներկայ դարու խաչակիրները եղանք: Հայ Հանրապետութեան հաստատումը մեր ոսկի երազն է, կարելի չէ որ դանուի Հայ մը, վաճառական, դրագիր, գործաւոր, արհեստաւոր կամ պիւզպիլ, որ երջանիկ չզգայ ինքզինքը այս բախտաւոր օրուան համար: Յանուն Ազգ. Գործադիր մարմնոյն կը յայտնեմ մեր չնորհաւորութիւնները եւ խնդրել ձենէ մեր ամէնէն անկեղծ զգացմանց թարգմանը ըլլալ Հայ կառավարութեան մօտ, միշտ յաւերժացնելով եւ չմոռնալով այն նահատակ մտաւորականները, եկեղեցականները, հերոսները եւ բոլորը, որոնք կերտեցին այսօրուան մեր աղատութիւնը:

Ֆրանքօ – Արմենիէն ընկերութեան կողմէ Պ. Նաւարեան Ֆրանսերէն ճառով մը իր չնորհաւորութիւնները յայտնեց: Տօքթ. Մուրթաֆեան յանուն Հ. Մ. Ը. Մ. Ի Պ. Թահթահեանի ներկայացուցչութեան կեդրոնի ներկայացուցիչներէն Պ. Պ. Շապօեանը եւ Յակոբեանը, ասանք ուղերձ մը կատարեցին...:

ՋՕՐ. ԹՈՎՄԱՍ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ

(1885 — 1931)

—o—

Զօրավար Թովմաս Նազարբէկեան, Ռուս բանակին մէջ, Թրքական ճակատի վրայ յայտնաբերած զօրապետի իր փառաւոր յաղթանակով, գարձած էր ազնուրական մեծահռչակ հեղինակութիւն, երբ, քայքայած ճակատի վերակազմակերպման համար, Թիֆլիսի Հայ Ազգային Խորհուրդը երկար վարանումներէ ետք, զիմում կատարեց իրեն:

1917ի վերջերուն, ռուսական բանակի խուճապահար փախուստէն ետք, 62 տարեկան հայազգի զօրավարը քաշուած էր Թիֆլիս եւ ընտանեկան խաղաղ կեանք մը կ'ապրէր:

Նազարբէկեան տարբե՞ր էր արդեօք ռուս մեծազօր բանակներուն մէջ իբրեւ զօրավար, անցեալին փառքի տիրացած Լոռիս Մելիքովներէն եւ Տէր Ղուկասովներէն, որոնք իրենց տաղանդն ու քաջութիւնը ի սպաս դրին օտար զինքի յաջողութեան, բոլորովին անտեսելով ազգային մեր ինքնուրոյն շահերը: Թերմ էր տակաւին ախտը յիշատակը ծնունդով Հայ Դիւիանովին, որ իբրեւ ցարի լուսաւորութեան նախարար, հրահանգած էր փակել Կովկասի Հայ վարժարանները:

Մնած եւ զաստիարակուած օտարացած Հայ ընտանիքի մը մէջ, ռուս զինուորական վարժարաններու մէջ կազմաւորուած, թրծուած՝ ռուսական ոգիով, քարասուն տարի ռուս պետական շահերուն ծառայած, անծանօթ՝ Հայ իրականութեան, անհաղորդ՝ մեր ցաւերուն, կառաբելպէս ռուսացած Հայ զօրավարը, պիտի լսէ՞ր հայրենիքին ձայնը, պիտի ըմբռնէ՞ր իր ցեղին ապրած տառապանքին մեծութիւնն ու սրտառուչ չքեղութիւնը: Ի՞նչ բան պիտի հրապուրէր զինք վեր – ջապէս, երբ, չատ լաւ դիտէր, թէ երկրի հոգը բանակներէն խլեակներ մխայն մնացած են եւ յաղթութեան ու զինուորական փառքի ո՛չ մէկ հեռանկար կրնար ունենալ:

Հայութեան խորթացած այս զաւակը, հրաչքով մը միայն պիտի կրնար մոռնալ իր անցեալը եւ ի սկզբանէ խակ դառապարտուած՝ անհնարին արկածախնդրութեան մը մէջ նետել իր այնքան չքեղ դափնիները:

Ու կ'երեւակայեմ զինք Թիֆլիսի իր բնակարանի դահլիճին մէջ, երկարօրէն ունկնդրելէ ետք Ազգ. Խորհուրդի պատգամաւորներուն բացատրութիւններն ու խնդրանքները, դանդաղօրէն կը բարձրանայ, կ'ինչեցնէ պատէն կախուած զօրավարի սուրը, կը կապէ մէջքին եւ պարթեւահասակ ու թիկնեղ՝ բարեւի կը կենայ իր ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն առջեւ:

Մարդկային հոգին մութ ու անհատնելի ծալքեր ունի, որոնք, օր մը յանկարծ կրնան լուսաւորուիլ եւ ճակատագրական անակնկալներու առջեւ դնել անհատը:

Մեռնի զինուորականին հանգիստը նեռ արձագանգած էր իր մարտիրոսացած ժողովուրդին աղեկտուր կանչը եւ տեսիլքի մը պէս իր երեւակայութեան պատառին վրայ երեւցած էին Հայոց աշխարհի հեռաւոր անկիւններուն մէջ եւ արարական անապատներու տարածքին կատարուած ահաւոր ոճիրին պատկերները: Ու տակաւին, պատկերացած էր օրհասական տագնապի մատնուած մնացորդացը իր ցեղին, որ գերմարդկային ճիգերով կը պատրաստէր իր վերջին կռիւը:

Անտեսանելի ձեռք մը, մէկդի կը հրէր ծերունի զօրավարի հոգեկան տեսողութեան առջեւ օտարին քաշած վարագոյրը եւ կ'առաջնորդէր զինք դէպի փաղանգը մեր սպարապետներուն:

Եւ ընդունեցաւ անիկա իր ժողովուրդին կողմէ՝ գրկաբաց դեղումով, երկար բացակայութենէ մը ետք տուն վերադարձող պատկը կուրծքին սեղմող՝ ծնողքի արցունքոտ խանդագատանքով:

Աշնակնօրէն չքեղ եւ պատկառելի էր մեռնի զինուորականին հանգիստը: Այն, բարձր ճակատով եւ ազնուականի դիմագծերով, ամբողջովին անկեղծութիւն էր եւ հաւատք, ուժ էր եւ կորով: Տարիքոտ զինուորականներու յատուկ խստութեան ու չարութեան նշոյլն անգամ չկար իր հրապուրիչ արտաքինին վրայ: Սակաւախօս էր եւ զուսպ, երբեմն՝ մռայլ ու մտածկոտ:

Ճակատամարտի կրակներուն մէջ սա – կայն, ահարկու եւ խստաբիր զինուորական էր: Երկաթէ կամք ունէր եւ անդրմադրելի ալացք: Ինքզինք իր հարազատ տարերքին մէջ կը զգար, երբ թնդանօթները կ'որոտային ու զնդակները կը սուլէին ամէն կողմէ:

Իր կուրծքը զարդարող բարձրագոյն պատուանշանները պերճախօս վկաներն էին քաջ ռազմիկի իր ալեծուփ եւ հերոսական գրուագներով հարուստ կեանքին:

Հայոց վերջին սպարապետը, իր ասպարէզի ամենափայլուն յաղթանակի, Դիլմանի օրերուն իսկ, հեռու մնաց փառքի զինուորութենէն ու այնուհետեւ ալ, նահանջի ու ձախողութեան տխուր օրերուն, հոգեկան լքում չճանչցաւ:

Իր խոհական եւ խաղաղ դէմքին վրայ ոչ ոք կրցաւ տեսնել յանկարծական խանդավառութեան եւ յուսալքումի նշաններ: Պարտականութեան մարդն էր եւ իր ծանրաբարոյ կեցուածքովն իսկ, յաճախ զգաստութեան հրաւէր կը հանդիսանար իր տարագահներուն:

Հայոց հայրենիքին եւ ժողովուրդին անսահման տառապանքներու աւազանին մէջ վերամկրտուած, Ընդհանուր Հրամանատարը, անկասկած զգաց իր նոր առաքելութեան ճակատագրական բնոյթն ու վեհութիւնը: Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, երիտասարդական խանդով ոտքի ելաւ եւ իր սուրն ու հմտութիւնը ի սպաս բերաւ Հայ մարտական ուժի վերակազմութեան: Հոգեբանական, ռազմական եւ նիւթական պայմանները, դժբախտաբար, դառնորէն մը դէմ էին իր յաջողութեան: Սակայն, իր վճռակամութիւնն ու յանդգնութիւնը անսահման եւ յուզիչ էին, վարակիչ էին մանաւանդ իր ինքնավստահութիւնն ու հաւատքը:

Վճռական ու վերջին ճակատամարտին համար, Զօրավար Թովմաս Նազարբէկեան վերադարձած էր իր ժողովուրդին եւ ազգը ամբողջ, դարերու մթին անջրպետ մը եռք, իրմով վերականգնած էր սպարապետական իր հինաւուրց փառքը:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒԲԵԱՆ

ՀԱՅԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»

Փառատօնը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ.— Ամիսներ առաջ որոշուած էր այս թուականը, Կիրակի Մայիս 19, եւ այսօր Ֆրանսան ընտրապայքարի մէջ է, որոշելու համար իր ազգային, քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական դոյա – վիճակը: Զարմանալի զուգադիպու – թեամբ, այսօր, Լիոնի զեղեցկադոյն սրբահներէն մէկուն մէջ կը տօնենք Հայաստանի Հանրապետութեան 56րդ տարեդարձը: Ցիշատակութիւնը մահու եւ կեանց այն ճգնաժամային պայքարներուն, որոնք տեղի ունեցան մեր դարաւոր թշնամիին դէմ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Աբարանի ճակատներուն վրայ, գոյութեան պայքար անհաւասար ուժերու դէմ, որ փառքով պիտի պսակուէր Հայաստանի Հանրապետութեան ըստեղծումով եւ Թրքական ուժերու խորտակումով:

Լիոնի եւ շրջաններու Հայութիւնը եկած էր խուռներամ, լեցնելու այդ հսկայ սրբահը, որ այսօր հայացած էր եւ Հայաշունչ մթնոլորտ մը կը տիրէր:

մեր վերջին սպարապետը: Լայն, բարձր ճակատով եւ ազնուականի դիմագծերով, ամբողջովին անկեղծութիւն էր եւ հաւատք, ուժ էր եւ կորով: Տարիքոտ զինուորականներու յատուկ խստութեան ու չարութեան նշոյլն անգամ չկար իր հրապուրիչ արտաքինին վրայ: Սակաւախօս էր եւ զուսպ, երբեմն՝ մռայլ ու մտածկոտ:

Ճակատամարտի կրակներուն մէջ սա – կայն, ահարկու եւ խստաբիր զինուորական էր: Երկաթէ կամք ունէր եւ անդրմադրելի ալացք: Ինքզինք իր հարազատ տարերքին մէջ կը զգար, երբ թնդանօթները կ'որոտային ու զնդակները կը սուլէին ամէն կողմէ:

Իր կուրծքը զարդարող բարձրագոյն պատուանշանները պերճախօս վկաներն էին քաջ ռազմիկի իր ալեծուփ եւ հերոսական գրուագներով հարուստ կեանքին:

Հայոց վերջին սպարապետը, իր ասպարէզի ամենափայլուն յաղթանակի, Դիլմանի օրերուն իսկ, հեռու մնաց փառքի զինուորութենէն ու այնուհետեւ ալ, նահանջի ու ձախողութեան տխուր օրերուն, հոգեկան լքում չճանչցաւ:

Իր խոհական եւ խաղաղ դէմքին վրայ ոչ ոք կրցաւ տեսնել յանկարծական խանդավառութեան եւ յուսալքումի նշաններ: Պարտականութեան մարդն էր եւ իր ծանրաբարոյ կեցուածքովն իսկ, յաճախ զգաստութեան հրաւէր կը հանդիսանար իր տարագահներուն:

Հայոց հայրենիքին եւ ժողովուրդին անսահման տառապանքներու աւազանին մէջ վերամկրտուած, Ընդհանուր Հրամանատարը, անկասկած զգաց իր նոր առաքելութեան ճակատագրական բնոյթն ու վեհութիւնը: Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, երիտասարդական խանդով ոտքի ելաւ եւ իր սուրն ու հմտութիւնը ի սպաս բերաւ Հայ մարտական ուժի վերակազմութեան: Հոգեբանական, ռազմական եւ նիւթական պայմանները, դժբախտաբար, դառնորէն մը դէմ էին իր յաջողութեան: Սակայն, իր վճռակամութիւնն ու յանդգնութիւնը անսահման եւ յուզիչ էին, վարակիչ էին մանաւանդ իր ինքնավստահութիւնն ու հաւատքը:

Վճռական ու վերջին ճակատամարտին համար, Զօրավար Թովմաս Նազարբէկեան վերադարձած էր իր ժողովուրդին եւ ազգը ամբողջ, դարերու մթին անջրպետ մը եռք, իրմով վերականգնած էր սպարապետական իր հինաւուրց փառքը:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒԲԵԱՆ

Ժամը 16ին, երկու երիտասարդ խօսնակներ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) Շաբէ Մաշտոցեան, Լեւոն Զազարեան, բացուած կը յայտարարեն տօնակատարութիւնը, չնորհակալութիւն կը յայտնեն ներկաներուն եւ իսկ կը հրաւիրեն օրուան նախագահ Յովիկ Եղիազարեանը, որ իր խօսքը սկսաւ յարդանքի եւ մեծարանքի արտայայտութիւններով ուղղուած Հայր Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանի, «բազմավաստակ ուսուցչին, արժանաւոր եկեղեցականին, հմուտ դաստիարակին, որ սերունդներ հասցուցած է եւ զարգացուցած՝ մեր դարաւոր զրականութիւնը»: Գնահատեց կազմակերպիչ յանձնախումբը իր տարած աշխատանքներուն համար, որ կրցած է ապահովել մասնակցութիւնը, դեզարուեստական բաժինին, «Նայիրի» պարախումբին եւ վարդը մեր երգի անդաստանին, երգչուհի Լին Տուրեանի: Ցետոյ զուգահեռ մը ընելով «Վարդանանք»ի եւ այսօրուան տօնակատարութեան, չարունակեց.— «Ասոնք ազատութեան հունտը նետեցին մեր սրտերուն մէջ, որ չխաթարեցաւ երբեք, ու ծաղկեցաւ հրաշափառ օր մը կարմիր, կապոյտ, նարինջ գոյներով: Նոր էջ մը բացուեցաւ փառքի եւ յաղթանակի, ուրկէհետեւ ամբողջ Հայութիւնն էր որ կը կռուէր իր հերոսածին Արամի չունչին տակ, հայ կուսակցութեան մը դեկավարութեան ներքեւ»:

Հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի, յարգելու համար յիշատակը, հայրենիքի ազատութեան համար ինկած զոհերուն, նաեւ Եղեռնի նահատակներուն եւ եղրակացուց.— «Այս օրուան հայրենիքի գոյութիւնը, արդիւնքն է Սարդարապատին, որ մեզի հպարտութիւն կը պատճառէ իր բարգաւաճումով, որ կոթողն է մեր ապագայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին: Շարունակենք մնալ պահանջատէրը մեր արդար իրաւունքներուն, ու քանի որ կռուի մէջ միասին էինք, ինչո՞ւ համար չունենանք մեր Ազգ. կեդրոնական Վարչութիւնը, իրականացնելու համար մեր Ազգային Դատը, ձեռք ձեռքի, մասնաւորաբար, դո՛ւք, հայ երիտասարդներ, որպէսզի անգամ մը եւս փառաւորուի մեր դարաւոր քաղաքակրթութիւնը, մեր խնկելի Հայրենիքը, Հայաստան»:

Շատ իրաւացի այս կոչէն յետոյ, Փրանսերէն երկու խօսքով ողջունեց Վիէնի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. Լուի Մեմարը, այնքան բարեացակամ Հայերուն հանդէպ, որ հակառակ իր բազմապրաղ վիճակին, չկրնացած էր ներկայ գտնուիլ այս հանդէսին ու բեմ հրաւիրեց զինքը:

«Ուրախ եմ ձեր մէջ գտնուելուս համար, որ այսօր կը տօնէք ձեր անկախութեան եւ ազատութեան տարեդարձը, որուն յաջորդեցին դժբախտութեան եւ ոգեւորութեան օրեր: Մտէն ծանօթ եմ ձեր անցեալի պատմութեան եւ ներկային, որ եղած էք Ֆրանսայի պարկեչտ քաղաքացիներ, հաւատարիմ մնալով սակայն, ձեր աւանդութիւններուն: Երկու համաչափ հայկին պատերազմներուն բերիք ձեր ակցութիւնը, կռուեցաք մեր կողքին, որուն յիշատակութիւնը կատարուեցաւ, ամիսներ առաջ, Վերսէօն ուխտագնացութեամբ: Ցաւերժացնելու համար յիշատակը 1915ի ցեղասպանութեան զոհերուն, Վիէնի փողոցներուն մէկը կոչեցինք այդ անունով, ունեցանք դժուարութիւններ Թրքական կառավարութեան հետ, սակայն յաջողեցանք, որովհետեւ Ֆրանսան ազատութեան երկիրն է: Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը կը սկսի խաչակիրներու շրջանէն, եւ նոր օրերու ապագայն ալ ունեցայ երբ այցելեցի Մուհ. Միւսթիւն շրջապատյան մը առթիւ Քլօտիիւս Փըթիի հետ Երեւան, նաեւ Թիֆլիս, Հայերուն թաղը, որ այդ օտար երկրին մէջ, Ֆրանսերէն կը խօսէին, ինչպէս սիփիւռքի մէջ գտնուող բոլոր հայ գաղութները: Ասոր համար, անպամ մը եւս կը յայտնեմ համակրութիւնս: Կը ցաւիմ որ ընտրութիւններուն համար ստիպուած եմ, չուտով ձեզմէ բաժնուիլ»:

Կարգը եկաւ բեմ հրաւիրելու դերյարգելի Հայր Վահանը, որուն խօսքը կը ջանամ ամփոփել:

«Սերոյ ողջոյնը կը բերեմ ձեզ բոլորիդ, Մխիթարեան Աբբահօր եւ Միաբանութեան, որոնց մտաւոր վաստակը եւ արտադրութիւնները կը կազմեն փառքը հայ ազգին»: Անդրադառնալով օրուան տօնակատարութեան, հակիրճ պատմականը ըրաւ մեր անցեալին, ազատութեան մարտնչումներուն եւ ձգտումներուն, սկսեալ Լէնկ-Թիմուրներէն, Թաթարական արշաւանքներէն, սակայն մշտադալար ճիւղի մը պէս զօրաւոր մնաց Հայաստանը, Իսրայէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի եւ Մելիքներու ժամանակներէն, Զէյթունի եւ Սասունի ապստամբութիւններէն, ընդդէմ Թրքական եւ պարսկական ճնշումներուն, մինչեւ Սարդարապատի հերոսական կռիւները, հիմը դնելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան: Թալէաթին եւ ուրիշներու ուզածը չեղաւ, ընդհակառակն աւելի զօրացանք եւ բազմացանք: Հաւատք ունեցէք մեր նորահաս սերունդին վրայ, մեր սրտերուն մէջ կը մնայ Արարատը եւ հայրենի բոլոր սրբութիւնները: Անչափ է մեր մտաւոր հարստութիւնը հոս թէ հայրենիքի մէջ: Ցրուած Հայութիւնը 180 թերթ ունի ինքնապաշտպանութեան եւ հայրենիքի համար, որ մէր է, հաւատք է, Մատուռականութիւն է: Մի՛ յուսահատիք. ուշ կամ կանուխ արշայսը պիտի ծագի: Կարեն ու Արտահանը մեզի կը պատկանին, ոչ մէկ վերացինութիւն այնտեղ, որովհետեւ պիտեն թէ իրենցը չէ եւ չեն կրնար զարդացնել: Ցաճախ առիթը ունեցած եմ Հայաստան այցելելու, ներկայ եղայ «Լերեւանի»ի բացումին, թէ ամէն տարի Սարդարապատի հերոսամարտը կը փառաբանուի նորահաս սերունդին կողմէ, ազգային ոգիով, հայկական հոգեբանութեամբ, ու ժողովուրդը կը մնայ Հայ: Փա՛ռք Հայաստանին»:

Այս հայրենասէր խօսքերէն վերջ, ծանօթ երգչուհի Լին Տուրեան ընտրեալ ծաղկեփունջ մը հրամցուց մեզի հայկական եւ օտար երգերու:

Լին Տուրեան, չնորհալի երգչուհի է, հաղորդական: Իր քնքոյշ ու զօրեղ, ծաւալուն ու թաւշային ձայնով դիտէ յուզել ու խանդավառել ունկնդիրները:

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ սկսաւ հանդէսին Բ. բաժինը, «Նայիրի» պարախումբով: Ճոխ էր պարացանկը եւ մեր անխոնջ տղաքն ու աղջիկները, զրեթէ մէկ ժամ, պարեցին ու ցատքեցին, խիզախ ոստումներով, քնքոյշ նազանքներով, «Հեզաճկուն» մարմնով, յաջորդաբար, մեր հայրենի զանազան շրջաններու պարերը, իրենց այլազան ու չողշողուն տարազներով:

Հիացած կը դիտենք ու կը խորհիմ թէ որքա՞ն զոհողութիւն եւ նուիրում, աշխատանք տարուած պէտք է ըլլայ, պարողներուն եւ իրենց պարուսոյցին կողմէ, հասնելու համար այս կատարելութեան, իսկապէս դնահատելի: Շնորհաւորելի է նաեւ քառեակ նուագախումբը, որ կրցաւ իր կշռոյթով աւելցնել եւ ոգեւորել պարողները, նաեւ քառեակի ufnn – տէռնիստ Օր. Անահիտ Սվաճեան, որ յաւելեալ փայլ մը տուաւ հայրենի երգերով, դեղարուեստական բաժնին:

Երգչուհի ու պարախումբ բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու ու ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն գոհ տրամադրութեամբ, անկախութեան ոգիով անդամ մը եւս զօրացած:

× Կազմակերպիչ Յանձնախումբը ի պատիւ բանախօսներուն հացկերոյթ մը տուաւ, նոյն իրիկունը, եւ քանիէ աւելի անձնաւորութիւններ մտերմիկ ու հաճելի պահեր ապրեցան մինչեւ կէս գիշեր:

Մեր կարգին, մենք ալ կը չնորհաւանրենք կազմակերպիչ յանձնախումբը, որ երիտասարդական աւիւնով ամէն ջանք ու աշխատանք յանձն առաւ հանդէսի յաջողութեան համար, որ եղաւ յիշատակելի թռուցիկ մը, իրապէս փառաւոր այս «փառատօն»ը:

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄՓ · ՖՐԻԶԻ Ս · ԿԱՐԱՊԵՏ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Յունիս 2, Կիրակի

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Յունիս 2 Կիրակի, Հոգեգալստեան օրինն կը դուգադիպի Ս· Կարապետի Ուխտի օրը:

Վարչութիւնս որոշած է այս տարուան Ուխտի օրը նուիրել Հարաւ· Ֆրանսայի հայ գաղութին եղբայրութեան, սիրոյ եւ համագործակցութեան: Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի՝ ճաշ, մասնակցութեամբ Էքս–ան–Փրովանսի հայկական երգչախումբին, որուն ղեկավարն է Տիկ· Սաթենիկ Ցարութիւնեան:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին թաղիս եւ շրջանի հաւատացեալները ներկայ դալ – նուելու Ուխտի օրուան արարողութեանց եւ մասնակցելու մատաղի սիրոյ սեղանին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30
Պատարագ ժամը 10·30ին:

ԲԱՑՕՒՄ

ԾՈՎԵՋԵՐԵԱՑ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՑԱՆԻՆ
2 ՅՈՒԼԻՍ

Ա· խումբ 2 Յուլիս – 31 Յուլիս
Բ· խումբ 31 Յուլիս – 29 Օգոստոս

6 – 14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին

15 ռիւ ժան Կուժոն, 75008 Փարիզ
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10 – 12

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օրիորդ Օտէք Ֆելլահեանի
181, ռիւ Տիւկէքլէն, 69003 Լիոն – Հեռաձայն 62 83 42 կամ
Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի
19, ռիւ Րոպէր, 69006 Լիոն — Հեռաձայն 24 65 24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օրիորդ Լուիզ Թիւֆէնճեանի
82, ռիւ Գլովիս Հիւկ, Պէլ ար Մէ,
13 Մարսէյլ
Հեռաձայն 50–60–85

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1974–1975

Ցառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են:

Ծնողքները, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայերէի դասախօսութիւն, կրնան անվարան զանոնք յանձնել հայ վարժարանին:

Դիմել ղպրոցի տեսչութեան:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Direction du Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 Le Raincy
Tél. 927-01-72

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Մայրերու ուշին առթիւ Տիկին Կէլ – կէլեանի (Քալան) թոռնիկները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ–մայրիկին:

ՆՈՒԷՐ

Նոր Սերունդի Սեւրանի նորակազմ խումբը 200 Ֆր· կը նուիրէ «Հայաստան»ի եւ 200 Ֆր· Կազոյա Խաչի կայանին (ատենապետ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին:

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին:

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Յ· Դ· Ա. խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ
ՋԱԽԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

որ յետաձգուեցաւ, տեղի կ'ունենայ Յունիս 9ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 8ին, ժամը 21ին:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Երկրորդ Հրաւէր
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Առաջին Ընդհ· ժողովին՝ օրինական մեծամասնութիւն դոյացած չըլլալով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ· ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Օրակարգ·— *Կանոնագրի 5րդ յօդուածի փոփոխութեան վաւերացում:*

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՆՏԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին առթիւ եղած հանգանակութիւն

Պ· Հայթայեան 500, Տէր եւ Տիկին Ս· Վարդուկեան 500, Տէր եւ Տիկին Օ· Քէչէեան 500, Պ· Հ· Շիրաքեան 500, Տիկին Վ· Պօղոսեան, Տիկին Ի· Քիւլիւլի, Պ· Ա· Մարկոսեան, Ս· Շահինեան 100ական, Ա· Բաչամեան 200, Տիկին Ս· Հէքիմեան 100, Տէր եւ Տիկին Պոսկուբեան 50, Տէր եւ Տիկին Ղ· Դանիէլեան 200, Շ· Ղու – կասեան 100, Ա· Քէչիչեան 50, Սոմոն – եան 20, Տիկին Պ· Սարճեան 100, Պ· Պ· Մանճելիքեան 250, Խ· Ճամճեան 100:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒՋԱԿՄԱՆ
56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
-- ՄԱՅԻՍ 28 --

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ կպ·
Խաչի եւ Հայ Ազգ· Մխիթեան
Շաբաթ, Յունիս 1, ժամը 8·30ին
քաղաքապետարանի սրահը
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ
Կը ներկայանայ ընկ· ԱՍԱՏՈՒՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ասոք կ'առնեն Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները
Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդին կողմէ — Երգ, պար, արտասանութիւն, խմբերգ — Կը մասնակցի կեղր· Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Ալագեազ պարախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
DANS LES SALONS DU SPLENDIDE

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ «Անտոք» և ւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու
Յունիս 9ին, Կիրակի կէս օրէ ետք, ժամը 14·30ին
ՍԷՆ–Շամոնի Լազարիսթներու վայրը
Route du Coin (après le Stade Antoine Pauge)
Կը ներկայանէ ընկ· ՅՈՎՀ· ԳՈՒՐԱՃԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 21ին
DANS LES SALONS DE L'HOTEL P.L.M.
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Դէպքերու ներկայացում ձայնալուսաբաժակումով

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Մխիթարեանը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Յունիս 15, երեկոյեան ժամը 20·30ին Ազգ· Տան մէջ: Կը խնդրուի բոլոր այն անդամներէն, որոնք իրենց տարեկան սակերը չեն վճարած, հաճին ներկայանալ խորհրդարան, մինչեւ Յունիս 10, Երկուշաբթի երեկոյ:

Օրակարգ·— *Երկու տարուան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:*

ՄԱՐՋԱԿԱՆ

Ֆութպոլի Իսիի «Ալբարատ» խումբը 3րդ տեղը գրաւած է 73–74 Փարիզի ախոյեանութեան (10 յաղթանակ, 2 հաւասար, 4 պարտութիւն):

Յունիս 2, Կիրակի, Իսիի Սքատ Ռապլէի մէջ հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Եսաեան բաժակին համար (Ալժերիա ինկած երիտասարդ մը, խաղացող), Ի· էս· Ամէնիէն եւ «Ալբարատ»ի միջեւ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
60ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵԻ ՃԱՇ

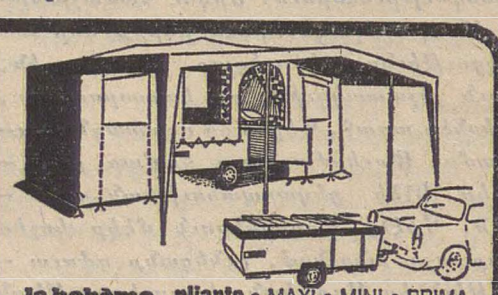
ՅՈՒՆԻՍ 3ԻՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ
SAINTE-HONORINE - DES - PERTES
կազմակերպութեամբ
ՈՐԲԵՐՈՒ ԵԻ ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Ա.Ճահիտ Սվաճեան (*ճեռնադաչնակ*), Գէորգ Եաճպէկեան (*երգ*), Վահան Նաւասարդեան(*արտասանութիւն*)
ՄԵԿՆՈՒՄ
ժամը 7·15ին, Քափէ Գուրվիէօր, *կառ տիւ Նոռ* — 7·20ին, Գուր տիւ Հավր, *կառ Սէն Լազար* — 7·30ին, Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղիէն, 15, Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ
Կէսօրին չամփուրով խորոված կայանին ճաշարանին մէջ
ԱՃԱՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Համաչխարհային Բ· պատերազմի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ ամերիկեան բանակին մէջ զոհուած հայ զինուորներու շիրիմներուն
Մասնակցութիւն 58 ֆրանք
Արձանագրութեան համար դիմել·—
Տիկիններ Նաւասարդեան 985–36–53 — *Թաճեան* 990–66–28
Խուպէսէրեան 924–38–54 — *Պիւրթէ* 793–18–38 — *Սապաղ* 924–51–55
Իրենց միջոցներով ճամբորդել փափաքողները պարտին ապահովել կէսօրեան ճաշին մասնակցութիւնը Մայիս 28էն առաջ հեռաձայնելով 985–36–53
Ճաշագին 35 ֆր·
Երթուղի
Autoroute de l'Ouest, Evreux, Lisieux, Bayeux, Port-en-Bessin, Sainte-Honorine des Pertes

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.83
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
29
MERCREDI
29 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·024

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՁԻՄԷՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ

—o—

Մեծ եղեռնի վաթսունամեակն է գալ տարի։

Այժմէն պէտք է պատրաստուիլ 1975ը դարձնելու համար Հայ Դատի հետապնդման տարի։

Ցիանամեակը ճամբայ բացաւ այս ուղղութեամբ։

Հայրենիք եւ Սփիւռք ցոյց տուին, որ չեն մոռցած Թուրքին ցեղասպանութիւնը եւ չեն մարսած մեր հայրենի հողերուն բռնագրաւումը։

1965էն մինչեւ այսօր ազգովին լծուած ենք Հայկական Դատի վերարծարծումին։ կարելի խաղալ բոլոր միջոցներով կը ջանանք հասկցնել արար աշխարհի, — եւ ամէնէն առաջ ջարդարարներու հարազատ ժառանգորդներուն, — որ Հայութիւնը պահանջատէր է։ Չէ մոռցած ու պիտի չմոռնայ երբեք իր մէկուկէս միլիոն նահատակներու թափած արիւնը։

Վաթսունամեակի պատրաստութեան համար առաջնակարգ պարտականութիւն կը ծանրանայ Հայ քաղաքական կուսակցութեանց վրայ, որոնք բոլորն ալ մեր ազգային պահանջներուն իրբեւ հիմ կ'ընդունին Սեւրի դաշնագիրն ու Ուիլսընեան սահմանները։

Հայ Դատի Ցանձնախումբերը պէտք է այժմէն զօրձի լծուին։ Նոր Ցանձնախումբեր պէտք է ստեղծուին հոն՝ ուր չկան։ Նախագծուած ծրագրով մը պէտք է համագրուին կատարուելիք աշխատանքները։

կարեւոր դեր մը վերապահուած է նաեւ հայ համալսարանական ուսանողներուն՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի մէջ։ Անոնք են մեր վաղուան յոյսերն ու ազգին վարիչները։ Լիբանանի օրինակը ցոյց տուաւ, որ քաղաքական ու դաղափարական տարբեր դաւանանքներու պատկանող ուսանողները կրնան միացեալ ճակատ կազմել ազգային կենսական հարցերու չուրջ եւ արդիւնաւէտ գործ կատարել։

Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ համախումբ կ'ապրին համալսարանականները, ինչ որ մեծապէս կը դիւրացնէ անոնց գործակցութիւնը։ Ցարմար է նաեւ միջավայրը, ուր կատարուած որեւէ քաղաքական ցոյց կամ չարժում արձագանգ կը գտնէ տեղական մամուլին եւ ժողովուրդին մէջ։

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայ ուսանողներն ալ կրնան իրենց երկրի պայմաններուն համաձայն արդիւնաւէտ աշխատանք տանիլ։ Հոն՝ ուր կարելիութիւններ չկան բազմամբոխ ցոյցերու, չարժման մէջ պէտք է դնել զբաւոր քարոզչութեան մեքենան։

Ժամանակին, համիտեան բռնակալու թեան դաժան օրերուն, Հ· Ց· Դ· Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը Փըռանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն թրթռիկներով կը լուսաբանէր արեւմուտքի հանրային կարծիքը Հայկական Դատի մասին։

Ներկայիս նման աշխատանք կրնան կատարել հայ ուսանողները։ Սակայն նախապայման է, որ անոնք ստեղծեն զօրաւոր միութիւններ եւ իրենց մշակութային ծրագիրներուն եւ նպատակներուն միացնեն նաեւ Հայկական Դատի հետապնդումը։

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը ցրուած վիճակ ունի։ Ներկայիս Իտալիան զարձեր է կեդրոն։

Մեծ թիւով հայ ուսանողներ ունինք Փարիզի մէջ, բացի տեղացիներէն օտար երկիրներէ, մանաւանդ արեւելքէն եկողներ։ Այս վերջիններուն համախումբ կ'ապրին Մարի-Նուպար Ուսանողական Տան մէջ։

Ինչո՞ւ կեդրոն չդառնայ Փարիզը։

Մօտալուտ վաթսունամեակը թո՛ղ իրեն դառնայ հայ ուսանողներուն միացեալ ճակատ կազմելու եւ հայրենասիրական օգտակար աշխատանքի լծուելու։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ ԺԱՔ ՇԻՐԱՔ

—o—

Երկուշաբթի օր, նախագահ Ժիսքար ս'Էսթէն պաշտօնին գլուխն անցաւ, կարգ մը արարողութիւններէ ետք, դրուս առաւելագոյն չափով պարզ դարձնելու ճիգ մը թափած էր։ Այսպէս էլիզէի արարողութիւնը կը սկսէր ժամը 10·30ին պարզ ղեհասով (վեսքոն) եւ ներկաներու մէջ կային նաեւ Քուբպրվուայի մէկ զպրոցին 30 աշակերտները։ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահը կը յայտնէր Ժիսքար ս'Էսթէնի թէ նախագահ ընտրուած է։ Կարճ ուղերձ մը կ'ընէ նաեւ նորընտիր նախագահը, ուր անդամ մը եւս չեչտը կը դնէ փոփոխութեան վրայ։ «Այս օրուընէ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէկ նոր դարաշրջանն է, որ կը սկսի»։ Ու Ժիսքար կ'ըսէ թէ բոլոր քուէները հաւասար են եւ կ'ողջունէ իր մրցակիցները՝ Շապան եւ Միթերան։ «Ուրեմն ես է, որ փոփոխութիւնը պիտի տանիմ, բայց մինակս պիտի չտանիմ»։

Նախագահը, ապա, իր կողքին ունենալով նախագահ Փոհէրը, ինչպէս նաեւ Մէսմէր, Լ· Ֆօր, Ռ· Ֆոռ, կ'երթայ Ցաղթական Կամար, նախ կառքով, ապա Շան գ'էլիզէի մէկ կարեւոր մասը կը բարձրանար ոտքով, մինչ չուրջը խռնուած ժողովուրդը գինքը կը ծափահարէր։

Վերադարձին, նախագահը յանպատրաստից մամուլի ասուլիս մը կուտայ, առաջին տպաւորութիւնները հաղորդելով։ Ճաշէն ետք, ժամը 16ին, ինչպէս նախատեսուած էր, դրասենեակին պետը՝ Ֆիլիփ Սոզէ կը յայտարարէր թէ նախարարապետ նշանակուած է Ժաք Շիրաք։

Ամէն մարդ համաձայն է անշուշտ նըկատելու համար թէ այս նշանակումը որեւէ փոփոխութիւն չի բերեր։ Շիրաք, որ Ե· Հանրապետութեան «չփայած որդին» կը նկատուի, կը պատկանի Ի· Տէ· Խո·ի այն թեւին (43) որոնք մասնաւոր ոգեւորութեամբ մը զօրավիգ չեղան իրենց թեկնածուին, այսինքն Շապան Տէլմասի։

Շիրաք, ծնած է 1932ին էնեառֆ է ու նաեւ վկայուած Քաղաքական Գիտութեանց Հիմնարկութենէն։ Վերջին չրջանին Ներքին նախարար էր, անկէ առաջ՝ Հողագործութեան։

Էլիզէի ընդհ· քարտուղար նչանակուած է Քլօտ Փիէռ–Պրոսոլէթ, որ զաւակն է Ընկերվարական – Դիմադրական Փիէր Պրոսոլէթի, որ 1944ին անձնասպան եղաւ

Ինչո՛ր, ինչո՛ր կ'ըսեն Թուրքերը

—o—

ԽՄԲ·— Ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք թրքական կիւնայտըն թերթի գրութիւնը, լոյս տեսած անցեալ շաբթու, ապա՝ մեր խօսքը այդ «մասալներուն» մասին։

«Վերջերս Ամերիկայի, Արժանթինի, Լիբանանի եւ Ֆրանսայի Հայերը կը ջանան տեւականացնել իրենց հակաթուրք թշնամութիւնը եւ թափ տուած են անոր։ Շիքակոյի, Նիւ Եորքի, Մարսէյլի, Փարիզի եւ Պէյրութի մէջ ցոյցեր կազմակերպեցին։

«Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը արտասահմանի իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ ազդարարարութիւններ ուղղած է այդ երկիրներուն եւ երկու օր առաջ ալ ծանուցագիր մը տուաւ Լիբանանի։

«Հայերը, որ կը ջանան հայկական ոգին զօրացնել հակաթուրք թշնամութիւնը արթուն պահելով, Լիբանանի մէջ ցոյցեր ըրած եւ բողոքի արտայայտութիւններ ունեցած են նաեւ Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ։ Ակէ զատ, բողոքի ցոյցեր ըրած են Փարիզի մէջ, ընդդիմ Ֆրանսայի, որ իրենց դէմ ժխտական

ազատելու համար կէսթափոյի չարչարանքներէն։

Նորընտիր նախագահին անմիջական երկու միւս գործակիցներն են Իվ Քանաք եւ Ֆիլիփ Սոզէ։

Ապա, նախագահը կարճ այցելութիւն մը տալէ ետք Տիկին Փոնփիտուի, կ'ընդունուէր Փարիզի Թաղապետարանը։

× Զոհ արմատականները եւ ընկերվարականները 32 ընկերային օրինագիծ յանձնած են Ազգ· Ժողովի դիւանին, ուր ուրիշներ ալ պիտի յանձնեն։ Ատոնք հիմնուած են նախագահին խոստումներուն վրայ, ընտրապայքարին առեն։

× Սէ· Էֆ· Տէ· Թէ·ի ընդհ· քարտուղարը Է· Մէռ յայտարարեց թէ անմիջական չարժումներու պիտի չձեռնարկեն եւ ոպատեն որ ընկերային բարեփոխումները կատարուին։

× Ընկերային դեռնի վրայ առաջին բարդութիւնը կը –ստեղծուի Սիմքա – Քրայսլէրով որ 700 բանուոր պաշտօնանկ կ'ընէ, արտադրութիւնը պակսած ըլլալով։

Քանի մը տողով

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ բանակը գրաւեց Հիւս· Իրլանտայի քարիւղի գտարանները եւ բանական թիւով ալ վառելանիւթի սպասարկման կեդրոններ Պելֆաթի եւ Լոնտոնտէրիի մէջ, ինչպէս նաեւ Ըլսթերի զանազան վայրերու մէջ։ Միւս կողմէ ծայրայեղ բողոքականներու գործադուլը, որ մեծ համեմատութիւն ստացած է, կը չարունակուի երկու չաբաթէ ի վեր։ Անգլիական ուժերու միջամտութիւնը — զտարաններու եւ վառելանիւթի կայաններու գրաւում — աւելի կարծրացուց գործադուլի ղեկավարներու դիրքը, ո – րոնք որոչեցին գործադուլի չարժումը տարածելով երկիրը մատնել անդամալուծութեան։

ԳՐՈՄԻԿՈ Դամասկոս ժամանած է մինչ Քիսինկէր Ուաշինկթըն վերադարձած է տեղւոյն վրայ թողլով իր գործակիցը՝ Սիսքօ, որ պիտի փորձէ համոզել Սուրիացիք։ Գրոմիկոյի ժամանումը անակնկալ մը եղած է եւ դրդապատճառներն ալ ծանօթ չեն։

ընթացք մը ցոյց տուած էր Մակի Մարդկային Իրաւանց Ցանձնաժողովին մէջ։

«Հայերը, որ հեռուհեռէ կը հարստա – նան աշխարհի ամէն կողմը, կ'ուզեն իրենց դոյութիւնը զօրացնել հակաթուրք թշնամութիւնով։ Այս հանգամանքով խօսելու համար, դիմած էին Մակի Մարդկային Իրաւանց Ցանձնաժողովին, եւ մեծ չանք թափած էին, որպէսզի նոյն ժողովի որոշմնագրին մէջ աւելցուի սա նախադասութիւնը։— «Աշխարհի առաջին չարդը Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցաւ»։ Իրենց չանքը իւ դերեւ ելաւ, բազմաթիւ երկիրներ, եւ ամէնէն առաջ Ֆրանսա, իրենց քուէն տուին, որպէսզի այդ նախադասութիւնը չնչուի որոշմնագրին պատճէնէն։

«Այս պարտութիւնը բոլորովին զայրացուց Հայերը, որոնք հակաթուրք թշնամութիւնը կանգուն պահելու համար ձեռնարկներ կը կատարեն, եւ Թուրքիա կը զգուշացնէ խնդրոյ առարկայ երկիրները։ Թուրքիա իր դեսպանատուներուն միջոցաւ կը յիչեցնէ թէ Բ· Աչխարհամարտէն ետք եւրոպական երկիրներու մէջեւ կընքած է անգիր համաձայնութիւն մը, յօդուտ խաղաղութեան պահպանումին։ Բ· Աչխարհամարտէն ետք չինուած յիչատակարաններուն վրայ պէտք չէ երկրի մը անունը արձանագրել, որպէսզի նորահաս սերունդները թշնամութեամբ չլեցուին։ Օրինակ, Ֆրանսայի, Պելժիոյ մէջ, Գերմաններուն կողմէ հրկիզուած վայրի մը վրայ, մեռեալներու համար յիչատակարան մը չինուած է, բայց «Գերմանիա» բառը չէ գրուած, առ առաւելն « Նացիներ» կարելի է դրել։

«Հակառակ ասոր, Հայերը կը ջանան վերարծարծել չատ հին դէպք մը, որ անցած է Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, այս կերպով կը հրահրեն հակաթուրք թշնամութիւնը եւ կը խոովեն խաղաղութիւնը։

«Այս պատճառաւ, կը սպասուի որ Մարսէյլի մէջ բարձրացող յուչարձանին վրայ դիրերն ալ սրբուին։ Այդ պարագան խուռոր կը համեմատի Եւրոպայի այժմու պայմաններուն»։

×

ՅԱՌԱՋ·— կը թուի թէ Թուրքերը դեռ չեն կրցած տարբերութիւն մը տեսնել Պատմութեան եւ «թարխաւա Զորպային» միջեւ, ու յոյս ալ չկայ որ, օր մը տեսնեն։ Ամէն պարագայի մէջ, թող այդքան չաւապարեն ուրախանալու եւ գիտնան որ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ցանձնախումբը 30րդ յօդուածը չէ ջնջած եւ ինչպէս դիտել տուած է Ֆրանսայի պատուիրակը, ջնջելու ալ իրաւասութիւն չունի։ Ի դէպ, անգամ մը եւս կրկնենք թէ 30րդ յօդուածն է·— «Անցնելով ժամանակակից շրջանին, կարելի է նշել գոյութիւնը բաւական կարեւոր հարուստ փաստաթուղթերու որոնք կապ ունին Հայերու ջարդին հետ, որ նկատուած է իրրեւ «առաջին ցեղասպանութիւնը 20րդ դարու»։ Այդ տեղեկագիրը իր վերջնական բնոյթը կը ստանայ Օգոստոսին, ԵՆԹԱՅԱՆԶՆԱ – ԽՈՒՄԲԻ նիստին։ Մնաց որ Թուրքերու եւ Հայերու «հաշիւը» ոչ մէկ կապ ունի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հաշիւներուն հետ, թէեւ Ֆրանսայի բաղաքներու եւ գիւղերու փողոցներուն մէջ լեցուն են յուշատախտակներ ուր գրուած է՝ «Սպանուած Գերմանացիներու կողմէ» կամ «Գնդակահարուած Գերմանացիներու կողմէ»։ Լաւ կ'ըլլայ որ ուրիշներու պատմութիւնով զբաղիլէ առաջ, Թուրքերը նախ իրենց պատմութիւնով զբաղին։ Պատմութիւն մը, որ միայն Մարսէյլի յուշարձանին վրայ գրուած չէ այլեւ ու մանաւանդ վեց միլիոն Հայերու սրտին խորը եւ հոն աշխարհի «դիւանագիտութիւնը» ոչ մէկ գիր կրնայ սրբել։ Ու ցորչափ հո՛ն սրբուած չէ, բան մը չի փոխուիր Թուրքիոյ համար։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

—o—

Ա.

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու – թիւնը եկեղեցական, ազգային եւ մշա – կութային մարզերէն ներս իր բազմե – րախտ առաքելութեամբ արձանագրած նուաճումներուն առընթեր, վերջին տա – րիներուն իր հրատարակչական նախա – ձեռնութիւններով եւ հաստատած մրցա – նակներով իր գարաւոր գոյութեան սկսած է տալ նոր նշանակութիւն:

Արդարեւ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու – թեան չնորհազարդ Հայրապետ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի անձնական նախաձեռնու – թեան չնորհիւ կարելի եղաւ Անթիլիասը վերածել Սիփիւռքի հայ գրական եւ մշա – կութային հետաքրքրութիւններով վառ օջախի մը, ուրկէ ամէն տարի լոյս կը տեսնեն բազմաթիւ արժէքաւոր հատոր – ներ, որոնք կուգան մեր գրաւութիւնը հարստացնելու եւ մեր գրագէտներուն ստեղծագործական նոր գրգիռներ տա – լու:

Առաջին անգամն է որ սփիւռքահայ մեր կեանքին մէջ այնքան լուրջ կազմա – կերպութեամբ հայ գիրքը եւ անոր պա – րունակով հայ մտքի ցոլքերը բարձր ու – շադրութեան կ'արժանանան եւ մրցա – նակներու ընծայած լայն կարելիութիւն – ներուն չնորհիւ ամէն հայ հեղինակի ա – ռիթը կը տրուի իր վաստակին հազոր – դակից դարձնելու մեր ընթերցող հայրե – նակիցները:

Հայ հեղինակը համեմատաբար դժ – բախտ է սփիւռքահայ ներկայ պայման – ներուն մէջ: Իր առօրեայ զբաղումներուն կողքին իր յօժարակամ նուիրումով ստեղծագործութեան ի լոյս ընծայումը կ'իրագործէ չատ յաճախ անձնական բա – ցառիկ զոհողութիւններով միայն: Իսկ այս մրցանակները կուգան նման մաս – հոգութիւններէ զերծ կացուցանելու հայ հեղինակը եւ զայն մղելու միայն ու մի – այն ստեղծագործելու՝ ուղղահայեաց կեդրոնացումով եւ լուրջ նուիրումով:

Այսօր հայ հանրային կարծիքը մեծ ուրախութեամբ կ'ողջունէ մեր ազգային կեանքին մէջ եղակի այս երեւոյթը — հինգ գրական եւ հրատարակչական մըր – յանակներ, լրջօրէն ուսումնասիրուած ծրագիրներով եւ գատակազմերով, կի – լիկիոյ Կաթողիկոս Տ. Տ. Խորէն Ա.-ի անձնական հոգածութեամբ եւ նախագա – հութեամբ, ամէն տարի կուգան հարըս – տացնելու հայ գրականութիւնը եւ ան – վիճելիօրէն արժէքաւոր հատորներ հրատ – ցնելու հայ հասարակութեան:

Մրցանակի կամ հրատարակութեան ար – ժանացած բոլոր հատորները ճոխ եւ պե – զարուեստական ապագրութեամբ լոյս կը տեսնեն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տը – պարանէն:

Ա. — ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հանգուցեալ Հայկ Սէրէնկիւլեանի հա – րազատները՝ Տիկին Տիրուհին եւ զաւա – կը՝ Պր. Վազգէն այս մրցանակը հաս – տատած են յաւերժացնելու համար իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակը: Անոնք այս նպատակով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տրամադրութեան տակ դրած են 25.000 լիբանանեան ոսկի, որուն տոկոսով — ան – բաւարարութեան պարագային յաւելեալ վճարումով — ամէն տարի ի լոյս կ'ընծ – այուի զատական կազմին կողմէ յարմար նկատուած հատորը:

Մրցանակի հաստատման օրերուն, Սէ – րէնկիւլեան ընտանիքի կարզադրու – թեամբ, զատական կազմի անդամ նչ – նակուած էին Շուշաբէ Նարդունի, Կարօ Մեհեան եւ Յովիկ Եղիազարեան: Այս կազմը յետագային ենթարկուած է փո – փոխութեան: Իսկ մրցանակին գործադիրն ու զատական կազմին եւ Կաթողիկոսու – թեան միջեւ կապը եղած է դրագէտ Կա – րապետ Փօլատեան:

Մրցանակի պայմաններն են.

ա) Հայ գրողի մը մէկ գործը, հայե – րէն, անտիպ:

բ) Հայ գրողի մը մէկ գործը, անտիպ, պայմանով որ ան վերաբերի հայ մշա – կոյթին եւ պատմութեան:

գ) Վանքերու մէջ ի պահ գրուած հա – յերէն ձեռագիրներ:

դ) Օտար հեղինակի մը մէկ գործը, անտիպ, պայմանով որ ան վերաբերի հայ մշակոյթին եւ պատմութեան:

1967 Յուլիսին հաստատուած այս մըր – ցանակը ցարդ իրագործած է չորս հրա – տարակութիւններ.

1) 1967ին լոյս տեսաւ Քարլ Պրէ – ֆէնի կոթողական պատմավէպը, 676 է – ջերով: Զուիցերացի մեծ վիպասանը այս սքանչելի վէպով կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան կարեւորագոյն հան – գրուաններէն Տրդատ Թագաւորի ժամա – նակաշրջանի ամբողջական պատմու – թիւնը, միջազգային յարաբերութիւննե – րու եւ երազարձութիւններու լոյսի ո – ղողումով եւ քրիստոնէութեան հայկա – կան յաղթանակի ամբողջական փառքով ու բանաստիրական պանծացումով:

Վէպը իր բնագրին մէջ կը կոչուի « Քրիստոս ինճճակալ ». Թարգմանիչը այդ տիտղոսին մէջացուցած է «Առիւծար – քայն Հայոց Տրդատէս»:

Հատորին սկիզբը, առանձնաբար, տըր – ուած են Հայկ Սէրէնկիւլեանի, հեղի – նակին եւ Թարգմանիչին մասին կենսա – դրական լայն տեղեկութիւններ: Բացա – տրուած են մրցանակին պայմաններն ու առաջադրութիւնները:

2) *1970ին Հայկ Սէրէնկիւլեան մըրցա – նակի հրատարակութեան արժանացաւ Հայ գրականութեան եւ Հայ քերականու – թեան իր նուիրած զատագրքերով արեւ – մտահայ լեզուի զարբիններէն նահատակ դրագէտ Յովհաննէս Գազանճեանի «Պատ – մութիւն Հայ Գրականութեան» աշխատու – թիւնը, ուր Ոսկեդարէն մինչեւ 1915 հայ դրականութեան վաստակը կը ներկայաց – ուի խիտ, գնահատական եւ վերլուծական տողերով, մանաւանդ՝ խիտ չահեկան՝ աղբիւրներու թուումով եւ հարուստ մա – տենագիտական ծանօթութիւններով:*

268 էջերով երկհատոր այս աշխա – տութիւնը պատրաստուած է իր ժամա – նակին ներկայացուելու համար Եւդոկիոյ մէջ Խուպէսէրեան դրական մրցանակին, սակայն սեւ Թուականը խափանած է ա – նոր հրատարակութիւնը ամբողջ 55 տա – րի, արժանացնելով այս անգամ Հայկ Սէրէնկիւլեան մրցանակին:

3) *Նոյն դրական մրցանակին երրորդ պատկառելի հրատարակութիւնն է ներ – կուն մտաւորական եւ բանասէր Յ. Ճ. Սիրունիի գիտական լուրջ մենագրու – թիւնը, նուիրուած ռումանացի մեծ հա – յասէր եւ Հայագէտ Նիքոլա Եորկային, որ այնքան մեծ ծառայութիւններ մա – տուցած է Հայ ժողովուրդին՝ անոր պատմութեան փառքը ներբողելով եւ բանասիրական կորովի առաջադրութիւն – ներով միջազգային մտքին ծանօթացնե – լով մեր նուաճումները:*

« Նիճոլա Եորկայի հետ » խորագրով 1972ին լոյս տեսած այս հատորը, 463 մեծադիր էջերով, կը ներկայացնէ Հա – յութեան մեծ բարեկամը իր կեանքով, իր ազգային ոգորումներով, ձգտումնե – րով եւ վերելքով: Ապա կը ներկայացնէ անոր բանաստեղծական, դրական, պատ – մական գործերն ու ազգային–քաղաքական գործունէութիւնը:

Երրորդ բաժինը ընդարձակ ու մանրա – մասնեայ վաւերագրականութեամբ կու – տայ Հայ ժողովուրդին եւ Հայ պատմու – թեան ու Հայ Դատին նուիրուած Եոր – կան: Իսկ չորրորդ մասին մէջ Յ. Ճ. Սիրունի Եորկայի մտերմութեան մէջ կը յաջողի մեզի ներկայացնել մեծ դպրու – թեան առաքելին պայծառ դէմքը:

4) *Հայկ Սէրէնկիւլեան մրցանակի չորրորդ հրատարակութիւնն է Եղիչէ Զարենցի « Ընտիր բերքուածներ »ը, հատորը, 80 էջերով, Փրանսերէնի թարգ – մանուած Ֆրանսացի մեծ բանաստեղծ Լիւք Անարէ Մարսէլի կողմէ, աշխա – տակցութեամբ եւ ժանդպակութեամբ Կարապետ Փօլատեանի:*

Թարգմանիչ բանաստեղծը այս հրա – տարակութեան առիթով խոր եւ դեղեցիկ մօտեցումով մը կը քննարկէ Զարենցի անհնդորը հոգին եւ այդ հոգիէն բխող բանաստեղծութեան խոովքն ու կիրքը:

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՑԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԹԻՐԱՅՐ ՍԵՐԳՈՑԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

—o—

ԽՄԲ.— «Գրական Թերթ»ի մէջ Յիցի – լիա Բրուտեան, երկար յօդուածով մը, ներկայացուցած է Փարիզի օփերայի ծա – ւօթ պաս Թիրայր Սերգոյեանի Հայաս – տանի մէջ վերջերս ունեցած ելոյթները, զանազան օփերաներու մէջ: Կը ներկա – յացնենք յօդուածը՝ փոքր յապաւումնե – րով:

Սերգոյեան բացառիկ ինքնատիպու – թեամբ մեկնաբանեց օպերային երեք դա – սական կերպարներ: Առաջինը Ֆիլիպ կերպարն էր Վերդիի « Դոն Կառլոս » օպերայում, բարդ ու հետաքրքիր մի կերտուածք, որի մէջ մի կողմից միա – ւորուած են չարութիւնը, դաժանութիւ – նը, նենգութիւնն ու դառոպամտութիւնը, միւս կողմից՝ սիրոյ, արժանապատուու – թեան զգացումն ու մարդկային բարձր առաքինութիւնները: Կերպարի այս հա – կասական զարգացումը համոզիչ դրսեւո – րելու եւ ուժեղ ներգործութիւն ունենա – լու համար երգիչ–մեկնաբանը պէտք է օժտուած լինի երաժշտական – հոգեբա – նական – արտիստական խոր ու բազմա – կողմանի ձիրքով: Թիրայր Սերգոյեան այդ յատկութիւններով առատօրէն օժ – տուած արուեստագէտ է: Առանց վարա – նելու կարելի է ասել, որ այժմ նա մի – ջազգային մասշտաբով Ֆիլիպի լաւագոյն մեկնաբաններից է: Սկզբից եւ եթ կ'ու – զենայինք ընդգծել, որ Սերգոյեանն իր երաժշտական մեծ կարողութիւններին ու բարձր կուլտուրային միացնում է դրա – մատիկական խաղի նոյնքան բարձր ար – ժանիքներ: Երբ նա բեմահարթակում է, առանց իսկ երգեցողութեան, իր խո – սուն ներկայութեամբ դիւթում է ունկն – դրին: Սերգոյեան – Ֆիլիպը անկասկած է իր գործողութիւններում: Նա որքան երգում, նոյնքան էլ խաղում է: Սերգոյ – եանի բեմական արժանիքներից մէկին էլ այն է, որ նա իր արտայայտչաձեւերի մէջ մնում է զուսպ եւ անթերի, չի դի – մում այնպիսի միջոցների, որոնք կարող էին ստեղծել զգայականութեան կեղծ երանգ եւ խաթարել դեղարուեստական համամասնութիւնը:

Ֆիլիպը հոգեբանական խորութեամբ է դրսեւորում այն պատկերում, երբ նրան խնդրում են ազատութիւն տալ Ֆլան – դրիային: Եւ թէեւ այդ հարցով նրան է դիմում իր որդին՝ Դոն Կառլոսը, սա – կայն արքան չի կատարում այդ խնդրան – քը. ապստամբները պէտք է պատժուեն: Նա չի վարանում սուր մերկացնել նոյն – իսկ իր չտառ որդու դէմ: Սերգոյեանը փայլուն վարպետութեամբ է համակցում երգն ու խաղը՝ ամբողջացնելու համար հոգեկան այդ դրաման: Սակայն դրա – մայի բարձրակէտը յաջորդ պատկերն է,

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼԻՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա.

— Ձեր խօսքերուն ճշմարտութիւնը կ'ընդունինք. եւ վստահ եմ որ մեր մէջէն չատեր պիտի փափաքին իրենց աջակցու – թիւնը նուիրել այսքան դեղեցիկ գործի մը, բայց այս աջակցութիւնը ի՞նչ ձեւով պիտի ըլլայ կամ մանաւանդ ի՞նչ կը նշա – նակէ ընկերութեան անունը «կէս պիչե – րային գործ»:

— Իր անունը արդէն կը բացատրէ ձեր ընելիքը, պատասխանեց Ծերունին. ինչ – պէս ոճիրին՝ նոյնպէս մոլութեան սիրած ժամը կէս պիչերն է, կէս պիչերին կար – ծես հրեշտակները կը ննջեն ու ոտտանան գործի կը սկսի: Երիտասարդը որ ամբողջ օրը բեղուն աշխատութեամբ մը անցու – ցած է, իրիկուան դէմ կ'երթայ սրճարան ոդելից ըմպելի մը խմելու, իբր թէ ա – խորժակը բանալու համար յիմար մտա – պրութեամբ. յետոյ, կ'երթայ կը ճաշէ, մէկ քանի գաւաթ գինի խմելով, անկէ ետքը սուրճը կը խմէ, անոր մէջ ալ որեւէ ոգելից ըմպելի խառնելով, ոմանք, քոն – եակ, մառ եւ կամ ուրիչ բան մը:

Այս ամէնէն ետքը, կը մտնէ երգեցիկ սրճարան մը, ուր կիսամերկ կիներ իրենց լկտի երգերով ու պարերով անոր երեւա – կայութիւնը կը դրգռեն, չմոռնամ ըսելու որ այդ երգեցիկ սրճարանին մէջն ալ, ո – րուն մուտքն իբր թէ ազատ է, ոտխլուած է ոգելից ըմպելի մը խմել, իբրեւ վր նստած աթոռին վարձք: Կէս գիշերէն կէս ժամ առաջ սրճարանը կը փակուի: Այն տեղն ո՞ւր կ'երթայ երիտասարդը...

— Պառկելու, պատասխանեց ներկա – ներէն մին:

— Ոչ, գոչեց Ծերունին, բոպանոց կ'եր – թայ...

— Ոչ ամէնքը, առարկեց մին:

— Ոչ ամէնքը՝ բայց մեծամասնու – թիւնը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց սրահին մէջ: Ծերունին ակնարկը ժուռ ածեց չորս կողմը եւ չարունակեց.

— Ահա այդ հոգեբանական վայրկեա – նին, կէս գիշերին է, որ հարկ է գործենք, երբ մոլութիւնը մթութենէն օգուտ քա – ղելով հրապարակ կ'իջնէ՝ պէտք է որ ա – նոր գէմը ելլենք ու հետը գօտեմարտինք, ճակատ առ ճակատ պէտք է կռուինք ա – նոր հետ, պէտք է երթանք գինքը պտնել իր մարտկոցներուն եռեւ եւ հոն մղել կռիւը... պէտք է զգետնենք գինքը իր ամրութիւններուն մէջ: Այս կռիւը մղե – լու կարող երիտասարդներ կ'ո՞ն հոս:

— Ապահովաբար պիտի ըլլան, պա – տասխանեց մեր նախագահը:

— Ուրեմն թող ստորագրեն այս յանձ – նառութիւնը:

Եւ ճառախօսը դրպանէն ծալուած խո – չոր թերթ մը հանեց, զայն պարզեց եւ ըսաւ.

— Ինչպէս կը տեսնէք, արդէն չատեր ստորագրած են զայդ:

Արդարեւ թուղթին ներքեւ բազմաթիւ ստորագրութիւններ կ'երեւային:

Ծերունին թուղթը իրեն ընկերացող ու քովը կեցող երիտասարդին երկնցուց եւ ըսաւ.

— Կարդացէք, որպէսզի այս պարոննե – րը լսեն բովանդակութիւնը:

Թուղթը բաւական երկար էր եւ կը պարունակէր Ծերունիին ըսած խօսքերուն գրեթէ բոլոր յայտուն մասերը: Այդ յա – ռաջարանէն ետքը, կը ծանուցանէր թէ դեղխութեան ու չուայտութեան դէմ կըռ – ուելու համար ընկերութիւն մը կազմուած էր, որուն անդամ արճանագրուողները պէտք էին յանձնառու ըլլալ հետեւեալ գործերը կատարելու:

Ա) Ամէն իրիկուն, կէս գիշերէն ետքը, երթալ սպասել վատահամբաւ փողոցնե – րու բերանը:

Բ) Մեզմութեամբ մօտենալ այդ փո – ղոցները մտնող անցորդներուն եւ հաւկ – նալ թէ իրենց նպատակը հանրատո՞ւն մը երթալ է:

Գ) Այդ պարագային՝ խորհուրդ տալ անծանօթ անցորդին որ հրաժարի իր մտադրութենէն եւ այս մասին չատ լաւ բա – րեկամական փաստեր, բարոյական, նիւ – թական ու գիտական տեսակէտներով:

Դ) Չանալ որ այս քարոզութիւնը կա – տարուի առանց ազմուկի ու առանց ան – հաճոյ միջադէպերու:

Ե) Եթէ անծանօթը բուռն կերպով պա – տասխանէ իրեն ուղղուած յորդորներուն, իսկոյն տեղի տալ, առանց նոյն ոճով պատասխանելու իրեն:

Զ) Ընկերութեան անդամ արճանագրուող – ներէն անոնք որոնք յաջողին՝ եւ իրենց յաջողութիւնը փաստացի կերպով կարե – նան ապացուցանել՝ այսպիսի ճամբու մը մէջ դանուող մը համոզելով եւ զայն իր նպատակէն չեղեցնելով, 50 ֆրանք պար – գեւ պիտի տառնան:

Է) Եթէ նոյն յաջողութիւնը ունենան առնուազն երեք անդամ մէկ ամսուան մէջոցին, ամսական մը պիտի տառնան ընկերութենէն:

(113 – Շար.)

որեղ նա առաւել կատարելութեամբ է դրսեւորում կերպարի բնաւորութեան ու ապրումների բազմազանութիւնը: Ֆիլմի – պի հոգին կեղեքւում է թաղուհու անհա – ւատարմութիւնից, իր վերահաս ծերու – թիւնից, մենակութեան զզացումից: Նա ատապանքով փնտռում է լուծումն այդ հարցի, թէ պէ՞տք է արդեօք մահուան դատապարտել Ֆլանդրիայի ապստամ – բութեան զեկավարին, որը իր որդին է: կը ներուի՞ արդեօք իրեն այդ ոճիրը: Մեծ ճիզվիտը պահանջում է, իրրեւ խը – ոամարարի, մահապատիժի ենթարկել ոչ միայն Դոն Կառլոսին, այլև մարքիզ Պո – զային: Ֆիլիպը հոգեպէս ընկճում է պղտային պատժելու իր իսկ որոշման դէմ, եւ այդ քայլը բացատրւում է նրա ապրումների նոր ոլորտը: Այս հատուածը ներթափանցուած է բուռն դրամատիկա – կանութեամբ, որը Ֆիլիպի եւ Էլիսավէ – տայի հանդիպման տեսարանում վտան – գինում է պոռթկուն յուզմունքի: Այս – տեղ էլ բացատրւում է դառնում թաղուհու սէրը կառլոսի նկատմամբ: Ֆիլիպը տա – ռապում է ծանր ապրումներից, բայց հո – գեպէս չի պարտւում: Այս հանդամանքը չատ կարեւոր է, եւ Ժ. Սերդոյեան դրա վրայ է կերտում իր սքանչելի կա – տարումը:

Օպերային դրամատուրգիայի փայլուն կերպարներից է Մեֆիստոֆէլը Գունոյի «Ֆաուստ»ում: Անվերապահօրէն կարելի է ասել, որ Սերդոյեան դուել է կերպարի մեկնաբանման նոր արտայայտչամիջոց – ներ: Ամէն ինչ ժխտող սարկազմով լի, դիւային աենգով բռնուած Մեֆիստոֆէլը Սերդոյեանի կատարմամբ վերափոխուել է ժխտող ոգու առաւել խոր ու խոհա – կան, միաժամանակ դրամատիկականօրէն պրկուած եւ երբեմն նոյնիսկ կատակեր – գական երանգներով գունազարդուած կերպարի: Այսպիսի մեկնաբանումը առա – ւել համոզիչ է հնչում, որովհետեւ Գէօ – թէի մտայղացմամբ Մեֆիստոֆէլը եւ Ֆաուստը միեւնոյն երեւոյթի երկու տար – բեր կողմերն են եւ պայմանաւորուած են միմիանցով: Սերդոյեան իր կատարողա – կան ոճին ու ձեւին հարազատ կուռ տրա – մաբանական դինամիկայով բացայայտեց Մեֆիստոֆէլի կերպարը, առաւելապէս ընդգծելով մարդու ներաշխարհում կա – տարուող երկուութեան մշտենջենական խորհուրդը: Ցայտնուելով ծեր մուսայի առջեւ, Սերդոյեան – Մեֆիստոֆէլը մի – անգամից իր սիրապետութեան տակ չի առնում նրան: Նա կարծես զգուշութեամբ ու նրբանկատութեամբ է նուաճում Ֆա – ուստի սիրտը: Եւ երբ Ֆաուստը ի վեր – ջոյ գայթակղւում է, Մեֆիստոֆէլը դառ – նում է աւելի վստահ ու յանդուգն: Երկ – րորդ պատկերի նշանաւոր քառեակները Սերդոյեանի կատարմամբ ներթափանց – ուած էին մի խորհրդաւորութեամբ, որի. տակ քօղարկուած էր նրան յետապայ ա – րարքների մղող ներքին ուժը: Մեկնա – բանման այդ կերպը ունկնդրին մինչեւ վերջ պահում է լարուածութեան մթնո – լորտում: Իր ներդործութեան զեզար – ուեստական ուժով ցնցող է տաճարի տե – սարանը: Սերդոյեան – Մեֆիստոֆէլը աւելի չատ Մարդարիտայի անցեալ երա – նութեան տխուր վերյուշն ու Ֆաուստի խղճի խայթի արձագանգն է, քան ամէն մարդկային բացարձակօրէն ծաղրող ու ձաղկող մի դիւային ուժ: Ցաջորդ արարի նչանաւոր սերենադում Սերդոյեան քա – ղցայացեց կերպարի մի նոր յատկութիւն: Մեֆիստոֆէլը հասել է իր նպատակին՝ Ֆաուստը ոչ միայն ամբողջովին գայ – թակղած է, այլեւ պարտուած, որովհե – տեւ լքել է Մարգարիտային, դադնել նրա եղբօրը ու հեռացնել երազանքների անարատ աչխարհից: Սերենատն իր սար – կաստիկ բնոյթով հանդերձ, ունէր խոր – հրդաւորութեան ու քնարականութեան ե – րանգներ...

Սերդոյեան խորհող ու որոնող ար – ուեստագէտ է եւ դրանով էլ պայմանա – ւորուած է նրա տաղանդի ներդործու – թեան մեծ ուժը: Մեր մի զրոյցի ընթաց – քում նա ասաց.

— Որքան որ աչխատել պէտք է, ա – ւելի չատ ալ խորհիլ ու մտածել:

Այս սկզբունքով է նա կազմած իր խա – ղացանկը, ուր տեղ են գտել չորս տաս – նեակից աւելի լաւագոյն ու ինքնատիպու – թեամբ կերտուած դերերդներ: Մեր բե – մահարթակում Ֆիլիպի ու Մեֆիստոֆէլի կերպարներին չաջորդեց դրանց բոլորո – վին հակադիր Դոն Բազիլիոն՝ Ռոսինիի «Սեվիլեան Սափրիչ» օպերայից: Ժիրայր Սերդոյեան աննախկնթաց չաջողութեամբ կերտեց Դոն Բազիլիոյի կերպարը: Նրա քայլուածքը, ձեռքերի զարմանալի խաղը առանց երգի պատկերում էին չահամոլ, երկերեսանի, հետեւաբար փոքր ինչ վախկոտ ճիզվիտի կերպարը, նչանաւոր դերերգը, որով Բազիլիոն սովորեցնում է Բարտոլոյին, թէ ինչպէս հակառակոր – դից ազատուել ամբաստանութեան փոր – ձուած ճանապարհով, Սերդոյեան – Բա – զիլիոն երգեց ցնցող պատկերաւորու – թեամբ: Զկար աւանդական փքուն պա – թոսը, կար միայն կերպարի հոգեբանու – թեանը համապատասխան զարմանալի արտայայտիչ մի մեներգ:

Ց. Բ.

Սարդարապատի Յիշատակը Հայոց եկեղեցիէն

Փետ - չաշիզ

—o—

Սարդարապատի նահատակ հերոսներու յիչատակին հոգեհանգստեան պաչտօն կատարուեցաւ Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղե – ցին, Զորեքչաբթի երեկոյ, Մայիս 22ին: Նախագահեց Հայր. Պատուիրակ Սերով – բէ Արք. Մանուկեան, իր կողքին ունե – նալով Գիւտ Եպս. Նազպաչեան, հոգեւոր հայրեր եւ զպրաց դասը:

Սերովբէ Արք. քարոզին մէջ յիչեցուց, թէ 1918ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մերժեց ընթացք տալ իրեն եղած թա – խանձանքներուն՝ հեռանալու Էչմիածին – էն. ընդհակառակն մնաց իր ժողովուր – դին կողքին, հնչեցնել տուաւ էչմիածնի եւ Երեւանի եկեղեցիներու զանգերը, իսկ Գարեգին Եպս. Ցովսէփեան, իրրեւ նոր ժամանակներու Ղեւոնդ երէց, խաչով ու աւետարանով խրախուսեց մեծն ու փոք – րը, կինն ու այրը, որպէսզի կռուին յա – նուն հայրենիքի ազատութեան եւ կրօնքի պաչտպանութեան: Ժողովուրդը միասիրտ եւ արի՝ ծառացաւ թուրք ուժերու դէմ, որոնք Հայաստանի արեւմուտքը աւերելէետք կը ձգտէին ջարդել նաեւ Արեւելեան Հայաստանի Հայութիւնը: Կռիւները պը – սակուեցան յաղթանակով, որու չնորհիւ ստեղծուեցաւ հայ առաջին պետականու – թիւնը ժամանակակից չրջանի: Այլ եւ այլ փուլեր թեւակոխելէ ետք այդ պետակա – նութիւնը այսօր կը ներկայանայ մեզի իր ներկայ բարգաւաճ կեանքով, իր մեծ նուաճումներով: Մեր ներկան եւ ապա – գան խարսխուած է անոր վրայ: Հայ ժո – ղովուրդը՝ Հայաստան թէ սփիւռք ան – հուն երախտապիտութեամբ կը փառա – բանէ իր նահատակներուն յիչատակը: Աւարայրը, Ապրիլ 24ը եւ Սարդարապատը մեր պատմութեան երեք մեծագոյն թուա – կաններն են, որովհետեւ հայ ժողովուր – դը այդ թուականներուն իր արիութիւնը ցոյց տուաւ եւ ապրեցաւ:

×

1918 Մայիսին, Արամ Մանուկեանի, զօրավարները Նազարբէկեանի, Սիլիկեա – նի, ինչպէս նաեւ Գարեգին Եպս. Ցով – սէփեանի մարտակոչերուն պատասխանե – լով տասնեակ հազարաւոր Հայեր մարտի դաշտ նետուեցան՝ հայրենիքի պաչտպա – նութեան ի խնդիր: Ցաւալի է նկատել, որ 1974ին, անոնց յիչատակը յարդելու եկած էին եկեղեցի միայն 20 հոգի... եւ ասիկա այնքան զառն երեւոյթ էր, որ Սերովբէ Արք. հարկադրուեցաւ իր քա – րոզի ընթացքին երկու անգամ ափսոսալ պարզուած պատկերին համար: Ան յիչե – ցուց, թէ Սարդարապատի ոգեկոչումը կը չարունակուի ամբողջ չաբաթ մը եւ յոյս յայտնեց, որ յառաջիկայ տարի ե – կեղեցին ու չրջակայքը լեցուած կ'ըլլան իրենց նահատակ հերոսներուն յիչատակը պանծացնող հաւատացեալներու բազմու – թեամբ:

Ժ. Մ.

×

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ԱՌՋԵԻ

Ֆրանսական բանակի նախկին Ռազմիկ – ներու Միութիւնը զեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր «Սարդարապատի հերոսա – մարտ»ը յիչատակելու ծաղկեպսակ մը զետեղելով Անդրանիկի յուչարձանին վը – րայ, Փէռ Լաչէզի գերեզմանատան մէջ, Հինգչաբթի Մայիս 23, ժամը 16ին:

Ձիչդ ժամուն, հակառակ տեղատարափ անձրեւին, բազմութիւնը գերեզմանատան մուտքէն թափօրով յառաջացաւ, ծաղկե – պսակի եւ երկու եռագոյներու առաջ – նորդութեամբ դէպի յուչարձանը:

Ռազմիկներու նախագահ Պ. Պապրճեան ծաղկեպսակի զետեղումէն ետք հրաւի – րեց ներկաները մէկ վայրկեան լռու – թեամբ յարգել յիչատակը Սարդարապա – տի անմահ հերոսներուն: Ապա խօսքը տը – ւաւ Պ. Զալուքճեանի, որ յանուն Ռազ – միկներու Միութեան կարդաց գրաւոր ուղերձ մը, վեր հանելով Սարդարապատի հերոսամարտին արժէքը եւ չեշտեց.— Հայաստանէն եկող մառեչյներ, զօրա – վարներ, դնդապետներ եւս հայրենիքի մեր եղբայրներու կողմէ կը յիչատակեն մեր հերոսներուն յիչատակը, որոնք ին – կած են յանուն հայրենիքի: Ուրեմն, այս վայրը այլեւս կը խորհրդանչէ ոչ միայն քաջ Անդրանիկը, այլեւ ամէն այն հերոս – ները, որոնք ինկան յանուն արդարու – թեան եւ ազատութեան: Այսօր, ինչպէս ըսինք եկած ենք ոգեկոչելու Սարդարա – պատի անմահ հերոսներու յիչատակը: Սարդարապա՛տ... անուն մը խնկելի երբ հայ ժողովուրդը, առանց սեռի եւ դաս – փարի խտրութեան, մէկ մարդու նման ոտքի կանգնեցաւ քաջաբար թուրքին դէմ եւ յաղթականօրէն մատնեց պարտու – թեան, ու պատմութեան մէջ արձանագրեց «Սարդարապատի հերոսամարտ»ը, պա – տի՛ւ Հայութեան: Սակայն հերոսա – մարտները դեռ չեն վերջացած. հայ ժո – ղովուրդը պահանջատէր է արդար իրա – ւունքներու. պայմաններու բերմամբ կըր – նան անոնք դէնքի միջոցաւ տեղի չունե – նալ այժմ, սակայն պէտք չէ զինաթափ ըլլայ Հայութիւնը»:

Հուսկ ուրեմն ներկաները միաձայն եր – գեցին «Իրրեւ արծիւ»ը, փակելով արա – րողութիւնը:

ՇԻՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ՊՐՈՒԵՍՔ

ԳԱՌԶՈՒ

Մայիս 23էն Յունիս 29

GALERIE
« LE MOULIN DE VAUBOYEN »
32, Place Gambetta
Bordeaux

Tous les jours sauf Mardi et Dimanche
de 11 h. à 13 h. et de 15 à 19 h. 30

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Մոնտանելլին լուռնոքը խփեց պատու – հանի եզրին, ու գինուորները ապչած նայեցին իրար: Հեզահոգի կարդինալին երբեք այդպէս չէին տեսած: Իսկ ինչ վե – րաբերում է Ռոզին, նա բոլորովին մո – ռացել էր նրանց գոյութիւնն անդամ: Մոռացել էր ամէն բան, բացի փիսիկա – պէս ազատ լինելը զգացումից: Ընդար – մացել էին բոլոր անդամները, եւ այժմ ձգտում էր, չուտ էր գալիս ու չարժւում թեթեւացման բերկրանքով:

— Էլ կարող էք գնալ, յիսնապետ, — ասաց կարդինալը: Զմահանաք, որ կար – գապահութեան հակառակ էք գնացել: Դուք պարտական էիք հարցերիս պա – տասխանելու: Թող մեզ չխանգարի ոչ ոք: Ես դուրս կը գամ ինքս, երբ գործս վերջացնեմ:

Դուռը փակուեց գինուորների յետեւից: Մոնտանելլին յենուեց լուսամուտին ու սկսեց մայր մտնող արեւը դիտել, որ – պէսզի ժամանակ տայ Ռոզին բոլորովին հանգարտելու:

— Լսեցի որ, — ասաց նա հեռանալով լուսամուտից ու նստելով Ռոզի անկող – նին կից, — ցանկացել էիք ինձ տեսնել: Եթէ ձեզ կարող էք գլում ասելու ինձ, ինչ որ կամենում էիք, ես ձեր տրամադ – րութեան տակ եմ:

Ռոսում էր չատ սառը, չոր ու ծխաւոր մի չեչտով, որ բոլորովին անբնական էր: Քանի որ կապերը դեռ չէին արձակուած, Ռոզը նրա համար պարզապէս մի տան – ջուած մարդկային էակ էր, գոհ անար – դար խոտասրտութեան, իսկ այժմ յիչում էր նա իրենց վերջին տեսակցութիւնը եւ այն մահացու վիրաւորանքը, որով վեր – ջացել էր այդ տեսակցութիւնը:

Ռոզը բարձրացրեց աչքերը՝ անփոյթ կերպով գլուխը ձեռքին յենելով: Մի մաս – նաւոր չնորհք ունէր դեղեցիկ դերքեր ըն – դունելու, եւ երբ գլուխը սուսերի մէջ էր մնում, չատ գժուար էր գուչակելը, թէ ինչե՛ր, ինչե՛ր էին անցել այդ մաղ – դու գլխով: Բայց երբ երեկոյեան պայ – ծառ լոյսի մէջ վեր առաւ նա իր աչքերը, երեւայ, թէ ինչպէս ժպտունել էր ու տանջուել վերջին երկու չաբաթուայ ըն – թացքում: Մոնտանելլիի զայրոյթը հան – դաւ խոկոյն:

— Կարծեմ սարսափելի հիւանդ էիք, — ասաց նա, — խորապէս ցաւում եմ, որ ոչնչից տեղեակ էի, թէ չէ վերջ տալ կը տայի այդ չարչարանքին:

Ռոզը ցնցեց ուսերը:

— Պատերազմի ժամանակ բոլոր մի – ջոցները լաւ են: Զերդ սրբազանութիւնը տեսականօրէն հակառակ է կապանքնե – րին, բայց չէ՞ որ մի գնդապետից նոյն ըմբռնումը չի կարելի սպասել: Նա, ի հարկէ, կը դերադասէր, որ այս բոլորը ինքն իր անձի վրայ չզդայ, ինչպէս, ի հարկէ, եւ ես, բայց դա անձնական յար – մարութեան խնդիր է: Այս վայրկեանիս ես մի պարտուած եմ եւ աւելի լաւ վի – ճակի յոյս ունենալ չեմ կարող: Զերդ սրբա – զանութիւնը չատ բարի է, որ եկաւ այստեղ, բայց երեւի քրիստոնէական դրդումներից: Հանատարկեաններին այցե – լելը... ա՛խ, այո, մոռացել եմ. «Ներան – ցից ամենայետինի համար ինչ էլ որ ա – նենք...»: Ինձ համար, ի հարկէ, չատ էլ չողոքորթիչ չէ, բայց «ամենայետին – ներից մէկը» երախտապարտ է ձեզ:

— Պարոն Ռիվարեց, — ընդհատեց կար – դինալը, — ես եկել եմ ձեր մասին մտա – ծելով, ոչ թէ իմ: Եթէ դուք «պարտուած» չլինէիք, ինչպէս ինքներդ էք անուանում, ես այլեւս երբեք չէի խօսի ձեզ հետ ձեր անցեալ անզամուայ ասած խօսքերից յե – տոյ: Բայց դուք այժմ երկու առաւելու – թիւն մխանգամից ունէք. հիւանդ էք ու բանտարկեալ, եւ ես չէի կարող ձգալ, երբ կամենում էիք: Այժմ ինձ ասելու մի բան ունէ՞ք, թէ միայն նրա համար էք կանչել, որ զուարճանաք՝ մի ծերունի վիրաւորելով:

Ռոզը ոչինչ չպատասխանեց, չուռ եկաւ ու պառկած էր՝ ձեռքով աչքերը փակած:

— Ամաչում եմ ձեզ նեղութիւն պատ – ճառելուս համար, — ասաց նա՝ վերջա – պէս մի ընդհատուող ձայնով. — բայց կարելի չէ՞ր արդեօք, ինձ մի քիչ ջուր տայիք:

Ջրի փարչը դրուած էր պատուհանի մօտ. Մոնտանելլին վեր կացաւ ու բե – րաւ: Երբ նա մի թեւով գրկեց հիւանդին, որ օգնի քիչ բարձրանալու, յանկարծ զգաց, որ Ռոզի սառն ու խոնաւ մատները ամուր սեղմեցին իր ձեռքը:

— Տուէք ինձ ձեր ձեռքը, չուտ... մի վայրկեան, — չչնջաց Ռոզը: — Ձեզ հա – մար միեւնոյն է, չէ՞. միայն մի վայր – կեան:

Գլուխը թեքեց Մոնտանելլիի ուսին ու դողում էր ոտից գլուխ:

— Քիչ ջուր խմեցէք, — ասաց Մոնտա – նելլին մի վայրկեան յետոյ:

Է. ՎՈՑՆԻՉ

(Շար.)

Օր. Ռագի Վարդ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աթիէ եւ զաւակները, Պ. Ռէյմոն Ինար, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աթէչեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԼՈԼՈՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Ստեփանեան)

մահը։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մայիս 30) ժամը 10·30–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՄԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մուրատեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, անհատ թէ կազմակերպութիւն, որ մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԱԼՊԻՔ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն կը սգայ իր ընկերներէն Յովհաննէս Ուզունեանի մահը, Վիէն, ու իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն։

×

Կապոյտ Ալպի Վիէնի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեանի եւ Տէր եւ Տիկին Բարդէն Ուզունեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթարեանը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Յունիս 15, երեկոյեան ժամը 20·30ին Ազգ. Տան մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր այն անդամներէն, որոնք իրենց տարեկան սակերը չեն վճարած, հաճին ներկայանալ խորհրդարան, մինչեւ Յունիս 10, երկուշաբթի երեկոյ։

Օրակարգ.— Երկու տարուան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին։

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին։

×

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Աբծխ. խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Յունիս 2, Կիրակի

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Յունիս 2 Կիրակի, Հոգեգալստեան տօնին կը զուգադիպի Ս. Կարապետի Ուխտի օրը։

Վարչութիւնս որոշած է այս տարուան Ուխտի օրը նուիրել Հարաւ. Ֆրանսայի հայ գաղութին եղբայրութեան, սիրոյ եւ համագործակցութեան։ Այս առթիւ եկեղեցւոյս մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի՝ ճաշ, մասնակցութեամբ էքս–ան–Փրովանսի հայկական երգչախումբին, որուն ղեկավարն է Տիկ. Սաթենիկ Յարութիւնեան։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին թաղիս եւ շրջանի հաւատացեալները ներկայ գալ նուելու Ուխտի օրուան արարողութեանց եւ մասնակցելու մատաղի սիրոյ սեղանին։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30

Պատարագ ժամը 10·30ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Զերչեանէ 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաչեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Գաբամաճեանի մահուան առթիւ։

Կայանի չինութեան համար.— Տիկին Գասլումճեան Վասիլիքի, Օր. Սոֆեան Ժանէթ, Տիկին Սէզարօ 100ական ֆր., Տիկին Գասպարեան Մ. 200, Պ. Մուրատեան Ժաք 100, Օր. Սանթուրեան 10, Տիկին Պեարոսեան Փօլէթ 20, Տիկին Ցակորեան Իռէն 100 ֆր.։

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒՉԱԿՄԱՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

-- ՄԱՅԻՍ 28 --

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ կպ. Խաչի եւ Հայ Ազգ. Մխիթեան

Շաբաթ, Յունիս 1, ժամը 8·30ին

քաղաքապետարանի սրահը

Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

Կը նախագահէ ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչներ Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդին կողմէ — Երգ, պար, արտասանութիւն, խմբերգ — Կը մասնակցի կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Ալագեազ պարախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30ին

DANS LES SALONS DU SPLENDIDE

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ «Անտոր» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու

Յունիս 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին

Սէն–Շամոնի Լազարիսթներու վայրը

Route du Coin (après le Stade Antoine Pauge)

կը նախագահէ ընկ. ՅՈՎՀ. ԳՈՒՐԱՃԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 21ին

DANS LES SALONS DE L'HOTEL P.L.M.

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՆԱՑԻՐԻ պարախումբը

Դէպքերու ներկայացում ձայնալուսաթաղումով

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ընտանեկանութիւնն ու Տեսչութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնեն Գիւտ Եպսկ. Նազդաչեանին եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, վարժարանիս բարերար՝ Հանդուցեալ Միհրան Գրիգորեանի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ՀԱՄԱԽԱՌԲԵՐԴՅԱԿԱՆ Մխիթեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամականներ ժողովը այս Շաբաթ, Յունիս 1, Իրիկուան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՆԻՆ

Մարտ 4ի հանդէսին առթիւ եղած հանգանակութիւն

Պ. Ա. Կօչկարեան, Տիկին Վ. Նապաշեան, Պ. Զ. Դարբինեան, Ա. Դարբինեան, Տիկին Մարալեան, Տիկին Բալոյեան, Տիկին Շահպազեան, Տիկին Ա. Խուպէսկերեան, Պ. Ս. Զաքարեան, Պ. Հ. Մանուկեան 100ական։

Տէր եւ Տիկին Մանկեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ն. Սէմէրճեան 1000, Իսիլ Մչակոյթի Տան յանձնախումբի անդամներ 500, Տէր եւ Տիկին Պենկեան 500, Ժապի Իսիլ խումբ 200, Թ. Ասլանեան 200, Մ. Գայիշեան 200, Ա. Սրապեան 200, Տէր եւ Տիկին Էօմէկեան 200, Տիկին Գ. Ճէրմանեան 300, Պ. Բարեկամեան 300, Տիկին Ա. Նուրիճանեան, Տիկին Ամանաթեան Ս., Տիկին Սիմոն 50ական։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Երկրորդ Հրատ.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Առաջին Ընդհ. Ժողովին՝ օրինական մեծամասնութիւն զոյացած չըլլալով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ. ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ։

Օրակարգ.— Կանոնագրի 5րդ յօդուածի փոփոխութեան վաւերացում։

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1974 - 1975

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները սկսած են։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքողները այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 15։

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-18-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOYAGE EN ARMENIE

26 AOUT : Départ pour BEYROUTH sur le vol ME 212 à 12 h. Arrivée à BEYrouth à 17 h. 30.
27 AOUT : Visite de la ville, ANTILLIAS. Recueillement devant l'ossuaire aux martyrs Arméniens de 1915.
28 AOUT : Excursion à DOG RIVER, GROTTE de JEITA et BYBLOS.
29 AOUT : Journée libre.
30 AOUT : Après le petit déjeûner transfert à l'aéroport. Décollage pour EREVAN. Arrivée vers 17 h. 30 Transfert l'hôtel ANI ou ARMENIA.
31 AOUT - 5 SEPTEMBRE : Séjour à EREVAN avec des excursions à 'Sainte ETCHMIADZINE, à ZVARTNOTZ, à SEVAN, à DZIZERNAKAPERT devant le monument aux morts, ainsi que tous les lieux touristiques et visite des musées.
6 SEPTEMBRE : Transfert à l'aéroport départ pour BEYROUTH.
8 SEPTEMBRE : Retour vers PARIS.

L'association ESSAYAN fera tout son possible pour donner satisfaction à ses membres et sympatisants et organiser, dans la mesure du possible, des excursions hors programme, ainsi que des rencontres avec des personnalités arméniennes à BEYROUTH et à EREVAN.

— Le prix de ce voyage : Frs 2850 — jeunes (de 18 à 35 ans) : 2650 Frs.
— Ce prix comprend :
— Les transports aériens (assurés par MIDDLE EAST et AIR FRANCE) — Les transferts — Le séjours à BEYROUTH dans un hôtel première cat. B à chambre double et petit déjeûner avec les excursions — Le séjour à EREVAN dans un hôtel première cat. en chambre double et PENSION COMPLETE, avec 4 excursions.

Possibilité semaine supplémentaire à BEYROUTH ou à EREVAN. Demander renseignements.

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
PARIS : Mr. ASLANIAN, Tél. 842-08-57 — 74, Rue du Commerce, Paris 15.
VIENNE : Mr. ALTOUNIAN — Tél. 85-27-08, 36 Rue des Clercs, 38 Vienne
MARSEILLE : Mme TOUNGOURIAN, 8, Rue St. Barbes, Marseille 1er

Toute inscription doit être accompagnée d'un versement minimum de 25 % du montant total du voyage.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
30
JEUDI
30 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·025

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.025

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

—o—

Կ'ապրինք չրջանի մը մէջ, ուր աշխարհի խաղաղութիւնը դերագանցօրէն կա – խում ունի արեւելքի եւ արեւմուտքի երկու մեծերու կամքէն :

Այս ճշմարտութեան վերջին փաստն է Արեւելեան Գերմանիոյ վէճը, որ աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր խռովայոյզ վիճակ առեղծած է մերձաւոր արեւելքի մէջ : Զորս պատերազմներ փոխանակ կարգադրելու աւելի ծանրացուցին կացութիւնը :

Մնկի լիազօրին եւ չորս պետութեանց ներկայացուցիչներու բարեխօսութիւն – ներն ու Ազահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյ· 1967ի ծանօթ բանաձեւը ո՛չ մէկ դրական արդիւնք յանգեցան : Ի վերջոյ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն լրջօրէն ձեռք առին խնդիրը 1973 Հոկտ· 6ի կռիւներէն վերջ եւ յաջողեցան խաղադեցնել Սուէզի ճակատը, հակառակորդ երկու կողմերու համաձայնութեամբ : Կռիւները կը չարունակուէին Սուրիոյ ճակատին վրայ Հոկտեմբերէն ի վեր : Ցոյսեր կան, որ այս տեղ եւս խաղաղութիւնը վերահաստատուի չուտով, չնորհիւ մեծերու վճռական միջամտութեան :

Ու մինչ Արեւելեան վէճը կարգադրուելու վրայ է, անդին Հիւսիսային Իրլանդիոյ մէջ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի փէշմէրկաները կրկին ոտքի հանուած են՝ մերժելով Պաղտատի կառավարութեան 1974 Մարտ 11ի ծրագիրը, որ «ինքնավարութիւն» կը չնորհէ Քիւրտիստանի, որոշ պայմաններով, այսինքն սեղմումներով :

1958 Յուլիս 14ի յեղաշրջումէն ի վեր իրաքի իրերայաջորդ կառավարութիւնները մշակութային եւ վարչական ինքնավարութիւն չնորհած էին Քիւրտերուն, սակայն լրիւ չէին յարգած իրենց խոստումները : 1961 Հոկտ·էն մինչեւ 1970 Մարտ կռիւները չարունակուեցան Քիւրտ առաջնորդներու եւ կառավարական բանակին միջեւ : 1970 Մարտ 11ին կնքուած համաձայնագիրը վերջ կուտար իննամեայ կռիւներուն :

Զորս տարի տեւեց խաղաղութեան չրջանը, որու ընթացքին կողմերը ամբողջովին իրենց դիրքերը : Եւրոպայի մէջ ուսած Քիւրտ մասնագէտներ եւ բժիշկներ միացան Պարզանիի, որ Պարսկաստանի ճամբով չարունակեց զէնքեր ստանալ : Սակայն Մոսկուա երկու տարի առաջ Պաղտատի կառավարութեան հետ բարեկամական համաձայնագիր կնքած ըլլալով, դադրեցուց իր աջակցութիւնը Քիւրտերուն : Իրաքի համաձայնաւոր կուսակցութիւնն ալ, որ պաշտպան կը հանդիսանար քրտական դատին, Պա՝աասականներու կողմն անցաւ :

Մարտ 11ին, կռիւ յայտարարելով Իրաքի կառավարութեան դէմ, Պարզանի միաժամանակ դիմում կատարեց արտաքին միջամտութեան, վերջ տալու համար Իրաքեւքրտական վէճին : Ամէնէն աւելի Ամերիկայի վրայ դրած է իր յոյսը :

Սկզբի օրերու յաջողութիւններէն ետք, կը թուի թէ նեղ կացութեան մատնուած են Քիւրտերը : Սոյդ տեղեկութիւններ չկան կռիւներու ընթացքին մասին, որոնք առաւելաբար տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ սահմանամերձ չրջաններուն մէջ :

Կը թուի թէ Պաղտատի կառավարութիւնը վճռած է միանգամ ընդ միշտ կարգադրել քրտական հարցը : Կը կարծէ, որ «ինքնավարութեան» քօղին տակ Քիւրտերը կը ձգտին «անկախութեան», այլ խօսքով Իրաքէն բաժնուելու : Սակայն անկախ Քիւրտիստան չի կրնար ապրիլ առանց Քէրքիւքի քարիւղի հորերուն :

Կողմերը անհաչտ են այս մասին : Արաբները չեն ուզեր զրկուիլ իրենց հասոյթի գլխաւոր աղբիւրէն : Իսկ Քիւրտերը քրտական հող կը նկատեն Քէրքիւքը եւ ծրագրած են ինքնավար Քիւրտիստանի մայրաքաղաք դարձնել զայն :

Պիտի յաջողի՞ն իրաւախոհութեամբ կարգադրել վէճը :

Դժուար խնդիր :

Մինչ այդ արիւնը կը չարունակէ հոսիլ արեւելեան կողն աշխարհի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ԻՆՉ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԲԵՐԷ

—o—

Մամուլը չի ծածկեր իր յուսախարութիւնը եւ նոյնիսկ եթէ եկողներուն մեծ մասը նոր մարդիկ են, դահլիճին կազմը այնքան տարօրինակ կը թուի, որ յստակ չէ թէ ի՞նչ նորութիւն պիտի կարենայ բերել :

Շիրաքի այս կառավարութիւնը ուրեմն 16 նախարար ունի, որոնց մէջ մէկ կին : Ասոնք են՝—

Պետական նախարար (միակը որ այս պատիւին կ'արժանանայ) ներքին նախարար՝ *Միշէլ Փոնիաթովսկի :*

Արդարութիւն՝— Ժան Լէքանիւէ
Պաշտպանութիւն՝— Ժաք Սուֆլէ
Բարեվորոգում՝— Ժ· Ժ· Սերվան – Շրէյպէր
Արտաքին՝— Ժան Սօվանեարկ
Ելմտական եւ Տնտեսութիւն՝— Ժ· Փիէր Ֆուրքատ
Կրթական՝— Ռընէ Հաայլ
Գործակցութիւն՝— Փիէր Ապելէն
Կազմած՝— Ռ· Կալէ
Հողագործութիւն՝— Քրիսթիան Պոնէ
Կեանքի որակ՝— Անտրէ Ժառօ
Առողջապահութիւն՝— Տիկին Սիմոնն Վէյլ
Ձարտարարուեստ՝— Միշէլ ա'Օրնանօ
Առեւտուր եւ արհեստ՝— Վէնսան Անրըքէս
Աշխատանք՝— Միշէլ Տիւրաֆուր :

Ե· Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնն է որ կին նախարար մը ունի, թէեւ կը կարծուէր որ Տիկին Վէյլ, որ հմուտ իրաւագէտ է, Արդարութեան նախարար նշանակուի : Ասկէ զատ պէտք է սպասել մինչեւ Յունիս 9, ծանօթանալու համար պետական քարտուղարներուն, որոնք ըլլալով որ այսքանով հարցը չի կրնար փակուիլ, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ չատ կարեւոր Հանրային Սպասարկութիւն մը նախարարէ կը ղրկուի, ան է Թղթատարը : Երբ, խորհինք թէ ամէնէն դէշ բանող սպասարկութիւնը դարձած է նաեւ ինչ կը վերարերի թերթերու ցրուման եւ հեռաձայնին, առ նուազն զարմանալի կը թուի որ աւելի կարեւորութիւն չտրուի անոր :

Թղթատարի պաչտօնեաները արդարօրէն դժգոհ են :

Ասկէ զատ կան անչուչտ նկատի առնելիք բազմաթիւ կէտեր : Նախ քաղաքական դեռնի վրայ, ի՞նչ պատկեր կը պարզէ այս դահլիճը :

Մեծ պարադոքսն է Իւ· Տէ· Էռ·ը, որ կը կտրանցնէ իր նախարարութիւններուն մեծ մասը : Ներկայ դահլիճին մէջ, հինգ Իւ· Տէ· Էռ· մնացած է միայն՝ Շիրաք, Սուֆլէ (ծերակուտական է), Կալէ (արդէն նախարար էր բայց՝ բանակներու), Ժառօ եւ Անդրէ : Ասոնց մէջ Կալէ եւ Շիրաք միակ «փրկուածներն» են նախորդ կառավարութենէն :

*Կարեւոր բայց ոչ անակնկալ նորութիւն է Դեմոկրատ Կեդրոնին մուտքը, Ժան Լէքանիւէ, Ապելէն եւ Սէնթ–Էթիէնի քաղաքապետը՝ Միշէլ Տիւրաֆուր : Այս ձեւով Լէքանիւէի չարժումը իր վարձատրութիւնը կը ստանայ : Բայց ոմանք կը զարմանան որ վարձատրուի նաեւ Մէկը — Ժան–Ժաք Սերվան–Շրէյպէր — որ միայն մեռսաններորդ ժամուն միացաւ Ժիսքարի : Սերվան–Շրէյպէրի համար կը հաստատուի նոր նախարարութիւն մը՝ Բարենորոգումներ : Ուրիշ նոր նախարարութիւն մը եւս՝ Կեանքի Որակը, որու պատասխանատուութիւնը կը տրուի Անդրէ Ժառօյի : Նկատելի է նաեւ որ նախարարութեանց բաշխումը քաղաքական տեսակէտով մօտէն «չափուած» է, ինչպէս կ'ըլլար Դ· Հանրապետութեան օրով : Ամէն պարագայի մէջ, Նասիոն (կօլիտներու պաչտօնաթերթը) համաձայն է Իւմանիթէի հետ, ինչ որ չատ սովորական երեւոյթ մը չէ, որ «չի բաւեր միանիժիւի հագցնել մէկուն նոր կուսութիւն մը տալու համար» : Այս տեսակէտը որ Ռընէ Անդրիէօինն էր երեքչաբթի, կ'իւրացուի Զորեքչաբթի Նասիոնի կողմէ : Համաչնաւոր պաչտօնաթերթին համար «զրամատուները պետութեան մէջ» է այլ եւս բոլորովին տեղաւորուած, տրուած ըլլալով որ ութ նախարարներ մեծ ընկերութեանց անօրէններ կամ վարիչներ են : Արտաքին նախարարը քաղաքական դէմք մը չէ, այլ թեքնիսիէն մը ինչպէս կ'ըսուի, Պոնի դեսպան էր ցարդ, ինչ որ կարծել կուտայ թէ մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի Ֆրանքեւզերման յարաբերութեանց :

Ընդհանուր ձեւով, կասկած չկայ որ նոր դահլիճը «միսքարտիէն» դահլիճ մըն է եւ թէ Իւ· Տէ· Էռ·ի թաղումը վերջնական բնոյթ կ'առնէ, մինչ ամէնէն տարօրինակ ներկայութիւնը կը մնայ՝ Ժ· Ժ· Սերվան – Շրէյպէր, արմատական մը որ ըսած էր «աւելի մօտ կը զգամ Ժ· Մառշէի քան Միսքար տ'Էսթէնի» եւ որ կօլիտ նախարարապետի մը դահլիճը կը մտնէ, ի՞նչ բարենորոգելու համար :

Զաւակն է Պիամարքի քաղաքական նախկին քարտուղարին, Ֆրանսա աքսորուած : Ունի երկու մոլութիւն՝ քաղաքականութիւնը եւ լրագրութիւնը :

Քանի մը տողով

ՊՐԻՇԻԱՑԻ մէջ (Իտալիա) չատ ծանր եղեռնագործ մը կատարուած է առջի օր, որու հետեւանքով վեց հոգի մեռած է եւ 36 հոգի ալ վիրաւորուած : Հակաֆաչիստ ցոյցի մը դէմ է որ կատարուած է ահաբեկումը եւ անմիջապէս մեծ խուճապ ստեղծուած է : Ի նշան բողոքի Զորեքչաբթի օր, ընդհանուր գործադուլ կար ամբողջ երկրին մէջ :

ՔԻՍԻՆՃԷՐ Դամասկոս վերադարձած էր Երեքչաբթի իրիկուն, բոլորովին անակնկալ կերպով եւ տեսնուած նաեւ Գրոմիկոյի հետ : Կը թուի թէ այս անգամ Մ· Նահանդներու Արտաքին նախարարը

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս)

"ԱՐԱՐԱՏ„ ՊԱՐՏՈՒԱԾ
ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

—o—

Թիֆլիսի մէջ «Արարատ» 0–1 կէտով պարտուած է Վրաստանի մայրաքաղաքի «Տինամօ» խումբէն : Երկու խումբերն ալ խաղին սկիզբէն փորձած են տիրապետել դաշտին կեդրոնը, սակայն Վրացիները, օգտուելով իրենց երկու արագաչարժ խաղացողներէն, յաճախ արագ ճեղքումներ կատարած են դաշտին կողքերէն : 14րդ վայրկեանին «Արարատ»ի դարպասը մըտած է ձախ կողմէն Գուչա Մաչայիձէ· պաշտպան Սանասար Գէորգեան չարձակումը կեցնելու ճիգին ընթացքին վար գլտորած է իր մրցակիցը : Իրաւարարը տուգանք նչանակած է եւ Թիֆլիսցի Վախթանգ Ճելիձէ գնդակը 11 մեթրէն «Արարատ»ի բերդը մտցուցած է :

Արարատցիներու ճիգերը առնուազն հաւասարեցնելու կէտերը՝ ապարդիւն անցած են : Վրացիք գօրաւոր պաչտպանութիւն կիրարկած են իրենց կոլը նչանակելէն ետք :

×

ՆԱՅԻՐԱ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ՝ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

Ադրբեջանի ճատրակի ախոյեանուհի դարձած է Նայիրա Աղաբաբեան : 12 խաղերու ընթացքին ան ոչ մէկ պարտութիւն կրած է եւ ապահոված է 11,5 կէտ 12ի վրայ :

Ն· Աղաբաբեան նոր անուն մը չէ ճատրակի աչխարհին մէջ : Երբ դեռ դպրոց կը յաճախէր Սեւեփանակերտի մէջ, Լեռնային Ղարաբաղ, առաջնութիւնը սպասուած է Ադրբեջանի մէջ, իպական սեռի ճատրակի մրցումներուն : Դպրոցը աւարտելէ ետք յաճախած է Երեւանի պետական համալսարանի մեքենաներու ուսուցչական ճիւղը : Հոս եւս լուրջ յաջողութիւններ ձեռք ձգած է՝ 1970ին դառնալով Հայաստանի ախոյեանուհի :

Համալսարանը աւարտելէ ետք վերադարձած է իր ծննդավայրը՝ Սեւեփանակերտ, ուր ուսուցչութիւն կը դասաւանդէ մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ :

×

Վերջ Ղաղարեան երկրորդ անգամն ըլլալով Հայաստանի ճատրակի ախոյենուհի դարձաւ, լրացուցիչ մրցումի մը ընթացքին պարտութեան մատնելով Երեւանցի դպրոցական Լուսա Յալափեանը :

Սուրիացիներու ձեռքէն քաչած է համաձայնութիւն մը :

ՀԻՒՍ· ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ ծայրայեղ բողոքականները յաջողեցան հրաժարիլ տալ Ֆօքնըրը ինչ որ մեծ յաջողութիւն մըն է իրենց համար : Արդէն առաջին օրէն դէմ եղած էին այս կառավարութեան, ուր առաջին անգամն էր որ կաթողիկէ եւ բողոքական կողք կողքի կը փորձէին երկիրը կառավարել : Ուկանատայի նախագահը դիմած է Անգլիոյ, իր միջամտութիւնը առաջարկելով :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

—o—

(Բ· եւ վերջին մաս)

Բ· ԵՒ Գ·— ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական եւ ընդհանրապէս հայ իրականութեան մէջ մեծ – պոյն մրցանակն է ասիկա, հաստատուած 1966 –ի Յունուարին, Տէր եւ Տիկ· Գէորգ եւ Նարդուհի Թոփալեաններուն կողմէ, որոնք այս նպատակին համար վեհափառ Հօր տրամադրութեան տակ դրած են 50·000 տոլորի գումար մը, ամէն տարի անոր տոկոսով լոյս ընծայելու գործ մը՝ Գէորգ Մելիտինեցի դրական մրցանակի անունով։

Մրցանակին կրնայ մասնակցիլ ամէն Հայ կամ օտար գրող անխտիր ,որուն գործերը կը վերաբերին Հայ Մշակոյթին եւ անոր այլազան մարզերուն մէջ եղած իրագործումներուն։

Մրցանակը կը տրուի ամէն տարի կանոնաւոր կերպով· արդիւնքը կը յայտարարուի Յունուար ամսուան ընթացքին։

Մրցանակի արժանացած գործերուն հեղինակները կը ստանան նաեւ նիւթական նուէր մը, 1000 կամ 2000 Լիբանանեան ոսկի, ըստ դատակազմին որոշման։

Այս մրցանակին ներկայացուած ձեռագիրները կրնան արժանանալ հրատարակութեան կամ մրցանակի եւ հրատարակութեան։ Վճիռները կը տրուին դատական կազմին կողմէ։

Առանձնատիպ գրքոյկ մը, հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով, մրցանակին պայմանները կը պարզէ եւ բոլոր Հայ մտաւորականները կը հրաւիրէ մասնակցելու մրցանակին։

Գ· Մելիտինեցի դրական մրցանակին դատական կազմը կը բաղկանայ հետեւեալ մտաւորականներէն.

Նորին Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Խորէն Ա· Կաթողիկոսը ինչպէս միւս, այս մրցանակին եւս դատակազմին նաղագահն է·

Պ· Կարօ Սասունի՝ Ատենապետ·
Տօքթ· Յ· Գազանճեան՝ Ատենադպիր·
Տօքթ· Բ· Փափազեան՝ Խորհրդական·
Գերշ· Տ· Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Խորհրդական
Հոդշ· Տ· Ներսէս Ծ· Վրդ՝ Խորհրդական·
Պ·Հրաչ Տասնապետեան՝ Խորհրդական
Պ· Պօղոս Մնապեան՝ Խորհրդական։

1· Գէորգ Մելիտինեցի դրական մրցանակի դատակազմը իր առաջին մրցանակը չնորհեց բանաստեղծ Մ· Իչխանի «Տառապանք» խորագիրը կրող բանաստեղծութիւններու 118 էջնոց հատորին։ Այս հատորը լոյս տեսաւ 1968–ին։ Բանաստեղծին վաստակին արժանի հրատարակութիւն մը, որ պատիւ կը բերէ միաժամանակ հրատարակիչներուն եւ հեղինակին։

2·— 1968–ին Գ· Մելտինեցի դրական մրցանակի երկրորդ հրատարակութիւնը եղաւ Իրանահայ բանաստեղծ Հայկ Յովսէփեանի պատմական մէկ վիպերգը՝ «Հարսին Կոնդը»։ 66 էջնոց այս գրքոյկը իր հայրենասիրական պատմութեամբ, Հայու պատուախնդրութեան բծախնդիր ներկայացումով, բանաստեղծական որոշ չնորհներով եւ տուեալներով ուշագրաւ եւ հրատարակութեան արժանի գործ մըն է ։

3·— Մրցանակի երրորդ հրատարակութիւնն է Սոնա Զէյթլեանի «Հայ կնոջ դերը Հայ յեղափոխական շարժման մէջ», 172 էջնոց աշխատասիրութիւն մը որ լոյս տեսաւ 1968–ին։

Հայ ազատագրութեան պատմութեան համար մեծ նպաստ մըն է յեղափոխական Հայուհիներու կենսագրութեան եւ գործունէութեան ներկայացումը եւ հայ յեղափոխութեան անոնց բերած նպաստը, որ այս հատորով կը պատմուի մեզի։

4· Երզիճեան եւ դրագէտ Նշան Պէչիկթաշլեանի «Թատերական դէմքեր» 1142 էջնոց անզուգական երկասիրութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կ'արժանանայ Գէորգ Մելիտինեցի դրական մրցանակին եւ հրատարակութեան։

1969–ին լոյս տեսած այս կաթողական աշխատանքը մեզի կը պատմէ 40ի մօտ Հայ թատրոնի նուիրեալներու պատմութիւնը, կեանքը, նահատակութիւնն ու նուաճումները։ Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ իր տեսակին մէջ եզակի հրատարակութիւն մը, որ արեւմտահայ բեմական փառքը կորուստէ կը փրկէ։

5· 1971–ին լոյս տեսաւ Իրանահայ մտաւորական Լեւոն Գ· Մինասեանի 486 էջնոց «Պատմութիւն Փերիայի Հայերի» տեղագրական հատորը։

6· Գնահատելի հրատարակութիւն մըն է Արամ Հայկազի դրականութեան ամէնէն արժէքաւոր էջերու հրատարակութիւնը, որ իրականացաւ 1972ին։ Այս հատորը, որ կը բաղկանայ 512 էջերէ, կը կրէ «Ձորս տարի Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ» խորագիրը։

7· Այստեղ պէտք է անմիջապէս արձանագրենք Գէորգ Մելիտինեցի մրցանակին երկրորդ բաժինը։ Ազնիւ մեկենասը սի – րով յանձն առած է երկրորդ 50·000 տոլորի գումար մը յատկացնել, այս անգամ վերհրատարակչական Ֆոնտ մը կամ մշակոյթի մը հաստատելու առաջադրութեամբ։Շնորհիւ այս գումարի տոկոսին, կարելի պիտի ըլլայ ամէն տարի վերհրատարակել Հայ դասական հեղինակ մը։ Այսպէս, 1973–ին լոյս տեսաւ Դանիէլ Վարուժանի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը։ 112 էջնոց այս հատորը իրականացած է Կարապետ Փալատեանի աշխատակցութեամբ եւ հայատէր Ֆրանսացի բանաստեղծ Լիւք Անարէ Մարսէյլի թարգմանութեամբ։ Գէորգ Մելիտինեցի վերհրատարակչական մրցանակին արժանացած այս փունջը կը սկսի Թարգմանիչ բանաստեղծի յառաջաբանով եւ վերլուծական տո – ղերով, որոնք ըստ արժանւոյն կը ներկայացնեն Հայ մեծ բանաստեղծը։

8· «Դեգերումներ Տիրոջը այգիին մէջ» խորագրով Բենիամին Թաշեանի լեզուական, դրական արժէքաւոր յօդուածները եւս 1972ին արժանացան Գէորգ Մելիտինեցի դրական մրցանակի հրատարակութեան։

9· Իսկ վերհրատարակութեան Ֆոնտին արժէքաւոր իրագործումներէն մէկը հանդիսացաւ, 1973ին, Յ· Օշականի երեք կարեւոր վէպերուն վերհրատարակութիւնը։ Թէեւ անդամ մը 1937ին «Հայրենիք» ամսագրի թիւերուն մէջ լոյս տեսած, սակայն ընթերցողներուն գրեթէ բոլորո – վին անմատչելի այս աքանչելի վէպերը – « Ծակ պտուկը », « Հաճի Մուրատ » եւ «Հաճի Ապտուլլահ» 536 էջնոց դեղատիպ հատորի մը մէջ ամփոփուած են «Երկեր» խորագրով։

Դ·— ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏՕՔԹ· ԳՐԻԳՈՐ ԱՍԹԱՐՃԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

1972ին հաստատուեցաւ այս մրցանակը։ Տէր եւ Տիկին Աստղճեանները վեհափառ Հայրապետին տրամադրութեան տակ դրին 60·000 Լիբանանեան ոսկիի հիմնադրամ մը, որուն վրայ պիտի աւելնայ յետմահու 40·000 Լիբանանեան ոսկիի դրամ մը եւս, ընդհանուր Ֆոնտը հասցնելով 100·000ի։

Այս մրցանակը եւս իր հիմնադրամի տարեկան տոկոսով ամէն տարի ի լոյս պիտի ընծայէ հատոր մը՝ նահատակ Հայ դրագիրներու ապառած գործերէն։ Յարդէի մեկենասներու փափաքին ընդառաջելով դատական կազմը որոշած է հրատարակել Սիամանթոյի ամբողջական գործը մէկ հատորով։ Այս հրատարակութեան խմբագրական աշխատանքները սկսած են արդէն։

Տէր եւ Տիկին Տօքթ· Գրիգոր Ասթարճեան դրական մրցանակի դատական կազմը կը բաղկանայ հետեւեալ մտաւորականներէն.

Պ· Յակոբ Կիւլոյեան՝ Ատենապետ·
Պ· Սիմոն Սիմոնեան՝ Փոխ–Ատենապետ
Պ· Արմէն Տօնոյեան՝ Ատենադպիր·
Գերշ· Տ· Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Խորհրդական·
Պ· Մուշեղ Իչխան՝ Խորհրդական·
Տօքթ· Տիգրան Վարժապետեան՝ Խորհրդական·
Պ· Նուպար Զարխուտեան՝ Խորհրդական·
Պ· Բիւզանդ Եղիայեան՝ Խորհրդական·
Պ· Նշան Խոչաֆեան՝ Խորհրդական·

Ե·— ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Կիլիկեան Դպրվեանքի բարձրավաստակ ուսուցիչ, պատմաբան, հանդուգնաբար խո–

ՁԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԱԹԻՆԲԻ ՄԷՋ

—o—

Ո՞ր մէկը յիշեմ, ո՞ր մէկը պատմեմ, իսկապէս Առաքեալներու օրհնութիւնը կայ այդ արեւոտ երկրին մէջ։ Տակաւին կենդանի է կրօնասէր Յոյներու հաւատքը Քրիստոսի հանդէպ, չէ՞ որ Քրիստոսի անունը — օծեալ — իրենք նուիրագործեցին եւ համայն քրիստոնեայ աշխարհ այդ Քրիստոս բառը կը գործածէ, Քրիստոս։Քրիստոս։

Զատիկի Խթումն է, մեր պատարագին յետոյ կը դիմեմ մեր Թաղի դէպի յունական եկեղեցին, ժամը երեկոյեան ութուկէսն է· տակաւին կիսովին լուսաւոր է քաղաքը։ Եկեղեցւոյ ներսը եւ աւելի շատ դուրսը, հրապարակի վրայ խռնուած է ժողովուրդը, վառած մոմերը, ժապաւէնով պարպարուած, ձեռքերուն վրայ,

---

ըն Գաբրիկեան իր տարիներու խնայողութիւնը, 62·000 Լիբանանեան ոսկիի գումար մը, ամբողջութեամբ կտակած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, որպէսզի Վեհափառ Հայրապետը հանդուգնաբար անունով ու յիշատակին հիմնէ դրական մրցանակ մը։ Վեհափառ Հայրապետը այդ գումարին տոկոսով ի լոյս պիտի ընծայէ նախ հանդուգնաբար մեկենասին անտիպ աշխատութիւնները եւ ապա կրթական գործեր։

Վերոյիշեալ հինգ մրցանակներով լոյս տեսած հրատարակութիւնները իսկապէս նոր եռանդ կուտան Սփիւռքահայ հրատարակչական մեր գործին։

Այս յաջողութիւններուն մէջ չնորհակալութեամբ կը նշենք Կիլիկիոյ չնորհազարդ Հայրապետ Տ· Տ· Խորէն Ա· Կաթողիկոսը, որուն ճիգերովն ու չանքերովը եւ անձնական նախաձեռնութեամբն է որ իրագործուեցան եւ տակաւին պիտի իրագործուին այդ բարի եւ մշակութային այս օրհնաբեր նուաճումները։ Շնորհակալութեան են նաեւ պատուաստիրտ մեկենասները, որոնք ոչ միայն իրենց նպաստը բերին Սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ Հայ դրականութեան ծաղկումին եւ տարածումին, այլ եւ Հայ դրականութեան նուիրեալներուն տուին անխառն հրճուանքը իրենց ստեղծագործութիւնները հրատարակուած տեսնելու։

Գրականութիւնները հրատարակութիւններով է որ կը զարգանան եւ կը մշակուին, դրողներ կարգացուելով է որ իրենք զիրենք կը սրբագրեն եւ կը դիտակցեն, ուստի առաւել քան Հայ իրականութեան, Հայ ստեղծագործ դրականութեան համար օրհնութիւն են մրցանակները։

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՑԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒԽՐՈՒ

1896 – 1909

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ա·

Ընթերցումը աւարտելէն եաք, ծերունին դարձաւ մեզի եւ ըսաւ·

— Պարոններ, ինչպէս կը տեսնէք ձեզի դուռ անձնագոհութիւն մը չէ որ կը պահանջենք՝ այլ չահաբեր գործ մըն է որ կ'առաջարկենք, անոնք որ ինքզինքնին կարող կը զգան այդ գործին՝ թող առաջ անցնին...

Մէկ քանի երիտասարդներ պատրաստ թուղթը ստորագրելու։ Ես զօրութիւն չէի զգար այդպիսի յանձնառութեան մը եւ անշարժ մնացի։

Բայց նշմարեցի որ նախապահին ու Օրիորդ Աստղի նայուածքները իմ վրան յառած էին եւ այդ նայուածքները յանդիմանութեան մը պէս կ'ազդէին ինծի։

— Եւ դուք, Պարոն Օտեան, ըսաւ վերջապէս նախագահը, այս բարեպատակ ընկերութեան չէ՞ք համակրիր։

— Բոլոր սրտովս կը համակրիմ, պատասխանեցի։

Եւ սակայն անդամակցելու վճռութիւն ցոյց չէ՞ք տար։

— Որովհետեւ այդպիսի գործի մը համար պէտք եղած կորովը չեմ զգար իմ մէջս։

— Այդ կորովը Տէրը պիտի տայ ձեզի, բաւ է որ կամք ունենաք։

— Կը կարծէ՞ք։

— Կը հաւատամ որ այսպէս է։

— Ձեւ չատ գոհ պիտի թողուք եթէ այս գործին օժանդակէք, աւելցուց Օրիորդ Աստղ։

Ա՛լ կարելի չէր ընդդիմանալ։

Հաստատ քայլով մը մօտեցայ այն սեղանին, որուն վրայ դրուած էր թուղթը եւ ստորագրեցի։

— Այս իրիկուընէ կը սպասենք որ գործի սկսիք· ըսաւ «Կէս գիշերուան հաստատութեան» նախագահը, որովհետեւ այդ ծերունին սոյն ընկերութեան հիմնադիրն ու նախագահն է եղեր, ինչպէս յետոյ իմացայ։

— Այդքան չո՞ւտ, դիտել տուաւ Թուղթը ստորագրող երիտասարդներէն մին։

— Երբեք չուտ չէ՝ մոլորեալ մը փրկելու համար, պատգամեց մարդը խիստ ձայնով մը։

— Գոնէ գործին արդէն տեղեակ անդամներ մեզի օժանդակեն՝ այն ատեն թերեւս կարենանք անմիջապէս գործի սկսիլ, ըսաւ երիտասարդը։

— Այդ մասին անհոգ եղէք, թուղթը ստորագրողները Թող ինձ ընկերանան եւ ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի իրենց։ Այս խօսքերուն վրայ հինգ հոգի, որոնց մէկն ալ ես էի, ծերունիին ու իրեն ընկերացող երիտասարդին հետ դուրս ելանք՝ մեր բարեկամներէն հրաժեշտ առնելով։

Բաւական քալելէ եաքը, Ռիւ տու Ֆոպուր Փուասոնիէռի մէջ բնակարան մը մտանք որ նոր ընկերութեան կեդրոնատեղին ու միանգամայն ծերունիին բնակարանը ըլլալ կը թուէր։

Ընդունելութեան սրահին մէջ արդէն երեք երիտասարդներ կը սպասէին, երեքն ալ հա՞րկ է ըսել, «Կէս գիշերուան դործ»ին անդամներ։

Ծերունին, որ պարոն Սքոթ կը կոչուէր, ինչ որ ցոյց կուտար իր անգլիական ծագումէն, մեզի մեծ փութկոտութեամբ պատուասիրելէ եաք թէյ հրամցնելէ եաքը, ըսաւ·

— Հիմա, պարոններ, ճակատամարտի դաշտերը որոշենք· ահատասիկ ութ–ինը հոգի կաք այստեղ, ուստի կրնանք առնուազն չորս զանազան կէտերու վրայ յարձակում գործել...։

Այս ըսելէ եաքը դրպանէն փոքրիկ տետրակ մը հանեց եւ ըսաւ·

— Ահատասիկ թշնամիին դիրքերուն ճշգրիտ քարտէսը։

Ինչ որ Պարոն Սքոթ թշնամիին դիրքերուն ճշգրիտ քարտէսը կ'անուանէր ուրիշ բան չէր այլ եթէ Փարիզի վտահամրատ փողոցներուն ցուցակը։

— Ձեր մէջէն որո՞նք ձախ եզերքը եւ որո՞նք աջ եզերքը կը բնակին հարցուց։

Աջ ու ձախ եզերքը կը կոչուին Փարիզի այն մասերը որոնք Սէն գետին երկու կողմերը կը դառնան։

Պատահեցաւ որ մենք հինգը ձախ եզերքի բնակիչներ էինք եւ չորսը աջ եզերքի· այս վերջիններուն մէջէն էի ես։

Ծերունին իր տետրակը աչքէ ացնելով, չորս տոմսակներու վրայ հասցէներ գրելէ եաքը, զանոնք բաժնեց չորս երիտասարդներուն եւ ըսաւ·

— Թող ձեր մէջէն ամէն մէկը իրեն ընկեր մը առնէ եւ կէս գիշերին մօտ երթայ տոմսակին վրայ գրուած հասցէին, իր պարտականութիւնը կատարելու համար։

Այս կարգադրութեամբ սակայն ինծի երիտասարդը բացը կը մնար։

— Մէկերնիս աւելորդ ենք ուրեմն, ատարկեց երիտասարդներէն մին։

— Թող աւելորդը իրրեւ պահեստի ուժ՝ հսկէ միւսներուն վրայ, վճռեց Պարոն Սքոթ։

(114 – Շար·)

ՖՈՄ

ԲՐՈՄ ՎԱՍԻԼԻՑ

Ե.

Հասը իսկ հետզհետէ, յետոյ սպառ-
ման կը փութայ ու ինկնէր ինձ
մօտ վախճան չգտնելով, եթէ
Ռոմանոսը չհամոզուէր, որ
ես իմ տեղ Ռոմանոսին էի
մատնած, երբ ինքնավստահ
ոտքով ներս մտայ, ու ան
ինձ ներողութիւն խնդրեց
ինծի հետ վատ վարուելուն
համար։ Ես ալ ներողութիւն
խնդրեցի իրմէ, որ ան ինձ
կասկածած էր։ Ռոմանոսը
ինծի հետ ձեռք սեղմեց ու
ըսաւ, որ ինքն ալ ինծի պէս
ազատ է, ու կրնայ ինծի հետ
գալ, ուր որ ուզեմ։ Ես ալ
ըսի, որ ինքն ալ ազատ է ինծի
հետ գալու, ուր որ ուզէ։ Ռո-
մանոսը ինծի հարցուց, թէ
ինչո՞ւ ես ինքզինքս ազատ
կը կոչեմ, երբ ես ալ գիտեմ,
որ ինքն ալ ինծի պէս ազատ
չէ։ Ես ալ պատասխանեցի,
որ ինքն ալ գիտէ, որ ես ինքզինքս
ազատ չեմ կոչեր, այլ ինքն
ինծի ազատ կոչեց։ Ռոմանոսը
ինծի հարցուց, թէ ինչո՞ւ ես
ինքզինքս ազատ չեմ կոչեր։
Ես ալ պատասխանեցի, որ
ինքն ալ գիտէ, որ ես ինքզինքս
ազատ չեմ կոչեր, որովհետեւ
ինքն ինծի ազատ կոչեց։ Ռո-
մանոսը ինծի հարցուց, թէ
ինչո՞ւ ես ինքզինքս ազատ
կը կոչեմ, երբ ես ալ գիտեմ,
որ ինքն ալ ինծի պէս ազատ
չէ։ Ես ալ պատասխանեցի,
որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ· Խաչէ Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Հոգեզալուստի առաւօտուն Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ջրջանի մէջ մահացած ընկերուհիներու եւ ընկերներու յիշատակին·—

Սաթենիկ Տէր–Դաւթեան, Զաւօ Շանթ, Պերճուհի Բարսեղեան, Լէօլա Սասունի, Սաթօ Յակոբեան, Անահիկ Փափազեան, Ովսաննա Շարապխանեան, Մարիամ Հայթայեան, Հռիփսիմէ Մարտիրոսեան, Սիրուհի Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բարսեղեան, Կիւլեանէ Տէմիրճեան, Հայրենիկա Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թորլիկեան, Եղիսաբէթ Գալայճեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Նր – ւարդ Նիկողոսեան, Լուիզ Թորանեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Հուրի Էլլիպէն – եան, Սիրուհի Սարեան, Սիրուհի Մկր– տիչեան, Մանիշակ Համամճեան, Մարի Հաճի Պօղոսեան, Թագուհի Գարօղլան – եան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Ա– րէլեան, Սառա Թօփալեան, Ալիս Տող – րամաճեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Սի– րարիի Նազլիկեան, Մարիամ Մինասեան, Սիրուհի Փանոսեան, Սիրուհի Հաճիդա– ւիթեան, Անոյշ Սարաֆեան, եւ ընկ·, Բժ· Յովս· Տէր–Դաւթեան, Կարապետ Ղու – կասեան, Հրանդ Աթանեան, Միհաք Սար– գիսեան եւ Սահակ Յովհաննէսեան:

Ի յուշ ողբացեալներու յիշատակը յար– գողներու եւ ընտանեկան պարագաններուն:

Աւարտուելիւնէն ետք, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ պիտի ըլլայ ընկերահամակ– րական ճաշ: Ճաշապին 20 Ֆր·:

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

երկրորդ Հրաւէր

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու – թեան Առաջին Ընդհ· Ժողովին՝ օրինա– կան մեծամասնութիւն գոյացած չըլլա– լով, անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Բ· ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 30 ժամը 20·30ին, վարչութեան կեդրոնատեղի՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Օրակարգ·— Կանոնագրի 5րդ յօդուա– ծի փոփոխութեան վաւերացում:

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը, իրենց սովորական հաւաքատեղին·—

— Ակնունի եւ Համազասպ խումբ, Հինգշաբթի, Մայիս 30, ժամը 21ին:

— Վարուժան խումբ, Կիրակի Մայիս 26, ժամը 15ին:

×

ՊԱՆԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Յ· Դ· Արծիւ խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄՓ· ՃՐԻՋԻ Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Յունիս 2, Կիրակի

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Յունիս 2 Կիրակի, Հոգեգալստեան տօնին կը զուգադիպի Ս· Կարապետի Ուխտի օրը:

Վարչութիւնս որոշած է այս տարուան Ուխտի օրը նուիրել Հարաւ· Ֆրանսայի հայ գաղութին եղբայրութեան, սիրոյ եւ համագործակցութեան: Այս առթիւ եկե– ղեցւոյս մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի՝ ճաշ, մասնակ – ցութեամբ Էքս–ան–Փրովանսի հայկական երգչախումբին, որուն դեկավարն է Տիկ· Սաթենիկ Յարութիւնեան:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին թաղիս եւ չրջանի հաւատացեալները ներկայ գըտ – նուելու Ուխտի օրուան արարողութեանց եւ մասնակցելու մատաղի սիրոյ սեղանին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30

Պատարագ ժամը 10·30ին:

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առ– թիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մա – տուցի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնճիւղի ընդհ· անդամա – կան ժողովը այս Շաբաթ, Յունիս 1, ի– րիկուան ժամը 9ին սովորական հաւաք– ատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

-- ՄԱՅԻՍ 28 --

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ա.Ն.Կ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կաթ· Խաչէ եւ Հայ Ազգ· Միութեան

Շաբաթ, Յունիս 1, ժամը 8·30ին

քաղաքապետարանի սրահը

Պատուոյ նախագահութեամբ Վիլնի երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

կը նախագահէ բնկ· ԱՍԱՏՈՒՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

կը խօսի բնկ· ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները Գեղարուեստական ընտրուած բաժին Նոր Սերունդին կողմէ — երգ, պար, արտասանութիւն, խմբերգ — կը մասնակցի կեդր· Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Ալագեազ պարախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30ին

DANS LES SALONS DU SPLENDIDE

կը նախագահէ՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

կը խօսին՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ԹԱՆ–ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին

կը մասնակցին

— Ծանօթ երգչուհի Օր· Ալիս Շահմիրեան
— Société Classique des archets
— Տիկին Ալիս Պիւլպիւրեան
— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պարախումբը եւ Մարսէյլի Հայ Արհեստաւորները

Խօսնակ՝ Իվ Գասպարեան

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու

Յունիս 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին

Սէն–Շամոնի Լազարիսթներու վայրը

Route du Coin (après le Stade Antoine Pauge)

կը նախագահէ բնկ· ՅՈՎՀ· ԳՈՒՐԱՃԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 21ին

DANS LES SALONS DE L'HOTEL P.L.M.

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Դէպքերու ներկայացում ձայնասփռաթաղակումով

JEUNESSE et ACTION

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ

JEUNESSE ET ACTION

Ընկերակցութիւնը նիւթապէս պիտի օգնէ սահմանափակ կարողութիւն ունեցող այն ընտանիքներուն, որոնց զաւակները կը փափաքին ամառնային օրեւէ բանա– կումի երթալ:

Հարցաթերանները ստանալու համար դիմել,

M. le Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx A 1 La Maurelle — 13013 MARSEILLE — Tél. 66-07-05

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ· Լեւոն Տօնիկեան կը նուիրէ 100 Ֆր· « Ֆրանսա–Հայաստան Բարեկամութիւն » ընկերակցութեան, փոխան ծաղկեպսակի Քերովբէ Կիմիւշեանի մահուան տխուր առիթով:

ՆՈՒԷՐ

Սարգսապատի յիշատակին Տիկին Ա· Ճանիկեան 25ական Ֆր· կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգնափոխու – թեան կայաններուն: (Ստանալ «Յառա – ջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Ագնիւ Տամլամեան կը նուիրէ 50 Ֆր· ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օ– գնափոխութեան կայանին իր ամուսնոյն յիշատակին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1974–1975

Յառաջիկայ ուսումնական տարե– շրջանի արձանագրութիւնները սկը– սած են:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին ի– րենց զաւակներուն տարիքին համա– պատասխանող Ֆրանսական զարգա– ցումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաս– տիարակութիւն, կրնան անվարան դանոնք յանձնել հայ վարժարանին:

Աւարտահմանէն եկող աշակեր – տուհիները Ֆրանսերէն լեզուին վար– ժեցնելու համար, վարժարանը ու– նի պատրաստական յատուկ դասա– րան մը:

Դիմել դպրոցի տեսչութեան:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Direction du Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 Le Raincy
Tél. 927-01-72

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
31
VENDREDI
31 MAI
1974

LE NUMERO 0,90 F.

ՀԱՅՐԱՍԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 150 ֆ·	Վեցամսեայ	80 ֆր·
Արտասահման	Տար· 175 ֆ·	Հատը	0,90 ֆ·

50ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·026

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

50e ANNÉE — N° 13.026

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՑ ԻՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

—o—

ԿԱՐԳ ՄԸ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՄԻԶՈՑՆԵՐ
ՁԵՒՐ ԱՌՆՈՒԵՑԱՆ

Նախագահ Ժիսքարի դումարած առաջին Նախարարական Խորհուրդը միայն 45 վայրկեան տեւած է։

Նախագահը իր խօսքն ուղղելով իր նախարարներուն չէ՞տած է թէ իւրաքանչիւրին արդիւնաւէտ գործ կը սպասէ եւ թէ անոնք ինչպէս ինք ստպարէզի համար չէ որ պաշտօնի գլուխ են այլ Ֆրանսան փոխելու։

Ապա նախագահը յայտնած է թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք կ'առնէ, որոնք ազատական բնոյթ ունին։ Այսպէս կը դադրին (եթէ դոյութիւն ունէին, կ'ըսէ Ժիսքար) հեռաձայնային ունկնդրութիւնները եւ այդ ձեւով ձեռք ձգուած բոլոր թղթածրարները կը փճացուին։ Որեւէ թերթ չի զրուիր այլեւս, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան Նախագահի դէմ գրէ։ Եւ վերջապէս Ֆրանսա կ'ընդլայնէ քաղաքական ապաստանի իր դրութիւնը։

Այս առաջին Նախարարաց Խորհուրդի որոշումներուն տեղեկութիւնները մամուլի թղթակիցներուն կը հաղորդէր Ներքին Նախարարը՝ Փոնիաթովսկի, որուան ըլալով որ յարդ կառավարութեան բանբեր չէ նշանակուած։

Նոյն իրիկունը, Նախագահը, հեռատեսիլէն, կը ներկայացնէր իր դահլիճին անդամները եւ կը բացատրէր իր ընտրութիւնները, Շիրաքէն սկսեալ։

Նախագահը կ'ուզէ նաեւ որ երբ Նախարար մը դադրի իր պաշտօնէն կարենայ կրկին երեսփոխանի իր աթոռը գրաւել։ Ասոր սահմանադրական փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ է։

Ժիսքար կ'ըսէ թէ ինչո՞ւ հաստատած է կեանքի Որակի Նախարարութիւն մը։ Այս Նախարարութիւնը իր մէջ պիտի համախմբէ երիտասարդութեան եւ մարզական հարցերը, զբօսանքը ու նաեւ չքեղ ապրանքի հարցերը։

Նախագահը աւելցուց նաեւ թէ պիտի նշանակէ պետական քարտուղարներ, որոնց մէկ մասը սակայն ինքնաբար պիտի ըլլան։ Ասոնց կարգին՝ Մշակոյթը, Թղթատարը, Նախկին Ռազմիկները, Փոխադրութիւնը եւ Արտաքին Առեւտուրը։

Իր եզրակացութեան մէջ, Ժիսքար կ'ըսէ. «Այս մարդիկը, այս կինը, պիտի դառնէք իրենց գործով։ Պէտք չէ դառնել նախապաշարումներէ մեկնելով, պէտք է դառնել իրենց գործին վրայ եւ գործը, պիտի, անմիջապէս պիտի սկսի»։

× Անմիջապէս սկսելիք գործերու կարգին, առաջին առթիւ կը ներկայանայ պիներու յաւելման հարցը, որ ամէնէն յուզիչն (Միթերանի) Նախատեսութիւնին ալ կ'անցնի։ Այսպէս, Ապրիլի ընթացքին վճիռներու յաւելումն է եղած 1,6 առ հարիւր եւ նոյն թափով կը նշանակէ թէ տարւոյն ընթացքին կրնայ 19–20 առ հարիւրի հասնիլ, մինչ Ձախի թեկնածուն իսկ 15 առ հարիւր կը հաշուէր։ Այս ուղղութեամբ, Ելմտական նոր Նախարարը պէտք է չատ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ եւ հաւանաբար ստիպուի դիները «սառեցնել»։

Ամէն պարագայի մէջ, Ժիսքար եւ իր կառավարութիւնը բաւական ծանր կացութեան մը առջեւ են։ Յատակ է որ նորընտիր նախագահը նախագահական վարչաձեւի բնոյթը աւելի կը չեշտէ, բայց եւ այնպէս հանդիսատ մեծամասնութիւն մը չունի Ազգ. Ժողովին մէջ։ Յունիս 5ին, Իւ. Տէ. Էռ.ը վատահութեան քուէ պիտի տայ բայց Սանկինէթթի եւ Փէյրըֆիթ ճշդեցին թէ իրենց կուսակցութիւնը չանձնառու չի ղղար լինքղինքը եւ իր մասնակցութիւնը հիմնուած է «այո, եթէ...» ձեւին վրայ։ Անկարելի չէ, եւ հաւանաբար Ժիսքարի ուզածն ալ այդ է, որ մինչեւ մէկ տարի Ազգ. Ժողովը լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ ըլլան եւ այն ատեն Ժիսքար գոնէ իր փնտռած «նոր մեծամասնութիւնը», որ պարզ է կօլիսներով չուզեր։

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐ ՎԵՐԱՊԱՏՂՈՒՄ ՅԱՋՈՂԵՑԱԻ

Կը թուի թէ Գրամիկոյի ներկայութիւնը իր դերը խաղացած է եւ վերջապէս Սուրիացիք իրենց կնիքը դրած են համաձայնագրին տակը։ Հինգշաբթի առաւու կ'ըսուէր թէ նոյն իրիկունը, Ժընեւի մէջ պիտի սառպագրուէր համաձայնագիրը վերջնական կերպով Իսրայելացիներու եւ Սուրիացիներու կողմէ։ Կասկած չկայ որ Քիսինկէրի յամառութեան արդիւնք է այս յաջողութիւնը, զոր իր փայլին համաբ Նիքսըն լայնօրէն պիտի օգտագործէ։ Համաձայնագրին բոլոր կէտերը անմիջապէս չէին յայտնուած բայց ծանօթ էր որ Իսրայէլ պիտի պարպէ բաւական հողեր, ի չարս որոնց Կիփուրի պատերազմի ատեն գրաւած հողամասը եւ սահմանին վրայ ապաղինեալ գօտի մը պիտի հաստատուի ՄԱԿի ուժերու հսկողութեան տակ։

Քանի մը տողով

ՌՈԹԵՐՏԱՄԻ մէջ, Ուէֆայի Ֆուէթ – պոլի եզրափակիչ մրցումին հոլանտական Ֆէյէնուրտի խումբը 0ի դէմ 2 կէտով պարտութեան մատնած է անգլիական Թոթընհէմը։ Մրցումը սակայն չատ ծանր միջադէպերու առիթ տուած է, անգլիացի հանդիսատեսները «մարսած» չըլլալով այս պարտութիւնը, մոռցած են իրենց «ֆէյր–փլէյ» համբաւը ու թալանի տուած ամէն ինչ եւ կռուած, կխափանին իսկ։ 200 վիրաւոր կայ որոնց 130ը՝ հիւանդանոց փոխադրուած են։ Անգլիական խմբապետը կոչ ըրած է իր ազգակիցներուն չեչտելով թէ «ամօ՛թ է, Մեծն Բրիտանիոյ համար», բայց օգուտ չէ ունեցած։ Մրցումէն առաջ, անգլիացի հանդիսատեսները, ամբողջ օրը խմած են եղեր արդէն։

ՋՕՐ. ՍՓԻՆՈԼԱ, Փորթուկալի նախագահը Փորթօ քաղաքին մէջ, որ երկրին երկրորդ մեծ քաղաքն է, յայտարարեց, թէ «երազի օրերը անցան եւ պէտք է վերահաստատել կարգն ու կանոնը»։ Նախագահը դիտել տուաւ, թէ «հակա–յեղափոխական» տարրեր կը փորձեն անիշխանութիւն, տնտեսական քաոս, անգործութիւն ստեղծել պղտորելու համար ապատութեան ժողովրդավարական պաղատարները, որոնք մղում տուին զինուած ընդդիմութեան ուժերու չարժումին։ Նախագահ Սպինոլա յայտնեց որ ինք եւ իր կառավարութիւնը պիտի չհանդուրժեն այս տեսակ գործունէութիւն մը։

ՊՐԵՇԱՑԻ եղեռնափորձին դէմ եղած ամբողջական գործադուլը տեղի ունեցաւ «ֆաշիզմի առջեւ ճամբան փակելու» նշանախօսքով։ Մելպուռի մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան։ Կարմիր գլուխներ պարզած երիտասարդական խմբակներ յարձակումներ գործեցին «Քոնտիւտօ» բանթանթերթի (աջակողմեան) կեդրոնատեղիին վրայ։ Երեք ոստիկան վիրաւորուեցաւ։ Հոռմի մէջ հարիւրի մօտ երիտասարդներ փորձեցին յարձակիլ նորֆաշիզմի կեդրոնատեղիին վրայ. ոստիկանութիւնը ցրուեց։

ԱԹԻՆԲի հասած լուրերու համաձայն, յունական բանակը կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ է, որովհետեւ Թրքական նաւ մը ճամբայ ելած է դէպի Եգէական։ Յունաստանի Տեղեկատուութեան նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին դիտել տուաւ, թէ Յունաստան խաղաղութիւն կը փափաքի, սակայն չի հրաժարիր իր իրաւունքներէն Եգէականի մէջ։ Ցոյն Արտաքին նախարարը ըսած էր թէ իրենք տրամադիր են բանակցելու Անգարայի հետ այս հարցին շուրջ, բայց ըստ Յունաստանի Տեղեկատուութեան նախարարին՝ Աթէնք պարզապէս միտքերու փոխանակութեան կը ձգտի, իսկ հարցին խորքը չի փոխուիր։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 24–27)

ԴԵՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի մէջ ներկայիս 230 դեղարան կայ· ասոնցմէ 108ը՝ գիւղերու մէջ կը գտնուին, 52ն ալ բուժարաններու կից։ 854 դեղագործներ կ'աշխատին այս դեղարաններուն մէջ· դեղագործներէն 184ը բարձրագոյն մասնագիտական կրթութիւն ձեռք ձգած է։ Անոնցմէն դեղագործները իրենց մասնագիտութիւնը ձեռք կը ձգէին Մոսկ· Մենդելեեւի քաղաքներու հիմնարկութիւններու մէջ, իսկ ներկայիս Երեւանի բժշկական հիմնարկութիւնն է, որ դեղագործական ճիւղ մը ունի, մասնագէտ դեղագործներ կը պատրաստէ։

×

ՋԵՐՄՈՑԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու մէջ դեռ նոր սկսած են բանջարեղէնի ցանքը, իսկ անդին ջերմոցային տնտեսութիւնները կը չարունակեն վարունգի եւ լոլիկի բերքահաւաքը։ Ասոնք ամէն օր իրենց բերքը կ'ուղարկեն Երեւան, Լենինական, Կիրովական եւ այլ քաղաքներ։ Արդէն խանութները ուղարկած են աւելի քան 800 թոն բանջարեղէն։

Հայաստանի ջերմոցային տնտեսութիւնը արագ զարգանալու վրայ է։ 1971ի համեմատութեամբ ապակեպատ բանջարանոցներու տարածութիւնը դրեթէ եռապատկած է հասնելով 300·000 քառակուսի մեթրի։ Շուտով նոր տնտեսութիւններ պիտի հաստատուին Աբամուս գիւղին եւ Լենինականի արուարձանին մէջ։

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄՐԳԱՍՏԱՆԸ

Նոյեմբերեան չրջանին մէջ հարիւրա – ւոր հեկտար հողեր, որոնք ցարդ անօգտագործելի մնացած էին, մրգաստաներ– ուն կցուած են։ Ասիկա կարելի եղած է իրագործել չնորհիւ ջրաճնշիչ զօրաւոր կայանին, որ Դեբեդ գետի ջուրէն վայրկեանը 700 լիթր կը հայթայթէ դաշտե – րուն։

Նոյեմբերեան չրջանին մէջ ոռոգումի համապարփակ ծրագիրը մը իրականացուելու վրայ է 1971էն ի վեր։ Չրջանին մէջ հաստատուած են դրեթէ տասը հազար հեկտար նոր մրգաստաններ։ Հայաստանի այդ հիւսիսային գօտիի մերձարեւադարձային կլիման հնարաւորութիւն կուտայ հարուստ բերք ձեռք ձգել դեղձի, խնձորի, տանձի, թուզի, նուռի եւ այլ պտուղներու։

×

ՊԱԼՋԱՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը տարիներու ընթացքին լոյս ընծայած է Պալզաքի գործերուն հայերէն թարգմա – նութիւններու հատորները, հնարաւորութիւն տալով հայ ընթերցողին ծանօթա – նալու ֆրանսացի դրագէտին ստեղծագործութիւններուն։

1946ին լոյս տեսած է անոր պատմուածքներուն դիրքը 3000 տպաքանակով։ 1947ին հրատարակուած է «Լօժէնի կրանտէ»ն, իսկ երկու տարի ետք՝ «Խորտակուած պատրանքներ» վէպերը, իւրաքանչիւրը 4000 տպաքանակով։ Լոյս տեսած է նաեւ տասը հատորներով անոր «Մարդկային կատակերգութիւնը» 1956էն 1961, ամէն մէկ հատորը 10·000 տպաքանակով։

1964ին ալ լոյս տեսած է 15·000 տպաքանակով «Շագրէնի կաչին» վէպը։

×

« Մ· ՍԱՐԵԱՆ » ԱԼԲՈՄԸ

Մոսկուայի «Կերպարուեստ» հրատարակչութիւնը տարիներու ընթացքին լոյս ընծայած է գունազարդ albom մը, ուր տեղ գտած են Մարտիրոս Սարեանի մօտ քսան նկարները։ Ասոնք կը գտնուին Տրետեակովեա պատկերասրահը։ Ներկայացուած նկարներուն մէջ են «Փիւնիկեան արմաւենի»ն, «Հին Երեւանը», «Իմ ընտանիքը», եւայլն։ Albomը լոյս տեսած է 40·000 տպաքանակով։

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻ ՆՈՐ ՓՈՂ – ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Սերգէյ Համբարձումեան, 52 տարեկան, փոխ–նախագահ ընտրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի։

Ս· Համբարձումեան 15 տարիէ ի վեր կը գլխաւորէ Հայաստանի ակադեմիայի «Մեխանիկայի ինստիտուտը»։ Հեղինակն է տասնեակ մը գիտական աշխատութիւններու, որոնք թարգմանուած են օտար լեզուներու եւ հրատարակուած են Մ· Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ճապոնի եւ այլ երկիրներու մէջ։

×

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի չեխ դեսպանը՝ Եան Գրաչիկա Երեւան այցելած է։ Պաշտօնական այց մը կատարած է Հայաստանի Արտաքին նախարար Կամօ Ուդումեանի։

Il ne s'agit plus de vivre,

il s'agit à présent de triompher

N.D.L.R. — Nous tenons à remercier M. E. Jakhian, d'avoir bien reconstituer pour nous, le discours qu'il avait prononcé à Marseille, le 28 Avril dernier. Comme celui du Dr. Y. Ternon, ce texte, par les idées mêmes, qui y sont exprimées, nous permet de sortir des sentiers battus depuis quelques décennies, et de reconsidérer nos problèmes sous un angle un peu plus actuel et surtout un peu plus rationnel. Me Jakhian nous donne matière à réfléchir. Il est bon, il est temps, que nous réfléchissions si nous voulons sincèrement faire œuvre utile.

(Le titre est de la Rédaction).

Il n'est d'éloges des morts que dans la volonté de plaire aux vivants. J'ai trop d'amour et de respect pour mon peuple, pour que je puisse prendre le risque de lui déplaire. Mais comment aussi mon peuple pourrait-il me refuser de lui faire l'hommage d'une réflexion, nourrie dans l'amertume, guidée aujourd'hui par l'espérance ?

Je reste hanté par les mêmes questions. Pourquoi cette tourmente qui devait s'abattre au début du siècle devait-elle frapper plus lourdement et plus longuement notre peuple ? Pourquoi le peuple d'Arménie devait-il connaître de la solidarité universelle que les mots plus grands que le cœur ? Pourquoi les Arméniens devaient-ils être ceux qui allaient révéler à l'Occident son aveuglement et son impuissance ?

Et, dans le même temps, je ne peux m'empêcher de penser à ceux pour qui, si le pire était de mourir, le mieux était d'être déjà morts ; à ces enfants qui n'auront connu d'autre vision que celle d'un bourreau efficace et sûr de son impunité ; à ces mères, à ces grands-mères qui pleurent toujours dans le printemps de Marie.

Mais que l'on m'entende bien. Je ne veux pas non plus de ces pleurs, de ces lamentations, de ces couronnes mortuaires qu'on n'a cessé de tresser sur une tombe que je n'aperçois au demeurant pas. Le moment est venu de constater que l'arbre de vie a reverdi, que nous sommes entourés de jeunes formés aux modes de la pensée occidentale, de ces héritiers qui ont survécu et qui vivent, assumant leurs responsabilités dans une société qui les a acceptés et qu'ils honorent.

Le moment est venu d'établir de nouvelles relations avec le passé, de modifier nos paroles et nos attitudes, de nous tourner vers de nouvelles voies et de les emprunter résolument, sans nous embarrasser d'une tradition faite d'humiliations et de rancunes accumulées.

Je ne veux pas heurter mes aînés qui ont connu sur leur chair le premier délire crépusculaire de ce siècle, qui ne pouvaient faire autrement ce qu'ils ont fait ou tenté de faire. Soutenir le contraire serait blasphémer un passé de deuil crucifiant. Mais permettez-moi de vous rappeler que ce n'est pas en perfectionnant la chandelle qu'on a un jour découvert l'électricité.

Le moment est venu de placer sous une lumière nouvelle notre passé et nos efforts pour le sauvegarder, de mettre fin à nos émotions et à nos irrationalités, pour nous rendre à l'évidence qu'en continuant de la sorte nous ne donnerons que la mesure de nos fantasmes et de nos stériles rancunes.

Je n'ai pas la prétention de résoudre en un discours nos questions mais j'aime à croire qu'une intervention comme celle-ci pourra entraîner, dans un deuxième temps, un débat et des travaux de réflexion. Laissez-moi illustrer ma pensée par trois exemples.

×

Je fais allusion aux travaux de la Commission des Droits de l'Homme à l'O. N. U., d'il y a quelques semaines. Est-il pensable qu'après cinquante-neuf ans, après nos efforts, après des manifestations, le fait historique du génocide soit ignoré, déformé ou nié ? Et pourtant, cela est.

Cela signifie que la thèse turque des représailles a été entendue et notre vérité ne l'a pas été. Cela signifie que, depuis cinquante-neuf ans, le fait historique du génocide n'a pas été établi, de manière critique.

Ne pensez-vous pas qu'il est temps que tous les efforts soient entrepris, que toutes les forces soient groupées pour que toutes les documentations historiques authentiques soient réunies, que le tout soit confronté avec les réalités de la critique historique, de manière à éviter la réitération d'une circonstance aussi indécente que stupéfiante ?

Mais cela signifie aussi la nécessité de pouvoir centraliser toutes les forces arméniennes disséminées dans la diaspora. Nous avons besoin d'un organisme, je n'ai cessé de le répéter, qui poursuive toutes les initiatives et qui constitue une sorte de secrétariat international et permanent de l'Arménité, avec ses chercheurs, avec ses fonds propres nécessairement importants pour ne pas faire les choses à moitié et qui pourraient résulter de la modification des objectifs des grands organismes de bienfaisance et des particuliers avec des responsables qui ne seraient plus des poètes et qui travailleraient sans amateurisme.

Dans mon esprit, des personnalités scientifiques non arméniennes devraient constituer un Comité d'Honneur sous les auspices duquel le secrétariat mènerait son action. Mais quelle que soit la formule adoptée, ce n'est plus en faisant des discours, mais en travaillant bien et avec lucidité que nous avancerons.

×

Je viens de parler de l'Histoire. Parlons à présent du Droit.

Les vertus du droit s'émoussent après cinquante-neuf ans, ce qui ne signifie pas qu'il devienne impuissant. Thucydide l'avait déjà noté : le droit est l'ultime recours des vaincus. Au-delà de cette pensée pessimiste, le droit garde son pouvoir en regard des faits de l'actualité.

Qui, dans cette salle, peut m'assurer que, demain, des faits graves, pas nécessairement sous des formes physiques mais plus sournoises, ne frappent à nouveau les Arméniens vivant en Turquie ? Mais qui pourra m'assurer aussi que nos formes de protestation, que nous ne manquerions pas d'élever, seront adéquates et entendues ?

C'est dès à présent qu'il faut préparer l'avenir. J'entends par là qu'il faut réaliser deux choses :

D'abord, il y a lieu d'actualiser le génocide de 1915, non plus par des discours pathétiques mais bien par la réunion de colloques scientifiques multidisciplinaires destinés à son analyse et à tirer les leçons du passé. Savez-vous que, depuis bientôt deux ans, l'idée d'un colloque international scientifique est né et des personnalités européennes de tout premier plan, parmi lesquelles figure le Président Cassin, prix Nobel, ont donné leur adhésion à ce projet ? Ensuite, au départ de ces colloques, il importe de sensibiliser un ou deux Etats, ayant déjà fait la preuve de leur indépendance politique, ayant une tradition de fraternité et une vocation de générosité — je pense à l'un ou l'autre Etat scandinave — qui acceptera, j'en suis sûr, de défendre le droit des minorités arméniennes menacées en faisant valoir ce droit au sein des institutions internationales, notamment européennes.

C'est de cette manière, et seulement de cette manière, que le droit pourra venir à notre secours et non par les voies actuelles où trop de contingences militaires et politiques internationales nous emprisonnent.

Cela ne veut évidemment pas dire qu'il faille, à partir de ce jour, compter sur les autres et uniquement sur les autres. Notre combat à vocation nationaliste doit se poursuivre, avec le maintien de tous les efforts pour assurer la permanence de l'Arménité.

×

J'ai constaté un fait unique dans l'Histoire : les deux camps n'ont aucune communication depuis cinquante-neuf ans. Et pourtant, même durant la Guerre de Cent Ans, des contacts étaient établis : à un moment donné, il a fallu qu'Israël et les Arabes se parlent, que les Américains et les Vietnamiens en fassent de même, que les Américains et les Chinois agissent également de la sorte. Vous aussi, amis Français, vous avez repris le dialogue avec l'Algérie.

Entre les Turcs et les Arméniens, il n'y a rien eu, il n'y a rien. L'un est muré dans son silence insolent, dans son mépris glacé, bénéficiant de la conspiration du silence ; l'autre entretient un monologue pathétique, l'insulte à la bouche, recourant à l'invective publique, explosant sans cesse d'une rancune qui ne désarme pas.

Comment pourrait-on ne pas comprendre notre attitude, comment ne pourrait-on pas la justifier, alors que les vents du désert de Der Zor découvrent encore aujourd'hui des ossements qui n'ont eu d'autre recours que des discours comme ceux-ci ?

Mais comment ne pas envisager aussi d'autres recours ? Si les Juifs et les Allemands ont restauré le dialogue avec les conséquences bénéfiques que l'on sait, ce n'est pas tant parce que les Allemands l'ont voulu, mais parce que les Juifs l'ont permis.

Devons-nous ignorer plus longtemps que la Turquie vit actuellement des moments difficiles, peut-être cruciaux sur le plan de sa politique interne. Elle semble regorger d'éléments progressistes que je ne peux, par définition, considérer comme les héritiers nécessaires du bourreau d'hier.

Est-il déraisonnable, est-il indécent d'envisager des contacts avec ces éléments progressistes, de leur expliquer que leur cause passe par la reconnaissance des méfaits d'hier, qu'on ne bâtit rien de durable sur les cendres et que le moment est venu pour eux d'en prendre conscience.

D'autre part, n'avons-nous pas un prétexte de choix avec nos monuments qui meurent à leur tour dans les paysages lunaires que vous savez. Dans le contexte général d'un tourisme turc en pleine expansion, dans le contexte plus général encore d'un mouvement universel en faveur de la protection de la culture de l'humanité, est-il déraisonnable, est-il indécent de proposer à la Turquie que nous concourrions à la sauvegarde de ces trésors, sous l'égide de l'UNESCO ?

Rappelez-vous : avant que le Président Mao et le Docteur Kissinger se rencontrent, les pongistes s'étaient d'abord affrontés. A tout prendre, l'Eglise d'Akhtamar vaut bien un tournoi de ping-pong !

×

Je conclus. Je ne connais pas d'exemple où l'affrontement ne trouve sa cause dans une rupture du dialogue. Je ne connais pas d'exemple où la solution à un problème pourri ne passe par la restauration du dialogue.

Mais je veux être net : cette tentative ne doit pas constituer un objectif en soi. Elle doit être complémentaire aux autres objectifs. Elle doit s'ajouter et non se substituer aux autres voies d'action, notamment politiques, et aux autres engagements.

Ի՞ՆՉ Է ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Ահաւասիկ բառ մը որ կը գործածուի արտակարգ դիւրութեամբ եւ չռայլութեամբ, բառ մը, զոր բառերուն կարելի չէ քնարոշել եւ որ ունի մէկէ աւելի իմաստներ :

Առանց թափանցելու պատմութեան խորերը, ըսենք որ միջնադարեան իմաստով մշակոյթ կը նշանակէր՝ հին գրականութիւն, դպրութիւն, հին արուեստներու պիտութիւն եւ մանաւանդ հմտութիւն, ինչպէս՝ լաթիներէնի կամ յունարէնի ուսումնասիրութիւնը, կամ հնախօսական հետազօտութիւնները, պեղումները :

Քանի մը դարեր ետք, մշակոյթ բառը աւելի «ազգային մշակոյթ» այսինքն «քաղաքակրթութիւն» իմաստով կ'ըմբռնուէր ու այսպէս ան լուրաքանչիւր ազգի համար կը կեդրոնանար քանի մը ակնառու ղէմքերու վրայ որոնք կը ներկայանային իբրեւ հարազատ արտայայտիչները իրենց ցեղի սեփական հանճարին, ինչպէս՝ Շէքսպիր (Անգլիա), Կէօթէ (Գերմանիա), Տանթէ (Իտալիա), Սերվանթէս (Սպանիա), Մոլիէր (Ֆրանսա)...

Ուստի մշակոյթը երկար տաեն եղաւ ու մնաց բարձր դասակարգերու, ազնուապետութիւններու եւ մանաւանդ կղերին առանձնաշնորհութիւնը :

Ան եղաւ վարկի բառ մը, արժէքներով լեցուած, ազնուական բառամթերքի, ընկերային վսեմութեան բառ մը : Փօլ Վալէրի կ'ըսէ «Մշակոյթը բառ մըն է որ աւելի արժէքներ ունի քան իմաստ» :

Աւելի վերջ է որ ան մուտք գործեց միջին դասակարգերու մէջ ու հետզհետէ քաղաքական ու տնտեսական հոլովոյթներուն առընթեր դարձաւ, որոշ չափով, մատչելի նաեւ պարզ հասարակութեան :

Ի՞նչ է ուրեմն մշակոյթը :

Մշակոյթը կատարելագործման դործիք մըն է, բարձրացումի, վերացումի միջոց մը որ կը հեռացնէ ձանձրոյթը եւ ունակութիւնը : Մշակոյթը այն բանն է զոր դեռ մարդ էակը կ'անդիմանայ, մշակոյթը օրութենական, թաքուն բան մըն է, հետաքրքրութիւն է :

Մշակոյթին մէջ կայ կենդանի չհամպրդրուելութիւն մը որ միշտ կը մնայ չարժման մէջ : Մշակոյթը համադրութիւն, մեկնաբանութիւն, քննադատական հակադրեալութիւն է, անձնական ըմբռնում է, այլ խօսքով մարդուն անհատականութիւնն է :

Շատերը մշակոյթը կը չփոթեն պիտութեան հետ : Գիտութիւնը ծանօթութիւններու դումարում մըն է, պարունակութիւն մը զոր կարելի է տասպկել քննութեամբ : Գիտութիւնը անմիջական օգտապաշտ նպատակ ունի, յարաճուն մանապիտութիւն մըն է որ կը պատրաստէ մարդուն ներմուծումը կեանքի մէջ :

Ուստի մշակոյթը գիտութենէն անկախ է, վեր է :

Մշակոյթը կամաւոր, ձրի, անչահախընդիր է, այլ խօսքով անօգուտ, անպէտ բան մըն է, որ սակայն անհրաժեշտ կը թուի :

Մշակոյթը կը ձգտի անհատի կատարելութեան մը որ միշտ կը մնայ չարժման մէջ : Մշակոյթը համադրութիւն, մեկնաբանութիւն, քննադատական հակադրեալութիւն է, անձնական ըմբռնում է, այլ խօսքով մարդուն անհատականութիւնն է :

Շատերը մշակոյթը կը չփոթեն գիտութեան հետ : Գիտութիւնը ծանօթութիւններու դումարում մըն է, պարունակութիւն մը զոր կարելի է տասպկել քննութեամբ : Գիտութիւնը անմիջական օգտապաշտ նպատակ ունի, յարաճուն մանապիտութիւն մըն է որ կը պատրաստէ մարդուն ներմուծումը կեանքի մէջ :

Ուստի մշակոյթը գիտութենէն անկախ է, վեր է :

Մշակոյթը կամաւոր, ձրի, անչահախընդիր է, այլ խօսքով անօգուտ, անպէտ բան մըն է, որ սակայն անհրաժեշտ կը թուի :

Մշակոյթը կը ձգտի անհատի կատարելութեան, բնորոշումին, տալով հարազատ պատկերը : (Մոլիէռի կամ Շէքսպիրի թատրոնը մարդուն դիմանկարն է) :

Գիտութիւնը, մանաւանդ «պզտիկ գիտութիւնը» կը դարձնէ յաւակնոտ, մեծա-

---

Mais elle suppose au moins la réunion d'un cahier des charges commun à toutes les tendances réellement indépendantes de nos communautés pour définir les étapes successives à atteindre et les moyens à emprunter.

Un peuple qui se souvient est un peuple qui ne meurt pas. Mais il ne s'agit plus de vivre, il s'agit à présent de triompher.

Un peuple qui veut triompher est un peuple qui doit se rassembler sur l'essentiel et c'est un peuple qui doit combattre avec les armes que la conjoncture lui offre.

C'est dans ce combat nouveau qui s'annonce que nous puiserons, tous ensemble, notre force et notre espérance.

EDOUARD JAKHIAN

ԲՐՈՆՑ ՄԱՍ

Ե.

— Լսեիր, — ասաց նաւու ո ւ Լուկիանոսի տա շնչալից ձայնը, — Հին եղոտ ինչ իսկ ուշադրութիւն չէ դարձնում մեզ վրայ, բայց ես ձգտում եմ, որ մենք ծածկուենք ամենից աղօտ լոյսից, եւ կանգ առնենք մի ձեռքի հեռաւորութեան վրայ մի ժայռի մօտ, որ ասում էին, թէ նրանից մի քանի քայլ հեռու ջուրը շատ խոր է:

Նաւապետը նշան արեց, որ լռեն եւ ինքն էլ սկսեց ուշադրութեամբ նայել ջրի մակերեսին: Ամենքն էլ լռեցին եւ ականջ դրին: Ոչ մի ձայն չէր լսւում, բացի ալիքների մեղմ շշնջիւնից, որ ափ էին գալիս եւ հեռանում: Ամենքն էլ ուշադրութեամբ նայում էին ջրի մակերեսին, որ ամենուրեք հաւասարապէս մուգ էր երեւում, եւ միայն նաւի ետեւից էր ձգւում մի երկար, ոսկեգոյն շերտ, որ ցոլանում էր լուսնի լոյսից:

Տէր եւ Տիկին Յակիկ Մանուէլեան եւ համայն ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝

ԴԱՒԻԹ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

(փութպոլի ճախկին ախոյեան)

եղերական մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 8ին, Շալոնի մէջ, 34 տարեկանին։

Այս տխուր առթիւ չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք պիրենք մխիթարեցին, կորով, սիրտ ու համբերութիւն մաղթելով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ· Յակի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Հոգեգալուստի առաւօտուն Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր չրջանի մէջ մահացած ընկերուհիներու եւ ընկերներու յիշատակին։—

Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, Զաւօ Շանթ, Պերճուհի Բարսեղեան, Լէօլա Սասունի, Սաթօ Յակոբեան, Աննիկ Փափազեան, Ովաննա Շարապխանեան, Մարիթա Հայթայեան, Հռիփսիմէ Մարտիրոսեան, Սրբուհի Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բարսեղեան, Կիւլեանէ Տէմիրճեան, Հայրենիցա Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թորիկեան, Եղիսաբէթ Գալայճեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Նը-ւարդ Նիկողոսեան, Լուիզ Թորանեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Հուրի Էլլիպլին-եան, Սրբուհի Սարեան, Սրբուհի Մկրտիչեան, Մանիշակ Համամճեան, Մարի Հաճի Պօղոսեան, Թագուհի Գարօղլան-եան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Ա-բէլեան, Սառա Թօփալեան, Ալիս Տող-րամաճեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Սիմբարիի Նազիկեան, Մարիամ Մինասեան, Սրբուհի Փանոսեան, Սրբուհի Հաճիդա-ւիթեան, Անոյշ Սարաֆեան, եւ ընկ·, Բժ· Յովս· Տէր-Դաւթեան, Կարապետ Ղու-կասեան, Հրանդ Աթանեան, Միսաք Սար-գիսեան եւ Սահակ Յովհաննէսեան։

Ի յուշ ողբացեալներու յիշատակը յարգողներու եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Աբարողութիւնէն եւք, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ պիտի ըլլայ ընկերահամակրական ճաշ։ Ճաշագին 20 Ֆր·։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Յակի Փարիզի մասնաճիւղը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր նախկին վաստակաւոր ընկերուհի Երանեակ Մելիճ-Միհնասեանի *մահուան առթիւ իր զաւակներուն Ռուբէն Մելիքի, Նազիկ Մելիք-Մինասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Յակի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած է այբի Տիկին Արաքսի Բազումեանէ 100 Ֆր· իր ննջեցեալներու յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այբի Տիկին Սրբուհի Գէորգեան եւ հարազատները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին

ՊԵՏՐՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմէն Արապեան 100 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Արշակունիի Գիւրէճեանի (Վալանս) *մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ։*

×

Պ· Անդրանիկ Աւետիքեան 100 Ֆր· կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին, իր քրոջ՝ Վերժիւճ Յովհաննէսեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔՈՇԵԱՆԻ Հ· Յ· Դ· Արծիւ խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԻՍԻ.— Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Յունիս 6, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԼԻՈՆ.— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս· Մօրիսի իր ընկերները Ուրբաթ, Յունիս 7, երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի ժամը 21ին Մչակոյթի Տան մէջ։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴՅԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ, Յունիս 1, իրիկուան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

-- ՄԱՅԻՍ 28 --

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Աճի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ կապ· Յակի եւ Հայ Ազգ· Մխիթեան
Շաբաթ, Յունիս 1, ժամը 8·30ին
քաղաքապետարանի սրահը
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիեննի երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

Կը ճախագահէ ընկ· ԱՍԱՏՈՒՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Խօսք կ'առնեն Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչներ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդին կողմէ — երգ, պար, արտասանութիւն, խմբերգ — կը մասնակցի կեդր· Ֆրանսայի Նոր Սերունդի Ալագեազ պարախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
DANS LES SALONS DU SPLENDIDE
Կը ճախագահէ՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ՓԱՆ-ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին կը մասնակցին
— Ծանօթ երգչուհի Օր· Ալիս Շահմիրեան
— Société Classique des archets
— Տիկին Ալիս Պիւլպիւրեան
— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պարախումբը եւ Մարսէյլի Հայ Աբեղայները
Խօսնակ՝ Իվ Գասպարեան

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու
Յունիս 9ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին
Սէն-Շամոնի Լազարիթներու վայրը
Route du Coin (après le Stade Antoine Pauge)
Կը ճախագահէ ընկ· ՅՈՎՀ· ԳՈՒՐՈՒՃԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 21ին
DANS LES SALONS DE L'HOTEL P.L.M.
ԿՂ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Դէպքերու ներկայացում ձայնալուսարձակումով

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՅՕԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի խնջոյքով մը
Կիրակի, Յունիս 9, ժամը 17էն 22
Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան «Սերաստացի Մուրատ Արիմեան» սրահը
45, Rue de la Station
Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

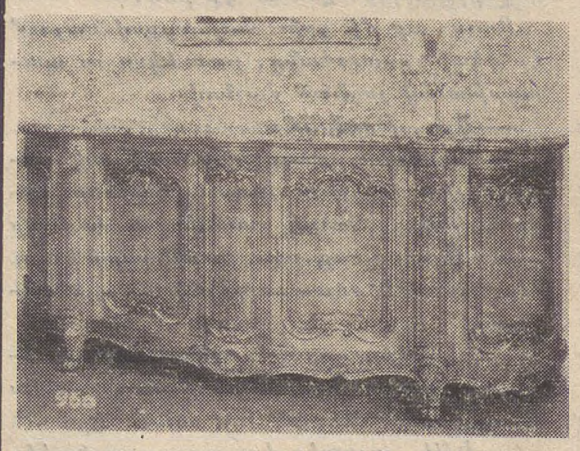
Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէի
Մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին եւ Ֆր· Կապոյտ Յակիին
Շաբաթ Յունիս 8, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը
22, Rue Volta
Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Հանդիսութենէն յետոյ խրախճանք, մասնակցութեամբ «Նայիրի» պարախումբին
Ինչպէս նաեւ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը
Շաբաթ Յունիս 8ի առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ ողբացեալ ընկերներու շիրիմներուն այց եւ ծաղկեփունջերու գետեղում

il y a plusieurs manières d'exposer du meuble

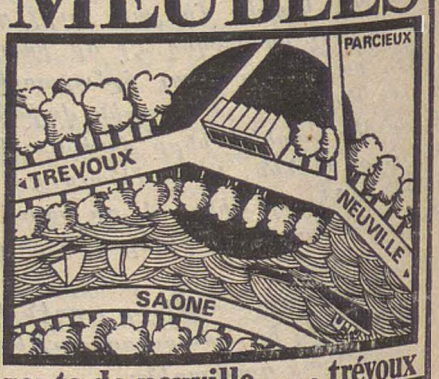
nous, nous avons choisi pour notre exposition
— le standing de fabrication
— la variété : style, rustique, contemporain
— l'agrément du lieu *(30 minutes de Lyon par les bords de Saône)*

ouvert le dimanche

Direction : V. MARKARIAN

PARCIEUX MEUBLES

route de neuville.... trévoux